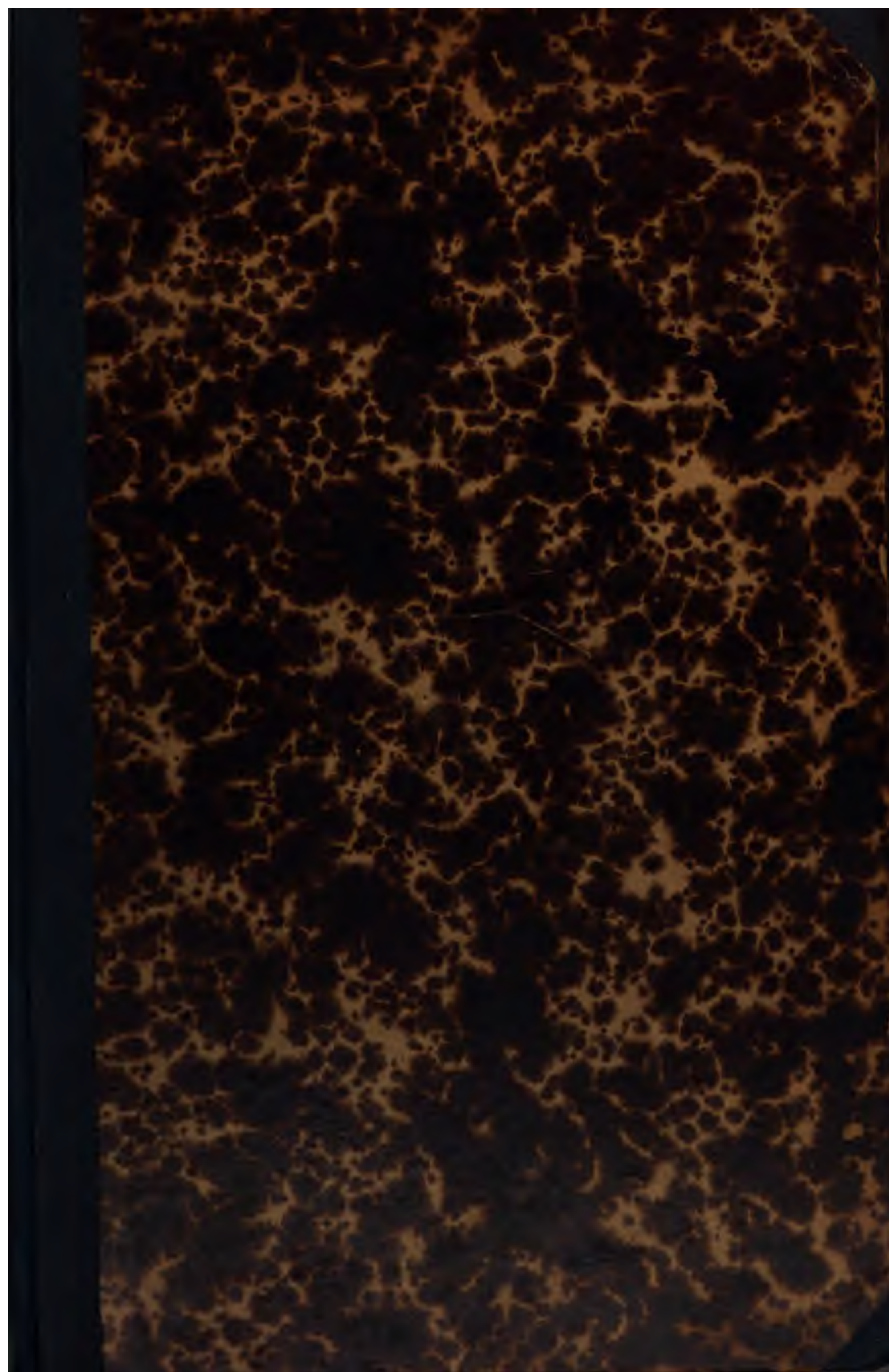

PRÁVA MĚSTSKÁ.

PRÁVA MĚSTSKÁ.

PRÁVA MĚSTSKÁ

KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO

A

MARKRABSTVÍ MORAVSKÉHO

SPOLU S KRÁTKOU JICH SUMMOU

OD

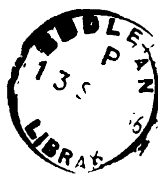
M. PAVLA KRYSTYANA Z KOLDÍNA.

VYDÁNÍ PÁTÉ.

UPRAVIL

JOSEF JIREČEK.

V PRAZE.
NÁKLADEM SPOLKU ČESKÝCH PRÁVNÍKŮ „VŠEHRD."
1876.

Tiskem dra. Ed. Grégra v Praze. 1876.

ÚVOD.

I.

O zpořízení práv městských a o osudech jejich.

„Práva městská od lidí rozumných a v právích zběhlých sepsána a v jistý pořádek uvedena, potom pak s nemalou těžkostí a v prodlouženém času k vytisknutí podána jsou. Domáhání se o ně výše než let padesáte trvalo.“ Toť souhrn všeho, co Koldín o vzniku práv městských sám vypravuje; souhrn to velmi ovšem nedostatečný a chudý. I třeba se tudíž poohlédnouti po jiných pramenech, odkud bychom nabyli nějakých vědomostí o ději, pro veškeren život právní, ba i mravní, ve vlasti naší tak důležitém. Pohříchu i tu naskýtají se nám leda trosky, z kterých dosti obtížně a druhdy jen na dohad sestaviti lze obraz jaký taký o tom, jak práva městská k místu a konci přivedena byla.

Na počátku XVI. věku dvojí právo městské v Čechách průchod mělo, totiž Magdeburské či Majdburské a Pražské. Onoho užívaly Litoměřice, Louny, Slaný, Mělník, Nymburk, Ústí nad Labem, Děčín, Česká Lípa, Kamenice, Krupka a některá jiná města: v tomto se s městy Pražskými srovnávala všecka města ostatní.

První pokus o právo Pražské učinil Mr. Brikcí z Ličska. Když 1525 z měst Pražských odebrati se musil u vyhnanství, obyt svůj vzal v Kutné Hoře, i „za onoho nevinného neštěstí svého, nemaje co činiti,“ práva městská obecná „z latiny do češtiny nemalý čas s pilností jest vyložil, zřídil a zregistroval.“ I po návratu svém do Prahy 1528, kdež mu Ferdinand I. propůjčil úřad sekretáře při soudu hejtmanském, a později, asi

1534, písařství soudu komorního, v práci té pokračoval, užívaje k tomu prázdně, pokudž prý mu čas, mimo zvláštní péče a úřední práce, sloužiti mohl. V porovnávání textu s rozdílnými rukopisy Brikcímu nápomocni byli *Mr. Pavel Vodolenský* a *Jan Šatný* [1]), na ten čas písařové radní na Horách Kutnách. Mr. Brikcí pouhý byl překladatel, v čemž se sám zná, řka, aby se k němu hledělo „ne jako k práv skladateli, ale jako k vykladači," jemuž nenáleželo se jinak zachovati, „než, pokudž jest v latinském, aby to tak na česko vyloženo bylo." [2]) Dílo Brikcího vytištěno bylo v Litomyšli skrze Alexandra Plzenského l. 1536 s dvojím přípisem, jedním k císaři a druhým k purkmistru a raddě Starého Města Pražského.

Není zde místo, abychom se rozpisovali o povaze práv městských Brikcího; tolik jen připomenouti sluší, že vydání jeho po nemnoha letech bylo rozebráno. Sněm český již 1545 dožadoval se toho, aby práva městská znovu tištěna byla. Šlo tu však nejen o prosté nové otištění předešlého vydání, nýbrž o prohlídku a opravu jeho. Osoby k tomu spůsobilé již byly vyvoleny a jednání s městy začato. Kutnohorští zejména 1555 rozkazem arciknížete Ferdinanda o to byli obesláni. Nicméně rok po roce míjel, aniž osob k tomu zvolených nějaká k poradě došla obsílka. Marně se o to domlouval sněm l. 1558, ačkoliv tehdá již návrh hotový byl před rukama. Sněm 1561, vida, že věc nikterak nepřichází ku předu, sám k tomu ustanovil osm osob, čtyry a čtyry ze stavu panského i rytířského. Ale všecko to nepomáhalo. Po smrti císaře Ferdinanda I. obnovena důrazněji 1567 na sněmě žádost o zkoncování té věci. Vyšší dva stavové tehdá ukazovali k tomu, že zřízení zemské mezi tím 1564 již k místu přivedeno, a tudíž čas jest, aby i také práva městská v obecnou známost vešla. Ale teprv, když se 1565 Koldín ujal kancléřství Staroměstského, zdá se, že v tom nastal obrat k lepšímu. Kdežto potud čekáno na to,

---

[1]) Pavel z Odoleny Vody či Vodolenský (Vodolenus, Odolinovodenus) stal se bakalářem 15. máje 1518 a mistrem 1524. Jan Šatný, rodem z Králové Hradce, hodnosti bakalářské dosáhl v září 1522.

[2]) Zprávy ty vyňaty z přípisův Brikcího k vydání práv městských 1536. O Brikcím šířeji psáno v Rukověti k dějinám literatury české, díl I. str. 99—102.

aby kommisse nějaká, buď králem buď sněmem zřízená, redakci práv před sebe vzala: přistoupeno nyní k dílu s myslí praktičtější. Radda staroměstská, ve shodě s raddami Novoměstskou a ostatních měst, skrze Koldína na základě stávajících již materialií návrh vypracovati kázala [3]). Návrh ten 1569 již byl hotov i požádáno obou stavův vyšších, aby jej k dalšímu uvažování přivedli. Stav panský a rytířský s ochotou věci se ujali a ihned do poradního o to výboru podle krajův vyvolili 14 osob z pánův a tolikéž z rytířstva, kteréž by sepsání to v poradu vzíti měly. Předtím pak vznešena žádost na krále, aby města, pokud se po tu dobu právy Majdburskými spravovala, s Pražany v srovnání uvedena byla, „tak aby ve všech městech království tohoto jednostajných práv užívali." Všecko to však zůstávalo bez úspěchu. Největší nesnáze bylo uvesti s Prahou ve srovnalost Litoměřice a spolčená s nimi města. Litoměřičtí 13. února 1571 císaři podali hlavní artikule práva Majdburského [4]); a císař jejich ten extrakt Staroměstským poslal k vyjádření. Dopisováním a rokováním o to opět rok po roce míjel, aniž u věci samé bylo lze k něčemu konečnému přikročiti, tak že kommisse sněmovní k poradě ani svolána nebyla.

Teprvé sněmu 1575 podařilo se učiniti v tom výdatnější opatření. Maximilian II. ustanovil kommissi znalců, povolav do ní ze jména praesidenta nad appellacími Jana st. z Lobkovic, radu při témž soudě Jana z Kolovrat, prokuratora Albrechta

[3]) Jakou měrou Koldín při zpořizování práv městských byl činný, o tom jedinou nám vědomost podává elegie Codicillova (str. 496). Podle té úkolem a dílem jeho byla redakcí, v přesném slova toho smyslu, totiž že text slovně upravil (ornavit), na artikule i tituly rozvedl (digessit et ordine libros articulis), čísly opatřil (numeris civica jura notans), posléze pak že řídil a spravoval vydání tištěné (edidit), užívaje v poslední této příčině pomoci přítele Mr. Daniele Adama z Veleslavíny, kterýž sám sestavil abecední věcný rejstřík, jakž o tom svědčí začáteční písmena jména jeho ku konci rejstříku toho položená.

[4]) Sepsání toto, jež tuším pochází z péra slavného právníka Litoměřického Mikuláše Mitasa z Vorličné († 1574), spolu s Pražskou na ně odpovědí, nepochybně od Koldína vypracovanou, dr. Haněl vytisknouti dal ve svém spise „O vlivu práva německého" (v Praze 1874) mezi přílohami.

Bryknara a král. radu Jana Vchynského. Úkolem kommisse bylo, aby neshody mezi městy vyšetřila, srovnání mezi nimi spůsobila, potom pak elaborát podle toho zpořízený předložila výboru sněmovnímu, kterýž na základě volby z l. 1569 nyní novými, na místo zemřelých, osobami byl doplněn. Ale opět nastaly závady, že výbor sněmovní se nesešel. Sněm 1577 důraz klade jen na to, „aby *již aspoň jednou* to k svému vyřízení přijíti mohlo," bez ohledu na to, ať král osoby sněmovně nařízené anebo jiné jakékoli k tomu povolá. L. 1578 podobná žádost se opakovala. Teprv 1579 sněmu po hromnicích držanému dostalo se té útěchy, že v snešení svá vložiti mohl artikul, podle něhož Jeho Milost Císařská a všickni tři stavové k tomu své svolení dávají, aby se práva městská všem vůbec vytisknouti dala.

Dne 29. září 1579 odebrala se deputace z raddy Starého Města Pražského, primatora Jana z Dražice majíc v čele, k císaři Rudolfovi II. i podali mu práva městská v originálu, jež císař přijal a nad nimi ochrannou ruku svou císařskou držeti přislíbili. Na to se práv těch v Praze všechněm obcím stalo vyhlášení.

Dne 12. ledna 1580 jiná deputace z raddy Staroměstské práva městská podala pánům radám nad appellacími, a tu jí skrze Dra. Gabriele Svěchina z Paumberka [5]) dána odpověď, že při appellacích nálezové, kteříž na práva městská se stanou, vždy budou docházeti potvrzení.

Jak mile práva městská byla vydána, hned se Koldín starati jal o to, aby se známost jejich co nejvíce rozšířila. V tom připadl na prostředek velmi prostý a výdatný, totiž aby obsah jejich uvedl v krátkou summu čili výtah z nich učinil. Smyslu jednotlivých artikulův nikterak nezměniv, snažil se, aby, co v kterém artikulu jest podstatného, to vpravil ve zkrácenou formu, užívaje při tom týchž slov, co ve hlavním textu, ale vypouštěje všecky regule a sentencí v řeči latinské.

Výtah tento do 1581 byl hotov a k vytištění dodán kněhtiskaři Jiříkovi Černému či Nigrinovi, kterémuž dne 24. srpna

[5]) Píšeme Svěchin, a ne Švěchin, jelikož ve všech vydáních Summy, odkud zpráva ta vzata, tak psáno nalezáme. Psaní Švěchin záleží, zdá se, na nějaké mýlce.

t. r. z kr. dvorské kanceláře uděleno na to výlučné privilegium. První vydání Koldín přípisem, dne 8. září 1581 daným, věnoval král. podkomořímu Burianovi Trčkovi z Lipé a na Světlé nad Sázavou, jehož, jak se podobá, zvláštní přízně požíval.

Summa odevšad uvítána s velikou libostí, i tištěno jí vydání za vydáním. Nám, kteří jsme prohlédnouti mohli patnácte výtiskův, událo se, jak v Přídavcích šířeji dolíčeno jest, rozlišiti sedmero vydání [6]), a snad jich ještě bylo více. Při úpravě Summy jistě některé účastenství měl i Koldínův bratr Jan, jehož erb se hned při vydání 1581 v zadu připojen nalezá. K vydání druhému Jan Krystyan z Koldína připojil sestavení „Pokut právy městskými vyměřených.“

I do němčiny práva městská a Summa byla přeložena. Mr. Petr Štěrba ze Štěrbic, jinak Petr Kadanský, přeložil práva městská a překladu jeho rukopis podnes se chová v Kadani. Zdali i převod Summy pochází od něho, zjistiti nemůžeme. Ani v prvním (1607) ani v druhém (1614) vydání Lipském nic se nenalezá, z čeho by se o překladateli souditi dalo.

Avšak sněmovní snešení a královské schválení, l. 1579 vyšlé, nemělo ten účinek, aby se právy městskými v nové úpravě odevšad dokonale vyhostilo právo Majdburské z měst, která se jím potud byla spravovala. Jmenovitě Litoměřice a Louny nikterak se nechtěly vzdáti starožitné své zvláštnosti, tak že odpor jejich teprv sněmovním snešením 1610 úplně byl přemožen [7]).

L. 1610 tedy jest doba, od kteréž počítati sluší bezodporné přijmutí práv městských po veškerém království Českém.

---

[6]) Jungmannovi a Rybičkovi povědomo bylo jen dvojí vydání, z nichž první kladeno k l. 1579, druhé k l. 1582. Domněnka, že první tištěno bylo l. 1579, povstala z datování přípisu Staroměstských, při čem přehlédnuto, že přípis ten, ve zkrácené ovšem formě, přejat jest z velkého vydání. Na mnohonásobnost vydání Summy nás první upozornil pan bibliothekář musejní, A. J. Vrťátko.

[7]) Litoměřičtí ostatně ještě 1626 pokoušeli se o to, aby právo jich Magdeburské bylo uznáno, ač ovšem marně. O poměrech právních města Litoměřic šířeji píše K. Tieftrunk v rozpravě své: „Kmetská stolice Magdeburského práva v Litoměřicích“ (Památky archaeolog. Díl VI. 1860, str. 122—130.) Sic jinak porovnati sluší i to, co v dotčeném již spise „O vlivu práva německého“ položil Dr. J. Haněl.

L. 1618 spůsobeno druhé vydání hlavního textu v tiskárně Samuele Adama z Veleslavína.

Převrątem, ježto po l. 1620 nastal v Čechách, se v právích městských nic nezměnilo. Jediná proměna, která v hlavním textu byla předsevzata, dotýká se artikulu C. XXXVI., kdež se u věcech manželských co příslušná stolice soudní ustanovuje Pražská konsistoř podobojí (str. 101). Byl to ovšem nutný následek toho, že katolické náboženství za jediné v zemi platné bylo prohlášeno. Sic jinak ani slovem nikde nehnuto.

Nicméně o správě měst pod datum 11. máje 1628 vydány jsou zvláštní artikule, ježto se hlavně dotýkaly hospodaření s obecním jměním. Za Ferdinanda III. dne 2. března 1651 prohlášena: *„Instructio aneb artikule, kteréž J. Msti Římského císaře, Uherského a Českého krále tejná i jiné raddy z milostivého J. Msti C. poručení, vedle nichž se v tomto J. Msti C. dědičném království Českém měst královských, též Její Msti Císařovny, jakožto králové České měst věnných všickni a jeden každý obzvláštně J. Msti C. rychtářové, purkmistři a konšelé v úřadech a povinnostech svých vždycky a každého času chovati mají.* Instrukcí tato tiskem vyšla 1673 v Hradci Králové u Daniele Kamenického. Německy: *Instruction der kgl. und Leibgeding-Städte im Königreiche Böheimb* (Nürnberg 1700 od Weingartena). K tomu přistoupila *Instrukcí pro královské rychtáře*, německy vydána od Weingartena: *Instruction der kgl. Richter im Erb-Königreiche Böheimb* (Prag 1680) a *Instrukcí appellatorní*, jež česky 1673 tiskem vyšla v Hradci Králové u D. Kamenického, latině: *Extractus instructionis regiarum appellationum* (Norimb. 1692), německy: *Verneuerte kgl. Instruction weyland Ferdinandi III. dem hochlöblichen kgl. Böhmischen Appellations-Tribunal ob dem Prager Schloss vormahls ertheilt* (Nürnberg 1712).

Zavedením práv městských v Čechách poměry v ostatních zemích koruny České zcela zůstaly netknuty. Na Moravě zejména v platnosti zůstalo právo Majdburské a Brněnské, v podstatě své s Pražským shodné. Mimo to tam samým skutkem uvozováno nejen tak řečené obecné právo (die gemeinen Rechte), ale na mnoze za pravidlo kladeno i také zřízení zemské a Pražská práva městská. Města, Majdburským právem se řídící, hleděla k Olo-

mouci, kdežto se Brnem spravovala ostatní města. Z toho vznikaly nejedny nesnáze, kterým se neviděla jiná pomoc, než aby se Pražská práva městská vztáhla i na Moravu. V té příčině první krok učiněn resolucí ode dne 30. máje 1680, kterouž Pražská práva městská na Moravě uvedena co zákon subsidiární. Resolucí pak dne 7. června 1697 Pražská práva městská venkoncem co jediný zákon v městech moravských prohlášena jsou. Téhož roku Leopold I. Brněnskému kněhtiskaři, Františkovi Hynkovi Synapj (Sinapi), udělil privilegium na nové vydání Pražských práv městských v českém i německém jazyku. Ale Synapj privilegium toho pro útratnost neužil, alebrž 1700 práva svého postoupil raddě města Brna. Narovnání, které se mezi nima v té věci stalo, schváleno císařským patentem 11. ledna 1701 daným. Radda Brněnská nemeškala přistoupiti k dílu, tak že ještě téhož roku výtisk práv městských podati mohla císaři Leopoldovi II. Privilegium, l. 1701 zjednané, za Josefa I. Brněnským bylo znovu potvrzeno. Připravovali též vydání německé, ale s tím dosti dlouho se meškali. L. 1721 překladatelé teprvé dospívali k ukončení překladu.

V tom se vydání německého o své ujmě uchopil kněhkupec Norimberský, ve Vídni usedlý, *Georg Lehmann.* Překlad zjednal si od jistého obecenstvu prý nakloněného právníka, „von einem, dem Publico geneigten Rechtsgelehrten,“ i ucházel se u české dvorské kanceláře o povolení, což mu však vzhledem k privilegiu, Brněnské raddě udělenému, 9. října 1714 výslovně, per expressum, bylo odepřeno. Nicméně přistoupil k tisku a vydání Lehmannovo dílem pod jeho, dílem pod firmou knihaře Ign. Runggera ve Vídni 1720 dostalo se mezi obecenstvo. Brněnští vzali odtud příčinu k žalobám, jelikož se v právu svém viděli zkráceni. Žalobám jejich dáno místo a 28. února 1721 z dvorské kanceláře české vydán schvální patent, kterým se přede vším nehrubě chvalně posuzuje překlad, ježto prý Lehmann práva městská „durch einen Privat-Translatorem mit häufigen Fehlern übersetzen lassen, und ohne vorhöriger Censur, zu welcher Wir doch den Brünner Magistrat ausdrücklich angewiesen hatten, herausgegeben, auch über diesen zu Erschleichung einer öffentlichen Beglaubigung die Insignia Regni Bohemiæ et Marchionatus Moraviæ voranzusetzen, ja zu desto mehrerer Authorisirung

v Šeršníkovské bibliothece v Těšíně Slezském [11]), tam však, když po něm v nejnovější době pátráno, více nalezen nebyl.

V druhé polovici XVII. věku práva městská spůsobem porovnavacím rozebírati začal *Krištof Kyblin*, rodilý Bavor z Mnichova, kterýž před l. 1648 na universitě pražské působiti začal co professor římských Institucí a pro statečnost svou v boji proti Švédům vyznamenán byl přídomkem *„z Waffenburgu"*. Kyblin ve čteních svých přihlédal k tomu, aby studentům rozdíly práva domácího a práva obecního přivedeny byly k vědomí i k pochopení. K vůli tomu zpořídil si porovnavací přehled Institucí s právy Českými, zvláště městskými, a to nejprvé k potřebám svým učitelským. Teprv později odhodlal se s tímto sestavením vystoupiti i u veřejnost. Spis jeho: *Tractatus novus de differentiis juris communis et Bohemici (Pragæ 1663)* v tehdejších kruzích právnických spůsobil značné pohnutí. Kyblin neuměl česky, i neporozuměv tudíž některým kusům v právech Českých, ledaco vykládal za rozdíl, kde ovšem rozdílu nebylo.

Kyblinovi odpověděl proslulý znalec práv domácích, appellační rada *Jan Jindřich Proskovský z Crohensteina*, jehož spis vydán byl pod titulem: *Διοίκησις, hoc est, moderamen differentiarum juris communis et Bohemici, in tractatu clarissimi D. Ch. Kyblini congestarum. Immixtum etiam est jus Moravicum. (Pragæ 1664).*

Kyblin jal se náhledy své hájiti ve spise: *Theses juridicae theorico-practicæ de differentiis inter jura communia et Bohemica (Pragae 1665),* jež potomní jeho v učitelství nástupce *Jan Krištof Schambogen* k dissertací své vydal.

Ale Proskovský nikterak pole neopustil, nýbrž hned příštího na to roku vystoupil s opětným spisem: *Ανάλυσις seu resolutio objectorum contra moderamen differentiarum juris communis et Bohemici. (Pragae 1666).*

Na to Kyblin již neodpověděl, dav se tím sám za přemoženého.

[11]) Srovnej rozpravu A. Rybičky o Vítovi Ophthalmiovi v Čas. Č. M. 1863. str. 315 a sled. Zprávu o vydání Jenajském z l. 1608 poskytl nám pan Dr. Stupecký.

Bylo by záhodno, aby sobě některý z mladších našich právníkův, s právem římským se obírajících, zajímavý tento spor obral za předmět monografie. Zde postačí naň prostě poukázati.

I Schambogen velkou píli k tomu přičinil, aby v díle svém: *Prælectiones publicæ in divi Justiniani institutionum libros compositæ,* ježto se od 1676 do 1702 dočkaly čtverého vydání a dlouho co učební kniha právnická vrch držely, rozdíly naproti právům Českým venkoncem provedl. Vůbec pak nedá se upříti, že učenou hádkou Kyblina a Proskovského nový byl probuzen život v oboru náuk právnických v Čechách.

V tom ohledu přední místo zaujal *Jan Jakub rytíř z Weingartenu,* rodic z Chomoutova. Weingartenovi přísluší čest, že byl nejplodnějším všech starších právníkův českých. Pracovitost jeho věru jest podivuhodná. Zvláštní péči věnoval i právům městským. Německý z nich výtah vydal po několikráte, ze jména pod nadpisem: *Teutscher Auszug aus den kgl. Böhmischen Stadt-Rechten (Prag 1669), Vermehrte Edition des Auszugs der kgl. Stadt-Rechte (Prag 1678), Vollkommener, gegen die Böhmische Edition collationirter Auszug der kgl. Stadt-Recht im Königreich Böheimb (Prag 1688, Nürnberg 1700);* posmrtně *Viertmahlig-vermehrt- und von den Fählern gereinigter Auszug der kgl. Stadt-Recht im Kgr. Böheimb (Prag 1718).* Shody a neshody práv městských se zřízením zemským Weingarten přehledně sestavil, jednou přístup bera od práv městských: *Systema juris municipalis (Pragæ 1698),* podruhé od zřízení zemského: *Systema juris provincialis (Pragæ 1679).* Jiná díla Weingartenova, o nichžto zde dotknouti třeba, jsou: *Manductio oder Wegweiser, wie bei den Bürger-Stands-Gerichten in Böheimb rechtlichen zu verfahren* (Prag 1680), jenž vyšlo i po česku: *Manuductio či cestovůdce, kterak při právích stavu městského v království Českém saud veden býti má* (v Praze 1683 a 1689), pak *Vindemia judicialis* (Prag 1669, 1672, 1679, 1692), *Fasciculi diversorum jurium (Norimb. 1690), Hodoeporicon seu index generalis aller k. k. ergangenen Declaratorien, Rescripten, Patenten, Privilegien etc. (Prag 1696),* kdež přihlíženo i ke právům městským, *Panoplia judicialis* (Norimbg. 1696) atd.

Jiný spisovatel, kterýž se touž dobou, co Weingarten, zanášel právy městskými, byl *Adam Cramer*, jenž 1671 a 1709 v Lipsku vydal spis pod titulem: *Kurtzer, aber doch ausführlicher Extrakt aus denen Böhemischen Stadt-Rechten und Landesordnung.*

K Weingartenovi a Cramerovi druží se měštěnín Nového Města Pražského, *Jakub Ferd. Ant. Vrba,* rodic z Nymburka, jenž sepsal: *Krátký veytah práv městských království Českého. Pro snadnější nalezení, v čem se tak týž práva městská s obnoveným zřízením zemským, novellami, declaratoriemi, rescripty císařskými a instructí městskau srovnávají. K němužto přidána jest krátká obsažitedlnost processu právního v tomto království Českém, jako i instrukcí městská s přidáním kratičkého veytahu pokut z práv městských.* Spis ten s approbací pražského kr. professora institutionum imperialium, JUDr. Jana Ign. Wolwerta, (danou dne 23. dubna 1690) poprvé vyšel 1691, podruhé pak 1700 tiskem a nákladem Jiřího Labouna. Brzo potom vydán i také po německu: *Kurtzer Extrakt der Stadt-Recht im Königreich Böheimb. Von F. J. Wrba Nymburský* (Brünn 1707).

Později se právy městskými obírali tito spisovatelé:

Appellační rada *Jan Jiří Miller z Mühlendorfu* sepsal: *Grana veteris et novæ legis Bohemicae* (Pragæ et Norimbergæ 1741).

Václav Hildt uveřejnil rozpravu *De jure civili Bohemico* (Pragæ 1746).

Julius Fridr. Keffenbrinck, rytíř Pomořanský, sepsal *Meditationes ad statutum Pragense* (Francoforti et Lipsiæ 1760).

Pražský professor *Josef Jan Feigl z Feiglfeldu*, jenž vydal *Institutiones juris Bohemici* (Praga 1765), pak čtení svá pod titulem: *Öffentliche Vorlesungen über die königl. Stadtrechte, neue Landesordnung etc.* (Prag 1770).

Appellační rada *Dr. František Václav Stephann rytíř z Cronenfelsu,* jehož spis: *Adnotationes theorico-practicæ usibus Bohemiæ accommodatæ ad J. Ortwini Westenbergii principia juris juxta ordinem pandectarum* (Pragæ 1778) vydán byl od Antonína rytíře z Ebenfeldu, též rady appellačního.

Zemský advokát pražský *Leonhard Stöhr* sepsal: *Handbuch der älteren bürgerlichen Gesetze für das Königreich Böhmen* (Prag und Wien 1788).

Auskultant při zemském právu českém *Josef rytíř Jordan* vydal: *Systematische Darstellung des bürgerlichen Rechtes im Königreiche Böhmen* (Prag I. 1795, II. 1797 [12]).

Přechodem z XVIII. do XIX. století blížila se doba, kde práva městská pozbyti měla závazné moci právní. Přední krok k tomu učiněn patentem, daným dne 1. listopadu 1786, kterým v celé říši zaveden první díl zákonníka občanského; druhý a konečný krok stal se patentem ode dne 1. června 1811, kterým prohlášen celý obecný zákonník občanský.

Platnost práv městských v Čechách trvala tedy 232, na Moravě 114 let.

II.

O Pavlovi Krystyanovi z Koldína.

Pavel Klatovský byl prvorozený syn měšťana klatovského příjmím Krystyana, po němž se i také on nazýval Krystyan, latině Christianus.

Mladší jeho bratr slul Jan, sestry pak jmenovaly se Dorota, Marta a Kateřina. Jan Krystyan zůstával v Klatovech a přejal nepochybně statek po otci pozůstalý. Ještě 1582 stálý tam měl obyt, náležeje k zámožným sousedům. Později teprv přestěhoval se do Prahy. Ze sester se Dorota provdala v Klatovech, Marta pak za Adama Bečváře do Domažlic. Obě sestry 1582 ještě byly na živě, ale 1589 již mrtvy. Třetí sestra Kateřina zůstala nevdaná a Pavla přečkala.

Kromě toho z pokrevných a příbuzných Pavlových ještě známe Matyáše Krystyana, jenž snad byl strýc Pavlův, a

[12]) Co menší spisky způsobu příručného připomenouti sluší: *Speculum civium, Bürger-Spiegel oder kurtzer Begrieff der königl. Städt-Instruction im Königr. Böheimb* (Prag 1659); *Andermahlig-vermehrte Edition speculi civium oder Bürger-Spiegels in Böheimb* (Prag 1690); *Prodromus speculi judicum* (Pragæ 1674); *Prodromus redivivus speculi judicum* (Pragæ 1690), všecko to vydáno od Weingartena. Pak: *Vademecum juridico-practicum sive succincta tractatio processus civilis. Juris Bohemico-Moravico-Silesiaci tractatulus* (Norimbergæ 1710); *Memoriale poenarum in universo jure Boemico contentarum* (Pragæ 1737); *Codex judiciarius communis omnibus judicibus constitutis in Bohemia, Moravia, Silesia* (Pragæ 1781).

Pavlovu ujčinu (t. j. matčinu sestru anebo matčina bratra manželku), kteráž slula Kateřina a žila v Sušici[1]).

Pavel narodil se l. 1530. Přípravného vzdělání nabyl na školách svého rodiště. Co mladík 18letý vypraven byl na učení pražské, kdež tehdá co professoři působili Mr. Matěj Dvorský-Curius z Hájku, Mr. Jan Zahrádka-Hortensius, Mr. Šebestián Aerichalcus (mosazník) Přeštický, Mr. Havel Gelastus Vodňanský, Mr. Jan Artophidius Týnohoršovský, Mr. Jan Kunštát z Paumberka a Mr. Matěj Stephanides Bydžovský z Aventina. Děkanem fakulty filosofické léta 1548—1549 byl Šebestián Přeštický a l. 1549—1550 Matěj Dvorský.

Za dvouletého pobytu na fakultě filosofické podle pravidla tehdejšího Pavel slyšel čtení o syntaxi, logice, rhetorice a physice. Vyhověv takto předpisu, připuštěn v letě r. 1550 ke zkoušce bakalářské. Kromě něho se tehdá k ní přihlásilo 23 kandidátův. Zkoušeti se počalo dne 14. července. Examinatoři byli: děkan Mr. M. Dvorský a professoři M. Bydžovský, Havel Gelastus i Jan Artophidius.

Bakalářská zkouška dělila se za oné doby na dvě části, jednu předběžnou a druhou vlastní. Při zkoušce předběžné kandidáti zároveň shromáždění nejprvé odpovídali z grammatiky, pak ze staré logiky, zejmena z knihy Porphyriovy o pěti hlasích, z Aristotelových kněh o kategoriích a o vykládání. Podle výsledku vyslovilo se, zdali kandidát má býti připuštěn k vlastní zkoušce čili nic. Ti, kdo připuštěni jsou, zaplatili taxy děkanovi, professorům a pedellovi. K vlastní zkoušce připouštěni byli ne již všickni zároveň, nýbrž vždy jen šest a šest. Při prvním zasednutí odpovídali z nové logiky, při druhém ze čtyř prvních kněh Aristotelových physicorum a z kněh o duši, při třetím ex sphaera materiali. Čtvrtá část hlavní zkoušky byla písemná a měly se jí osvědčiti prospěchy kandidátů ve slohu a v rhetorice. Po vykonání toho všeho nastalo rozsuzování a rozřaďování na několik tříd (classes). Pavel vřaděn do třídy

[1]) Toť všecko, co o rodině Krystyanovské vypátrati lze bylo. Archivy Klatovské, odkud se nejspíše něčeho nadíti dalo, velikými požáry, jmenovitě ohněm dne 8. července 1689, docela přišly na zmar. Výtečný znatel dějin Klatovských, kněz E. V. Řičák, se o Krystyanech dohledati nemohl ničehož.

první spolu s Janem Samsonem Chrudimským, Janem Hořickým, Thadeášem Hájkem, Matoušem Dačickým, Jiříkem Slezákem Těšinským, Štěpánem Volynským a Matějem Civiliem Kolinským. Těm všem za determinatora byl děkan.

Dne 16. července v posluchárně theologův se veřejně odbývala determinací, t. j. každému z nich předloženo bylo jedno „sophisma" a dopřála se jim chvíle na rozmyšlenou, mezi čímž zavzněl zpěv. Po tom jeden po druhém vraceli se do posluchárny, kdež jim nejprvé čtena statuta, načež se zastávati či determinovati jali své these. Pavlovo sophisma tehda nebylo nevýznamné pro budoucnost jeho. Měl totiž vyložiti, zdali volno jest urážku o své ujmě odrážeti: „an illatam injuriam quisque impune possit privatim repellere." Když to vyplnil, udělen mu od děkana titul bakalářský.

Jakožto bakalář jal se Pavel podle obyčeje tehdějšího zanášeti učitelováním na školách městských a bez odkladu připravoval se ke zkoušce mistrské. K tomu tehda třeba bylo prostudovati všecky knihy Aristotelovy, patnácte kněh Euklidových, Boethiovu Arithmetiku, Proclovu knihu de causis, Musiku Jana de Muris anebo Boethiovu, theorica Purbachovy, Almagestum Ptolemæovo.

Zkoušky opět byly dvojí, předchozí a hlavní. Předchozí dělila se na dvé. Kandidáti všickni ze spolka byli k ní připuštěni a odpovídali při prvním zasednutí ex metaphysicis, ex libris physicorum, ex Porphyrio de quinque vocibus et ex categoriis Aristotelis; při druhém pak zasednutí ex libris ethicorum, de generatione et corruptione et ex libris posteriorum analyticorum. Nyní rozhodli examinatoři, zdali kandidát k vlastním zkouškám pro mistrství má býti připuštěn čili nic. Vlastní tyto zkoušky byly čtyry: Při první dávány otázky z kněh Aristotelových de anima, de coelo et mundo, et ex libro Procli de causis. Při druhé ex politicis, ex meteoris et ex parvis naturalibus. Při třetí ex libro arithmetices Boethii et ex musica Joannis de Muris. Při čtvrtém ex Euclide et ex theoricis.

Pavel ke zkoušce mistrské přihlásil se k terminu, kterýž od děkana Mr. Matěje Bydžovského návěštím 29. ledna 1552 daným položen byl ke dni 14. března. Přihláška (comparitio) stala se dva dni před tím na den sv. Řehoře. Komissí exami-

natorská skládala se tehda z Mr. Šebestiána Přeštického jakožto rektora a z mistrův Matěje Bydžovského, Matěje Dvorského a Jakuba Kodicilla. Zkouška odbyta s výsledkem nejlepším, a dne 4. máje Pavlovi udělena licentia, t. j. zvůle čísti veřejně na akademii o spisech filosofických, facultas publice in academia enarrandi autores philosophicos. Dne 9. máje „Paulus Christianus Glattovinus“ obdržel slavný titul mistrstva, præclarum titulum magisterii. Před tím veřejně vykládal thesi o zásluze těch, kteří samochtě život svůj obětují za spásu vlasti: „Utrum illi, qui pro salute patriæ morti se sponte tradunt, peccent et sint habendi pro fortibus nec ne?“ Současně s ním mistry svob. umění se stali kněz Jan Hořický, Tomáš Mitis Nymburský později z Límuz, Jan Aquarius Soběslavský později z Makova, Jiří Polenta Kutnohorský později ze Sudetu, Tomáš Husinecký z Vodňan, Jan Sokol či Falco Písecký, Thadeáš Hájek-Nemicus později z Hájku, Matouš Philomates Dačický, Matěj Civilius Kolinský později z Bílejova, sami to mužové, kteří jednak co lékaři, bohoslovci, právníci a básníci, jednak co professoři svou dobou na slovo vzati byli [2]).

I po dosažení hodnosti mistrské Pavel pokračoval v učitelství. Zejmena rektorem byl na přední tehda škole Pražské u sv. Jindřicha na Novém Městě a proslavil se co učitel jazykův klassických. Petr Kodicill z Tulechova jej ve svém spise „Ordo studiorum in scholis Bohemiæ et Moraviæ“ (Pr. 1586) velebí pro výbornou methodu, kterou zachovával u vyučování mluvnickém [3]).

Zároveň pěstoval latinské básnictví, členem jsa družstva, kteréž se pod názvem „Sodalitas literaria“ tehda bylo utvořilo při učení Pražském. Náleželi k němu T. Mitis, Kuthen, Srnovec, Kollin, Banno, Lucinius, Bart. Kulíšek Klatovský a j. První báseň Pavlova tiskem vydána 1552. Vysoké ceny poetické

[2]) Zprávy o Koldínových studiích vzaty jsou z Mr. Marka Bydžovského *Liber intimationum* (l. 80 a 84), kterýžto vzácný rukopis chová se nyní v bibliothece knížete Jiřího z Lobkovic v Praze. Srovnati též sluší druhý díl *Libri Decanorum* (Pragæ 1832) na str. 352 a 357.

[3]) *Ordo* v českém překladu vydán od Fr. J. Zoubka: „M. P. Codicilla z Tulechova Řád školám městským v Čechách a na Moravě l. 1586“ (v Praze 1873).

ostatně v plodech Pavlových není. Ani předměty jeho, jež hlavně bral z písma sv., nejsou takové, aby nyní vábily čtenáře. Formou vládl ovšem obratně, ale druhdy i v té příčině neuvaroval se hříček, jimiž oplývají skládání vrstevníkův jeho. Pro naši dobu největší ještě půvab mají jeho epitafie a tumuli, t. j. elegické básně na zemřelé soudruhy, jakož jmenovitě na Mr. Š. Přeštického († 1555), Mr. J. Zahrádku († 1557), kněze Mr. J. Hořického († 1558), kněze Pavla Bydžovského († 1559), administratora konsistoře pod obojí Mr. J. Kolinského († 1563), humanistu dra Řehoře Orina z Chocemic († 1563), Mr. Matouše Philomata Dačického († 1565). Poslední známá báseň Pavlova složena roku 1580 k svatbě Mr. Jakuba Srnovce z Varvažova [4]).

Majestátem císaře Ferdinanda I. 8. dubna 1557 nadán jest erbem a přídomkem „z Koldína". Erb v podstatě obsahuje na poli červeném dva bílé a červené kohoutí krky, ježto proti sobě zobanem jsou obráceny. L. 1570 erb tento změněn tou měrou, že v ozdobách nad štítem místo kohoutích krků, které se tam prvotně opakovaly, položeny jsou dva bůvolí rohy, jakéž se vidí i v erbu Trčkovském, v prostředku s hvězdou žlutou o šesti špicích. Zároveň při změně této pod erb a přídomek „z Koldína" přijati byli i také Pavlův bratr Jan a strýc Matyáš Krystyan, pak přítel Jan Jelínek, tehdáž úředník ve službě pánův Smiřických ze Smiřic v Náchodě [5]).

Současně asi s prvním udělením erbu a přídomku Koldín ze školy svatojindřišské přešel na universitu i přijat jest mezi kollegiaty kolleje Karlovy. Poprvé jej v pamětech akademických nalezáme za děkana Mr. Jiříka Polenty Kutnohorského ze Sudetu l. 1558 mezi examinatory bakalářův vedle M. Bydžovského, M. Dvorského a Tom. Husineckého. Tehda byl determinatorem studentům ve čtvrtou třídu vřaděným. Týž úkol na sobě měl léta 1560 při třídě třetí [6]).

---

[4]) Seznam básní Koldínových viz mezi Přídavky co č. V.

[5]) Zevrubně erb Koldínův vypsán od A. Rybičky v Čas. Č. M. 1864 str. 395. List erbovní Matyášovi Krystyanovi l. 1570 propůjčen k přímluvě Dr. Thad. Hájka; na konceptu zajisté, jak s námi sdělil pan A. Rybička, připomenuto: „Solicitator Dr. Thadeáš."

[6]) *Liber intim.* l. 100 a 103, *Liber Decanorum II.* str. 366 a 371.

Dne 9. října 1561 zvolen k hodnosti děkanské. Co děkan dne 24 t. m. učinil obyčejnou prohlášku, ve kteréž, promluviv o veliké vážnosti učeného vzdělání, oznamuje začetí přednášek vůbec a svého čtení o introdukcí Porphyriově zvláště. Dne 13. února 1562 podle statut všecky bakaláře a rektory škol svolal ke dni zejtřejšímu do kolleje Karlovy, aby slyšeli čtení statut a jiná připomenutí, kterých se jim při této příležitosti dostávalo o kázni školní, o pilnosti, jižto na vyučování vynaložiti třeba, o disputacích veřejných, jakož i o jiných povinnostech, kteréž na jednotlivé z nich náležejí. [7]).

Dne 10. dubna ohlásil zkoušky bakalářské ke dni 23. června. V proslovu tomto za předmět rozjímání obral sobě větu, že „praví filosofové Bohu i lidem jsou přátelé a společenstvu lidskému dobrodinci.“ Udělování titulu bakalářského položil k 30. srpnu. Před tím pak verši, sapphickým rozměrem sepsanými, ustanovil odbývání beanie čili „skládání selských mravův na kozlu, depositio morum agrestium in hirco.“ Tehda se při tom v kolleji Rečkově provozovala komedie o Zuzaně [8]).

Sotva že srpen 1562 minul, začalo se v Praze a jinde po Čechách rozmáhati „morové povětří“ takovou měrou, že se arci-kníže Ferdinand, nesa tehda na sobě správu království českého, pohnuta viděl k nařízení, aby všecky školy, lázně a jiná veřejná shromáždiště byla zavřena. Mor ten trval až do vánoc [9]). Dekanátu Koldínova se toto zavření škol doteklo v samém jen závěrku; ostatek připadl na nástupce jeho Mr. M. Philomata Dačického, jemuž Koldín přidružen co consiliarius čili dispensator lectionum.

Ale působnost jeho na universitě brzo vzala konec. Byltě

[7]) *Liber intim.* l. 105—106.

[8]) Tamtéž l. 107—110. Básnické Koldínovo pozvání k beanii nachází se otištěno mezi Přídavky (str. 495). Po zvláštní této slavnosti, která se prvotně odbývala spůsobem nehrubě lahodným, později pak nabyla ušlechtilejší formy (srov. co Jungmann napsal o beáních akademických v Sebr. Spisech str. 186), podnes nám zůstalo pořekadlo „dříti kozla.“

[9]) Zimmermann, Příběhové království českého za Ferdinanda I., díl II. str. 501. — *Liber Decanorum* II. str. 375.

přejal písařství na Novém Městě Pražském, ku kterémuž úřadu dne 17. února 1563 učinil přísahu [10]).

Skutek tento patrně souvisel s úmyslem jeho, proměniti stav mládenecký, jejž jakožto kollegiat a professor povinen byl zachovávati, dokudkoli na universitě zůstati mínil. Vyvolená jeho byla panna Magdalena Žipanská (Ssipanissa), nějaká snad pokrevná král. rychtáře na Starém Městě a později primatora, Pavla Žipanského z Dražice († 1571). Svatba slavena dne 21. června 1563. Básničtí soudruhové Koldínovi, Polenta, Mitis, Lucinius, P. Kodicill, V. Cyrill, P. Lupáč, Žabonius, M. Rakovský, turčanský to Slovák, Felix Pražský, Srnovec, Korvin a Kollin, sňatek ten oslavili svazkem poemat latinských. Brzo po svatbě dožádal se Koldín práva městského na Starém Městě, prokázav se k tomu listem zachovacím z města Klatov, jež mu radda tamní již 21. července 1552 byla vydala. Rukojmí při žádosti této zaň byli Sixt z Ottersdorfu a Jiřík Melantrich z Aventinu. Radda staroměstská přání jeho dne 16. července 1563 povolila [11]). Patrně, že se mu jednalo o to, aby se v majetek, jejž mu manželka věnem přinesla, mohl dáti uvesti co společný vlastník. Dne 12. července t. r. byl s ní učinil společné vzdání statku [12]).

S ní ze spolka 1565 koupil dům řečený Domináčkovský na rynku staroměstském od poručníkův sirotkův Jana staršího Domináčka z Písnice za 450 kop gr.; poslední zaň gruntovní peníze sčetl l. 1575 [13]). V domě tomto vzal stálý svůj příbytek a v něm zůstával až i do smrti. L. 1565, též s manželkou, koupil druhý dům, řečený Chocholovský, po Linhartovi Šípaři. L. 1567 od Jiříka Melantricha přejal dům na Starém Městě,

---

[10]) Rkp. v městském archivě pražském č. 332, l. 181: „Mr. Pavel Krystyan Klatovský učinil tuto přísahu fer. III. post Valentini 1562." Zpráva pana archiváře Dra. Jos. Emlera.

[11]) *Liber jurium civilium albus I.* 1550—1560, l. 40: „Mr. P. Christian z Koldína přijal městské právo. Rukojmě zaň pan Sixt z Ottersdorfu a pan Jiřík Melantrich z Aventinu. Ukázal list zachovací z města Klatov v pátek po sv. Jiljí, jenž jest den památný sv. Daniele l. P. 1552. *Actum in consilio feria VI. postridie diuisionis apostolorum a. MDLXIII.*" Zpráva pana archiváře Dr. J. Emlera.

[12]) Bedřich Peška v Právníku 1864, str. 196.

[13]) A. Rybička v Č. Č. M 1864 str. 397. B. Peška l. c. str. 228.

tuším „mezi postřihači", směnou za vinice u nové obory. Počátkem 1568 Koldín rozepři měl o 13 kop gr. s Mr. Ondřejem Philomenem z Dalmanhorstu, vůbec Klatovský řečeným [14]). Léta 1569 vešel v držení domu Loupovského či Roupovského naproti kolleji Karlově na rohu pod loubím, jenž mu od Jana Vartovského, syna prvního překladatele Starého Zákona z hebrejštiny na jazyk český, postoupen byl za vinice v Košířích.

Viděti z toho, že Koldínovi od sňatku jmění přibývalo měrou rok po roce rostoucí.

Na písařství Novoměstském nevytrval než asi dvě léta. Dne 8. ledna 1565 z něho vzal odpuštění [15]) i uvázal se v kancléřství při raddě Starého Města Pražského. A tím se vlastně počíná veliká jeho působnost u veřejném životě. Zároveň tuším tou dobou přějal na se správu sirotčích peněz a úřednictví zádušní v osadě sv. Mikuláše.

Po svátcích svatodušních, 1565, jež tehda byly 10. června, spolu s primatorem Isaiášem, jinak Zachariášem od Rajských Jablek [16]) vyslán byl do Vídně ke dvoru nově tehda nastouplého panovníka, Maximiliana II. Den sv. Petra a Pavla (29. června) domů se navrátili a téhož dne raddě městské podali relací o svém pořízení. Vypravovali zejména, kterak jim v snahách jejich nápomocen byl král. český sekretář Mikuláš Walter z Waltersperka, kterýž co milovník náuk klassických a podpůrce svobody náboženské za svého věku nemálo byl slaven. Při audienci u Maximiliana II. Koldín vedl slovo. Napřed císaři vinšoval štěstí a zdraví, potom jal se vykládati příčiny poselství svého. Zejmena tehda Staroměstským šlo o „plat z prodeje"; pak jakés stížnosti měli do Plzenských, jelikož prý dobytka mnoho ven ze země prodávají. Vyřízení, jehož se jim

---

[14]) B. Peška l. c. str. 228. — A. Rybička O Melantriších v Č. Č. M. 1865, str. 129. O statek po L. Šípaři pozůstalý již 1568 Koldín, jsa spolu s Mr. Janem Fortiem-Zahrádkou, též Chyba řečeným, za poručníka sirotkům Šípařovým, rozepři měl s Janem Koutským. Zprávy p. A. Rybičky. O Mr. Ondřeji z Dalmanhorstu viz Rukověť k Děj. lit. české I. str. 345.

[15]) Rkp. týž co v pozn. 10.: *„Mr. Paulus Christianus a Coldin, accepta legitima venia, officium deposuit fer. II. post Epiphaniam anno 1565."*

[16]) K. J. Erben, Primatoren (Prag 1858) str. 28.

dostalo, dosti bylo příznivé a radda Staroměstská neopominula vyslaným vysloviti své díky [17]).

Brzy Koldínovi nastal úkol, jímž jméno jeho nejtrvaleji proslulo, totiž konečná úprava práv městských. Postup, kterýž při tom byl zachován, vylíčen při rozboru osudův, jakýmiž prošla práva městská.

Výsledek, jehož se dočkala Koldínova Summa práv městských, byl mu podnětem, že se uvázal v sestavení podobného compendia ze zřízení zemského. Dílo své, kteréž vytištěno u J. Nigrina pod titulem: *Práva a zřízení zemská království Českého v krátkau summu uvedená, čili výtah ze zřízení zemského,* přípisem daným dne 20. září 1583 věnoval nejvyššímu písaři Michalovi Španovskému z Lísova a na Pacově. Ale přes přízeň vysokého toho úředníka nastaly nesnáze o spis tento tou měrou, že dekretem král. kanceláře byl zapovězen; zápověd, jakož viděti z popisu pozůstalosti Koldínovy, před smrti jeho ke zdvižení přivedena nebyla.

V rodině Koldín nebyl šťasten. Paní Magdalena zemřela mu, dětí žádných nezůstavivši. Doby, kdy smrtí sešla, dobrati jsme se nemohli. L. 1575, zdá se, že Koldín již byl vdovec. Soudíme tak z případu soudního, kterým toho roku Koldín byl zaměstnán. Když totiž „jednou na zámek (nepochybně k vůli poradám o práva městská) vyjel a doma nebyl,“ vloudila se mu dne 22. února t. r. Manda ze šenkovny, kterou měl v domě Domináčkovském, do domu, a sama druhá vpád učinivši, vzala tam skladku peněz, 50 prý kop gr., které Koldínovi měštěnín staroměstský Jan Pilát Rakovnický byl složil [18]). Případnost tato nedá se mysliti jinak, nežli že se stala v době, kde Koldín, jsa vdovec, neměl nikoho, kdo by mu bděl nad domácností. I snad to bylo pohnutkou, aby se ohlédl po nové hospodyni.

---

[17]) Manualník raddy Staroměstské 1564—1566, rkp. č. 1239.

[18]) Manualník raddy Staroměstské rkp. č. 1283. Zpráva pana Dr. Jaromíra Čelakovského. Zdá se, že Koldín nějakými penězi té Mandě byl povinen, ale ona svou mocí se jich spůsobem krádežným zmocnila. V rozsudku se zajisté dí, že se Manda přiznává k vzatku, ale poněvadž „v tom jiný pořádek zachovati“ měla, že se jí poroučí, aby ty peníze hned na právě složila.

Tenkráte oko jeho padlo na Březničanku Martu, dceru tamního souseda Kulíška a choti jeho Markety, kteráž podruhé se vdala za Václava a dceru svou i zetě přežila. Byla to nepochybně pokrevná nějaká Baltazara Kulíška Klatovského, s jehož jménem jsme se již setkali ve výčtu básnických soudruhův Koldínových. Sňatek tento požehnanější byl prvního. Povila mu zajisté paní Marta syna Pavla a tři dcerušky, Annu, Kateřinu a Lidmilu.

Po korunování Rudolfa II. (22. září 1575) obec Staroměstská i Novoměstská do Vídně vypravily společnou deputaci, aby vymohli potvrzení privilegií a navrácení práva k odúmrtem. Členové poselství toho byli Václav z Mutětína, primator Novoměstský Jiřík Jehlář, Cyprian Lopatský a Koldín. Z Prahy odejeli v polou prosince. Přednesše své věci u císaře, učinili poklonu i arciknížatům Maximilianovi a Matyášovi, jakož i nejvyššímu kancléři českému, Vratislavovi z Pernšteina. Po návratu 30. prosince shromážděným v jedno raddám obou měst Pražských učinili relací a přijali jich poděkování. Koldína samého z cesty této zvláštní básní latinskou přivítal Mr. Mikuláš Alethinus, písař Kolinský [19]), želeje zároveň nad smrtí obapolného přítele Šimona Proxena ze Sudetu, kterýž krátce před odjezdem deputace s životem se byl rozloučil [20]).

L. 1582 v Praze opět nastala rána morová, která i Koldína bolestně dostihla. Zemřelať mu nejen choť, ale i starší tři dítky, tak že mu zůstala jediná nejmladší dceruška Lidmila, jsouc ještě nemluvňátkem. Památka zesnulých od několika mladších básníkův oslavena latinskými žalozpěvy. I sám Koldín, sklíčen žalostí nad těmito ztrátami, rozstonal se i připravoval se na poslední hodinku. Jako muž opatrný dne 6. prosince 1582 učinil poslední své pořízení, kterým pozůstalost svou třemi díly odkázal dceři Lidmile, čtvrtý pak díl bratrovi Janovi i sestrám Martě a Dorotě společně s Mr. Markem Bydžovským z Florentina [21]). Téhož roku ku kapli božího těla věnoval

[19]) O Mr. M. Alethinovi viz Rukověť k dějinám literatury české I. str. 9. a II. str. 379.

[20]) Manualník raddy Staroměstské, rkp. č. 1283, kdež se čte i báseň Alethinova, sama sebou nehrubě velkou do sebe cenu mající.

[21]) Poslední pořízení Koldínovo, jež poprvé v Právníku 1864 otiskl B. Peška, viz na str. 496. S podivením jest, že Koldín opominul

2 kopy gr. ročního důchodu [22]). Nicméně nebezpečenství aspoň Koldínovu hlavu minulo. Zotaviv se ze sklíčenosti své, 1585 potřetí se oženil, za manželku pojav Annu z Pereftu, sestru Zigmunda z Pereftu, senatora pražského, a vdovu po Jakubovi Kocourovi z Votína.

Mezi tím statku mu pořád přibývalo. L. 1577 pro dluhy, od žida Heřmana Hoška jemu povinné, vzveden byl v dům někdy Zigmunda Velvarského; l. 1584 v dům Samuele Levína Mělnického, jinak Noska, v osadě sv. Ondřeje, též pro dluhy. Druhý tento dům koupil a tržní sumu l. 1587 splatil. Dne 29. října 1585, brzy po sňatku třetím, od Krištofa Pehma za 400 kop gr. č. koupil dům Pražákovský v osadě u sv. Haštala. Mimo to 1582 držel dům se zahradou u krchova při kostele sv. Štěpána na Novém Městě. Asi 1580 vešel v držení vsi Martinic na Březnicku, kteráž před tím náležela Ferdinandovi Lokšanovi z Lokšanu. Koupě nebo postup tento měl do sebe něco zvláštního, jelikož se o tom ani v dvorských ani v zemských deskách nenalezá vkladu [23]). L. 1587 zemřel Jan Šípař,

---

třetí sestru. Opomenutí to poněkud vysvětluje se tím, že „sestra Káča“ příliš zneužívala ochoty bratrovy; dle seznamu 1588 byla mu dlužna značnou tehda summu 236 kop.

[22]) *Campani Calendarium beneficiorum academiæ Pragensis (Pragæ 1616).*

[23]) Pan A. Rezek velikou si práci dal, aby v deskách zemských i dvorských dobral se nějakého vkladu o koupi Martinic, ale všecko to bylo marné. Zprávu jeho plným zněním tuto klademe: „Martinice náležely k panství Březnickému a při dělení mezi bratry z rodu Malovců připadly l. 1531 Petru Malovcovi z Cheynova. (D. Z. 42 A. 27.) L. 1547 následkem účastenství Petrova v tehdejším odporu stavů proti králi Ferdinandovi I. celé dědičné panství Březnické proměněno bylo v léno koruny české. *(Liber haereditatum omagialium* č. 62 p. 616.) Ale již r. 1548 připadlo cele králi Ferdinandovi I., poněvadž „pan Petr Malovec se nad zápisem svým zapomenul“, a bylo ještě téhož roku prodáno za půl osma tisíce kop grošů českých panu Jiříkovi z Lokšanu, císaře a krále J. Msti, též vší říše hajtmanu v Řezně a místokancléři německému království Českého. (D. Z. 8. N. 4.) R. 1567 byl v držení celého panství již Ferdinand Lokšan z Lokšanu a na Březnici, jenž téhož roku v středu po sv. Ondřeji manželce své Zuzaně Šlikovně z Holejče, hrabince z Pasaunu, upsal na témže panství a na tvrzi Tochovicích půl třetího tisíce kop pr. (D. Z. 16 E. 18). Rok na to Zuzana Šlikova manželu svému Ferdinandu Lokšanovi obvěnění své odkázala. (D. Z.

jenž za manželku měl sestru druhé choti Koldínovy; nárožní dům jeho, „v Kuchyních či v Kuchynkách“ řečený, u sv. Linharta, připadl na Koldína po předemřelých dcerách jeho. Po některých odpořích se strany příbuzných Šípařovských stal se Koldín plným vlastníkem domu toho, načež jej pod výminkami, z kterých po smrti jeho vzešly mnohé neshody, postoupil Janu Vartovskému [24]). Podle popisu pozůstalosti 1589 v čas úmrtí svého byl v držení šesti domův, jmenovitě Domináčkovského, Pražákovského, Loupovského, jednoho u sv. Štěpána, mezi postřihači, u sv. Valentina na břehu, pak krámu vedle dveří tunných kotcův. Mimo to měl tehda pozemky u Michle a na hoře Kantůrkách u Zlíchova.

Ze zpráv, jež jsme posud sestavili o majetku Koldínově, viděti jest, že náležel k samým nejbohatším sousedům pražským. Ještě plnější obraz zámožnosti jeho podává popis a odhad jeho pozůstalosti.

V takových okolnostech jest poněkud s podivením, že Koldín tak dlouho na sobě držel úřad kancléřský, s kterým, mimo práce a starosti, sloučena byla jistá míra závislosti. Konečně jej přece složil. Stalo se to v letě r. 1584. Když se radda staroměstská dne 4. července t. r. obnovovala, tu Koldín poprvé co senator do ní byl přijat.

V hodnosti této několikrát naň obyčejným oběhem připadl úřad purkmistrovský, kterýž po čtyrech a čtyrech nedělích s jednoho člena raddy převáděn býval na druhého. Poprvé přijal jej

---

16. F. 6) R. 1582 v sobotu po památce sv. Pavla na víru obrácení, Ferdinand Lokšan z Lokšanu, na Březnici a Tochovicích, J. Msti arciknížete Ferdinanda rada a mundšenk, . . podle zřízení zemského učinil „přiznání“ ke všem statkům svým, „jak jiní obyvatelé tohoto království učiniti povinni sou.“ (D. Z. 21 H. 22.) Téhož roku v pondělí po sv. Valentinu Ezechiel a Spytihněv, bratří vlastní Malovcové z Cheynova a z Winberka vložili vizu na tento zápis (tamže) „tak aby v ničemž opravován, přetrhován, ani vymazován nebyl.“ Z toho dalo by se tuším souditi, že Malovcové nepřestali až dosud dělati sobě právo k panství Březnickému, někdy Petrovi Malovcovi odňatému.“

[24]) B. Peška l. c. str. 227 sld. Když životopis již byl vysázen, zaslal nám p. B. Peška zprávu o poloze domu Domináčkovského. Domnívá se, že dům ten buď jest pravá část domu č. 933 - I. „u zlaté trouby“ anebo že jest to nynější dům č. 932—I. „u zlaté hvězdy“ na rynku Staroměstském.

3. září 1584, po druhé 2. září 1585, po třetí 1. září 1586, po čtvrté 30. srpna 1587, po páté 29. srpna 1588. Hned potom zasedal co zástupce Prahy na sněmě, jenž od 7. ledna trval do 13. února 1585 i vzložen naň úkol berníka ze stavu městského, kterýž zastával až do úmrtí svého.

Na podzim 1586 opět nastalo přímoří v Praze, kterým asi v dubnu 1587 Koldínovi odjata třetí manželka, bezdětná Anna. Od té doby hospodářství mu vedly příbuzné její, totiž Kateřina Kocourová z Votína a Dorota z Pereftu. Koldín sám upadl v neduživost, kteráž ho již neopustila až do smrti. Zemřel 10. ledna 1589, nejsa starší než 59 let, v domě svém Domináčkovském. Na zejtří slavně pohřben v kryptě před oltáře v kostele sv. Mikuláše na Starém Městě Pražském, kdež se nyní slouží obřadem slovanským.

Mr. Petr Kodicill z Tulechova, Mr. Martin Galli Černovický a jiní na památku jeho vydali básně latinské.

Po smrti Koldínově nastaly nemilé nesnáze a zmatky.

Radda Staroměstská pozůstalosti i sirotkovi Lidmile co poručníky nařídila měšťany Staroměstské Jana Piláta a Jana Kuklu z Traurenperka i dne 17. ledna 1589 kázala učiniti popis a dne 14. srpna odhad čili pošacování veškerého majetku Koldínovského. Opatření toto stalo se jistě z příčin důležitých, z oprávněné péče o budoucnost sirotka i z šetrnosti k spoluměšťanínovi tak váženému. Nedbáno při tom na žádost báby Lidmiliny, Markety Kulíškové, která se spolu s zetěm svým Šebestiánem z Březnice 24. ledna přihlásila k poručnictví, rovněž jako na domáhání-se Jana Krystyana z Koldína, bratra nebožtíkova, třeba že tento podle předpisu práv městských (*D. VII.*) zákonně přede všemi jinými k poručnictví se táhnouti mohl. Jana Krystyana páni Staroměstští dobře znali co muže lehké mysli, jehož opatrování budilo jen obavu, nikoliv pak důvěru. Všaktě již tím divné na sebe světlo obrátil, když spis kšaftovní bratra svého odvedl ne v tom stavu, jak jej přísný co do forem právních nebožtík zůstavil, nýbrž potrhaný a s odtržením pečeti, nad to pak proti obsahu jeho přímo odpor položil. Vida se od raddy Staroměstské odstrčena, obrátil se Jan s supplikací svou 12. března 1589 ku královským úřadům. Tu sice dosáhl, že podle slov zákona poručníkem byl

nařízen, ale radda městská více hleděla k věci než k formě, a nikterak se neměla k tomu, aby se podle nařízení zachovala. Jen co do postoupení domu Pražákovského ve 500 kopách gr. č. vyhověla rozkazu královskému. Teprv v lednu 1590 Jan Krystyan uveden i v poručnictví. Spor o čtvrtý díl pozůstalosti, který podle poslední vůle Pavlovy měl připadnouti Janovi spolu se sestrami a Mr. Markem Bydžovským, rozhodnut 12. listopadu 1592 tím, že závěť Pavlova v plném svém znění byla ztvrzena. Důvody, kterými se radda Staroměstská spravovala, když poručnictví nad sirotkem strýci odevzdati se zdráhala, za nedlouho došly plného ztvrzení. Jan Krystyan bezmála vše, co v domě Domináčkovském a sic jinde pozůstávalo, prohýřil a konečně 1593 od práva i odběhl. Když se potom počátkem 1594 statek znova popisoval, shledáno, že ho „velmi málo pozůstalo."

Lidmila podospěvši provdala se za jistého Lipenského a co Lidmila Lipenská z Koldína dne 15. června 1598 Martinice se vším příslušenstvím prodala Ferdinandu Lokšanovi z Lokšanu a na Březnici za 1200 kop gr. č. [25]) Po druhé vdala se za Kašpara Blovského z Palatina, nepochybně syna Mr. Ondřejova; za druhého toho manželství l. 1601 učinila narovnání o požadavky Mr. Marka Bydžovského a tety své Kateřiny Krystyanky z Koldína. Dějem tímto končí se vědomosti, jež nám o rodině Pavlově dosud jsou přístupny.

Koldín byl muž vzezřením statečný, zvláště pak věhlasem a zkušeností vynikající. Souvěcí obecně slaví jeho výmluvnost, kterou s úspěchem osvědčoval nejen v radní síni, ale nejednou i naproti pobouřenému lidu. Ačkoli bohatnul neustále, nikterak nebyl zisku hledatelem, ale vždy správným hospodářem. Co do náboženství náležel, rovněž jako Sixt z Ottersdorfu, k starokališníkům toho směru, kterýž Pavlem Bydžovským a Janem z Waldšteina hlavně byl zastoupen. O vážnosti, jaké požíval, svědčí přátelské svazky jeho se všemi muži, kteří za jeho doby prosluli důmyslem a vlastenectvím.

---

[25]) Vklad ve dskách zemských č. 172 Q. 26; přepis od p. A. Rezka.

III.

O vydání tomto.

Základem vydání našeho úmyslně vzali jsme práva městská, l. 1618 u Sam. Adama z Veleslavína tištěná. Stalo se to z příčin praktických, a jakož se nadějeme, nikoliv věci na ujmu.

Vydání 1579 a 1618 doslovně se spolu srovnávají, tak že v podstatě mezi nimi nejmenšího rozdílu není. Jen co do tvarův jazykových tím se od sebe liší, že ve výtisku 1579 shledáváme dvouhlásku *uo* a nepřehlasené *aj*, jako: *svuoj, vuole, duoležitý, pruochod, puovod, životuov, daj, jednostajný, najvyšší* atd. Ale užívání toto tam důsledně provedeno není, nébrž převahou děje se bez pravidla, tak že se rovněž tak často vyskýtá i psaní: *svůj, vůle, důležitý, dej, nejvyšší.* Nikoho, kdo zná rozvoj jazyka našeho, tajno není, že 1579 *uo* a *aj* již byly tvary zastaralé, kterých porůznu jen ještě ze starého zvyku šetříno. Nad to pak zjištěno jest, že sazeči tehdejší *uo* zhusta kladli jediné proto, aby řádek doplnili; všaktě totéž činili i s *ú* a *au.* Na ukázku jsme předmluvu Staroměstských a přípis Koldínův ke čtenáři literně položili tak, jak se čte u vydání 1579. Naproti tomu vydání 1618 co do tvarův jazykových téměř dokonale se shoduje s nynější češtinou. V interpunkcí nutno bylo uchýliti se od obou textův a říditi se pravidly nyní obvyklými.

Summa otištěna podle vydání pozdnějších, kteréž od Koldína byly přehlédnuty a těch pokléskův zbaveny, ježto se dosti hojně nacházejí v prvních dvou otiscích. V Summě zůstavili jsme všecky ty nářeční zvláštnosti, ježto se v ní jeví (zejmena: k*d*erý, k*d*erak). Tak a ještě věrněji stalo se i také při popisu pozůstalosti Koldínovské.

Že text Summy, artikul po artikuli, hned připojen jest k hlavnímu textu, předně stalo se k vůli snadnějšímu přehledu. Přečtením stručnější osnovy čtenář zajisté snázeji vnikne ve smysl a tím se mu ovšem i porozumění textu rozšířenému učiní přístupnějším. Nadto pak sestavením obou textův očitě se zračí zvláštní mistrnost Koldínova v stručném a trefném vyslovování pravidel právních.

Při vší péči, která na úpravu hlavního textu 1579 od samého Mr. D. Adama z Veleslavína byla vynaložena, předce

v něm sem a tam nedopatřením zůstaly mezery, kteréž se opakují ve všech vydáních nápotomních. U vydání našem jsme je v hranatých závorkách [ ] doplniti sobě dovolili.

U vylíčení osudův práv městských a života Pavla z Koldína vydatné přípravy našli jsme v rozpravách pana magistrátního rady Bedřicha Pešky a pana dvorského sekretáře Antonína Rybičky. Onen v Právníku 1864 z městských kněh Pražských velmi vzácné stavivo snesl pod nadpisem: „O Mr. Pavlovi Krystyanovi z Koldína a jeho pozůstalostech" (str. 195—198 a 227—234). Tento v Časopise Českého Museum 1864 (str. 393—405) s velikou pilností sepsal úplný životopis Mr. Pavla.

IV.

Závěrek.

Zbývá ještě nejedna otázka, na kterou by záhodno bylo slyšeti odpověď. Zejmena by užitečno bylo určiti, pokud se práva městská z l. 1579 shodují s právy městskými Mr. Brikcího z léta 1536. Rovněž zajímavo bylo by, probrati práva z l. 1579 v tom směru, kolik jest v nich živlův romanských, kolik slovanských, kolik německých. I také vyměření toho, co z práv těch přešlo v obecný zákonník občanský z l. 1811, právníkům našim snad by bylo vítáno. Ale toť jsou úkoly tak rozsáhlé, že se v úvodu našem leda naznačiti dají, i rádi a vděčně přestaneme na tom, jestliže přítomné naše vydání milovníkům práva domácího bude podnětem, aby otázky takové, k poznání právního rozvoje ve vlastech našich jisté velice vážné, učinili předmětem důkladného badání a aby tudíž dějinné vzdělávání práva, kteréž v spisech učencův XVII. a XVIII. věku tak vydatné a časem blízké má předchůdce, opět obživnulo v plné závažnosti vědecké.

V Praze, dne 23. dubna 1876.

J. Jireček.

ARTIKULOVÉ

PRÁV MĚSTSKÝCH.

DE JUSTITIA ET JURE.

O spravedlnosti a právu.

A. I.

I. Každý, kdož chce práva znáti, a v nich s prospěchem sobě čísti, i také potom v čas potřeby nastalé jich požívati, má předkem věděti a znáti, co jest právo, a odkavad svůj začátek béře. Kteréž (jakž učitelé práva pokládají) na spravedlnosti založeno jest, a od ní začátek jména svého má. Nebo slove právo, jako nějaké pravidlo, podle kteréhož saudcové lidské spravedlnosti rozeznávají, a po něm, co po nějakém pravidle, příhody a rozličné případnosti lidské rozsuzují.

Právo na spravedlnosti založeno jest, a od ní začátek jména svého má; jinak právem vlastně slauti nemůže.

II. Slove pak v právích spravedlivost, aneb spravedlnost, ustavičná a neměnící vůle, kteráž jednomu každému uděluje toho práva, jakéž komu náleží. A protož jmenuje se matkau všech lidských nařízení a ustanovení, kteráž sobě lidé v obcech za právo ustanovují. A tak které právo aneb nařízení na tom gruntu, totiž spravedlnosti, založeno není, to, by pak od kohokoliv ustanoveno a nařízeno bylo, právem vlastně slauti nemá.

Spravedlnost pak jest ustavičná a neměnící se vůle, kteráž jednomu každému uděluje toho práva, jakéž komu náleží.

A. II.

I. Právo pak nic jiného není, nežli umění a rozeznání dobrého od zlého, spravedlivého od nespravedlivého, pravého od křivého, mírného od nemírného: kteréž jednohokaždého

k tomu vede a učí, čeho se má přídržeti, a čeho se zase vystříhati.

Právo jest umění a rozeznání spravedlivého od nespravedlivého, učíc jednoho každého, čeho se má přídržeti, a čeho zase vystříhati.

II. A tak známost a umění práv záleží na tomto trém, totiž: ctně a šlechetně živu býti; bližnímu v ničemž neubližovati; a čím komu kdo spravedlivě jest povinovat, toho jemu sám od sebe udělovati. Což kdyby vůbec ode všech zachováno bylo, nebylo by potřebí práv psaných, ani zřízení, ustanovení aneb snešení obecních, a lepší mnohem by řád mezi lidmi byl. Ale poněvadž pak tak již lidské zlosti na vrch vzešly, že žádný sám od sebe bližnímu svému za spravedlivé učiniti nechce, protož tak mnoho práv psaných, a rozličných nařízení a statut těchto časův se nachází, jimiž by vždy aspoň některak zlí a neposlušní lidé mohli ztrestáni býti.

Záleží pak umění práv na tomto trém: Předně ctně a šlechetně živu býti. Druhé bližnímu v ničemž neubližovati. Třetí čím komu kdo spravedlivě povinovat jest, toho aby jemu sám od sebe uděloval.

III. Dělí se právo na dvé, *in Jus publicum,* totiž na právo obecné, kteréž vůbec na všecky se vztahuje: *et in Jus privatum,* a na právo obzvláštní, kteréžto toliko některých osob vlastně se dotýče, a na jisté krajiny aneb města obzvláštně se vztahuje.

Dělí se právo na dvé, totiž na právo obecné, kteréž se vůbec na všeckny, a na právo obzvláštní, kteréž se toliko některých osob vlastně dotýče, a na jisté krajiny aneb města obzvláštně, vztahuje.

IV. *Jus publicum,* právo obecné, zavírá a obsahuje v sobě auřady a povinnosti osob v auřadech postavených, o kterémž v těchto právích v tom toliko artikuli krátce se dotkne, kdež o povinnosti saudcův a konšelův položeno bude. A pod titulem *Juris publici* všeckna také práva císařská rozuměti se mohau.

Právo obecné zavírá v sobě povinnost osob v auřadech postavených, též všecka práva císařská.

V. Pod jménem pak *Juris privati,* to jest práva obzvláštního aneb na osoby se vztahujícího, zavírá se *Jus naturale,* právo přirozené; *Jus gentium,* právo všech národův aneb lidí, totiž právo to, kteréhož všickni národové po všem světě po-

žívají; a právo městské, *Jus civile*, kterýmž lidé v jedné obci obývající se spravují.

Pod jménem pak práva obzvláštního zavírá se předkem právo přirozené, a právo městské.

VI. Slove pak právo přirozené to, k čemuž přirození, netoliko člověka, jakožto stvoření od Boha rozumem obdařené, ale také všeckny živočichy nakloňuje, aby oni k tomu z přirození náchylni byli, to věděli, znali, i také činili, k čemuž je přirození vede, totiž: aby z sebe plod pošlý ochraňovali, jej opatrovali, dobrodincům svým za dobrodiní se odplacovali, před násilnau mocí se hájili a bránili, a k těm jiné podobné věci.

Přirozené právo jest, k čemuž přirození netoliko člověka, ale všecky živočichy nakloňuje a vede, jako: aby z sebe plod pošlý ochraňovali, dobrodincům svým dobrým se odplacovali, a k těm podobné věci.

VII. *Jus gentium,* právo všech lidí a národův, slove to, čehož všickni lidé po všem světě požívají a k němuž přirozeným rozumem i náchylností přirozenau se vedau, jako: posly a legáty v ochraně míti a jim neubližovati; poddané své před mocí ochraňovati; války a boje proti násilníkům a tyranům vésti; příměří a pokoj do jistého času uložený ve všem zdržeti; což komu se připoví, tomu dosti činiti; a jiné mnohé k těm podobné věci.

Druhé právo všech národův to jest, kteréhož všickni lidé po všem světě užívají, jako: poslům a legátům neubližovati, a což komu se dí, tomu dosti činiti.

A. III.

I. Právo městské to vlastně slove, což v kterém městě, v obci aneb v jedné krajině lidé sobě nětco za právo, dle zachování svornosti a pokoje, nařídí a ustanoví, jakby se jedni k druhým, buď při saudech, aneb dosahování svých spravedlností chovati měli. Též při námluvách, trzích, smluvách a jiných najednáních přátelských, při nápadích z jeděch na druhé, jaký pořádek chovati a držeti se má.

Naposledy právo městské: což sobě některé město nebo krajina některá za právo ustanoví, jakby se jedni k druhým ve všech věcech chovati měli.

II. Nachází se také *Jus consvetudinarium,* to jest, právo dávním zvyklým užíváním od lidí přijaté, kteréhož šetřiti se má v příkladích a v skutcích předešle mezi lidmi zběhlých a

již rozsudky stvrzených, a tak jako již za právo ujatých. Však toliko aby taková právní zvyklost nebyla proti spravedlnosti a dobrým mravům, tak jakž o tom práva vyměřují. *Quæ pia consvetudine firmata sunt, pro Jure et Lege observabimus, in iis, quæ non ex scripto descendunt.* To, což dobrau zvyklostí utvrzeno jest, za právo držeti budeme, v těch věcech aneb případnostech, kteréžto právy psanými vysloveny nejsau.

Mimo ty rozdíly práv, jest také právo ze zvyklosti, a přitom se má šetřiti, aby nebylo proti spravedlnosti a dobrým mravům: a místo má v těch věcech a případnostech, které právy psanými vysloveny nejsau.

III. A tak tato práva, *ex municipali seu statutario quondam Jure Pragensi,* to jest, z práv Starého Města pražského psaných i z jiných chvalitebných pořádkův a zvyklostí starodávních sebraná, a v tuto formu uvedená, slovau *Práva v království Českém Městská.*

Práva tato jsau z práv Starého Města pražského psaných a z jiných chvalitebných pořádkův a zvyklostí starodávních sebrána.

IV. Protož všickni, kteříž před saudy městskými v království českém o spravedlnosti své budou míti činiti, právy těmito se řídítí a spravovati budou: kteráž uměti a znáti jednomukaždému náleží, jakož o tom A. XXX. také položeno jest. Neb neumění a neznání práv žádnému k výmluvě nepostačí. *Scire leges omnes tenentur.* Aby práva znali a uměli, vůbec všickni k tomu se zavazují.

Těmito právy se mají říditi všickni, kteří by před saudy městskými o spravedlnosti své činiti měli.

V. Summa pak práv netoliko těchto městských, ale i jiných všech všudy po všem světě, na tomto záleží: Pána Boha se báti, jeho samého vzývati, jemu také samému, tak jakž slovem svým vyměřiti ráčil, pobožně slaužiti; králi a jiným svým vrchnostem poddánu býti; rodiče a starší své ctíti a je v poctivosti míti; poctivě a pokojně živu býti; žádnému neškoditi, křivdy nečiniti; což čího jest, toho jemu uděliti, a žádnému ničehož bezprávně a sám o své ujmě neodjímati. Což vše krátce v desíti přikázaních božských, na dvau dskách od Pána Boha skrz Mojžíše vydaných, také se zavírá a k veystraze pozůstaveno jest.

Práva, vedle kterýchž konšelé sami k sobě i k jiným mají se chovati, a lidem k spravedlnostem dopomáhati.

(Práva konšelská.)

A. IV.

I. Předkem a nejprvé, každý konšel má a povinen jest purkmistra poslušen býti. A purkmistr má toho s pilností šetřiti, aby na jednoho konšela více nežli na druhého prácí, buď při dávání stranám v raddě odpovědí, buď také při vysílání po potřebách obecních, aneb kterýchkoli jiných věcech auřadních, nevzkládal, než jednostejně ke všem se choval, aby, jakž v povinnostech, tak také i v prácech rovnost zachována byla.

Každý konšel povinen jest purkmistra poslušen býti.

II. Však jestližeby viděl jednoho k této věci a jiného k jiné býti spůsobnějšího, (nebo ne všickni k každé práci jednostejně býváme spůsobní, ale jedni k této a druzí k onéno) má při tom rozšafnosti požívati, aby toho, kdož k čemu jest spůsobnější, také k tomu potáhl, a jinými věcmi, kteréžby jemu odporné byly, neztěžoval. Také aby tau příčinau mezi auřadem konšelským pokoj, svornost, láska i mírný prostředek zachován býti mohl.

Purkmistr k konšelům při vzkládaní na ně prácí rovnost a rozšafnost má zachovati.

A. V.

Žádný z konšelův v rádním místě bez poručení purkmistra k stranám aneb k straně, ani také s kým jiným, by toho jakkoli potřeboval, mluviti nemá. Než chtěl-liby s kým co mluviti, opověda se purkmistru, má ven z rádní světnice vystaupiti, a tu, což by jemu za potřebné bylo, s kýmžkoli bude moci promluviti, a vykonaje to, do raddy se zase navrátiti. A dokudž by radda rozpuštěna nebyla, nemá žádný z konšelův, bez opovědi a povolení purkmistra, domův aneb jinam z rádního domu vycházeti.

Konšel bez poručení purkmistra v raddě k straně ani s jiným žádným nemluv, ani bez opovědi z raddy, a bez povolení purkmistra z rathauzu nechoď.

A. VI.

Každý konšel, drže na sobě auřad purkmistrský, a maje sobě pečeť svěřenau, jest povinen s pilností ji chovati, a aby k ztrátě a k zmrhání nepřišla, se vší pilností opatrovati.

Purkmistr pečeť se vší pilností chovej a opatruj.

A. VII.

Jestliže by se kdy v raddě přihodilo, ano by někteří z konšelův při uvažování lidských spravedlností slovy se potkli: tehdy purkmistr s jinými spolurádními mají jim rozkázati ven vystaupiti. A což mezi nimi se zběhlo, o to o všeckno hned toho dne, a prvé nežliby z raddy vyvstali, mají je spokojiti, a zase v mír dobrý uvésti. Pakli by který z těch konšelův, nevyčkaje takového spokojení, z domu rádního preč beze vší slušné příčiny odešel, ten má k jitru od purkmistra obeslán býti, a toho (proč jest takovau svúmyslnost ukázal) se spraviti. A jestli by při něm zaumyslnost shledána byla, má vedle spravedlivého uvážení, buď řečí, aneb vězením, potrestán býti. A tolikéž, kdyby který z těch konšelův na žádném slušném prostředku přestati nechtěl, než předce urputně na svém úmyslu stál, může od purkmistra a konšelův do vězení dán býti.

Konšelé, potknauce se slovy, z raddy nechoďte, leč v mír uvedení.

A. VIII.

Také nemá žádný konšel rady ani žádných jiných věcí radních, kteréž by tajnosti potřebovaly, a skrze něž by obecnému dobrému, aneb osobám rádním ublížiti se mohlo, pronášeti, ani jakým vymyšleným spůsobem aneb návěštím komu zjevovati. Nebo všecko to, což se v raddách a při uvažování lidských spravedlností děje, mluví a uvažuje, má býti v skryté tajnosti od nich zachováno, a jako v nějaké truhle zavříno. A nikdy od žádného (by potom z úřadu konšelského propuštěni byli) nemá býti zjevováno. Pakli by se kdo toho dopustil, tak že by radu pronesl, a to by naň shledáno bylo, ten takový má na hrdle trestán býti, jakož o tom B. XC (LIV).

Konšel tajnost rady chovej, by potom, z auřadu propuštěn byl, a to pod ztracením hrdla.

A. IX.

Konšelé, jakž v radách, tak také i k sobě, při uvažování pří, a přímluvách, mají se upřímně bez ošemetnosti chovati. A přihodilo-li by se co kdy toho, že by pro ty věci, kteréž se za času jich na úřadě konšelském sedění sběhly, těžkost nějaká na ně, aneb na osobu některau z nich valiti chtěla, mají a povinni budau podle sebe všickni jednomyslně státi, sobě upřímně napomáhati, a jedni druhých v tom neopauštěti.

Konšelé k sobě upřímnost bez ošemetnosti zachovati mají, a v těžkostech, kteréž by se na ně valily, opouštěti se nemají.

A. X.

Konšel žádný, jakž z raddy, tak také z města přes pole, bez opovědi a povolení purkmistrova vycházeti ani vyjížděti nemá. Než jestli že by to pro opatření statečku aneb přátel svých, a jinau jakau důležitau potřebu svau činiti chtěl, má se v raddě, aneb při nejmenším doma purkmistru v tom opovědíti.

Konšel z raddy ani z města přes pole bez povolení purkmistra vycházeti ani vyjížděti nemá.

A. XI.

Konšel, na škodu a ublížení spravedlnosti jedné strany, od druhé nemá darův bráti. Pakli by se toho který dopustil, a v tom shledán byl, ten a takový má ztrestán a z raddy vyvržen býti.

Konšel, na ublížení spravedlnosti jedné strany, od druhé darův bráti nemá.

A. XII.

Konšelé, do domů šeňkovních pro potřeby své vcházejíce, nemají žádného obecenství s lidmi nevážnými míti, ani s nimi řadovati. Než s uctivostí, buď s hospodářem, aneb s jinými dobrými přátely v bázni boží poseděti, pojesti i střízlivě se napiti žádnému se nebrání. Nebo poctivost a váznost v jednékaždé obci mají předně od konšelův a jiných v úřadu postavených osob ostříhány býti: proto, že v obcování se všemi lidmi jako vesměs potupa na vrchnosti se uvozuje, podle oné řeči: *Familiaritas contemptum parit.*

Konšelé s lidmi nevážnými obecenství míti a řadovati nemají.

A. XIII.

Konšel žádný nemá rukojmí se proti raddě, právu a obci té, v kteréž jest, postavovati, leč by se to dálo s volí a s vědomím vší raddy.

Konšel proti raddě, právu a obci rukojmí nebývaj, leč s volí a s vědomím vší raddy.

A. XIV.

Všickni konšelé, kteříž v raddě a na právě sedí, mají s pilností žalob, odporův, svědkův, průvodův, i všeho stran pře vedení, a jakéhožkoli vznešení poslauchati, a všech šeptův a rozprávek jedni s druhými před stranami, i také při uvažování lidských spravedlností, zanechati, tak a proto, když by k uvažování té rozepře, aneb kterého vznešení přišlo, aby se uměli k tomu, podle stran průvodův a odvodův, náležitě přimlauvati.

Konšelé se vší pilností stran mluvení a průvodův i všelikého vznášení pozorovati mají.

A. XV.

I. Žádný konšel po vyslyšení stran, v těch přech, kteréž by před týmž saudem, na němž by on seděl, se začaly, a takové pře na odkladu by byly, nemá žádné straně z saudících se žádného naučení, ani veystrahy ke škodě druhé straně pod pokutau hrdla ztracení dávati.

II. Také příslušel-li by jaký spolek kterému saudci s někým v při, kterážby k saudu, na němž on sedí, se dostala, aneb že by jemu na té při něco záleželo: tedy každý takový saudce nemá na tom saudu seděti, ale má z saudu vyvstati, a chce-li, můž s tau stranau státi, i jí raditi, a po vykonání té pře zase na saud zasesti. Pakli by kdo, maje s kým jaký spolek, aneb o tu při srozumění, v tom saudu seděl, a to naň uznáno bylo, má podle provinění svého spravedlivě trestán býti.

Konšel po vyslyšení stran žádné straně naučení a výstrahy nedávej, pod ztracením hrdla. A kde se kterého konšela dotýče, ten z saudu vyvstaň.

A. XVI.

I. Purkmistru samému toliko náleží stran do raddy povolávati, aneb jiné lidí pro potřeby rozkazovati pauštěti.

II. Při povolávání pak a pauštění do raddy tento pořádek od purkmistra zachován má býti. Kdožbykoli sobě prvé vstaupení u purkmistra zjednal, aneb prvé obsílku na někoho vyžádal, ten také prvé do raddy puštěn a slyšán buď. Lečby sobě k tomu dni také vdovy, sirotci, přespolní, aneb lidé duchovní vstaupení oč zjednali: ti předně pauštíni, a což může nejdříve, vypravováni býti mají.

Purkmistr stran do raddy má povolávati, podle pořádku, jak která strana prv vstaupení vyžádala. Kromě vdov, sirotkův, přespolních, lidí duchovních; nebo ti předně vypravováni býti mají.

A. XVII.

I. Purkmistr, jakžby raddu rozpustil, nikdež jinde nalezen býti nemá, než v domě a v příbytku svém, tak aby lidé, buď domácí aneb přespolní, věděli kde o spravedlnosti své se utíkati, a své potřeby vykonávati.

II. Však jestliby kdy jemu tak pilná potřeba nastala, že by z města vyjíti, aneb vyjeti pro opatření statku svého musil, bude povinen úřad jinému spolukonšelu na svém místě poručiti, tak aby lidé věděli v potřebách svých k komu se uteci.

Purkmistr krom raddy v příbytku svém nalezen býti má; pakli by z města vyjíti chtěl, auřad spolukonšelu svému poruč.

A. XVIII.

Purkmistrský auřad má pořádně jíti, a každý konšel nemá více a déle téhož auřadu na sobě přes čtyry neděle držeti. A kdyžby měl auřad purkmistrský vzdáti, povinen bude z milostivé za správy své ochrany města i obyvatelův. v něm křesťanské pánu Bohu poděkování učiniti. A po vykonání toho, budaucímu purkmistru auřadu postaupiti, a do rukau jeho městské pečeti dodati. Kterýž též s pobožností a s vzýváním jména božího úřad svůj má začíti, a Pána Boha za zdraví dlauhé Jeho Milosti Královské s dědici Jeho Msti, též za milostivau úřadu konšelského města toho, i všechněch království Českého obyvatelův ochranu pokorně prositi.

Purkmistrský auřad má pořádně jíti, a každý konšel čtyry neděle má jej držeti. Přijímaje pak jej i vzdávaje, Pána Boha má vzývati.

[illegible] hodinu. [illegible] všickni tak [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] 100 [illegible]

[illegible]

XXII.

[illegible]

A. XXIV.

I. Konšelé nikdež jinde, dle opatrování a udělování lidských spravedlností, scházeti se nemají, než do rádního domu, a tu toliko v tom místě veysadním své rady držeti, strany slyšeti, a ortele mezi nimi vypovídati mají.

Konšelé na rathauze toliko rady své držeti, a povinnost svau vykonávati mají.

II. Však jestli žeby se kdy jakých věcí případních dotklo, a tyby rychlého a spěšného opatření potřebovaly, budau moci se k purkmistru, anebo o které by se jinde místo tehdáž snesli, sjíti, a tu také to, cožby za potřebné bylo, uvážiti, i na místě postaviti.

Však kdyby se co trefilo, žeby rychlého a spěšného opatření potřebovalo, tu se v jiném místě také sjíti a to opatřiti mohau.

A. XXV.

I. Konšelé, kteříž na raddě sedí, nemají déle seděti, nežli toliko jeden rok, podle krále Jeho Milosti milostného obdaření. A kdyžby rok ten vycházeti měl, a raddy změnění se přibližovalo, má jedenkaždý konšel, svau osobu poznamenaje, jiné dva neb tři měšťany dobré a na cti i poctivosti zachovalé (tak jakž od starodávna bývalo) na svau konšelskau přísahu a povinnost dáti podle sebe poznamenati. A ty osoby tak sepsané a poznamenané, mají se králi Jeho Milosti, a jinde v městech panu podkomořímu spečetěné podati. Z kterýchžto osob tak poznamenaných Jeho Královská Milost ráčí míti vůli a moc, kteříž by se Jeho Milosti líbili, na auřad konšelský zase voliti, a těmi osobami úřad nový osaditi.

Konšelé na raddě toliko rok seděti mají.

II. Konšelem pak žádný býti podle práva nemá, než ten, kterýžby prvé s obcí a s městem ze všeho statku svého za tři léta nejméň pořád zběhlá trpící byl, a přísahu v též obci měl.

Konšelem z práva býti nemá, leč kdyby s městem prvé tři léta trpící byl a v obci přísahu měl.

A. XXVI.

Purkmistr při uvažování spravedlností lidských, i jiných obecných potřeb, má přímluv po pořádku na konšely podávati

a na čemby se větší počet snesl, to má k svému zavření přijíti. Pakliby mezi nimi rozdíl v přímluvách vznikl, a dělili by se na dvé, tehdy k které by straně purkmistr přímluvau svú přistaupil, té strany přímluva ať obdrží. Neb vždycky na čem se větší počet snese, to svůj průchod při právě míti má.

Purkmistr na konšely přímluv podávati, a podle většího počtu zavírati má.

A. XXVII.

Purkmistr ani konšelé v své vlastní při, dětí a přátel svých ani čeledi své, v saudu, to jest, při uvažování té pře, sedati nemají. Jakož o tom A. XLI.

A. XXVIII.

Purkmistra kdožby z čehokoli chtěl viniti, má a povinen bude týž purkmistr z místa svého vyvstati, a úřad jinému poruče, původovi na žalobu odpovídati. A jiní konšelé též se tak zachovati mají, a vyvstanauce z lavic na jiné žalovati, i jiným odpovídati povinni budau.

Konšelé tu, kdež se jejich dětí a čeládky dotýče, neb jestli že by s kým rozepři měli, z lavic vyvstaňte.

A. XXIX.

I. Také povinnost konšelská na tom záleží, aby přední péči měli o sirotky, a o poctivé toho města vdovy. Nebo poněvadž ten titul na sobě nesau, že jsau, po Pánu Bohu a na místě Jeho Milosti Královské, sirotkův a vdov nejvyšší poručníci, a povinnost nejvyšších poručníkův taková jest, aby sirotky, jako své vlastní dítky, a statek jich, jakožto svůj vlastní statek opatrovali (jakož o tom D. XXI. obšírněji položeno jest); ty pak vdovy, kteréž by ctně, šlechetně a poctivě živy byly, před každým ubližováním chránili: i přičiniti se skutečně k tomu mají, aby na sobě titule jalového nenesli, ale sirotky a vdovy každého času tak opatrovati hleděli, aby netoliko poručníci a ochráncové vdov a sirotkův slauli, ale také jako jejich vlastní otcové o opatrování jejich vždycky se snažovali a přemýšleli.

Konšelé přední péči míti mají o sirotky a poctivé vdovy, tak aby netoliko ochráncové jich slauli, ale jako vlastní otcové byli.

II. A povinnost také jich jest: po smrti spolu měšťan statky sirotčí hned bez odtahův dáti zinventovati, a je popsati; ne teprv když by statkové takoví již na větším díle, aneb snad všickni k zmrhání, k roztrhání a k zplundrování přišli. Tak aby potomně sirotci, přijdauce k letům a nemajíce slušného opatření z statků rodičů svých, příčinami chudoby své na nepravosti se vydávati, a potom na ně naříkati, a jako Pánu Bohu žalovati nemusili.

Po smrti spoluměšťanů statky sirotčí hned bez odtahův zinventovati a popsati dáti mají.

A. XXX.

Zvláštní také péči konšelé, a všickni jiní přísežní lidé, kteříž jiné saudí, o to míti mají, aby práva, dobré a starobylé pořádky, i obyčeje znali a uměli. A protož práv svých mají povědomi a pilni býti a jim se učiti, aby lidi rozsudky spravedlivými mohli i uměli podělovati. A ne tak slov práva, jako rozumu a smyslu týchž práv šetřiti.

Leges enim scire, non est verba earum tenere, sed vim et potestatem. Nebo práva znáti a uměti, i jich požívati k udělení spravedlnosti jednomukaždému, jest věc ne lidská, ale zvlaštní dar boží. Kdož jiné má spravovati a sauditi, má právům i pořádkům téhož města sám rozuměti. Spravedlivě zajisté onen *Quintus Mutius* potrestal *Servia Sulpitia,* když takto k němu promluvil: Hanba jest tobě neuměti a neznati toho práva, kterýmž jiné rozeznáváš. O tom prvé A. III. položeno.

Konšelé a všickni přísežní, kteříž jiné saudí, práva dobrá a starobylé pořádky i obyčeje znáti, jim se učiti, a je uměti mají; neb hanba jest neuměti a neznati toho práva, kterýmž jiné rozeznáváš.

A. XXXI.

Konšelé nemají žádného, bez vyslyšení pořádného a volného, odsuzovati, ani po zprávě jedné strany postupovati (by pak táž osoba byla jakéhožkoli důstojenství, povahy i povolání): ale vždycky druhé straně ucha druhého povinni jsau zanechati. Jakož o tom B. XCI. A při vykonávání saudu nemají kvapiti.

Konšelé bez pořádného a volného vyslyšení, na zprávu číž pak koli, žádného odsuzovati nemají, ani při vykonávání saudu kvapiti.

A. XXXII.

I. Nicméně přísežní a konšelé jednékaždé obce znáti mají, že i ta povinnost na ně náleží: aby ke všem řemeslníkům i k obchodníkům často přihlídali, mezi nimi neřády vzniklé přetrhovali, k nápravě to, cožby za potřebu města a které obce uznali, skutečně přivozovali, jim řemeslem aneb obchodem svým lidí mimo slušnost a spravedlivost obtěžovati nedopauštěli: ale jak by se v tom chovati měli, vedle potřeby a proměnitedlnosti časův, řády jim a vyměření jistá ustanovili, nad těmi ruku drželi, jich měniti ani přestupovati nedopauštěli; k přestupníkům pak a k potupníkům všechněm spravedlivými pokutami skutečně, ku příkladu jiným, přikračovali, tak aby káraním jich jiní se vystříhali, a toho se dopauštěti nesměli.

Konšelé k řemeslníkům a obchodníkům často přihlídati mají, aby obchodem svým lidi mimo slušnost a spravedlnost neobtěžovali.

II. A též jim náleží i o to péči míti, aby ti, kteříž tunných a slaných zboží odjinud sem do království tohoto podávají, jakožto herynkův, štik tunných, vyziny a jiných těm podobných zboží, to tak opatrovali, aby dobrá, hodná a nezfalšovaná a neshnilá taková zboží bývala. Neb bude-li faleš, shnilost a jiný nedostatek, k oklamání a trávení lidskému, při těch věcech uznán a shledán, od těch, kteříž k takovým věcem přihlídají, a v právích obecních *Agoranomi* slovau: taková zboží jim předkem spálena, aneb do vod vmetána, a ti kupci aneb handléři pokutau peněžitau ztrestáni budau.

A ti, kteří tunné a slané zboží nám prodávají, aby hodné, a ne shnilé neb sfalšované prodávali, lidí neoklamávali a netrávili.

A. XXXIII.

Dále povinnost konšelův i ta jest: aby netoliko město opatrovali, a nedostatkův při mase, chlebu a pivu na chudinu (pokudž nejvýše mohau) nedopauštěli; ale také město před lidmi zlými a pokoj obecní rušícími čistili, tak aby dobří průchod svůj míti, a zlí k ztrestání přicházeti mohli; povaleče a zaháleče vyzdvihovali, je vězením trestali, aby životův zahálčivých nevedli, a lidem pracovitým, a chudým řemeslníkům překážky nečinili, a chleba jim neodjímali. Bezbožné také chodce a žebráky, kteříž smyšlenými bolestmi lidi šálí, a mohauce dělati, i

rukama svýma se živiti, jméno boží nadarmo vzývají, almužen zle a nešlechetně požívají, netoliko ven z měst hnáti, ale je i na hrdlech trestati mohau. A kteříž by z týchž chodcův od jinud přišli, a do měst se vlaudili, rozkázati jim, aby se tam, kdež jsau schudli, zase navrátili. Nebo jednomukaždému městu náleží předně opatrovati ty, kteříž by v tom městě, poctivě a šlechetně živi jsauce, z dopuštění božího buď schudli, aneb v nemoci neuzdravitedlné upadli.

Konšelé město a v něm obyvatelé, zvláště chudé, aby nedostatkův, pokudž býti může, při mase, chlebu a pivu netrpěli, opatrovati: povaleče a zaháleče, žebráky a chodce bezbožné vyzdvihovati a z měst hnáti mají.

A. XXXIV.

I. Každého času, hned po obnovení auřadu konšelského, náleží také na konšely, aby ti z počtu svého dvě hodné osoby zvolili, kteréžto osoby budau povinny, každého dne pátečního ke všem vězňům přihlídati, a dadauce jména těch vězňův poznamenati, proč a pro jakau by vinu kdo z nich v témž vězení a od koho držán byl, a jak dlauho, v raddě purkmistru a konšelům zprávu o tom o všem učiniti, tak aby vině i nevině jich vždycky vyrozuměti se mohlo. A kteřížby z nich vinni nebyli, aneb pro dosti lehké příčiny takovým vězením žeby ztěžováni byli, aby se propauštěli, aneb na rukojemství i také závazky brali. Pakliby kteří pro svá přečinění pokut právem vyměřených zasloužili, nad těmi také aby se popravy vykonávaly.

Konšelé dva každého dne pátečního k vězňům přihlídajte a o jich zavinění v raddě zprávu čiňte.

II. A těch dvau osob bude také taková povinnost, aby často k pekařům dohlídali. A jestliby, mimo spravedlnost trhu a ceny na ten čas obilí, chléb kdy zmenšili, ten pekařům aby pobrali a jej vězňům, žákům, lidem chudým, aneb do špitálův rozdali.

Také k pekařům často dohlídajte.

A. XXXV.

I. Také konšelé i všickni jiní saudcové na to mysliti mají, že k práci té od Pána Boha prostředkem vrchnosti své jsau povoláni, aby ne svůj, ne člověka smrtedlného, ale samého Pána Boha saud vykonávali, práci božskau na sobě nesli, jí všechněm

v náležité spravedlnosti posluhovali i udělovali. Tak jakož onen dobrý král Jozaffat saudcům v jednomkaždém městě to předkládal, a zbuzuje je k spravedlnosti, takto jich napomínal: „Vizte (řka), což byšte činiti měli; nebo ne lidský, ale saud boží působiti a vykonávati budete; a což byšte koli tak saudili, na vás se to vztáhne. Bázeň boží buď mezi vámi, s velikau péčí a bedlivostí všecko konejte. Neboť není u Pána Boha nespravedlnosti, ani přijímání osob, ani chtíč aneb žádost k darům.“ A sám Pán Bůh velí, řka: „Saudce a správce ustanovíš, aby lid spravedlivým saudem saudili a rozeznávali, na žádnau stranu se neuchylujíce. Nebudeš přijímati osob, ani darův; nebo darové oslepují oči maudrých lidí, a změňují slova spravedlivých. Spravedlivě, což spravedlivého jest, učiníš, aby živ byl a vladl zemí, kterauž Pán Bůh tvůj dal tobě.“ A protož znajíce, že na sobě drží úřad pána velikého, povinni budau tak ho šetřiti, aby v tom Pána Boha svého nerozhněvali, a svému svědomí neublížili, kdyžby ne vedle spravedlnosti a práv těchto, ale toliko vedle chtíče svého lidi rozeznávati chtěli, na bohatství, na mocnost, na přátelství aneb na dary v tom se ohlédajíce, nešetříce v tom vůle boží a dobrého svědomí, kteréž jim při smrti i v den saudný za svědka bude.

II. Také za saudy a své ortele, kteréž vedle spravedlivého uvážení a práv těchto vyměření činiti budau, nemají se styděti, ale povinni budau k nim se přiznávati, a zastávati, a lidem podle nich k spravedlnostem dopomáhati: proto že císař *Justinianus* ne bez slušné a hodné příčiny, vypisujíc spravedlnost, takto o ní položil,' žeby spravedlivost byla stálá, nepohnutedlná a vždycky trvající vůle, práva svého jednomu každému v rovnosti udělující. To jest, aby saudce jedenkaždý, kdyžby měl o jakaužkoli věc, v jakéžkoli při, ortel vynesti, pilně, bedlivě a spravedlivě jej prvé uvážil, tak aby při svém svědomí žádného k pochybnosti znamení nepozůstavil, pročby se potom za týž ortel styděti měl, aneb, že takový vynesl, musil by toho litovati. Staré obecné přísloví: Cožkoli činíš, čiň opatrně a prohlídej k konci.

III. Že pak počátek maudrosti jestiť bázeň Páně, protož saudcové za ní Pána Boha prositi ustavičně mají. A tak budau-li

se Pána Boha báti, on jejich práci požehnání dá, že bude užitečná i prospěšná všem těm, kteříž jí požívati budau.

Saudcové, práci božskau na sobě nesauce, vůle boží a dobrého svědomí, kteréž jim při smrti i v den saudný za svědka bude, šetřiti a svých nálezův zastávati, nestydíce se za ně, mají.

A. XXXVI.

Nemá také saudce a purkmistr v svém úřadu býti přísný, tak aby lidé, jeho přísnosti se osteychajíce, nesměli téměř s ním mluviti, a dle opatření svého k němu se utíkati: ale má býti volný, snadný, přívětivý a ke všem ochotný. Nebo žádná ctnost při člověku vyvýšeném není tak lidu obecnému příjemná, jako volnost, přívětivost a ochotnost. A protož na každého dobrého, v jakémžkoli povolání postaveného člověka, kterýž prací svau lidem z povinnosti své posluhovati má, to předkem náleží, netoliko k sirotkům a k vdovám, ale také k chudým, a sprostným lidem, přívětivost zachovávati, dobrotivě, přívětivě i trpělivě každého v potřebách vysleychati. Summau, aby byl snadný a volný k rozmlauvání a trpělivý k vysleychání. Neb úřad nic jiného není, nežli ke všem lidem vůbec služba rovná a jednostejná.

Purkmistr a konšel buď volný a snadný k rozmlauvání, trpělivý k vysleychání, ke všem přívětivý a ochotný.

A. XXXVII.

I. Má také purkmistr a saudce všelijak se toho vystříhati, aby žádnému mimo pořád práva žádné moci, žádného násilí nečinil. Nebo všeliká moc a násilí jest práva nepřítel.

Purkmistr mimo řád a právo žádné moci užívati nemá.

II. Žádných ortelů v počtu malém purkmistr ani uvažovati ani vynášeti nemá. Nýbrž v plném počtu přísežných každá pře ať jest uvažována. *Facilius enim invenitur, quod a pluribus quaeritur:* nebo snázeji se to naleza, což se od mnohých hledá. Také to, což se na všeckny vztahuje a všechněch by se dotýkati chtělo, ode všech k uvažování a k zavírání svému přicházeti má. Pakliby z příčin některých plného počtu konšelů při uvažování některé pře purkmistr míti nemohl: tehdy při nejmenším ať jich přes polovici o jednu aneb dvě osoby při tako-

vém rozjímání jest; sic ortel za nepořádný by mohl držán i počten býti.

Též ortelův v počtu malém ani uvažovati ani vynášeti nemá, a při nejmenším má býti při takovém uvažování přes polovici raddy o jednu neb dvě osoby; sic mohl by ortel za nepořádný držán býti.

III. A v přímluvách ať se přímluva žádného nepotupuje. Neb žádný na světě tak prostý z lidí není, aby při něm zvláštního daru božského někdy se neshledalo. A jistým zkušením častokráte to zprůbováno jest, že přímluva někdy člověka prostého užitečnější i prospěšnější byla nade všecky jiné, jakkoli opatrných lidí přímluvy, vedle onoho přísloví: *Sæpe etiam est olitor valde opportune locutus:* častokráte i zahradník potřebně a prospěšně se přimlauval.

Také přímluvy žádného nemá potupovati.

IV. Také jedenkaždý konšel, tak dobře z zadních jako z předních, má míti přímluvu svobodnau každého času a při každém uvažování spravedlností lidských. Kteréžto přímluvy mají býti rozumné, pocházející z práv těchto. A kdežby se práv těchto nedostávalo, proto že všeckny příhody, případnosti a rozliční příběhové lidští nemohau se právy jistými obmeziti ani obsáhnauti: tedy, poněvadž *lege deficiente, sana ratio debet habere vim legis,* kdež by se práva psaného nedostávalo, v příčině takové má se rozumu zdravého, pauhé a zřejmé spravedlnosti, aneb dobrých a chvalitebných pořádků i také obyčejův krajiny, a staré zvyklosti té, kteráž by rozumu, právu ani spravedlnosti odporná nebyla, šetřiti; nebo mezi všemi právy nejvyšší a nejpřednější právo jest rozum zdravý, v mysl lidskau od Pána Boha vlitý. Ten sám lidem dobrým, a saudcím spravedlnost milujícím cestu ukáže, jakby měli při skutku zběhlém, kdež by práva psaného se nedostávalo, k stranám se zachovati. Protož vedle dobrého svědomí k tomu se přísežní přimlauvati budau, k čemuž by je mysl zdravá vedla, a rozum přirozený lidský sám patrně to v sobě ukazoval, že tak za dobré a spravedlivé jest.

Přímluvy konšelské mají býti svobodné a rozumné, z práv těchto pocházející, a kdež by se práv těchto nedostávalo, má se rozumu zdravého a dobrého svědomí šetřiti.

V. Summau, konšelé pauhé spravedlnosti šetřiti budau, a při těch přech i při všech jiných spravedlnostech lidských, kdežby se práva psaného nedostávalo, mají na svá svědomí rozsudky činiti, a tak se chovati, aby vždycky více byli nakloněni k milosti, k slitování a k milosrdenství, nežli k přísnosti, potud pokudž by osoby, příčiny, místa a časové toho potřebovaly. Tak jakž o tom na jiném místě dole položeno jest.

Saudcové vždycky více nakloněni buďte k milosti a k slitování, nežli k přísnosti, pokudž by osoby, příčiny, místa a časové toho potřebovaly.

VI. A když tak v upřímnostech svých při spravedlnostech lidských kráčeti budau, Pán Bůh práci jich požehná, aumysl jich upřímný přijme. A by pak v něčem z nedorozumění (jakž se to lidem často v tomto světě přiházeti musí) poblaudili: tedy jich dobrau, upřímnau a snažnau vůli za dokonalý skutek přijme, když jediné ta vůle jich pocházeti bude z upřímnosti, a ne z hněvu, ne z pomsty, ne ze zlosti aneb zlobivosti. Staré jest přísloví: *Ultra posse viri non vult Deus ulla requiri:* nad nemožnost žádného z lidí Pán Bůh nepotahuje; na dobrém a upřímném úmyslu přestávati ráčí.

A. XXXVIII.

I. Mezi saudcemi a konšely potřebí jest také lásky a svornosti, proto, že kdež jsau svárové, různice, zlá jedněch o druhých domnění, nechuti, závisti, osob k osobám nelibosti, tu se nic dobrého a stálého spůsobiti nemůže; nýbrž taková práce všeckna na různo půjde. Nápodobně kdyby jeden vůz od rozdílných formanův s předu i s zadu koňmi tažen býti měl, tak žeby jedni sem, druzí tam jej, a jedenkaždý k sobě obraceti a natahovati chtěli; aneb jedna lodí od nesvorných plavcův kdyby byla spravována, aby jedni k veychodu slunce a druzí k západu túž loď vesly svými hnali: tehdy nic nesvedau a nespůsobí. Takť jest i spravování obecného dobrého a udělování spravedlností lidských. A protož konšelé svornosti milovníci buďte. Ne bez příčiny povědíno jest: *Concordia parvæ res crescunt, discordia magnæ dilabuntur:* svorností maličké věci veliký zrost berau, nesvorností pak veliké k roztržitostem, ano i v nic přicházejí.

Konšelé buďte spolu v upřímné lásce a svornosti, jedni o druhých domnění zlého nemívajíce; neb to činí překážku jednání obecnímu.

příkladův a podobných ortelův, ale podle práv saudy vykonávali. Lečby ti ortelové a takoví rozsudkové byli, kteříž by vedle práv psaných aneb milostných vypovědíni a vyrčeni byli a zřejmau i patrnau spravedlnost v sobě měli, a k té případnosti (o níž jest rozepře) ve všem všudy podobni byli. A tak na stížnost takoví rozsudkové jiným, ani k ublížení spravedlivostem lidským vztáhnauti se nemohau. Kteřížto mnohokráte z nedorozumění a z nevědomosti práv saudcův toho práva, a také někdy z nedostatku stran (že někdo neuměl v té při spravedlnosti své požívati, a jí hájiti) jsau pošli, a potom nedbánlivostí odsauzené strany k svému utvrzení přišli. A poněvadž pak věci cizí a pře mezi jinými zběhlé nemají žádnému ani k prospěchu ani ke škodě býti, *res enim inter alios actæ, aliis nec prosunt, nec nocent:* protož takoví cizí rozsudkové za nedostatečnost průvodův, k zlepšení některé strany spravedlnosti při právě, v pravém dostatku položeni býti nemohau. Nebo cožby koli proti právu, proti rozumu i spravedlnosti od někoho uvedeno bylo, nemá se toho při vykonání jiných věcí požívati; a státi to nemůže, cožby gruntu založeného na spravedlnosti nemělo.

Nálezům starým od stran ukázaným ne vždycky se místo dáti má, lečby k té při, k níž se ukazují, ve všem všudy podobni byli. Pře zajisté mezi jinými zběhlé nemají žádnému ani k prospěchu ani k škodě býti.

A. XL.

Zase pak na druhau stranu měšťané a všickni jednohokaždého města a obce osedlí i neosedlí obyvatelé, znajíce, jaké práce, péče, starosti a bedlivosti ano i nebezpečenství snášeti musejí vrchnosti a tíž přísežní lidé, za takové své práce žádné hodné mzdy ani záplaty neočekávajíce: protož také na ně povinnost ta se vztahuje, aby oni jim ve všem poslušni i poddáni byli, je v poctivosti měli, k nim se uctivě chovali, a sobě jich jakožto otcův svých vážili, rozkazy jich dobromyslně podnikali, a cožby od nich na koho, aneb jakákoli práce, dle opatření obecného dobrého vzložena byla, tu bez odpornosti vykonávati hleděli, jich nepomlauvali, neobauzeli, ani tajně ani zjevně jim neutrhali. Nebo příkladové jsau zjevní, že ti, kteříž svévolně saudcům a lidem přísežným ubližovali a jich sobě lehce vážili, zřídka kdy pokuty boží jsau ucházeli, proto že Pán Bůh nechce,

aby jeho nařízení zlehčována a jako v potupu uvozována byla, ale to míti chce, aby jedenkaždý svým v tomto světě vrchnostem poddán byl a jimi se ve všem dobrém vždycky spravovati hleděl.

Měšťané a obyvatelé města, správcům města poslušni i poddáni býti, k nim se uctivě chovati a sobě jich jako otcův vážiti (nepomlauvajíce jich zjevně ani tajně) mají.

DE JURISDICTIONE ORDINARIA.

O veysadném a pořádném právu.

A. XLI.

I. Právo aneb saud jest moc a vrchnost, obecným nařízením vyzdvižená z té příčiny, aby se lidem týmž právem od přísežných, prostředkem vrchností k tomu zřízených, posluhovalo a jednomukaždému, vedle náležité spravedlnosti, práva jeho udělovalo.

Právo anebo saud je moc a vrchnost, obecným nařízením vyzdvižená z té příčiny; aby se lidem týmž právem od přísežných posluhovalo a jednomu každému práva jeho udělovalo.

II. Neb lidé sami sobě ani svým práva říkati, to jest, sami svých pří vlastních a přátel svých krevních, jako své manželky, svých dětí, rozsuzovati nemají a nemohau pro nepořád a pro podezření, jakož o tom A. XXVII.

III. Také na ty, kteříž by k jich právu nepříslušeli, rozsudkův dělati a pokut žádných ukládati nemohau. *Jus enim dicenti extra territorium impune non paretur.* Tomu zajisté, kterýž by veyše, než by mu náleželo, saudem sáhati a právo své vykonávati chtěl, nebývá povinně povolováno, to jest, nemůže toho, kdožby ho v tom neuposlechl, povinnau a spravedlivau pokutau ztrestati, proto že ku právu jeho nepřísluší.

Na ty, kteříž by z jiného práva byli, rozsudkové jíti, ani pokuty ukládány býti nemohau.

IV. Však jestližeby kdo pod cizí právo k rozeznání týmž právem dobrovolně sám se podvolil (poněvadž jednokaždé svolení a podvolení právo ruší): tehdy, cožby to právo přineslo,

bude povinen to podniknouti a na tom i přestati. *Quilibet enim conventionibus, sponte et non coacte consentientibus, tenetur stare, juxta illud: Pacta conventa rata sunto.* Jedenkaždý zajisté námluvám, kterýmžby se dobrovolně a bez přinucení podvolil, má zadosti činiti.

Lečby se kdo k rozeznání jinému právu dobrovolně podvolil.

V. Také jedenkaždý, kterýž by se mimo práva zemská, aneb své vlastní právo, več jiného sám dobrovolně podvolil, ten podle svého podvolení bude povinen tak a nejinák se zachovati. Nebo chtějícímu žádná se křivda neděje.

A. XLII.

Všechněm těm, kteříž nad veysadními saudy a pořádnými právy jsau ustanoveni a slovau vrchnosti, vedle sobě propůjčené moci náleží a sluší, potupy i ublížení, kteráž by zaumysla od lidí všetečných jich právu i jim se dála, pokutau buď peněžitau, aneb jinými těžšími i na hrdla se vztahujícími pokutami ztrestati, podle velikosti účinku a k témuž právu potupy dokázané. Nebo vrchnosti, kteréž, mohauce zlé věci přetrhovati, netrescí zlých lidí, svau chaulostivostí škodí všechněm v té obci dobrým lidem. Tak jakž ne zle onen *Æschines* propověděl, že to město za belatku nestojí, kteréž nemůže s to býti, aby zaumysla hřešících lidí ztrestati nemohlo.

Auřad potupu sobě od lidí všetečných učiněnau podle velikosti účinku a potupy právu dokázané ztrestati může.

A. XLIII.

I. Někdy osazují se saudové osobami rozličnými, kteréž na to a k takovým saudům žádných přísah nemají. Ti a takoví saudové slauti mohau *Judicia extraordinaria*, to jest, saudové postranní, posudkové, aneb saudové hraniční, a jiní k těm podobní saudové, proto že jsau ven z pořádku, a nepocházejí z nařízení právy vyměřeného.

Saudové postranní jsau, kteří se osazují osobami rozličnými, kteréž k takovým saudům přísah nemají.

II. Z těch pak saudův postranních jest jeden u nás v království Českém, kterýž slove saud hraniční, zvyklostí starau

utvrzený. Ten proto slove hraničný, že se osobami z rozličných míst a jako hranic rozdílných osazuje.

Takový jest u nás saud hraničný, z rozličných míst, jako z hranic rozličných osazený.

III. Při kterémžto saudu, poněvadž častokráte lidem velikých věcí se dotýče, toho potřebí bude šetřiti, a toto má zachováno býti: aby ten, kdožby takový saud hraničný, aneb jakýž koli jiný saud postranní komu chtěl osaditi, požádal k tomu lidí dobrých a rozumných, a těmi takový saud aby osazoval, kteříž by tu při pořádně vyslyšeti, a na ni rozsudek, s výhradau práva vrchního, učiniti mohli.

K tomu saudu potřebí jest lidí dobrých a rozumných.

IV. Také má a povinen bude to opatřiti, cožby koli tu před tím saudem od jedné i od druhé strany bylo mluveno a ukazováno, to všechno aby pořádně poznamenáno, čteno a potom i v celosti zachováno bylo. Tak, nevidělo-li by se které straně na takovém rozsudku přestati, a chtěla by se potom na Jeho Milost Královskau, jakožto nejvyšší vrchnost, z něho odvolati, aby mohla všeho toho a všech těch svých spravedlivostí tu ukazovaných ku potřebě své požiti.

Na tom saudu všecko pořádně poznamenáno, čteno a v celosti zachováno býti má.

V. Žádnému z odvolávajících se od takových saudův nemá apellování zhajováno býti pod pokutau padesáti zlatých propadení. Kteréžto pokuty polovice má připadnauti Jeho Milosti Královské do komory, a druhá tomu, jemuž by od někoho překážka v apellování se dála. A ten může toho, kdož mu překážku v apellování aneb v tom odvolání činil, z pokuty takové viniti.

Kdoby se chtěl odvolati od takového saudu, tomu nemá bráněno býti pod pokutau padesáti zlatých propadení.

VI. Ten pak, kdožby se odvolávati chtěl, má a povinen bude se ve dvau nedělích pořád zběhlých od vyřčení takového rozsudku v tom ohlásiti, a slože dvě kopy grošův českých peněz důkladních, tu kdež náleží, k vrchnímu právu apellovati. A při tom při všem tak se zachovati, jakž o tom v právích těchto pod titulem o odvolání šířeji vyměřeno jest.

Však, odvolávajíce se, ohlášení učiní ve dvau nedělích od rozsudku. A slože dvě kopy grošův českých peněz důkladních, k vrchnímu právu apelluj.

DE ACTORE & REO,
Item De In Jus vocando, in Judicio sistendo.

O původu a obeslaném
aneb obviněném, o obsílkách a připravení lidí ku právu.

A. XLIV.

I. *Actor,* to jest, původ aneb žalobník slove obecně v právích ten, kterýž jiného aneb jiné před právo a saud pořádný, skrze obeslání, kteráž obyčejně obsílky slovau, připravuje, chtě na něm aneb na nich toho, což v své žalobě předložiti míní, prostředkem saudu pořádného dosáhnauti aneb se dosauditi.

Původ neb žalobník slove, který jiného neb jiné před právo obsílá, chtě na něm nebo na nich něčeho dosáhnauti.

II. *Reus,* obviněný, obžalovaný a obeslaný slove ten, od něhož a na němž od původa aneb žalobníka něčeho se žádá, aneb ten, kterýž z něčeho jistého před právem jest obviněn a obžalován. A krátce slove v právích obviněný ten, kterýž sebe, cti, hrdla, statku svého, aneb jakéžkoli jiné své spravedlnosti před původem a žalobníkem svým pořádem práva hájí a ochraňuje.

Obeslaný slove ten, na němž se od původa něco žádá, aneb kterýž své spravedlnosti pořádem práva hájí a ochraňuje.

III. Toto pak znáti každému náleží, že při všelikém saudu jednostejného a rovného práva jak žalobník, tak i obžalovaný užiti má. A což při právu aneb saudu sluší původu, to též sluší a náleží obžalovanému. A zase, čehož se nepropůjčuje obžalovanému, toho také žalobník podle práva užiti nemůže.

Při všelikém saudu rovné buď právo původovi i obeslanému, tak že, co sluší a se propůjčuje jedné straně, to má slušeti a se propůjčiti i druhé straně.

IV. Jest pak ta povinnost původa aneb žalobníka, že ne jinde a ne na jiném právě k svému odporníku (jehož viniti chce) o svau spravedlnost hleděti a přikračovati má, než kdež týž odporník bytem svým jest, anebo k kterému právu ta věc, o kterauž rozepři zdvihnauti by chtěl, přináleží, podle té právní regule: *Actor forum rei sequitur:* původ k svému odporníku

na jeho právě přikračuj. Pův od zajisté povinen jest svého odporníka tu a na tom právě viniti, k kterémuž týž odporník aneb ta věc, jíž on vládne, přináleží. Každý zajisté [na svém] právě viním býti má, proto že, jakž jsau lidé rozličného povolání, tak také práva veysadná jsau rozličná a slovau *Jurisdictiones*. A protož jedenkaždý při svém pravě, k kterémuž náleží, zachován býti má. Jako u příkladu: Lidé duchovní z věcí duchovních před právo duchovní a správce své citováni, i také na témž právě viníni býti mají. Žákovstvo před *Rectora* učení pražského, když by se při témž žákovstvu aneb při kněžích věcí světských nedotýkalo. Páni a rytířstvo z věcí k saudům zemským náležejících před saudy zemské.[1] Měšťané pak před právo a saudy své městské. Však osoby z stavu panského aneb rytířského i jiné, drží-li grunty a statky městské, povinni jsau z týchž statkův městských, tu a na tom právě odpovídati i také právi býti, k kterýmž právům tíž statkové anebo věci příslušejí, jakož o tom jinde položeno.

Původ má následovati práva obžalovaného a tu ho viniti, kdež ta věc, o kderau rozepře býti chce, přináleží.

A. XLV.

I. Původ pak aneb žalobník ten, kterýž by chtěl někoho před právo městské, z jakéžkoli věci k témuž právu náležité, obsílati a před týmž právem ho viniti, aneb na něj žalovati, má a povinen jest při tom pořádek tento zachovati. Přijda časně k purkmistru aneb toho práva k přednímu správci, má ho za obeslání na tu osobu, kterauž viniti chce, požádati, a purkmistr má k tomu povoliti a jemu takového obeslání příti.

Původ, chce-li koho viniti, obeslání sobě na něho od purkmistra vyžádaj.

II. Ten pak, kterýž se obsílá, byl-li by takovým obesláním doma a pod tím právem zastižen, má hned po té první obsílce nazejtří, aneb kdyžby ponejprvé na saud zaseduuto bylo, a k tomu dni obeslání se vztahovalo, před právem dáti se najíti, a žalobu neb obvinění na se od původa slyšeti.

Obeslaný doma obsílkau zastižený má hned po první obsílce na zejtří státi a žalobu slyšeti.

III. Kteraužto žalobu původ v zjevných, světlých a patrných slovích má před právem na obeslaného, v městech

pražských austně, v jiných pak městech, kdež se k pýru mluví, podle jim zvyklého obyčeje, skrze spis ku právu podaný učiniti.

Původ žaluj v městech pražských austně: v jiných městech, kde se k pýru mluví, skrze spis.

IV. Obeslaný pak, vyslyše na se žalobu aneb obvinění, chce-li, může hned původovi na žalobu jeho, v městech pražských austně, v jiných pak městech, kdež se, jakž dotčeno, k pýru mluví, skrze spis, odpověd dáti: aneb hojemství, to jest, času k rozmyšlení na odpověď, od práva za propůjčení sobě požádati. Kteréhož to hojemství právo a saudcové jemu propůjčiti mají, a to v městech pražských do třetího dne, v jiných do dvau nedělí, nebyli-li by sváteční dnové aneb jiné slušné i hodné příčiny na překážku. Což kdyby se přihodilo, tehdy hned nazejtří po témž svátku, a po příčině, kteráž by ku překážce byla, pominulé, má, na uložený od práva sobě den a čas, obžalovaný před právem se postaviti a svému žalobníku na jeho žalobu, jakž na hoře dotčeno, odpověď dáti. Však žádal-li by obeslaný, aby jemu žaloba, pro přítomné jeho přátely, znovu obnovena byla, má, se to státi, a původ bude povinen žalobu svau (jí neměně) obnoviti. Kterauž obžalovaný vyslyše má také na ni svému žalobníku hned světlau a patrnau odpověd dáti, to jest, aby se k ní přiznati, anebo jí odepříti, anebo jistau výminku a obranu, jakž latiníci říkají *exceptionem,* proč by k té žalobě aneb na tom právě svému žalobníku odpovídati povinen nebyl, před právem položiti.

Obeslaný, vyslyše žalobu, chce-li, může hned, v městech pražských austně, v jiných městech, kdež se k pýru mluví, skrze spis, odpověď dáti, aneb hojemství v městech pražských do třetího dne, v jiných městech do dvau nedělí požádati; však žádal-li by obeslaný za obnovení žaloby, původ má to učiniti, a, neměně jí, obnoviti, obeslaný pak odpověď světlau hned dáti, k žalobě se přiznati neb jí odepříti anebo obranu, pročby odpovídati povinen nebyl, položiti.

V. A původ, pokavadžby *lis contestata* nebyla, to jest, pokavadž by obviněný na žalobu odpovědi nedal, může od žaloby pustiti a v jiné se až po třikráte opraviti. Než *post litem contestatam,* to jest, po vzešlém mezi stranami před právem sporu, již nemůže se ani opraviti, ani od své žaloby, lečby

...ti chtěl, pustiti: ale povinen jest při svau začatau předce ...tu a konci vésti.

... po vzešlém sporu mezi stranami nemůže od žaloby upustiti, ... opraviti; než před sporem vzešlým může od žaloby pustiti a ...c až po třikráte opraviti.

VI. Pakliby kdo, jsa tak obesláním doma zastižen, po prvním obeslání před právem se nepostavil a ku právu poslušenství nezachoval: tehdy původ vyžádá sobě na takového druhé obeslání. A kdožkoli, jsa podruhé ku právu obeslán, před tím saudem, před nějž se obsílá, nepostavil by se, a když by na původa a naň zavoláno bylo, pokavadžby dne toho saud držán byl, na tom právě neohlásil by se: má hned, jakžby se k němu přijíti mohlo, do vězení vzat, a týmž vězením k odpovídání aneb k vyžádání sobě hojemství přidržán býti. Kteréhožto hojemství, jakž nahoře položeno, každému v rovnosti od práva udělovati se má.

Pakli by kdo, jsa prvním obesláním doma zastižen, před právem se nepostavil a k právu poslušenství nezachoval, má býti podruhé obeslán, a jestli že by se nepostavil, má hned do vězení vzat a týmž vězením k slyšení žaloby přidržán býti.

VII. Kdyžby pak den třetí aneb jiný od práva čas aneb termín stranám uložený přišel, povinen bude obeslaný na žalobu, na se od původa učiněnau, odpovídati. Pakli by se obeslaný na ten den nepostavil, saudcové jakožto *in contumacem* na toho, kterýž právo lehčí a potupuje, původovi vedle jeho žaloby právo stané dadí a na něm ho dopomáhati budau.

Obeslaný podle hojemství vyžádaného nepostavil-li by se, původovi vedle žaloby jeho právo stané dáno a na obeslaném dopomáháno býti má.

VIII. Nebyla-li by pak ta osoba, na kteraužby se obeslání od původa žádalo, dosti ku právu usedlá, a původ by za to žádal, aby se jí právo ujistilo: tehdy, jestliže k ní může se přijíti, má aneb uručením aneb vězením k stání i k dostání od práva ujištěna býti.

Obeslaný, není-li ku právu dosti osedlý, má na žádost původa neb uručením aneb vězením k stání i dostání ujištěn býti.

A. XLVI.

Vyšla-liby na kteraužkoli osobu (krom měšťan a sausedů dobře ku právu osedlých), buď na podruhy, čeleď vandrovní aneb na služebníky, služebnice aneb ležáky, nádenníky a jiné těm podobné lidi a osoby ku právu neosedlé, obsílka, a ti žeby hned po první obsílce před právo se najíti nedali: takoví všickni, může-li se k nim přijíti, hned do vězení bráni a týmž vězením aneb dostatečným učením ku právu stání i dostání přidržáni býti mají.

Podruzi, čeleď vandrovní, služebníci, služebnice, ležáci, nádennici a jiní ku právu neusedlí, nestanau-li po první obsílce, do vězení bráni býti mají.

A. XLVII.

Osoby z stavu panského aneb rytířského, kteříž domy pod právem městským mají, povinny jsau z týchž domů i z jiných věcí, pod právo a šos příslušejících, ku právům a saudům městským, jakž o tom smlauva Svato-Václavská XII. vyměřuje, sami skrze sebe aneb poručníky své stávati, odpovídati i lidem právi býti. Pakli by který z nich, jsa po dvakráte obeslán, se nepostavil a žádné hodné, slušné a právní příčiny nepředložil, právo téhož města na domu a statku jeho učiní dopomožení.

Osoby stavu panského a rytířského povinny jsau z věcí pod právo městské a šos příslušejících k saudům městským stávati a lidem právi býti. Jinák právo toho města na domu a statku jich učiní dopomožení.

A. XLVIII.

Původ, kdyžby naň zavoláno bylo a *lis contestata* ještě by nebyla, jestli žeby před právem se najíti hned té chvíle nedal a neohlásil, tehdy takové obeslání jemu přetrženo bude. Obeslaný pak, když by po třikráte naň zavoláno bylo a on by se nepostavil, ani se neohlásil: tehdy, jestli že jest domácí a ku právu dobře usedlý, má do vězení vzat a týmž vězením k odpovídání přidržán býti. Pakli by přespolní byl (poněvadž takovým v obeslání příčiny, pro kteréž se od původův obsílají, předkládány bývají, tak že již vědí, z čeho odpovídati mají) a po druhém obeslání před právem kdo z nich by se nepostavil: saudcové na něho právo stané dadí.

Původ, když se naň zavolá před sepřením stran, nestane-li, bude přetržen a tu obsílku ztratí. Obeslaný, jsa volán po třikráte, neohlásí-li se

jestli domácí jest, bude vzat do vězení. Jestli že jest přespolní, a po druhém obeslání by se nepostavil, a poněvadž ví, z čeho odpovídati má, saudcové naň stané právo dadí.

A. XLIX.

I. Vždycky v každé při a každého času, *post litem contestatam,* kdyžby od práva stranám jistý den a termín k stání zase před právem jmenován a uložen byl, původ a obviněný, aneb poručníci od stran zřízení, na ten den zase se postaviti povinni budau. Pakliby původ před právem ten den, pokavadž by na saudu bylo sedíno, ano by na něho bylo voláno, se nepostavil: ten každý takový původ, pro své ku právu nepostavení, při svau ztratí. Z kteréžto potom již více toho, jehož jest obsílal a vinil, ani dědicův aneb statku jeho držitelův viniti moci nebude.

Původ, maje odklad k průvodům (k stání zase před právem), nestane-li na den uložený, při svau ztratí a z ní více obsílati moci nebude.

II. Pakliby také obeslaný, an by na něho po třikráte, pokavadž se na saudu sedí, zavoláno bylo, před právem se nepostavil a neohlásil: přísežní toho práva na takového toho dne, nevyvstávajíce z saudu a toho do jiného času neodkládajíce, původovi stané právo dadí a jemu jeho také dopomáhati budau. Právo zajisté zaumyslností stran nemá zlehčováno býti. Lečby původ aneb obeslaný nestání a nepostavení svého příčinu aneb příčiny právní dostatečně ukázal.

Obeslaný, nestane-li ke dni uloženému k průvodům (před právem), bude naň toho dne dáno právo stané, lečby která strana nestání svého právní příčiny měla.

A. L.

I. Jsau pak tyto přední a právní příčiny, kteréž při právě lidem v nepostavení aneb v nestání před saudy postačují. První, těžká a bezelstná nemoc. Druhá, vězení aneb zajetí. Třetí, povodeň, pro kterauž by kdo jíti ani jeti nemohl. Čtvrtá, Jeho Milosti Královské aneb obecní potřeba. A ty takové příčiny, když před právem se předloží a prokáží, každému postačiti moci budau.

Před právem nestání tyto příčiny každého vymlauvají: I. Těžká a bezelstná nemoc. II. Vězení neb zajetí. III. Povodeň. IV. J. Msti Král. aneb obecní potřeba.

II. Přiházejí se také časem ještě i jiné příčiny, kteréž slovau nuzné, slušné a bezelstné, kteréž tuto právem obsaženy býti nemohau; však ty, kdyby před saudci předloženy a v skutku shledány i prokázány byly, mají lidem postačovati. Neb ty i jiné na bedlivém a spravedlivém saudcův uvážení záležejí.

Mimo ty jsau jiné nuzné příčiny, slušné a bezelstné, kteréž, když se ukáží, také před právem postačují.

A. LI.

I. Původ aneb žalobník jestližeby žaloby své podle práva neprovedl: obžalovaný před původem osvobozen buď. A poněvadž by obžalovaný od původa k škodám a k autratám tau příčinau strojen byl, povinen bude původ obžalovanému náklady a autraty vedle průvodů a spravedlivého práva uvážení, tu a na tom právě, na kterémžby pře rozsauzena byla, vítěziteli svému dáti a zase nahraditi.

Původ, neprokáže-li žaloby, podle práva nic neobdrží. Než ještě škody straně vynahradí.

II. Tolikéž i obžalovaný, ztratě při, to jest, žeby původovi proti němu za právo dáno bylo, náklady a škodami původovi povinen bude.

Tolikéž obeslaný, ztratě při, původovi škodami povinen bude.

III. A též se rozuměti má, kdyžby původovi žaloba, na obviněného učiněná, k zdvižení přišla.

Též se rozuměti má, přijde-li žaloba k zdvižení. Níže F. 22.

A. LII.

I. Původ, učině žalobu na obeslaného, jestližeby po takové žalobě do dne a do roka mlčel a na právo nenastupoval, a sobě toho, oč ku právu přistaupil, k místu a k konci pořádem práva nevedl: tehdy po dni a po roce pro tuž věc na obeslaného, dědice jeho, aneb statku jeho držitele, nastupovati nebude moci. A jestli že jest obeslaný pro něho jaké škody vzal, ty jemu zaplatiti povinen bude.

Původ, učině žalobu, bude-li mlčeti den a rok, při tu ztratí a škody straně nahradí.

II. Též se rozuměti má o těch, jimžby byly žaloby zdviženy, a oni, nenastupujíc na právo pro tuž věc, o kterauž již

viniti začali, dni a roku projíti by dali, že také potom viniti a z ní více žádného naříkati moci nebudau.

Též ten, kdoby po zdvižené žalobě dni a roku projíti dal.

III. Den pak a rok při právě městském počítá se celý rok, a k tomu plných šest nedělí.

Den pak a rok počítá se celý rok a šest neděl plných.

A. LIII.

Původ, což jest prožaloval, to také povinen jest ukázati a provesti. A zase obeslaný, má-li jaký odvod, toho také požiti má.

Původ, což jest prožaloval, to také povinen je prokázati a provesti. A obeslaný též má odvodu svého užiti.

A. LIV.

I. K průvodu aneb k odvodu stranám od práva takto čas ukládán býti má. Po odpovědi na žalobu dané, to jest, *post litem contestatam,* stranám ve dvau nedělích pořád zběhlých, aby se zase před právem s průvody aneb odvody svými najíti daly, od práva čas a jistý termín uložiti se má. A v těch dvau nedělích aneb na den jim uložený jestližeby která strana s potřebami svými ještě na hotově býti nemohla, saudcové jim po druhé do dvau nedělí čas k průvodům uloží. Ano i po třetí naposledy, též do dvau nedělí pořád zběhlých, však již *peremptorie,* to jest, pod ztracením té pře.

Čas k průvodům a odvodům takto má býti ukládán: Po sepření stran do dvau nedělí. Po druhé k žádosti strany opět do dvau nedělí. Po třetí též, ale již pod ztracením té pře, čas se uloží.

II. Pakli by původ aneb obeslaný, postavě se před právem na ten den, ještě s spravedlnostmi svými bezelstně na hotově býti nemohl, a při právě předlože slušné a hodné toho příčiny, i svědky ze jména, k nimž by přijíti v tom čase nemohl, jmenoval by, a dalšího odkladu žádal by: saudcové, bezelstné příčiny a takovau žádost rozvážíce, v jakém by času s svými spravedlnostmi a s potřebami přihotoviti se mohl, stranám čas jistý, aby se všemi potřebami předse pod té pře ztracením stáli, položí: aneb na toho, kterýž přes právo odkladu žádá, *juramentum calumniæ* vzloží, aby přísahau před druhau stranau takovau se očistil, že odkladu toho upřímným, a ne obmyslným, na stížnost

3*

druhé strany, úmyslem žádá, než toliko pro tu samau příčinu, že jest bezelstně v tom ve všem času s spravedlnostmi svými přihotoviti se nemohl. Tedy ještě z milosti práva jistý a na určitý den odklad stranám od práva se stane. Po kterémžto odkladu jestližeby která strana nestála a potom svého nestání příčin právních před právem neprokázala: tedy táž strana svau při ztratí, a o to, oč pře zašla, přijde.

Pakliby původ aneb obeslaný, postavě se před právem, na ten den ještě s spravedlnostmi svými bezelstně na hotově býti nemohl, a hodné příčiny předložil, aneb přísahau se očistil, že bezelstně se s spravedlnostmi svými přihotoviti nemohl (jakž forma přísahy pod tímto artikulem poznamenaná to v sobě šíře zavírá): tehdy z milosti práva jistý odklad stranám se stane. A tu již, nestane-li která strana, při svau ztratí, a o to, oč pře zašla, přijde.

III. A dvě neděle pořád zběhlé podle práva nic jiného nejsau, než čtrnácte dní budaucích. První ten, kteréhož se dne veypověď stane, aneb stranám čas k stání se položí. Poslední pak bude den čtrnáctý, v kterémž se čas dvau nedělí zavře. A protož, kdož práva svého nechce promlčeti, čtrnáctému dni nedej projíti.

Dvě neděle se rozuměti mají čtrnácte dní. Protož, kdo práva svého nechce promlčeti, čtrnáctému dní nedaj projíti.

Forma přísahy toho, který přes právo k průvodům odkladu žádá.

Přísahám Pánu Bohu všemohaucímu, že tohoto odkladu k zpravení a spůsobení mých dalších spravedlností v té při, mezi N. N. původem s jedné a mnau N. N. obviněným s strany druhé, žádám upřímným a neobmyslným úmyslem a na žádnau stížnost druhé strany, a pro samau tu toliko příčinu, že jsem bezelstně v tom ve všem času s spravedlnostmi svými přihotoviti se nemohl. Toho mi dopomáhaj Pán Bůh všemohaucí i všickni svatí.

A. LV.

I. Kdyžby pak strany obě podle času a roku od práva uloženého před saudem se postavili, tehdy od saudcův bez dalších odtahův slyšány býti mají. Lečby tíž saudcové jich na ten den z příčin hodných slyšeti nemohli: tu k jistému dni pod předešlým odkladem má se jim čas a rok jmenovati, a na týž den je v jich průvodích slyšeti, a po vyslyšení, nebylo-li by v tom žádné překážky, veypovědí aneb jistým rozsudkem hned toho dne jich poděliti, aneb k veypovědí do dvau nedělí

pořád zběhlých jim odložiti a na ten den veypověď konečně stranám učiniti.

II. A saudcové při žádném právě nemají rozsudky aneb nálezy svými protahovati: ale, pokudž nejspíše může býti, strany jimi podělovati mají.

Saudcové bez odtahův strany v průvodích podle odkladu slyšeti a veypovědí aneb rozsudkem jich poděliti mají.

A. LVI.

I. Kdožbykoli z přespolních lidí k osobě, pod právem městským usedlé aneb k témuž právu náležité, o jakaužkoli věc pořádem práva přikročiti chtěl, a ta osoba toho by žádala, aby ten přespolní jakožto původ o škodu uručil, povinen bude to učiniti.

Osoba přespolní domácímu, chtě ho viniti, o škody uruč.

II. Pakliby bezelstně v žádné rukojmě při témž právě se objíti nemohl: tehdy povinen bude, od práva svého, k kterémuž přísedí, rukojmě hodné objednati a jistotu toho dostatečnau od práva svého přinesti. Jestližeby on jakožto původ v té při padl, že tíž rukojmové budau povinni (práva svého sobě v tom na pomoc nic neberauce) na tom právě, kdežby saud o při hlavní držán byl, ze škod autratních a nákladních právi býti.

Však nemohla-li by ta přespolní osoba bezelstně v rukojmě při tom právě se objíti, od práva svého rukojmě hodné objedná, kteřížby na tom právě (svého práva sobě na pomoc neberúce) z týchž škod právi byli.

III. Pakliby tíž rukojmové na tom právě se nepostavili, a z takových škod té osobě právi býti zanedbávali: tehdy táž osoba, kteráž v té při práva zůstala, cožby těch a takových škod autratních a nákladních podle spravedlivého od práva uznání provedla, bude moci (ohradě se listem) právem stavným takových škod na osobách z toho práva dobývati.

Pakliby potom právi býti nechtěli, kdo při obdržel, škody předce ukazuj, a potom právem stavným jich dobývaj.

A. LVII.

Což se urukování pro škody dotýče, mezi Starým, Novým a Menším Městy pražskými snešení se jest stalo, kteréž na časy budaucí za právo také držáno býti má: Kterýžby koli měštěnín

z měst svrchu jmenovaných usedlý před kterým právem v těch městech, oč koli s druhým měštěnínem také usedlým činiti měl, že urukováním ztěžován býti nemá. Než jestli žeby v při padl, povinen bude na tom právě, na kterémž k rozsauzení ta věc přišla, nic sobě v tom na pomoc práva svého nebera, z takových škod práv býti a z nich odpovídati, a cožby jich proti němu provedeno bylo, druhé straně je zaplatiti. Pakli by toho neučinil, právem stavným má se jemu k tomu dopomáhati.

Měštěnín usedlý v Starém, Novém, Menším Městě pražském, měl-li by s kterým měšťanem též usedlým z těch měst míti činiti, urukováním pro škody stěžován býti nemá. Však padl-li by ve při, povinen bude tu, kde se nález stal, z škod práv býti; jinak právem stavným dopomožení na něm se státi má.

A. LVIII.

I. Otec na místě dětí svých nezletilých a nevybytých, manžel na místě své manželky, hospodář na místě své čeládky, *in civilibus causis* mohau (ač chtějí-li) viniti, i také zase na obvinění jiným odpovídati.

Otec na místě dětí svých nevybytých, manžel na místě manželky, hospodář na místě své čeládky mohau viniti, i zase viněni býti.

II. Však kdežby se cti, hrdla aneb dědictví dotýkalo, tu jedenkaždý povinen jest, sám osobně před právem se postaviti a při žalobě aneb odporu svém státi. A chtěl-li by potom poručníka aneb poručníky na místě svém k těm přem zříditi, to bude moci každý učiniti. Však potomně k vyslyšení veypovědi původ i obviněný před právem osobně najíti se dáti mají.

Však kde by se cti, hrdla, dědictví dotýkalo, každý sám při žalobě, odpovědi a veypovědi osobně stůj.

III. Také poručníci na místě sirotkův let nedošlých mohau se o spravedlnost sirotčí sauditi, i jiným také z toho odpovídati a právi býti povinni jsau. A cožby tak buď vysaudili aneb prosaudili, to k dobrému aneb na škodu sirotkův se vztáhne.

Poručníci na místě sirotkův let nedošlých sauditi se mohau. A vysaudí-li co, to k dobrému, pakli prosaudí, na škodu sirotkům se vztáhne.

A. LIX.

Kdož prvé ku právu se uteče, to jest, kdož prvé k purkmistru přijde a za obeslání požádá, ten také prvé slyšán buď.

Neb práva bdícím folkují. Ten také, kdož jest přednější časem, bude bližší právem. *Qui prior tempore, potior est et jure.*

Kdo prvé za obeslání požádá, ten také prvé buď slyšán. Neb kdo jest přednější časem, bude mocnější právem.

A. LX.

Lidem hostinským a přespolním saudcové k jich spravedlivostem bez odtahův dopomáhati mají, lečby toho byly slušné příčiny, pro kteréžby se odkladové dáti museli.

Lidem hostinským a přespolním k jich spravedlnostem bez odtahův dopomáhati se má.

A. LXI.

Původ povinen jest, tím právem a pořádkem přikračovati k svému odporníku, k kterémuž týž odporník přísluší a jeho požívá. Neb jedenkaždý při svém pořádu práva zůstaven býti má.

Jedenkaždý při svém pořádu práva zůstaven býti má.

A. LXII.

Původ ani obeslaný pobízením k bitvě, aneb neslušných na se pokut podvolením, spravedlnosti a nevinnosti své doličovati ani potvrzovati nemá. Než jedenkaždý řádem a právem živ býti, a ne své vůle požívati, povinen jest.

Původ ani obeslaný pobízením k bitvě aneb neslušných na se pokut podvolením nevinnosti své doličovati nemá; než jedenkaždý řádem a právem živ býti povinen jest.

B. I.

I. Byl-liby jeden od několika původův z skutku nějakého škodného, hlavního aneb veytržného obviněn, a měl by o to s nimi jistý rozsudek: z takového skutku potom od žádného z téhož počtu, kteříž se proti němu za původa postavili, obzvláštně viním býti nemá.

Obviněný od několika původův z skutku škodného, měl-li by o to s nimi rozsudek, potom od žádného z nich obzvláštně viniti se nemá.

II. A zase, jestli žeby dva aneb jich více nad někým svau vůli provedli, a nebyli by ku právu všickni dosaženi: původ po rozsudku, kterýž by se jemu na jednu anebo na dvě osoby stal, bude moci k jiným pozůstalým, kterýchž prvé z toho nevinil, o to také pořádem práva, kdež by postiženi byli, přistupovati,

rovně jako k prvním předešle při právě postiženým, na kteréž mu se již rozsudek stal.

Původ, nemůže-li všech, kteříž svau vůli nad ním provedli, ku právu dosáhnuti, může jednoho viniti; potom, maje s ním rozsudek, také k jiným právem přikráčeti.

B. II.

I. Původ obeslaného ze dvau neb tří věcí, sebe rozdílných a se nedotýkajících, jednau žalobau viniti nemůže. Nebo rozdílná lidská zavinění, i také rozličné spravedlnosti, rozdílných také žalob potřebují. A každá pře jednau žalobau s jedním rozsudkem se vykonává. Než, zachovaje pořád práva, má obeslaného z každé věci obzvláštně viniti. A obeslaný povinen bude také na každau žalobu obzvláštně odpovídati, aneb příčiny svého neodpovídání položiti.

Původ obeslaného ze dvau nebo tří věcí, sebe rozdílných a se nedotýkajících, jednau žalobau viniti nemůž. Než z každé věci obzvláštně.

II. Než, jestli žeby jeden na druhého jakau stížnau supplikací a nějakého spisu podal, a tím by druhého naříkal a haněl: i kohožby se tu koli dotklo, ten bude moci k tomu, kdož takovau supplikací aneb spis na jeho potupu neb lehkost sepsati dal, a tím ho naříkati a haněti směl, pořádem práva přistaupiti a z těch ze všech artikulův, kteréžby táž supplikací aneb ten spis v sobě obsahoval (ač chtěl-li by) jednau toliko žalobau viniti, a on jemu z toho práv býti má. A táž supplikací obsahovala-li by v sobě nářek neprovedený, aneb nedovedený, tehdy ten, kdož ji psal aneb sepsati poručil, v pokutu nářku upadne: pakli hanění, též při pokutě o zhanění zůstaven bude.

Lečby proti někomu supplikací podána byla a několik artikulův v sobě obsahovala: v té příčině, chce-li kdo, může jednau žalobau ze všech artikulův viniti.

III. Však kdežby se věcí aneb kaupí nějakých, kteréžby na míře a váze záležely, dotklo: z těch *collective*, to jest, auhrnkem a jednau žalobau, od původa k obeslanému přikračovati se může, a obeslaný povinen bude odpovídati, a rozdílností se brániti nemůže.

Také kde by se věcí nějakých, kteréž by na míře a váze záležely, dotklo, z těch jednau žalobau úhrnkem může k obeslanému se přikročiti.

B. III.

K kterémuž právu manžel náleží, k tomu také i manželka jeho přísluší. Však jestli žeby při jiném právě statek svůj svobodný měla, bude povinna, také tu na témž právě, kdež týž statek jest, kdyžby se jeho dotýkalo, odpovídati i také z něho práva býti.

K kterému právu manžel náleží, k tomu také manželka jeho; lečby při jiném právě statek svobodný měla, z toho tu, kdež ten statek jest, odpovídati povinna bude.

B. IV.

Původ, pustí-li sám dobrovolně od své žaloby, nemá od žádného zase bezděčně k saudu nucen býti. Však škody autratní a nákladné obeslanému nahraditi povinen bude.

Pustíš-li dobrovolně od žaloby, škody obeslanému nahraď.

B. V.

I. Kdož, jsa pořádně k saudu obeslán a před právem stoje a na sebe žalobu vyslyše, od práva by svévolně a zaumysla ušel, ten každý v své při padne, tak jakoby se na něho rozsudek stal.

Kdoby svévolně zúmysla od práva ušel, žalobu na se vyslyše, v té při padne.

II. Také, komužby od práva bylo nalezeno, aby na žalobu na se učiněnau odpovídal, a ten svévolně odpovídati by nechtěl, ani příčiny, aneb příčin slušných, proč by nebyl odpovídati povinen, nepředložil: saudcové na takového, jakožto potupitele práva, straně původní právo dadí, a toho jemu dopomáhati budau.

Též, kdoby odpovídati zúmyslně nechtěl, proti tomu bude straně původní právo dáno.

B. VI.

I. Přísežní služebníci práva, jako jsau služebníci purkmistrovi, aneb jiné osoby k tomu zřízené, takto lidi ku právu aneb k vydání svědomí obsílati mají. Kdež dům aneb obydlé své má ten, kdož se obsílá, tu oni přísežní do toho domu aneb obydlí jeho jíti mají a jemu oznámiti, že ho tento aneb tito, ze jména je jmenujíc, k tomu saudu a k jistému dni obsílají.

Pakli by ten, kterýž se obsílá, na ten čas doma nebyl, přísežný jemu obsílku v domu aneb obydlí jeho poznamenej, a manželce neb čeládce jeho o tom oznam, kdyžby se ta osoba, kteráž se obsílá, do domu navrátila, aby jemu takového obeslání poznamenání ukázali aneb o obsílce oznámili. Tehdy tím spůsobem jestliže obeslání se vykoná, za pořádné držáno bude. Pakliby ten, kterýž se obsílá, přes pole byl, jiným obesláním, kdyžby se domu zase navrátil, obeslán buď. A též při dodávání cedulí pro svědomí, aneb pro položení jistých věcí, ten pořádek ať se zachovává. A přísežní při takových obesláních upřímě vedle svých povinností k lidem se chovejte, poněvadž se vám pro přísahy váše při právě věřiti má.

Služebníci purkmistrovi koho mají obsílati, mají k němu domův jíti, a kdo ho obsílá, oznámiti; pakli by doma nebyl, mají obsílku v obydlí jeho poznamenati a říci čeledi, aby mu o tom oznámili. A při dodávání cedulí pro svědomí neb položení jistých věcí týž pořádek má býti zachován.

II. A kohožby tak první obeslání doma zastihlo, ten od práva již neodcházej ani neodjížděj, ale aneb se postav, aneb potřeby pilné a bezelstné, kteréžby jemu nastávaly, a kterýchž by bez své veliké škody a těžkosti nikterakž opustiti nemohl, před právem aneb před purkmistrem hned toho dne opověz a v tom se ohraď. Tu najde-li se bezelstná jeho potřeba, čas jiný a jistý den k stání jemu od purkmistra aneb od práva uložen buď, kteréhožto dne a času potomně ten obeslaný žádným spůsobem, aby státi neměl, obmeškávati nemá, ale na den sobě uložený bez obsílky se postav a na sebe žalobu od původa slyš.

Obsílkau doma zastižený od práva neodcházej ani neodjížděj, lečby se před purkmistrem hned toho dne opověděl.

B. VII.

I. Jedenkaždý, přistaupě k saudu, všelijakou uctivost zachovati a pokojně i vážně o spravedlivost svau k druhému domlauvati se má.

Při právě jedenkaždý uctivost, pokoj a vážnost zachovej.

II. Pakliby buď původní aneb obeslaná strana, mimo potřebu a náležitost pře, v jaké postranní důtky před saudem se vydala, tak žeby aneb původ obeslaného, aneb zase obeslaný

původa na cti dotekl anebo zhaněl: tehdy ten tak před právem dotčený bude moci o takovau důtku pořádem práva k naříkajícímu a dotýkajícímu hleděti. A nicméně to právo, před kterýmž by neuctivost zachována byla, toho, kdož by se jí dopustil, vedle spravedlivého uznání předse ztrestati může.

B. VIII.

I. Přede všemi saudy v království Českém pořádnými, kdyžby jeden druhého, z čehož pak koli, viniti chtěl, má a povinen bude původ svau žalobu v jazyku Českém na obeslaného aneb obviněného činiti. Obviněný pak též českým jazykem má jemu odpovídati.

Při právě původ i obeslaný Českým jazykem mluvte.

II. A měla-liby která strana průvody své v jazyku cizím, takové své průvody, prvé nežby na tu při z strany prokazování přišlo, dej je sobě přísežnému při témž právě do jazyku Českého přeložiti. A tak potom tu při jedna i druhá strana v témž jazyku Českém k místu a k konci přivesti hleď.

Průvody, má-li která strana v jazyku cizím, dej je sobě přísežnému při témž právě na Českau řeč časně přeložiti.

DE ACTIONIBUS,

Responsionibus et Exceptionibus.

O žalobách a odpovídání na žaloby,

aneb předložení příčin, pro kteréž odpovídati povinen nejsi.

B. IX.

Žaloba aneb obvinění v jazyku našem Českém jiného nic nevyznamenává, než to, což původ proti straně obeslané sobě před právem a saudem pořádným ztěžuje, vznáší, a v tom za opatření aneb toho za dopomožení žádá.

Žaloba jest to, což původ proti straně obeslané před saudem vznáší, a v tom za opatření žádá.

B. X.

Všecka pak obvinění a žaloby pocházejí a svůj začátek mají z povinností těch, jimiž jsau lidé jedni druhým zavázáni. A protož, nepředejde-li jaká tobě na druhém povinnost, to jest, neučinil-liť jest někdo nic, není-liť dlužen, nepřipověděl-liť něčeho dáti, nezavázal-liť se tobě něčím, nemůžeš a nemáš ho podle čeho viniti. A tak každau žalobu musí předjíti příčina, to jest, nějaká povinnost, a ta slove v řeči latinské *Obligatio.*

B. XI.

I. Ty pak žaloby aneb obvinění předně dělí se na dvé. Neb některé vztahují se na osoby, totiž, když některá osoba něco proti druhé zaviní, aneb v něčem ublíží, něco dáti aneb učiniti připoví, tehdy se z toho před právem viní. A to slove *Actio in personam.*

II. Jiné pak žaloby jsau, kteréž se vztahují na věci, jako na dědictví a jiné spravedlivosti nám náležité, totiž movité aneb nemovité, kterýchž my, jiného z nich obsílajíce a viníce, užiti žádáme. A slove *Actio in rem.* Z kteréhožto dvojího žalob aneb obvinění rozdílu všickni jiní rozdílové pocházejí.

Všecka obvinění začátek berau a pocházejí z povinností těch, jimiž jsau sobě jedni druhým zavázáni.

A některá se vztahují na osoby, některá na věci buďto movité nebo nemovité.

B. XII.

I. Každý, jsa pořádně před právo obeslán a vyslyše na sebe žalobu, povinen jest na ni světlau odpověď dáti, to jest, aneb se k ní přiznati, aneb jí odepříti, aneb proti té žalobě jistau *Exceptii* položiti. Tak jakž o tom A. XLV. položeno jest.

II. Slove pak v právích *Exceptio* předložení slušné příčiny aneb příčin, pro kteréž obviněný praví se nebyti povinen, na žalobu původovi odpovídati, aneb před těmi saudci o to slyšán a sauzen býti; aneb když se výmluva a příčina saudcům předkládá, proč aneb z kterých příčin něco se toho zběhlo, což se slušně od obviněného, za příčinami jemu danými, státi a vykonati mohlo. Summau *Exceptiones* jsau veymluvy, obrany a předložené příčiny slušné všech věcí a všelijakých skutkův zběhlých.

III. A jakž pûvod povinen jest, žalobu svau před právem provesti: tak také obviněný svau před právem předloženau příčinu aneb veymluvu povinen bude pravau učiniti, podle té právní regule: *Sicut Actor tenetur probare suam intentionem, ita quoque Reus suam exceptionem.*

IV. A v té takové příčině již obviněný povinnost pûvoda na se uvede, a svau *Exceptii* provozovati musí, proto že *Reus exceptione fit Actor.*

V. A jedenkaždý obžalovaný v své takové *Exceptii* má se prvé ohlásiti, nežby od něho na žalobu odpověď pûvodovi dána byla. Neb jestli žeby, po dání na žalobu odpovědi, *Exceptii*, to jest, veymluv a příčin požívati chtěl, pravě, žeby pro tyto a tyto příčiny odpovídati povinen nebyl: jižby po odpovědi na žalobu pûvodovi dané, a po sporu mezi stranami před právem vzešlém, postačiti mu nemohlo, vedle toho práva: *Exceptiones fiant ante litis contestationem; nam post contestationem locus non erit exceptioni,* to jest, všelijaké obrany a příčiny z strany neodpovídání, ať se od obžalovaných prvé, před dáním na žalobu od pûvoda učiněnau odpovědi, vykonávají a před právem předkládají. Neb po sporu, to jest, po odpovědi na žalobu dané, takovým obranám žádného se místa při právě nepozûstavuje.

Obrany k neodpovídání, aneb že před tím saudem o to slyšení býti nemá, klásti se mají před dáním odpovědi; nebo po dané odpovědi k takovým obranám místa při právě nepozûstává. A v té příčině obviněný povinnost pûvoda na se uvozuje a svú obranu provozovati musí.

B. XIII.

Ti, kteříž od lidí mluví a pře vedau, zbytečnými příčinami saudcûv zaneprazdňovati nemají. A protož, kdožbykoli k zdvižení mluviti dal, aneb řečník od koho mluvil, a takového zdvižení neprovedl, aby pûvodovi té pře deset kop grošûv českých pokuty propadl, kterauž jemu povinen bude dáti ve dvau nedělích pořád zběhlých. Pakli by nedal, tehdy vězením aneb stavným právem k tomu podle práva přidržán býti má.

Kdožby koli k zdvižení mluviti dal a takového zdvižení neprovedl, pûvodovi ve dvau nedělích pořád zběhlých deset kop grošûv českých pokuty dej.

DE ACCUSATIONIBUS,

quæ pro irritis habentur.

O zdvižení pří a žalob.

B. XIV.

Kdožby z jiného žaloval, a jiné potom při svém průvodu vedl a ukazoval: ta pře s žalobau bude jemu zdvižena.

Tyto pře s žalobami k zdvižení přicházejí:
Kdožby z jiného žaloval, jiné potom vedl a ukazoval.

B. XV.

Kdožby z dvojí aneb trojí pře aneb jiných věcí, kteréž by nebyly spolu spojené a sebe se nedotýkaly, jednau žalobau k druhému přikračoval: ta pře s žalobau jemu bude zdvižena.

Kdožby z dvojí nebo trojí věci, kteréžby nebyly spolu spojené a sebe se nedotýkaly, jednau žalobau vinil.

B. XVI.

Kdožby před kterýkoli saud obsílal druhého a počal na něj žalovati, a nevezma tam konce, ani dočekaje, aby jeho žaloba rozsudkem konec tam vzala, o tu při obsílal by před jiný saud: má jemu ta pře s žalobau zdvižena býti.

Kdožby před saudem kterýmkoli druhého obvinil, a nevezma tam konce, před jiný saud by obsílal.

B. XVII.

Kdyžby jeden druhého jinam, než k kterémuž by saudu obeslaný, aneb také ta věc, z níž obsílá, náležela, obsílal a vinil: ta pře s žalobau bude mu zdvižena.

Kdožby jinam, než k kterémužby saudu obeslaný, aneb ta věc, z níž obsílá, náležela, obsílal.

B. XVIII.

Dotklo-li by se kde společníkův, bratří a sester nedílných, poručníkův aneb nápadníkův, a původ ne všechny, než někoho aneb některé toliko z nich žeby obeslal a je vinil: ta pře s žalobau bude jemu zdvižena.

Kdožby všech společníků, bratří, sester nedílných, poručníkův, nápadníkův neobsílal.

B. XIX.

Také bratří a sestry nedílné mají všickni obsílati a zase obsíláni býti, kteříž léta mají. Pakli by kteří z nich let neměli, tehdy na místě jich od jiných aby obeslání vycházela. A bylo-li by v tom pochybeno, pře s žalobau k vyzdvižení přijde.

Kdyby všickni bratří a sestry nedílné, léta mající, (pakliby kteří z nich let neměli, jiní na místě jich) neobsílali aneb obsíláni nebyli.

B. XX.

Kdožby se na přátely podal o kterauž koli při, a přátelé by toho nerozeznali, a jednání takového přátelského s sebe nesložili; a on pro odklady takové, neučině jim opovědi, aby mu v jistém času o to konec udělali, že v tom déle státi nechce, přes to předce by druhého obeslal a z toho vinil: ta pře s žalobau bude mu zdvižena. Než kdyžby se strana smlauvcím opověděla, že v tom déle státi nechce, mají smlauvcové časně druhé straně, aby obmeškána nebyla, že to s sebe skládají, oznámiti.

Kdožby obsílal prvé, nežliby smlauvcové jednání s sebe složili.

B. XXI.

Kdožby jakau smlauvu měl, a ten, kohožby se smlauva dotýkala, žádal by ji viděti a on by mu ji neukázal, a ten, nevěda, co v ní stojí, nětco by učinil proti té smlauvě; i bude-li obsílati ten, kdožby smlauvu měl, a obeslaného z čeho viniti, a obeslaný oznámil by, že mu smlauvy ukázati nechtěl: ta pře s žalobau bude mu zdvižena. Než potom, když mu smlauvu ukáže, povinni ji budau sobě držeti.

Kdo, s druhým smlauvu maje, jemu by ji ukázati nechtěl, a ten z nevědomí nětco by proti ní učinil; i obeslal-liby ten, kdo smlauvy ukázati nechtěl, žaloba bude zdvižena.

B. XXII.

Summau každá žaloba, kteráž by v sobě rozumu a jisté patrné věci neobsahovala, než sama v sobě i v průvodích spletená byla, původovi zdvižena buď.

Každá žaloba, sama v sobě i v průvodích spletená, původovi zdvižena bude.

DE FERIIS.

O svátcích,

to jest, o těch dnech, v nichž se saudové nedrží.

B. XXIII.

I. Svátkové aneb sváteční dnové slovau ti dnové aneb časové, v kterýchž lidé všickni od prací svých odpočívati a od saudných věcí vzdáliti se mají. Lečby bezelstná a tak důležitá příčina v to vkročila, kterážby žádných odkladův trpěti nemohla, aneb hned rychlého opatření aneb vyřízení potřebovala, *necessitas enim caret feriis:* tehdy, poněvadž náhlá a nuzná potřeba právo lomí, to, cožby bez škody nemohlo upuštěno býti, dne svátečního má se vykonati. Jako ku příkladu: K žhářům, k násilníkům, k nákeřníkům, k mordéřům, k laupežníkům, k zrádcům a k jiným lidským škůdcím, pro vyhledání a vyzdvižení jich pomocníků, a pro přetržení nastávajícího všem vůbec nebezpečenství, každého dne, i času svátečního, právem útrpným může se přistupovati.

Každého dne, i svátečního, k žhářům, laupežníkům a jiným škůdcům lidským, pro vyhledání pomocníkův a přetržení nebezpečenství všem nastávajícího, právem útrpným může se přikročiti.

II. Rozdíl pak nachází se mezi svátky. Nebo někteří slovau *Feriae solennes seu stativae,* to jest, svátkové a dnové veyroční, jako jest neděle svatá, den od Pána Boha nařízený, aby v něm všickni lidé na modlitby a na slovo boží se scházeli, Pánu Bohu z dobrodiní děkovali, čeládka pak, i také hovádka jich, aby od všelijakých prací odpočívali.

III. Pod tím mohau zavříni býti i jiní svátkové veyroční, jako dnové a památky blahoslavené Panny Marie, apoštolů božích i jiní, kteréž svatá církev křesťanská k svěcení nařídila. Na ty dni saudové držáni nebuďte.

Svátkové jiní jsau vayroční, jako neděle svatá a památky blahoslavené Panny Marie, též apoštolův božích, a jiní od sv. církve křesťanské nařízení.

IV. Jiní svátkové slovau *Feriae repentinae,* to jest, rychlé a nenadálé slavnosti, kteréž od vrchnosti se ukládají v čas

dobré noviny. Jako kdyby Pán Bůh nám křesťanům nad Turkem naším nepřítelem vítězství dáti ráčil, všickni bychom potěšení z toho a tak i slavnost měli. A ty slauly za starodávna *Solennitates imperativae*, to jest, že se k rozkazům císařův, králův, knížat a jiných vrchností vykonávaly.

Jiní jsau, kteréž vrchnost v jisté příčině ukládá.

V. Opět *Feriae conceptivae*, kteréž na jisté časy a dny v městech držány bývají, jako mohau býti jarmarkové, trhové. Neb i těch šetřiti sluší, aby lidé bez překážek věděli, kdy živností svých hleděti a kdy o své spravedlivosti k lidem pořádem práva přikračovati, tak aby se zbytečně k autratám a k obmeškání živností svých nestrojili.

Jiní v městech jarmareční a trhovní.

VI. *Feriae rusticae vel oeconomicae, quae alias necessariae vocantur,* náležité statkův opatření, jako jest času žně, času sbírání vína aneb jiné k tomu podobné živnosti a práce, vedle spůsobu a obyčeje jednohokaždého města aneb položení krajiny a kraje. Nebo jakož rozličná jsau místa, tak také i živnosti.

Jiní pro opatření statkův a živností nařízení, jako: čas žně a sbírky vína.

VII. A tak *Ferií* takových aneb svátkův saudcové šetřiti mají, aby osoby, kteréž se před právo obsílají od původův, takovými obsílkami nečasnými obtěžovány nebyly. Tolikéž i při odkladích saudních toho potřebí jest šetřiti, aby se pře aneb saudové k těm dnům neodkládali, poněvadž práva toho zhajují, a lidem všem na ty dni spokojiti se velejí.

VIII. Však jestli žeby kdy taková potřeba nastala, jejížto protahem k zmrhání aneb k zkáze mohly by přijíti věci a potřeby důležité: ta věc může se v sváteční den opatřiti a vykonati; jako ty všecky věci a spravedlnosti, kteréž by projitím času k zmrhání, aneb pominutím času k promlčení přijíti mohly, a slovau při právu *res tempore perriturae.* Všeho toho saudcové povinni budau šetřiti, a v tom k stranám před jich právem se saudícím náležitě se chovati.

A k těm dnům svátečním stranám odkladové se díti, ani saudové držeti nemají, lečby v to některé důležité a od práva uznalé příčiny vkročily.

DE PROCURATORIBUS CAUSARUM.

O prokurátořích aneb řečnících.

B. XXIV.

I. Prokurator aneb řečník jest osoba, kteráž před saudem pořádným od lidí z jistého auplatku aneb mzdy mluví a pře cizí vede.

II. Ti, ježto od přátel svých, od vdov, sirotkův, od lidí sprostných, chudých a nuzných, a v tomto světě opuštěných, z dobrého přátelství, z milosti a z lásky pře vedau, neslovau řečníci, ale dobří přátelé, a zástupci i ochráncové lidí potřebných. A takové práva císařská velice vychvalují.

Řečník jest osoba, kteráž před saudem z jistého auplatku pře vede.

B. XXV.

I. Má pak býti řečník muž dobrý a na své poctivosti zachovalý, tak aby upřímně lidi v jich spravedlnostech zastával, a ne aby je prodával. Také i proto, nebo práce řečníkův císařskými právy se schvaluje. A dobří tovaryšstvem zlých nemají poškvrňováni býti, proto, že tím snázeji lidé dobrému člověku v svých spravedlivostech důvěřiti se mohau.

Řečník má býti muž dobrý a na své cti dobře zachovalý, tak aby upřímně lidi v jich spravedlnostech zastával, a ne aby je prodával.

II. A ten takový řečník žádných spolkův, ani žádných dílův o pře, kteréž by vésti měl, s těmi, jimž by v tom posluhoval, míti nemá.

Řečník nemá míti spolkův ani žádných dílův o pře, kteréžby vésti měl s těmi, jimžby v tom posluhoval.

III. Tolikéž i s druhým řečníkem strany odporné žádného srozumění, jestli žeby jedna strana proti druhé při obdržela, nebeř, aní o jakau summu aneb peníze, na ublížení stran, se nespolčuj a neděl. Pakli by který z nich toho se dopustil, ten podle svého provinění a spravedlivého uvážení práva proto ztrestán buď.

Ani také s druhé strany řečníkem žádného srozumění, na ublížení stran, a to pod pokutau od práva uznalau.

B. XXVI.

Ženám řečňování při saudech právy se zapovídá. A toliko v vlastních jejich přech toho se jim propůjčuje.

Žena řečňovati nemá, leč v své vlastní při.

B. XXVII.

Svěřil-li by se kdo v své při kterému řečníku, aneb komu jinému, a jemu by své spravedlnosti ku při náležité ukázal: tehdy již ten takový řečník, ani jiný člověk, proti takovému s stranau odpornau stávati, ani po straně jí raditi a pomáhati žádným vymyšleným spůsobem nemá. Pakliby se toho dopustil, a naň by to provedeno bylo, na hrdle proto trestán býti má.

Svěřil-li by se kdo v své při kterému řečníku, aneb komu jinému: tedy ten řečník ani jiný člověk druhé straně žádným spůsobem raditi a pomáhati nemá pod ztracením hrdla.

B. XXVIII.

Řečníci i jiní, kteříž před saudy od lidí mluví, všecku uctivost k přísežným a toho práva saudcům mají a jsau povinni zachovati, a mimo potřebu pře zbytečně nemluviti, a jedni druhých nedotýkati, ani k hněvu popauzeti. Pakliby se kdo čeho takového nenáležitého dopustil, več mu to obráceno bude, to zůstaň při toho práva, při kterémž by se taková věc zběhla, spravedlivém uvážení.

Řečník k saudům uctivost zachovej, mimo potřebu zbytečně nemluv, žádného nedotýkaj ani k hněvu popauzej.

B. XXIX.

I. Řečníci nemají žádného, ani lidských svědomí před saudy pod žádným vymyšleným spůsobem dotýkati, lečby chtěli koho světle a patrně v čem nařknauti.

Řečník žádného, ani lidských svědomí pod žádným vymyšleným spůsobem nedotýkej, lečby koho světle v čem chtěl nařknauti.

II. A tolikéž nemají pří z aumysla a bez vůle stran odkládati, ani lidí sobě, aby se bez nich nesmlauvali, zavazovati; ale mají věcí sobě svěřených pilni býti, tak aby svau nepilností lidských spravedlivostí nezavozovali. Pakliby se který z nich čeho toho dopustil: tehdy ten a takový má skutečně trestán býti, a před tím saudem od lidí více neřečňovati.

Řečník stranám se smlauvati nebraň, ani pře z aumysla neodkládaj.

B. XXX.

Jedenkaždý, jsa přítomen při saudu, slova, od řečníka svého k ublížení spravedlivosti své aneb někomu na stížnost promluvená, může odvolati. A kdožby toho tu hned *in continenti* a na ten čas před saudem neučinil, potomně prostým odepřením svým, že toho řečníku svému mluviti neporučil, odbyti toho nemůže.

Řečník mluví-li co k ublížení spravedlnosti tvé, aneb někomu na stížnost: tu hned můžeš ještě odvolati. Potom toho, že jsi mu neporučil, tím neodbudeš.

B. XXXI.

I. A jakož někdy řečníci pří mnoho na se berau, tak že pro množství takových pří lidem v saudech postačiti nemohau, zvláště kdež jsau saudové rozdílní: protož ať se v tom tak opatrují, aby pro jeden saud lidí u druhého neobmeškávali. Neb saudcové čekati na ně povinni nejsau.

II. A jestli žeby kdy koho v tom obmeškali, a ten by pro to jaké skrácení v své při nesl: to takovému řečníku přičteno buď. A ten, kterémužby v té při nětco řečníkem sešlo, bude moci o to k němu pořádem práva hleděti.

Obmešká-li řečník koho v čem, o to k němu hledíno bude. Neb saudcové na řečníky čekati povinni nejsau. Též B. XXXIV.

B. XXXII.

Vdovy a sirotci, kdyžby řečníků k svým přem míti nemohli, proto žeby jim rozepře s těmi, kteříž je po sobě potáhli, nastávala, aby s nimi z nich žádný státi nemohl: budau moci to na saudce toho práva, před kterýmž pře jest, vznésti, a oni povinni jsau je v tom opatřiti, aby k svým přem přátel a řečníkův požiti mohli.

Vdovám a sirotkům řečníci od práva opatřeni býti mají.

B. XXXIII.

I. Řečníci, kteříž od lidí pře vedau, takto za práce své od těch, jimž posluhují, spravedlivé mzdy požádati mohau. Byla-li by rozepře o sto kop grošů českých, a tu summu řečník saudem by obdržel: tehdy jemu od toho, číž ta pře byla, nechtěl-li by méně vzíti, půl třetí kopy grošův českých dáno býti

má. A tak od každého sta kop grošův českých, po půl třetí kopě grošův českých bráno buď.

Řečníkům záplata buď taková: Kdoby obdržel při o sto kop grošův českých, půl třetí kopy grošův českých jemu dáno bude.

II. Byla-li by pak pře o větší summu přes tisíc kop grošův českých, jak pak koli větší, již nad dvadceti a pět kop grošů českých více řečník bráti nemá, pod žádnau formau, ani sám, ani skrze jiného. Než chtěl-li by kdo svému řečníku za jeho práci nějaký dar dáti, toho se žádnému nezbraňuje. Pakliby který řečník mimo toto právo jináče se zachoval, a je přestaupil, má proto podle spravedlivého uvážení trestán býti.

A byla-li by pře o summu přes tisíc kop grošův českých, dáno více býti nemá než dvaceti pět kop grošův českých.

III. Chtěl-li by pak který z přátelství dobrého od koho při vésti, toho se žádnému nezhajuje. Nýbrž kteřížby od chudých vdov, sirotkův a jiných lidí potřebných, saužených a v tomto světě opuštěných, pře z milosti a z lásky pro odplatu božskau vésti, a pro dobré vdov, sirotkův i lidí ubohých takovau práci k sobě přijíti chtěli: toho z nich každému se přeje, anobrž každému se to schvaluje, jakož o tom B. XXIV.

IV. Kdyby pře vznikla o nářek cti, aneb pro mord, a řečník by ji obdržel, má jemu od takové každé pře dáno býti až do pěti kop grošův českých, a veyše nic.

Od pře z nářku cti, z mordu pět kop grošův českých.

V. Od pří pak z veytržnosti, zranění, zchromění, zbití, ztlučení, a zervání, z slov hánlivých, aneb těm podobných lidských příhod, po dvau kopách groších českých, však tak, kdežby se lidí možnějších dotýkalo. Jinák měli-li by o takové příhody osoby chudší před právem činiti, to buď při rozvážení přísežných, coby od takových pří svým řečníkům platiti a dávati měli.

Od pře z vaytržnosti, slov hánlivých po dvau kopách groších českých od možnějších.

VI. Pakli by také který řečník některé pře neobdržel, tomu proto za práci jeho podle slušnosti učiněno býti má, aby práce jeho ovšem daremní nebyla.

VII. A tato mzda, právem řečníkům vyměřená, jakožto

spravedlivá těm, kteřížby při saudech pře obdrželi, na těch, kteříž právi neostojí, přisuzována a na nich dopomáhána bude.

B. XXXIV.

Řečník aneb jiný ku při zřízený a zapsaný poručník, i ten, kterýžby vedle listu mocného na místě jiného při k sobě přijal, kdyžby na jistý den, od práva stranám uložený a jmenovaný, před právem a k té při, an by na strany bylo voláno, se nepostavil, a koho v tom obmeškal, aneb tu při tím zavedl, a to se vyhledalo, žeby to jeho vinau sešlo: tehdy, chtěl-li by kdo o to potom k kterému takovému, jehožby se věcí dotýkalo, hleděti, v tom se právo žádnému nezavírá, tak jakž o tom B. XXXI.

Řečník anebo plnomocník, obmešká-li koho nestáním svým, sám z toho práv býti musí.

B. XXXV.

Poručníci aneb prokurátorové, ku přem registry aneb listy mocnými nařízení, mají na zisk a ztrátu zapisováni a ustanovováni býti. Však prosaudil-li by ten, kterýž jim svau při poručil aneb zřídil, buď nestáním anebo prosauzením: nebude moci ten, kdožby při obdržel, k poručníku anebo k prokurátoru té pře, ale k tomu, na jehož místě stávajíce se saudili, neb čí pře byla, hleděti a spravedlnosti své postíhati.

Poručníci ku přem nařízení mají na zisk i na ztrátu zapisováni býti; však sobě nic nevysaudí ani neprosaudí, než tomu, či pře byla.

DE PROBATIONIBUS.

O průvodích.

B. XXXVI.

I. Průvod jest věcí pochybných, a kteréžby byly na odporu, skrze náležitá před saudem předložení, prokázaní.

II. A tak, když není odporu, není a nebude potřebí průvodu. Nebo jestliže obviněný aneb obžalovaný k tomu, z čehož ho původ viní, sám před právem se přiznává: nic jiného nepozůstává, než aby k tomu právem byl přidržán, a k čemu se

přiznal, tomu aby se dosti stalo, aneb aby pokuta na něm se vykonala, kteréžby podle práva zaslaužil. *Confessio enim in judicio habetur pro judicato.* Vlastní přiznání před saudem drží se, jakoby právem již byla vyhledána a přisauzena ta věc, o kterauž rozepře jest. A právní regule jest: *In confitentes nullae sunt partes judicis, nisi condemnatio,* to jest, saudcím žádného dalšího zaneprážděnuí potřebí není na ty, kteříž se sami k něčemu přiznávají, než aby je k tomu přidrželi, a k čemuž se kdo přiznal, tomu dosti aby učinil aneb pokutu nesl.

Kde není odporu, není a nebude také potřebí průvodu. Nebo jestliže obeslaný před právem k žalobě se přiznává, jiného nepozůstává, než aby k dosti učinění žaloby přidržán byl, anebo pokutu zaslaužilau nesl.

III. Však kdyžby v které při vznikl odpor, tu jest potřebí průvodův. A to má provozováno aneb odvozováno býti, oč mezi stranami pře a nesnáze jest, a očby strany spolu činiti měly a na odporu stály. A ne aby průvodové vedeni byli na nětco jiného, aneb na to, očby strany neměly nic s sebau činiti. Neb jest obyčejné a staré přísloví: *In foro illud esse probandum, quod in judicium deductum est,* to má se toliko před právem prokazovati, oč strany mezi sebau činiti mají. To původovi náleží prokázati, z čehož obeslaného směl viniti aneb obžalovati. Pakliby se průvod s žalobau nesrovnal, taková pře má mezi stranami zdvižena býti, jakož o tom B. XIV.

To má toliko provozováno anebo odvozováno býti, oč strany spolu činiti mají a na odporu stojí; jinák, nesrovná-li se průvod s žalobau, pře ta má býti zdvižena.

IV. Po vyzdvižení žaloby původ může se do třetice v své při aneb v své spravedlivosti opraviti aneb polepšiti, a veyše nic.

Po zdvižení žaloby původ může se do třetice v své při opraviti a nic veyše.

B. XXXVII.

I. Průvodové ne pro strany, ale za příčinau saudcí a pro saudce se dějí, aby z průvodův spravedlivosti se vyhledati mohly. Neb odepřením obviněného aneb obžalovaného z skutku, aneb z jakéžkoli jiné věci, povinnost průvodův vztáhne se na původa. *Negatio enim facti imponit Actori necessitatem probandi. Ei enim, qui dicit, non qui negat, incumbit probatio.* Ne ten,

kterýž nětčemu odpírá, ale ten, kdož praví, jistí a za pravdu nětco býti pokládá, má a povinen jest to provozovati.

Kdo praví, jistí a za pravdu nětco pokládá, provozovati jest povinen, a ne ten, kterýž odpírá.

II. Pakli toho, což prožaloval, neukáže: obviněný aneb obžalovaný od něho i od žaloby jeho osvobozen bude, podle staré právní regule: *Actore non probante, Reus absolvitur, etiamsi nihil probaverit,* kdyžby žaloby své původ neprovedl, obeslaný bude očištěn, by pak nic neodvedl.

Pak-li neprovede, obeslaný bude očištěn, by nic neodvedl.

B. XXXVIII.

A ačkoli původovi žalobu svau provozovati náleží: však někdy příčiny se zbíhají, že povinnost průvodův a ukazování na obeslaného se vztahuje. Jako, obžalovaný v své *exceptii* příčinu klade, že tau žalobau povinen není, pro toto aneb pro něco jiného; aneb že se k skutku přiznává, však že mu to učiniti za příčinau sobě danau náleželo: tu v takové příčině obeslaný prokazuj. *Reus enim exceptione fit Actor.* Nápodobně, jsa z summy jisté aneb z dluhu obviněn, praví-li, že jej zaplatil, ukazovati musí.

Obžalovaný, klada *exceptii*, povinnost původa na se vztahuje, aby ji ukazoval; nápodobně, praví-li kdo, že dluh zaplatil, ukazovati musí.

B. XXXIX.

V přech hlavních, útrpných, velikých a na hrdlo se vztahujících, průvodové mají býti patrní a dostateční. *In causis criminalibus probationes debent esse meridiana luce clariores.*

V přech hlavních a na hrdlo se vztahujících průvodové mají býti patrní a dostateční.

DE TESTIBUS ET TESTIMONIIS.

O svědcích a svědomích.

B. XL.

Ze všech průvodův přední průvod záleží na svědcích. Neb hlas živý svědkův, *viva vox testium*, jest hodnější a při právě dostatečnější, nežli ti průvodové, kteřížby na rozličných *Instrumentis* a jiných věcech záleželi, krom průvodův a zápisův z kněh městských, kteřížto *Instrumenta publica* slovau.

Přední průvod na svědcích záleží, kromě průvodův a zápisův z kněh městských.

B. XLI.

I. Svědek pak jest, kterýž něco seznává a svědčí, a o řeči aneb skutku zběhlém, jak se co zběhlo, oznamuje, vypravuje a a svědectví o tom, což viděl aneb slyšel aneb čeho v pravdě povědom jest, pořádně vydává.

II. A když přísahu svědkové vykonají, slovau *testes jurati*. Neb prvé má jim přísaha vydána býti skrze písaře přísežného: Čehož povědomi jsou a čehož se na nich žádá, to jest, očby strany mezi sebau před saudem činiti měly, aby pravdu seznali, a beze všeho zatajení, bez ošemetnosti upřímně to vysvědčili, lečby z přísahy propuštěni byli.

III. Také, jestli žeby ten, proti kterémuž se vedau, někoho aneb některé svědky z přísahy propustil, učině jim tu milost, aby svědomí bez přísahy proti němu vydali: tak proti němu u práva přijati budau, jakoby přísahu vykonali.

Svědek prvé, nežli svědomí vydá, učiniti má přísahu, lečby ho z ní ten, proti komu se vede, propustil.

B. XLII.

I. Prvé, nežliby před saudem žaloba od původa předložena byla, a také prvé, nežliby obviněný na žalobu odpověď dal, aneb *exceptii* proti původovi položil; summau, prvé nežli by spor před saudem mezi stranami k vyslyšení přišel, podle práva, *priusquam lis esset contestata:* svědkové vedeni býti nemají.

Prvé, nežliby spor mezi stranami vzešel, svědkové vedeni býti nemají.

II. Pakliby kdo lidi prvé k svědomí obsílal, pohánël aneb vedl: aby ten, kdožby se toho dopustil, druhé straně pokuty pět kop grošův českých propadl. K kteréžto pokutě od práva má na tom, kdožby se toho dopustil, dopomoženo býti.

A to pod pokutau pěti kop grošův českých.

III. Však obává-li se která strana, aby, nežliby *lis contestata* byla, svědkové jí nezemřeli, aneb někam preč nezašli: může práva žádati, aby jí dopuštěno bylo, svědky před zašlau ještě před právem pří, žalobau i odporem učiněným vésti, příčiny předlože slušné a spravedlivé, pročby to sobě vykonati musila.

IV. A tyto příčiny k tomu postačují. První, obával-li by se kdo, aby mu svědek pro starost anebo pro nemoc neumřel. Druhá, strojil-li by se který svědek na vojnu, aneb na službu do cizí krajiny. Třetí, chtěl-li by který svědek daleko na cestu jíti, aneb jinam někam se obrátiti, o jehožby zase navrácení pochybováno bylo. Čtvrtá, obviněný aneb obžalovaný činil-li by tůčky původovi, a před právem jemuby se ukreyval. Pátá, v starobylém užívání mezí, a kdyžby se cest a stezek aneb jiných k tomu podobných míst, pastvišť, obcí, aneb obecních statkův dotýkalo. Šestá, v potřebách a v věcech zádušních. Sedmá, kdyžby se statkové a jiné věci mrhali a utráceli. A tak v jiných případnostech, kdežby svědkův potřebí bylo, příčiny se saudcům toho práva předložiti mohau. Tehdy saudcové k tomu, *ex beneficio juris,* to jest, z milosti práva, jemu povolí, aby takové svědky sobě vésti mohl, aneb mohli, *ad perpetuam vel aeternam rei memoriam,* to jest, na budaucí a věčnau toho pamět. A takové od práva povolení má se nad těmi svědky poznamenati, v těchto téměř slovích: „Svědomí toto ku potřebě N. proti komukoli a kterýmkoli osobám aneb osobě, kdy a kdekoli, podle práva pro budaucí paměť, pro smrt a jiné nebezpečenství svědkův vedení, s milostivým od práva povolením, léta .... a dne .. přijato jest.“

Leč někdy v příčinách těchto: předkem, bál-li by se kdo, aby mu svědek neumřel; druhé, strojil-li by se svědek na vojnu neb na službu do cizí krajiny; třetí, chtěl-li by svědek daleko jíti, o jehožby zas se navrácení bylo pochybováno; čtvrté, obžalovaný činil-li by tůčky původovi a před právem by se ukrýval, a tak v jiných případnostech příčiny se saudcům předložiti mohau, a oni z milosti práva k tomu povolí, aby takoví svědkové na budaucí a věčnau pamět zavedeni byli.

V. Ti pak svědkové tak vedení, jestli žeby *post litem contestatam* živi pozůstali, aneb žeby před rukama byli a k nim se přijíti mohlo: mají od toho, kdož je poprvé vedl, zase obnoveni býti, to jest, aby k svědomí prvnímu, dadauc sobě je přečísti a učiníce znovu přísahu (mezi již jistými ze jména osobami), k němu se přiznali, anebo, bylo-liby jim co více v paměti, k prvnímu svému svědomí ještě doložili. Pakliby kteří zemřeli, aneb žeby se jich uptati od toho, kdož je vedl, nemohlo: tehdy jejich takového svědomí, jakožto pořádně zavedeného, užiti se moci bude.

Ti svědkové potom po sepření stran, mohlo-liby se k nim přijíti, mají zase obnoveni býti.

VI. Než k ohledání škod, k spatření ran, míst, stavení v nově začatého a gruntův, k žádosti stran mají od práva osoby i před začatými přemi vydávány a vysílány býti, a cožby tak spatřili, o tom budau moci stranám k jich potřebám seznání učiniti.

K spatření škod, ran, míst, stavení v nově začatého a gruntův, k žádosti stran přísežní, před žalobau vysíláni býti a potom seznání o tom učiniti mají.

B. XLIII.

I. Kdožby chtěl ku potřebě a k své při za svědky jinde na některém právě, než na tom, kdež pře zašla, vésti čeleď vandrovní a přístavnau, podruhy a jiné lidi k těm podobné, kteřížby ku právu usedlí nebyli a práva městského neměli: ten a takový má a povinen bude tomu, proti komuž svědky vésti by chtěl, časně, to jest, domácímu dva dni a přespolnímu nejméň teyden napřed dáti znáti, na kterýby den ty a takové osoby sobě za svědky vésti chtěl, aby ten sobě na ně pohleděti i na jich jména zeptati se mohl. Pakliby toho pořádku pominul a tak se při vedení k svědomí takových lidí nezachoval: nemá jemu svědomí jich platné býti.

K svědomí kdoby chtěl vésti na jiném právě lidi neusedlé: ten straně domácí dva dni, přespolnímu teyden dej napřed znáti, aby sobě na ně pohleděti i na jména jich zeptati se mohl; jinak svědomí jich platné nebude.

II. Pakliby ten, kterémužby tak bylo k takovému vidění a spatření svědkův dáno znáti, na ten den po veychodu slunce,

ve třech hodinách se najíti nedal, ani koho na svém místě nevyslal: tehdy ten, kdožby těch svědkův potřeboval, bude moci je sobě dáti zapsati, a tau příčinau odporná strana nebude jich moci zavrci.

Maje sobě tak někdo o vedení svědkův dáno znáti, a na den uložený nedal by se najíti aneb na svém místě nevyslal by: tau příčinau nebude jich moci zavrci.

III. A takoví ti lidé neusedlí, jsauce obesláni k svědomí, jestli žeby se po prvním hned obeslání, totiž po veychodu slunce ve třech hodinách, tu kdežby jim místo při obeslání bylo jmenováno, nepostavili a najíti nedali: tehdy do vězení bráni a týmž vězením k vydání svědomí, čehožby v pravdě povědomi byli, přidržáni býti mají.

Svědek neusedlý, po první obsílce nestane-li k vydání svědomí, buď vzat do vězení. Též B. XLV.

B. XLIV.

Původ po učiněné žalobě a zase obeslaný po vložení svého odporu aneb své *exceptii*, nebyl-li by hotov s spravedlnostmi svými, a požádali by oba dva, aneb někdo z nich, odkladu, aby svědky vésti a s jinými svými spravedlnostmi se přihotoviti mohl: má toho jednomu každému od práva příno býti, tak jakž o tom A. LIV. položeno jest.

Odklad k průvodům stranám dopřín býti má.

B. XLV.

Lidé obojího pohlaví, v městech aneb v městečkách ku právu neosedlí, jsauce od někoho k svědomí jednau i druhé obesláni, nepostavili-li by se a svědomí nevydali, aneb příčiny slušné, pročby ho povinni dáti nebyli, před týmž právem nepředložili: mají hned do vězení bráni a k vydání takového svědomí týmž vězením přidržáni býti.

Osoby neusedlé po druhé obsílce neda[dí]-li svědomí, mají k tomu hned vězením přidržány býti.

B. XLVI.

Při svědcích šetřiti se má víry, hodnosti, mravův, povolání, vážnosti, dobrého a šlechetného obcování, pravdomluvnosti a jiných povah. Nebo ne svědomí, ale svědkům se věří. *Non testimoniis, sed testibus creditur.*

Při svědcích buď šetřína hodnost a dobré šlechetné obcování.

B. XLVII.

I. Kdožbykoli svědomí od osob městských při tom právě, kdež jest pře zašla, k své při potřeboval: ten, dojda k purkmistru téhož města, požádá obeslání na toho, na komž svědomí žádá k jistému dni. A tu hned při tom obeslání, kteréž za půhon bude počteno, ceduli řezanau tomu, na kterémž žádá svědomí, po přísežné osobě, to jest, po služebníku purkmistrovu odešle.

Osoby městské kdo k svědomí potřebuje, má jí hned při obeslání po služebníku purkmistrovu cedoli řezanú odeslati.

II. V kteréžto ceduli povinen bude ze jména položiti a vysvětliti, čeho aneb jakého svědomí na tom svědku, oč, proti komu, k kterému saudu a k kterému dni jistému žádá, polože sobě v též ceduli, vedle povahy a mírnosti té pře, pokutu jistau pro nevysvědčení. Ten pak má k jistému dni, aby takové svědomí vydal, od služebníka purkmistrova obeslán býti, a cedule při témž obeslání má se mu dodati.

V ceduli té má položeno býti, jakého svědomí žádá, oč, proti komu, k kterému saudu, a k kterému dni.

III. Kterýžto, jestli žeby na den uložený svědomí nedal, má podruhé z prosta bez cedule, opět k jistému dni obeslán býti. Kteréžto druhé obeslání za důhon počteno bude. A ten tak po dvakráte obeslaný svědomí vydati povinen jest.

Kdo nedá svědomí po první obsílce, má býti po druhé obeslán z prosta bez cedule.

IV. Pakliby svědomí časně, ažby na tu při přišlo, nedal, a skrze jeho takové nevysvědčení tomu, kdož jej k svědomí obsílal, na spravedlnosti skrácení by se stalo, aneb jemu tudy něco sešlo: tehdy o pokutu, v ceduli pro nevysvědčení položenau, při svém průvodu může se domlauvati, a ukážíc ceduli druhau k oné podobnau, má pokuty užiti a právo na onom má jemu jí dopomoci.

Kdoby nedal svědomí, v pokutu upadá, v ceduli položenau.

V. Než měl-li by ten, kterýž se k svědomí obsílá, v tom jakau stížnost, pročby takového svědomí nebyl povinen vydati: má saudcům téhož práva to, v přítomnosti toho, kterýž ho k svědomí obsílá, aneb poručníka jeho, předložiti. A byla-li by

příčina hodná, má před takovým svědomím skrz saudce téhož práva osvobozen býti. Sic jinak povinen bude jedenkaždý svědčiti, ač chce-li se pokuty uvarovati.

Svědomí nedání má-li kdo jaké příčiny, před stranau časně v raddě oznam.

B. XLVIII.

I. Žádný austního svědomí bez přísahy nedávej. Než jedenkaždý, přísahu učině, čehož povědom jest, k potřebě druhému, seznati povinen jest.

Žádný austního svědomí bez přísahy nedávaj.

II. A kdyžby se cti a hrdla komu dotýkalo, a on by svědka, tak jakž nahoře položeno jest, obeslal: ten nemá o čest ani o hrdlo sauzen býti, lečby mu svědek připraven byl, kterýž hned má od něho ze jména před právem oznámen býti. Pakliby ten svědek v cizí zemi byl, má jej tak pro též svědomí obsílati tím pořádem práva, jakž ta země a krajina za právo aneb za obyčej má.

Saud o čest a hrdlo nemá býti, lečby svědek ze jména jmenován k vydání svědomí byl připraven.

L. XLIX.

V kterémžby při cti, hrdla a gruntův se nedotýkalo: ti, jenž sami anebo po předcích svých erbů řádně požívají, listy zavřenými pod pečetí svau aneb dožádaných svědomí dávati mohau k potřebám lidským. V kterémžto listu při zavírce svědomí svého povinni budau takto dokládati: „A což tuto svědčím, že jest v pravdě tak; to beru aneb přijímám na svau víru a na svau duši.“

Kdo erbu užívá, svědčiti může listem pod pečetí svau aneb dožádaných v té při, kdež se cti a gruntův nedotýká. A v svědomí tak zavříti má: „Což tuto svědčím, jest v pravdě tak; to přijímám na svau víru a na svau duši.“

B. L.

Kdežby se cti, hrdla a gruntův dotýkalo, žádný listovního pod pečetí svau svědomí nedávej: ale, přísahu vykonaje, to čehož jsi povědom, registry pořádnými svědč a seznej.

Kdež se cti, hrdla, gruntův dotýče: tu každý, přísahu vykonaje, registry pořádnými svědomí dej.

B. LI.

Také se dopauštěti nemá těm, kteříž přísahy k rozličným auřadům mají, aby na ty přísahy k saudům svědomí vydávati měli o jiné věci, kteréžby se jich auřadu nedotýkaly. Kromě konšelův: ti toliko v těch přech, v nichžby se cti, hrdla a gruntův nedotýkalo, na přísahy své, kteréž k auřadům svým učinili, svědomí lidem vydávati moci budau, bez učinění jiných závazkův.

II. Než jedenkaždý jiný svědek, učině přísahu k tomu obzvláštní a k té při náležitau, jakž obyčejná *formula juramenti* mezi jistými osobami ukazovati i potřebovati bude: tak vedle té přísahy a na tu přísahu svědomí dávej.

Ti, kdeří přísahy k rozličným auřadům mají, nemohau na ně svědčiti: o jiných věcech, které by se jich auřadu nedotýkaly. Kromě konšelův: ti na své přísahy mohau svědčiti, kde se cti, hrdla, gruntův nedotýče.

B. LII.

Forma aneb spůsob přísahy svědkům.

Přísahám Pánu Bohu, všem svatým, v té při, kteráž jest mezi Janem z jedné a Petrem z strany druhé, že to, čehož jsem v pravdě povědom, právě a upřímně povím, pravdy ani pro přízeň, ani pro nepřízeň, ani pro kterau jinau věc nezatajím. Tak mi toho dopomáhej Pán Bůh všemohaucí i všickni svatí.

B. LIII.

I. Kdyžby svědek přísahu vykonal, písař ten, kterýž svědomí přijímá, ani původu, ani žádnému jinému toho dopauštěti nemá, aby k svědku přistupováno a již více s ním mluveno býti mělo. Než má hned svědomí jeho přijímati a zapisovati, při kterémžto zapisování v městech pražských žádný jiný, krom písaře a svědka, býti nemá.

Svědek po učiněné přísaze s žádnau stranau nemluv. Při zapisování svědomí v městech pražských žádný jiný, krom písaře asvědka, býti nemá.

II. Také ten svědek přílišně na hlas svědomí svého dávati nemá, tak aby od jiných vně slyšán byl; než toliko tak, aby od samého písaře uslyšán býti mohl.

III. A když svědomí dává, má tak dlauho písař, a ne jinák, než v těch a takových slovích, jakž je svědek mluví a oznamuje, beze vší proměnnosti psáti, dokudž svědek mluviti a svědčiti chce. A kdyžby již svědek mluviti přestal a pověděl, že více svědčiti neví, má jemu písař hned to svědomí jeho všecko od počátku až do konce přečísti a k němu promluviti, „chtěl-liby co ještě více přidati aneb ujíti aneb opraviti“, a cožby od svědka z zapomenutí buď přidáno aneb opraveno bylo, to písař povinen bude vykonati. Pakliby svědek řekl, že jest tak, a že nemá co opraviti, ani co více svědčiti: tehdy písař má jej preč od sebe pustiti.

Písař má psáti svědomí tak v těch a takových slovích, jakž svědek mluví. A když přestane mluviti, to svědomí má jemu přečísti.

IV. A jakžby svědek ven přes prah toho místa, kdež se svědomí přijímá, vystaupil, a zase by se navrátil, chtěje něco k svědomí přidati aneb ujíti, pravě, žeby se ještě takto upamatoval: tehdy písař povinen bude jemu na to přísahu z novu vydati, kterýžto, vykonaje ji, cožkoli oznámí, písař má pod prvním svědomím jeho to připsati, s poznamenáním takovým, že na to aneb k tomuto, což přidáno více stojí, podruhé svědek, ze jména ho jmenujíc, přísahu učinil.

Svědek, po vystaupení chce-li se opraviti a co k prvnímu svědomí přidati, má na to znovu přísahu učiniti.

B. LIV.

Písař městský v jednomkaždém městě královském, panském aneb rytířském má býti člověk dobrý a na své cti dobře zachovalý, kterýž k přijímání svědomí má zvláštní přísahu, napřed Pánu Bohu, všem svatým, králi Českému Jeho Milosti, pánům, rytířstvu, Pražanům a všem městům, a království Českého obyvatelům učiniti, že všeckna svědomí, kteráž od měšťanů toho města i od jiných přijímati bude, užívaje v tom upřímnosti a spravedlnosti, v tejnosti je, tak jakž o tom smlauva Svato-Václavská vyměřuje, zachová, a žádných přípisův takových svědomí za sebau zanechávati nebude. A poněvadž takoví písaři městští velikých věcí a spravedlností lidských dotýkati se mají, a jim se v přijímání svědomí všeho věřiti má: protož

spravedlivá věc jest, aby k takové práci toliko lidé dobří a na cti zachovalí připauštíni bývali, a ne jiní.

B. LV.

Písaři, kteříž koli od lidí svědomí přijímati budau, pod pokutau ztracení hrdla povinni jsau, v tejnosti taková svědomí zdržeti a zachovati do jich publikování, to jest, do vyhlášení a vůbec přečtení jich seznání. A v místech náležitých a k tomu nařízených taková svědomí chovati a je skládati mají, tak aby mimo ty, kteříž je přijímají, jiní k nim žádného přístupu neměli.

Písař městský buď člověk dobrý a na své cti dobře zachovalý, ku přijímání svědomí zvláštní přísahu mající. Svědomí pak měj v tajnosti pod ztracením hrdla, a jich přípisův sobě nezachovávaj.

B. LVI.

Ta pak svědomí, tak pořádně od písařů přísežných přijatá, na den stranám uložený, jakžby toho původ i obeslaný žádal a potřebu uznal, saudcové rozkáží vůbec čísti, tak aby na ten den aneb hned druhého dne (jestli žeby strany jednoho dne v průvodích svých vyslyšány býti nemohly) předce ta pře konána byla, a spravedlivosti k vyhlášení, i pře tak k svému zavření přijíti mohla; při tom strany, ač jestliže jsau prvé toho neučinily, všecky spravedlnosti a průvody své na právě tu hned složiti povinny budau.

Strany nemohau-li jednoho dne v průvodech vyslyšány býti, průvody na právě složte, a hned druhého dne doslyšány buďte.

B. LVII.

Stranám, když pře své povedau, od písařův rádních všeckno má darmo čteno býti. Však strany, potřebovaly-li by jakých při témž právě zápisův aneb jiných spravedlností, od těch časně sobě rejstříky spůsobovati mají.

Strany registříky sobě časně jednejte.

B. LVIII.

I. Saudcové nemají toho dopauštěti, aby jedna strana, vyslyše svědky a spravedlnosti druhé strany, odkladův požiti měla; neb by to k ujmě spravedlivosti druhé strany bylo. *Utraque pars testes producat, neque nectat dolos et consuat*

cavillationes. Obojí strana svědky aneb průvody ukazuj, a jeden proti druhému lsti nepožívej, ani fortelných odkladův sobě nevymeyšlej. Neb ačkoli saudcové, kdyžby toho potřeby stranám nastaly, a strany za prodlení a čas prodlenější požádaly, mají jim slušných odkladův podle práva příti, aby mohly s průvody svými se přihotoviti, pokudž o tom jinde jest položeno;

II. však poněvadž právu a jednékaždé obci náleží mezi lidmi pře a nesnáze vzniklé přetrhovati, a to, očby lidé mezi sebau měli činiti, rychle vykonávati, je o to bez zbytečných a daremních odkladů rozeznávati a pokojiti: protož při vyžádaní odkladův má se uloženého od práva cíle šetřiti, a stranám v tom zbytečně a jednomu na stížnost druhého neffolkovati.

Saudcové nemají toho dopauštěti, aby jedna strana, vyslyše svědky a spravedlnosti druhé strany, odkladův požiti měla. Neb by to k ujmě spravedlnosti druhé straně bylo.

B. LIX.

Kdyžby strany před kterýmžkoli právem měly oč pak koli s sebau činiti, a jedna by z nich své spravedlivosti předkládala aneb mluvila: druhá nemá jí v tom žádné překážky činiti, ani jí v řeč její vskakovati. Než vyslechna pořádně a pokojně její řeči, potom též bez překážky proti tomu mluv a odpovědi dávej, vedle náležející své potřeby; avšak to čiň s uctivostí práva.

Při průvodech strany sobě překážky nečiňte, ani v řeč nevskakujte.

B. LX.

Po při vyslyšané a zavřené, žádnému toho se dopauštěti nemá, aby v průvodích svých se zlepšovati mohl. Než jedenkaždý v tom se časně opatřiti hleď, kdyžby na při přišlo, aby se v průvodích a svých spravedlnostech neobmeškával.

Po vyslyšené a zavřené při žádná strana se zlepšovati nemůže.

B. LXI.

I. Svědkové pak tito při městském právě býti nemohau: I. Pacholík osmnácti, a děvečka patnácti let nedojdauce. II. Blázen, nesmyslný, pošetilý, aneb rozumu zdravého neužívaje. III. Žena, proto že jest mysli vrtkavé; ale však (krom vysvědčení kšaftů) žen aneb panen poctivých svědomí ve všech přech podle práva pražského postačovati a přijímána býti mají. IV. *Servus*, votrok.

V. Manželka manželu svému, ani zase manžel své manželce, jakož o tom jinde položeno jest. VI. *Infamis,* zlopověstný, na cti zmařilý, aneb kterýž nápravu pro nářek cti vykonati musil. VII. *Suspectus propter participationem lucri vel damni,* jsa v podezření, žeby spolek měl míti s stranau některau, a aučastníkem aneb čekancem byl by zisku aneb škody. VIII. *Item socii criminum.* Pomocníci tomu, jemuž skutku škodného napomáhali, svědčiti nemohau. IX. *Sicut neque socii bonorum.* Rovně jako i ti, kteřížby společníci statku kterého byli. X. *Item inimici capitales contra se.* Úhlavních nepřátel proti sobě svědomí při právě podezřelá bývají. XI. Otec synu, a syn otci svědkem býti nemůže, lečby byl vybytý, jakož o tom doleji v artikuli tomto položeno jest. XII. *Furiosus,* zmámený, ztřeštěný. XIII. *Coecus,* slepý o věcech vidomých. XIV. *Surdus,* hluchý, kdyžby svědčiti měl o věcech slyšených. XV. *Perjurus,* křivý a falešný přísežník. *Semel enim malus, semper præsumitur esse malus: sicut quilibet præsumitur esse bonus, nisi contrarium probetur.* Jednau zlý, vždyckny se za zlého u lidí drží: jako jedenkaždý za dobrého jmín a držán býti má, lečby tomu nětco na odpor ukázáno bylo.

Svědkové tito při právě býti nemohau: I. Pacholík 18, děvečka 15 let nedojdauce; II. blázen; III. žena toliko při vysvědčení kšaftův; IV. otrok; V. manželka manželu svému a manžel manželce své; VI. zlopověstný a kdo nápravu vykonal; VII. podezřelý, žeby s stranau měl spolek; VIII. pomocníci; IX. společníci v statku; X. úhlavních nepřátel svědomí jsau podezřelá; XI. otec synu, syn otci svědčiti nemůže, lečby byl vybytý; XII. zmámený, ztřeštěný; XIII. slepci o věcech vidomých; XIV. hluchý o věcech slyšených; XV. křivý a falešný přísežník.

II. Summau, všickni lidé k vydávaní svědomí mají připuštěni býti, krom těchto, jimž práva svědčiti zbraňují. A ti obsahují se v těchto verších:

Conditio, Sexus, Ætas, Discretio, Fama,
Et Fortuna, Fides, in testibus ista requires;
Nam Pueri, Servi, Mulieres, atque Protervi,
Fur, Judeus, Inops, non possunt esse licenter, scil. testes.

III. *Conditio,* povaha, jako *servus,* votrok, *in quem est potestas vitæ et necis,* v boji právem válečným podmaněný, jenž jest pod mocí toho, jemuž svědčiti má, a kterýž může jemu rozkázati, a on, boje se ho, i učiniti musí, což on chce, a tak

ten mohl by k vůli jemu (to, cožby on chtěl) mluviti. Však *famulus,* to jest, služebník a čeledín dobře zachovalý svědomí dáti může každému ve všech přech.

IV. *Ætas,* věk, jakož jsau pacholíci, let věku svého osmnácti nemajíce, a děvečka patnácti. Neb právo pražské pacholíkům a děvečkám ta a taková léta k vydávaní svědomí i také k dělání kšaftů vyměřuje.

V. *Discretio,* rozeznání blázna ztřeštěného, pošetilého, šáleného a rozumu nepožívajícího.

VI. *Fama,* pověst, jméno dobré, slovo dobré, že jest se vždyckny dobře, ctně a šlechetně choval, zlopověstný aneb na své cti zmařený není; jako ti, kteříž někdy pro svau lež lidem nápravy činiti a zase v svá hrdla to bráti museli, a slovau *infames infamia juris.*

VII. Jest pak *infamia* dvojí, *juris et facti. Juris infamia* slove, kdyžby někdo něčeho nenáležitého a neslušného před sebe vzal, a někdo, s ním o to před právem činiti maje, naň by to provedl; tak žeby saudcové rozsudkem svým jej za takového *sententia capitali vel criminali* odsaudili. Tehdy taková potupa, hanba, lehkost a snížení osoby jeho takovým rozsudkem slove *infamia juris.* A tolikéž, by původa nebylo, tehdy: jestliže přísežní prostředkem práva na někoho pro jeho nenáležité veystupky, pro zlé skutky a zločinství pokutu těžkau uloží, *irrogatione poenæ,* jako vypovědění z města a k tomu podobnau; ten a takový také jest *infamis infamia juris.* Tolikéž, by pak byl ten *damnatus actione civili* toliko: *tamen si ea actio infamat, notabitur infamia juris;* jako jest pře u nás Čechův z strany nářku. Kdožby nápravu činil, ten již k svědomí připuštěn nebývá, proto že jest *infamis infamia juris.*

VIII. Ale *infamia facti* slove tehdáž, kdyžby někdo neřádný život vedl, nectnostně, nechvalitebně a nekřesťansky se choval, rodiče své haněl, je bil, jim těžkosti činil; osoba pohlaví ženského, žeby nevěstkau byla: tak žeby všechněm dobrým lidem pro to a pro jiné své nepravosti v ohyzdnosti i v nenávisti byl aneb byla, a toho člověka zlé obcování na tomto světě žeby lidem a zvláště právu vědomé bylo. I toho a

takového člověka svědomí, jakby při právě váženo býti mělo, saudcové dobře povážiti mají. A *in criminalibus causis*, v přech na hrdla ztracení se vztahujících, ovšem svědomí takových lidí se nepřijímá, proto že jest právní regule: *Qui juris infamia notatur, eum nec in civili, nec in criminali causa testimonium dicere, nec in eum, qui ipse infamis est, testari posse.* Kdožby právem aneb saudem k snížení na své poctivosti přišel: ten ani v při městské, ani v při hlavní svědectví dávati nemůže, aniž proti tomu bude moci svědčiti, kterýžby též k snížení na poctivosti své přišel.

IX. *Fortuna*, neštěstí povaha, jako jsau lidé nuzní, chudí, mizerní, kteříž pro chudobu v ledacos by se vydati mohli, jsauce dary a lahodnými řečmi k něčemu přivedeni. Přísloví jest obecné: *Paupertas inimica bonis moribus*, chudoba nepřítel dobrých mravů. Avšak *sola paupertas non repellit testem*, sama chudoba nezahání svědka od svědomí. Neb člověk chudý, věrný a dobře na své cti zachovalý má ve všech přech za svědka přijat býti. A tuto toliko se rozumí o těch chudých, kteříž, nápodobni jsauce k žebrákům, životy své povětrně vedau a z chudoby v ledacos nenáležitého se vydávají.

X. *Fides*, víra, jako jsau Židé, Turci, Saracenové a jiní lidé nevěrní, poběhlci, *Apostatæ*, kteříž od víry křesťanské odstaupili aneb víru obecnau křesťanskau zapřeli. Nebo kdož při víře svaté a při čistém slovu božím jest vrtkavý, ten také při věcech časných víry hoden není.

XI. Manžel manželce své, ani manželka manželu svému: též muž proti ženě své, ani žena proti muži svému svědomí dávati nemohau. A také synové a dcery otci, pokavadžby byli nedílní otce, nemají svědčiti. A zase otec synům též svědčiti nemá, dokavadžby jich dílem neodbyl. A též bratří bratrům, ani sestry jedny druhým svědčiti nemají, ani proti nim, kdyby sebe nedílní byli.

XII. Též také, kdožkoli s kým statek má a s ním jest o ten statek nedílný, nemá jemu o ten statek svědčiti. A tak všickni, kteřížby sebe nedílní aneb v jaké společnosti byli, toliko o ten statek sobě jedni druhým svědčiti nemají.

B. LXII.

Žádný sám proti sobě svědomí dávati povinen není. A jakož sám sebau žádný práv býti nemůže: tak také sám sobě, ani proti sobě svědčiti nemá.

Svědčiti sám sobě, ani proti sobě žádný nemůže.

B. LXIII.

Při svědcích potřebí jest saudcům i toho šetřiti: jest-li ten, kterýž proti někomu svědomí dává, a někomu k jeho užitku vydává, přítel aneb úhlavní nepřítel. Neb i v tom i v jiném při rozvažování spravedlností lidských, rozšafnosti veliké saudcové požívati mají.

Právo má šetřiti svědka, jestli přítel čili auhlavní nepřítel proti komu svědčí.

B. LXIV.

Otázka tuto mohla by učiněna býti: Člověk let přirozených nemaje, to jest *impubes*, může-li o těch věcech, kteréž viděl a jich povědom byl, za času toho v letech byv nedospělých, kdyžby již *pubes* byl, totiž léta přirozená měl, svědčiti, čili nic? I odpověd jest, že může, podle oné právní regule: *Quod prohibitum non est, videtur esse concessum; nam expressa nocent, non expressa non nocent.* Čehož zbráněno není, zdá se, že se toho propůjčuje; nebo vysvětlené a zhájené právem věci škodí, ale nevysvětlené neškodí. Také k důvodům cesta zavřína býti nemá. A protož, přijda k letům, o tom, což se v dětinství jeho dálo, svědčiti může. Nebo i dítě malé při vyměřování mezí, mezníkův kladení a jiných věcí k těm podobných, na dlauhau a jako na věčnau pamět se vztahujících, vykonávaní se mrská: aby to v svau dětinskau pamět slože a přijda k letům, o tom potom v svém věku došlém, kdyžby toho potřeba nastala, gruntovnější a pořádnější zprávu a vysvědčení učiniti mohlo.

Člověk letitý může svědčiti o tom, čeho v věku nezletilém povědom jest. Neb průvodům cesta zavřína býti nemá. A co se právy nezbraňuje, vidí se, že se dopauští.

B. LXV.

Jednakaždá pře a spravedlnost lidská, když se dvěma svědky hodnýma a lidmi dobře zachovalými provede, má při právě své místo míti. *Regulare est, quod in qualibet causa*

duo testes sufficiant. Ubi enim numerus testium non adjicitur, duo sufficiunt. Právní jest regule, že jednékaždé při dosti jest na dvau svědcích. Kdež od práva počet svědkův vyměřen a jako obmezen není, na dvau dosti jest. *Pluralis enim locutio duorum numero contenta est.*

V jednékaždé při dosti jest na dvau svědcích dobře zachovalých.

B. LXVI.

I. Strana některá vedúcí ku potřebě své mnoho svědkův, a ti by nic pořádného o tom, na čemžby grunt a podstata té pře záležela, nesvědčili a neseznávali: tehdy rovně jest tak, jakoby žádných svědků nevedla. Neb v počtu pravých svědkův ti se toliko pokládají, kteřížby o tom vypravovali a o tom vysvědčovali, cožby k dokázaní průvodu a k vysvětlení pře náleželo. Jiné, než oč jest pře, mluviti, svědčiti a vyznávati, jest jednostejná věc, jako i mlčeti.

II. A tak počet svědků na tom záleží, když se svědkové v svém svědomí snášejí, a o gruntu pře seznávají, v svědomí svém se srovnávají, a z prosta v patrných slovích, čehož povědomi jsau, seznávají. *Veritatis enim simplex est oratio.* Pravda na prostých a patrných slovích záleží, a ne na množství osob. Aniž také k množství svědkův má patříno býti: ale k hodnosti, a k upřímnému svědkův vyznání, a k víře svědomí, na nichž světlost pravdy záleží.

Svědkův nepořádných, o jiném, než pře vzešla, svědčících, velký počet nemá býti šetřín.

B. LXVII.

I. Svědectví toliko jednoho svědka za dostatek ku právu v žádné při býti nemůže. Přísloví jest. *Unus vir, nullus vir,* jedna osoba, žádná osoba. *Item: Unus testis, nullus testis,* jeden svědek, žádný svědek. *Vox unius, vox nullius,* hlas jednoho, hlas žádného. *Unius enim testimonium nec justificat, nec condemnat,* jednoho zajisté svědomí ani neospravedlňuje, ani neodsuzuje.

II. Avšak jeden svědek uvozuje podezření. *Unus testis inducit præsumptionem,* jeden svědek uvozuje potah.

Svědek jeden uvozuje potah; ale za dostatek ku právu v žádné při býti nemůže.

B. LXVIII.

I. Svědkové, toliko slyšenau věc vypravujíce, nemohau tak dostatečni býti, jako ti, kteřížby očima svýma to, o čemž seznávají, spatřili. Jest staré přísloví: *Pluris est unus oculatus testis, quam auriti decem.* Jistší jest jeden svědek očitý, nežli deset ušatých, to jest, jistší jest ten, kterýž na nětco očitě hleděl, nežli těch deset, kteříž toliko o tom slyšeli a po zprávě lidské nětco k sobě přijali.

Jeden svědek očitý jest jistší, než ušatých deset.

II. Také *fidem oculatam Justinianus* nazývá, když očima některá věc se spatřuje. *Testis enim de sua, non de aliena scientia deponere debet.* Svědek zajisté o své vlastní, a ne o cizí vědomosti seznávati má. A jest právní *regula: Testimonium, quod ex aliena relatione pendet, non valere, etiamsi fama cum eadem relatione concurrat.* Svědomí, kteréžby z zprávy cizí pocházelo, není dostatečné, by pak i pověst obecní s tau zprávau se srovnávala.

B. LXIX.

To za průvod podle práva postačiti nemůže, jestli žeby svědek pravil, že věří, aneb že tak se domeyšlí, žeby to tak bylo, aneb tak se státi mělo, což se na něm k vysvědčení žádalo. *Opinari enim est dubitare.* Domeyšleti a domnívati se jest pochybovati. A žádný z pauhého samého domnění odsuzován býti nemá. A summau: *Testimonium auditus nihil valet, nisi in causa matrimonii et rebus antiquitate comprobandis; sed tamen præsumptionem inducit.* Svědomí, vztahující se na věc slyšenau, nic nenese, než ve při o manželstvu a v věcech, ježtoby starostí aneb dlauhostí času měly provozovány býti; avšak to a takové svědomí potah uvozuje.

Svědek, praví-li, že věří aneb za to má a se domeyšlí, ku právu za průvod postačiti nemůže.

B. LXX.

Byl-li by kdy svědek od přísežných z hodných a slušných příčin (jakž to má býti, a přísežní v velikých a zvláště v hlavních a útrpných přech, mohau to pro gruntovnější spravedlnosti lidských vyrozumění a vyhledání učiniti) dotázán, proč jest takto aneb jinák v svědomí svém vyznával, toto aneb ono do-

kládal: má a bude povinen příčinu své o tom vědomosti předložiti a oznámiti, a pročby tak seznal, zprávu učiniti. A to slove *Convenientem sui testimonii rationem tam de causa quam de re reddere*, slušnau a spravedlivau zprávu o svém svědomí dáti, tak dobře z strany příčiny, jako z strany té věci. Pakliby toho učiniti nechtěl, a té zprávy dostatečně dáti neuměl: saudcové budau se věděti v tom jak spravedlivě zachovati.

Svědek povinen jest, saudcům, o svém svědomí jsa dotázán, zprávu učiniti a vědomosti své příčinu oznámiti.

B. LXXI.

Byl-li by který svědek nemocný neb nedostatečný, tak žeby pro svůj nedostatek a nemoc ku právu a k vydání svědomí straně, kterážby ho potřebovala, nemohl se dáti najíti: tehdy na žádost strany budau povinni purkmistr a konšelé, písaře přísežného k přijetí takového svědomí k tomu nemocnému vyslati. A týž písař, dada jemu přísahu, má to svědomí od něho přijíti a tak je zapsati. Kteréž rovně takovau moc míti bude, jakoby v místě k tomu nařízeném přijato bylo.

Svědek nemocný svědčiti může před písařem přísežným, k němu od práva vyslaným.

B. LXXII.

Svědek před učiněním a vykonáním přísahy, a prvé nežliby k svědomí od koho byl obsílán, dal-li by se v čem odporném slyšeti, a jinak potom, učině přísahu, by vyznal: takové jeho před přísahau učiněné promluvení aneb zpráva na škodu mu podle práva není a nebude.

Svědek po učiněné přísaze, bude-li jinak svědčiti, nežli před přísahau mluvil a zprávu dával, na škodu mu není a nebude.

B. LXXIII.

Svědkové obžalovaného potkali-li by se v rovnosti s původovými, tak žeby i počtem i hodností jim rovni byli: tehdy obžalovaný, byl-li by na své cti dobře zachovalý, bližší bude k dotvrzení přísahau svého odvodu aneb očištění své neviny, nežli původ, vedle starého práva pražského, kteréž jest takové: *Quilibet homo laudatæ et probatæ vitæ propior est ad vitam, sanitatem, dignitatem vel bona sua tuenda, quam ut ab adversario suo convincatur,* to jest, jedenkaždý člověk, kterýžby ctně a chvali-

tebně živ byl, bližší jest k obhajování svého života, zdraví, své poctivosti a tolikéž i statku svého, nežli aby v tom od žalobníka přemožen býti měl.

Svědkové stran potkají-li se v rovnosti: tehdy obžalovaný dobře zachovalý bližší bude k dotvrzení přísahau svého odvodu aneb očištění své neviny, nežli původ.

B. LXXIV.

Podvolil-li by se původ, svau žalobu tolika a tolika svědky aneb osobami, ze jména je jmenuje, provesti, a tolikéž obžalovaný svau nevinu odvesti, a tohoby podle svého podvolení který z nich neučinil: tehdy ten svau při tratí. Dobrovolné zajisté jednohokaždého podvolení všeckna práva lomí.

Svědky kolika se uvolíš žalobu provesti, anebo odvesti, tolika proveď anebo odveď; jinak při svau ztratíš.

B. LXXV.

I. Svědek, kterýžby falešné svědectví vydal, aneb proti prvnímu svému svědomí jiného něco odporného svědčil, v pokutu hrdla ztracení upadá, a jazyk teylem jemu vytažen buď.

II. Než jestli žeby prvé, nežliby k vyhlášení svědomí jeho přišlo, v čem se více mimo to, což dal, upamatoval, a k svému předešlému svědomí, učině přísahu, co přidati chtěl: to bude moci učiniti, však s tím doložením: „Což jsem prvé svědčil, toho při tom zanechávám. Než toto a toto ještě k tomu přidávám aneb dokládám."

Svědek falešný, i ten, kterýžby nětco jiného odporného proti prvnímu svědomí svému svědčil, hrdlo ztratí.

B. LXXVI.

Řečník tomu, s kýmž na roku stával, od něho při vedl, ani žádný jiný, kterýžby s kým na roku stával při saudu, v kteréžkoli při, a při kterémžkoli saudu, tomu a té straně svědčiti nemá; však požene-li a obešle-li jej druhá strana, té svědčiti povinen bude.

Kdo s kým na roku při saudu stával, ani řečník od koho při vedl, tomu svědčiti nemá.

B. LXXVII.

I. Dal-li by někdo někomu svědomí a takové by svědomí k ztrátě aneb k zmrhání přišlo: není povinen druhého dáti,

lečby v tom od práva opatřen byl, jestli žeby se předešlé svědomí jeho našlo a více aneb méně, nežli poslední, v sobě obsahovalo, aneb v čemkoli se proměnilo a s předešlým potraceným ve všem se nesrovnalo, že to nemá k žádnému ublížení ani škodě jeho býti.

Svědomí tvé první přijde-li k zmaření, jiného nevydávej, leč od práva v tom budeš opatřen, že to nemá tobě k žádné škodě býti, jestli žeby se předešlé svědomí našlo a s tímto posledním nesrovnalo.

II. Než jestliby po daném svědomí někomu pře k zdvižení přišla a strana aneb strany toho by žádaly: tehdy svědomí taková při právě, jako i všeckna jiná, mají pilně chována býti; a svědkové k nové při mohau své paměti na předešlá svá svědomí, učiníce závazek, vztáhnauti.

Svědomí po zdvižené při mají pilně chována býti.

B. LXXVIII.

Svědky kdožby mimo při na ublížení poctivosti strany sobě odporné vedl, an by na ten čas žádná o to rozepře nebyla: ten a takový vedle spravedlivého přísežných uvážení trestán buď, a to nebo vězením, aneb pokutau peněžitau; proto, neb žádnému nenáleží, mimo při na potupu a na lehkost jiného svědomí vésti, aneb co takového ven ze pře ukazovati.

Svědky kdoby vedl mimo při na lehkost strany, bude trestán buď vězením neb pokutau peněžitau.

B. LXXIX.

Registra, v statku z světa sešlého nalezená, nemají-li k sobě svědka pořádného, za dostatečný průvod býti nemohau. Rovně jako dluh v kšaftu od kšaftujícího položený, jestliže jiného důvodu k němu není, za dostatečný u práva se nepokládá. *Rationes enim defuncti, quæ in bonis ejus inveniuntur, ad probationem sibi debitæ quantitatis solas sufficere non posse, sæpe rescriptum est. Ejusdem juris est, si in ultima voluntate defunctus certam pecuniæ quantitatem aut etiam res certas sibi deberi significavit.*

Registra, v statku z světa sešlého nalezená, bez svědka pořádného za dostatečný průvod býti nemohau; rovně jako dluh, v kšaftu položený, za jistý a konečný se nepokládá.

B. LXXX.

I. Potřeboval-li by kdo smluv, listův, cedulí řezaných, register, aneb jakých jiných k těm podobných věcí, aneb některých artikulův z nich k svědomí, k té při, kteraužby s někým měl: tehdy bude moci ho z toho (vyslovíc a položíc artikule jisté ze jména a jmenujíc mezi kým, a očby byly, a s kým při, a před kterým saudem má) obeslati, a v ceduli sobě pro nepoložení pokutu jistau, vedle povahy a mírnosti při jednékaždé té věci, položiti. A každý, jsa tak z toho obeslán, povinen bude takové věci proti sobě, aneb proti jinému k svědomí, prvé nežby průvodové stran vyslyšáni byli, ku právu položiti, a to pod propadením pokuty v ceduli položené. Kteréžto cedule po přísežné osobě, to jest, po služebníku purkmistra v každém městě, obyvatelům v témž městě mají dodávány býti, tak jakž nahoře o tom B. XLVII. položeno jest.

Každý, jsa obeslán pro položení některých věcí, klásti jich je povinen, prvé nežliby průvodové stran vyslyšáni byli, a to pod pokutau v ceduli řezané doloženau.

II. Pakliby obeslaný toho, což se na něm žádá, neměl: bude se moci, že toho neměl, nemá, a o tom že nic neví, odsvědčiti; aneb měl-li by slušné a hodné toho příčiny, pročby takovým těch věcí kladením povinen nebyl, aneb žeby z věcí k té při nic nenáležejících z aumysla obsílán, pohánín i stěžován od strany odporné byl, saudcům téhož práva předložiti. Kteřížto prvé v tom ho, nežliby na průvody té pře přišlo, s druhau stranau vyslyšeti, a spravedlivým svým rozsudkem o to rozeznati mají.

Pakli nemá co položiti, odsvědčiti se, že toho neměl, nemá, a o tom nic neví, povinen jest. Pakli také má příčiny hodné nekladení, oznámí je před právem, a s druhau stranau o to bude vyslyšán.

III. Než jestli žeby jeden druhého poháněl, aby mu ty věci, o kteréž jest mezi nimi rozepře vznikla, a ty na odporu mezi nimi jsau, proti sobě k svědomí kladl: pohnaný povinen není proti sobě klásti, ale původ, chce-li jich užiti, má je podle práva provozovati; nebo podle práva žádný svědčiti proti sobě povinen není.

Oč pře zašla, toho proti sobě klásti žádný povinen není.

B. LXXXI.

I. Stará radda, aneb osoby z počtu předešlých konšelův, kdyžby strany aneb strana jedna paměti aneb jakého seznání jich k svým spravedlnostem potřebovala, nejsau povinni žádným svědomím.

II. Než jestliže to, což se na nich žádá, od písaře pominuto jest a k poznamenání nepřišlo, nedálo-li by se to v tejnosti raddy, ale zjevně a vůbec před stranami: tehdy ti, kteříž předešle na raddě seděli, pamět svau společně snesauce, mají o tom zprávu buď stranám aneb straně sepsanau dáti.

III. A dadauce ji, mají zase (ač jsau-li kteří z počtu nové raddy) na svá místa dosednouti a jiným spolukonšelům té pře pomáhati rozeznávati, a na ni ortel vyříci. A též zachováno buď, kdyžby strana aneb strany jedné toliko aneb dvau osob z počtu rádního paměti se dokládaly, a jí užiti žádaly.

Stará radda nebo osoby z ní svědomí o tom, co se v raddě před stranami dálo, dávati povinna není. Než pamět svau společně snesauce, mají o tom zprávu buď stranám aneb straně sepsanau dáti, a nicméně při uvažování té pře býti mohau.

IV. Než kdožby z konšelův k svědomí podle práva potažen byl a je vydal, ten již na tom saudu (to jest, při uvažování té pře) seděti nemá.

Ale kdožby z konšelův svědomí podle práva vydal, při uvažování té pře seděti nemá.

B. LXXXII.

I. Kdožby svědomí k saudu městskému potřeboval osoby z stavu panského aneb rytířského, aneb jich lidí obecních, robotných, sedlských: má svědomí takového na nich časně listem pod pečetí města toho, kdež činiti o svau spravedlnost má, aby mu svědomí dali, aneb člověka aneb lidi své k svědomí postavili, požádati. Tehdy každý ten z stavu panského aneb rytířského má a povinen bude, jemu listem pod pečetí svau svědomí dáti, aneb lidi své k tomu, aby svědčili, připraviti.

II. Pakliby toho neučinil aneb neučinily: osoby z stavu panského aneb rytířského podruhé listem od toho práva napomenuty býti mají. A neučinily-li by toho po témž druhém napomenutí: v pokutu summy, kterauž sobě v listu podle povahy

pře položil ten, kterýž svědomí jich potřeboval, upadnau. Z kteréžto pokuty bude moci je pohnati, a o to k nim podle zřízení zemského hleděti. Tak jakž smlauva Svato-Václavská, X. XXXII. a XXXIV. šířeji o tom vyměřuje.

Kdoby potřeboval osoby stavu panského aneb rytířského, též lidí jejich k svědomí: má toho na nich listem pod pečetí městskau jedním i druhým požádati, a oni to učiniti povinni budau, pod pokutau v ceduli doloženau, jakž smlauva Svato-Václavská vyměřuje.

B. LXXXIII.

I. Kdožby v městech lidi obecné, robotné, sedlské k svědomí vésti chtěl: má tomu, proti komuž by je vésti chtěl, oznámiti, nejméně na teyden před tím, když je vésti chce, místo jemu jmenuje, „chce-li při tom býti, aneb koho na svém místě poslati, že toho vůli má.“ Pakliby ten, proti komužby ty svědky vedl, tu nebyl, ani žádného na svém místě neposlal: tehdy má ten předce sobě svědky zříditi, a oni svědkové, čehož jsau v pravdě povědomi, povinni budau vysvědčiti.

II. Než kdožby z stavův tak znáti druhému, že proti němu svědky lidi obecné, robotné, sedlské vésti chce, nedal: tedy jich před žádným saudem potom užiti moci nebude.

Kdoby lidi obecné, sedlské k svědomí vésti chtěl: má straně dáti znáti teyden napřed, místo jí jmenuje; jinak jich svědomí užiti moci nebude.

III. A takovým lidem již jmenovaným má a povinen bude ten, kdož je k svědomí vede, každému od míle dva groše české dáti, aneb u písaře toho města položiti. A potom jim má tu hned před přísahau, co svědčiti mají, oznámeno a předloženo býti.

B. LXXXIV.

I. Což se kněží a jiných lidí duchovních dotýče, jestli žeby kdo kterého z nich k jakému svědomí potřeboval, krom pří, v nichžby se cti, hrdla a gruntův dotýkalo: ten každý kněz aneb osoba duchovní, vezmauc to na své kněžství a přísahu, kterauž biskupu svému učinili, budau povinni taková svědomí těm, kdož jich potřebují, před vrchnostmi svými v městech pražských vydávati. Kterážto svědomí jich od písařů přísežných týchž vrchností přijímána a zapisována a pečetí té vrchnosti zapečeťována býti mají.

II. Než což se kněží po jiných krajích dotýče, ti též týmž spůsobem svrchu psaným před děkanem, arcipřištem aneb

svau vrchností taková svědomí pořádně také dávati povinni budau.

III. A dotklo-li by se kterého kněze, kterýžby byl stavu panského aneb rytířského, anebo žeby pečetí podle pořádného obdarování aneb předkův svých požíval: tehdy ten bude moci listem pod pečetí svau, vezma to na přísahu kněžství svého, svědomí vydati.

VI. Než kdež se v které při stranám cti, hrdla, gruntův aneb dědictví dotýče: takoví kněží a lidé duchovní, též i žákovstvo, aby knihami aneb registry toho práva, před nimiž jest saud, svědomí vydávati povinni byli, aneb učiníce na to zvláštní podle práva přísahy, svá taková svědomí ku potřebám lidským pod pečetí vrchností svých vydávali.

Kněz a osoba duchovní dáti má svědomí před svau vrchností. Pakliby byl osoba stavu panského neb rytířského aneb pečetí pořádné požíval: tehdy listovní dáti může, kdeby se cti, hrdla a gruntův nedotýkalo.

DE IMPUGNATIONE TESTIUM.

Jaký pořádek má se zachovati při naříkání svědkův.

B. LXXXV.

I. Kdožby kterého svědka aneb svědky při právě někomu naříkati chtěl, ten a takový při tom pořádek tento zachovati povinen bude. Kdyžby svědomí svědkův před saudem čtena a vyhlášena byla: tehdy ten, kdožby svědomí aneb svědka některého nařknauti chtěl, má a povinen bude, hned při publikování takového svědomí v tom se ohlásiti; a v čem by, aneb proč, a z kterých příčin aneb příčiny svědomí aneb svědka kterého nařknouti chtěl, patrně v slovích zřetedlných to učiniti má. Ku příkladu takto: „Že tohoto svědka (jménem pravým ho jmenujíc) naříkám a pravím, že za svědka při právu proti mně přijat býti nemá, z příčiny té, že člověk zlopověstný jest, lotr, zloděj, psanec a cti nemá, učinil něco proti cti a své poctivosti etc. aneb že svědomí křivé, falešné, z auplatku a z návodu proti mně v této při vydal etc."

Takto má se svědek naříkati hned při publikování svědomí: „Naříkám a pravím, že tento svědek N. za svědka proti mně přijat býti nemá,

proto, že člověk zlopověstný jest, lotr, zloděj, cti nemá, učinil proti své poctivosti etc. aneb že svědomí křivé, falešné, z auplatku a z návodu proti mně v této při vydal."

II. Tehdy takový nářek od písaře rádního aneb osoby přísežné v těch slovích poznamenán bude, a pře té se poodloží. Na kterauž rozsudek učiněn nebude, ažby svědku nařčenému o tom, že se on aneb svědomí jeho naříká, věděti dáno bylo, chtěl-li by po své cti státi.

Když se svědek nařkne, pře se má odložiti a tomu svědku oznámiti, chtěl-li by po své poctivosti jíti.

III. A ten, kterýž toho svědka k potřebě své vedl, vyžádaje sobě psaní od toho práva, má to opatřiti (ač chce-li svědomí toho užiti), aby k jistému dni s naříkajícím sročen a v tom nářku rozeznán byl, dada mu časně o dni uloženém znáti.

Kdo chce takového svědka užiti, má to opatřiti, aby s naříkajícím k jistému dni sročen byl.

IV. Tu při tom postavení svědka, provede-li naříkající dostatečně na něho to, čímž ho nařkl, že za svědka přijat býti nemá: jeho svědomí zavrženo bude. Pakliby se poznala při jeho svědomí jaká faleš, tak žeby ten svědek svědčil falešně: má vedle provinění svého spravedlivě na hrdle trestán býti.

Provede-li se nářek, svědomí to bude zavrženo; pakliby se v tom svědomí našla faleš, svědek bude na hrdle trestán.

V. Jestli žeby pak ten, kdož svědky aneb falešné svědomí naříkal, toho nedovedl: tehdy ti svědkové, byli-li by kmetcí, sedlští, budau na poctivosti své opatřeni. A ten, kdož jest svědka takového nařekl a toho nářku svého naň nedovedl: dvadceti kop grošův českých svědku tomu, člověku kmetcímu robotnému za pokutu daj. Než byli-li by svědkové z stavu panského, rytířského aneb městského: těm se má náprava státi, pokudž o nářcích, kdožby koho nařekl a naň toho nedovedl, vyměřeno jest.

Nářek když se na svědka nedovede: svědek, byl-li by kmetcí, bude na poctivosti opatřen a k tomu, kdo naříkal nedůvodně, jemu pokuty dvadceti kop grošův českých dá. Pakliby byl z stavu panského, rytířského, městského: těm se má náprava státi, pokudž o nářcích vyměřeno jest.

VI. A ti takoví svědkové, nepostavili-li by se před právem, ano by jim o tom věděti dáno bylo, aby po své poctivosti stáli, že se jich svědomí naříká, a ani příčin slušných, svého před

právem nepostavení by neukázali: tehdy netoliko svědomí jich při právě k vyzdvižení přijdau, ale též svědkové na své cti, v časích budaucích, auraz a zmaření ponesau, proto že po své poctivosti státi nechtěli aneb snad nesměli.

Svědek narčený, maje sobě dáno znáti o nářku, nepostaví-li se ku právu: tehdy jeho svědomí bude zdviženo, a on na poctivosti auraz a zmaření ponese.

VII. A zase, bylo-li by to na koho, kdož je nařekl, provedeno, žeby on ty svědky zahnal, aneb auplatkem preč zašikoval, aby lsti v tom proti straně odporné užiti mohl: na hrdle proto trestán býti má.

Bude-li na koho provedeno, že nařknutého svědka zahnal, neb pryč zašikoval: na hrdle ztrestán býti má.

DE SENTENTIIS.

O ortelích, nálezích, veypovědech a rozsudcích.

B. LXXXVI.

I. Ortel, nález, rozsudek aneb veypověd nic jiného není, nežli té věci, o kterauž strany před saudem mezi sebau odpor měly, rozdělení, rozsauzení a spravedlivé vedle práva rozeznání.

Ortel, nález, rozsudek neb veypověd jest té věci, o kterauž strany odpor měly, spravedlivé vedle práva rozeznání.

II. A na tomto téměř rozdílu všeckny veypovědi záleží. Anebo že jsau *sententiæ interlocutoriæ*, to jest veypovědi, kteréž se obyčejně stranám dějí toho času, když před saudem hned při začátku pře aneb z jistých příčin potomně v pře líčení na odpor sobě strany nastupují, obran a příčin rozličných proti sobě požívají, buď skrze *exceptiones* aneb jiné své výmluvy kladauce rozličné příčiny, pročby toho aneb onoho strana proti straně požiti neměla, aneb žeby na takovau žalobu, aneb jisté některé artikule odpovídati povinna nebyla; i právo veypovědí austní aneb psanau hned o tom jim vyměřuje, jakby se k sobě v tom takovém odporu strany zachovati měly.

A veypovědi jiné jsau: *interlocutoriae*, které se mezi stranami buď skrze *exceptiones* neb jinak dějí hned od začátku pře až do vyslyšení průvodův hlavní pře.

III. Aneb že jsau *definitivæ sententiæ*, to jest, jistí, místní, hlavní a koneční rozsudkové, kteřížto skrze vyřčení saudcův při právě těm věcem, o kteréž strany mezi sebau se nesnadily, konec a jako jistý cíl ukládají. A to tehdáž, když týmiž rozsudky jedna z stran aneb se odsuzuje aneb osvobozuje.

Jiné *definitivae*, to jest, hlavní a konečné veypovědi, když se jedna z stran neb odsuzuje neb osvobozuje.

IV. Nebo rozsudek, kterýž v sobě neobsahuje jistého odsauzení aneb osvobození, za pořádný se při právě nepokládá.

Jinak veypověď pořádná slauti nemůže.

V. V našem českém jazyku mezi rozsudkem a nálezem tento rozdíl jest, že rozsudek aneb ortel obyčejně slove ten rozsudek, kterýž se na právo psané, na *statutum*, na obyčejnau zvyklost, aneb na průvod stran od práva děje, a tím a takovým rozsudkem že se strana odsuzuje.

Rożsudek neb ortel jest, kterýž se na právo psané, a obyčejnú zvyklost stane, a tím se strana odsuzuje.

VI. Ale kdyžby práva psaného nebylo a žádného k tomu předešle podobného rozsudku na to by se nenacházelo: tehdy, poněvadž ten a takový rozsudek v nově se děje a jím se teprv, coby za právo při tom držáno býti mělo, jako vyměřuje, tak aby lidé právem v nově nařízeným potomně se spravovali nález slove, totiž, jakoby řekl: právo v nově nalezené. Neb poněvadž všech příhod a případností nemohau práva obsáhnouti a věc jest nemožná, tak rozličné lidské příhody v jisté formy a regule právní uvésti: protož, když tak něco nového a prvé nebývalého vznikne, musejí saudcové vedle uvážení spravedlivého jako nové právo z skutku zběhlého neb z případnosti v nově zniklé vyhledati a jako z rozličných forem práva obecního vyníti. A to slove *jus ex orto facto colligere,* právo a spravedlivost z vzniklého skutku sebrati.

Ale kdežby práva nebylo a rozsudku k tomu podobného se nenacházelo: tehdy, poněvadž takový rozsudek v nově se děje, nález slove, jakoby řekl: právo v nově nalezené.

B. LXXXVII.

I. Všelijací rozsudkové, ortelové, nálezové aneb veypovědi s bedlivým uvážením od přísežných vykonávati se mají, aby na

něco jiného, než očby strany před nimi činiti měly, se nevztahovali, více aneb méně, nežli oč pře byla, v sobě neobsahovali.

Všelijací rozsudkové na to, očby strany mezi sebau činiti měly, vztahovati se mají, více anebo méně v sobě neobsahujíce.

II. Nebo poněvadž v každém pořádném saudu má býti saudce, původ, obviněný aneb obžalovaný, a svědek,' to jest, průvodové anebo svědectví (a z těch čtyř věcí žádná dvěma býti nemůže, jakž původ nemůže býti svědkem i původem, aneb saudce žalobníkem i saudcím): protož potřebí jest toho šetřiti, aby rozsudek tak obmezen byl, aby veyše, dále a mimo ty čtyři úhly se nevztahoval.

V saudu pořádném má býti saudce, původ, obžalovaný, svědek, to jest, průvodové, a z těch čtyr věcí žádná dvěma býti nemůže.

III. A summau, saudcové nemohau žádné rozepře spravedlivě rozeznati, ledby prvé s pilností vyhledali, po případnostech jednohokaždého skutku, po příčinách, kteréž *circumstantiæ* slovau, to, oč mezi sebau strany a před právem jich činiti by měly; poněvadž na jednékaždé při, to jest, na zběhlém skutku, založeno jest právo i se všemi případnostmi svými.

B. LXXXVIII.

I. Což nejkrátčeji může býti, v slovích patrných a prostých, mají se rozsudkové od saudcův vynášeti.

Což nejkrátčeji může býti, v slovích patrných a prostých mají se rozsudkové vynášeti.

II. Aniž potřebí jest přísežným všeckny příčiny, kteréž oni při uvažování mezi sebau měli, do rozsudku klásti. Ale na jedné aneb na dvau dosti buď, kdyžby toliko ty podstatné a z spravedlnosti té pře vytaženy byly. Což nejsnázeji saudcům to vyhledati přijde, když žaloby původa, odpovědi obžalovaného, a od obojí strany na to vedených průvodův při uvažování té pře s pilností šetřiti budau, nemnoho v tom se ohlédajíce na dlauhá, bezpotřebná a mnohokráte ven ze pře stran mluvení aneb raději zbytečná tlachání.

Ne všecky příčiny do rozsudku mají se klásti, ale toliko podstatné a z spravedlnosti té pře vytažené.

III. Avšak přísežní při tom, pokudž potřebu uznají, tak se zachovají. Nebo v tom jisté vyměření a naučení státi se ne-

může, poněvadž rozličnosti příhod lidských ani rozumy lidskými ani právy obmeziti se nemohau.

Rozličnosti příhod lidských ani rozumy lidskými ani právy obmeziti se nemohau.

B. LXXXIX.

Při rozsudcích šetřiti se má také obyčeje dobrého, chvalitebného, a kterýžby proti spravedlnosti a právům nebyl. Nebo obyčej a starobylá zvyklost jest právo, kteréhož saudcové s pilností tak jako psaného práva šetřiti mají; proto, že chvalitebný obyčej jest výborný práv vykladač. A jako silnice, kteráž jest nejutřelejší, bývá nejbezpečnější: tak i to právo, kteréž dávním a starobylým užíváním k svému potvrzení přišlo, má ovšem zachovíváno býti, a požívati ho jest věc bezpečná.

Právo, dávním a starobylým užíváním k svému potvrzení přišlé, má ovšem zachováno býti, a požívati ho jest věc bezpečná.

B. LC.

I. Dokavádžby rozsudek vynešen a stranám přečten nebyl, by pak byl i uvážen: tehdy v tajnosti ode všech přísežných i také jich písařův buď zachován; a to pod ztracením hrdla. Nebo kdožby tajnosti raddy a přímluvy osob, kteréž se v tajnosti při rozvažování spravedlivostí lidských dějí, pronášel aneb návěští stranám dával, a tím osoby u lidí ošklivititi chtěl, a na něj by to dostatečně shledáno bylo: hrdlo ztratí, proto, že jest přisáhl, netoliko lidem spravedlivě činiti, ale také tajnost raddy zachovati. Jakož o tom A. VIII.

Rozsudek, dokavád nebude stranám přečten, v tejnosti zůstati má, též i přímluvy při uvažování činěné, a to pod ztracením hrdla.

II. A na čem by se větší počet přísežných snesl, rozkáží písaři svému, aneb z počtu svého osobě jedné anebo dvěma, to sepsati. A dadauce potom několikráte sobě to přečísti, když seznají, ano potřebí není co více přidati ani co ujíti: strany obojí, totiž původa i obeslaného před sebe povolají, a tu pře vedení nejprvé, potom pak i rozsudek před nimi aneb plnomocníky jejich přečísti rozkáží. Však při vynášení ortelův není potřebí svědkův, ani co toho, což bylo od stran prokazováno, čísti.

Na čem se větší počet přísežních snese, to svůj průchod míti má.

B. XCI.

Bez pořádného vyslyšení, na žádného žádní rozsudkové činiti se nemají, jakož o tom A. XXXI. položeno jest.

Bez pořádného vyslyšení žádní rozsudkové na žádného činiti se nemají.

B. XCII.

Tolikéž na sirotky, aneb na jiné lidi mladé, ježtoby let dospělých, poručníkův aneb ochráncův svých neměli, aneb kterýmžby *curatores* od práva dáni nebyli, rozsudkové díti se nemají.

Na sirotky a jiné lidi nezletilé, kteříž poručníkův nemají, rozsudkové se díti nemají.

B. XCIII.

Než jestli žeby komu jaká spravedlivost v statku sirotčím náležela, a ti sirotci ještě by poručníkův svých od práva daných neměli: tehdy ten, kdožby o spravedlivost svau chtěl pořádem práva k statku sirotčímu přikračovati, může přísežných, aby těm sirotkům aneb poručníci aneb ku při zástupcové dáni byli, požádati, a ti *curatores in litem* slovau. A maję je, bude moci pro svau spravedlivost k nim se pořádem práva domlauvati.

K statku sirotčímu má-li kdo spravedlnost a o ni nastupovati chce, má žádati, ať jsau poručníci dáni sirotkům, a k nim se pořádem práva domlauvati moci bude.

B. XCIV.

Na toho, kterýžby se k dluhu, i k čemužkoli jinému, jsa z toho před právem obviněn, přiznal, není potřebí žádných rozsudkův; ale hned rozkaz se mu od práva státi má, aby do dvau nedělí pořád zběhlých dluh zaplatil, aneb z té věci odporníku svému práv byl. Jakož o tom B. XXXVI.

Na toho, kdo se před právem, jsa z něčeho obviněn, zná, není rozsudku potřebí, než rozkazu, aby svému odporníku práv byl.

B. XCV.

Lidem přespolním, kdyžby odporu žádného nebylo, třetího dne má se spravedlivosti právem dopomáhati.

(Do slova.)

B. XCVI.

Na kohožkoli prošel by rozsudek, a ten v času právem vyměřeném z takového rozsudku ani z práva staného ve dvau nedělích pořád zběhlých by se neodvolal: takový rozsudek i právo stané *transibit in rem judicatam, quæ pro veritate accipitur,* to jest, své utvrzení vezme a v moc pořádného rozsauzení vejde, kteréžto takové rozsauzení za pravau pravdu a pořádné podělení stran držáno bude. A již mu potom apellování, ani nic jiného neprospěje.

Veypověd aneb právo stané ve dvau nedělích pořád zběhlých v moc svau právní přichází.

C. I.

I. Žádný rozsudek ať se neděje na nepřítomného, ani na umrlého. Než měl-li by kdo rozsudek aneb právo stané, a v tom nežby k spravedlnosti dopomožení se jemu stalo, umřel by: tehdy dědicové po něm, aneb statku takového nápadníci (ač jestliže jest ten práva svého nepromlčel) budau moci na tom, na komž při aneb stané právo obdržel, té a takové spravedlnosti své pořádem práva sobě dobývati.

II. Pakli jest ten za své živnosti začal po právu jíti a v tom umřel: budau moci takové právo začaté sobě dovesti.

Žádný rozsudek na nepřítomného ani na umrlého díti se nemá. Než umřel-li by kdo po rozsudku před *executí:* tehdy nápadníci budau moci o *executí* nastupovati, již začaté právo sobě k místu vésti.

III. A tolikéž byla-li by pře, krom cti a hrdla, vyslyšána a zavřína, a v tom by původ aneb obeslaný umřel: tehdy rozsudek dědicům, poručníkům aneb nápadníkům obojích stran předce aby vyhlášen byl.

Po vyslyšené při umře-li která strana, rozsudek se stane mezi dědici a nápadníky, krom cti a hrdla.

C. II.

Práva staná kdyžby se dávala, purkmistr a konšelé v lavicích na svých místech státi a dvéře rádní do kořán otevříti rozkáží.

Práva staná když se dávají, purkmistr a konšelé v lavicích na svých místech státi a dvéře rádní do kořán odevříti rozkáží.

C. III.

Jestli žeby se kdo k listu, kšaftu, anebo k čemu takovému, že to má, znal, a jsa potom z toho obeslán, před saudem tomu by odepřel, a chtěl za to spraviti, že toho nemá: ku přísaze již nemá připuštěn býti. Než poněvadž se jest prvé, že to má, k tomu přiznal, má to na něm přisauzeno býti.

Znal-li by se kdo k listu, kšaftu anebo něčemu takovému, a při právě potom by odpíral: ten odpor jemu nemá stačiti, než to má na něm přisauzeno býti.

DE APPELLATIONIBUS

seu provocationibus.

O odvolání aneb o apellacích.

C. IV.

Odvolání jest útočiště a jako nějaké lékařství, když v při padlý od nižšího saudcí k vyššímu pro svau stížnost pořádné a časné činí ohlášení a odvolání, příčiny slušné a spravedlivé v spisu předložíc své těžkosti a jistého skrácení v své spravedlivosti.

Odvolání jest útočiště jisté stížnosti od nižšího práva k vyššímu.

C. V.

Za kteréžto odvolání, to jest, za apellací (poněvadž se toho jednomukaždému pro vyhledání spravedlnosti aneb neviny jeho přeje) má s uctivostí žádáno býti beze všech důtek, hanění a nářkův těch, kteříž rozsudek ten učinili. Neb jestli žeby odvolávající-se saudce a to právo, od něhož odvolání beře, haněl aneb naříkal: ten každý v pokutu padesáti zlatých, zlatý po šedesáti krejcařích počítajíc, aby upadl. Té pak pokuty polovice Jeho Milosti Královské do komory a druhá polovice tomu právu, před kterýmžby se to zběhlo, a na opravu města toho dostati se má. A nicméně, dotklo-li by se hanění aneb nářku, o to k naříkajícímu hleděti se moci bude. A pokavádžby propadené

pokuty tak odvolávající-se nedal a nepoložil: apellací jemu aby od toho práva propuštěna nebyla.

Za apellací má s uctivostí žádáno býti beze všech důtek saudcův, a to pod pokutau padesáti zlatých. Nicméně, dotklo-li by se hanění neb nářku, o to k naříkajícímu hleděti se moci bude.

C. VI.

I. Ten pak, kdožby se od kterého rozsudku, veypovědi, aneb z své některé (za příčinami slušnými) stížnosti chtěl odvolati, takto se v tom zachovati povinen jest. Do dvau nedělí pořád zběhlých od rozsudku, to jest, ve čtrnácti dnech plných, má se před tím právem, od něhož chce odvolání vzíti, aneb při nejmenším u purkmistra (jestližeby toho času na saudu sedíno nebylo), že odvolání béře, v tom se ohlásiti, a hned při témž ohlášení to, což ku právu náleží, to jest, důkladní peníze, to což při kterém právě za obyčej jest, z úplna složiti.

Odvolávající má se do dvau nedělí od rozsudku, že chce apellovati, ohlásiti a peníze důkladní při ohlášení složiti.

II. Však bylo-li by aneb dotýkalo-li by se v tom více osob, nežli jedné buď původní aneb obeslané strany, a všickni ti, ježtoby se za původa postavili aneb jako obeslaní ku právu připraveni byli, pro svau stížnost odvolání by brali: tehdy právo toliko důklad, jako od jedné osoby buď původní aneb obeslané (poněvadž jsau společníci) přijíti má. A všickni nemají v tom obtěžováni býti, aby jedenkaždý měl aneb musil obzvláštně za sebe důklad činiti.

V odvolávající-se straně bylo-li by více osob, nežli jedna: jako od jedné osoby má se složiti.

III. Po vyjití pak těch dvau nedělí od rozsudku aneb veypovědi učiněné, má strana apellující konečně v šesti nedělích pořád zběhlých sobě apellací k místu a k konci přivesti, a stranu, proti níž apelluje, obešlíc, příčiny svého odvolání v spisu ku právu podati. Kteréžto příčiny saudcové, jenž takový rozsudek učinili, k sobě přijmauce, rozkáží je zjevně před oběma stranama přečísti. Potom také *acta* té pře, svědky, zápisy a jiná *instrumenta*, k té při od stran ukazovaná aneb přivozovaná, a summau, všecka pře líčení přeběhnauti a před stranama po-

řádně, tak jakž pře vedena byla, čísti rozkáží, lečby v tom ve všem strany jim se důvěřily.

Od vyjití dvau nedělí po veypovědi má apellující v šesti nedělích apellací sobě k místu vésti, příčiny k apellací sepsati a stranu obeslati, v jichžto obau přítomnosti předkem *acta* všecka i *allegata*, i čeho se strany dokládaly, potom příčiny vůbec se čísti mají.

IV. To když všeckno před obojí stranau přečteno, a což strany ukazovaly i čeho jsau se dokládaly, vyhledáno bude: hned též při přítomnosti stran to všeckno i s příčinami těmi městskau pečetí aneb těch saudců, kteříž rozsudek učinili, zapečetěno a k vyššímu právu po přísežném poslu aneb jiném dobře zachovalém člověku beze všeho prodlévání a odkladův, dodáno a odesláno býti má.

C. VII.

Kdožby jinák z odvolávajících v tom se zachoval, a času od práva vyměřenému, to jest, při ohlášení, že se odvolává, dvěma, a od složení peněz k apellací důkladních šesti nedělím projíti dal: za neodvolávajícího jmín, držán i počten býti má, proto, že tau takovau jeho nedbánlivostí rozsudek takový *in rem judicatam transibit,* to jest, projitím času k upevnění a k utvrzení svému přijde.

Za neodvolávajícího držán buď, kdo se ve dvau nedělích od nálezu přečteného neohlásí, a peněz důkladních nesloží, a od složení peněz v šesti nedělích neodvolá.

C. VIII.

I. Dokudž pak to a takové odvolání trvá a na pochybnosti postaveno jest: v té při a o tu věc, o kterauž se již rozsudek stal, strana proti straně nic nového před sebe bráti, ani jeden na druhého nastupovati nemá, lečby dobrovolné stran svolení v to vkročilo, aneb žeby právo k tomu povolilo, aby svrškové a jiné některé věci, kteréž rychlého opatření potřebují, a slovau *res tempore peritura,* jinák byly opatřeny.

II. A téhož všeho pořádku při odvolání poručníci na místě sirotkův, plnomocníci a zástupcové na místě stran, i jiní, jimžby byly poručeny aneb svěřeny pře, požívajte.

Odvolání pokud trvá, strana proti straně nic nového před sebe bráti, ani jeden na druhého nastupovati nemá.

C. IX.

Po složení ku právu aneb důkladu jestli žeby se prvé, nežliby od práva vrchního rozsudek k rozvážení aneb zase k odeslání přišel, strany smluvily, aneb sám ten, kdož se odvolal, od toho odvolání dobrovolně by pustil: má jemu, kdyžby se před právem k tomu přiznal, důklad jeho zase navrácen býti. Avšak tím se před škodami autratními a nákladními neosvobodí.

Strany smluví-li se, nežli se apellací vyřídí, důklad buď navrácen. Ale tím škody autratní a nákladní neminau.

C. X.

I. Kdyžby pak zase to odvolání aneb rozsudek od práva vyššího odeslán a ku právu dodán byl: tehdy k jistému dni strany k přeslyšení téhož odvolání obeslány buďte.

II. A jestli žeby která strana svévolně a zaumyslně, beze vší právní příčiny, jsauci k tomu po dvakráte pořádně obeslána, nestála, a k přeslyšení té apellací najíti se nedala: tehdy k žádosti jedné strany rozsudek otevřín a vyhlášen býti má.

III. A byl-li by rozsudek ten k dobrému tomu, kterýž zaumyslně ku právu najíti se nedal, ani postaviti se nechtěl: tehdy podle takového rozsudku aby o to přišel. Pakliby cožkoli na něm bylo přisauzeno, tehdy právo toho na něm druhému aby dopomohlo.

K přeslyšení apellací kdo po druhé obsílce nestane: má na žádost jedné strany rozsudek odevřín a vyhlášen býti. A byl-li by rozsudek ten k dobrému tomu, který se ku právu postaviti nechtěl, tehdy aby o to přišel; pakliby cožkoli na něm bylo přisauzeno, tedy právem toho na něm dopomáhati se má.

C. XI.

I. Také kdyžby od vrchního práva apellací zase odeslána byla, a komu z těch, mezi nimiž saud byl, v ruce se dostala: tehdy ten hned bez meškání též apellací purkmistru toho práva dodati má, a jí na stížnost druhé strany za sebau nezadržovati.

II. Pakliby toho neučinil, a ji přes dvě neděle déle od toho času, jakž mu v ruce přišla, za sebau zadržal, a to na něho se provedlo: tehdy pro takové zadržení deset kop grošů

českých pokuty právu aby propadl. Polovice pak pokuty tomu právu, a druhá odporné straně aby náležela.

Kdožby z stran, mezi nimiž saud byl, přes dvě neděle apellací za sebau zadržal, dá pokuty právu deset kop grošův českých.

C. XII.

Ten, kterýžby se z rozsudku jakéhokoli a očkoli odvolal, nemá hned za takového držán býti, za jakéhožby jej právo nižší položilo, a to dotud, dokudžby takový rozsudek od práva vyššího na místě postaven nebyl.

Odsauzený na nižším právě, odvolá-li se k vyššímu právu, nemá za toho držán býti, za jakéhož by jej právo nižší položilo, do vyřízení apellací.

C. XIII.

Tomu aneb těm, kteřížby odvolání vzíti chtěli, veypis rozsudku i s pře líčením slovo od slova vydati se má, a však bez svědkův. Neb těch veypis žádnému vydáván býti nemá, poněvadž se již na ně rozsudek stal. Však žádala-li by která strana z saudících-se, je slyšeti: mají se jí aneb přátelům jejím jednau, druhé i do třetice přečísti.

Odvolávajícím-se *acta* pře vydána býti mají, krom svědkův, jichž veypis žádnému vydán býti nemá.

DE PRAESTANDIS

et solvendis litis expensis vel sumptibus. Item de viatico repetendo.

O škodách nákladních aneb autratních.

C. XIV.

I. Pře, kterážby již rozsudkem spravedlivým na místě postavena byla, to jest, že by časem a dnem čtrnáctým rozsudek takový k svému utvrzení přišel, a žádná z stran odvolání by v tom času nevzala, *et sententia jam in rem judicatam transiret*, to jest, rozsudek ten žeby již v moc a v své utvrzení vešel: tehdy ten, kdožby v té při práv zůstal, bude moci o škody nákladní a autratní k straně sobě odporné přikračovati a po-

řádem práva takových škod, pro tu při vzešlých, na něm tímto pořádkem dobývati.

Škody takto mají se dobeyvati.

II. Ve dvau nedělích pořád zběhlých od utvrzeného na tom právě rozsudku, má stranu aneb rukojmě, jimiž pro škody zaručeno, obeslati a ze škod nákladních aneb autratních obviniti, polože sobě summu takových škod, jakauž chce. A však ne té summy, ale což potomně spravedlivě jí podle práva provede, užive.

Ve dvau nedělích od utvrzeného rozsudku ten, kdo při obdržel, má stranu obeslati a ze škod nákladních neb autratních obviniti, polože sobě summu, jakau chce.

III. A jestli žeby s průvodem svým na hotově byl, hned takové škody provozovati může. Pakliby nebyl, odklad se jemu od téhož práva k průvodům do dvau nedělí, aneb do času slušného a právy vyměřeného, podle spravedlivého uvážení saudců, státi má.

A jestli žeby s průvodem svým na hotově byl, hned takové škody provozovati může; pakliby nebyl, odklad se stane od práva k průvodům do dvau nedělí, aneb do času slušného, do kterého by se saudcům podle spravedlivého uznání vidělo.

C. XV.

Škody pak nákladní ku právu mohau se písaři a jinými služebníky přísežnými, kteříž lidi ku právu obsílají, provozovati. Kteřížto povinni budau vedle přísah a povinností svých, veypisy aneb registříky tomu, kterýž po škodách jde, s podepsáním vlastních jmen a rukau svých vydávati, a zprávy pořádné, což jsau v tom ve všem času takové pře za práce své, vedle vyměření jim o tom, přijali, činiti. A což tak škod těch ku právu nákladních vyhledáno bude, strana v té při padlá druhé straně, jíž se přísudek stal, nahražením takových škod do třetího dne pořád zběhlého právem přidržána buď.

Škody nákladní ku právu písaři a služebníky přísežnými mohau se provozovati. A což se jich provede, padlá strana do třetího dne druhé straně, jíž se přísudek stal, bude je vynahraditi povinna.

C. XVI.

I. Než kdežby se škod autratních pro tuž při dotýkalo, kteréžto obyčejně mezi přespolními se zbíhají, ty provozovány

buďte těmi hospodáři aneb osobami, u nichžto jezdíc aneb přes pole pracujíc, strana, kteráž při obdržela, stravu a noclehy své na zastavení jest mívala.

Škody autratní obyčejně se sbíhají mezi přespolními.

II. A ti hospodáři aneb hospodyně, kterého léta a dne takové škody, i s tau pří, byly u nich opovídány, a cožby se jich v tom ve všem času spravedlivě potom sečtlo a vyhledalo: při seznání svém, učiníce na to zvláštní přísahu k té při, povinni budau, škody takové autratní vysvědčovati; a dotklo-li by se více pří nežli jedné, na jednukaždau obzvláštně takové autraty rozděliti a rozvrci.

A provozují se hospodáři, kderého léta a dne takové škody i s tau pří byli u nich opovídány. A cožby se jich v tom ve všem času potom sečtlo a vyhledalo, k té při to mají s přísahau vysvědčiti.

III. A kdyžby nejposléze k sčítání takových škod strana přišla aneb přijela, má dvau osob mužského pohlaví, lidí dobře zachovalých, se dožádati, aby při sčítání s hospodářem škod takových přítomni byli a takového aučtu pořádného svědomím svým vedle hospodáře potom k saudu dotvrdili.

Při sčítání a aučtu škod buďte dvě osoby mužského pohlaví dobře zachovalé přítomny, a o tom potom svědomí při hospodáři dejte.

C. XVII.

Ten, kdož při právě městském škody autratní provozovati bude, nemá na žádnau jinau osobu autrat takových vztahovati, než toliko na vlastní osobu svau, na přítele, na řečníka a na pacholka svého, a k tomu nejveyš do tří koní. A mimo ty osoby, jestli žeby s jakým větším počtem přátel svých jezditi a zbytečnau autratu na stížnost strany druhé narážeti chtěl: té jemu saudcové dopomáhati povinni nebudau.

Škod autratních při právě městském nemá žádný vztahovati než an osobu svau, na přítele, na řečníka a na pacholka svého, k tomu nejvýš do tří koní. Mimo to větší autraty saudcové dopomáhati povinni nebudau.

C. XVIII.

Saudcové při provozování škod, seznali-li by jakau hospodáře aneb té osoby, kteráž autratní škody provozovati bude, strannost a nemírnost, a že jsau větší autraty z aumysla a na stížnost druhé strany vedeny, než jest pro tu při potřebí bylo:

budau moci, mimo průvod, na své povinnosti takových škod rozsudkem svým umenšiti, šetříce v tom více spravedlivosti, nežli zbytečnosti a jedněch proti druhým zaumyslnosti.

Škody v jistých příčinách mohau se, mimo průvod, od práva zmenšiti.

C. XIX.

Než což se lidí domácích a při témž právě, kdež saud se vykonal, usedlých dotýče: ti se z žádných škod autratních viniti nemohau, než toliko ze škod nákladních, kteréžby ku právu domácímu aneb přespolnímu, potřebujíce spravedlností a k saudu svému jakýchžkoli veypisův (lečby kteří za příčinau spravedlností svých přes pole jezdili a autraty činili) vynaložili; a cožby také řečníku svému, podle vyměření práva, za jeho práci v té při dáti musili.

Domácí toliko ze škod nákladních se viňte.

C. XX.

Komužby pře s žalobau z příčin hodných k zdvižení přišla, ten zase může se v při a v žalobě své opraviti, a obešlíc stranu, zase z nova ji viniti. Obviněný pak bude povinen, na pořádnau žalobu odpovídati, a nemá se tím, že ještě mu škody autratní aneb nákladní, pro při s žalobau zdviženau vzešlé, zaplaceny nejsau, brániti. Nebo poněvadž pře o škody jiná jest, a tato druhá od oné první bude již rozdílná: protož, chce-li také svého odporníka ze škod obzvláštně viniti, v tom se jemu právo nezavírá. A to z příčiny té, aby jedenkaždý mohl tím spěšněji k své spravedlnosti pořádem práva přijíti.

Po zdvižené při původ, stranu obešlíc, může z novu viniti, aniž se kdo, že mu škody ještě zaplaceny nejsau, tím vymlauvati může.

DE EXEQUUTIONE
rei judicatæ.

O dopomožení práva po rozsudcích.

C. XXI.

Saudcové a přísežní, což komu svým buď ortelem, nálezem, rozsudkem, veypovědí aneb staným právem přisaudí, povinni jsau a budau, jednomukaždému toho dopomáhati. Lečby v to taková aneb takové překážky vkročily, pro kteréžby toho nikterakž a bezelstně vykonávati nemohli.

Saudcové, komu co přisaudí, povinni jsau toho jednomukaždému dopomáhati.

C. XXII.

Dopomáhání pak jednékaždé přisauzené spravedlnosti (krom toliko nářku cti) takto se od přísežných vykonávati má. Jestli žeby ten, na kteréhož se přísudek stal, v času sobě od práva (to jest, nejprvé ve dvau nedělích od rozsudku prošlých, po druhé do třetího dne pořád zběhlého, a po třetí po rozkazu do západu slunce) uloženém a vyměřeném, rozsudku za dosti neučinil: tehdy do vězení vzat a týmž vězením k dosti učiněn, přidržán býti má. Kteréhožto vězení nemá jinák prázden býtií lečby se chtěl z něho do dvau nedělí pořád zběhlých na hotový groš vyručiti.

Po rozsudku právní rozkazové jíti mají až do posledního do západu slunce. Ten když vyjde a rozsudku se dosti nestane: tehdy, na koho se stal přísudek, půjde do vězení a z něho puštěn nebude, leč na groš hotovey se vyručí.

C. XXIII.

I. Pakliby ten dlužník, maje statek, z takového vězení do šesti nedělí pořád zběhlých nechtěl, aneb zanedbal, tak jakž dotčeno jest, na groš hotový se vyručiti: tehdy věřitel jeho (ač chce-li) může od osoby pustiti a práva žádati, aby právem v statek jeho uveden, a téhož statku pro spravedlnost přisauzenau i pro škody vzaté zmocněn byl. Právo pak má a povinno bude, to učiniti a věřitele v statek dlužníka uvesti a téhož

statku ho zmocniti. Kteréhožto statku původ v držení a v užívání dotud zůstane, dokudžby jemu od dlužníka spravedlnost i s náklady a škodami na to vzešlými zase všeckna z auplna a docela dána a navrácena nebyla.

Věřitel, chce-li od osoby pustiti, může žádati, v statek dlužníka zveden a jeho do summy své zmocněn býti; a tak v držení ho zůstane, dokud mu summa přisauzená s náklady navrácena nebude.

II. A též se má rozuměti o tom, kterýžby se po rozsudku před právem ukrýval a z přisauzené na sobě spravedlnosti, maje statek patrný, lidem práv býti nechtěl.

To se též rozuměti má, kdyby dlužník od práva ušel.

C. XXIV.

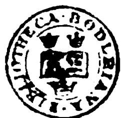
Pakliby se který dlužník, jsa u vězení, k tomu volal, nemaje peněz hotových ani na zlatě ani na stříbře, že statkem věřitele svého odbyti žádá: vykonaje povinnost a spůsob, G. XI. o tom vyměřený, toho také užiti moci bude. Lečby takovau pokutu na se vztáhl a uvedl, aby ničímž jiným věřitele svého odbyti nemohl, než penězi hotovými: tehdy podle pokuty k němu zachováno bude.

Dlužník, volá-li se, že chce věřiteli svému statek vykázati, má toho (učině závazek) užiti; lečby tu pokutu na se vztáhl, aby ničímž jiným věřitele svého odbyti nemohl, než penězi hotovými.

C. XXV.

Přísudek kdyžby již v moc svau vešel, to jest, z kteréhožby žádný časně se neodvolal, aneb, odvolaje se, žeby ten od práva vrchního k svému utvrzení aneb také k napravení přišel; a v každém téměř jistý čas a termín se ukládá, a obyčejně dvě neděle k dosti učinění rozsudku tomu, na němž se co přisuzuje, vyměřují se: tehdy strany vedle znění rozsudku zachovány buďte. Když se pak ostatní dopomožení práva, totižto, rozkazové do třetího dne a do západu slunce vykonávati budau, poněvadž se již tu dopomáhaní práva dotýkati bude: protož od takových veypovědí a rozkazů žádnému žádného více odvolání dopauštěti se nemá.

Od rozkazův do třetího dne, též do západu slunce žádnému žádného odvolání dopauštěti se nemá.

DE TRANSACTIONIBUS,
item de receptis arbitris.

O smluvách, smlauvcích, ubrmanich
a jiných prostřednících, kteříž lidi o jakéž pak koli věci smlauvají.

C. XXVI.

Smlauva jest dvau anebo více osob o jistau některau věc, o niž vznikl odpor, spokojení, a dobrovolné stran k takovémuž spokojení dovolení.

Smlauva jest spokojení osob o to, oč mezi nimi na odporu bylo.

C. XXVII.

I. Strany o kteréhožby se koli ubrmana, aneb smlauvci, aneb prostředníka, buď jednoho aneb jich více, snesly, a na něm všeho by mocně přestaly: cožby koli ten aneb ti mezi nimi za spravedlivé uznali a vypověděli buď psanau aneb austní veypovědí, na tom strany povinny budau přestati, a v tom ve všem vedle té veypovědi k sobě se chovati; a již od takové smlauvy aneb ubrmanské veypovědi žádné další odvolání jíti nemá, proto, že jest se na dobrovolné stran snešení stala. Dobrovolná zajisté stran snešení a všelijaká svolení, jakž při smluvách, tak i při všech jiných věcech a lidských jednáních práva lomí.

II. A protož poněvadžby smlauvcův, ubrmanův a jiných prostředkův taková moc a vážnost byla: strany hleďte sobě osoby hodné, rozumné a upřímné k tomu voliti. Neb zdálo-liby se potom komu, žeby mu se v čem od ubrmanův a smlauvcův ublížilo: ne jinému, než jedenkaždý sám sobě vinu dávej, proto, že jest takového aneb takové smlauvce sobě zvolil. *Stari enim sententiæ debet arbitri, quam de re dixerit, sive æqua sive iniqua sit. Et sibi imputet, qui comprobavit.* Musí zajisté jedenkaždý veypověd ubrmanskau podniknauti a jí za dosti učiniti, buď žeby ta spravedlivá, aneb nespravedlivá byla, a ne jinému než

samému sobě to přičísti má, že jest k tomu svolil, na ubrmanu mocně přestal, aneb v moc to smlauvcům dal.

Cožkoli smlauvce nebo smlauvcové, na nichžby strany mocně přestaly, buď austní neb psanau veypovědí najdou: na tom též strany přestati povinny jsau. A již odtud se nikam odvolávati nemohau.

C. XXVIII.

I. Smlauvcové a mocní ubrmané žádných zbytečných odkladův stranám činiti nemají.

(Do slova.)

II. A nechtěla-li by strana tomu, což skrze smlauvce vypovědíno jest, za dosti straně učiniti: právo, kdyžby veypověd aneb smlauva provedena byla, povinno bude, druhau stranu k tomu přidržeti a na ní toho dopomoci, tak jakoby pořádem práva a saudem taková věc mezi nimi vyřízena byla. Ne v menší zajisté vážnosti a podstatě mají jmíny a držány býti smlauvy, aneb kdyžby nesnáze lidské prostředkováním přátelským k přetržení přišly, nežli jakoby ty a takové nesnáze pořádnými saudy k svému vykonání přivedeny byly.

Smlauvy jsau tak mocné jako rozsudek, a právo k *executí* jich dopomáhati má.

C. XXIX.

Smlauvcové, kteříž lidi smlauvají, nemají od jiných obsíláni býti, aby to svědčili, oč lidi smlauvají. Než žádají-li strany, mají bez přísahy stranám svědčiti a seznati, jestli žeby mezi stranami smlauva taková sepsaná nebyla. Než přes smlauvu sepsanau, žádný smlauvce svědčiti nemá.

Smlauvcové povinni nejsau svědčiti, oč lidi smlauvali; než není-li smlauvy sepsané, na žádost stran mají to seznati bez přísahy.

C. XXX.

I. Jestli žeby někteří z počtu smlauvcův zemřeli, tehdy kteřížby živi ještě pozůstali, budau moci rovně tak pamět svau snésti, jakoby všickni ještě živi byli.

Z smlauvcův umře-li kderý, tehdy živi pozůstalí pamět snésti mohau a seznání učiniti, jako by všickni ještě živi byli.

II. A tolikéž se rozuměti má i o smluvách svadebních,

nebyly-li by však takové smlauvy sepsané, aneb knihami městskými stvrzené.

III. Také když se paměti dávají jakýchž pak koli smluv aneb porovnání lidských: tehdy, na čem by se větší počet týchž smlauvcův obojí strany snesl, to od práva přijato býti má, a odporem jedné osoby aneb dvau (žeby se v tom nepamatovala aneb nepamatovaly) smlauvy a porovnání lidská k zrušení přicházeti nemají.

Paměti kde se snášejí o porovnání lidských: tehdy, na čem se větší počet smlauvcův z obojí strany snese, to od práva přijato býti má.

C. XXXI.

I. Strany kdyžby se k smlauvě oč pak koli podávaly, krom některých jistých aučinkův, o kteréž práva smlauvati se zbraňují: má jim toho jednokaždé právo příti. Neb nic prospěšnějšího není obcem, než aby mezi lidmi vzniklé nesnáze od lidí rozumných prostředkem smluv k přetrhování přicházely.

Smlauvy stranám odpíráno býti nemá, krom někderých jistých aučinkův, o kteréž práva smlauvati se zbraňují.

II. A kdožby s kým a oč koli smlauvu měl: té jeden druhému a žádný jiný také jemu zdvíhati nemá, pod pokutau jinde o tom vyměřenau.

Smlauva od žádného zdvíhati se nemá.

C. XXXII.

Než na kohožby vyznáno bylo od kterého zločince, coby se obecného zemského neřádu a zjevného všech království tohoto obyvatelův zlého dotýkalo: ten žádný takový nařčený a psanec nemá a nemůže žádné tejné smlauvy činiti. Nebo takový každý na schválení před tím právem, k němuž přísluší, povinen bude z toho se vyvesti a nevinu svau ukázati.

O neřády obecné, zemské a zjevné zlé skutky, žádné smlauvy tejné činěny býti nemají.

DE SPONSALIIS, DE DOTE,

de donatione propter nuptias, quae antipherna vocatur, de instrumentis vel conventionibus dotalibus, de donationibus inter conjuges, quae reciprocae vel remuneratoriae dici possunt, de donationibus mortis causa, etc.

O zasnaubení k manželství,

o věnu, o obvěnění, o smluvách svadebních a o zápisích, jimiž manželé společná vzdání statkův sobě činí k živému obdržení, o zápisích pro smrt, a o rozličném jedněch druhým dání statkův.

C. XXXIII.

I. Poněvadž bez manželství věno žádné není, a věc jest obyčejná, že při sňatku manželském bývá jednání o opatření budaucím jednékaždé manželky: protož, aby tomu lépeji mohlo vyrozumíno býti, toto předkem znáti sluší,

II. že manželstvo nic jiného není, než toliko pořádné spojení osoby mužské s osobau ženskau, nerozdílné jich spolu s sebau životem obcování obsahující.

Manželstvo jest pořádné spojení osoby mužské s osobau ženskau, obsahující nerozdílné jich spolu s sebau životem obcování.

III. A právu i jednékaždé obci náleží o to přední péči míti, aby nad pořádným manželstvem ruka držána byla; proto, neb manželstva pořádná jsau studnice, jimiž se všecken svět naplňuje. A z manželstva pořádného, božským požehnáním, lidé k spravování obecného dobrého i také k posluhování v církvi svaté pocházejí.

Nad pořádným manželstvem ruka držána býti má; nebo z něho všecko dobré pochází.

C. XXXIV.

I. Manželstva pak mají býti svobodná mezi všemi lidmi, beze všeho přinucení.

Manželstva mají býti svobodná beze všech přinucení.

II. Také poctivá, náležitá i křesťanská věc jest, aby táž manželstva řídila a konala se s povolením rodičův, poručníkův a jiných osob, pod jejichžto ochranau, správau aneb mocí byli by ti, kteřížby v stav manželský vkročiti mínili. Na oko to zajisté vídáme, že těm, jenž toho pořádku pobíhají a proti vůlí rodičův a správcův svých v manželstva vstupují, řídko se kdy šťastně vede; proto, že Pán Bůh to míti chce, aby děti vůlí rodičův svých a těch, kteřížby nad nimi vystaveni byli, se spravovali.

Manželstva mají se konati s povolením rodičův a jiných osob, pod jejichžto ochranau byli by ti, kteří v stav manželský vkročiti míní.

C. XXXV.

A protož ani synové ani dcery bez vůle otcův svých k manželství zamlauvati se nemají. Pakliby se kdo z týchž dětí, maje otce živého, toho dopustil a bez vůle jeho k manželství se zamluvil: tehdy žádné právo duchovní takového manželstva stvrzovati nemá. A jestliby (skrz jakéž pak koli obmysly) taková manželstva přišla k stvrzení: tehdy syn aneb dcera nápadu otcovského, ač chtěl-li by otec je zbaviti, prázdni býti mají; a žádným spůsobem nebudau moci na též nápady nastupovati, ale to má při tom, jakžby koli otec o tom nařídil, zůstati.

Synové ani dcery bez vůle otcův svých k manželství se nezamlauvejte, a právo duchovní takového manželstva nepotvrzujte. Pakli bude potvrzeno, tehdy takový syn nebo dcera nápadu otcovského prázdni buďte.

C. XXXVI.

Vzešel-li by mezi osobami jaký odpor z strany slibův manželských, aneb z strany jiných případností k tomu podobných, kteréžby k manželství se vztahovaly: ti odporové rozeznáni buďte saudy duchovními té strany, kterážby kde k kterému saudu příslušela, jako: kteříž z víry tělo a krev Pána Krista pod obojí spůsobau přijímají, ti se hleďte v konsistoři pražské, a kteříž pod jednau, ty také, kdež náleží *); proto, že v těch přech, kteréžby se manželstva dotýkaly, saudem duchovním rozeznáni býváme.

Pře, kteréž se manželstva dotýkají, saudem duchovním rozeznány býti mají.

---

*) Věty proložené ve vydáních po r. 1620 vypuštěny jsou.

C. XXXVII.

I. Kdyžby pak manželstva vedle řádu křesťanského vykonávati se měla: rodičové, poručníci aneb jiní přátelé krevní aneb příbuzní pohlaví ženského tím povinni jsau, aby prvé, nežliby služebník církevní manželstva potvrdil, o věno se snesli, kteréžby po ní manželu jejímu jmenovati měli a potom je také vyplniti mohli. Nebo poněvadž věno jest to, což se po panně aneb vdově z statku aneb z dílu jejího dědického, aneb z jiného statku jí vlastně náležejícího, manželu jejímu připovídá a jmenuje: protož věc jest slušná, možnost a nemožnost prvé rozvážiti, aby potom, kdyžby od manžela věna takového bylo požádáno, stížnost na ty nepřišla, kteříž věno připověděné vyplniti povinni budau.

II. Zase na druhau stranu, rodičové, poručníci a jiní ženicha přátelé, poněvadž se obvěnění proti témuž věnu manželce jeho státi má, a obyčejně panně třetina se jmenuje i s jejím: povinni budau, také toho povážiti, mohl-li by týž ženich s to býti, aneb postačil-li by statek jeho v takovém obvěnění, aby skrze to ženich zaveden nebyl.

Prvé, nežliby manželstvo knězem k stvrzení přišlo, o věno se snešení státi má, i také vo obvěnění, kteréž panně třetinau veyše s jejím obyčejně se jmenuje.

C. XXXVIII.

Třetině pak takto se tuto rozuměti má. Kdyžby po panně sto kop grošův českých bylo věna jmenováno: tehdy ženich a mládenec proti jejímu věnu tak velikau summu v rovnosti zase obvěniti povinen bude, a k tomu ještě na třetím dílu polovici takové summy přidati. A tak věna s obvěněním, s dílem panny s třetinau veyše s jejím, učiní půl třetího sta kop grošův českých ku příkladu takto: Po panně sto kop grošův českých se věnuje, a to jest díl jeden. Mládenec proti tomu tolikéž sto kop grošův českých, to bude již díl druhý. A obau summa učiní dvě stě kop grošův českých. Třetí díl, na poly rozděle a polovici ho při dílu panny zanechaje, učiní obojího a všeho půl třetího sta kop grošův českých. Tu takovau summu ženich, totiž mládenec, panně a budaucí své manželce do dne a do roka povinen bude obvěniti, pro tu příčinu, aby, jestliby kterého

z nadepsaných manželův v tom čase ve dni a v roce Pán Bůh smrti neuchoval, jedenkaždý z manželův své opatření měl.

Třetina tuto se rozumí taková summa, jaká se po panně věnuje a k tomu ještě té polovice. Jako, věnuje-li se po panně sto kop grošův českých, ženich dá též sto kop grošův českých, a k tomu těch sta kop grošův českých polovici, totiž padesáte kop grošův českých, aby obojího bylo půl třetího sta kop grošův českých. A to bývá mezi manžely do dne a do roka pro smrt.

C. XXXIX.

Vdovec, pojímaje pannu, z prosta třetinau odbeyvej, to jest: Což se mu po panně jménem věna jmenovati bude, proti tomu on dva díly polož a panně obvěň. To jest, když ona věnuje sto kop grošův českých, on proti tomu obvěnění tři sta kop grošův českých.

Vdovec, pojímaje pannu, proti jejímu věnu nebo dílu dáti má z prosta dva díly. Když ona věnuje sto kop grošův českých, on proti tomu obvění tři sta kop grošův českých.

C. XL.

Avšak o takové věno i také obvěnění jak a pokudby manželé skrze přátely své se snesli a smlauvy svadební mezi sebau zavřeli: tak při tom zůstaveni býti mají.

O takové věno i také obvěnění pokud by se manželé snesli skrze přátele své: tak přitom zůstaveni býti mají.

C. XLI.

V tom pak dni a v roce umře-li prvé manželka: tehdy věno i s veypravau manželu jejímu náležeti bude. Pakliby prvé umřel manžel než manželka: tehdy věno, bylo-li by po ní dáno, s obvěněním i s tím se vším, co jest statku aneb svých věcí k manželu svému přinesla, zase jí navráceno bude.

Ve dni a v roce umře-li prvé manželka: tehdy věno bude i s veypravau náležeti jejímu manželu. Pakliby prvé manžel umřel: tehdy věno, bylo-li by po ní dáno, s obvěněním i s tím se vším, což tu vnesla, zase jí navráceno bude.

C. XLII.

Po dni pak a po roce, jestli žeby prvé manžel než jeho manželka umřel, a týž manžel ani zápisem smluv svadebních, totižto věnem, ani jiným zápisem aneb kšaftem svým manželky

své slušně by neopatřil: tehdy manželka ve všem jeho statku třetího dílu užive, a děti aneb nejbližší manžela jejího přátelé dvau dílův. A nad to více, coby svého vlastního statku manželu svému přinesla, a manželu svému pořádně ho nedala, a to podle práva provedla: to jí také zase vydáno a navráceno býti má.

Po dni pak a po roce, umřel-li by manžel prvé nežli manželka a jí by slušně buď zápisem neb kšaftem neopatřil: tehdy ona ve všem statku jeho třetího dílu uživе, a děti nebo přátelé manžela dvau dílův. A nad to více, co by svého vlastního statku k manželu přinesla a jemu pořádně ho nedala: to jí také zase vydáno býti má.

C. XLIII.

Na druhau stranu manželka umřela-li by prvé než manžel její bez pořízení, a slušným dílem manžela z statku svého také by neopatřila: manžel její ve všem statku po ní pozůstalém, podle práva, k třetímu dílu právo a spravedlnost míti bude. A tolikéž, cožby týž manžel svého vlastního statku, přiženě se, k manželce vnesl, a jeho své manželce nedal, a to pořádně prokázal: toho také uživе.

A k ostatním dvaum dílům po ní pozůstalým přátelé krevní a příbuzní, s městem trpící, nejbližší právo a spravedlnost míti budau.

Manželka umře-li bez pořízení, a slušným dílem manžela z statku svého neopatří: manžel její ve všem statku po ní zůstalém k třetímu dílu právo míti bude; nicméně, co k ní svého vlastního přinesl a jí nezadal, toho také uživе. K jiným pak dvaum dílům přátelé, s městem trpící, nejbližší spravedlnost míti budau.

C. XLIV.

Slušné pak opatření manželky věrné jest: Aby jí manžel její, kdyžby žádných dětí nebylo, a po jeho smrti živých nepozůstalo, menším dílem pod třetinu z statku svého nevybýval. Lečby ty příčiny manželu od manželky dány byly, žeby jimi slušné opatření potratiti mohla, a jsau tyto:

Předkem, kdyby manželka od manžela svého bez hodných příčin preč odešla, a jsauci od manžela nepomenuta, zase se k němu navrátiti a s ním v manželství trvati nechtěla.

Druhé, žeby nemocného a v nedostatku jeho opatrovati nechtěla.

Třetí, kdyby o svém manželu na lehkost a na potupu jeho řeči nepravé k vyprázdnění dobré jeho pověsti mluvila a za pravé je jistila.

Čtvrté, kdyby při rodičích a přátelích krevních svého manžela ošklivila a na jeho dobré cti naříkala.

Páté, kdyby táž manželka nepoctivě živa byla, neřádných a zlých lidí se přidržela, a s nimi přebývala.

Šesté, jestli žeby manželka s jinými, proti vůli muže svého, kvasila a hodovala, a jinde nežli u muže svého noclehovala.

Slušné opatření manželky věrné záleží na třetím dílu statku po manželu jejím zůstalého, kdyby žádných dětí po smrti jeho nepozůstalo.

Manželka slušné opatření těmito příčinami potracuje:

Předkem kdyby od manžela bez hodných příčin pryč odešla a zase se navrátiti nechtěla. Druhé, kdyby nemocného opatrovati nechtěla. Třetí, kdyby o svém manželu řeči nepravé k vyprázdnění jeho dobré pověsti mluvila a je za pravé jistila. Čtvrté, kdyby při krevních přátelích jeho ošklivila a na cti naříkala. Páté, kdyby nepoctivě živa byla, neřádných lidí se přidržela a s nimi přebývala. Šesté, kdyby s jinými, proti vůli manžela svého, kvasila a hodovala, a jinde nežli u muže svého noclehovala.

C. XLV.

Avšak jestli žeby která manželka pro přísnost a nekřesťanské manžela svého s ní nakládaní s ním zbýti nemohla, ale k přátelům toliko svým se obrátila, a při nich, i také jinde poctivě živa byla: tím odjitím spravedlnosti své nepotracuje, poněvadž jí manžel nemírným trestáním k tomu příčinu dal.

C. LXVI.

Také jestli žeby některá manželka pro hněv a nevoli manžela svého na chvíli aneb na krátký toliko čas od manžela svého bytem se vzdálila, aneb toliko za tau příčinau, žeby mezi manžely některá nevole povstala a hněv mezi nima trval, a tak manželka od manžela svého by odešla, a však poctivě by se chovala: tehdy tím odjitím a od manžela svého vzdálením práva svého nepotratí.

Manželka, pro přísnost manžela svého ujde-li k prátelům a při nich poctivě živa jest, spravedlnosti své netratí, ani ta, která toliko na čas krátký pro hněv a nevoli od manžela svého se vzdálí a odejde.

C. XLVII.

Než kterážby žena cizoložstva aneb smilstva se dopustila, o bezhrdlí manžela svého auklady činila, jeho otráviti usilovala, s kauzly a s čárami zacházela, aneb v jiném k tomu podobném nešlechetném skutku postižena byla, a toby na ni shledáno a provedeno bylo: ta netoliko třetinu a manželské opatření potratí, ale i na hrdle ztrestána býti má.

Žena cizoložná, smilná, o bezhrdlí manžela svého auklady činící, čarodějná a kauzedlná, ta netoliko třetinu potratí, ale na hrdle má ztrestána býti.

C. XLVIII.

Muž ženu svau v svém vlastním statku s dítkami svými kšaftem aneb zápisem může spolčiti a srovnati: a kterážby tak dílem rovným od manžela svého opatřena byla, na třetinu aneb veyše statku manžela svého potahovati se nemůže.

Žena, s dětmi v statku manžela svého spolčená a srovnaná, na třetinu se potahovati nemůže.

C. XLIX.

I. Manželka, kterážby smluvami svadebními, životním věnem, to jest, takovým od manžela svého obvěněním, a jakž od starodávna jmenováno bylo, věčným věnem z statku jeho opatření přijala, a to by zápisem jí utvrzeno bylo: na tom povinna bude přestati, a více statku manžela svého užiti moci nebude. Však takového obvěnění přede všemi věřiteli a před těmi, kteříž právo k statku manžela jejího míti by chtěli, požive.

Žena, věčným věnem z statku manžela svého zápisem opatřená, na více statku po muži zůstalého potahovati se nemůže. Však takového obvěnění přede všemi věřiteli požive.

II. V jiných všech manželek a dětí opatřeních věřitelé vždyckny bývají první a přední dědicové.

(Do slova.)

C. L.

I. Měštěnín, maje dítky s jednau i s druhau manželkau, a pojímaje třetí ženu, povinen bude, spravedlivými z statku svého díly své dítky s prvními manželkami splozené opatřiti. Neučinil-li by toho, a statku svého tak by nepořídil: tehdy po

smrti jeho předešlé dítky spolu s jinými posledními k rovným dílům v statku jeho připuštěni buďte.

Otec děti, z první manželky splozené, náležitými díly z statku svého opatř; jinak po smrti jeho s jinými z poslední manželky splozenými dětmi rovný díl míti budau.

II. Však kterážby spravedlnost nápadním právem kterým dětem po dědích, bábách, aneb po komžkoli jiném obzvláštně náležela: při té také oni zůstaveni buďte.

Však kterážby spravedlnost nápadním právem kderým dětem po komžkoli náležela, při té zůstaveni budau.

C. LI.

I. Dcera, po kteréžby toliko od otce, matky aneb od bratří jejích věno s veypravau manželu jejímu vydáno a vyplněno bylo, tím a takovým přijetím věna další spravedlivosti dědické se nezbavuje, zvláště pak, když by se zápisem, smluvau aneb odkvitováním statku a dědictví otce a matky své neodřekla.

Věnem a veypravau dcera se nevybývá, to jest, další dědicské spravedlnosti nezbavuje, zvláště kdyžby se již buď zápisem aneb jinák neodřekla.

II. Ale nevybyl-li by jí otec její smluvami svadebními, zápisem aneb kšaftem, jistým dílem z statku svého: tehdy, bude-li potom po smrti otce svého chtíti s jinými dětmi rovného a jednostejného dílu užiti, povinna bude, což po ní prvé u věně a veypravě dáno bylo, to do podílu zase položiti aneb na svém dílu do té summy dopustiti sobě poraziti.

Protož bude-li po smrti otce, kterýž by jí dílem z statku svého nevybyl, chtíti s dětmi jinými rovného dílu užiti: povinna bude zase věno a veypravu do podílu položiti, aneb na svém dílu poraziti.

III. A též rozuměti se má o synu, kterémuž, když se ženil, otec díl jistý k živnosti dal, a tímby ho z statku svého nevybyl.

(Do slova.)

IV. Však otec, učinil-li by o statku svém kšaft, a týmž svým kšaftem synu aneb dceři přidal by ještě něco z lásky k předešlému svému po synu aneb dceři dání; a v tom svém kšaftu takby doložil, „že ho aneb ji tím z statku svého vybývá“:

syn i dcera jeho na tom již musejí přestati, a více na statek, po otci jich pozůstalý, nemohau se potahovati.

Otec, čině kšaft, přidal-li by nětco z lásky k předešlému svému po sýnu neb dceři dání, a v tom kšaftu by doložil, „že ho neb ji tím z statku svého vybývá“: syn i dcera již na tom musejí přestati, na víc statku se nepotahujíce.

C. LII.

Smlauvy svadební, vedlé starobylého pořádku v šesti nedělích pořád zběhlých ode dne snětí manželského, knihami městskými ať se stvrzují.

Smlauvy svadební v šesti nedělích od dne snětí manželského knihami městskými stvrditi se mají.

C. LIII.

Mezi manžely dějí se také zápisové, kteříž slovau vzdání statkův společná aneb k živému obdržení, kterýmižto věnní i obvěněná spravedlnost, a tak i všeckna jiná, kteráž manželům náležela, se přetrhuje; proto, že takovými zápisy manželky jiné opatření berau a s dítkami k dílu rovnému se připauštějí. I kdežby koli manželé takové zápisy mezi sebau zdělali, a o ně dobrovolně se snesli: při takových zápisích i s dítkami svými zůstaveni budau. A těch a takových zápisův bez povolení dětí svých rodičové měniti již nemohau.

Společným statkův vzdáním věnní i obvěněná spravedlnost se přetrhuje a míjí; neb se ním manželky k rovnému s dětmi dílu připauštějí. A rodičové bez povolení dětí svých (totižto ze jména je do zápisův pojmauce) měniti tak společných vzdání nemohau.

C. LIV.

Forma pak takového vzdání společného tato jest:

Pavel Žatecký, stoje osobně v raddě, s dobrým svým rozmyslem a dobrovolně vzdal jest a mocí zápisu tohoto vzdává dům svůj, k tomu jiný statek svůj všecek (má-li zahrady, vinice, pole, dvůr, všeckno což na gruntech jest, může ze jména položiti, aneb těmito slovy „movitý i nemovitý“ jej zahrnkem obsáhna), kterýž má aneb míti bude, kde a na čem, anebo po komž koli by jemu přijíti a náležeti mohl, i všecky jiné spravedlnosti své, nic ovšem nevyměňujíc, Johance, manželce své, k jmění, držení a k dědičnému vládnutí. Kterémužto Pavlovi nadepsaná

Johanka zase vzdala jest a mocí zápisu tohoto vzdává ten týž jeho dům i všecek jmenovaný statek jeho, k tomu také ještě jiný statek svůj všecek, movitý i nemovitý, právo i spravedlnosti své všecky, kteréž má a potomně mohla by míti, též k jmění, k držení a k dědičnému vládnutí, tím vším spůsobem, jakož on Pavel jí učinil, žádného práva, ani další jaké spravedlivosti v tom sobě nepozůstavujíce. Tak a na ten spůsob: Jestli žeby jeho Pavla prvé, nežli ji Johannu Pán Bůh od smrti neuchoval: tehdy aby ona Johanna v tom ve všem statku po něm Pavlovi zůstalém, v jeho i v svém byla rovná a pravá společnice s dětmi spolu splozenými. Pakliby děti jsauce zemřeli, anebo žeby jim jich Pán Bůh dáti neráčil: tehdy ten statek všecek jejich tak obapolně vzdaný aby z umrlého na živého pozůstalého z častopsaných manželův plným právem připadl, bez překážky všelijaké každého člověka, jakéžkoli právo k tomu míti chtějícího.

Aby manžel dobrovolně vzdal dům svůj a jiný všecek statek movitý i nemovitý, kterýž má anebo míti bude, kde a na čem anebo po komž koli by jemu přijíti a náležeti mohl, i všecky jiné spravedlnosti své, nic ovšem nevyměňujíc, manželce své k jmění, držení a k dědičnému vládnutí. A manželka zase jemu tentýž statek vzdala, a jiný svůj též všecek spůsobem již oznámeným, však na ten spůsob: Umřel-li by prvé manžel, tehdy aby manželka byla rovná v tom statku společnice s dětmi; pakliby dětí nebylo, tehdy ten všecek statek aby z umrlého na živého připadl.

C. LV.

Mimo a přes takové zápisy, kteříž se mezi manžely dějí a vztahují se na společná a obapolní statkův vzdání aneb zadání; tolikéž i smlauvy svadební, jimiž manželé sobě statky tak společně zavazují a odevzdávají, děti své v ně a podle sebe pojmauce, a nápady mezi sebau a dětmi svými řídíce; v kterýchžto zápisích moci by sobě k změnění nepozůstavili, ale takové zápisy bez místa knihami městskými sobě stvrdili: již jiných zápisův ani kšaftův na ty statky činiti, ani žádným jiným spůsobem od sebe statkův těch odcizovati nemohau. Nebo jakž zápis, kterýž se děje pro smrt a slove *donatio causa mortis,* k stvrzení přichází smrtí toho, kdož jej komu činí: tak také i mezi manžely statek obapolně vzdaný z umrlého na živého pozůstalého plným právem připadá. Lečby se týž manželé,

nepojavše ze jména dětí svých do téhož zápisu, aneb žeby děti jejich zemřeli, sami dobrovolně z něho propustiti a jinák se v tom opatřiti chtěli.

Mimo takové společné statkův vzdání manželé jiných sobě zápisův činiti, ani od sebe statků odcizovati nemohau, lečby se ti manželé, nepojmauce dětí ze jména do společného vzdání, aneb žeby děti zemřeli, z takového společného vzdání dobrovolně propustili.

C. LVI.

Než přišla-li by na muže, to jest, na manžela, potřeba z dopuštění božího taková, žeby z příčin slušných, i také pro chudobu, statku takového něco odprodati musil: tu a v příčině takové, poněvadž muž jest pán a správce netoliko ženy, ale i statku jejího, lečby žena z statku toho co sobě vymínila, manžel bude moci to učiniti; ale však s vědomostí a s povolením práva. Sic jinák, byl-li by muž zjevný mrhač statku a bezpotřebný utrátce: tehdy na vznešení ženy aneb přátel jejích přísežní (jimž neřády náleží přetrhovati a nepořádné i škodlivé věci napravovati) mohau toho zbrániti, a utrátci i mrhače takového, jakžby se jim za slušné vidělo a zdálo, ztrestati.

Manžel z příčin slušných, i také pro chudobu, statku, který s manželkau má, může nětco odprodati s povolením práva; ale byl-li by týž manžel mrhač, toho se jemu dopustiti nemá.

C. LVII.

I. Takovým pak zápisem společného statkův vzdání, po smrti manželky žádnému manželu se ta moc neodjímá, aby on v svém statku a manželky své tak vzdaném neměl a nemohl mocným pánem a vládařem býti, aneb žeby hned po smrti ženy své povinen byl, o něj s dětmi svými se děliti; neb děti od otce dílův žádati nemohau.

Muž po smrti ženy, bez překážky dětí, statkem, který měl s ženau společný, vládnauti má, a není se o něj s dětmi děliti povinen; neb děti od otce dílův žádati nemohau.

II. Než jestli žeby který syn aneb dcera s radau otce svého se oženil aneb vdala: tehdy otec syna vedle své možnosti slušně dílem aneb živností opatřiti, a po dceři své též vedle své možnosti jistau summu v věně s veypravau jmenovati a dáti má.

Otec syna, když se s jeho radau žení, podle možnosti živností opatřiti má; též i dceru, když se vdává, věnem a veypravú.

C. LVIII.

I. Také muži aneb otci ta svoboda se propůjčuje, aby pro takový společný zápis nad dětmi svými mohl poručníka aneb poručníky zříditi. Kteřížto poručníci, jestli žeby se žena jeho a matka těch dětí po druhé vdala, budau moci ty sirotky i díly jich opatrovati.

Otec pro společné vzdání může dětem poručníky zříditi, a ti, kdyžby se matka těch dětí vdala, mohau ty sirotky i díly jich opatrovati.

II. Než dokavádžby matka těch sirotkův na stolici vdovské seděla, a sirotci by let nedošli, statek bez umenšení jeho i sirotky dobře by opatrovala: tehdy statek takový s sirotky v opatrování jejím zůstaň.

Než, dokudž máté sedí na stolici vdovské, ten statek má bez umenšení jeho i s sirotky nezletilými opatrovati.

III. Však právo v jednomkaždém městě po smrti člověka toho statek takový má rozkázati zinventovati, to jest, popsati; a byla-li by k tomu příčina dána, tak žeby ta vdova sedící na vdovské stolici svau vůli provozovala, sirotčí statek mrhala, a jej marně utrácela: vydada jí díl její z toho, sirotčí díly podle náležitosti opatřiti a nad těmi dětmi a statkem jich poručníky zříditi má.

Pakliby jej mrhala, právo to přetrhnauti a díl její jí vydati má.

C. LIX.

I. Kterážby žena, majeci děti, po druhé se vdala a dílem svým od týchž dětí svých se oddělila, a muži svému aneb komu jinému díl svůj dala: tehdy děti zemrau-li, dílové jich ne na máteř, ale na krevní přátely, spolubratří a sestry jich pozůstalé, připadnau.

Máté vdadaucí se podruhé, oddělí-li se dílem svým od dětí a muži svému jej dá nebo jinému někomu: tehdy děti zemrau-li, dílové na jich krevní přátely, na bratry a sestry, připadnau.

II. Než nebylo-li by přátel krevních žádných, tehdy teprva na matku takový statek připadne.

Pakliby těch nebylo, tehdy tepry na máteř.

III. Pakliby žena taková, vdávajíc se po druhé, muži svému aneb komu jinému dílu celého nedala, než pro nápad dětí svých jisté summy v moci sobě pozůstavila: tehdy, zemřeli-li

by děti její před léty, a přátelé by týchž dětí ještě také krevní pozůstali: nápadu při týchž přátelích do summy toliko v moci sobě pozůstavené užiti moci bude.

Mátě, jak veliké summy sobě v moci pozůstaví, vdajíc se po druhé, do takové summy nápadu po svých dětech nezletilých užive.

C. LX.

I. Ženy, kteréžby, majíce dítky s prvními manžely, podruhé se vdáti chtěly, povinny budau, všecken statek sirotčí a manželův svých z auplna prvé na podíly položiti, a nic takového statku žádným spůsobem preč od sirotkův neodcizovati, ani před sirotky zatajovati. Neb, bylo-li by jinák na ně shledáno, žeby co před sirotky toho ustřely, aneb v tom neupřímnosti, k ublížení spravedlivosti sirotčí, požili: tehdy netoliko navrácením takového statku ukrytého sirotkům povinny budau, ale také o díl a právo své, kteréžby jim v tom statku manželův jejich náleželo, přijdau.

Žena, po druhé se vdávajíc, ustře-li co před sirotky, to má netoliko zase navrátiti, ale také dílu svého, v tom statku jí náležejícího, se zbavuje.

II. Tolikéž ta svoboda propůjčuje se sirotkům, kdyby před dojitím let jejich matka umřela, a po smrti její při otčimovi jejich něco toho se našlo, cožby od matky po otci jich ukryto bylo a v inventář položeno nebylo: že o takový ukrytý statek k očimovi právem sirotci hleděti moci budau.

Sirotci k otčimovi hleděti mohau pro statek, po jich otci zůstalý a od matky ukrytý a inventářem pominutý.

C. LXI.

A jakož jest předešle bývalo, kdež jest manželka od manžela ze jména do zápisu pojata byla, že jest potom napřed polovici statku toho brávala, a v druhé polovici, jakožto nepořízené, třetího dílu před dětmi užívala; i poněvadž zápisové takoví více se pro poctivost manželek dějí, a ze jména děti v ně pojati býti nemohau, proto, že někteří ještě na světě nebývají, než místo nich na dědice se tíž zápisové vztahují: protož v těch takových statcích manželka aby více ku polovici statku *prærogativam* nemívala, to jest, před dětmi zvláštním dílem nepředčila, ale s dětmi manžela svého, po zaplacení dluhův spravedlivých, v dílích srovnána byla. Než nepozůstalo-li by

žádných dětí: tehdy manželka po smrti manžela svého jakožto zápisnice a ta, kteráž manžela životem přečkala, takové statky přede všemi podle práva obdrží.

Manželka, by ze jména do zápisu podle manžela pojata byla, tehdy, po smrti jeho před dětmi v statku po něm pozůstalém nic napřed míti nemá, než v dílích s nimi srovnána býti má. Pakliby dětí nebylo, spadne ten statek na ni jakožto na zápisnici.

D. I.

Dal-li by kdo komu statek svůj zápisem (hnut jsa k tomu láskau a přátelstvím, kteréžby jemu ukazováno bylo) a zápis dání statku takového vztahoval by se na smrt zapisujícího, tak aby takový statek všecek, po smrti jeho, na zápisníka a na dědice jeho plným právem připadl: i jestli žeby zapisující zápisníka životem přečkal, takový zápis smrtí zápisníka přetržen, a statek ten všecek zase plným právem na zapisujícího připadne.

Zápisník umře-li prvé nežli zapisující, jehožby zápis se na smrt vztahoval: tehdy statek zase na zapisujícího plným právem připadne.

D. II.

I. Také dal-li by někdo někomu statek svůj všecek, aneb jistý díl z téhož statku svého, na ten konec, aby toto aneb ono byl povinen učiniti; a ten, jemužby takový statek pod jistau výminkau dán byl, toho by nevykonával, aneb z příčin některých vykonávati nehleděl, nechtěl, aneb ovšem hned nemohl: tehdy takové statku dání nebude jemu platné. Nebo dání pro příčinu a pod výminkou, kteráž k vykonání nepřišla, může zase odvoláno býti.

Dání statku pod veyminkau, kterážby k vykonání nepřišla a se nevykonávala, může zase odvoláno býti.

II. Ale kdožby komu dal statek a dání takového zápisem by mu potvrdil, a žádné moci k změnění týmž zápisem sobě by nepozůstavil: ten takového dání odvolati a změniti potom již nemůže.

Ale dání statku bez veyminky a bez moci k změnění pozůstavené odvoláno a změněno potom býti nemůže.

D. III.

Dáti a zápisem potvrditi se může statek aneb jiná věc vlastní a svobodná také i nepřítomným.

Dáti se statek aneb jiná věc svobodná může a zápisem potvrditi i nepřítomným osobám.

D. IV.

Kdyžby manžel při smluvách svadebních přijal svau budaucí manželku za mocnau do statku svého hospodyni, aneb zase manželka svého budaucího manžela za mocného do všeho statku svého hospodáře: tím spůsobem, poněvadž se to děje pro poctivost manželskau, jeden druhého statku sobě přivlastniti nemůže. Než chtějí-li v tom jinák manželé pořádněji se opatrovati, a statky sobě vzdávati aneb jimi se spolčovati, jakž práva vyměřují: to se při jich svobodné vůli zůstavuje.

Přijetím manželky budaucí při smluvách svadebních do statku za mocnau hospodyni, aneb zase manžela za mocného hospodáře, statek se nevzdává a nepřivlastňuje žádnému; neb se to děje pro poctivost manželskau.

DE TUTELA, DE TUTORIBUS
et curatoribus pupillorum.

O poručenství a poručnících sirotkův a jich statkův.

D. V.

I. Poručenství jest ochrana, moc a vrchnost nad osobau svobodnau, k opatrování a k obhajování té osoby, kterážby pro mladost a věk svůj dětinský a nedospělý ani sama sebe, ani věcí svých opatřiti a ochrániti nemohla, od práva stvrzená a daná.

II. Aneb poručenství jest svěření dětí a statku jich té osobě aneb osobám, na kteraužto aneb na kteréžto práce a povinnost poručenství od otce aneb děda týchž sirotkův se vzkládá.

Poručenství jest svěření dětí a statkův jich osobě neb osobám, od otce nebo děda nařízeným.

D. VI.

Poručníci pak jsau ti, ježto moc a takovau vrchnost nad dětmi a sirotky mají, a ti při právu nacházejí se v trojím rozdílu. Neb jedni jsau krevní po meči a slovau *tutores legitimi.* Druzí *testamentarii,* to jest, kšaftem nařízení. A třetí *dativi per inquisitionem judicis,* to jest, od práva volení a sirotkům daní z spravedlivého saudcův vyhledání a uvážení.

Jsau pak poručníci jiní krevní po meči neb po přeslici, jiní kšaftovní, jiní od práva volení.

D. VII.

I. Poručníci po meči jsau ti, kteřížto sirotku aneb sirotkům jsau nejbližší po meči přátelé, to jest, přátelé krevní. A kdožby z těch v přátelství krevním nejbližší se nacházel, ten také vedle takového jako poslaupného a nejbližšího krevního přátelství lepší právo k opatrování sirotků a jich statku mívá; proto, neb kdož bližší jest k poručenství, bližší jest také i k nápadům.

II. A tolikéž, na kohož z přátel těch bude vzloženo břemeno poručenství: ten také, zemřeli-li by sirotci, nápadem užive jejich dědictví. Ten zajisté má požiti a účasten býti užitku, kterýž se nevzdaloval práce snášeti. A zase ten se nápadu zbavuje, kdož se poručenství zpěčuje.

Nejbližší přítel krevní k poručenství má právo i k nápadu, jestli žeby sirotci, let dospělých nemajíce, zemřeli.

III. Avšak při takových po meči přátelích i poručnících právo toho šetřiti má, aby z týchž přátel krevních hodnější k opatrování sirotkův a statkův jich se připauštěli. Nebo, by pak někdo z lidí přátelstvím nacházel se sirotkům bližší, avšak kdyby sirotkův ani statku jich opatrovati, sirotkův k dobrému vésti neuměl, statku sirotčího dostatečně rukojměmi i sic jinak ujistiti ani uručiti nemohl, aneb nechtěl: tehdy další sirotkův přátelé, by i po přeslici byli, jsau-li lidé dobří, hodní a zachovalí, k takovému poručenství připuštěni budau.

Někdy přátelé další, by pak po přeslici byli, jsau-li dobří, hodní a zachovalí, a statek sirotčí dostatečně by uručiti chtěli, k poručenství připuštěni bývají.

A právu to opatrovati náleží, aby sirotčí statkové dostatečně od takových po meči aneb po přeslici přátel jich a poručníkův urukováním pojišťováni byli, aby ti a takoví statkové sirotčí nehynuli, ale, nemohlo-li by s zlepšením statku sirotčího, tehdy při nejmenším bez umenšení jeho, až do let sirotčích týmž sirotkům dochováni byli.

Sirotčí statek poručníci krevní dostatečně zaručiti mají.

D. VIII.

Druzí poručníci slovau *tutores testamentarii,* to jest, poručníci kšaftovní. A bývají ti, kteréž otcové aneb dědové v svých kšaftích nad dětmi a vnuky svými za poručníky řídí a ustanovují. A ti poručníci, pokudž by jim otcové a dědové aneb jiné osoby kšaftující se důvěřily, tak a nejinák v tom se spravedlivě chovejte.

Druzí poručníci slovau kšaftovní, kteří se kšafty ustanovují.

D. IX.

I. Bývají časem od kšaftujících voleni a nad sirotky ustanoveni mocní otcovští poručníci. Kteřížto poněvadž zvláštní důvěrností od kšaftujících k té práci potaženi bývají, a otcové aneb dědové nad jiné lidi smrtedlné svau všecku naději v nich složili a jim dítek svých svěřili: protož týž mocní otcovští poručníci, vedle takové důvěrnosti od kšaftujících v nich složené, tak se při statcích sirotčích chovati budau, aby téhož statku sirotčího raději přibývalo, než ubývalo.

Mocní otcovští poručníci, vedle důvěrnosti a naděje od kšaftujících v nich složené, tak chovati se mají, aby sirotčího statku neubývalo.

Ti pak takoví mocní otcovští poručníci, poněvadž jsau *paternae potestatis,* majíce na sobě takovau moc, jako vlastní otec týchž sirotkův, od kohožby koli a kdy koli kšaftem zřízeni byli: ani právu, ani sirotkům, ani žádnému jinému žádným počtem povinni nebývají, lečby a pokudžby se sami dobrovolně v to uvolili.

A počtem žádnému povinni nejsau, lečby se sami dobrovolně v to uvolili; nebo mají na sobě takovau moc, jako vlastní otcové.

D. X.

I. Vzkládá se také časem i na manželky od manželův jejich poručenství, kteréžto *tutela anomala* při právě slove,

proto, že práva těch a takových i k těm věcem podobných prací ženám dotýkati se zbraňují.

II. Avšak otec kdyžby manželku svau za mocnau otcovskau poručnici nad sirotky a statkem jich zříditi a té poctivosti jí příti chtěl, a ona potom statek sirotčí zle by spravovala: tehdy právo v té příčině bude moci časně takovau věc k nápravě slušné přivesti a sirotky i statek jim náležející jinák opatřiti.

Matka, byla-li by za mocnau otcovskau poručnici nařízena, a zle statek sirotčí spravovala: právo má to časně k slušné nápravě vésti.

D. XI.

I. Třetí poručníci slovau *tutores dativi*, poručníci od práva volení aneb daní. Jsau ti: Kdyžby žádných přátel sirotkův ani po meči ani po přeslici pod tím právem se nenacházelo, a otec aneb děd těch sirotkův bez pořízení z tohoto světa by sešel, aneb žeby kšaft jich z příčin slušných zrušen, vyzdvižen a za nepořádný uznán byl: tu v takové příčině jednokaždé právo samo od sebe, by žádný nic toho nevznášel, ani za to žádal, povinno bude, těm sirotkům osoby hodné, pod týmž právem dobře usedlé, za poručníky voliti, aby oni ty sirotky i s jich statkem do let dospělých spravovali, je k dobrému a poctivému vedli.

II. Takové pak poručníky, kteřížby sirotkům od práva dáni a voleni byli, náležité bude právu v své vlastní ochraně míti a držeti. A kdyžby se koli tíž poručníci v potřebách takových sirotčích k auřadu konšelskému utekli: oni jsau a vždycky povinni budau, v tom ve všem, cožby k dobrému a užitečnému těch sirotkův bylo, jim raditi a pomáhati.

Když otec nebo děd bez kšaftu umře, anebo kšaft jich k zdvižení přijde, a sirotci zůstanau: tu právo samo od sebe povinno jest, hodné poručníky nařiditi, a ty poručníky v své vlastní ochraně míti a držeti.

D. XII.

Tu pak práci z strany poručenství, na kohožby koli od práva podána byla, každý povinen bude k sobě přijíti, lečby toho příčiny měl, a ty příčiny aneb příčinu ve dvau nedělích pořád zběhlých, od času podaného na něho poručenství, předložil,

kteréžby jej před takovým poručenstvím spravedlivě podle práva vymluviti a jemu postačiti mohly.

Na koho se od práva poručenství vzloží, každý je má k sobě přijíti, lečby příčiny měl právní, pro které by toho k sobě přijíti nemohl, a ty má ve dvau nedělích od času podaného na něho poručenství předložiti.

D. XIII.

Avšak ten poručník aneb poručníci od práva sirotkům daní, prvé nežby se statku sirotčího dotýkali a v spravování jeho vešli, dle uvarování budaucího nebezpečenství mají za to práva žádati (ač nebyla-li by taková věc prvé právem opatřena), aby všecek ten statek sirotčí, movitý i nemovitý, na gruntech, na svršcích, nábytcích, na penězích hotových, a tak summau na všem ze jména vyhledán a popsán byl, a toho všeho statku *inventarium,* to jest, popis od písaře přísežného, při přítomnosti dvau aneb více konšelův, aby pořádný učiněn byl. Kterýžto popis ku právu podán a při tom právě pilně do let sirotčích dochován, a z téhož popisu přípis také poručníkům vydán býti má, aby předkem věděli, jestli žeby kteří dluhové na vyupomínání byli a jiné některé sirotčí věci rychlého opatření potřebovaly, beze všech odkladův k nim přikračovati a statek sirotčí před zmrháním ochrániti mohli. Ano také i proto, aby tíž poručníci při počtu, jímž sirotkům, když let dojdau, povinni budau, v přítomnosti auřadu konšelského jsauce, mohli a uměli o všem zprávu učiniti. Neb když se poručníci nad sirotky zdělají, také i nad statkem sirotčím poručenství mívají.

Poručníci od práva daní, prvé nežliby se statku sirotčího dotýkali, pro uvarování budaucího nebezpečenství, i také z jiných slušných příčin, popisem pořádným všeho statku sirotčího se opatřte.

D. XIV.

Ti pak poručníci od práva sirotkům daní, i také ti, na kteréžby po přátelství připadlo poručenství, mají sobě registra pořádná spůsobiti, do nichžby příjmy z statku sirotčího, i také obzvláštní proti tomu vydání a náklady na sirotky i na jich statek pořádně poznamenávali aneb jinému poznamenávati sobě, do týchž register sirotčích, poručili: tak, kdyžby sirotci let došli, právu při přítomnosti týchž sirotkův aby poručníci od práva daní, vedle týchž register a pořádného od nich jednoho každého

času a věcí poznamenání, počet také učinili; právo pak i sirotci z toho počtu i z poručenství aby je kvitovali.

Poručníci registra sobě k příjmům a vydání spravte a v nich vše pořádně poznamenejte, a potom sirotkům vedle nich počet čiňte.

D. XV.

Také když poručníci počet sirotkům činiti budau, cožby se tu koli našlo a vyhledalo, žeby od poručníkův pro dobré a užitečné tak dobře statku sirotčího, jako i týchž sirotkův, z vlastního statku poručníkův vynaloženo bylo: tehdy sirotci budau k tomu právem přidržáni, aby jim poručníkům z statku svého zase to nahradili a navrátili; a to prvé, nežli by jim postaupení statku od poručníkův se stalo. A vzešel-li by mezi nimi o to odpor, přísežní práva mají je o to rozeznati. Neb věc spravedlivá by nebyla, aby poručníci za své práce ještě škod aučastníci býti měli.

Poručníci v příčině sirotčí utratí-li co svého, to jim sirotci nahraditi povinni jsau, prvé nežli jim statku bude postaupeno.

D. XVI.

Což se poručníkův po přátelství a kšafty zřízených (krom mocných otcovských poručníkův) dotýče: ti, kdyby sirotci k letům přišli, povinni také budau, týmž sirotkům, při přítomnosti osob k tomu od práva vydaných, ze všeho pořádně počty činiti. A našlo-li by se na témž počtu co nepořádného, aneb žeby skrze nedbánlivost těch poručníkův věci sirotčí k zmrhání přišly: budau moci sirotci o to o všeckno k týmž poručníkům aneb jich dědicům se domlauvati, k nim pořádem práva o to hleděti a na nich svého postíhati.

Sirotkům stane-li se jaká škoda příčinau a nedbánlivostí poručníkův: sirotci k nim aneb jich dědicům o to hleděti a svého na nich postíhati moci budau.

D. XVII.

Poručníci od práva sirotkům daní, jimžby nic od kšaftujícího za práci vyměřeno a odkázáno nebylo, poněvadž při spravování sirotkův a statkův jich práci vésti a takovau péči, jako při vlastních svých statcích, zachovati mají: jestli žeby sirotci před léty nedošlými zemřeli a přátel žádných krevních,

s městem trpících, se nenacházelo, tehdy týž poručníci za práci svau k dílu třetímu statku sirotčího nápad míti mají.

Poručníci od práva daní, zemrau-li sirotci, a přátel s městem trpících by nebylo, k třetímu dílu statku sirotčího za práci svau nápad mějte.

D. XVIII.

Sirotci všickni, kdyžby jim pořádný od poručníkův počet učiněn a vykonán byl, povinni budau, poručníkům z poručenství a z opatrování poděkování učiniti a je z toho ze všeho poručenství kvitovati.

Sirotci, přijmauce pořádný počet od poručníkův, jim z poručenství poděkujte a je kvitujte.

D. XIX.

Při počtích, kteřížby od poručníkův sirotkům činěni bývali, saudcům toho šetřiti potřebí bude, byli-li by nákladové a autraty na statek sirotčí, i také na též sirotky, při témž počtu kladeni v mírnosti a v náležité spravedlnosti; neb ne to, cožby poručníkům se vidělo a zdálo na počet klásti, ale to, cožby za spravedlivé přísežní uznali, průchod svůj míti bude.

Poručníci v vydávaní a autratách pro dobré sirotčí mírnost a náležitau spravedlnost zachovati mají.

D. XX.

Všickni pak poručníci toto znáti a věděti mají, že netoliko statky sirotčí pilně, bedlivě a spravedlivě opatrovati povinni jsau: ale že předně na ně ta péče náleží, aby sirotky v letech jich dětinských k ctnostem, k mravům a ke všemu dobrému vedli. A protož s pilností sami předkem s sebau to uvážíce, k čemu by sirotci od přirození byli náchylni, s radau přátel sirotkův a s dotazem práva, aby sirotky časně buď k učení svobodnému, anebo k řemeslům poctivým, též k službám, doma aneb ven z země a k dobrým lidem dávali; tak aby hned z mladosti své zvykali Pána Boha se báti, poctivě a šlechetně živi býti a lidem dobrým slaužiti; a kdyžby Pán Bůh ráčil jim dáti let rozumných dojíti, aby předkem církvi, potom vlasti své, a naposledy přátelům svým se odsluhovati a všechněm jiným lidem se hoditi a ku poctivosti býti mohli.

Poručníci sirotky veďte k pobožnosti, mravům a dobrým ctnostem; též k umění svobodnému, neb řemeslu a službám, k čemu by od přirození náchylni byli, s radau přátel a dotazem práva dávejte.

D. XXI.

Purkmistr a konšelé, poněvadž na místě Jeho Milosti Královské jsau nejvyšší vdov a sirotkův poručníci, jakož o tom A. XXIX. položeno jest: protož také zvláštní péči, pilnost a bedlivost o sirotky a vdovy míti mají. A jakžby kdo pod jich právem z tohoto světa sešel, aby hned bez meškání všecek statek, po témž člověku z světa sešlém pozůstalý, dostatečně opatřili, to jest, spečetili a zamknauti poručili, tak aby sirotčí věci skrze chytrosti lidské k zmrhání nepřicházely. Nýbrž, by pak i to bylo vědomé, že jest kšaft někdo udělal, a ten žeby před rukama byl: však bylo-li by za to žádáno od přátel, pro gruntovnější opatření spravedlnosti sirotčí, tehdy nic méně také statek po tom z světa sešlém má spečetiti dáti, a jej, nežby zinventován byl, opatřiti mají.

Auřad má hned, jakžby kdo pod jich právem z světa sešel, statek sirotčí, by se pak i o kšaftu vědělo, spečetiti dáti a potom popsati.

D. XXII.

Purkmistr a konšelé mohau ku poručníkům, krom mocných otcovských, z počtu svého osobu aneb osoby k radě a ku pomoci přidati. A ti slauti budau *tutores honorarii,* to jest, poručníci pro poctivost sirotčí nařízení, kteřížto časem svým i k sirotkům i k statku jich dohlídati moci budau. A uznali-li by, žeby se sirotci a statek jich nedobře opatroval: takové poručníky k pilnosti budau moci napomenauti, přátelsky potrestati a nedostatky k nápravě přivesti. A jestli žeby při ochraňování sirotkův a statku jich nedbánliví uznáni a nalezeni byli, mohau ty z poručenství složiti a jiné pilnější a bedlivější na jich místa voliti.

K poručníkům mohau se osoby dvě z raddy ku pomoci přidati, aby k nim dohlédali. A jestli žeby při poručnících nedbánlivost byla nalezena, jiní pilnější mohau na místo jejich zvoleni býti.

D. XXIII.

Sirotci i jich statkové jestli žeby od poručníkův zle opatrováni byli: tehdy netoliko přátelé týchž sirotkův pohlaví obojího, mužského i ženského, ale všickni jiní lidé budau moci takovau věc na právo vznésti a lepšího opatření sirotkům žá-

dati. A právo, uzná-li co toho, povinno bude takovau věc k nápravě přivesti.

Kdožby koli znal, an se sirotčí statek od poručníkův zle opatruje, to na právo vznésti může, a právo to opatřiti má.

D. XXIV.

Lidem obojího pohlaví, kdyžby se smyslem pominuli, právo správce nařiditi má, aby ti je, s jich statkem, do nabytí zase rozumu zdravého aneb do smrti jich slušně opatrovali.

Lidem obojího pohlaví, kteří by se smyslem pominuli, správcové pro opatření jich a statkův jejich od práva nařízeni buďte.

D. XXV.

Statek sirotčí byl-li by na hotových penězích, poručníci za ně sirotkům mohau, s dotazem práva, statek kaupiti, aneb k jinému dobrému sirotčímu takové peníze obrátiti, aby darmo peníze sirotčí neleželý.

Peníze sirotkům náležející k užitku mají obráceny býti, aby darmo neležely.

D. XXVI.

I. Poručníci sirotkům, jakž ti let dojdau, počty činiti mají.

Poručníci sirotkům zletilým počty čiňte.

II. Léta pak sirotkův jsau, kdyžby pacholík osmnácte, a děvečka patnácte let právě z auplna a z cela došli. A tehdáž těm sirotkům počty budau povinni poručníci činiti.

III. Lečby otec aneb děd v svém kšaftu jináč o tom vyměřil, a léta jich k dalšímu času protáhl, aneb právo také slušné toho přičiny uznalo, žeby protažení let k dobrému a užitečnému těch sirotkův bylo: tehdy to při tom zůstaň.

Léta pak sirotčí jsau, kdyžby pacholík osmnácte a děvečka pátnácte let z auplna a z cela došli; lečby otec nebo děd let jim do dalšího věku protáhl, anebo právo některau hodnau potřebu protažení let uznalo.

IV. A sirotci, dojdauce let svých, statky sami říditi, je opatrovati a o nich kšaftovati moci budau, tak jakž o tom i jinde vyměřeno jest.

Přijdauce pak sirotci k letům svým, statky své sami říditi i o nich kšaftovati mohau.

D. XXVII.

I. Poručník aneb poručníci jestli žeby prvé zemřeli, nežby sirotkům z poručenství počet učinili: tehdy dědicové a statkův jich držitelé povinni budau je v tom zastati, a sirotkům z toho, jestliže jsau jich otcové co k sobě sirotčího přijímali, právi býti.

Poručníci zemrau-li prvé, než by sirotkům z poručenství počet učinili: tehdy držitelé statkův jich povinni budau v tom je zastati.

II. A kdežby více, nežli jeden, poručníkův bylo: všickni jednostejně k jednostejné práci zároveň zavázáni jsau. A protož společně k sirotkům i k statkům jich přihlídejte, jednostejně a rovně je opatrujte. Neb žádnému výmluva nepostačí, žeby se v mále aneb v ničemž statku sirotčího nedotýkal. Kdož k jaké povinnosti zavázán jest, té každý dosti činiti hleď.

Poručníkův kde jest více, nežli jeden: ti všickni jednostejně k jednostejné práci zároveň zavázáni jsau. A tak žádnému veymluva nepostačí, že by se v mále nebo v ničem statku sirotčího nedotýkal.

D. XXVIII.

Sirotek, dojda let spravedlivých [a] věda, žeby někdo držel statek jeho zápisem, aneb jinák odcizený, nemaje k němu práva, ani žádné pořádné spravedlnosti: ve dni a v roce o svau spravedlnost nedomlauval-li by se, ten právo své a takovau spravedlnost promlčí.

Sirotek, dojda let spravedlivých a věda, žeby někdo statek jeho, nemaje k němu pořádné spravedlnosti, držel: ve dni a v roce nedomlauval-li by se o svau spravedlnost, tehdy právo své promlčí.

D. XXIX.

Poručník a poručníci, toliko k radě a ku pomoci kšaftem zřízeni, přidáni, aneb od práva a někoho jiného dožádáni, žádným počtem, ani jinau další jakau povinností (mimo svau dobrovolnau radu) zavázáni nejsau.

Poručníci, k radě a ku pomoci kšaftem přidaní neb od práva a někoho jiného dožádaní, počtem ani ničímž veyše, mimo svau dobrovolnau radu, zavázáni nejsau.

D. XXX.

Bylo-li by pak statku sirotčímu aneb sirotkům buďto od kšaftujícího aneb také od přísežných a práva víceji poručníkův, nežli jeden, zřízeno, a některý by z světa zšel: tehdy ti živi

pozůstalí budau předce povinni sirotky a statek jich opatrovati, potom jim z něho časem svým počet učiniti.

Sirotci mají-li více poručníkův, nežli jednoho, zřízených a některý by z světa sešel: tehdy živí pozůstalí předce sirotčí dobré opatrovati a potom z toho počet sirotkům činiti povinni budau.

D. XXXI.

Poručník kšaftem zřízený, nemaje sobě té moci od kšaftujícího propůjčené, nemůže jiného poručníka na svém místě sirotkům dávati, ani nad nimi, ani nad statkem jich ustanovovati. Než mocný otcovský poručník, poněvadž jednostejné moci jako vlastní otec aneb děd sirotkův požívá, učiniti to dobře moci bude.

Mocný otcovský poručník jiného poručníka na svém místě sirotkům zříditi může: jiný kšaftovní poručník té moci nemá.

D. XXXII.

Sirotek žádný bez vůle a vědomí poručníka aneb poručníkův svých u žádného nemůže se v nic vdlužiti, ani jakých závad, zápisův aneb závazkův na osobu svau, ani na statek svůj uvozovati, a to žádným vymyšleným spůsobem. Lečby to uznáno bylo, žeby to k jeho dobrému a užitečnému se vztahovalo: tehdy to toliko svůj průchod míti má; proto, že sirotkův žádná jiná jednání neváží a platná nebývají, než toliko, kterážby se k jich dobrému, a ne ke zlému a k jich škodě vztahovala.

Sirotek bez vůle poručníka v nic se dlužiti, ani žádné závady na osobu svau, ani na statek svůj uvozovati nemůže, a to žádným vymyšleným spůsobem, lečby to uznáno bylo, že by se to k jeho dobrému vztahovalo.

D. XXXIII.

I. Poručník žádného statku sirotčího od sirotkův ani sám skrze sebe samého, ani *per interpositam personam,* skrze jinau osobu, maje s ní o to srozumění, neknpuj, ani jich k ničemuž sobě nezavazuj.

Poručník od sirotkův ani skrze osobu jinau, maje o to s ní srozumění, nic nekupuj, ani jich k sobě k ničemuž nezavazuj.

II. Tolikéž bylo-li by více poručníkův: tehdy jeden od druhého, ani od jiných nic sirotčího nekupuj, lečby právo uznalo, žeby takový prodaj byl a mohl býti s dobrým sirotčím, a žeby nemohli vychováni ani opatrováni býti. Tu v té a takové pří-

čině kdožby s povolením práva aneb auřadu toho města, sirotčí statek kaupil, takového trhu jakožto pořádného požiti má.

Též poručník jeden od druhého, ani od jiných nic sirotčího nekupuj, leč s povolením práva.

III. Avšak při zápisu prodaje statku sirotčího aneb smluv všelijakých o statky sirotčí aby toho hned ze jména dostaveno bylo, že auřad pro dobré sirotčí k takovému prodaji aneb k smlauvě vůli dal. *Juste possidet, qui authoritate judicis possidet,* spravedlivým jest jedenkaždý statku toho vládařem, jehož s povolením práva v držení všel.

A to povolení aby hned při zápisu poznamenáno bylo, že auřad pro dobré sirotčí k tomu vůli dal.

D. XXXIV.

I. Poručníci na místě a jménem sirotkův o dluhy i o všelijaké jiné spravedlnosti, kteréžby sirotkům buď po otci, aneb po jich přátelích náležely, pořádem práva mohau přikračovati a o ně se sauditi. A cožbykoli buď vysaudili aneb prosaudili, to k užitku aneb ke škodě sirotkům vztáhnauti se má.

Poručníci věci sirotčí řeďte a o ně se na zisk i na ztrátu sirotkův suďte.

II. Tolikéž všickni jiní lidé, kteřížby jakékoli spravedlnosti v statcích sirotčích míti se hlásili, k poručníkům o to hleděti a svých spravedlností na nich, jakožto na místě sirotkův, právem dobývati mohau. A cožbykoli toho spravedlivě vyhledáno bylo, to poručníci z statkův sirotčích nahražovati a platiti povinni budau.

Má-li kdo co na statku sirotčím, hleď o to k poručníkům.

D. XXXV.

I. Mocný otcovský i jiný všelijaký poručník, měl-li by v své moci sirotka, buď mužského aneb ženského pohlaví, již let došlého; a takového sirotka potkávalo by poctivé ženění aneb vdání, a poručník byl by s poctivostí za téhož sirotka požádán, a vůle sirotka také k tomu byla; on pak pro užívání statku sirotčího netoliko toho by učiniti zanedbával, ale i odtahův zbytečných v tom by požíval, tak žeby sirotku skrze to nemalé nebezpečenství nastávalo: tehdy v té příčině taková

věc bude moci na právo vznesena býti. A právo uznalo-li by, že ten mocný otcovský aneb kterýkoli jiný poručník žádných spravedlivých výmluv, pro kteréžby sirotka k manželství hodnému a dobře zachovalému člověku vydati se zbraňoval, nemá: bude moci takového sirotka se zmocniti, a takovau osobu k manželství zamluviti.

Žádný poručník nemá brániti sirotku, buď mužského nebo ženského pohlaví, k hodnému manželství přijíti; jinak se toho právo zmocní a sirotka k manželstvu zamluví.

II. A též toto právo na vlastní otce se vztahuje, kteřížby, jsauce za spřízněni požádáni od dobře zachovalých osob mužského pohlaví, dcer svých z urputnosti, nemajíce žádných hodných příčin, než samau toliko chudobu, k svatému manželství dávati nechtěli. Chudoba zajisté cti netratí.

Ani otec pro chudobu nemá brániti dceři své manželstva.

D. XXXVI.

Poručníci, nemohli-li by kterých dluhů a jiných spravedlivostí sirotčích vyupomínati, a uznána a vyhledána byla by jich bezelstnost, že jsau k nim za příčinami slušnými přijíti ani zhoditi nemohli: sirotkům jimi povinovati nebudau.

Poručníci nemohau-li bezelstně sirotčích dluhův vyupomínati, sirotkům jimi povinni nebudau.

D. XXXVII.

Při kterémžby se pak koli ze všech poručníkův lest, faleš, podvod a jakáž koli jiná nepravost našla a vyhledala, a ta na některého aneb některé z poručníkův prokázána byla, že jsau tu a takovau nepravost nad těmi sirotky, kteříž v moci jich byli, aneb nad statkem sirotčím provedli aneb provesti chtěli: k tomu jednomukaždému, vedle zasluhy jeho, právo se zachovati a jej vedle provinění jeho spravedlivě trestati moci bude.

Lest a jaká koli jiná nepravost poručníkův, nad statky sirotčími provedena, k slušnému ztrestání buď přivedena.

D. XXXVIII.

I. Statek sirotčí aneb těch, kteřížby od práva za jakýmiž pak koli příčinami ušli a odstaupili; a tolikéž byl-li by který statek pro odpory stran k žádosti něčí právem buď v domu

aneb v kterých pokojích a truhlách zamčen, spečetín, a právem tak opatřen; a někdo by svévolně a z potupy práva takové pečeti odtrhal, pokoje aneb truhly aneb co jiného zodmykal, a na ublížení práva i také spravedlností lidských tak se toho zmocňoval a dotýkati nenáležitě směl, a toby potom na koho shledáno bylo: tehdy ten a takový v pokutu, kteráž na odbojníka práva se vztahuje, upadne.

Kdoby se cizího statku zmocňoval a svévolně pečeti odtrhal, pokoje nebo truhly zodmykal, v pokutu odbojníka práva upadne.

II. Jest pak ten odbojník práva, kdožby ne pořádem práva, ale mocí svau právu odpírati a ubližovati hleděl. Kteréhožto pokuta jest hrdla ztracení.

Odbojník práva jest, kdožby ne pořádem právem, ale mocí svau právu odpírati a ubližovati chtěl; pokuta jeho ztracení hrdla.

DE EPHEBIS.

O lidech mladých.

D. XXXIX.

I. Staré obecné jest přísloví, že jsau práva dobrá a užitečná za příčinau zlých obyčejův a škodných mravův zrostla a svůj začátek vzala.

II. Poněvadž se pak to na oko spatřuje, kterak lidé mladí (když jim po jich rodičích statkové v ruce přicházejí, a od poručníkův se postupují) skrze nabádání zlých neupřímných a pochlebných lidí své takové statky marně utrácejí, mrhají, a než téměř na světě živi býti počnau, o své statečky přicházejí, rodičům hanbu a přátelům svým krevním a příbuzným žalost i zármutek činíce: i pro přetržení toho zlého, toto se za právo ustanovuje.

III. Kdyžby koli sirotci k letům přišli, a jim od poručníkův počtové učiněni a statkové postaupeni byli: tehdy ti sirotci, kteříž lidé mladí do let pětimecítma věku svého slovau, statkův svých s bázní boží náležitě aby užívali a jich marně a hanebně, s nevěstkami, s pochlebníčky svými neutráceli.

Pakliby ti a takoví mladí lidé své vůle v tom požívati a na právo málo dbáti chtěli: tehdy (poněvadž právu náležité jest to opatrovati, aby žádný ani svých vlastních věcí zle a ke zlému nepožíval) právo na takové lidi mladé bude moci hned sáhnauti, je do vězení vzíti a v statek jich se mocně k užívání obecnému dobrému uvázati; a ty lidi mladé i s těmi, kteřížby je v tom fedrovali a na to vedli, aby hanebně a marně statky své utráceli, do jistých let z města vypověděti, a cíl i čas jistý jim uložiti, aby předkem se provandrovali, jiné mysli a rozumu zdravějšího tam nabyli, a okusíce bídy, psoty a nauze, uměli se potom vážněji, poctivěji i pokojněji chovati a střídmosti při všech věcech, i také při užívání statkův svých, požívati; tak aby statky ty, kteréž jim rodičové s prací velikau nachovali a po sobě pozůstavili, k dobrému svému obraceli, a mezi lidmi dobrými obcujíce, ctně, šlechetně a křesťansky živi byli.

Lidé mladí do let pětimecítma věku svého slovau. A ti jestli žeby statky své marně a hanebně s nevěstkami a pochlebníky svými, na hanbu rodičův a žalost přátel, na právo málo dbáti chtějíce, utráceli: právo je do vězení vzíti a v statek jich se mocně k užívání obecnému dobrému uvázati, a ty lidi i fedrovníky jejich do jistých let z města vypověditi moci bude.

IV. A netoliko takové lidi mladé, svévolné, nevážné, neposlušné, právům nepoddané a statečkův svých mrhače, přísežní a saudce jednohokaždého města budau a moc mají trestati; ale všeckny také lidi letité a obyvatelé měst svých, jakéhož pak koli, buď mužského aneb ženského pohlaví, kteřížby právu poddáni býti nechtěli, ale své vůle požívali, na potupu a zlehčení práva i úřadníkův Jeho Milosti Královské co takového bráti by před sebe chtěli, životy vedauce rozpustilé a sami živi jsauce neřádně, statky své vlastní aneb jiných, na škodu svau aneb jiných, marně by utráceli, a jsauce z toho napomenuti, aby toho přestali, toho by učiniti zanedbali a nijakž napraviti nechtěli: tehdy přísežní budau k nim moci, buď vězením, buď peněžitými pokutami přikračovati, aneb také do jistých let, ano na věčnost je z měst vypovídati.

Ano i starším a letitým lidem svá vůle v rozpustilosti a mrhání statkův dopuštěna býti nemá; než buď vězením nebo peněžitými pokutami má se k nim přikračovati.

D. XL.

Kdožby jaké summy půjčil lidem mladým, totižto pacholíku, nežby osmnácti, a děvečce, nežby patnácti let věku svého došli; aneb těm, kteříž by ještě v moci svých rodičův aneb poručníkův byli, bez vědomí a povolení rodičův; též sirotkům bez vědomí a povolení jich poručníkův: takovau summau rodičové ani poručníci půjčujícímu povinnovati nebudau. A ti lidé mladí i také sirotci, vkročíce v statky sobě náležející, budau potom vůli míti, takové půjčky buď splatiti, aneb jich tak nechati.

Kdoby jaké summy půjčil lidem nezletilým aneb těm, kteří by v moci rodičův neb poručníkův byli, bez povolení jich: o takovau summu půjčující přijdau.

D. XLI.

Rodičové, kdyžby vám Pán Bůh dítky dáti ráčil, péči a zvláštní bedlivost o ně mějte, aby dobrému hned z mladosti své zvykali, Pána Boha se báli, životův zahálčivých a rozpustilých nevedli, učení aneb řemesel, k nimžby dáni, aneb k službám obráceni byli, aby pilni jsauce, své povinnosti věrně a bedlivě vykonávali. Pakliby nedbánlivostí a chaulostivostí vaší to scházelo, tak žeby dítky váše tudy v rozpustilosti a v nepravosti se vydávali: právo přísně podle jich zaslaužení a vám k zarmaucení i k hanbě trestati je bude.

Rodičové děti své hned z mladosti k dobrému veďte. Pakli byste toho zanedbali a dítky vaše tudy v rozpustilosti by se vydávali: právo je přísně vám k zarmaucení i k hanbě trestati bude.

DE TESTAMENTIS

et ultimis voluntatibus hominum.

O kšaftích a o poslední vůli lidí z tohoto světa sešlých.

D. XLII.

I. Kšaft jest poslední vůle lidské spravedlivé uložení a nařízení. Aneb jest jistý konečný a jako poslední úmysl o tom, cožby aneb jakby kdo chtěl co po smrti své míti, aby to tak

a nejinák zachováno bylo, a vůle jeho poslední k změnění aby nepřicházela, než v své celosti zůstala.

Kšaft jest pronešení poslední vůle člověka o tom, coby chtěl, aby po jeho smrti držáno a zachováno bylo.

II. A kšaft slove, jako vysvědčení a pronešení mysli a aumyslu našeho.

III. Kdožbykoli kšaft dělati chtěl, má při rozumu zdravém a při paměti dobré býti. Neb blázni a lidé pošetilí, ani ti, ježtoby pamět potratili, kšaftův činiti nemohau.

Kšaft kdo chce činiti, má zdravý rozum a pamět dobrau míti.

IV. Však na škodu to kšaftu není, by největší kšaftující nemocí ztížen byl, když jedné rozum a pamět se při něm shledá toho času, když kšaftuje; nebo při kšaftích šetří se rozumu a paměti, ne nedostatku těla, ne nezdraví, ne sešlosti věku, aneb nemoci kšaftujícího.

V. A protož, kdožbykoli z těch, jimž práva kšaftův činiti nezbraňují, o statku svém svobodném kšaft a pořízení činiti chtěl, má a povinen bude tento pořádek a tyto *solennitates,* to jest, slavnosti při tom zachovati.

D. XLIII.

I. Předkem, poněvadž kšaft nic jiného není, než lidského aumyslu a vůle spravedlivé a poslední pronešení o tom, cožby kdo chtěl, aby po jeho smrti držáno a zachováno bylo: protož umí-li, aneb může-li pro nedostatek zdraví svého sám psáti, tehdy vůli svau poslední bude moci, vedle své libosti, sám sobě sepsati.

Kdo umí a pro nedostatek zdraví může, chce-li sobě sám vedle své libosti kšaft sepsati, to buď.

II. Pakliby nechtěl, aneb nemohl sám toho vykonati: tehdy ten a takový kšaft svůj může dáti na čemžkoli a komuž koli sobě sepsati, pečetí aneb sekrétem svým, aneb někoho jiného, kohožby se v tom dožádal, jej zapečetiti, aneb tak nezapečetěného zanechati; kdyžby toliko před svědky kšaftovními, to jest, před lidmi dobrými, k němu na kšaft k žádosti jeho vyslanými, aneb od něho dožádanými, sám austně k vůli takové své poslední se přiznal; proto, že na vysvědčení svědkův

kšaftovních všecka téměř podstata kšaftův městských záležeti bude. Kteréžto tak sepsané pořízení slauti bude *testamentum scriptum,* to jest, kšaft sepsaný.

Pakliby chtěl jinému dáti kšaft sepsati a svým neb jiným, koho by se dožádal, sekrétem nebo pečetí zapečetiti, nebo také nezapečetěného nechati: kdyžby toliko před svědky kšaftovními sám austně k němu se přiznal, to také může učiniti.

III. Ten pak kšaft svůj tak sepsaný buď za času svého zdraví bude moci kšaftující do raddy podati a jej k schování právu dáti; aneb dvěma osobám dobře zachovalým zapečetěného svěřiti; anebo leže v těžké nemoci, práva, to jest, purkmistra aneb předního správce toho města, aby k němu vyslány byly dvě osoby, se dožádati. Aneb také týž kšaftující v své takové potřebě bude moci ke dvěma aneb více osobám mužského pohlaví dobře zachovalým poslati a jich skrze posla aneb jiného přítele svého požádati, aby k němu přišli, žeby jim kšaftu svého tak sepsaného svěřiti, aneb před nimi pořízení učiniti a svau vůli oznámiti chtěl. Kterýmžto, kdyžby k němu přišli, poděkování učině, má-li kšaft tak svůj na čemžkoli, to jest, buď na papíře, buď na dešťce, buď na tabulce, anebo na jiné jakéžkoli věci (kdyžby jediné mohlo se vyčísti) sepsaný, tak jim ho podati má s tím doložením: „Což jsem koli tuto napsal, aneb sobě sepsati rozkázal, vězte, že to aneb ta jest celá, dokonalá a poslední vůle má,“ aneb jiná slova k těm podobná osobám těm promluvě, jimiž by toliko vůli svau poslední potvrzoval a k takovému kšaftu, spisu svému a k vůli své o statku svém poslední, před nimi se přiznával. Tehdy kšaft ten od kšaftujícího bude pořádně již učiněný.

Sepsaného kšaftu, kdo chce, může za zdraví svého do raddy podati anebo dvěma osobám dobře zachovalým zapečetěného svěřiti; anebo leže v nemoci práva se dožádati, aby k němu dvě osoby vyslány byly; anebo skrze posla dvau nebo víc osob požádati, aby k němu přišly, že jim kšaftu svého chce svěřiti; aneb před nimi pořízení učiniti, kterýmžto, kdyžby k němu přišly, poděkování učině, kšaftu jim podá s tím doložením: „Co jsem koli tuto napsal neb napsati dal, vězte, že to má dokonalá a poslední vůle jest.“

D. XLIV.

I. Však což se prošení aneb dožádaní svědkův dotýče, tak se tomu rozuměti má. By pak kšaftující sám austně ne-

prosil, aneb pro nemoc prositi nemohl, když jediné jménem jeho skrze kohokoli jiného od kšaftujícího, však s volí jeho, se prosí: tak se to děje, jakoby on austně sám prosil. Když toliko kšaftující potomně k tomu se před svědky kšaftovními přizná, že pro ně posílal a jich za to, aby k němu přišli, žádal, aneb kdyžby jim, že jsau k němu přišli, poděkování z toho učinil.

Svědkův kšaftovních má se kšaftující, aby k němu přišli, dožádati skrze kohokoli, když se toliko k tomu přizná aneb přišlým poděkování učiní.

II. To kdyžby nemocný vykonal: tehdy ti, kteříž u něho byli a od něho takové přiznání slyšeli, aneb žeby kšaftující za svého zdraví jim kšaftu svého svěřil, majíce takový kšaft, po smrti jeho jakožto svědkové ku právu ho dodadí. A téhož kšaftu bez přísahy vysvědčení učiní skrze relací aneb zprávu; to jest, před právem oznámí a zprávu toliko učiní, „že jsau byli od toho N. (jménem pravým ho jmenujíce) požádáni; kterýžto nejprvé jim poděkovav, kšaftu svého potom jim podal, aneb v místě jistém jim jej ukázal, a při tom oznámil, že tato aneb ta celá dokonalá a poslední vůle jeho jest.“ Aneb, „že nám tento N. za své živnosti kšaftu tohoto svěřil, a žádal, abychom ho po smrti jeho do raddy před právo podali, pravě, že tu celá a poslední vůle jeho sepsaná jest.“

Kšaftův vysvědčování bez přísahy se díti má.

III. Po jejichžto takovém a tak pořádném vysvědčení kšaft ten vůbec se vyhlásí, jednomukaždému, kdožby toho požádal, a kolikrát by toho potřeba ukazovala, přečten bude.

Po vysvědčení kšaft se vyhlásiti a vůbec přečísti má.

D. XLV.

Pakliby kšaftující kšaftu sepsaného neměl, než toliko před těmi, jichž by se po někom dožádal, aby k němu na kšaft přišli, austně vůli by svau poslední oznamoval a jim, aby ji před právem po smrti jeho vysvědčili, poraučel: tehdy takový kšaft, kterýž austním poručením a nařízením se vykonává, *testamentum nuncupativum* slauti bude, to jest, kšaft a pořízení austní. A to takové austní pořízení, kdyžby před právem pořádně vysvědčeno bylo, také za kšaft pořádný držáno bude.

Pakliby kdo chtěl kšaft austní učiniti: tehdy před svědky dožádanými má vůli svau poslední oznámiti, a jim, aby ji před právem po smrti jeho vysvědčili, poručiti. Oni když pořádně vysvědčí, kšaft pořádný bude.

D. XLVI.

I. V tom pak jest rozdíl tento. Jestliže se kdo chce dožádati na právu, to jest, na purkmistru, aby k němu byli dva z přísežných konšelův anebo z jiných přísežných vysláni, kteřížby při jeho kšaftu a zřízení za svědky byli: tehdy to také stálé býti může a má.

II. Pakliby toho pro nenadálau potřebu aneb pro krátkost času kšaftující dojíti nemohl: tehdy může se dožádati sám dvau aneb tří, aneb koliko koli chce, sausedův aneb obyvatelův pod tím právem osedlých aneb také neosedlých, kdežby koli kšaftující nemocí byl postižen, jediné toliko zachovalých a hodnověrných, buďto přísežných, aneb nepřísežných, aby při jeho kšaftovním zřízení byli; to také stálé a za pořádné u práva bude.

Kdo chce kšaft činiti, může práva žádati, aby k němu dvě osoby přísežné vyslány byly na kšaft; anebo skrze posla osob dvau zachovalých a hodnověrných, by přísežné nebyly, se dožádati, aby při jeho kšaftu byly.

D. XLVII.

Kšaft zajisté může jedenkaždý člověk udělati, a na kterémžkoli byl by aneb chtěl by místě. Kteřížto svědkové mají obzvláštně k tomu (jakž veyš dotčeno) skrze osobu aneb osoby od nemocného k nim vyslanau aneb vyslané prošeni býti, aby při takovém kšaftu byli.

Kšaft na každém místě dělán býti může před svědky dožádanými.

D. XLVIII.

I. Než svědkové, kdyby náhodau aneb za jinau příčinau k nemocnému přišli: tehdy jich svědectví tak příjemné býti nemůže. Leč by ti, kterýchžby kšaftující ze jména žádal, k tomu přispěti nemohli, a tito k tomu náhodau přišli, toho všeho povědomi byli, tak žeby pro rychlost smrti nemocný a kšaftující dočekati jich nemohl: tehdy ti, kteříž k tomu náhodau se připtrefili a vůli poslední kšaftujícího sobě poručenau měli, v té tak nuzné potřebě, kšaftu takového aneb vůle poslední svědkové býti mohau.

II. Však ti a takoví svědkové náhodau případní budau povinni, na to závazek učiniti a potomně, což v pravdě od ne-

mocného slyšeli, vyznati. Kteréžto jejich vyznání za kšaft při právu přijato bude, a časem svým (nebude-li žádných jiných překážek právních, ani jiných příčin k zrušení) k stvrzení přijde.

Svědkové, kteří by náhodau a za jinau příčinau k nemocnému přišli, v nuzné toliko potřebě také kšaft (však závazek prvé na to učiníce) vysvědčiti mohau.

D. XLIX.

Ti pak svědkové, kteřížby byli řádně a podle práva, jakž již dotčeno jest, od kšaftujícího požádáni, a aby na kšaft přišli, povoláni aneb prošeni; buďto žeby kšaft sepsaný měli, aneb také žeby toliko jej v svých pamětech drželi a potomně jej vedle snešení pamětí svých sepsali aneb sepsati poručili: tehdy takové jich pořádné poslední vůle z světa sešlého vysvědčení při právě za kšaft přijato býti má.

Svědkové kšaftovní když pořádně vysvědčí kšaft buď psaný neb austní, v spis jej uvedauce: místo své u práva míti bude.

D. L.

A při nejmenším jednohokaždého kšaftu dva svědkové, lidé hodní a dobře zachovalí mužského pohlaví, býti mají podle práva. Lečby po vykonání aneb udělání kšaftu, jakž se to času morního přiházi, nenadálau smrtí zachvácen byl a kvapně z toho světa, prvé nežli jest mohl kšaft k vysvědčení přijíti, jeden z těch svědkův sešel: tehdy, v té toliko jedné příčině samé, kšaft sepsaný od pozůstalého jednoho svědka s přísahau bude moci vysvědčen býti.

Dva svědkové kšaftovní buďte. Umře-li jeden z nich, než kšaft k vysvědčení přijde, tehdy pozůstalý jeden svědek s přísahau jej vysvědčí.

D. LI.

Jestli žeby pak času morního oba kšaftovní svědkové, prvé nežliby týž kšaft k vysvědčení přišel, zemřeli; a to by se před právem prokázalo, že týmž svědkům kšaftující kšaftu svého svěřil; a ten kšaft bylby v statku toho některého svědka spečetěný a neporušený nalezen: saudcové a právo pilně toho povážiti mají, a nenajdau-li žádného fortele, budau jej povinni, žádali-li by toho kšaftujícího přátelé a nebylo-li by nic jiného na překážku, stvrditi.

Zemrau-li oba svědkové kšaftovní prvé, nežli kšaft k vysvědčení přijde; a to by se ukázalo, že jim kšaftující svěřil svého kšaftu, kterýžby v statku

toho některého svědka neporušený nalezen byl: právo na žádost kšaftujícího přátel, nebylo-li by při něm žádného fortele a nic jiného na překážku, jej i stvrditi povinno bude.

D. LII.

I. Každý kšaft poněvadž se na vůli člověka zasazuje, a vůle každého člověka jest neustavičná, vrtkavá a k proměnitedlnosti náchylná, a samau toliko smrtí umírajících potvrzují se kšaftové: protož jednomukaždému té se svobody propůjčuje, aby před smrtí svau tolikrát, kolikrát by koli se mu líbilo a zdálo, vůli svau poslední změniti mohl; kšaft, kolikrátby mu toho potřeba kázala, jiný a jiný udělati, dotad, dokavádžby živ byl, rozumu a paměti požíval.

Jeden může kšaftovati, kolikrát chce, rozumu a paměti užívaje.

II. Avšak ten toliko kšaft a ta poslední vůle jeho ostane a za pořádnau držána bude, kterýžby kšaft aneb kteréžby pořízení jeho nejposlednější, vedle pořádku práva, rozumem zdravým a dobrau pamětí k vykonání svému přišlo. Nebo ne několik kšaftův, ale toliko jediný a ten, kterýžby byl nejposlednější a pořádně vykonaný, zůstati má.

Však kšaft nejposlednější zůstati a za pořádný držán býti má.

III. A tak, poněvadž kšaftové na svobodné vůli člověka každého až do nejposlednější hodinky záležejí: tau svobodnau vůlí kšaftující předešlé své všecky kšafty umrtvuje; by pak v posledním kšaftu svém kšaftující o předešlých kšaftích žádné důminky neučinil, ani předešlých neodvolal.

Neb ten jiné všecky umrtvuje, by pak kšaftující svých předešlých kšaftův neodvolal, a o nich žádné důminky neučinil.

IV. A může sobě, kdož chce, na několika exemplářích kšaft svůj dáti sepsati, však tak, aby rozdílného smyslu v sobě neobsahovaly; než jeden a týž rozum vůle kšaftujícího v jednostejných slovích aby byl. A tak za jeden toliko pořádný kšaft všickni ti nejposléz učinění u práva se položí.

Kšaft, jeden smysl a jednostejná slova v sobě obsahující, na několika exemplářích napsán býti může.

D. LIII.

I. Podstata pak jednohokaždého kšaftu při právě městském na tomto téměř záleží. Jedno, aby týmž kšaftem někdo aneb

někteří za dědice ustanoven a ustanoveni byli. Aneb při nejmenším, aby někomu a některým tak kšaftem statek byl odkázán a na ně se vztahoval, kdožby a kteřížby dluhy a závady nebožtíka platiti a vůli kšaftujícího vykonati měli. A komuž se statek kšaftem na větším díle odkazuje, ten tuto vedle práva za dědice rozumín býti má.

II. Druhé, aby kšaftující, před svědky téhož svého kšaftu, vůli svau oznámil aneb předložil, aneb k též vůli své sepsané aneb zapečetěné se přiznal, že ta vůle jeho poslední a konečná jest, řečí svau před týmiž svědky potvrzoval, jim ji svěřoval aneb před právem oznámiti a vysvědčiti poraučel.

III. Třetí, aby jednohokaždého městského kšaftu před právem svědkové byli a jej pořádně vysvědčili, oznámíce, že jim takový kšaft od nebožtíka byl dán aneb svěřen za živnosti ještě jeho; aneb že jsau od kšaftujícího mluviti slyšeli, že jest se před nimi takto a v takových slovích k vůli své poslední přiznával, takto a takto o tom statku svém i o jiných věcech řídil a poraučel.

IV. A těchto tří slavností pomíjeti se nemá; proto, že ten kšaft, při němžby slavností právních nebylo zachováno, za pořádný u práva jmín a držán nebude.

Kšaft bez slavností za pořádný držán býti nemá. Slavnosti pak jsau tyto: 1. Aby kšaftem dědic neb dědicové ustanoveni byli. A dědic jest ten, komu se statek na větším díle odkazuje. 2. Aby kšaftující vůli svau poslední před svědky neb právem oznámil, a jest-li sepsána, k ní se přiznal. 3. Aby kšaft pořádné vysvědčení měl.

D. LIV.

Než kdožby kšaftu svého sám ještě za živnosti své aneb po relátořích do raddy k schování a k věrné ruce spečetěného podal; na tom poněvadž, kdy a kterého léta i dne podán bývá, se poznamenává: protož kšaftu takového potřebí není vysvědčovati; než po smrti toho, k žádosti přátel a stran, čten a vyhlášen býti má.

Kšaftující podá-li kšaftu svého do raddy za živnosti: ten vysvědčování nepotřebuje.

D. LV.

I. Našel-li by se kšaft rukau vlastní z světa sešlého, buď na papíře aneb na čemžkoli jiném napsaný, kdekoli a v kterémkoli místě po smrti kšaftujícího, a žádné by pochybnosti nebylo, že jest rukau vlastní nebožtíka sepsaný; nýbrž taková jeho vlastní ruka' při právě žeby provedena byla, a žádná jiná poslednější vůle mimo tu kšaftujícího by se nenacházela: tehdy takový kšaft, vlastní rukau umrlého sepsaný, by ho pak žádný z kšaftovních svědkův před právem nevysvědčil, za pořádný při právu jmín a držán a potom i stvrzen býti má.

II. A též rozuměti se má i o tom kšaftu, kterýžby byl od jiného sepsaný, však jestli žeby se kšaftující sám svau vlastní rukau v něm podepsal, a k tomu, že ta vůle poslední jeho jest, se přiznal, a ruka vlastní by v podepsání téhož kšaftu provedena byla: tehdy též za kšaft pořádný při právě přijata bude. Neb pečet kšaftu nečiní, kdyžby toliko ruka vlastní se našla, a ten kšaft ku právu pořádně bylby podaný.

III. A bylo-li by při konci kšaftu, vlastní rukau sepsaného, od nebožtíka doloženo, že na potvrzení toho sekrýtem aneb pečetí svau kšaft ten svůj zapečetil; a pečeti ani dátum při témž kšaftu by se nenacházelo: tehdy, když totiko vlastní ruka jest kšaftujícího, za pořádný přijat býti má.

Kšaft kde koli nalezený, vlastní rúkau z světa sešlého psaný, aneb v němž by se nebožtík vlastní rukau podepsal, a to se při právě provedlo: za pořádný držán býti má, by pak při něm *datum*, ani pečeti aneb sekrétu se nenacházelo, a v kšaftu stálo, že na potvrzení toho sekrýtem neb pečetí svau ten kšaft zapečetil.

D. LVI.

I. Po zavřeném a učiněném kšaftu chtěl-li by nemocný aneb kšaftující co ještě k poslední vůli své přidati: tehdy, povolaje k sobě svědkův kšaftovních, jimž předešle o své vůli poslední oznámil, bude moci před nimi se ohlásiti, a cožby chtěl, k předešlé vůli své přidati, aneb ujíti a, by tak po jeho smrti zůstalo, seznati. A oni, cožby tak od něho poručeného měli, povinni budau, to před právem vysvědčiti; kteréžto vysvědčení jich za pořádné přijato a k předešlé vůli kšaftujícího připojeno bude.

II. Pakliby týchž svědkův aneb jednoho z nich na ten čas v své tak náhlé potřebě míti nemohl: tehdy ten a takový člověk nemocný bude moci, dožádaje se jiných dvau aneb tří lidí zachovalých, svau poslední vůli o statku svém vykonati a kšaft jiný učiniti. Kterýžto kšaft jeho, jakožto poslední, nebylo-li by žádné jiné v tom překážky, svůj průchod při právě míti bude.

Po učiněném a zavřeném kšaftu chtěl-li by kšaftující co ještě k prvnímu kšaftu přidati: to před svědky kšaftovními prvními oznámí, a oni to po smrti jeho před právem vysvědčí, a to též místo své u práva míti bude. Pakliby těch svědkův míti nemohl, povolá jiných, a před nimi kšaft jiný učiní, a ten jako poslední průchod svůj u práva míti bude.

D. LVII.

Také jestli žeby kšaftující kšaftem svým někomu všecek svůj statek dal a odkázal, a v témž kšaftu sobě by té a takové veyminky pozůstavil: „Chtěl-li bych ještě po učiněném a sepsaném kšaftu aneb na smrtedlné posteli co austně aneb posledním přidáním sepsaného kšaftu dáti a odkázati, to abych učiniti mohl“: i cožby koli toho tak od něho přidáno aneb poručeno při přítomnosti dvau dobře zachovalých lidí bylo, a k vysvědčení pořádnému přišlo, to tak stálé a pevné bude, jakoby prvním kšaftem to také obsaženo a k vůli jeho poslední přidáno bylo.

Bude-li v kšaftu veyminka taková: „Chtěl-li bych po tomto kšaftu aneb na smrtedlné posteli co austně neb posledním přidáním sepsaného kšaftu dáti a odkázati, to abych mohl učiniti“: i cožby koli také přidáno aneb poručeno při přítomnosti dvau osob bylo, a k vysvědčení přišlo, to se vykonati má, jakoby prvním kšaftem obsaženo bylo.

D. LVIII.

I. Kšaftovní svědkové od práva k žádosti kšaftujícího vyslaní, i od kšaftujícího prošeni a žádáni, i jiní všickni bez přísahy kšafty vysvědčovati mohau; proto, že kdyby lidé skrze to k přísahám nuceni byli, žádný by kšaftovním svědkem býti nechtěl. I aby tau přísahau taková náležitá pohodlnost a lidí nemocných, smrti na sebe očekávajících, důležité i rychlé potřeby k obmeškání a snad také k přetržení nepřicházely: protož kšaftovním svědkům přísahy právem od starodávna jsau prominuty, tak že od lidí dobře zachovalých toliko pořádné relací

kšaftův za vysvědčení od práva se přijímají a vysvědčování kšaftův slovau.

Kšaftův vysvědčení bez přísahy se díti má.

II. A kšaftovní svědkové, dokavádžby kšaft k vyhlášení nepřišel, tejnosti kšaftův zachovati povinni jsau; neb jim vůle poslední od kšaftujících se svěřuje.

A kšaftovní svědkové tajnost kšaftův zachovati povinni jsau.

D. LIX.

I. Kšaft žádný prvé otvírán ani čten býti nemá, než teprv po smrti toho, kdožby kšaft ten učinil. A jakžby po smrti ku právu podán byl, což má v brzkém času se vykonávati: k žádosti přátel vůbec čten býti má.

Žádný kšaft prvé čten bývá nemá, až teprva po smrti kšaftujícího.

II. Po jehožto vůbec přečtení, kteréž *publicatio testamenti* slove, má vysvědčení a vyhlášení jeho, kterého dne se stalo, na něm hned od písaře rádního poznamenáno býti, aby od toho dne do šesti neděl pořád zběhlých na tom právě (kterémužby náležel a byl podán) ležel, a právem městským aneb tím, k kterémužby týž kšaft náležel, od těch šesti nedělí pořád zběhlých tvrzen nebyl. A to z té příčiny, jestli žeby kdo chtěl takovému kšaftu odpor vložiti a příčiny, pročby průchodu svého míti neměl, klásti, aneb, cožby komu zapotřebí bylo, proti němu mluviti: ten aby v tom času šesti nedělí pořád zběhlých to učiniti a o spravedlivost svau se domlauvati mohl.

Po přečtení pak jeho má se hned znamenati na něm vysvědčení a vyhlášení jeho, kterého dne se stalo.

D. LX.

Jestli žeby pak kdo, jsa pod tím právem a přítomný, slyše o takovém kšaftu, v tom času šesti nedělích odporu mu nevložil; a nejsa přítomný a však maje jistau o tom kšaftu zprávu, jemu by také před tím právem a před konšely přísežnými na právu sedícími odporu nevložil, než času projíti dal: tehdy potomně kšaftu takovému odpírati, ani ho naříkati moci nebude; ale týž kšaft, nebude-li žádných jiných slušných překážek, vedle práva k stvrzení přijde. Lečby ty a takové v to příčiny vkročily, kteréž nuzné a bezelstné slovau a kteréž lidi nepří-

tomné vymlauvají, že pro ně, nejsauce přítomni, práva svého zbaveni býti nemají a nemohau.

Od přečtení kšaftu nebude-li mu žádný odpor v šesti nedělích vložen: od práva k stvrzení přijde.

E. I.

Summau, purkmistr a radda města Prahy Žateckým o kšaftích toto naučení někdy dali.

I. Navštívil-li by Pán Bůh všemohaucí koho nemocí v městě vašem, buďto mužského aneb ženského pohlaví, buď ten saused, aneb obyvatel, aneb příchozí; a žádal by purkmistra skrze přítele, aby dva z konšelův a písaře třetího k němu vyslal, že před nimi o svém statku pořízení učiniti chce a jim při tom vůli svau poslední oznámiti: tu purkmistr, nemeškaje, žádost nemocného vyplniti a k němu hned dva z konšelův, pakliby konšelův míti na tak rychlý čas nemohl, dva aneb tři sausedy hodnověrné a na cti zachovalé s písařem poslati má.

Na žádost nemocného purkmistr má k němu dva konšely nebo sausedy na cti zachovalé s písařem poslati.

II. Chtěl-li by pak nemocný, nevznášeje toho na purkmistra, před některými mužmi dobrými a víry hodnými (buďte tu osedlí, aneb neosedlí, na nichžby se toho dožádal) kšaft a poručení činiti: toho mu podle práva příno býti má.

Nemocný chce-li před mužmi dobrými a víry hodnými, tu osedlými neb neodsedlými, dožádanými kšaft činiti: toho mu příno býti má.

III. Dále, jestli žeby kdo svau vlastní rukau kšaft sepsal, aneb v kšaftu svém, od jiného sepsaném, rukau svau vlastní se podepsal, tak žeby ruka jeho a písmo poznati se mohlo; by pak žádného k tomu *relatora*, to jest, kšaftovního svědka nebylo: takový kšaft, nebylo-li by nic jiného na překážku, a jiný mimo ten se nenacházel, místo své a průchod svůj míti má.

Jestli žeby kdo kšaft vlastní rukau sepsal, aneb v kšaftu svém od jiného sepsaném rukau svau vlastní se podepsal: takový kšaft průchod svůj míti má.

IV. A jestli žeby kdo dal sobě kšaft sepsati, a chtěl jej v tejnosti zachovati; a povolaje k sobě dvau aneb tří, aneb kolikož by mu se líbilo, mužův hodnověrných, k nim by promluvil: „Co vám koli tuto sepsaného podávám, věřte, neucho-

val-li by mne Pán Bůh od smrti, že ta jest má všeckna poslední vůle": tehdy takový kšaft (nebude-li v tom jiné překážky) má moc svau míti, ač ti, kdož ho podávají, nevědí, co v něm jest. Ale takoví kšaftové, před osobami aneb psaním učinění, jakž se nahoře píše, po smrti kšaftujícího takto se říditi a vyhlašovati mají.

Kšaft zapečetěný, mužům hodnověrným od kšaftujícího povolaným svěřený, moc svau míti má.

V. Kdyžby již po smrti kšaftujícího přátelé, aneb komuž by to náleželo, žádali purkmistra a konšelův za otevření a přečtení jakého kšaftu: má se jim toho příti, a ten kšaft přečten býti.

VI. Ač pak takové kšaftu čtení, od smrti umrlého ve čtyrech nedělích pořád zběhlých, mělo by se vykonati: však, kdyžby toho pilná potřeba byla, může se hned po smrti mrtvého nazejtří kšaft ten před těmi, kdož toho žádají, čísti.

Po smrti kšaftujícího, třebas hned nazejtří, na žádost přátel kšaft má čten býti.

VII. Tímto pak pořádem k otevření a slyšání svému kšaft přichází. Když přátelé mrtvého vstaupení sobě zjednají, chtíce ten kšaft slyšeti: mají ty svědky, kteříž jsau na kšaftu byli, obeslati. A ti svědkové bez stran, toliko před purkmistrem a konšely v raddě, předkem ten kšaft vysvědčiti povinni jsau. A když ti svědkové ten kšaft vysvědčí a povědí, že nebožtíka aneb nebožky taková jest vůle byla: tehdy oni svědkové ven z raddy vystaupí a půjdau, kamž budau chtíti, a ti, kdož žádají kšaft slyšeti, vstaupí do raddy, a vy teprva ten kšaft před nimi čísti rozkážete.

Svědkové kšaft bez přítomnosti těch, kteří jej slyšeti žádají, v raddě vysvědčovati mají, a to učiníce, těm kteří žádají, kšaft čten býti má.

VIII. Jestli žeby pak hned po vyslyšení kdo žádal za stvrzení toho kšaftu: toho žádnému dopustiti nemáte. Neb žádný kšaft dříve šesti nedělí, od vyslyšení téhož kšaftu, nemá tvrzen býti: aby, chtěl-li by kdo tomu kšaftu odpírati, mohl to v tom času slušně učiniti, podle práva.

Žádný kšaft dřív šesti nedělí od vyslyšení téhož kšaftu nemá tvrzen býti.

IX. A každý, kdožby tak kterému kšaftu odpor vložil, má stranu sobě odpornau, od vložení odporu svého ve dvau nedělích

pořád zběhlých, obsílati a s ní o to saud trpěti. A jestli žeby v těch šesti nedělích (rozuměj od otevření a přečtení kšaftu, na kterémž den má poznamenán býti, kdy čten aneb publikován byl) žádný takovému kšaftu neodpíral, ani ho nenaříkal, aneb k odporu svému neobsílal; a někdo by žádal, aby tvrzen byl: vy po vyjití těch šesti nedělí máte jej stvrditi, podle práva.

Kdoby kšaftu odpor vložil, má k tomu odporu stranu odpornau ve dvau nedělích pořád zběhlých obsílati a s ní o to saud trpěti. Jestli žeby pak v šesti nedělích od přečtení kšaftu žádný jemu neodpíral, aneb k odporu svému neobsílal: po vyjití těch šesti nedělí kšaft se stvrditi má, podle práva.

E. II.

I. A ne každý může podle práva kšaftu činiti. A protož toto sluší při tom znáti a věděti, aby v tom ti, kteřížby právo po svých přátelích míti chtěli, omeyleni nebyli, ale o spravedlnosti své se domlauvati mohli i uměli. Tito jsau pak, kteříž kšaftovati podle práva nemohau.

II. Syn a dcera, v moci otce svého a pod správau jeho byli-li by pozůstalí, a nebyli-li by jistým dílem dědičným z statku a dědictví otce svého vybytí.

Kšaftovati podle práva nemohau tito:

Syn a dcera, v moci otce svého a pod správau jeho byli-li by pozůstalí, a nebyli-li by jistým dílem z dědictví otce svého vybytí.

III. Avšak syn, nejsa vybytý z statku otce svého a maje léta spravedlivá, cožby sobě sám uměním a prací svau statku dobyl; aneb na službách, také i po svých přátelích toho nabyl a dosáhl; a po manželce jeho žeby mu se dostalo: o tom bude moci kšaftovati a říditi podle své dobře líbezné vůle.

Však nabyl-li by syn odkud jinud statku, o tom může říditi.

IV. Nebo, kteříž pod mocí jiných jsau, jakožto děti nevybyté od svých rodičův, a v poddanosti, jakožto lidé kmetcí pod vrchností svých pánův: práva k dělání kšaftův nemají, lečby jim toho od rodičův anebo od pánův jejich dopuštěno bylo.

Lidé kmetcí bez povolení pánův svých.

E. III.

I. Také pacholík aneb děvečka, kteřížby let došlých a dospělých, podle starého *decretum* a měst pražských práva,

neměli a nevyplnili, totižto, pacholík z auplna osmnácte, a děvečka patnácte let: ti kšaftův žádných, zápisův ani závad na škodu sobě aneb nápadův přátel svých činiti nemohau.

II. Však, kdyžby který sirotek ženského pohlaví, totiž panna, s volí, vědomím a povolením práva, poručníkův aneb těch, v jichžto správě pozůstává, před patnácti lety se vdala: tehdy v té toliko příčině právem se jí propůjčuje, aby vdadauci se, mohla lidem svědomí vydávati a svým statkem již mocně vládnauti.

Pacholík a děvečka, let dospělých nemajíce, on osmnácte a ona patnácte let z auplna nevyplníce; lečby ona s povolením práva a přátel před léty patnácti se vdala.

E. IV.

Item, kteřížby rozumu zdravého, buďto od přirození, aneb z příhody a z rozličné případnosti, ješto na lidi z dopuštění božího přicházejí, neměli, aneb užívati přestali, a smyslem i pamětí se pominuli: ti též kšaftovati podle práva nemohau.

Kteřížby rozumu zdravého neměli a smyslem se pominuli.

E. V.

Též němý a hluchý od přirození, ti také kšaftův nedělejte. Lečby svau rukau psáti uměli: tehdy to, cožby rukau svau napsali, za kšaft držáno buď.

Němý a hluchý od přirození, lečby který psáti uměje, kšaft rukau svau napsal.

E. VI.

Kterým pak práva kšaftův dělati zbraňují, ti se v těchto verších obsahují:

Testari nequeunt: impubes, relligiosus,
Filius, infamis, morti damnatus et obses,
Prodigus, ac stultus, dubius, servus, furiosus,
Crimine damnatus, cum muto surdus, et ille,
Qui majestatem læsit, sic coecus et ipse,
Captus ab hostibus, interdictus, et hæresiarcha.

E. VII.

I. Svědkové kšaftovní tito býti nemohau. Žádná osoba pohlaví ženského; ani syn zůstalý v moci otce svého; ani ten, kterýž by v moci toho byl, jenž kšaft dělal; a obyčejně při kšaftích

domácí čeledi svědectví se zamítá; ani pacholík let nedošlý; ani náchlebník; ani služebník; ani hluchý; ani pošetilý, aneb náblazní, aneb rozumu neužívaje; ani na poctivosti zmařilý. A summau, kteřížkoli nemohau svědčiti a svědkové býti před saudem, ti také svědkové nemohau býti při kšaftích.

Svědkové kšaftovní býti nemohau: Kteříkoli k saudům svědomí stranám vydávati nemohau, též čeleď domácí, náchlebník, služebník, hluchý, náblazní.

II. Však v jiných přech ve všech, krom toliko vysvědčování kšaftův, ženy, panny, služebníci a služebnice, lidé dobře zachovalí, za svědky přijímáni bývají.

Ženy pak a panny, služebníci a služebnice, lidé dobře zachovalí, ač se v jiných přech za svědky přijímají, ale při vysvědčování kšaftův žádná z nich se nepřijímá.

E. VIII.

Což se lidí duchovních dotýče, žádný kněz, podle práva pražského, nemá a nemůže za svědka kšaftovního býti při statcích světských ani za poručníka, ani za správci, ani za ochránce sirotka aneb sirotkův, ani jich statkův; proto, že kněžím nenáleží v statky světské se plésti. Také pro jiné mnohé příčiny statkův světských lidé duchovní ovšem se vzdáliti mají, a nejvíce pak, aby ujíti mohli zlého a postranního v tom o sobě domnění. Neb jim duše lidské, a ne statky světské pomíjející, spravovati a péči o ně míti náleží.

Žádný kněz svědkem kšaftovním, ani poručníkem a správcem statku sirotčího býti nemá a nemůže.

E. IX.

Jestli žeby kdo po učiněném kšaftu dům, dědinu aneb jakau jinau věc, kteraužby někomu týmž kšaftem dal a odkázal, pro potřebu svau zastavil: tehdy takovým zastavením též odkázaní se nemění. A protož ten, komužby taková věc odkázána byla, může ji sobě (ač chce-li) od věřitele toho vyplatiti.

Po učiněném kšaftu zastaví-li který grunt neb jakau věc kšaftující: ten, komu odkázána byla, potom ji může vyplatiti.

E. X.

Kdožby dlužníku svému dluh sobě povinný kšaftem odpustil: takového odpuštění dlužník užive; a dědic kšaftujícího dlužníka z dluhu takového napomínati moci nebude.

Na dluh kšaftem odpuštěný kšaftujícího dědic nastupovati nemůže.

E. XI.

Jestli žeby komu věc odkázaná prvé k zmrhání aneb k zkáze jaké sama od sebe (a ne za příčinau dědice od kšaftujícího zřízeného, aneb toho, kdož ji za sebau měl, když odkázána byla) přišla: tehdy tu škodu té věci ne dědic, ale ten, komuž odkázaná jest, ponese.

Věc odkázaná přijde-li k zmrhání: ne dědice, než kšaftovníka bude škoda.

E. XII.

I. Bylo-li by stádo ovcí aneb kterých jiných hovad tak auhrnkem odkázáno; a to stádo žeby potom nějakým nakažením k zmenšení přišlo, tak žeby toliko jedno hovado z toho stáda zůstalo: proto může se ten, komuž stádo to bylo odkázáno, o tu jednu ovci aneb hovado pořádem práva domlauvati.

Stádo ovcí nebo jiných hovad, někomu odkázané, zhyne-li tak, že jediné hovado z něho zůstane: bude se moci o to jedno kšaftovník domlauvati podle práva.

II. A komužby pak auhrnkem stádo odkázáno bylo: což koli potom z téhož stáda mladých ovec aneb jehňat se splodí, to k témuž stádu odkázanému náleží. Neb stádo jest jako jedno tělo z rozdílných hlav jednoho pokolení. Nápodobně jako dům jest jedno tělo z mnohého kamení a dříví; a protož, komuž se dům odkazuje, tomu také slaupové kamenní i jiní, kteřížby po učiněném kšaftu v témž domu zděláni byli, se odkazují.

Stádo auhrnkem odkázané, cožkoli se z něho mladých splodí, to k témuž stádu odkázanému náleží.

E. XIII.

Jakž věci hmotné a tělesné, tak také nehmotné a netělesné mohau se od jedněch druhým odkazovati. A protož cožkoli náleží tomu, jenž kšaft dělá, to všeckno může se odkázati; jako dluhové, šuldpryfové, zápisové, užívání panství. A toho všeho dědic kšaftujícího povinen jest tomu, komuž odkázáno jest, postaupiti; lečby kšaftující to jinák za své živnosti proměnil, dluhy zvyupomínal, šuldpryfy zkazil etc.

Cožkoli náleží kšaftujícímu buď hmotné a tělesné, neb nehmotné a netělesné: odkázati může; jako dluhy, šuldpryfy, užívání panství.

E. XIV.

Ten, kdož kšaftuje, pochybil-li by při jménu křtěném aneb příjmím toho, komuž co odkazuje: jestliže se může patrně a v jistotě rozuměti osoba, kteréž se odkazuje, takové odkázaní pořádné jest. *In testamentis enim plenius voluntates testantium interpretantur.*

Při kšaftu pochybí-li se jméno křtěné nebo příjmí kšaftovníka, avšak se osoba v jistotě rozumí: odkázaní pořádné jest.

E. XV.

Kdožby, udělaje kšaft, chtělby jiný potom dělati, a nežby jej vykonal, smrtí by v tom zachvácen byl: ten nedokonalý kšaft v nic obrácen bude. Kšaftujícího zajisté vůle a aumysl, když k vykonání nepřichází, ničímž jest. A tak zůstal-li by první, a nebyl by od kšaftujícího zkažen: tehdy, nebude-li žádných jiných překážek, přední nezkažený za pořádný při právu přijat bude.

Kšaft nedokonalý místa svého u práva míti nemá; protož, nebyl-li by první od kšaftujícího zkažen, ten za pořádný přijat bude.

E. XVI.

Přihází se často nemocným, že časem smyslem a pamětí se pomíjejí, a zase k rozumu a ku paměti přicházejí. A protož, jestli žeby kdy nemocný smyslem a pamětí se pominul, a potom zase probral se z toho, a ku paměti i k rozumu přišel: tehdy kšaft o statku svém dělati může; jediné aby kšaftovní svědkové pamět a rozum při něm shledali, že tehdáž, když kšaft činil aneb když jim kšaftu svého podával, rozumu a paměti dobré požíval. A kšaft takový za pořádný u práva jmín a držán bude.

Nemocný, pomine-li se kdy s smyslem a pamětí, a potom se zase z toho probere a ku paměti i rozumu přijde: kšaft činiti může.

II. Však svědkové kšaftovní, vznikl-li by odpor mezi stranami o smysla pominutí a o paměti potracení kšaftujícího; a svědkové té strany, kterážby kšaft naříkala o němotě aneb paměti potracení, byli by při právu ukazováni: tehdy v té příčině toliko svědkové, jenž kšaft ten vysvědčili, přísahau toho doloží, že tehdáž při paměti a rozumu kšaftující byl, když

u něho na kšaftu byli, aneb když jim svého kšaftu podával, aneb o své poslední vůli oznamoval.

Však vznikla-li by o takový kšaft rozepře, svědkové kšaftovní to mají pod přísahau seznati, že kšaftující při paměti a rozumu byl tehdáž, když u něho na kšaftu byli.

E. XVII.

I. Kšaftové, s výminkami aneb pod výminkami neslušnými, nepodobnými, nepoctivými, nemožnými a nespravedlivými učinění, za nepořádné držáni buďte. Nebo ačkoli zřízení umírajících, kteráž nejsau proti právům, všemi obyčeji mají šetřína býti: však nevážné, bláznivé, nepodobné, neslušné a nenáležité umírajících lidí vůle ovšem za nic se nepočítají.

Kšaft s neslušnau a nespravedlivau veyminkau za nepořádný buď držán.

II. Také ani to při právu moci své míti nemá, cožby k ublížení práva aneb spravedlnosti nětčí v kšaftu svém někdo položil. Jako ku příkladu: „Chci aby dcera aneb manželka má po mé smrti za žádného se nevdávala; pakliby se vdala, aby jí z statku mého dáváno nic nebylo.“ Nebo výminky proti právům a proti dobrým mravům, v kšaftích i v jiných námluvách lidských položené, za takové se počítají, jakoby jich tam nebylo, to jest, za nic.

Veyminky proti dobrým mravům, v kšaftích i v jiných námluvách lidských položené, za nic se počítají.

III. Však výminky poctivé, slušné, možné a náležité, jakž při všech jiných věcech, tak také i při kšaftích, ve všem zachovány buďte. A vztahovaly-li by se takové výminky na mnohé společně: ode všech zachovány a vyplňovány buďte. Pakliby rozdílně, a na některau osobu obzvláštně se vztahovaly: tehdy jedenkaždý sám k vyplnění jich zavázán a k dosti učinění přidržán buď.

Veyminky slušné, možné a náležité od každého zachovány buďte.

E. XVIII.

Ta výminka za neslušnau a nemožnau se nedrží, kdyby manžel manželce své kšaftem vyměřil, aby, dokudžby na vdovské stolici seděla a nežli by děti k letům přišli, všeho statku jeho správcí byla a užívala; pakliby se vdala, aby synům aneb jiným přátelům jeho statku toho z auplna (přijmauci díl spra-

vedlivě jí odkázaný a vyměřený) postaupila. Neb to na její vůli postaveno jest, kterážto vůle svobodná při věcech slušných, poctivých, náležitých i možných při jednomkaždém člověku sobě svobodném se zanechává.

Manžel kšaftem manželce své může vyměřiti, aby, dokudž by na vdovské stolici seděla a nežliby děti k letům přišli, všeho statku v užívání byla ; pakliby se vdala, aby synům aneb jiným přátelům téhož statku (přijmauce díl jí náležitý) z auplna postaupila.

E. XIX.

Kšaftem, zápisem aneb jakýmžkoli jiným pořízením kdožby na někoho jistau výminku k budaucímu času vztáhl; a nemohlo by se tomu vyrozuměti, chtěl-li by ten výmince takové dosti učiniti: uručením aneb jiným dostatečným pojištěním má to opatřiti, ač chtěl-li by toho, což mu kšaftováním aneb dáním náleží, užiti. Ku příkladu. Petr kšaftem svým Pavlovi sto zlatých odkázal pod tau výminkau, jestli žeby handl aneb jiný statek jeho do smrti věrně opatroval, aneb dítkám jeho raden a pomocen byl. V tom jest pochybnost, vyplnil-li by v tom Pavel vůli Petra kšaftujícího, čili nic? A protož, chtěl-li by těch sto zlatých užiti, povinen bude to uručiti, že vůli Petra v skutku v časích budaucích vyplní. Pakliby nevyplnil, a to prokázáno bylo: aby zase těch sto ztatých, kšaftem odkázaných a po stvrzení kšaftu k sobě přijatých, navrátil.

Kdožby někomu nětco odkázal nebo zapsal pod jistau veyminkau, aby jí v času budaucím dosti učinil, a tomu by se rozuměti nemohlo, chtěl-li by on té veymince dosti učiniti: protož, jestli žeby on odkázaní neb dání užiti chtěl, má to uručiti, že veymince zadost učiní.

E. XX.

Mohau od toho, kdož statek svůj kšaftem řídí, i ti za dědice ustanovováni býti, jichž on ještě neviděl aneb neví, jsau-li živi. Nebo taková nevědomost posledních vůlí kšafujících neruší.

Kšaftující za dědice může ustanoviti i ty, kterých ještě neviděl a o nichž neví, jsau-li živi čili nejsau.

E. XXI.

Kšaftem pokudž by dětem od otce aneb vnukům od děda vyměřeno bylo, při tom tak a nejinák se zachovati povinni budau. Neb jedenkaždý může o statku svém svobodném a ne-

závadném kšaftovati. Ale o statku, prvé kšaftem zřízeném, jinák říditi nemůže, ale povinen jest toho při předešlém zřízení zachovati.

Jedenkaždý o statku svém svobodném a nezávadném kšaftovati může, a kšaftovníci podle toho se tak zachovati mají. Ale o statku, prvé od někoho jiného zřízeném, jinák se říditi nemůže.

E. XXII.

I. Ten pak bez kšaftu umírá, kterýž jest ovšem aneb kšaftu neučinil, proto, že jest anebo nechtěl, anebo smrtí v tom jsa zachvácen, své poslední vůle vykonati nemohl; aneb že jest kšaftu svého vedle pořádku práva neučinil a neudělal, slavností při něm nezachoval, ale ovšem pominul, jakožto svědkův kšaftovních; aneb že jest z počtu těch byl, jimž práva zhajují kšafty činiti; aneb z jiných příčin právních ten kšaft státi nemohl, jako, že jest z žertu, z smíšku pošel, a ne z pravé povinnosti a z přirozené lásky, milosti a náchylnosti.

II. A také i ten bez kšaftu umírá, kdožby kšaftem svým žádného za dědice nezřídil a neustanovil. A jinde položeno jest, že při kšaftích ten se za dědice rozumí, na kohož větší díl statku kšaftovaného svědčí, a kterýžby z téhož statku sobě odkázaného jiných vybývati aneb z něho dluhy platiti a závady svésti povinen byl.

Bez kšaftu umírá: jedno, kdo kšaftu neučinil; druhé, proti pořádu práva učinil, slavností při něm nezachovav. Které jsau pak slavnosti kšaftu, o tom hledej *D. LIII.* Třetí, kdo jest kšaftem svým žádného za dědice nezřídil a neustanovil.

E. XXIII.

V kšaftích vůle, rozum a smysl kšaftujícího vždycky hojněji, než v sobě slova obsahují, vykládán býti má, nežli při jiných jednáních, kteráž se skrze trhy, smlauvy a jiné k tomu podobné věci působí. Jako ku příkladu. Odkazuje někdo někomu vína svá, kteráž má v sklepích. Tu, ač žádné zmínky o sudích nečiní, v kterýchž táž vína jsau: však smysl a rozum kšaftujícího tak vyložen býti má, že vína i s sudy, v nichž jsau vína, jemu se poraučejí a odkazují. Ale při trhu, když jeden druhému vína prodává, ne ihned také sudy mu se prodávají a

příslušeti mají; ležby to patrně při trhu mezi stranama vysloveno bylo.

Odkáže-li kdo komu vína svá, rozuměti se mají přitom i sudy, v nichž ta vína jsau. Ale prodá-li jeden druhému vína, ne hned se také s vínem sudy rozuměti mají. A to proto, že v kšaftích vůle kšaftujícího hojněji vykládána býti má, nežli při trzích, smlauvách a jiných jednáních.

E. XXIV.

Jakž mužské pohlaví, tak i ženské může o svém svobodném statku říditi a kšaftovati, a jej tomu, komuž se mu dobře líbí, odkázati, podle toho práva: Každý statku svého jest pánem, s kterýmž učiniti může to, což se mu líbí.

Každý může svůj statek, komu se mu dobře líbí, odkázati. Neb každý svého statku jest pánem a s ním učiniti může, co mu se líbí. *E. XXI.*

E. XXV.

I. Statek, všicek dětem aneb jiným mnohým odkázaný, rovným podílem mezi všecky rozvržen býti má.

Statek, mnohým odkázaný, rovným podílem mezi všecky rozvržen býti má.

II. Byl-li by pak týž statek dvěma spolu společně, to jest, *coniunctim,* kšaftem odkázán; a oni za svého zdraví o něj by se nepodělili, a žádný by z nich o svém dílu pořízení neučinil: tehdy z umrlého na živého pozůstalého (ač nepozůstavil-li by po sobě dědicův) plným právem připadni.

Statek dvěma společně odkázaný, o nějžby se za zdraví svého nepodělili, ani o dílu svém žádný z nich pořízení neučinil: umře-li z nich jeden a nepozůstaví po sobě dědicův, statek na druhého živého spadne.

E. XXVI.

Kšaftův, k ublížení a na škodu spravedlnosti jiných, žádný kaziti ani zatajovati nemá. Kdožby se toho dopustil, a to naň shledáno bylo, v pokutu falše upadne. Avšak, kdyžby se to vyjevilo, nicméně, komuž týmž kšaftem co náleželo, jedenkaždý o svau spravedlnost k tomu aneb k statku jeho pořádem práva hleděti může.

Kšaftu na škodu nětčí kdoby tajil anebo jej zkazil, pokutu falešníka ponese. A nicméně, kdyby se vyjevilo, co komu týmž kšaftem náleželo: pořádem práva hleděti může k tomu nebo statku jeho.

E. XXVII.

I. Kšaftem byl-li by komu od kšaftujícího statek dán a odkázán, aneb týmž kšaftem za dědice bylby ustanoven, aby povinen byl drahně summy z statku takového těm, jimž se odkázaní stalo, vyplniti; a on obával by se, aby takový statek věřitelům a kšaftovníkům, to jest těm, jimž se kšaftuje, nepostačil: i chce-li budaucího nebezpečenství se uvarovati, nežby v držení statku takového vešel, může se inventářem v tom opatřiti, to jest, může se toho práva, kdežby ten a takový statek byl, dožádati, aby při přítomnosti přísežných od písaře přísežného byl zinventován, to jest, všecek ze jména popsán. Což přísežní téhož práva učiniti, a takový všecken statek dáti popsati, a dadouc ho přípis tomu, kdož za to žádal, při právě svém pro budaucí pamět inventáře zauechati povinni budau. A tak ten, kdožby se inventářem opatřil před uvázaním statku toho: nedostalo-li by se čeho, toho statkem svým dokládati povinen nebude. Neb poněvadž dědictví nic jiného není, nežli vkráčení ve všecko právo, kteréž měl, aneb kteréž náleželo tomu, jenž z světa sešel: protož ke všem povinnostem a ke všem dluhům umrlého dědic kšaftu se zavazuje.

Dědic kšaftem nařízený, obával-li by se, aby statek jemu odkázaný věřitelům a kšaftovníkům nepostačil: prvé nežli v držení statku vejde, má se opatřiti popisem; a tak nedostane-li se čeho, statkem svým dokládati povinen nebude.

II. A tak, kterýž bez opatření práva a bez udělání inventáře v statek umrlého vkračuje, svau neopatrností k zaplacení dluhů a k vyplnění všech věcí odkázaných se víže; tak že potom musí jednomukaždému spravedlnost náležející vyplňovati.

Jinák, kdo bez inventáře v statek umrlého vkračuje, k vyplnění všech věcí odkázaných a zaplacení dluhův se víže.

III. A jedenkaždý kšaftovní dědic, v šesti nedělích pořád zběhlých od vyhlášení kšaftu, má se v tom ohlásiti, chtěl-li by od takové sobě odkázané spravedlnosti pustiti, aneb v tom inventářem se opatřiti.

Dědic kšaftovní v šesti nedělích od vyhlášení kšaftu má se ohlásiti, chtěl-li by od kšaftu pustiti, čili se popisem opatřiti.

E. XXVIII.

I. Dům někomu kšaftem odkázaný: svrškové, nábytkové a jiné věci v témž domě movité náležeti jemu nebudau. Lečby obzvláštně týmž kšaftem vysvětleny byly, a lečby auhrnkem tak bylo dostaveno: „Dům můj i s tím se vším, což v témž domu jest, dávám a odkazují N.“ etc.: tehdy, poněvadž díl a kus ve všem celém se zavírá, cožby se v témž domu při poslední hodině kšaftujícího vlastních jeho věcí našlo, ty všecky tomu, jemuž se odkázaní stalo, náležeti budau.

Dům komu se odkazuje, ne hned to, což v domě jest, jemu náležeti bude.

II. Než kdež se v kšaftu takto dostavuje: „Statek můj všicek, movitý i nemovitý, naj čemžby ten koli a kdekoli záležel, jakýmkoli jménem mohl by jmenován aneb uptán býti (nic ovšem nevyměňuje) dávám a odkazuji po mé smrti N.“ etc.: tehdy tím a takovým záhrnkem „všicek statek můj“ závírá a obsahuje v sobě statek movitý i nemovitý, jakož jsau gruntové, peníze, klénoty, svrškové, nábytkové, dluhové, svěřené věci a všeliké jiné kšaftujícímu náležející spravedlnosti.

Těmi slovy „Statek můj všecek“ obsahuje se statek movitý i nemovitý, načem by ten koli a kde koli záležel.

E. XXIX.

Dluhové, by ze jména v kšaftu postaveni nebyli: však jsau-li spravedliví, aneb mohli-li by provedeni býti, mají od dlužníkův dědicům a statkův držitelům placeni býti.

Dluhové, by ze jména v kšaftu postaveni nebyli: jsau-li spravedliví, dědicům mají býti placeni.

E. XXX.

Také to ke škodě nebuď, byli-li by gruntové kšaftujícího aneb jiný jeho statek městský na jiném právě, aneb pod jiným právem, a ti gruntové, statek aneb jiné kšaftujícího spravedlivosti žeby nebyly všeckny vysloveny a v kšaftu zejména položeny; proto, neb pod tau *clausulí* „Statek můj všecek kdežkoli, a načemby koli záležel“ etc. obsahují se všecka jmění, peníze hotové, klénoty a jiné kšaftujícímu náležející sprave-

dlnosti i pod tím právem, kdež kšaft učiněn jest, i pod jiným, kdežby kšaftující grunty a jiné své spravedlnosti měl.

Kšaftem statek odkázaný, by byl na jiném právě, dědici náležeti bude, zvláště když v kšaftu doloženo jest: „Statek můj všecek, kdežkoli a na čemby koli záležel, odkazuji," etc.

E. XXXI.

I. Pakliby kšaftující v kšaftu svém takto položil: „Chci tomu, aby Jan syn můj, aneb Kateřina manželka má etc. Petrovi streyci mému koflík aneb kožich můj kuní vydati povinen byl aneb byla": tehdy v takové příčině ten, komuž se z těch věcí jedna odkazuje, voliti sobě má.

II. Než, kdežby takto doloženo bylo: „Kožich můj jeden anebo koflík můj jeden, dům můj jeden, vinici mau jednu (a měl-li by těch věcí více, nežli jednu) syn můj ať dá ujci mému": tu v takovém odkázaní má vůli dědic kšaftujícího, který chce kožich aneb kterau věc, tomu, komuž se odkazuje, dáti; však tak, aby také dědic z těch věcí tomu, komuž se odkazuje, nejhorší nedával.

Rozdíl slov jest: „Chci tomu, aby syn můj streyci mému jeden koflík vydati povinen byl," neb tu bude volení koflíku při streyci; a „Chci koflík můj jeden syn můj ať dá streyci mému," neb tu syn dá koflík, který bude chtíti.

E. XXXII.

I. Kšaftu to nic na překážku není, by v den nejslavnější, jako na den božího narození, na velikou noc, v neděli aneb na jiné dni veyroční dělán a spisován byl; proto, že kšaftové se mohau dělati kdekoli, na kterémkoli místě, a kdykoli toho potřeba by kšaftujícím nastávala.

Kšaft může dělán býti kde koli, a na kterémkoli místě, a kdy koli toho by potřeba nastávala, i na velikau noc.

II. Však kdežbykoli a na kterémkoli právě takoví kšaftové zděláni byli: tehdy ten a takový kšaft aby podán byl na to právo a tu při témž právě vysvědčen, vyhlášen i také publikován byl, kdežby kšaftující jej a na kterém právě udělal. A přísežní téhož práva odešlí ten a takový kšaft i s vysvědčením jeho k tomu právu, k kterémuž kšaftující i s statkem svým náležel; tak aby ten a takový kšaft na tom právě vyhlášen byl, a na

tom právě do šesti nedělí pořád zběhlých ležel. A to proto, chtěl-li by kdo takovému kšaftu na odpor nastaupiti, aby to mohl sobě pořádem práva vykonati. Pakliby odporův žádných nebylo, a čas od vyhlášení jeho, to jest, šest nedělí, prošel by: aby ten kšaft jakožto pořádný právem jejich k stvrzení přišel.

Kšaft tu, kde se činí, vysvědčen i publikován býti má. Potom přísežní téhož práva odešlí takový kšaft i s vysvědčením jeho k tomu právu, k kterémuž kšaftující i s statkem svým náležel. A na tom právě ten kšaft též se vyhlásiti, a potom šest nedělí tu ležeti má.

E. XXXIII.

Kšaftové ačkoli v času jistém, totižto po projití času šesti nedělí od vyhlášení jich, když odporův není, tvrditi se mají; však sešlo-li by v tom příčinau poručníkův, aneb nějakými jistými příčinami těch, na něž by se předně statek ten kšaftem vztahoval; a týmž kšaftem dotýkalo by se spravedlnosti také jiných, tak žeby jim jakožto kšaftovníkům také tím kšaftem dílové odkázani byli: tehdy ten kšaft při právě ležící, při němžby žádných jiných nedostatků nebylo, za promlčený položiti se nemá, aby těm, jimžby týmž kšaftem něco náleželo, ublížení se nestalo. Ale zanedbával-li by dědic aneb poručník, a nechtěl by za stvrzení kšaftu žádati: tehdy ti, jimžby kšaftem tím bylo co odkázáno, jakožto kšaftovníci budau moci pro dosažení spravedlností svých za kšaftu stvrzení žádati; a cožby od stvrzení dali, o to k držitelům aneb dědicům toho statku hleděti.

Jestližeby kšaft příčinau dědicův aneb poručníkův v šesti nedělích k stvrzení nepřišel: za promlčený se položiti nemá; nýbrž jiní kšaftovníci za stvrzení jeho žádati mají. A co od stvrzení dají, o to budau moci hleděti k dědicům.

E. XXXIV.

Podstata kšaftu na spisujícím aneb na tom, kdož jej spisuje, nezáleží. Neb kšaftující může jej sobě dáti, komu chce a kdožby mu se líbil, sepsati. A protož, by někdo kšaft spisoval a kšaftující jemu týmž kšaftem statek svůj aneb jistý díl z statku svého odkázal: to tomu, kterýž svau rukau jej k žádosti kšaftujícímu sepsal, nic na překážku nebuď, když jediné takového kšaftu svědkové pořádní budau, kteřížby vysvědčili, že jest byl před kšaftujícím a před nimi přečten; a kšaftující že jest se k němu přiznal, a že vůle poslední jeho jest v něm sepsaná,

před nimi oznámill, a jich za to, aby ho ku právu tak sepsaného podali a před právem vysvědčili, žádal a poraučel:

Kšaft piš, kdo piš, to nic není na škodu. By pak ten, kdo píše z poručení kšaftujícího, statek nebo díl statku jeho sobě zapsal: to na škodu nebude, když se toliko kšaftující k tomu přizná před svědky kšaftovními, a oni to pořádně vysvědčí.

E. XXXV.

Kšaft pořádný a pořádně vysvědčený tau příčinau, žeby nebožtík za své živnosti někomu statek svůj anebo díl jeho dáti přiříkal a připovídal, a potom by toho týmž kšaftem pominul, k zrušení nepřichází. Neb jedenkaždý z řčení, z připověděni a dání statku za živnosti toho, kdožby řčení a připovídání takové činil, viniti a sobě to pořádem práva k místu přivesti má.

Řekne-li kdo komu statek dáti, a potom jej jinému dá kšaftem: kšaft průchod míti bude, a řčení s kšaftujícím umře. *J. XIII.*

E. XXXVI.

Dal-li by kdo nětčím dětem statek zápisem kněh městských, aneb žeby jim jej kšaftem odkázal, aneb žeby nápadem na ty děti přišel: tehdy otec těch dětí, chtěl-li by v spravování takového statku aneb v užívání do let svých dětí vjíti, povinen bude, statek takový svým dětem uručiti; tak, kdyžby k letům přišli, aby statku takového zauplna požiti mohli.

Otec statku dětí svých po kom koli jim přišlého chtěl-li by v spravování a v užívání vjíti: ten jim uruč, aby oni, k letům přijdauce, z auplna jeho požiti mohli.

E. XXXVII.

Komužby kšaftem buď všecko dědictví aneb jistý díl statku od kšaftujícího odkázán byl; a nežby kšaft vedle práva k stvrzení svému přišel, ten, komužby takové odkázaní náleželo, z tohoto světa by sešel: k té spravedlnosti, jemu tak kšaftem náležité, i ku právu jeho spravedlnost míti budau přátelé jeho krevní nejbližší; lečby kšaftující v tom vůli svau proměnil a jiný kšaft o tom udělal.

Kšaftovník umřel-li by prvé, nežli by kšaft k stvrzení přišel: tehdy spravedlnost kšaftem jemu náležitá spadne na přátely jeho krevní nejbližší; lečby kšaftující jiný kšaft o tom udělal.

E. XXXVIII.

I. Nepořízený statek cizozemce, na vznešení hospodáře, u kteréhožby týž cizozemec statku zanechal, od práva opatřen býti má. A týž statek do dne a do roka na právě ležeti má, jestli žeby se jací přátelé krevní téhož cizozemce našli a přátelství krevní podle práva ukázali, aby statku takového po zaplacení dluhův spravedlivých, cinže hospodáři, nákladův na pohřeb jeho, i cožby v nemoci naň vynaloženo bylo, a to se spravedlivě uznalo, užiti mohli.

Nepořízený statek cizozemce od práva opatřen býti a na právě do dne do roka ležeti má. Najdau-li se přátelé toho cizozemce krevní, ten statek jim vydán bude po zaplacení dluhu, cinže, pohřbu a nákladu v nemoci naň učiněného.

II. Pakliby se v tom času žádný přítel krevní nenašel, ani v tom času před právem se neohlásil: tehdy ten statek toho cizozemce na tři díly rozdělen býti má. Jeden díl jdi k záduší tomu, kdež tělo toho cizozemce pochováno jest. Druhý do špitálu na chudé lidi téhož města. Třetí těm, kteříž ho v nemoci jeho opatrovali a práci o něj měli.

Pakliby se žádný přítel v tom času nenašel: tehdy ten statek má na tři díly rozdělen býti. Jeden k záduší, kdežto tělo jeho pochováno jest. Druhý do špitálu. Třetí těm, kteří ho v nemoci opatrovali.

E. XXXIX.

I. Zjevným kurvám a pankhartům v knihy městské nic kladeno býti nemá. A bylo-li by co takovým od koho na statcích nemohvitých, to jest, na gruntech, kšaftem odkázáno: právo v jednomkaždém městě, uložíc takovým jistý čas, rozkáže jim odtud se vyprodati; tak aby dobře zachovalí lidé, a kteřížby se té obci hoditi mohli, těch a takových gruntův vešli v držení, a zlí s dobrými rovnosti nenesli.

Kurvám a pankhartům v knihy městské nic kladeno býti nemá. A bylo-li by takovým co na gruntech odkázáno, právo se jim rozkáže v jistém čase vyprodati, aby zlí s dobrými rovnosti nenesli.

II. Pakliby ti a takoví, i jiní jim podobní lidé, ježtoby proti poctivosti své nětčeho se dopustili, majíc sobě uložené k vyprodání volné a jisté časy, toho neučinili a vyprodati se zanedbali aneb hned nechtěli: přísežní jednohokaždého města, vedle spravedlivého, začby ten takový grunt na ten čas stál, šacuňku,

člověku dobře zachovalému budau jej moci prodati, a zač by koli aneb na jaké roky placení byl prodán, tu a takovau summu tomu dáti a vyplňovati, nejsauce veyše a dále ničímž povinni.

Pakliby se v tom času takoví lidé i jiní, ježtoby se něčeho proti své poctivosti dopustili, vyprodati nechtěli: právo ten statek spravedlivě šacovati dá a dobře zachovalému jej prodá.

E. XL.

I. Syn aneb dcera nejstarší, vkroče v statek po rodičích svých aneb nápadním právem, nemůže téhož statku utratiti, ani ho v nic zavaditi přes závady otce svého; než toliko svůj díl vlastní. Pakliby se bez povolení práva v nějakau summu veyše a více vzdlužil, aneb nepotřebné náklady na nětco činil: sám to dílem svým, bez ujmy dílův bratří a sester svých let nemajících, plať a vyvazuj.

Syn anebo dcera, vejda v držení statku rodičův svých, mimo otcovské závady, žádných závad na něj uvozovati nemůže, leč na díl svůj vlastní.

II. Než statek ten sirotčí potřeboval-li by jaké opravy, aneb žeby, pro opatření syrotkův i téhož statku, v summu se vzdlužiti aneb co toho statku uprodati se mělo: to s dotazem a povolením práva aby se dálo.

Pakliby ten statek opravy, aneb sirotci opatření potřebovali, a v summu jakau držitel se zdlužiti, nebo z téhož statku nětco uprodati musel: to se děj s povolením práva.

E. XLI.

I. Dluh v kšaftu svém jestli žeby kšaftující na někom jmenoval, a že mu jím spravedlivě povinovat pozůstal, týmž kšaftem svým seznal; ten pak, na němž se dluh odkazuje, byl by při tom právě, a o takovém kšaftu věda, dluhu takovému by neodepřel, nýbrž kšaft takový stvrditi by dopustil: bude-li chtíti potom po stvrzení kšaftu takového dluhu prázden býti, povinen bude, jej aneb odvesti, že jest jej kšaftujícímu za jeho živnosti zaplatil, aneb proti kšaftujícímu přísahau, že jím spravedlivě dlužen nepozůstal, se očistiti. Pakliby toho neučinil, povinen bude dluh takový, duší kšaftujícího stvrzený, zaplatiti.

Kdo, jsa při právě, dluhu v kšaftu doloženému by neodepřel, a kšaft stvrditi dopustil: bude-li ho chtíti prázen býti, povinen bude, že jej zaplatil, odvesti aneb se ho přísahau očistiti; jinák dluh ten zaplatí.

II. Než jestli žeby z prosta před stvrzením kšaftu dluhu takovému odepřel: tehdy dluh má naň podle práva provozován býti.

(Do slova.)

DE IMPETITIONE
seu impugnatione testamentorum.

O odpořích kšaftův.

E. XLII.

Odpor kšaftu aneb kšaftovní téměř nic jiného není, než zápověd a jako nějaká obstávka, kteráž se děje skrze ohlášení před právem té osoby, jenž sobě do téhož kšaftu něco za stížnost pokládá, aneb jej praví učiněný býti k ublížení nějaké své spravedlnosti a právu svému aneb dětí svých.

Odpor kšaftu jest zápověd nějaká neb obstávka pro níž kšaft v času právním k stvrzení svému přijíti nemůže.

E. XLIII.

I. Odpor kšaftovní tímto pořádkem u práva vykonávati se má. Kdožby chtěl jakémužkoli kšaftu odpor vložiti, má a povinen jest sobě to, v šesti nedělích pořád zběhlých od přečtení a vyhlášení kšaftu, tu a na tom právě vykonati a k odporu takovému se ohlásiti, a to tímto spůsobem.

Odpor kšaftovní v šesti nedělích od přečtení kšaftu klásti se má.

II. Má prvé před tím, nedadouc šesti nedělím od publikování takového kšaftu projíti, za vstaupení do raddy purkmistra požádati, a tu při témž představení buď za přečtení aneb za veypis téhož kšaftu prositi, kteréhožto každému žádajícímu přípis dán, ale originál při právu s pilností až do stvrzení aneb odsauzení chován býti má. A to z příčiny té, aby, maje přípis téhož kšaftu aneb přeslyše kšaft, prvé se uradil a zdrávě na to pomyslil, měl-li by slušnau a spravedlivau příčinu, takový kšaft naříkati, čili tak nechati. Také aby sebe ke škodám a k obmeškání zbytečnému daremně nestrojil. Bude-li úmysl jeho konečný

k odporu, tehdy má se v tom zjevně před právem ohlásiti, „že takovému kšaftu aneb spisu odpor kladu, a takového odporu příčin sepsaných teď podávám.“

Kšaftův přípisové mají se každému dávati, a to proto, aby každý prvé se uradil a zdrávě na to pomyslil, měl-li by kšaft naříkati, čili tak nechati.

III. Pakli by s nimi na hotově nebyl: tehdy ve dvau nedělích pořád zběhlých od vložení odporu svého konečně, obešlíc k tomu toho aneb ty, kteříž za dědice aneb za poručníky kšaftem tím ustanoveni jsau, aneb žeby na ně předně kšaftovní odkázaní se vztahovalo (krom kšaftovníkův, kteříž *legatarii* slovau), před nimi povinen bude příčinu aneb příčiny odporu svého před právem dáti čísti. Ku příkladu takto. „Proto jsem kšaftu aneb spisu tomuto jakožto nepořádnému odpor vložil a kladu, že jest se stal k ublížení spravedlnosti mé, a to v tom, etc. (jmenujíc světle takovau spravedlnost svau); aneb proto, že při tomto kšaftu nepořád aneb nedostatek tento a tento se nachází, a vedle práva učiněn není.“ A tak příčinu aneb příčiny jmenujíc a polože, kteréby znal z podstaty pře a spravedlnosti své býti, s tím doložením, že je chce, kdyžby mu čas od práva uložen byl, provesti a prokázati; anebo, byl-li by s nimi na hotově a strana odporná také k tomu svoliti by chtěla a odkladu dalšího by nepotřebovala, hned vésti. Pakliby, po oznámených a předložených příčinách, buď původ aneb obeslaná strana za odklad požádala: má jim takové věci do dvau nedělí pořád zběhlých k průvodům aneb k odvodům od práva poodloženo býti.

Při odporu, kdo chce, může hned sepsaných příčin podati. Pakli by jich neměl: tehdy ve dvau nedělích to učiniti má, obešlíce k tomu dědice, na něžby se předně kšaftovní odkázaní vztahovalo, nebo poručníky nařízené (krom kšaftovníkův), a před nimi ty příčiny čísti má; kdež stranám, budau-li žádati, odklad k průvodům dáti se má.

E. XLIV.

I. A příčina aneb příčiny, kteréž k odporům kšaftův vztahovati se budau, mají od těch, kteříž odpory kšaftům kladau, sepsané v jistých a patrných slovích ku právu podávány býti.

Psané příčiny k odporu kšaftům ku právu podávány býti mají.

II. Kteréžto příčiny, jakž od písaře přísežného nad kšaftem aneb pod kšaftem tím, slovo od slova, vepsány budau, mají hned

téhož dne straně odporné dány býti, aby věděla, proti čemu měla by se s odvodem svým hotoviti.

Ty příčiny pod kšaftem neb nad kšaftem vepsány a potom toho dne straně vydány býti mají.

III. A budau-li příčiny aneb příčina dostatečně podle práva provedena, že by takový kšaft byl nepořádný a proti právu k ublížení nětčí spravedlnosti udělaný, aneb jak jinák žeby nepořád a nedostatek při něm se našel: tehdy takový kšaft k vyzdvižení rozsudkem přísežných přijde.

IV. Pakli by žádného nedostatku při něm se nenašlo: tehdy ten a takový kšaft, jakožto pořádný, rozsudkem k svému stvrzení a odpor k vyzdvižení přijíti má; proto, že práva velejí posledních vůlí kšaftujících šetřiti a nad nimi, pokud nejvyšší možnost jest, ochrannau ruku držeti. *Reipublicæ enim interest, ultimas voluntates hominum expediri.*

E. XLV.

Kdožby, vlože odpor kšaftu, takového svého odporu v času od práva vyměřeném sobě k místu nevedl, ale dvěma nedělím od vložení odporu projíti by dal: ten o svůj takový odpor přijde, a kšaftu toho více naříkati moci nebude. Lečby s spravedlnostmi a s průvody svými v tom času přihotoviti se nemohl: tehdy právo, k žádosti jeho, dalších v tom odkladův do trojích dvau nedělí jemu udělovati povinno bude, jakož o tom jinde A. LIV. vyměřeno jest.

Kdoby od vložení odporu dvěma nedělím projíti dal: ten o svůj odpor přijde. Lečby s průvody v tom času přihotoviti se nemohl: tehdy právo k žádosti jeho dalších v tom odkladův do trojích dvau nedělí jemu udělovati povinno bude. *A. LIV.*

E. XLVI.

Kdožby, nemaje žádných dětí, komu statek svůj bez místa (to jest, nepozůstavě sobě týmž zápisem moci a svobody k změnění) z lásky zapsal; a po takovém zápisu, pojma řádně sobě manželku, děti by s ní zplodil, a v tom by umřel: tehdy všecken ten statek po smrti zápisníka zase na děti zapisujícího plným právem připadne.

Kdožby, nemaje dětí, komu statek svůj bez místa z lásky zapsal, a po takovém zápisu pojma řádně sobě manželku, děti s ní splodil a potom

by umřel: tehdy ten statek po smrti zápisníka zase na děti zapisujícího plným právem připadne.

E. XLVII.

Dal-li by jeden druhému z lásky statek, a dání toho zápisem by jemu (moci v něm sobě k změnění pozůstaviv) potvrdil v té naději, že se budaucího od něho opatření a vděčnosti nadál; ten pak zápisník slušně by ho opatrovati nehleděl a za dobrodiní nevděčnost ukazoval: tehdy zapisující bude moci zápisníka z toho obeslati a při přítomnosti jeho to na právo vznésti, předlože příčinu aneb příčiny takové jeho nevděčnosti. Právo pak, uzná-li slušnau a hodnau příčinu aneb příčiny, od dání takového jej osvobodí a zase zapisujícímu statek jeho přivlastní. Než, poněvadžby již zápisník při zapisujícím práce vedl a náklady některé činil, za to jemu dílu třetího v tom statku zanecháno bude.

Statek maje sobě z lásky daný, hleď dárce svého opatrovati a k němu vděčnost prokazovati; jinák statek jemu navrátiti musíš, pro opatrování předešlé své za sebau třetího dílu statku toho zanechaje.

E. XLVIII.

I. Každý měštěnín, poněvadž jest všeho statku svého pánem a mocným vládařem, může ten všecken statek svůj dáti aneb odkázati, komužby se mu dobře vidělo, zdálo a líbilo; však nepomíjeje v tom dědicův svých, to jest, dětí poslušných, kterýmž z povinnosti otcovské má vždy něco z statku svého, podle dobře líbezné vůle své, udělati. A cožbykoliv z statku svého kterému dítěti svému tak za díl dědický zápisem kněh městských aneb kšaftem svým, buď málo aneb mnoho, vyměřil: jedenkaždý z dětí jeho obojího pohlaví povinen bude na tom přestati, a mimo vůli otce svého nemá a nebude moci na více se potahovati.

Statek svůj dej komu chceš, však nepomíjeje v tom dědicův svých poslušných, ale podle líbezné vůle své vždy jim díl dej jakýžkoli. Oni na tom povinni budau přestati.

II. Pakliby který otec své některé dítě neposlušné za příčinau slušnau, právní a spravedlivau (to jest, pro velikau dítěte svého nevděčnost a proti sobě přečinění) hned všeho svého statku chtěl zbaviti: tehdy v kšaftu svém anebo v zápisu

kněh městských polože příčinu aneb příčiny, pro kteréž ho statku svého zbavuje, může tomu takovému dítěti ovšem hned nic nedávati, tak aby jiné děti, příkladem jeho kárání jsauce, hleděli rodiče své v poctivosti míti a vůlí jich ve všem se spravovati.

Pakliby kterému dítěti ovšem nic dáti a odkázati nechtěl: tehdy polož zjevné příčiny v kšaftu neb v zápisu kněh městských, pro které ho statku zbavuješ.

E. XLIX.

I. Zbavení pak takové slove *exhæredatio, hoc est liberorum a successione exclusio,* dětí aneb dítěte jednoho od statku svého i od budaucí nápadné spravedlivosti odstrčení, zahnání a jako zavržení.

II. Avšak ne pro ledajakés a lehké příčiny rodičové to mohau učiniti, ale pro tyto níže položené.

Nejprvé, jestli žeby kteří z dětí neposlušných hanbu a potupu na rodiče své uvedli, jim řečí aneb skutkem ublížili, je zhaněli, aneb na jich cti nařkli a je bili.

Pro tyto příčiny rodičové dětem svým nejsú povinni nic dáti a odkázati ze statku svého.

Prvé: Kdyby je haněli, naříkali, bili.

Druhé, jestli žeby při utrpnau a na hrdlo se vztahující (jenž slove *causa criminalis*) kdo z dětí proti rodičům svým před sebe vzal, a rodiče své z hněvu, z závisti a z pauhé toliko zlosti, a ne proto, zastávaje vrchnost svau a obecné dobré, ztěžoval.

Druhé: Kdyby proti nim při autrpnau před sebe vzali.

Třetí, jestli žeby s zločinci svá obcování mívali a s nimi tovaryšili.

Třetí: Kdyby s zločinci tovaryšili.

Čtvrté, jestli žeby o bezhrdlí svých rodičův skrze otrávení, zardaušení, udušení a jakýmkoli jiným spůsobem přemeyšleli, a lstivé auklady činili.

Čtvrté: O bezhrdlí svých rodičův přemeyšleli a lstivé auklady činili.

Páté, jestli žeby syn s macechau svau, to jest, s manželkau otce svého, neřádného skutku se dopustil.

Páté: Kdyby syn s macechau neřádného skutku se dopustil.

Šesté, jestli žeby který rodiče své pronesl a prozradil, tak žeby skrze to rodičům o čest, o hrdlo i o statek běželo.

Šesté: Kdoby své rodiče pronesl a prozradil, žeby jim o čest a hrdlo i o statek běželo.

Sedmé, jestli žeby rodičové do vězení se dostali, a děti, mohauce jim z toho pomoci, na postavení za ně slíbiti by nechtěli.

Sedmé: Kdyby jim moha z vězení pomoci a na postavení za ně slíbiti nechtěli.

Osmé, jestli žeby který z dětí rodičům svým zhajoval o statku svém pořízení činiti.

Osmé: Kšaftovati jim zbraňovali.

Deváté, jestli žeby děti proti vůli rodičův svých obcování svá měli s lidmi zlopověstnými, lehkomyslnými, utrhači a posměvači rodičův svých, i s jinými osobami, kteříž své živnosti s nepoctivostí provozují.

Deváté: S lehkomyslnými lidmi a utrhači jich obcovali.

Desáté, kdyby se dcera zmařila a o svau poctivost přišla, anby její rodičové vdáti se jí nehájili a po ní věno dáti chtěli, aneb žeby dcera raději nepoctivě, nežli poctivě, živa býti chtěla.

Desáté: Kdyby se dcera zmařila.

Jedenácté, jestli žeby děti rodičův svých, v věku jich sešlém opatrovati nechtěli, a tehdáž, kdyžby se smyslem pominuli a o rozum svůj přišli, je opustili.

Jedenácté: Kdyby jich v starosti a pominutí smyslem opatrovati nechtěli.

Dvanácte, jestli žeby děti rodičův svých zajatých, mohauce jim z vězení a těžkosti takové pomoci, ani vyprositi ani vyplatiti nechtěli.

Dvanácté: Zajatých vyprositi ani vyplatiti nechtěli.

Třinácté, jestli žeby děti ruhači byli a rauhání svá urputně zastávali, a jsauce z toho napomenuti, víry obecné apoštolské a křesťanské přijíti by nechtěli.

Třinácté: Víry křesťanské přijíti nechtěli.

Čtrnácté, kdyžby syn aneb dcera bez vůle a proti vůli otce svého k stavu manželskému se zamluvila.

Čtrnácté: K stavu manželskému bez vůle jich se zamluvili.

A mohau i jiné příčiny tak těžké aneb nad ty ještě těžší vzniknauti a od dětí rodičům dány býti, pro kteréžto příčiny rodičové děti své mohau ode všeho dědictví odstrčiti.

E. L.

Ty pak příčiny aneb některá z nich aneb jiné veliké slušné i k těm podobné *exhæredationes*, to jest, zbavení dědictví, mají aneb má jednakaždá zjevně v kšaftu aneb v zápisu kněh městských vyslovena býti, proč rodičové děti své aneb jedno které z nich dědictví zbavují.

Kdo chce dítě své dědictví zbaviti, povinen jest toho příčinu v kšaftu neb v zápisu kněh městských veyslovně položiti. *E. XLVIII.*

E. LI.

I. Jednomukaždému z rodičův ta se svoboda právem pozůstavuje, aby mohl vedle dobře líbezné vůle své, kterému by chtěl z dětí svých obojího pohlaví, díl jeho nadlepšiti, to jest, aby mohl jednomu dítěti méně, a druhému více z statku svého dáti aneb odkázati. A děti povinni budau na tom přestati, *sublata omni querela inofficiosi testamenti.*

Rodičové mohau podle své dobré líbezné vůle dáti a odkázati z statku svého jednomu dítěti více a druhému méně, a každé jest povinno na tom přestati.

II. Také rodičové, i jiní všickni na odporníky a kšaftův svých rušitele pokutu uložiti moci budau takovau: „Kdožbykoli na tom, což mu kšaftem tímto mým odkazuji, přestati nechtěl, ale na více, mimo tuto vůli mau poslední, se potahovati a tento můj kšaft po smrti mé naříkati směl: tedy tomu chci, aby mu hned nic z statku mého vydáváno nebylo.“ A saudcové vedle pokuty kšaftovní tak se zachovají. Žádný zajisté užitku účastníkem z toho býti nemá, což svým předsevzetím usiloval zkaziti a zrušiti.

V kšaftu bude-li ta pokuta, aby odporníku kšaftu nic dáváno nebylo, saudcové vedle té pokuty se zachovají.

DE LEGATIS ET LEGATARIIS.

O věcech kšaftem odkázaných a o kšaftovnících.

E. LII.

To, což se někomu kšaftem dává a odkazuje, slove *legatum*, to jest, kšaftovní dání aneb odkázaní.

Kšaftovní dání jest to, co se někomu kšaftem dává a odkazuje.

E. LIII.

I. Kšaftovník slove ten, jemužby od kšaftujícího něco týmž kšaftem dáno a odkázáno bylo, tak aby jemu to a takové odkázaní od dědice kšaftem nařízeného vydáno a vyplněno bylo.

II. A má od dědice aneb od toho, jemužby kšaftující statek svůj všecken aneb na větším díle kšaftem dal, po smrti kšaftujícího hned, jakžby jedné kšaft k stvrzení přišel, vydáno a vyplněno býti. Lečby od kšaftujícího jistý čas o tom vyměřen byl; aneb takové odkázaní žeby náleželo na věcech a na statku k prodaji poručeném; item, na té věci, kterážby v zástavě byla a vyplatiti se měla; anebo žeby k ní dědic bezelstně tak snadně přijíti nemohl; aneb to odkázaní žeby na veymince zavěšeno bylo: tu při takovém odkázaných věcí vyplňování vedle vůle kšaftujícího a náležité spravedlivosti jedenkaždý se zachovej. A kdyžby čas přišel, o spravedlnost svau pořádem práva se domlauvej.

Kšaftovník jest ten, kterémuž se kšaftem nětco odkazuje a dává, a to jemu od dědice po stvrzení kšaftu má vydáno a vyplněno býti.

E. LIV.

Věc pod veyminkau někomu odkázaná, dokavadžby čas veyminky se nevyplnil, plným právem při dědici pozůstává. Ale, kdyžby čas veyminky přišel, má kšaftovníku od dědice z cela a zauplna dána aneb postaupena býti.

Věc pod veyminkau odkázaná, dokud čas veyminky se nevyplní, kšaftovníku od dědice dána aneb postaupena býti nemá.

E. LV.

Při odkazování všelijakých věcí, má vlastnosti slov od kšaftujícího šetříno býti, aby taková odkazování ne zatmělá, ale

patrná a srozumitedlná byla, tak aby po smrti na žádné pochybnosti nebyla. Neb odkázati Janovi pole aneb dědinu, maje jich více a nedolože příjmí a povolání téhož Jana, ani které by to pole bylo, aneb kdeby ležeti mělo, jest jakoby nic neodkázal. Mnoho zajisté Janův jest, a odkazující několiko polí má.

Odkázaní má býti patrné a srozumitedlné. Odkazuje-li kdo Janovi, má doložiti jeho příjmí. A' odkazuje-li pole, maje jich více, má doložiti, které pole.

E. LVI.

Které věci tak v kšaftích psány bývají, že se jim vyrozuměti nemůže, rovně se tak váží u práva, jakoby napsány nebyly. A tak potřebí jest vlastnosti slov šetřiti, a patrně i světle jednukaždau věc vysloviti, a jako prstem na ni ukázati, kterau by mínil, a které by osobě aneb příteli svému co z lásky a z dobrého přátelství odkázati chtěl.

Nebo kderým věcem v kšaftu se rozuměti nemůže, rovně se tak váží u práva, jakoby jich napsáno nebylo.

E. LVII.

Také aby kšaftování samo v sobě na odporu nebylo. Neb v kterémkoli kšaftu věci sobě na odpor položeny jsau: to nic stálého a pořádného nebývá. A protož jednakaždá věc, kšaftem někomu daná a odkázaná, v jistém svém spůsobu, v velikosti aneb v skutku zavřína býti má.

V kterémkoli kšaftu věci sobě na odpor položeny jsau: to nic stálého a pořádného nebývá.

E. LVIII.

Přísežní nad tím zvláštní pozor míti mají, kdyžby kšafty svými lidé dobří a Pána Boha bojící na skutky milosrdné svá odkázaní činili, aby vůle jich poslední vyplňovány byly, a těm zadosti aby se dálo. A protož kdežby se nedotýkalo svěření, z kteréhož žádný není povinen počtu činiti, ani v něm se před časem svěření svého otvírati: tu přísežní budau moci sami k tomu přihlídati, a obešlíce toho, na něhož takových milosrdných skutkův práce jest vzložená, jemu rozkázati, aby jim správu učinil, již-li jest se vedle takového poručení kšaftujícího zachoval, a statek takový na milosrdné skutky z auplna obrátil, čili

nic. A ten povinen bude jim o tom zprávu učiniti, a slušnau výmluvu svau aneb příčiny předložiti.

Kšaftům buď za dosti činěno, zvláště kterýmiž se na skutky milosrdné odkázaní děje. Auřad nad tím míti má pilný pozor. Z svěření žádný není povinen počtu činiti, ani se v něm před časem otvírati; než auřadu o tom zpráva se učiniti má.

E. LIX.

Záleží pak milosrdní skutkové téměř na tomto trém. I. Aneb aby odkázaní takové bylo obráceno ku pomoci služebníkům církevním, kteříž by v čistotě slovem božím a svátostmi lidu božímu posluhovali. II. Aneb na školy obojího pohlaví, na vychování té mládeže, kteráž jest semeno rozplození a jako nějaké štípení církve i jednékaždé obce, na jejich učení, aby potomně, přijdauce k dospělému věku, užiteční a prospěšní své vlasti býti mohli. III. Aneb na lidi chudé, nuzné a v špitálích obecních obývající. Též na lidi potřebné, jako jsau řemeslníci chudí, dítek mnoho majíce, poctivě se chovajíce, však řemeslem svým nikterakž se uživiti nemohauce.

Skutkové milosrdní na tom téměř záležejí, aby odkázaní taková byla: na dobré kněží; na školy, jenž jsau jako nějaké štípení církve i každé obce; na lidi chudé, na špitály, na řemeslníky chudé, kteříž se řemeslem svým nikterakž uživiti nemohau.

F. I.

I. Mohau od kšaftujícího netoliko ty věci, kteréž jeho vlastní jsau a v statku jeho se zavírají, odkázány býti, ale také i cizí, tak aby dědic povinen byl je vykaupiti, aneb nebyla-li by ta věc kšaftem odkázaná na prodaji, tak velikau summu peněz, začby vedle spravedlivého šacuňku stála, tomu, komuž odkázaná jest, vydati. A to slove v právích *luere peccatum.* Jako ku příkladu: „Chci, aby hned po mé smrti dům Jednorožcův kaupen a postaupen byl Korneliovi, synu Buriana bratra mého." Tehdy, nechtěli-li by držitelé takového domu prodati, dům šacován bude, začby na ten čas spravedlivě stál, a ten šacuňk na summě peněžité dědic statku povinen bude Korneliovi vyplniti.

II. Však tomuto artikuli tak se rozuměti má. Kdyžby kšaftující aneb poraučející, maje vědomost, že věc cizí jest,

o ní kšaftoval: tehdy ten, jemuž svědčí odkázaní, cenu té věci dáti musí.

Kšaftem také cizí věci, o nichž by kšaftující, že cizí jsau, věděl, mohau býti odkázány, aby je dědic vykaupil, a nebyly-li by na prodeji, takovau dal summu peněz kšaftovníku, zač by ta věc stála.

III. Ale jinák se rozuměti má při věcech nemožných, jako, kdyby někdo někomu odkázal cinži na podruzích, a podruhův žádných by nebylo; aneb žeby mu odkázal některé místo obecní, aby sobě na něm dům vystavěl. Tu poněvadž jsau ty věci takové, jichžto směna býti nemůže, a ani platiti ani dosáhnauti se nemohau, nýbrž ceny jejich jsau nemožné: tehdy takových věcí odkazování bývá daremné a žádné moci míti nemůže.

IV. Však věci, jichž se v naději očekává, jako obilé na dědině, hříbata z klisen, jehňata z ovcí, a jiné k nim podobné: ty se odkazovati mohau.

Věci, jichž se v naději očekává, jako obilé na dědině, hříbata z klisen, jehňata z ovcí, a jiné těm podobné odkazovati se mohau.

F. II.

K věci odkázané jaká by koli ozdoba aneb co jiného k tomu podobného od kšaftujícího bylo přidáno: tehdy to všeckno i s tau věcí prvé odkázanau náležeti bude kšaftovníku.

(Do slova.)

F. III.

Peníze aneb jistá summa, kšaftem někomu odkázaná, by pak v statku kšaftujícího nalezena nebyla: však od dědice, kterýžby se v statek kšaftujícího bez opatření inventáře uvázal, podle práva kšaftovníku vyplněna býti má.

Peníze kšaftem odkázané, by pak v statku kšaftujícího nalezeny nebyly: však od dědice, kterýby se v statek kšaftujícího bez opatření inventáře uvázal, podle práva kšaftovníku vyplněny býti mají.

DE FIDEICOMMISSIS haereditariis.

O věcech, kteréž se k důvěrnému svěření a k věrné ruce poraučejí.

F. IV.

I. *Fideicommissum hæreditarium* slove to, cožby od kšaftujícího ustanovenému od něho dědici aneb tomu, komuž by kšaftem statek po smrti náležeti měl, z zvláštní důvěrnosti poručeno a jako svěřeno bylo, aby někomu třetímu na čas jistý takového statku postaupil, jemu ho dochoval a jej potomně statku aneb spravedlnosti té držitelem a pánem udělal.

Svěření slove statek ten, kterýž se od kšaftujícího dědici z zvláštní důvěrnosti poraučí, aby ho někomu třetímu dochoval a jej potomně téhož statku pánem učinil.

II. A protož takový *fideicommissarius,* to jest, věrný správce nad statkem a z důvěrnosti nařízený poručník, při takovém svěření, pokudž jemu v tom se kšaftující důvěřil, při zachování a při postaupení takového statku, aneb jaké jiné spravedlnosti, kterážto *fideicommissum singulare* slove, tak se chovaj, pokudžby jemu v tom od kšaftujícího poručení a důvěření se stalo.

Jedenkaždý při svěření tak se zachovati má, pokudž jemu v tom od kšaftujícího poručení a důvěření se stalo.

III. A též jedenkaždý, cožby s důvěrností pod svěřením od koho k sobě a na jakýkoli spůsob přijal, tak se při tom při všem zachovati povinen jest.

DE SUCCESSIONE AB INTESTATO.

O nápadích bez kšaftu z tohoto světa sešlých.

F. V.

Nápad jest a slove na místo jiného jako nějaké nastaupení aneb vkročení. A takové vkročování nemůže nežli tehdáž toliko býti, kdyžby někdo z tohoto světa bez kšaftu sešel.

Nápad jest a slove na místo jiného jako nějaké nastaupení aneb vkročení, a to toliko tehdáž bývá, kdyby někdo bez kšaftu umřel.

F. VI.

I. Bez kšaftu umírá aneb schází ten, kterýžby aneb ovšem kšaftu žádného o statku svém neučinil; aneb žeby učině a udělaje kšaft, ten nepořádně by a proti právu udělal, to jest, žeby pořádku práva a nařízených slavností v něm a při něm pominul a pochybil; anebo žeby týž kšaft, vedle práva řádně udělaný, potomně z příčin hodných k zrušení a k vyzdvižení přišel; ano i ten, kterýžby nad dětmi svými poručníkův nezřídil, aneb co se poručenství dotýče, toto pominul. O čemž při kšaftích obšírněji toho dotčeno jest.

Bez kšaftu umírá, kdo kšaftu neudělá, anebo proti právu když jej udělá.

II. Protož kdyžby tak někdo bez kšaftu z tohoto světa sešel: tu teprv tehdáž nápadním právem nejbližší přátelé po něm pozůstalí v statek jeho vkračují. Kteréžto nápadní vkračování slove *successio ab intestato.*

Protož když tak kdo bez kšaftu umře, nápadem nejbližší přátelé v statek jeho vkračují.

F. VII.

A při takových nápadích nejprvnější a nejlepší právo mají *descendentes*, to jest, z toho kmene, z toho rodu a z té krve pošlí, a slovau dolů sstupující, buďto žeby ti byli mužského aneb ženského pohlaví.

Při nápadích nejprvnější a nejlepší právo mají dolů sstupující, totiž z té krve pošlí obojího pohlaví.

F. VIII.

Neb při právě městském dcery rovně jako i synové v statcích i ve všech spravedlivostech svých rodičů jednostejně dědí, a jednostejných i rovných dílův v nápadích požívají; jakož jsau synové, dcery, vnukové a vnučky, a slovau *sui haeredes vel sui liberi,* kteříž řádně na tento svět prostředkem svatého manželství zplozeni jsau. Ti, kteříž živi pozůstanou, nad jiné přátely krevní nejlepší spravedlnost nápadem k statkům rodičův svých mívají.

Při právě městském dcery jako synové jednostejně dědí a rovných dílův v nápadích požívají, jako synové, dcery, vnukové, vnučky.

F. IX.

A kterýkoli měštěnín aneb měšťka a tolikéž jiný každý obyvatel obojího pohlaví v Starém, v Novém i v Menším Městech pražských bez pořízení z tohoto světa by sešel: tehdy k statku jeho nejbližší přátelé, v kterémžby se koli z těch tří měst usedlí našli, po témž bez kšaftu z tohoto světa sešlém člověku právem nápadním spravedlivost míti budau; proto, neb starodávním obyčejným a zvyklým právem všeckna ta tři města jednostejné rovnosti při nápadích požívají.

Po měštěnínu nebo měšťce v kterém koli městě pražském, Starém, Novém i v Menším, bez kšaftu z světa sešlé, nejbližší přátelé, v kterémžby se koli z těch tří měst usedlí našli, právem nápadním spravedlnost míti budau. Neb starodávním obyčejem všecka ta tři města jednostejné rovnosti při nápadích požívají.

F. X.

I. Muž, kterýžby po sobě těhotné manželky zanechal, bez dědice z tohoto světa neschází. A protož takovému na sirobu narozenému dědici statek otce jeho skrze opatření práva a přátel téhož sirotka dochován býti má. Pakliby žádných jiných dětí nebylo: tehdy nápad z toho tak na sirobu narozeného, by hned, jakžby se na svět narodil, umřel, jdi na matku jeho.

Dědici na sirobu narozenému statek otcův od práva a přátel dochován býti má. Pakliby žádných jiných dětí nebylo: tehdy nápad z něho jdi, by hned, jakžby se narodil, umřel, na matku jeho.

II. Jestli žeby otec o statku svém kšaft učinil, a těhotné manželky, neveda o tom, by těhotná byla, po sobě zanechal, a

jedna osoba, tehdy jediný díl na ně na všecky půjde, kterýž měl vzíti otec aneb matka jejich, kdyby živi zůstali.

Však jestli žeby živi byli synové anebo dcery, z některého bratra a sestry jich zplození aneb zplozené, jejichžto rodičové prvé zemřeli: tehdy s streyci, s ujci, s tetami obojími k nápadům se připauštějí, tak aby na všecky díl statku jeden šel, kterýžby otci nebo mateři dostati se měl.

III. Tomu pak všemu lépe se porozumí z stromu níže položeného. Avšak prvé některé *regule,* k vysvětlení toho všeho také tuto předloženy budau.

F. XIV.

I. Když by ani dolův sstupujících, ani nahoru vstupujících, ani bratří, ani sester dědicův nepozůstávalo; ale toliko nacházeli by se přátelé na dalším některém stupni: tehdy všickni ti, kteřížby nejbližším stupněm umrlého se dotýkali, k statku po něm pozůstalému právo a spravedlnost nápadem míti budau podle té regule: Kdož bližší jest stupněm, bližší jest také a lepší právem.

Přátelé, kteřížby nejbližším stupněm umrlého se dotýkali, k statku po něm pozůstalému nápadem právo míti budau. Neb kdo bližší stupněm, bližší jest také právem.

II. A bylo-li by jich více, nežli jeden, na tom nejbližším stupni: všickni po rovném a jednostejném dílu z takového statku vezmau, *in capita,* to jest, na každau z nich osobu díl rovný půjde.

A bylo-li by jich více nežli jeden na tom nejbližším stupni, všickni po rovném dílu vezmau.

F. XV.

I. Nápad mezi dolův sstupujícími a nahoru vstupujícími trvá a vztahuje se příliš daleko, nemaje žádného jistého obmezení.

Nápad mezi sstupujícími a vstupujícími velmi daleko se vztahuje, nemaje žádného jistého obmezení.

II. Ale když se nápadův osob postranních aneb pobočních dotýče, trvá toliko do stupně desátého. A nebyl-li by aneb nenašel-li by se již žádný z přátel na stupni desátém: tehdy takové dědictví bez kšaftu sešlého míjí a jako přestává.

Ale mezi pobočnými osobami trvá toliko do desátého stupně. A na

tom nebyl-li by žádný z přátel nalezen, takové dědictví bez kšaftu umrlého mijí.

F. XVI.

I. Poněvadž při nápadích a zvláště při stromu přátelství o stupni i o jiných některých slovích, z práv obecních vyňatých, častá se zmínka děje: protož aby tomu všemu lépeji porozuměti se mohlo, toto se předkládá.

II. Že strom dvojí jest, totižto: *Arbor civilis*, strom práva městského aneb světského aneb strom stupňův přátelství krevního, proto nařízený, aby se mohlo nápadům a blízkosti přátelství porozuměti, kdoby k kterému statku nápadem bližší a lepší spravedlnost, aneb k poručenství sirotkův a k spravování statku jich míti měl a mohl.

III. *Arbor canonica,* to jest, strom duchovní, pro manželstva nařízený. A ten strom dva rozdíly v sobě má. Neb jeden strom slove *arbor consanguinitatis,* strom přátel krví sobě spojených, aneb krátčeji, přátel krevních; proto, že *consaguinitas quasi sanguinis unitas,* krevnost jest jako jednota a svazek jedné krve a osob z jednoho kmene pošlých, tělesným splozením stvrzený.

IV. *Arbor affinitatis,* to jest, strom příbuznosti, jest jakási blízkost a jako přístup aneb připojení osob k osobám přátelstvím, řádně vedle práva z pořádného manželství pošlým. A dobře my Čechové příbuznost nazýváme. Neb prostředkem manželství svatého k rodu ženicha i nevěsty jako více přibývá přátel, když oni řádně v manželství vkračují. *Affines enim dicuntur, qui non sanguinis, sed matrimonii conjuctione copulati sunt, ut sunt maritus et uxor, socer, gener, socrus, nurus, levir, fratria, glos, vitricus, noverca, privignus, privigna.* Příbuzní zajisté slovau, kteříž ne krevností, ale prostředkem řádného manželství spojeni a spřáteleni jsau, jako manžel, manželka, tchán, zeť, tchyně, nevěsta, švagr, švagrová, otčim, macecha, pastorek, pastorkyně etc.

Strom jest dvojí: strom práva světského, proto nařízený, aby se mohlo blízkosti přátelství a tak nápadův porozuměti; strom duchovní, pro manželstvo nařízený, a ten má v sobě dva rozdíly. Jeden strom slove přátel krevních. Druhý: Přátel příbuzných, jako manžel, manželka, tchán, zeť tchyně, nevěsta, švagr, otčim, etc.

V. A při stromu tohoto dvého také šetřiti potřebí jest, totiž *lineas* a stupňův.

Slove pak *linea* sebrání osob, z téhož kmene pošlých a dolův sstupujících, obsahující v sobě stupně a počty rozdělující.

Při stromu se má šetřiti linií a stupňův. Linea pak jest sebrání osob, z téhož kmene pošlých a dolů sstupujících, obsahující v sobě stupeň a počty rozdělující.

VI. A taková *linea* jest trojnásobní. Totižto, jedna slove *linea descendentium,* to jest, *linea* přátel dolův sstupujících, když počet přátelství začínáme od otce a jdeme aneb přistupujeme s týmž počtem k synu, od syna k vnuku, od vnuka k pravnuku, a tak níže a dále.

Druhá, *linea ascendentium*, to jest, *linea* nahoru vstupujících, když počínáme od syna a vstupujeme s týmž počtem nahoru k otci, od otce k dědu, od děda k pradědu, a tak veyše.

Třetí *linea* slove *collateralium,* to jest, *linea* přátel pobočních, když počítáme bratry, a sestry, a potom další po nich.

A taková linea jest trojnásobní. Jedna přátel dolů sstupujících, počna od otce až k pravnuku a tak níže.

Druhá, na horu vstupujících: od syna až k pradědu etc.

Třetí, přátel pobočních, bratří, sester a dalších po nich.

VII. *Gradus* pak česky stupeň slove. A jest jako vstaupení a nakročení z jednoho stupně na druhý, z jednoho místa na druhé. Vzaté slovo od stupňův, že z jednoho na druhý, když dolův scházíme aneb nahoru jdauce vstupujeme.

Stupeň slove nastaupení z jednoho místa na druhé.

VIII. A ti stupňové také se v trojím rozdílu nacházejí. I. Nebo jedni jsau, jakž *Cajus* pokládá, *superioris ordinis*, to jest, po nichž se jde nahoru, jako od jednoho stupně, na němž jest otec a matka, na druhý stupeň může se nastaupiti, to jest, na děda a bábu, od toho na třetí, na praděda a na prabábu. II. *Inferioris ordinis,* jako když se dolův sstupuje k dětem. III. Jiní *ex transverso sive ex latere,* to jest, po stranách a po boku: jakož jsau bratří, sestry a děti od nich pošlé. A tak stupeň

jest jako nějaké spojení jednékaždé osoby, krví, příbuzností aneb přátelstvím spolu spřízněné.

Jsau v trojím rozdílu. Jedni, po nichž se jde nahoru. Druzí, po nichž se dolů sstupuje k dětem. Třetí jsau po stranách a po boku, bratří etc.

IX. A ti stupňové pokládají se v právích z příčiny dědictví, aby mohlo poznáno býti, kterak by táž dědictví a jiní statkové po aumrtech, jako po nějakých stupních, z umrlých přátel na živé přátely aneb na poručníky připadati měli. Jakož pak z stromu aneb z figury níže položené tomu všemu lépe a snázeji porozuměti se může.

Stupňové v právích se pokládají pro dědictví, aby se rozumělo kterak z umrlých přátel na živé připadají.

DE HÆREDITATIBUS
et de praescriptionibus.

O dědictví a o pořádném i pokojném let městských vydržení.

F. XVII.

I. Dědictví nic jiného není, nežli nápadní a poslaupné vkročení do všeho práva aneb spravedlnosti, kteráž prvé toho byla a tomu náležela, kdož jest z tohoto světa sešel.

Dědictví jest nápadní a poslaupné vkročení do všeho práva a spravedlnosti, kterauž prvé z světa sešlý měl.

II. Neb na žádného větší spravedlnost přijíti, připadnauti ani převedena býti nemůže, nežli ta a taková, jakauž ten prvé měl, kterýž již z tohoto světa sešel, aneb své právo na jiného přenesl, jemu je odevzdal, aneb jinému ho pořádně postaupil.

Žádný většího práva a spravedlnosti jinému uděliti a postaupiti nemůže, nežli jaké sám právo měl anebo má.

F. XVIII.

Ustanoviti dědice nic jiného není, než toliko po smrti své někoho v statku svém za pána nařídìti a statek svůj jemu

ARBOR CONSANGUINITATIS.

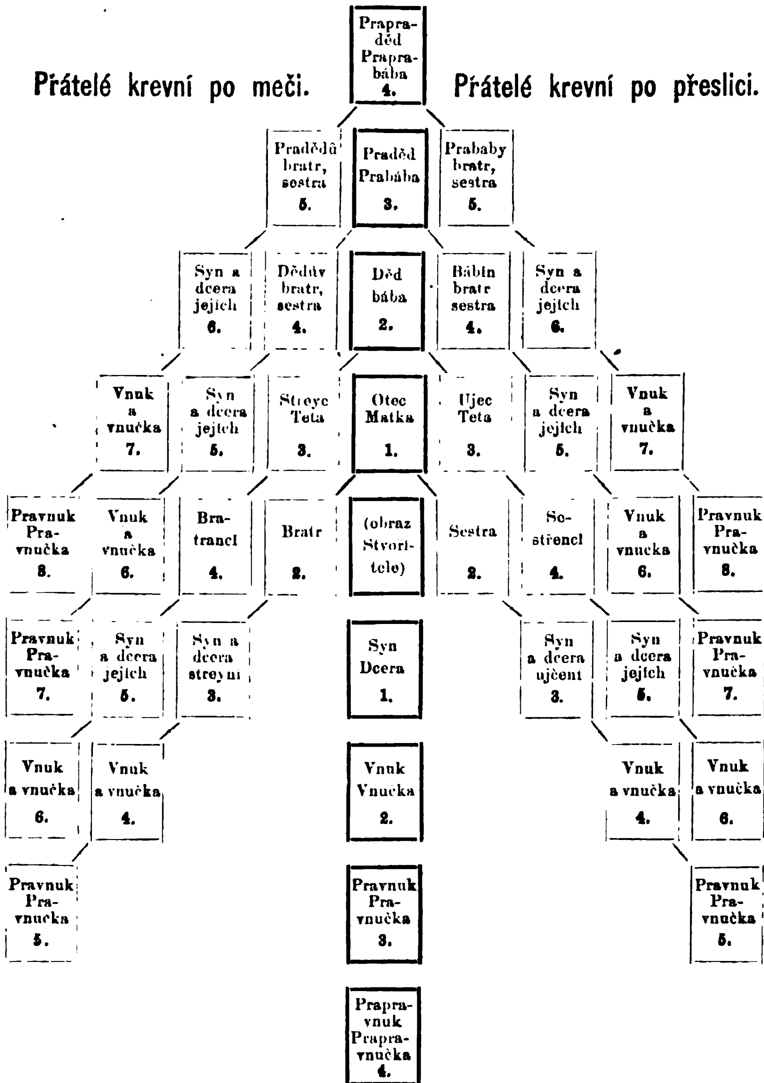
Anno Domini 1579 (1701).

		AGNATI.		*Abavus, Abavia.* 4.		COGNATI.		
			Patruus Amita major 5.	*Proavus, Proavia* 3.	*Avuncul. Matertera major* 5.			
		Horum filius, filia 6.	*Patruus magnus, Amita magna* 4.	*Avus, Avia* 2.	*Avuncul. magnus, Matert. magna* 4.	*Horum filius, filia* 6.		
	Horum nepos, neptis 7.	*Sobrinus Sobrina propior* 5.	*Patruus, Amita* 3.	*Pater, Mater* 1.	*Avuncul. Matertera.* 3.	*Sobrinus Sobrina propior* 5.	*Eorum nepos, neptis* 7.	
Pronepos, Proneptis 8.	*Horum filius, filia* 6.	*Fratres patrueles amitini* 4.	*Frater* 2	*(imago Creatoris)*	*Soror* 2.	*Consobrinus, Consobrina* 4.	*Horum filius, filia* 6.	*Pronepos, Proneptis* 8.
Eorum nepos, neptis 7.	*Horum filius, filia* 5.	*Filius, Filia* 3.		*Filius, Filia* 1.		*Sororis filius, filia* 3.	*Horum filius, filia* 5.	*Eorum nepos, neptis* 7.
Eorum nepos, neptis 6.	*Nepos, Neptis* 4.			*Nepos, Neptis* 2.			*Nepos, Neptis* 4.	*Eorum nepos, neptis* 6.
Pronepos, Proneptis 5.				*Pronepos, Proneptis* 3.				*Pronepos, Proneptis* 5.
				Abnepos, Abneptis 4.				

STROM KREVNOSTI

aneb přirozeného přátelství krevního.

Léta Páně 1579 (1701).

buď všecken aneb na větším díle zápisem aneb kšaftem přivlastniti.

Ustanoviti dědice jest nad statkem umrlého někoho za pána vystaviti a týž statek jemu buď všecek neb na větším díle zápisem neb kšaftem přivlastniti.

F. XIX.

I. Všeliká dědictví aneb panství přicházejí a na lidi připadají buď poslaupně po přátelství, to jest, po krvi a příbuznosti skrze odaumrti, když lidé bez kšaftův umírají, přátel po sobě zanechávajíce, aneb pořádnými kšafty, svobodným a dobrovolným statku dáním, odevzdáním, zapsáním, aneb živnosti své postaupením, nařízením nápadův, o čemž také na jiném místě položeno jest.

Všeliká dědictví přicházejí buď poslaupně po přátelství skrze odaumrti, buď pořádnými kšafty, buď dobrovolným statku dáním, zapsáním a postaupením.

II. Z čehož pocházi, že dědic jednostejné moci jest, jako i předek jeho, užívaje jednostejného a rovného práva, kteréhožto buď otec jeho aneb předek již z tohoto světa sešlý prvé za živnosti své požíval.

Dědicova moc rovná a jednostejná je jako předka jeho.

III. A poněvadž dědici všeckna práva a spravedlnosti po sešlém z tohoto světa zauplna náležejí: protož také, čímby komu spravedlivě ten, jehož on statku v držení vešel, dlužen pozůstal, všeckny dluhy spravedlivé platiti a závady svozovati povinen bude. Nebo věřitelé jsau přední v statcích dlužníkův dědicové.

Dědic umrlého předka svého dluhy plať. Nebo věřitelé jsau přední v statcích dlužníkův dědicové.

IV. Summau, všickni držitelé statkův jednostejnau povinností, jako i dědicové, k zaplacení dluhův spravedlivých se víží.

Držitelé statkův též jako i dědicové k zaplacení dluhův se víží.

F. XX.

Na kohožby koli nápadem statek přišel, aneb komuby se dědickým odkázaním dostal, ten každý povinen bude všeckny závady toho, po komž mu statek se dostal, i dluhy jeho vyvazovati, potud, pokudžby takového statku stačilo. Krom rukojemství; poněvadž to, když na statku pojištěno není, s rukojmím

umírá, a rukojmové živi pozůstalí takové rukojemství a sliby vypravují. Však každý takový držitel hleď se inventářem, jakž jinde o tom položeno jest, opatřiti.

Na koho statek nápadem neb odkazem přijde, ten závady a dluhy toho, po komž statek má, vyvazuj, pokudžby toho statku stačilo; krom rukojemství, poněvadž to, když na statku pojištěno není, s rukojmím umírá.

F. XXI.

Vešel-li by kdo v pořádné držení kterého gruntu aneb dědictví *justo titulo,* a týmž dědictvím svobodně by vládl, jeho v pokojném držení den a rok byl; a žádný by z těch, kteřížby přítomni (to jest ti, ježtoby pod týmž právem aneb v té krajině) byli, takového dědictví právem nenaříkal: potom, bude-li naříkáno takové dědictví, naříkání bude daremní; proto, že pokojným držením ten, kdož čas právem vyměřený vydržel, takové dědictví sobě *præscriptione temporis,* pokojným bez naříkání let vydržením zdědil, maje *justum titulum,* to jest, maje zápisem kněh městských aneb jiným pořádem práva takové dědictví sobě postaupené aneb utvrzené.

Vešel-li by kdo v pořádné držení některého gruntu, a jej by den a rok pokojně bez naříkání držel: při tom zůstaven býti má. *A. LII.*

F. XXII.

Kdožkoli začal by některé grunty aneb dědictví naříkati aneb, počna jeden druhého z čehožkoli před právem viniti, od takového naříkání, i také od takové pře by přestal, a rok a den ustavičně by potom mlčel, a pořádem práva sobě toho, což tak začal, k místu a k konci nevedl: tím práva svého a spravedlnosti své zbaven bude, a více té věci aneb spravedlnosti právem naříkati moci nebude. Lečby ne jím, ale právem skrze přísežných odklady, a jiné některé příčiny to sešlo.

Kdožkoli, počna někoho z čehokoli viniti, od takového vinění dni a roku projíti by dal, ten práva a spravedlnosti své zbaven bude.

F. XXIII.

Rok pak a den (jakž i jinde o tom položeno jest) plný rok a šest nedělí počítati se má. Ku příkladu takto. „Statek jsem tobě zápisem utvrdil aneb odevzdal před právem v pondělí na den obřezování Pána Krista.“ Tehdy, nebude-li léto přestupné, rok se vyplní v auterý po obřezání Pána Krista léta

budaucího. I přidada šest nedělí ještě k auterku, rok a den se z auplna zavře a vyplní. A když proti naříkajícímu to provede, že jest statek svůj na gruntech (maje téhož statku, tak jakž veyš položeno jest, *titulum justum*) pokojně rok a den vydržal: tehdy při takovém pořádném držení zůstaven a od naříkajících právem osvobozen bude.

Rok a den se počítá plný rok a šest nedělí. Též *A. LII.*

F. XXIV.

Gruntové a všelijací nemohvití měštští statkové jinde se odevzdávati nemohau, než toliko ve čtyřech lavicích, aneb ve čtyřech úhlích před právem a přísežnými téhož města, k kterémuž takoví gruntové příslušejí. A to pro příčinu let městských pokojného a pořádného vydržení, kteréž *præscriptio temporis* slove. A ta *præscriptio* ne od jinud, ale od *actum* zápisu buď prodajného aneb poslaupného v statek ten vkročení, počítati se má. A tak k kterému právu které grunty a gruntův těch povinnosti aneb platové náležejí, při témž právu zapisováni, postupováni aneb závady na ně uvozovány buďte, a ne cedulemi, listy a jinými k těm podobnými jistotami.

Gruntové městští toliko ve čtyrech lavicích před právem, k kterémuž takoví gruntové příslušejí, odevzdati se mají.

Promlčení začátek beře od *actum* zápisu.

K kterému právu které grunty a gruntův těch povinnosti a platové náležejí, při témž právu se zapisovati, postupovati a závady na ně uvozovány býti mají; jinák nic, totižto ne cedulemi, listy a jinými k těm podobnými jistotami.

F. XXV.

I. Však kšaftem svým jedenkaždý statek všelijaký svůj, by pak na jiném aneb pod jiným právem byl týž statek, bude moci odkázati, kdyžby jediné v kšaftu svém tak doložil, „že všicek statek svůj mohvitý i nemohvitý, kterýž kdekoli, a načem by ten koli záležel, buď 'zde aneb jinde mám, odkazuji a po smrti své dávám N.“ Tehdy již tau *clausulí,* poněvadž pořádným kšaftem, též i pořádným zápisem jiní statkové pod cizím právem byli by obsaženi: ten, jemužby takoví statkové odkázáni aneb zápisem dáni byli, bude moci jich užiti.

Však kšaftem svým každý statek svůj, by pak na jiném právě byl, komu chce, odkázati může, když této klausule doloží, že všecek statek svůj

mohvitý i nemovitý, kterýž kde koli a na čem by ten koli záležel, buď zde nebo jinde má, odkazuje a po smrti své dává N.

II. Též manžel s manželkau smluvami svadebními, kteréžby knihami městskými k stvrzení přišly, spolčíce se statky, budau moci téhož užiti.

Též manžel s manželkau smluvami svadebními, kteréžby knihami městskými k stvrzení přišly, spolčíce statky, budau moci téhož užiti.

F. XXVI.

Kdožby jakéhožkoli gruntu aneb jiné spravedlivosti vešel v držení nepořádné, *carens justo titulo*, to jest, nemoha toho provesti, že pořádně to buď prodajem, dáním, odkázaním aneb postaupením drží; item, že jemu to spravedlivě náleží, a na něj to připadlo, aneb rozsudkem spravedlivým že mu to přisauzeno a přivlastněno jest: tehdy vydržení let nic mu neprospěje. Práva zajisté ukládají, že se nestvrzuje projitím času to, což začátku svého z podstaty pořádného práva a spravedlnosti nevzalo. *Quod initio non subsistit, tractu temporis non firmatur. Nam malæ fidei possessor, nunquam præscribit*, to jest, nepořádnému držiteli vydržení let městských nic neprospívá.

Kdoby nepořádně v držení statku vešel, tomu vydržení let nic neprospívá. Nebo se nestvrzuje projitím času, což počátku svého z podstaty spravedlnosti nevzalo.

F. XXVII.

I. Násilný vládař aneb jiný statku nepořádný držitel, to jest, *malæ fidei possessor,* ačkoli za mnohá léta byl by v držení některého statku pokojném; však že jednokaždé násilí, moc a bezpraví, jest nepřítel práva, *violentia est legibus contraria:* protož takovému žádnému pokojné let vydržení neprospěje, ale ten a takový nepořádný držitel pravému dědici z toho statku, jehož v držení vešel, odpovídati a práv býti povinen jest. Nebo nepořádný držitel žádným projitím času a let městských vydržením statkův sobě nezděďuje. Nýbrž ze všech užitkův, kterýchž v tom ve všem času svého držení požíval, dědici práv býti musí, podle práva.

Násilný vládař nebo jiný statku nepořadný držitel, by pak pokojně městská léta vydržal, však pravému dědici z toho práv býti musí, ano i ze všech užitkův, kterýchž v tom ve všem času držení svého požíval.

II. Však dědic, pokavadžby násilné vládnutí trvalo, povinen bude každého roku osvědčením svým před právem v spravedlnosti své se ohlašovati.

Dědic proti násilnému držiteli osvědčením svým před právem v spravedlnosti své se každého roku ohlašuj.

F. XXVIII.

Slove pak v právích obecních *præscriptio* to pokojné statkův v času od práva vyměřeném vydržení, kterýmžto vydržením pravé a pořádné panství těch věcí, v jejichžto držení kdo vešel, se vykonává, stvrzuje a již jako pravému a pořádnému držiteli se přivlastňuje. A tak *præscriptio* jest právo mocné, kterýmž se potvrzuje vydržení pořádné v času od práva vyměřeném každému gruntů všelijakých držiteli.

***Praescriptio* jest pokojné statkův v času od práva vyměřeném vydržení. A tím se statkové držitelům přivlastňují.**

F. XXIX.

I. Naříkání pak statkův a jich držitelův vztahuje se na přítomné, to jest, *ad præsentes,* kteříž o spravedlnosti své časně se domlauvati a držitele statkův v tom času naříkati mají.

Naříkání statkův a jich držitelův vztahuje se na přítomné, kteříž o spravedlnosti své časně domlauvati se mají.

II. A *præsentes,* přítomní, slovau ti, kteříž v tom městě pod tím právem aneb v té krajině svá obydlí mají, v kterémžto městě aneb krajině ti statkové jsau, by pak i po různu a dosti podál jeden od druhého leželi.

Přítomní pak slovau ti, kteříž pod tím právem aneb v té krajině svá obydlé mají, kde ti statkové jsau.

III. Ale *absentes,* to jest, nepřítomní, ti slovau, kteříž v jiných krajinách k tomu právu nepřináležejících obydlé svá mají, a do cizích zemí za slušnými příčinami se obracejí.

Ale nepřítomní slovau, kteříž do cizích zemí k tomu právu nepřináležejících se obracejí.

F. XXX.

Příklad tento buď držitelův nepořádných, kteřížto vydržením let statkův sobě zděditi a proti pořádným dědicům přivlastňovati nemohau.

Jan, byv dlužen Vácslavovi sto kop, zapsal a ujistil mu takovau summu na domu svém, aby ten dům v té summě dotud držal a užíval ho, dokudž by mu těch sto kop nedal. V tom pak Jan umřel. Zuzana, dcera Jana, po dvadcíti letech nastaupila na dědice a držitele statku Vácslava; ohlašujíci se v tom, že peníze povinné dáti a sto kop na témž domu pojištěných zaplatiti chce, žádala v dědictví otce svého uvedena býti. Petr, syn Vácslava, poněvadž otec jeho také již byl umřel, hájil se promlčením let městských, a že otec jeho nikdyž z toho nařikán za své živnosti nebyl, a Zuzanna, před mnohými léty vdavši se a majeci léta, časně k své spravedlnosti (ač měla-li jest jakau) se neohlašovala a svého dědictví nenaříkala. A otec jeho za živnosti ještě své že veliké náklady na ten dům učinil, etc.

Našli přísežní, aby Zuzanna summu Jana, otce svého, někdy Vácslavovi povinnau na právě do dvau nedělí položila: a Petr syn Vácslavův, přijma ji, aby Zuzanně dědictví jejího postaupil, proto, že takového domu vydržením, projitím ani promlčením let, pro veyminku v zápisu položenau, v pořádné dědické držení ani Vácslav, ani Petr syn jeho vjíti nemohl.

Příklad nepořádných držitelův, kteří proti pořádným dědicům statkův sobě přivlastňovati nemohau.

Jan ujistil dluh svůj, sto kop grošův českých, Vácslavovi na domu svém, aby jej dotud držel, dokudžby mu dluhu nenavrátil. V tom Vácslav umřel, nechav po sobě syna Petra. Umřel i Jan a nechal po sobě dcery Zuzanny. Zuzanna po dvadcíti letech nastaupila na Petra, aby jí dědictví jejího postaupil, že ona mu dluh povinný a na tom domu pojištěný zaplatiti chce. I našli přísežní, aby Petr, přijma od ní sto kop, dědictví jejího jí postaupil.

F. XXXI.

Druhý příklad. Po Prokopovi, měštěnínu pražském, bez pořízení z tohoto světa sešlém, pozůstali Adam Jan a Jiřík synové. Adam jakožto nejstarší uvázal se ve všecko zboží po otci jich pozůstalé, a Jiříka do cizí krajiny vypravil, kterýž potom po mnoha letech uptán býti nemohl. A tak Adam Janovi prostřednímu svému bratru, když k letům přišel, polovici statku vydav, svým dílem obzvláštně se živil, a Jan tolikéž, majíce manželky i dítky s nimi splodivše. Po třidcíti letech našel se Jiřík, a poněvadž Adam z tohoto světa (bez pořízení) již sešel,

od Jana, pozůstalého bratra, dílu požádal. Kterýž odpověděl, že hotov jest to, cožby na díl jeho přijíti a po otci jich jemu se dostati mělo, vydati. A když nápodobně téhož žádal od manželky Adama, bratra svého, to jemu za odpověd dáno, že statku jeho v držení není, než což má s dětmi svými, že má a drží statek po Adamovi, manželu svém, kterýž na dítky i na ni připadl jakožto nepořízený. Naposledy jsauci z toho právem od Jiříka napomínána, hájila se vydržením dlauhým mnohých let takového dědictví. Nalezeno z práva, aby od manželky po Adamovi pozůstalé a Jana Jiříkovi, jakožto pravému dědici pozůstalému po Prokopovi, díl jeho, jakožto třetí z jich statkův, vydán a vyplněn byl; proto, že jest Jiřík tau příčinau projitím let dílu svého dědického, byv v cizí krajině, promlčeti nemohl.

Druhý příklad. Ze tří bratří jeden nedílný byl-li by v cizích krajinách, a v tom jiní bratří dva jeho o dědictví otcovské by se rozdělili, a potom zemrauce, manželek a dítek po sobě zanechali: tehdy, navrátí-li se onen z cizích krajin třebas po letech třidcíti, od manželek a dětí pozůstalých po bratru jeho díl dědický jemu dán a vyplněn býti má.

F. XXXII.

Tolikéž ani ten pravý a pořádný držitel není, kterýžby jisté summy někomu na vinici tak půjčil, aby, dokudžby jemu jí zase nenavrátil aneb nezaplatil, dotud té vinice v držení byl, jí užíval a všech užitkův z ní učastníkem byl. I by on anebo dědicové jeho, vkročíce v statek jeho, té vinice v držení za mnohá léta byli: tím tak dlauhým let městských držením jí sobě nezdědí. Ale ten, kterýž vinici zastavil, aneb dědicové jeho, v času od práva vyměřeném položíce na právě summu jeho, zase v své dědictví právem uvedeni budau.

Třetí příklad. Jestli žeby kdo půjčil jisté summy někomu na vinici, tak aby jí držel a užíval do navrácení jemu summy jeho: a by ten věřitel anebo dědicové jeho takové vinice za mnoha léta v držení byli, jí sobě nezdědí, ale, přijmauce dluhy své, vinice dědicům postaupiti musejí.

F. XXXIII.

Žádný gruntovního městského statku prodavač další správau kupujícímu zavázati se povinen není, než toliko do dne a do roka. A kdož k kterému statku městskému praví se míti právo a spravedlnost, o takovau svau spravedlnost v tom času, totižto ve dni a v roce, jedenkaždý se domlauvej.

Kdož se praví míti právo o spravedlnost k kterému statku městskému, ve dni a v roce o ní se domlauvej. Neb správa gruntův městských dotud toliko trvá.

F. XXXIV.

I. Kaupě někdo jakýžkoli grunt městský a jsa již jeho v držení, v času právy vyměřeném, to jest, ve dni a v roce, byl by od kohožkoli v tom času naříkán: tehdy gruntu takového držitel, prvé nežby naříkajícímu na žalobu odpověd dal, povinen jest správci svého, to jest, saukupa svého, od kohož grunt ten kaupil, aneb držitele statku jeho obeslati, a před právem požádati, aby jej před naříkajícím v té při zastaupil. Správce pak aneb statku jeho držitelé mají jej v tom zastaupiti. A neučinili-li by toho, a gruntu držitel tu při by prosaudil: bude moci k saukupu, kterýž mu se správau zavázal, aneb k dědicům jeho o spravedlnost svau i o škody na to vzešlé hleděti, a na něm aneb na statku správci svého všeho postíhati.

Správci neb saukupa svého maje, nesuď se bez něho, ležby tě zastaupiti nechtěl.

II. Pakliby správci svého neobeslal a saudil by se sám: tehdy správce aneb držitelé statku jeho, by pak grunt ten prosaudil, žádnau další správau ani škodami povinni jemu nebudau.

Jinák, nedáš-li jemu věděti a sám se sauditi budeš a s škodami se potkáš: on tobě ničím povinen nebude.

F. XXXV.

Omyl v knihách stal-li by se beze lsti, ten purkmistr a konšelé v plném svém počtu radním napraviti mohau. Než písař žádný takových omylův sám o své ujmě nenapravuj, pod pokutau hrdla ztracení.

Žádný písař sám o své ujmě omylův v knihách nenapravuj, pod ztracením hrdla.

F. XXXVI.

Zápisové trhův gruntovních, item zápisové, na dluhy se vztahující, smlauvy, kvitancí a jiní k tomu podobní zápisové, prvé nežby do kněh městských vloženi byli, při přítomnosti obojí strany, jichžby se vlastně tu dotýkalo, potud pokudžby se strany prvé o to snesly a v raddě k tomu se přiznaly, mohau

v *protocollum* od písařův opravovány bývati. Než, cožby již vešlo do kněh, toho písařové neměňte, pod pokutau hrdla ztracení.

Zápisové někteří v manuálu prvé, nežliby na čisto do kněh městských vloženi byli, od písařův v přítomnosti stran, kterýchžby se dotýkalo, mohau býti opravováni.

F. XXXVII.

I. Cesty svobodné, to jest, silnice královské, stezky starodávním užíváním osvobozené, ulice, průchodiště, průchodití domové, mezery mezi domy pro vodotoky zanechané, ryňkové, ryněčkové i jiní placové, průjezdové, skály, aneb všecka ta místa, kdež se kámen láme, písek, hlína béře a kopá, to jest, hliniště, item, cesty, stezky, silnice, k lesům, k rybníkům, k polím, k zahradám, k lukám, k vinicím a chmelnicím od starodávna náležející, též břehové při řekách ležící, ostrovové a jiné k těm podobné věci, poněvadž jsau obecné a všem lidem vůbec starožitným užíváním příslušejí, a k obcím od starodávna jsau oddané, žádný sobě zděditi, osobiti, přivlastniti ani v užívání jich žádnému překážek činiti nemá.

Cožkoli obecního jest, silnice, stezky, cesty, průchodiště a jiná místa, starodávním užíváním všem vůbec příslušející: toho žádný sobě neosobuj a nepřivlastňuj, a to pod pokutau od práva vedle spravedlivého uvážení uznalau.

II. Nýbrž, kdožby taková místa, jichžto užívání lidskau pamět by převyšovala, sobě osoboval, je ohražoval, zazdíval, zaplaňkoval, jich užívati zbraňoval, lidem v nich překážky činil, jich se zmocňoval, aneb jakýmžkoli jiným spůsobem sobě je přivlastňoval: ten takový pokutau vedle uvážení spravedlivého ztrestán buď. A nic méně, by pak několikanásobní léta těmi všemi věcmi vládl: však svým vydržením let městských těch věcí sobě nezdědí, ani jich sobě nepřivlastní; proto, že jest vždycky těch věcí, kteréž všecknĕm k užívání slaužily, *malae fidei possessor,* to jest, nepořádným držitelem byl, jenž držením svým nepořádným statkův a věcí obecních ani zádušních sobě zděditi nikterakž nemůže.

A kdyby pak i léta městská kdo vydržel, však sobě toho zděditi nemůže, jakožto držitel nepořádný, kterýž věcí obecních ani zádušních sobě zděditi nikterakž nemůže.

F. XXXVIII.

I. Úrokové, platové, desátkové, podymní, lozuňkové, šosové i jiní všelijací k těm podobní poplatkové, kteřížby od starodávna buď od vrchnosti aneb správcí lidu obecního na kterém gruntu uloženi byli, tak aby každého roku aneb v polauletí vycházeli a se platili: vydržením let a dlauhého času neplacením k promlčení ani k přetržení nepřicházejí; proto, že vycházeti a před se od držitelův statkův na časy uložené placeni býti měli. I také z té příčiny, že jsau někteří obecní, to jest, k obcím aneb k záduším obyčejně náležející platové. A protož držením a vládnutím, jakžkoli dávním, žádný se z nich vytáhnauti nemůže.

Úrokové, platové, desátkové i jiní k těm podobni poplatkové starodávní vydržením let a dlauhého času neplacením k promlčení a k přetržení nepřicházejí a žádný se z nich vytáhnauti nemůže.

II. A zase, kteříž gruntové a statkové od takových poplatkův majestáty a jinými od vrchnosti obdarováními k osvobození přišli: ti také při takovém svém osvobození zůstaveni buďte.

Každý grunt od poplatku skrze vrchnost osvobozený při svém osvobození zůstaven buď.

F. XXXIX.

Dědictví aneb kteřížkoli gruntové městští, kdyžby mnohým věřitelům přisauzeni a potom odhádáni byli; a některý z poslednějších věřitelův, nemoha k svému dluhu přijíti, proto že odhad skrovnější jest, nežby se jemu dostati mohlo: bude-li chtíti pro dosažení své spravedlivosti přednější věřitele splatiti a grunty takové veyše nad odhádaní sobě k užitku zvésti, to bude moci dobře učiniti.

Věřitelé poslednější, chtěli-li by pro dosažení své spravedlivosti přednější splatiti a k odhádaným gruntům městským sáhnauti, to mohou dobře učiniti.

F. XL.

Vládneme pak statky našimi aneb dědictvím rozličným spůsobem. Nebo někdy sami osobami svými je spravujeme, a jich se jako rukama dotýkáme, a slove hmotné takové vládnutí, *corporalis possessio*. Někdy pak skrze jiné osoby, jako služebníky, faktory, šafáře, správce, úředníky a jiné, kteříž naším jménem

a nám k ruce je spravují; někdy také skrze nájemníky a podruhy, když jim statky a dědictví naše k užívání pronajímáme. Avšak panství a vrchnost statkův takových při nás zůstává. Někdy také, když jiným k svěření aneb k schování nějaké věci dáváme. A taková vládnutí slovau *incorporales sive voluntariae possessiones,* kteréž na vůli toliko naší, a ne na hmotném dotýkání záležejí. Však to oboje vládnutí, totiž, hmotné a na vůli naší založené, kdyžbychom v držení pořádné sami aneb skrze jiné na místě našem vešli, a je dnem a rokem vydrželi: tehdy takové vydržení bývá stálé a nepohnutedlné.

Vládnutí jest jiné hmotné, když sami grunty naše spravujeme, jiné na vůli naší založené, když je k opatrování jiným poraučíme, a to oboje, když bychme pořádně v ně vešli a rokem a dnem pokojně vydrželi, bývá stálé a nepohnutedlné.

XLI.

I. Kdožby jakaužkoli spravedlnost zápisem kněh městských pojištěnau, aneb smluvami, cedulemi řezanými, registry, šuldpryfem, listy aneb jinými k tomu podobnými věcmi (kteréž *instrumenta privata* slovau) sobě svědčící měl: ten každý bude moci, komužby se jemu líbilo, takovau svau spravedlnost aneb právo své odevzdati, aneb k vyupomínání a dobývání jinému s přiznáním svým dobrovolným před právem aneb mocným listem postaupiti.

Čímžkoli kdo má pojištěnau sobě nějakau spravedlivost, ten každý může ji s přiznáním svým před právem aneb mocným listem, komu chce, postaupiti.

II. Než nebyla-li by taková spravedlnost na ničemž pojištěná: každý sám osobně proti straně odporné povinen bude, před právem za původa prvé se postaviti, a učině žalobu, teprv potom bude moci poručníka na svém místě k zisku i k ztrátě nařídíti.

Než kdyby taková spravedlivost nebyla ničímž pojištěna, každý sám z ní nejprvé musí viniti, a učině žalobu, teprva potom poručníka, chce-li, k zisku i k ztrátě nařiditi.

III. A všickni takoví poručníci listy mocnými aneb registry k přem, k vyupomínání dluhův i k dobývání všelijakých spravedlností zřízení, na zisk i na ztrátu ustanovováni býti mají.

Poručníci buďte ustanoveni listy mocnými aneb registry na zisk i ztrátu.

IV. Takoví pak mocní listové k jistým saudům, a na jisté pře, i také na osoby ze jména vztahovati se mají.

Mocní listové k jistým saudům, a na jistý pře, i také na osoby ze jména vztahovati se mají.

V. A takoví poručníci vysaudí-li co, má ten, kdož jest je poručníky zdělal, toho užiti; pakliby prosaudili, také ten, číž pře byla, škod účasten býti má.

Poručník vysaudí-li co, užive toho ten, kdo ho poručníkem učinil; prosaudí-li, také škoda bude toho, čí jest pře byla.

F. XLII.

Dědictví bylo-li by třem bratřím odkázáno tak a na ten spůsob, kdyby nejstarší umřel, aby na prostředního a s prostředního na nejmladšího připadlo: tehdy, zemrau-li ti všickni bratří, synové nejstaršího bratra pozůstalí to dědictví obdrží, a z nich nejstarší jím vlásti a je spravovati má. Nebo poněvadž kšaftující tak to nařídil, aby vždycky starší syn dědictvím vládl, týmž spůsobem potom také syn jeho starší, po něm v dědictví vkroče, držeti je a spravovati má. A jakž o mužském pohlaví, tak také i o ženském tuto při spravování městských statkův jednostejně rozuměti se má.

Dědictví bylo-li by třem bratřím odkázáno na ten spůsob, kdyby nejstarší umřel, aby na prostředního a s prostředního na nejmladšího připadlo: tehdy, zemrau-li všickni bratří, synové nejstaršího bratra to dědictví obdrží, a z nich nejstarší má je spravovati. A to též o ženském pohlaví rozuměti se má.

F. XLIII.

I. Průvod pořádného na tento svět zplození dětí obojího pohlaví dostatečný jest: rodičův živých dobrovolné k týmž dětem svým přiznání.

Rodičův dobrovolné přiznání k dětem průvod jest dostatečný pořádného jich na svět zplození.

II. Pakliby rodičův nebylo, tehdy k důvodu i k průvodu postačí vyznání dvau sausedův, aneb dvau osob lidí dobře na své cti zachovalých, kteréhožkoli pohlaví. Ti kdyžby seznali, že jsau rodiče tohoto aneb onoho, jmenujíc každého ze jména, dobře znali a toho povědomi jsau, že jsau v stav manželský řádně, vedle obyčeje a řádu církve svaté křesťanské, vkročili, a

tohoto N. v témž manželství zplodili a dobře se chovali: tehdy na takové jejich vysvědčení ty děti za pořádné držány budau.

Pakliby rodičové zemřeli, tehdy k důvodu postačí vyznání dvau osob lidí dobře na cti zachovalých, kteréhožkoli pohlaví.

F. XLIV.

Kdyžby děti pro dlauhost času rodičů svých zachování dobrého a snětí jich aneb vkročení v stav manželský pořádného (proto žeby lidé, kteříž toho povědomi byli, již zemřeli) prokázati nemohli: tehdy ti a takoví budau moci na úřadu konšelském toho žádati, aby jim o tom pamět dali, že otec i matka jich, pokudž jsau v týmž městě pod právem jich byli, dobře se chovali. Ty pak osoby na úřadě konšelském povinny budau (ač bylo-li by jim všem aneb některému počtu z nich o zachování dobrém jich rodičův vědomo) pamět svau vydati; aneb v pamětech zápisův kněh městských ji vyhledati rozkáží, jako z zápisův trhův domových, aneb z smluv svadebních, aneb býval-li jest otec jich na úřadě konšelském, aneb v které jiné práci městské, o tom budau moci seznati a k jejich potřebám správu učiniti. Kterážto správa také při právě své místo míti má.

Děti, nemohli-li by pořádného snětí rodičův ukázati, pro smrt osob toho vědomých, k auřadu konšelskému v tom se uteci a za pamět jich žádati mohau.

F. XLV.

Manželé, jsauce řádně podle nařízení církve svaté oddáni, za to by měli, že v pravém manželství stojí, a v tom tak domnělém manželství děti by zplodili, a potom snad pro příbuznost krve aneb z některé jiné hodné příčiny duchovním právem by rozvedeni byli: tehdy všeckny ty děti, od nich v tom manželství před rozvedením zplozené (též i s tím, ač byla-li by v tom rozvedení matka jich těhotná), za pořádné zůstanau.

Děti, z rodičův prvé, nežliby k rozvedení skrze právo duchovní za jakau koli příčinau přišli, zplození, za pořádné zůstanau.

F. XLVI.

Žena, vládnaucí statkem po rodičích aneb jiných přátelích na ni přišlým, jestli žeby z manžela svého (s nímž by pořádně byla oddána) dítě porodila, a při témž porodu by umřela: tehdy týž statek na to dítě, by za nejkratší čas po mateři své živo

pozůstalo, připadne, a po smrti téhož dítěte na otce nápad půjde, a ne na přátely matky toho dítěte.

Matka umře-li, statek její na dítě s mužem pořádně s ní oddaným splozené připadne, a z dítěte na otce, a ne na přátely toho dítěte.

F. XLVII.

I. Dědicův neměl-li by kdo, může sobě z mužského i z ženského pohlaví toho aneb ty, kdož by mu se líbili, za dědice všeho statku svého zvoliti.

II. A týmž obyčejem, maje dědice, jiné cizí syny aneb dcery za své zvolené děti k svým vlastním dětem připojiti. Avšak, kohožby koli sobě tak za syna aneb dceru zvolil, ten povinen jest před právem v tom se ohlásiti a jistým titulem zalíbení svého potvrditi.

Kdo chce, nemaje svých dětí, může sobě za dědice všeho statku svého zvoliti, koho mu se líbí; a pakli má děti své, může cizí k svým vlastním připojiti a zalíbení svého potvrditi.

F. XLVIII.

I. V dědictví aneb v jakýžkoli jiný statek, kšaftem odkázaný aneb někomu rozsudkem přivlastněný, žádný prvé se neuvazuj, lečby kšaft takový k stvrzení a rozsudek k utvrzení svému časem od práva vyměřeným přišel, to jest, teprv kdyžby kšaft byl od práva stvrzen a rozsudek časem aneb právem v svau moc vešel.

Před kšaftem ztvrzeným aneb rozsudkem v moc svau právní vešlým, v statek sobě odkázaný aneb přisauzený prvé se neuvazuj.

II. Pakliby kdo ke škodě druhého prvé v statky takové, nežby čas přišel, se uvazoval: ten netoliko o spravedlnost svau, kterážby tu jemu náležela, přijíti, ale i vedle uznání spravedlivého ztrestán býti má.

Jinák netoliko o spravedlnost, kterážby tu náležela, přijdeš, ale také k tomu ztrestán budeš.

F. XLIX.

Manžel kdyžby bez kšaftu umřel a po sobě dětí ze dvau aneb víceji žen zanechal; a poslední žena s dětmi svými nebyla by z téhož statku vydělená, ani podle práva slušně od manžela svého smluvami svadebními aneb zápisem opatřená: tehdy, pokudžby na vdovské stolici seděla, má ten všecken statek

(dadauc jej hned po smrti manžela svého od práva zinventovati) k dobrému těch sirotkův, s dovolením práva aneb poručníkův jí od práva k tomu přidaných, spravovati a sirotky všecky bez umenšení téhož statku z něho chovati a na ně náklady podle slušnosti, a jakž by toho potřeba kázala, činiti, a týž statek sirotčí tak spravovati, aby se nemrhal. Však, bylo-li by co na odpor proti tomu při ní shledáno, právo to přetrhnauti a statek takový jinák opatřiti má. A pakliby týž sirotci před léty dospělými v tom zemřeli: tehdy dílové jich na máteř připadnauti mají. Jako zase, kdyby mátě za vdovství svého bez pořízení umřela, statek její také na ty děti její plným právem připadnauti má.

Po smrti manžela bez kšaftu sešlého žena, není-li slušně od něho s dětmi svými opatřena, v statku zinventovaném, dokud na stolici vdovské sedí, zůstaň a sirotky i s tím statkem bez umenšení jeho slušně opatruj s poručníky od práva přidanými. Pakliby sirotci před léty dospělými v tom zemřeli, tehdy dílové jich na máteř připadnau, jako zase, umře-li mátě za vdovství svého bez pořízení, statek její na ty děti její plným právem připadnauti má.

F. L.

Sirotci kdyžby k letům právě dospělým přišli, tehdy každý z nich může díl svůj, komužby se jemu líbilo, dáti a odkázati, by pak ještě podělení mezi nimi společného statku se nestalo, aneb žeby některý z nich ještě v držení dílu svého nevešel. Avšak, odcídě tak díl svůj od bratří aneb sester svých, nápadův po nich nečekej, lečby všickni před dojitím let bez pořízení z tohoto světa sešli.

Sirotci, přijdauc k letům dospělým, každý z nich může díl svůj, komu chce, dáti neb odkázati, by pak podělení ještě mezi nimi nebylo, aneb některý z nich v držení dílu svého nevešel. Avšak, kdož pak díl svůj od bratří a sester odcizí, nápadu po nich nečekaj, lečby všickni nezletilí bez pořízení zemřeli.

F. LI.

Syn, oženě se, přijal-li by od otce svého nětco k své živnosti, avšak statku otce svého by se neodřekl, a otec také tím by ho z statku nevybyl: tehdy, umřel-li by prvé než otec jeho, děti, kolikžby jich koli pozůstalo, po výrážce, což otci jich prvé k živnosti dáno bylo, mají jeden rovný díl s bratřími a sestrami [otce] jich v statku pozůstalém po dědu míti. Nebo vnukové vstupují na

díl, kterýž rodičům jich, kdyby živi byli, náležel, *jure repraesentationis.*

Syn, oženě se, vezme-li co od otce k živnosti, však statku otce svého by se neodřekl a tím by vybyt nebyl, i umře-li prvé nežli otec jeho, dětí po sobě zanechav: ti všickni po veyrážce, co otci jich k živnosti prvé dáno bylo, mají jeden rovný díl s bratřími a sestrami otce jejich v statku dědovém míti.

F. LII.

Žena, majíci svůj statek svobodný a muže sobě pojmauci, s nímby se týmž statkem nespolčila, ani zápisem jemu ho neodevzdala: tehdy, jestli žeby oba, dětí spolu nemajíce, bez pořízení z světa sešli, takový statek její ne na přátely manžela jejího, ale na její, jakožto na pravé dědice, od nichž počátek svůj vzal, plným právem připadnauti má.

Manželé, nemajíce dětí, jestli žeby zemřeli, a žena svůj statek svobodný muži nezadaný měla: ten spadne na její přátely, od nichž začátek svůj vzal, a ne na přátely muže jejího.

F. LIII.

Žádných pří, statkův aneb jiných svých spravedlností měšťané a jiní obyvatelé městští cizozemcům, to jest, těm, ježtoby krom království Českého jinde osedlí byli a k cizím právům náleželi, prodávati ani pod žádnau chytrostí postupovati, též žádných spolkův s cizozemci v handlích míti nemají. A to pod pokutau propadnutím takových všech statkův, na kohožby to shledáno bylo. Jichžto polovice Jeho Milosti Královské do komory a druhá na opravu města toho, kdež by statkové takoví aneb osoby byly, dostati se má.

Cizozemcům, to jest, lidem k jinému právu náležejícím a v království Českém neusedlým, žádný měštěnín statku svého, ani jiných spravedlností neprodávej, ani pod žádnau chytrostí nepostupuj, ani žádných spolkův v handli s nimi nemívaj, pod propadením týchž statkův.

DE COMMUNI DIVIDUNDO,
seu de divisione haereditatum.

O podílích dědictví a statkův.

F. LIV.

Kdyžby děti o všeckno dědictví po dědu, po otci aneb po matce jim náležející, aneb také nápadníci o ten statek, kterýžby nápadem a poslaupní spravedlivostí na ně připadl, poděliti se chtěli, tak aby jedenkaždý, vezma díl svůj, mohl s ním učiniti, cožby chtěl: tehdy při takovém podílu má všecken ten statek dědický (rozuměj po splacení spravedlivých dluhův a závad na ten statek prvé uvedených) od nejstaršího bratra aneb sestry na podíly kladen býti. A kteřížby bratří aneb sestry z nich mladší byli: ti, počnauce od nejmladšího po pořádu, mají sobě díly, aneb na místě jich přátelé a poručníci jich, voliti. A takové potom podíly mají kněhami městskými sobě dáti stvrditi.

Všecko dědictví, cožby ho koli po splacení dluhův a závad pozůstávalo, má na podíly kladeno býti, a nejstarší bratr aneb sestra podíly klaď. A kteřížby bratří aneb sestry z nich mladší byli: ti, počnauce od nejmladšího, mají sobě neb poručníci na místě jich díly voliti a potom knihami městskými stvrditi dáti.

F. LV.

I. Při všech podílích, kdyžby se našly věci, kteréžby bez ublížení rozděliti a jako rozdvojiti se nemohly: tehdy mají k šacuňkům spravedlivým podány a potomně dělícím se losem přivlastněny býti. Ku příkladu takto. Jest dán aneb odkázán aneb pozůstaven v dědictví čtyřem dětem koflík, každé z těch čtvero dětí žádostivo jest toho koflíku, a ten koflík bez zkázy na čtyři díly rozděliti se nemůže. I musí od starších přísežných zlatníkův k ohledání a k šacuňku spravedlivému přijíti. A bude-li šacován v osmdesáti kopách, bude povinen ten, komužby se losem dostal, spolubratřím aneb sestrám svým, po dvadcíti kopách za díl toho koflíku dáti, a v ostatku dílu svého sobě ho zanechati.

Věci, kteréžby se bez ublížení rozděliti a jako rozdvojiti nemohly, mají k šacuňku podány, a potom dělícím se losem přivlastněny býti. Jako, kdyby koflík čtyrem osobám odkázán byl.

II. A tak o jiných o všech věcech rozuměti se má, kteréž také mají podávány býti k šacuňkům lidí přísežných řemesl aneb obchodův rozličných. *Peritis enim in una qualibet arte credendum est*, neb umělým a zkušeným lidem v jednomkaždém řemesle aneb umění věřiti se má.

A ty věci mají se šacovati od lidí přísežných řemeslníkův a obchodníkův rozličných; nebo zkušeným lidem v každém umění věřiti se má.

F. LVI.

Bratří a sestry v statcích rodičův svých aneb v jiných, na ně po komžkoli a jakýmkoli právem přišlých, majíce se děliti: kterýby z bratří aneb která z sester co prvé z statkův takových k sobě přijali, aneb žeby co kterému k živnosti prvé dáno bylo, povinen jest to při podílu nejprvé zase položiti a teprv rovným podílem s jinými srovnán býti.

Bratr neb sestra co vzala prvé z statku toho, o nějž má býti dělení, to zase do něho položeno a teprv rovným podílem s jinými srovnáno býti má.

F. LVII.

I. Vdova sedící v statku sirotčím, a díl žeby jí v témž statku sirotčím také náležel, jestli žeby se podruhé vdáti a díl svůj z téhož statku vzíti chtěla: tehdy ten její díl má jí z takového statku sirotčího na statku mohovitém aneb na penězích hotových vyplněn býti. Nebo poněvadž pamět otcova v dětech mužského pohlaví, a ne v jich mateři zůstává, spravedlivé jest, aby zboží a statek trvánlivější, jako jsau gruntové, při synech aneb také při ženském (kdyžby mužského nebylo) pohlaví, jakožto při dědicích, pozůstal. A však gruntové aby tak, jakžby na ten čas stáli, spravedlivě šacováni byli.

Vdova sedící v statku sirotčím, a díl žeby jí v něm náležel, jestli žeby díl svůj vzíti chtěla, [má jí na statku mohovitém neb na penězích hotových vyplněn býti; však gruntové aby tak, jakžby na ten čas stáli, spravedlivě šacováni byli.

II. A též rozuměti se má, kdyby dcery vybývány býti měly, aby dílové jim od bratří na penězích hotových aneb na statku movitém v spravedlivém šacuňku vyplňováni byli. Lečby na statku mohovitém jich dílové postačiti nemohli, aneb žeby ten na věcech a na svršcích nehodných záležel: tehdy přísežní šetřiti mají, aby se v tom žádnému žádného, mimo spravedlnost jeho,

ublížení nedálo. A tak v té příčině dcery k dílům na statcích gruntovních připuštěny budau.

Dcery vybývány buďte statkem mohovitým, lečby na tom jich dílové postačiti nemohli, aneb žeby ten na svršcích nehodných záležel. V té příčině dcery k dílům na statcích gruntovních připuštěny budau.

F. LVIII.

I. Rozdílové pak aneb podílové statkův k stvrzení svému ať přicházejí knihami městskými. Pakliby se týž podílové prostředkem námluv lidských vykonali a knihami městskými do dne a do roka se nestvrdili: tehdy tau příčinau každý v nedílu s tím, s kýmž spolek má, buď v statku po otci, bratru aneb po komžkoli zůstává.

Podílové statkův do dne a do roka nestvrdí-li se knihami městskými: tehdy tau příčinau každý v nedílu s tím, s kýmž spolek má, po komžkoli zůstává.

II. Než, což se, před tímto práv nařízením, rozdílův a podílův i také vybytí z statkův pohlaví ženského dotýče: ti, budau-li podle práva cedulemi, svědomím, smluvami, kvitancími aneb jinými průvody ukázáni, při tom zůstati mají.

Však podílové, před těmito právy nařízenými, budau-li jakými průvody ukázáni, při tom zůstati mají.

F. LIX.

Synové ani dcery od otcův svých dílův žádati nemohau. Však jestli žeby se syn oženil aneb dcera vdala s vědomím a s vůlí otce svého: tehdy otec má je slušně, vedle své možnosti, živností opatřiti, tak jakž o tom jinde položeno jest.

Synové ani dcery od otcův dílův svých žádati nemohau; avšak otec, vedle své možnosti, živností je opatř, jestli žeby se s vědomím a volí jeho ženili a vdávali.

DE MISSIONE
in bona debitorum et de debitoribus.

O zvodích na statky gruntovní a o dlužnících.

G. I.

I. Jakaužkoli pokutu dlužník zápisem na sebe aneb na statek svůj věřiteli svému uvede, podle té zůstaven bude.

(Do slova.)

II. Však byl-li by zápis s pokutau zvodu na dům aneb na jiný grunt: tehdy věřitel, nestalo-li by se mu od dlužníka jeho na čas v zápisu položený za dosti, má jej před právo obeslati a za zvod na grunt dlužníka svého podle takového zápisu žádati. Tu právo rychtáře vyšle, kterýž věřitele do gruntu dlužníka uvede. Při kterémžto zvodu dlužník povinen jest, hned při přítomnosti rychtáře klíčův od takového gruntu svého v ruce věřitele svého dodati. Rychtář pak po témž zvodu hned také relací takového zvodu k knihám učiniti má. Od kteréhožto zvodu a relací bude jemu od věřitele půl kopy grošův Českých dáno a písaři od zapsání též relací čtyři groše České.

Věřitel, chtěl-li se podle zápisu zvésti na dům dlužníka, má ho ku právu obeslati. Potom ho rychtář zvede, a tu hned dlužník klíče od gruntu svého věřiteli v ruce jeho dá. O čemž rychtář při knihách relací učiní, a za ni třidceti grošův Českých vezme.

III. Po kterémžto zvodu hned věřitel gruntu toho v držení a v užívání pořádné jest již vešel, tak že ten a takový grunt bude moci jinému aneb témuž dlužníku svému pronajíti do dne a do roka, na ten konec, jestli žeby dlužník věřiteli svému summy i s škodami na to vzešlými v tom času, to jest, ve dni a v roce (a rok se tu prostě rozuměti, a místo dne šest nedělí počítati má) nedal a nezaplatil: tehdy žádného dalšího práva vedení na ten grunt věřitel potřebovati nebude. Než měl-li jest zápisem pokutu zvodu toliko do své summy dosažení: hned grunt ten po dni a po roce bude moci, komužby se koli jemu líbilo, prodati, a začbykoli ten grunt prodal, tu a na té summě spravedlivosti své i s škodami proto vzešlými postíhati. Než byl-li by

grunt takový dražeji nad summu i dluh jeho s škodami prodán, to ne věřiteli, ale dlužníku jeho náležeti má. Lečby jaké předešlé závady a peníze gruntovní na témž gruntu doplatiti a od věřitele svésti se musili: tehdy i ty věřitel předkem sobě poraziti a na té summě před dlužníkem svým bude moci jich postihnauti.

Věřitel, jsa tak v užívání domu uveden, bude jej moci pronajíti, komu chce, do dne a do roka. V tom času dlužník nezaplatí-li dluhu i s škodami na to vzešlými: věřitel dům prodá, komu bude moci, beze všeho dalšího vedení práva na ten dům. A tu své summy bude postíhati i s škodami. Však bude-li grunt dráže prodán, to dlužníku bude náležeti, lečby jaké jiné také závady na témž gruntu byly.

IV. Pakliby pokuta v zápisu byla taková: „Nedal-li by a nezaplatil-li by dlužník věřiteli svému na jistý a určitý čas, aby se mohl v grunt dlužníka svého dědičně uvázati": tehdy dlužník nevyplatil-li by gruntu takového, již potom dále žádní jemu folkové k splacení gruntu takového nepůjdau, ani postačiti moci nebudau. A tolikéž další šacuňkové a odhadové se nedopustí pro pokutu, zápisem na ten grunt uvedenau.

Pakliby pokuta v zápisu byla taková: „Nezaplatil-li by dlužník na jistý čas věřiteli svému, aby se mohl v grunt dědičně uvázati": tehdy dlužníku, nevyplatil-li by gruntu, žádní folkové k splacení gruntu nepostačí, ani šacuňkové a odhadové se nedopustí.

G. II.

Vešel-li by kdo z věřitelův v držení některého gruntu městského právem zvodu, dluhu, nápadem aneb jakýmkoli jiným spůsobem, nemaje prvé práva městského; a za tau příčinau chtěl by živností městských požívati: ten a takový každý věřitel, byl-li by z království Českého aneb z zemí k němu přislušejících obyvatel, povinen bude, za městské právo (list pořádného na tento svět splození svého prokážíc) požádati a břemena městská podniknauti. Pakliby toho neučinil aneb učiniti nechtěl: tehdy grunt takový městský jinému v roce pořád zběhlém, jakžby ho v držení vešel, aby prodal. A jestliby toho nevykonal, ani slušných příčin, proč jest toho v tom času vyříditi nemohl, před právem by nepokázal: tehdy grunt takový od purkmistra a konšelův města toho člověku hodnému prodán buď. A začby koli byl prodán, summu tu přijmi ten, kterýž práva městského a břemen městských podniknauti nechtěl.

Věřitel vešel-li by v držení někderého gruntu městského jakým koli

spůsobem, povinen bude, práva městského sobě vyžádati. Pakliby toho učiniti nechtěl, v roce pořád zběhlém má ten grunt prodati. Pakliby neprodal, auřad jej prodati a peníze tomu, kdo práva městského přijíti nechtěl, vydati poručí.

G. III.

Peněz gruntovních kdožby komu za dům a jiný městský statek na časy a roky v zápisu položené neplatil a je zadržoval: ten, komužby takové gruntovní peníze náležely, má jej obeslati a práva za opatření v tom žádati. Právo pak rozkáže mu, aby takové gruntovní peníze do dvau nedělí pořád zběhlých konečně zaplatil. Nestane-li se tomu v tom času dvau nedělí za dosti: tehdy o předešlé peníze (kteréž za takový grunt vyplnil závdavkem) přijde. A ten, od něhož grunt kaupen, a peníze mu se zadržely, statku toho právem se zmocní, a to pro pokutu v zápisu položenau, poněvadž za grunt ten vyplněné a zaplacené peníze penězům nezaplaceným na témž gruntu rukojmě byly.

Peněz gruntovních kdo na určité roky neplatí, a po rozkazu právním ve dvau nedělích nevyplní: přijde o ty, které vyplnil s závdavkem, poněvadž vyplněné a zaplacené peníze penězům nezaplaceným rukojmě jsau. *H. I.*

G. IV.

I. Má-li kdo k čemu a na kom jakau spravedlivost, má o ni k lidem pod právem usedlým poctivě se domlauvati, a k nim o tauž spravedlivost pořádem práva přikračovati, ne mocí, plundrováním a haněním jí dobývati.

Spravedlnosti své každý pořádem práva dobeyvej, ne mocí, plundrováním a haněním.

II. A protož, kdožby z věřitelův bez prostředku práva na statek a jiné věci dlužníka svého pod právem usedlého sám o svůj dluh sáhl, je bral a sobě osoboval: ten o takový dluh svůj přijde. A cožbykoli tak mimo řád a právo dlužníku svému odjal, právo jemu zase k tomu dopomůže.

Věřitel, sáhne-li bez práva na statek dlužníka svého a jej béře a sobě osobuje, o takový dluh přijde, a co sobě mimo řád a právo osobil, navrátiti musí.

G. V.

I. Žalářové i všelijaká domácí vězení v městech, v městečkách, kdež řád a právo jest, ano i ve vsech, kdež rychtář a konšelé nařízeni jsau, právy se zapovídají: tak aby žádný s dlužníky

svými a s jinými osobami pro jakéž pak koli veystupky se nevězel; než jedenkaždý o svau stížnost aneb spravedlnost pořádem práva aby přikračoval, a chtěl-li by se osobau ku právu neosedlau ujistiti, aby do obecného vězení ji podal a pořádem práva o spravedlnost svau rozeznán byl.

Všelijaká domácí vězení v městech, v městečkách i ve vsech právy se zapovídají, ták aby se žádný s žádným nevězel; než chtěl-li by se kdo osobau ujistiti, dej ji do obecného vězení.

II. Však otcům té svobody se pozůstavuje, že děti své neposlušné vězením domácím ztrestati mohau.

Však otcové děti své neposlušné domácím vězením ztrestati mohau.

G. VI.

Kdož by se z osob svobodných do vězení pro dluhy dostal, ten v moc věřiteli svému, aby svau vůli nad ním provozoval, vydáván býti nemá. *Lege enim Petilia cautum est: Ne corpus debitoris, sed bona essent creditae pecuniae obnoxia.* Právem to nařízeno jest, aby ne osoba dlužníka, ale statek věřiteli v jeho povinném dluhu zavázán byl.

Dlužník, jsa osoba svobodná, v moc věřiteli svému, aby s ním svau vůli provozoval, z vězení vydáván býti nemá.

. G. VII.

Dlužník věřiteli svému může i takový zápis na sebe učiniti: „Jan, osobně stoje v raddě před panem purkmistrem a raddau, přiznal se, že jest dlužen dluhu pravého a spravedlivého sto kop grošův Českých Vácslavovi a jeho dědicům i budaucím, kteraužto jmenovanou summu má jemu dáti a zaplatiti na den svatého Havla nejprv příštího, aneb ve dvau nedělích potom konečně. Pakliby tomu dosti neučinil a summy nadepsané tak a na ten čas, jakž se svrchu píše, nedal a nezaplatil: slíbil jest on, Jan, a zápisem tímto slibuje svau čest a víru, postaviti se sám do vězení na rathauze Starého Města pražského, tu kdež jiní vězňové pro dluhy sedají, a odtud vyjíti nemá, lečby povinný dluh zaplatil. A v tom času, neuchoval-li by Pán Bůh téhož Jana od smrti, zavazuje statek i dědice své, i toho každého, kdožby po smrti jeho statku jeho v držení vešel, aby tomu všemu za dost učinil a dluh povinný zaplatil. Stalo se etc.“

Dlužník věřiteli svému může se zapsati pode ctí a vérau, že dluh

povinný na čas a den jistý zaplatí, pod pokutau postavení se do vězení a odtud nevyjití, lečby povinný dluh zaplatil.

G. VIII.

Dluh, registry pořádnými a svědkem jedním k týmž registrům, osobau dobře zachovalau, provedený, zaplacen býti má.

Dluh, registry pořádnými a svědkem jedním dobře zachovalým k týmž registrám provedený, zaplacen býti má.

G. IX.

I. Dlužník, byl-li by v dluhu od věřitele svého obviněn, a všemu dluhu by odepřel: tehdy věřiteli náleží takový dluh provozovati. Pakliby dlužník k jistému dílu se přiznal, právo k zaplacení toho má jej přidržeti. A věřitel bude-li moci ostatek dluhu pořádem práva pokázati, právo jej při dalším v tom průvodu zůstaví.

Dlužník zná-li se k dílu dluhu, právo jej k zaplacení přidrží, a vo ostatek stran při průvodu zanechá.

II. Než, pravil-li by dlužník, že jest dluh ten, z něhož věřitel ho napomíná, zaplatil: tehdy dlužníku bude náležeti prokazovati.

Dlužník praví-li, že dluh zaplatil, prokazuj.

X.

Z dluhu jsa někdo obviněn, volal-li by se k počtu, má stranám k vykonání téhož počtu den jistý jmenován býti, aby týmž počtem dluh vyhledati se mohl. Při kterémžto aučtu nemohly-li by strany skrze prostředky, mezi ně od práva vydané, aneb jiné osoby spokojeny býti, tak žeby předse o týž dluh sobě na odporu byly: tehdy zase ku právu původ o svau spravedlnost bude se moci navrátiti a dlužníka svého viniti. Právo pak k dluhu provedenému a prokázanému má jemu dopomoci.

Dlužník volá-li se k aučtu, právo k tomu stranám den jmenovati, a nebudau-li se moci strany při tom aučtu skrze osoby jisté urovnati, při pořádu práva jich zůstaviti má.

G. XI.

I. Kdyžby se dlužníci do vězení pro své dluhy dostali a k tomu se volali, že, nemajíce peněz hotových ani na stříbře ani na zlatě, svých věřitelův statkem odbyti a sobě tudy z vězení pomoci chtějí: tehdy tímto pořádkem z těžkosti vězení sobě pomáhati moci budau. Nejprvé, před právo obešlíce věřitele své,

mají před právem v tom se ohlásiti, že ani peněz hotových, ani klénotův na zlatě a na stříbře nemají; než žeby svých věřitelův statkem svým odbyti a tím sobě z vězení pomoci chtěli. Tehdy právo hned s věřitelem aneb s věřiteli rychtáře do statku toho dlužníka vyšle. Při jehožto přítomnosti dlužník povinen bude, věřiteli svému všecek statek svůj movitý a nemovitý, to jest, na gruntech, na svršcích, na dluzích, a na čemžkoli jiném by záležel, beze všeho fortele a zlého obmyslu ukázati; a bylo-li by kde jinde a za kým více statku jeho, o tom o všem zprávu učiniti a týž všecek statek svůj před věřitelem aneb věřiteli v přítomnosti rychtáře ze jména jmenovati. To když se vykoná, statek ten všecek, tak od dlužníka věřitelům jeho ukázaný, ze jména poznamenán a v spis uveden býti má. Kterýžto spis ku právu podán bude. Potom pak dlužník má před právem přísahu takovau při přítomnosti věřitele svého učiniti.

II. „Já N. přísahám Pánu Bohu i všem svatým, jakož jsem se do vězení dostal pro summu, kterauž jsem povinovat. N., že mimo to, což jsem věřiteli svému statku svého mohovitého i nemohovitého ukázal a ze jména jmenoval, ani na zlatě, ani na stříbře, ani na klénotech, ani na penězích hotových, ani na dluzích více za sebau, ani kde jinde nic nemám, a o něm nevím, kterýmž bych se věřiteli svému z toho vězení vyplatiti mohl, mimo statek ten můj, kterýž věřiteli aneb věřitelům mým ode mne ukázán a jmenován jest. Tak mi toho dopomáhaj Pán Bůh a všickni svatí. Amen.“

Dlužník když se volá, že chce statkem věřitele odbyti a sobě z vězení pomoci: tehdy věřitele obešle, a právo rychtáře s věřitelem do statku dlužníka úvede (vyšle). Dlužník má všecek statek svůj, movitý i nemovitý, beze všeho fortele vykázati, a byl-li by kde jinde jaký jiný, o tom oznámiti, a tak v spis uvésti a ku právu podati, a toho spisu přísahau potvrditi tauto:

„Přísahám Pánu Bohu i všem svatým, že mimo to, co jsem věřiteli svému statku vykázal a ze jména jmenoval, více za sebau, ani kde jinde nic nemám a o něm nevím. Tak mi toho dopomáhaj Pán Bůh i všickni svatí. Amen.“

III. Po vykonání té přísahy věřitel, cožby mu se v statku dlužníka jeho zlíbilo, to sobě vybrati bude moci, a ten se od přísežných spravedlivě pošacuje, a postačí-li statek za dluh i s škodami, dlužník sobě tím z vězení pomůže. Pakliby se čeho

na tom statku ještě nedostalo: tehdy nicméně v tom ostatku osoba dlužníka věřiteli svému zavázána bude.

Věřitel z statku vykázaného vybeř sobě, co se mu líbí, a to buď pošacováno. Pakli se za dluh s škodami toho statku nedostane: tehdy osoba dlužníka nic méně bude věřiteli v ostatku dluhu zavázána.

IV. Pakliby se kdo věřiteli svému tak zapsal, že dluhu a věřitele svého ničímž jiným, než hotovými toliko penězi, odbývati nemá: tehdy již dlužník při svém uvolení zůstaven bude, tak že věřitele statkem odbyti moci nebude. Než vyruče se z vězení do šesti nedělí, uprodej statku svého a tak podle zápisu k věřiteli svému se chovej a penězi hotovými dluh povinný zaplať.

Dlužník zapíše-li se, že věřitele nemá ničím jiným, než hotovými penězi, odbývati, při tom zůstaven bude. A vyruče se, spenězí statek v šesti nedělích a hotovými penězi věřitele spokojí.

G. XII.

Před časem a prvé, nežby termín a den přišel aneb výminka placení se vykonala, věřitel dlužníka svého z dluhu právem napomínati nemá. Než, jestli žeby dlužník od práva toho se odebrati a tajně s statkem svým ujíti chtěl: v té příčině bude moci věřitel statek jeho obstaviti, tak, kdyžby čas placení přišel, aby k dluhu svému spravedlivému uhoditi mohl.

Věřitel před časem z dluhu neupomínej. Než chtěl-li by se dlužník pryč s statkem tajně odebrati, statek jeho obstaviti se může.

G. XIII.

Dlužník uvolí-li se věřiteli svému v pokutu takovau, „jestli žeby dluhu na jistý a určitý den nezaplatil, aby se hned toho dne sám do vězení postavil a vězení takového prázden nebyl, dokudžby dluhu takového nezaplatil“: tehdy vedle svého vlastního a dobrovolného uvolení (kteréž právo lomí) povinen bude se tak zachovati, a postavě se do vězení, bez vůle věřitele svého takového vězení prázden býti a pod žádným obmyslem z něho vycházeti nemá.

Dlužník uvolí-li se věřiteli v takovau pokutu, „nezaplatí-li dluhu na určitý čas, že se sám hned toho dne do vězení postaví a z něho nevyjde, leč zaplatí“: i povinen bude podle svého vlastního dobrovolného uvolení tak se zachovati.

G. XIV.

Zaplatil-li by kdo nějaký dluh, jímžby spravedlivě povinovat nebyl, než toliko z nevědomosti a z domnění žeby se mu to přihodilo, tak žeby se domcyšlel, jakoby spravedlivý dluh to býti měl: může zase o takový dluh se domlauvati a pořádem práva ho na tom, komuž zaplatil, aneb držitelích statku jeho dobývati.

Zaplatí-li kdo dluh z nevědomosti a z domnění, žeby jej dlužen byl, nejsa dlužen: může zase z něho upomínati toho, komu zaplatil, neb držitele statku jeho.

G. XV.

Kterémužby dlužníku bylo na dluhu od věřitele jeho nětco odpuštěno pod tau výminkau, aby ostatek dluhu svého vypravil a konečně zaplatil na den svatého Havla nejprv příštího; pakliby toho neučinil, tehdy vším z auplna zase dluhem aby povinovat byl: jestliže tomu na ten den svatého Havla za dosti se nestane, dlužník v povinnosti všeho dluhu předse zůstává.

Dlužník, maje díl dluhu odpuštěného na ten spůsob, aby ostatek zaplatil konečně na svatého Havla, i nezaplatí-li na ten den, bude vším dluhem povinen.

G. XVI.

Kdožby se koli v jakau summu u jiného vzdlužil, by pak tu summu pro dobré kohožkoli jiného a načkoli cizího obrátil: proto nicméně věřitel o takový dluh svůj k tomu, kdož se u něho vzdlužil, hleděti a na něm dluhu svého aneb na držitelích statku jeho postíhati má.

Kdož se dluží, ten aneb držitel statku jeho dluh plať, by pak tu summu pro dobré kohožkoli jiného a nač koli cizího obrátil.

G. XVII.

Kdožby, jsa z dluhu obviněn, půjčce a všemu dluhu na prosto odepřel, a od věřitele jeho půjčka aneb dluh byl by potom proveden: po takovém průvodu, by pak již dlužník to prokázal, že jest na ten dluh některý díl summy dal a vyplnil, to jemu k žádné platnosti nebude; ale k zaplacení z auplna všeho dluhu, jemuž odepřel a odepříti směl, podle práva přidržán bude.

Dlužník odepře-li na prosto všemu dluhu, a věřitel půjčku ukáže: již, by dlužník provedl, že díl dluhu zaplatil, k zaplacení z auplna všeho dluhu přidržán bude.

G. XVIII.

Dlužník předstaupil-li by před právo a své všecky věřitele by obeslal a tu před nimi oznámil, že jim v dluzích jich všeho statku svého postupuje; a ti věřitelé neměli-li by žádných jistot a zápisův na statku jeho knihami městskými zdělaných, než toliko byli by věřitelé listovní, šuldpryfmi, na cedulích řezaných aneb v registřích svých kupeckých i sic domácích jistoty a poznamenání na své dluhy toliko majíce, totiž, žeby jich jistoty na osobu dlužníka toliko se vztahovaly: i poněvadž žádní zápisové, ani žádná ujištění na statcích gruntovních se nedějí a díti nemají, než toliko knihami městskými a kšafty pořádnými; protož v takové příčině při dosažení spravedlnosti a dluhův svých takovým věřitelům přednost času práva nečiní. Ale podle velikosti a malosti dluhův svých statkem dlužníka svého se podělí; a nedostalo-li by se jim čeho, nicméně v tom osobu dlužníka svého zavázanau míti budau.

Věřitelové nemají-li jistot, na dluhy kněhami městskými zdělaných a na statcích pojištěných, než toliko na osoby listy a šuldpryfy etc.: v takové příčině při dosažení spravedlnosti a dluhův svých těm věřitelům přednost času práva nečiní. Ale podle velikosti a malosti dluhův svých statkem dlužníka svého se podělí. A nedostalo-li by se jim čeho, nic méně osobu dlužníka svého zavázanau míti budau.

G. XIX.

Dluh hrau vzešlý aneb prohraný k saudu se nepřipauští, aniž žalujícímu má se od práva k němu dopomáhati. A protož kdožbykoli co prohrál na dluh, buď půjčkau aneb jakýmžkoli vzdlužením ve hře, a zdělal by na se nějaký list aneb zápisy, aneb k zaplacení by se zavázal; a to by provedeno bylo, žeby dluh takový hrau a ze hry vzešel: tehdy ti a takoví zápisové a slibové žádnému ani jeho dobré pověsti ani statku ke škodě býti nemají.

Dluh hrau vzešlý aneb prohraný k saudu se nepřipauští; a protož zápisu a slibu hernímu kdož by za dosti neučinil, to jeho cti ani statku jeho k škodě býti nemá.

G. XX.

Věřitelé při půjčkách dopustili-li by se jakého nepořádu proti povinnosti křesťanské a sedlání z strany půjčování peněz s přílišným a nekřesťanským ublížením, auroky lichevné sobě

nad obyčej země dotahujíce a vymyšlenými spůsoby nad vyměřené auroky lidi obtěžujíce, koně, šuby a jiné pocty od dlužníkův svých berauce, zlaté a jinú minci při půjčkách veyše, nežli váží, sobě nasazujíce, a větší summu, nežli půjčena byla, od svých dlužníkův míti chtějíce; a to by na ně shledáno bylo, že jsau dlužníky své v takové dluhy a zápisy uvedli: ti a takoví čest a peníze tak neřádně půjčené propadnau. Z kterýchžto peněz díl jeden připadnauti má na opravu města toho a druhý díl tomu, kdožby o takovém neřádném dluhu aneb půjčce oznámil. Proto že jest věc nespravedlivá a nekřesťanská bohatnauti se škodau a zkázau bližního svého.

Sedlání kdo se dopustí, to jest, mimo vyměřené auroky více by bral, minci nadsazoval a větší summu, než půjčil, míti chtěl: ten čest a peníze tak neřádně půjčené propadne.

G. XXI.

Jedenkaždý dlužník, kdyžby se u kterého věřitele aneb přítele v jakau summu vzdlužiti chtěl, a mělby takového dluhu na svém statku pojistění učiniti: povinen jest a bude, věřiteli svému, byly-li by jaké prvé na tom statku závady a jistoty komu jinému zdělány, oznámiti a zprávu o všem upřímnau dáti. Pakliby toho neučinil a obmyslu zlého proti věřiteli svému v tom by požíval, aby ho tau příčinau o dluh a spravedlnost jeho připravil: v pokutu podvodu právem vyměřenau upadne. Poněvadž při půjčkách a všelijakém jiném jednání lidé upřímnost k sobě zachovati povinni jsau, podle zjevného práva: S dobrými a upřímnými vždycky dobře a upřímně jednati se má.

Dlužník, chtěje pojištění dluhu na statku svém věřiteli učiniti, má a povinen jest o závadách, jsau-li prvé na tom statku jaké, jemu oznámiti; jinák v pokutu podvodu upadne.

G. XXII.

Bylo-li by na kterého z dlužníkův aneb jiné lidi to shledáno a potom právem dovedeno, žeby na škodu a ublížení věřitelův svých aneb jiných lidí statky své pod obmyslem prodaje, zástavy aneb postaupení dluhu (tím úmyslem, aby tudy věřitele o spravedlivé dluhy aneb jiné spravedlivosti připravili a jim jako cestu zavřeli) buď skrze zápisy aneb jakýmžkoli jiným obmyslným spůsobem odcizovali, nejsauce a nebyvše jim nic spravedlivě dlužni a povinovati, než toliko činíce a působíce to k oklamání

věřitelů svých: tehdy ti a takoví, i s těmi, kteřížby takové statky od nich k ublížení věřitelův a jiných lidských spravedlivostí vědomě k sobě přijímali, v pokutu podvodu upadnau. A nicméně taková statkův odcizení průchodu svého nevezmau, ale od práva k svému vyzdvižení přijdau a věřitelům k užitku obrácena budau. Spravedlivě zajisté ty věci k nápravě přicházeti mají, kteréž k oklamání lidskému se působily a konaly.

Kdoby pro oklamání věřitelův svých aneb jiných lidí statek svůj pod obmyslem od sebe odcídil a někomu naň zápis učinil, nejsa mu nic dlužen: ten v pokutu podvodu upadne, i s tím, kdoby od něho ten statek vědomě na ublížení lidské spravedlnosti přijal.

G. XXIII.

Pokutau pak podvodník takovau ztrestán býti má: polovice všeho statku jeho na opravu města toho a druhá na ty, kteřížby o své spravedlivé dluhy strojeni byli, aby připadla. On pak za zlopověstného člověka zůstaň.

Podvodník statek a čest propadnauti má.

DE CONDICTIONE BONORUM.

O přípovědech na statky lidské.

G. XXIV.

I. Přípověď při právě městském nic jiného není, než prostý jakýsi přístup a přikročení před právem svým ohlášením, pro dluh aneb nějakau jinau svau spravedlnost, k statku aneb k jiné věci pod tím právem zastižené a pozůstalé po osobě, kteráž již z toho světa sešla aneb od práva pro jakaužkoli příčinu odstaupila.

Přípověd jest ohlášení před právem pro dluh k statku, po osobě umrlé aneb od práva ušlé pozůstalému.

II. Kteréžto ohlášení jakžby se vykonalo, statek všecek ten pozůstalý jako právem se již obstavuje, aby jím od žádného hýbáno nebylo, do vyhledání a rozeznání spravedlnosti jednohokaždého z přípovědníkův. Nebo tu, kdož první jest časem, první bude právem, a jednomukaždému vlastní obmeškání bývá a jest škodlivé.

Připovědí učiněnau jako právem statek se obstavuje, aby jím hýbáno nebylo do vyhledání spravedlnosti připovědníkův, a tu kdož první jest časem, první jest právem.

G. XXV.

I. Každý věřitel povinen jest, prvé k osobě dlužníka svého, kterýžby pod právem byl osedlý a před právem se neukrýval, o spravedlnost svau jakúž koli pořádem práva přikračovati, nežli k statku jeho.

Věřitel má prvé hleděti k osobě, kterážby se před právem neukrývala, nežli k statku jeho.

II. Než, jestli žeby osoba dlužníka před právem se ukrývala a, jsauci i ku právu obeslána, najíti se nedala, aneb od práva by ušla; tolikéž žeby prostředkem smrti z tohoto světa sešla: tehdy věřitel k statku jeho bude se moci připovědíti. Při kteréžto připovědi aneb připovědech na statky lidské tento pořádek práva zachován býti má.

Ujde-li dlužník od práva, neb umře-li, věřitel se k statku připoví.

G. XXVI.

Kdožbykoli chtěl se na statek svého dlužníka pro jakaužkoli věc aneb summu dluhu připovědíti, má purkmistra za vstaupení do raddy pro připověd na statek toho (jmenujíc ho ze jména), požádati. A purkmistr má jemu vstaupení takového do raddy ke dni zejtřejšímu, aneb kdyžby na saud nejprv zasednuto býti mělo, příti. A ohlášení jeho rozkáže do register, v nichž se pře a vstaupení poznamenávají, doma hned zapsati. A přišlo-li by potom k němu více na týž statek připovědníkův, každého po pořádku, jakž k němu a do jeho domu prvé aneb posléze kdo přijde, poznamenávati poručí.

Připověd na statek učiniti chtěje, zjednaj sobě do raddy vstaupení, a tu oznam, proč a pro jakau spravedlnost na statek se připovídáš.

II. Nazajtří pak, aneb kdyžby nejprvé na saud zasednuto bylo, purkmistr, počna hned od nejprvnějšího až do nejposlednějšího z týchž připovědníkův, poručí zavolati a pořádně, tak jakž se kdo prvé u něho ohlásil a za vstaupení požádal, do raddy je pauštěti. Tu jedenkaždý z připovědníkův oznámí, proč a pro jakau spravedlnost, aneb pro jakau summu na statek

N. N. se připovídá. Kteréžto přípovědi od písaře přísežného do kněh zapsány býti mají.

Přípovědníci pořádně, jakž se kdo prvé u purkmistra ohlásil a za vstaupení žádal, do raddy voláni býti mají.

III. A kterýžby tu z přípovědníkův, kdyžby na ně po pořádku voláno bylo, najíti se nedal: tehdy jiný po něm, ohláše se, svau spravedlivostí toho předejde a první časem bude. Neb při právě jednomukaždému váhavost a vlastní obmeškání jeho škodlivé bývá.

Přípovědník, který se v raddě, když naň voláno bylo, najíti nedá: jiný, po něm ohláše se, spravedlivostí svau toho předejde a první časem bude.

G. XXVII.

Přípovědníci pak aneb přípovědník, maje již přístup ku právu skrze ohlášení přípovědi své, byli-li by jací přátelé osoby od práva ušlé aneb z tohoto světa sešlé a pod týmž právem osedlí, ježtoby se také na statek ten potahovati chtěli a k němu spravedlnost míti se hlásili: bude povinen, je v času dvau nedělí od přípovědi své pořád zběhlých před právo k přeslyšení průvodu své přípovědi obsílati. Pakliby v tom času dvau nedělí s průvodem pohotově býti nemohl, druhých i třetích dvau nedělí za odložení práva požádati může.

Učině přípověd, obsílej k ní ve dvau nedělích toho, kdoby se pravil k statku tomu spravedlnost míti, a budeš-li na hotově s průvodem, dej jej čísti. Nebudeš-li, tehdy do druhých i třetích dvau nedělí za odložení požádati můžeš.

G. XXVIII.

I. Kdyžby pak čas a termin jemu aneb jiným přípovědníkům uložen byl, průvody své před týmiž přátely; pakliby jich nebylo aneb žeby statku takového dotýkati se nechtěli: tehdy nicméně spravedlivosti a průvody své bude moci před právem ukazovati i také provozovati spůsobem tímto.

Přípovědníci, nemají-li před kým jiným, tehdy před právem spravedlnosti své ukazovati mohau.

II. Předkem dáti čísti nejprvnější přípověd a, po přečtení té, svědomí, registra, listy, cedule aneb jiné k tomu spravedlnosti, jimižby kdo svau přípověd a spravedlnost provesti mohl.

Předkem dáti čísti přípověd, potom průvod svůj.

III. Proti kterėžto přípovědi, i jiným, jakž po pořádku od jednohokaždého přípovědníka provozovány budau; přátelé aneb zadnější přípovědníci, k svému lepšímu, k jednékaždé přípovědi i k průvodům jejím ohlašovati se mohau. A proti jednékaždé, cožby jim za potřebné se vidělo, mluviti moci budau.

IV. Pakliby žádného, kterýžby se týmž přípovědníkům na odpor postaviti chtěl, nebylo: tehdy přípovědi předce po pořádku slyšány a na každau z nich rozsudkové od práva zděláni budau. A tak, kdožby z přípovědníkův spravedlivost podle práva provedl, při té zůstaven buď. Kdož pak nic, přípověd jeho k vyzdvižení přijde.

Přípovědníci poslední aneb přátelé proti průvodu prvních přípovědníkův mohau mluviti k svému lepšímu, chtějí-li; a z těch kdo nic neukáže, přípověd jeho zdvižena bude.

G. XXIX.

I. Komužkoli co tak přisauzeno bude, tomu právo na statku od práva ušlého aneb z tohoto světa sešlého bez odtahův dopomáhati povinno bude. A byly-li by jaké předešlé na tom statku závady, přípovědníci (ač chtí-li svých spravedlivostí užiti) povinni budau, je svésti a statek sobě očistiti.

K přisauzenému statku právo má přípovědníkům bez odtahův dopomáhati. A oni, chtějí-li statek ten sobě očistiti, mají z něho závady, ačby které na něm byly, svésti.

II. A kdož první z přípovědníkův časem, ten také první bude právem i spravedlivostí svau. Tak že vždycky prvnímu statek ten půjde, pokudž ho bude moci postačiti. A nedostalo-li by se čeho všeckněm jakožto posledním, to ne právu, ale sobě přičísti mají. Práva zajisté lidem bdícím a ne spícím folkují. *Jura vigilantibus patrocinantur, non dormientibus.*

Kdo první z přípovědníkův časem, prvé k spravedlnosti své přijde, tak že vždycky prvnímu statek půjde, pokudž ho bude stačiti; a nedostane-li se posledním, to sobě přičísti mají.

G. XXX.

Však, aby všeliké lsti a chytrosti a zlí obmyslové v tom přetrženi býti mohli a jedni přípovědníci před druhými chytrostmi svými aby předčiti nemohli: purkmistr každý, kdyžby se přípovědí takových dotýkalo, má na svau povinnost pamatovati a

upřímně vedle přednosti (tak jakžby se který z přípovědníkův u něho najíti dal a za vstaupení požádal) náležitě i také spravedlivě při poznamenání a do raddy jich pauštění se zachovati; poněvadž se tu vykonání a vyhledání spravedlivostí lidských dotýkati bude.

Purkmistr připovědníky má upřímě vedle přednosti, jakž který za vstaupení žádal, dáti poznamenati i potom na ně do raddy volati.

G. XXXI.

V takových pak statcích, kteřížto od připovědníkův se naříkají, spravedlivosti sirotčí po dědech aneb bábách jim náležející, dluhové královští, zádušní, dluhové obecní a mzda za cinži aneb od podružství hospodářům platové povinní, přední místa přede všemi přípovědníky obdržují. A protož také, kdyžby ti pokázáni byli, předně se zaplatiti mají. Na ostatku připovědníci svých spravedlností postíhejte.

Z statkův, na něž se připovědi dějí, předně má spravedlivost sirotčí po dědech bábách jim náležející a dluhové královští, zádušní a obecní, též cinže spravena a zaplacena býti.

G. XXXII.

Jestli žeby v čímkoli domu aneb statku věci některé od přípovědníkův byly postíženy aneb od věřitelův právem obstavený: tehdy pán a hospodář toho domu aneb statku má to tak opatřiti, aby takové věci nezhynuly, ani jimi na škodu věřitelův a přípovědníkův od žádného bez povolení práva aby hýbáno nebylo. Pakliby ten hospodář takových věcí u sebe míti, ani ostříhání a opatrování jejich na sebe vzíti nechtěl: mají na právo vzaty a do rozeznání věřitelův aneb připovědníkův schovány býti. Však na těch prvotně dluh od podružství aneb cinže hospodáři zadržalá aby poražena byla.

Věci, od věřitelův aneb připovědníkův obstavené, na péči míti má hospodář, aby z nich nic nezhynulo. Pakliby on toho učiniti nechtěl, mají na právo vzaty býti, a na těch předně cinže hospodáři zadržalá poražena buď.

G. XXXIII.

I. Peněz gruntovních a tolikéž rozsudkem přisauzených, ani jiných dluhův, jakaužkoli příčinau někomu od někoho povinných, ani obstavením, ani připověděním, ani žádnau příčinau jeden druhému, a zvláště měštěnín usedlý měštěnínu usedlému

hyndrovati, zadržovati, ani v těch překážky činiti nemá; proto, že ty vedle náležité a spravedlivé jednohokaždého povinnosti bez odporu a všelijaké nesnáze jednomukaždému tomu, komuž náležejí, když čas přijde, vydány a vyplněny býti mají. Neb má-li kdo na kom jakau spravedlnost a povinnost, proto právo nařízeno jest, aby tím pořádkem, jakž náleží, k jednomukaždému o ní se domlauval a jí s rozeznáním a vyhledáním i s přisauzením práva, a ne s svým vlastním dopomáhaním, požíval.

Peněz gruntovních ani přisauzených, ani jiných dluhův žádný nehyndruj ani obstavením, ani připověděním, ani žádnau jinau příčinau.

II. Lečby dlužník věřiteli svému sám dobrovolně v to se uvolil a jemu by dluh svůj na takových svých spravedlivostech ukázal, aneb se k tomu sám před právem aneb před dobrými lidmi přiznal: tehdy, poněvadž jednokaždé svolení právo lomí, věřitelé tau příčinau toho užiti moci a pro dluhy své k spravedlivostem svých dlužníkův připuštěni budau.

Dlužník ukáže-li věřiteli svému dluh svůj na některé své spravedlivosti, věřitel toho požive.

G. XXXIV.

I. Však kteřížby z lidí přespolních i také z cizozemcův handle své pod kterým právem v městech aneb v městečkách některých měli; a ti pro své dluhy sami aneb skrze faktory a poručníky své k dlužníkům pořádem práva přikračovali, tak žeby se jim na jich dlužnících přísudkové od práva stali; a ti dlužníci také by na svých věřitelích jaké spravedlivosti náležité a právo povinné měli: tehdy na tom svém právě budau moci *reconventione*, to jest, odměnným právem a odměnnau spravedlivostí, k těm penězům od práva věřitelům přisauzeným a na právě vedle rozsudku položeným se připovědíti a za to požádati, aby do vyhledání jeho spravedlivosti z práva propuštěny, aneb aby jinák, než na dostatečné rukojmě, cizozemci aneb poručníku jeho vydávány nebyly.

Dlužník domácí, slože peníze na právě podle rozsudku, může se na ně proti cizozemci nebo přespolnímu připověděti a žádati, aby z práva nebyly vydávány do vyhledání jeho spravedlnosti.

II. Však ten aneb ti přípovědníci, kteřížby tak *reconventione* k tomu přikračovali, mají a povinni budau do čtyr nedělí

svau spravedlivost k místu a k konci přivesti, aby zastavováním práva překážka spravedlivosti lidí přespolních se nedála.

Však ti připovědníci, kteříby tak odměnným právem k tomu přikračovali, mají do čtyř nedělí spravedlnost svau k místu sobě přivesti.

DE VENDITIONIBUS

et emptionibus, item de evictionibus, et quaedam de jure praelationis.

O prodajích, kupování, o trzích rozličných,

item o správách a o vkračování v trhy právem spravedlnosti, přátelstvím aneb příbuzenstvím.

G. XXXV.

I. Coby kaupení a prodaj byl, věc jest patrnější, nežli aby měla vypisována býti. To pak obé, totiž kaupení a prodání, k vykonání a k svému stvrzení přichází dobrovolným prodávajícího a kupujícího, to jest, prodavače a kupce, snešením o jakúžkoli věc aneb kaupi.

Trh jakéžkoli věci děje se a tvrdí dobrovolným prodavače a kupce snešením.

II. Při kterémžto kaupení a prodaji mezi stranami vždycky snešení má se státi o summu aneb placení jisté, kteréžto placení na penězích záležeti má. Sic jinák kaupení a prodaj by neslaul, ale anebo freymark, anebo jedné věci za druhú směna, šacuňk, aneb něco jiného k tomu podobného.

Při trhu má býti snešení o summu a jisté penězi placení; jinák by nebyl trh, než freymark nebo směna.

G. XXXVI.

I. Dokudž strany při kaupení a prodaji jsau sobě na rozdílu buď o summu, buď také i o některau jinau věc: trh dokonalý není. Nebo prodajové a kaupě pošly jsau z práva všech národův; a protož povolením a dobrovolným stran dovolením se stvrzují a k vykonání svému přicházejí.

II. A trhové i mezi nepřítomnými, totiž skrze poručníky, připsání a jiné rozličné prostředky se vykonávají.

Trhové skrze rozličné prostředky i mezi nepřítomnými se vykonávají.

G. XXXVII.

Všelikteraké věci, kteréž čí vlastní jsau a někomu by vlastně náležely, mohau se prodávati, dávati i odkazovati od těch, kteříž páni a vládařové těch věcí jsau.

Kdo chce, co chce, s svau vlastní věcí činiti a ji dáti, prodati, odkázati může.

G. XXXVIII.

I. Při prodaji všelijakých gruntův, byli-li by jací na týchž gruntech poplatkové, povinnosti aneb služebnosti, tolikéž i závady: ty všeckny prodavač kupujícímu světle a patrně, prvé nežliby trh se vykonal a mezi nimi zavřel, povinen jest oznámiti a o všem zprávu upřímnau učiniti. Neb náleží to na lidi dobré, když co komu prodávají aneb jedni od druhých kupují, aby v tom upřímně k sobě přikračovali, svobodné věci prodávali, kupujících zatajením závad v škody, v nesvobodu, v saudy aneb v těžkosti budaucí neuvozovali.

Prodavač gruntův o služebnostech a poplatcích neb závadách jich oznámiti má prvé, nežliby se trh vykonal.

II. Neb, našli-li by se jaké služebnosti na témž gruntu, to jest, *servitutes,* aneb jaké jiné závady aneb povinnosti, o nichž by prodavač kupci neoznámil: tehdy prodavač k tomu právem přidržán bude, aby kupujícímu povinen byl takovau summu zase nahraditi, kteréž by byl kupec při prodaji prodavači dáti nechtěl, kdyby byl o služebnostech aneb o závadách takových věděl.

Jinák prodavač kupujícímu bude povinen summu zase nahraditi, kteréžby kupující prodavači dáti nechtěl, kdyby o služebnostech a závadech takových věděl.

G. XXXIX.

Trh, totižto kaupení a prodaj pořádný, by v spis uveden nebyl, však bude-li proveden, že jest se dobrovolným stran snešením pořádně vykonal, průchod svůj míti má.

Trh, by v spis uveden nebyl, však bude-li proveden, průchod svůj míti má.

G. XL.

Trhové všelijakých gruntův času večerního aneb nočního, totižto hned po západu slunce, se zapovídají. A ti z mnohých příčin průchodu svého při právu míti nemají, lečby dobrovolně samy oboje strany v tom sobě státi a takové trhy sobě zdržeti chtěly.

Trhové gruntův hned po západu slunce se zapovídají a průchodu svého míti nemají, lečby obě strany dobrovolně v tom sobě samy státi chtěly.

G. XLI.

I. Jednékaždé kaupené věci i všelijakého trhu grunt jest ten, aby věc prodaná kupujícímu dodána byla *traditione,* to jest, postaupením aneb dodáním.

Prodavač věci prodané kupujícímu dodati a postaupiti má.

II. Avšak *obligatio venditionis,* to jest, povinnost prodaje, tím k zrušení nepřichází, kdyby věc kaupená někomu dodána aneb kupec v ni hned vpuštěn nebyl. A protož někdy dává se *arra,* to jest, závdavek aneb peníz boží, to jest, litkup, aby jako svědek byl trhu pořádně vykonaného a jistého i dobrovolného stran o trh snešení.

Při trzích někdy se dává závdavek aneb peníz boží etc., litkup, aby svědek byl trhu pořádného, a prodavač v něm státi povinen byl.

G. XLII.

I. Jakžby trh mezi prodavačem a kupcem pořádně se vykonal, tehdy hned užitek i škoda tohoto gruntu aneb statku na kupujícího se vztáhne, by pak ještě kupec v držení gruntu a statku toho nevšel. Po trhu zajisté vykonaném a zavřeném všickni užitkové, škody a nebezpečenství věci kaupené náležeti a vztahovati se budau na kupujícího. Jako ku příkladu. Kdyby po vykonaném trhu díl domu toho anebo všecek se zbořil aneb shořal, aneb žeby v něm poklad nalezen byl; opět žeby pole, rolí, zahrady zvodněním pokaženy byly, díl jich odtržen a preč odtad zanešen byl, aneb žeby rumové a jiné nečistoty to všecko přikváčily; na vinicích kraupy škody by zdělaly, štěpí povětřím vyvráceno a pohubeno bylo; aneb žeby případností nějakau tíž gruntové zase k zlepšení přišli: tehdy užitkův i také škod gruntův těch účasten bude a je podniknauti musí ten, kdož

grunty takové trhem kaupil. Nebo škoda a nebezpečenství na toho vztahovati se má, na kohož také užitek připadnauti měl.

II. Lečby to ukázáno bylo, že gruntové takoví lstí a příčinau prodavače k zmaření, k zhoršení i k škodě takové přišli; aneb žeby prodavač, proti zůstání a snešení při trhu, v postaupení takového gruntu zaumyslně kupci odtahy činil a na čas trhem uložený kupujícímu ho nepostaupil: tehdy tau příčinau takové škody na prodavače vztaženy budau.

Po vykonaném trhu hned užitek a škoda toho gruntu na kupujícího se vztahuje, by pak v držení ho ještě nevšel, leč by prodavač příčinu dal k škodě. *H. XIX.*

G. XLIII.

I. Při trhu veyminek jakýchžkoli sobě pozůstaví kupec a prodavač, při těch zachováni buďte a podle veyminek takových k sobě se chovejte.

Podle veyminek, při trhu pozůstavených, kupec i prodavač k sobě se chovati mají.

II. A prodavač, pozůstaví-li sobě té veyminky, jestli žeby v témž dni aneb v dalším některém času který jiný kupec co více nad summu při trhu zavřenau jemu přidati chtěl, aby toho užiti mohl: tehdy, našel-li by se jemu lepší kupec, vedle veyminky v moci sobě pozůstavené, bude moci takový grunt svůj zamluvený jinému odprodati. A přední kupec, poněvadž to na odkladu a na veymince pozůstaveno bylo, nebude moci v tom jemu překážky činiti. Neb veyminky slušné, poctivé a možné svůj průchod při právě míti mají.

III. Proto, že při všelijakých jednáních, námluvách, smluvách, trzích, jakýchžkoli veyminek aneb pokut lidé sobě pozůstavují a mezi sebau je zavrau, při těch a takových veyminkách a pokutách zůstaveni budau.

Veyminky a pokuty od stran snešené průchod svůj míti mají.

G. XLIV.

Někdy prodavač při trhu i to sobě vymíní, jestli žeby kupec na jistý čas a den závdavku aneb peněz mu nedal a nepoložil, aby z trhu toho sešlo. I nebude-li summa dána: trh

veyminkau tau se rozejde a tak k přetržení přijde, prodavač pak při své věci zůstane.

Veyminka dání závdavku na jistý čas a den nebude-li vyplněna, trh se rozejde a k přetržení přijde.

G. XLV.

Trh a prodaj s jistau veyminkau učiněný, tehdáž k svému utvrzení přichází, kdyžby veyminka také k vyplnění a k vykonání svému přišla. Pakliby veyminka k přetržení přišla, prodaj žádný nebude, ale s něho sejde.

Veyminka při trhu učiněná nebude-li vyplněna, s trhu sejde.

G. XLVI.

I. Kdožby grunt aneb jiný statek městský komu trhem prodal, má mu zápisem kněh městských takového trhu a prodaje pojistiti a potvrditi, a grunt aneb statek takový do kněh městských jemu vložiti; proto, že všelijací trhové gruntův městských jinák k pořádnému stvrzení nepřicházejí, nežli toliko zápisy kněh městských, aneb pořádnými a stvrzenými od práva kšafty aneb smluvami svadebními, kdyžby smlauvy takové do kněh městských pořádně vešly, jakž o tom *F. XXIV.* položeno jest.

Trh gruntu neb statku městského má se kněhami městskými od prodavače stvrditi.

II. Zase také gruntové a jiní městští statkové jinák dávati, prodávati, odcizovati, ani závady na ně uvozovati se nemohau, než toliko knihami městskými a kšafty pořádnými, jakž o tom na hoře též *F. XXIV.* a *G. XVIII.* šířeji dotčeno jest.

Gruntové městští jinák se odcizovati, ani na ně závady uvozovány býti nemají, než kněhami městskými.

G. XLVII.

I. Jedenkaždý gruntův městských prodavač předkem povinností trhovau, potom týchž gruntův městských v knihy městské vkladem, správau do dne a do roka kupujícímu se zavazuje.

Prodavač gruntu městského do dne a do roka kupce zastaupiti před naříkajícím má.

II. Správa pak jest povinnost pocházející z podstaty kaupení, kteraužto povinnost jedenkaždý gruntu prodavač podniknauti

musí: tak že prodanau věc ve dni a v roce kupujícímu osvoboditi má, by pak při trhu žádné mezi stranami o to důminky nebylo. A to při právě slove: *Venditor emptori cautionem de evictione semper praestare debet,* to jest, jedenkaždý prodavač povinen jest, kupce svého správau opatřiti. Kterážto správa to v sobě obsahuje. Jestli žeby takový grunt aneb statek závadný byl, aneb někdo k němu jakau spravedlnost se míti pravil: tehdy prodavač svého kupce v tom zastaupiti, závady všecky s gruntu toho svésti, grunt takový mu očistiti a škody pro tu příčinu vzešlé nahraditi povinen bude.

Závady z gruntu svésti a grunt očistiti, i škody skrze to vzešlé nahraditi povinen jest.

G. XLVIII.

I. Byl-li by v tom času držitel statku naříkán: k saukupu, to jest, k správci svému, aby ho v tom před naříkajícím zastaupil, hleděti a proto obsílati ho má. Kterýžto správce povinen bude, ho v tom zastaupiti a grunt ten očistiti.

Držitel statku, ve dni a v roce bude-li od koho naříkán, saukupu, to jest, správci svému, dá znáti, aby ho zastaupil, což on učiniti má.

II. Pakliby správce na obeslání se nedostavil a jemu gruntu neosvobodil, a on grunt takový prosaudil: k saukupu, to jest, k správci svému, o to hleděti a všeho toho i škodami na to vzešlými postíhati moci bude..

Nebude-li pak, jsa obeslán správce, zastaupiti ho chtíti a on grunt prosaudí: všeho toho i s škodami na něm postíhati moci bude.

III. Než, jestli žeby držitel gruntu sám o své ujmě, bez správcí svého v saud se dal, a to prosaudil: správce jemu správau potomně již dále povinen nebude.

Bez správcí svého budeš-li se sauditi a prosaudíš grunt, on tobě nebude ničímž povinen.

G. XLIX.

Forma obyčejná zápisu trhovního na grunty městské.

I. Jan Rótleb kaupil sobě, Kateřině manželce a dědicům svým dům ležící mezi domy Pavla Pežolta a Zigmunda Pytle obostranně (moci sobě k změnění tohoto zápisu pozůstaviv) od Buryana Jednorožce za sto kop grošův českých pražských, z auplna a do cela zaplacených, k jmění, držení a k dědičnému

vládnutí tím vším právem, jakž on Buryan sám měl, držal a vládl. A slibuje spraviti podle práva městského.

N. kaupil sobě, N. manželce a dědicům svým dům, ležící mezi domy N. a N. obostranně, od N. za N., z auplna a do cela zaplacených, k jmění, držení a dědičnému vládnutí tím vším právem, jakož on N. sám měl, držal a vládl. A slibuje spraviti podle práva městského.

II. Pakliby zápis vztahoval se na placení rokův, tehdy takto se dokládá: „Jemužto zavdal padesáte kop grošův českých. Ostatek pak takto platiti má etc. A peníze penězům rukojmě jsau. Stalo se etc.“

Bude-li placení na roky, tedy takto: „Jemužto zavdal N. Ostatek pak takto platiti má, etc. A peníze penězům rukojmě jsau.“

G. L.

I. Kdožkoli v zápisu svém moci sobě k změnění pozůstaví: tehdy, kdyžby potom se jemu líbilo, může takový zápis změniti a tu spravedlnost v zápisu obsaženau na jiného přenesti, nic jinák, než jakoby sobě zápis s místem vykonal.

II. Tolikéž i ten zápis, jímžby otec kupuje sobě statek gruntovní, dětem, dědicům aneb manželce své podle sebe nětco toho zapsal a žádného z nich ze jména podle sebe do téhož zápisu nepojal, může se změniti.

Zápis s pozůstavenau mocí, rovně jako s místem učiněný, nicméně i ten, do kteréhož ze jména manželka a dědicové pojatí nejsau, změniti se může.

III. Než do kteréhožby zápisu osoby které ze jména pojaty byly: ten a takový zápis bez vůle těch ze jména od něho v zápis pojatých měniti se nemůže.

Zápis, do něhož někdo ze jména jest pojatý, měniti se nemůže bez povolení do něho pojatého.

G. LI.

Odpor chtěl-li by kdo učiniti kterému zápisu do kněh městských vloženému (krom kšaftův a příbuzenstvím v trhy vkračování) a pravil by takový zápis býti k ublížení své spravedlnosti: má a povinen bude ve dni a v roce k tomu se i ohlásiti i k místu sobě to přivesti.

Odpor klásti chtěje zápisu do kněh vloženému, má se k němu ve dni a v roce ohlásiti a k místu sobě to vésti.

H. I.

I. Závdavek byl-li by komu vyplněn vedle trhového pozůstání aneb zápisu kněh městských za kterýžkoli grunt; a ten, kdožby takový grunt kaupil a držel, peněz ostatních vedle rokův v zápisu položených platiti by zanedbával: prodavač, jemuž na gruntu tom peníze náležejí, aneb dědic jeho může se zase pro neplacení peněz gruntovních gruntu toho pořádem práva zmocniti, to jest, hned dědičně právem v něj uvázati. A tak držitel gruntu o závdavek i o jiné své peníze již vyplněné přijde; proto, že zavdání a vyplněné již peníze, vedle pokuty v zápisu položené, nevyplněným penězům rukojemstvím se zavázaly.

II. A protož, kdožby po vyjití času a rozkazu od práva učiněného do dvau nedělí prodávajícímu peněz gruntovních nedal a nezaplatil: na grunt ten ne zvod, ale zmocnění saukupovi se propustí; proto, že k gruntovním penězům ne zvodem, ale zmocněním se dopomáhá. A již žádných dalších odtahův aneb od práva rozkazův do třetího dne aneb do západu slunce (jako v jiných přech a spravedlnostech od práva stranám se dějí) po vyjití dvau nedělí a peněz gruntovních nepoložení ten, kdož peněz gruntovních nevyplnil, ať neočekává.

Držitel gruntu zanedbává-li peněz gruntovních po rozkazu, z práva do dvau nedělí sobě učiněném, platiti: prodavač právem se může gruntu toho zmocniti, to jest, hned dědičně v něj uvázati, a tak držitel o závdavek i jiné vyplněné peníze přijde. *G. III.*

Aniž tu rozkazův právních do třetího dne a do západu slunce kdo má očekávati.

H. II.

Cožkoli kdo kaupí, toho všeho tím právem a v té spravedlnosti má a bude moci požívati, jako předek jeho, od něhož to kaupil; a nic méně, ani veyše. *Nemo enim plus juris in alium transferre potest, quam ipse habuit,* to jest, nebo jeden druhému většího práva ani spravedlnosti nemůže postaupiti ani na něho převesti, než toliko tak a potud, pokudž prvé jeho samého to bylo a samému to náleželo. A protož v zápisích trhových ne bez příčiny ta *clausula* se dostavuje: „Tím vším právem, jakž sám měl, držel a vládl."

Cožkoli kdo kaupí, toho všeho tím právem a v té spravedlnosti má a bude moci požívati, jako předek jeho, a nic méně, ani vayše.

H. III.

Prodaj a kaupení, jakož dobrovolným stran snešením se utvrzuje, tak také odporným obojí strany dobrovolným uvolením aneb povolením se rozchází. Neb věc obyčejná a přirozená jest, aby jednakaždá věc, čímž k ztvrzení přichází, tím také k rozvázaní a jako k roztržení přijíti mohla. *Naturale est, unumquodque eodem vinculo dissolui, quo colligatum est.*

Trh, jak dobrovolným stran snešením se utvrzuje, tak odporným obojí strany dobrovolným uvolením se rozchází.

H. IV.

I. Trh a prodaj domu bude-li pořádně s dobrovolným stran snešením vykonán, a některá strana v takovém trhu státi by nechtěla: pokutau druhé straně pětimecítma kop grošův Českých povinna bude, anebo takovau, kteráž by od práva dle velikosti summy trhové za spravedlivau uvážena byla.

Strana, kteráby v trhu vykonalém státi nechtěla, bude druhé dáti povinna pětmecítma kop grošův Českých aneb summu, kterážby od práva podle velikósti summy trhové za spravedlivau uvážena byla.

II. A v tauž pokutu upadne ten, kdožby grunt jeden aneb jednu věc dvěma prodával. A pokuta ta bude tomu dána, s nímžby prvé trh pořádně zavřel. A nicméně trh takový, ač nebylo-li by žádné jiné překážky, své utvrzení jakožto pořádný vezme.

V tauž pokutu upadne, kdožby grunt jeden aneb jednu věc dvěma prodával. A nicméně trh pořádný průchod svůj míti bude.

III. Pakliby kdo, po zavření a vykonání trhu pořádného, o který koli grunt a statek městský tau příčinau z trhu se vytahoval, žeby peněz neměl, jimižby závdavek aneb placení mohl zastati: tehdy, poněvadž jest se všetečně v trh takový dal na ublížení a posměch gruntu sauseda svého, ten také v tauž pokutu pětimecítma kop grošův Českých, aneb právem spravedlivě uváženau, upadne a ji tomu, s kýmž trh vykonal a pořádně zavřel, propadne. A nemohl-li by s ni býti, tehdy místo ní za tři měsíce pořád zběhlé u vězení držán býti má.

Též i ten upadne v tu pokutu, kdoby se tím, že na závdavek peněz nemá, z vykonaného trhu vytáhnauti chtěl. Pakliby nemohl s tu summu býti, místo ní za tři měsíce u vězení má držán býti.

H. V.

Po prodaji domu obyčejným právem, cožby hřebem přibito bylo, to kupujícímu náleží. Lečby ze jména které věci při trhu od prodavače byly vymíněny: ty podle vyslovených veyminek při svém spůsobu zůstaňte.

Co hřebem přibito v domu prodaném, kupujícímu náleží, lečby ze jména některé věci od prodavače byly vymíněny.

H. VI.

Prodal-li by kdo dům aneb jinau věc, kterážby dvěma společně náležela: prodaj k dílu, a na díl toliko prodávajícího se vztáhne, kterýžby z podílu jakožto věci společní měl a mohl na něho potomně přijíti. Však bude-li chtíti společník jeho v trh ten vkročiti, to bude moci učiniti.

Z společníkův prodá-li co jeden, prodaj na jeho díl toliko se vztáhne. Však společník, bude-li chtíti na ten trh vkročiti, to bude moci učiniti.

H. VII.

Náležela-li by která věc dvěma, třem aneb většímu počtu, a jeden by z nich při přítomnosti všech prodával, a žádný by trhu překážky nečinil, ani se neozval: takové zamlčení a trpělivost vztáhne se ke škodě jich a položeno bude při právě za pořádné k trhu takovému povolení.

Společník prodává-li co v přítomnosti všech společníkův, a žádný by tomu překážky nečinil: takové jich zamlčení počteno bude za povolení.

H. VIII.

I. Povinnost na prodavače tato náleží, aby grunt aneb tu věc, kteraužby druhému měl a chtěl prodati, ukázal, jmenoval a vyslovil *demonstrative*, to jest, na oko ukázal a, jako prstem vyměře, obmezil. Jako ku příkladu. „Toto pole potud a s tímto tobě prodávám“. „Dům tento, tak jakž jej nyní vidíš, ve všech čtyřech úhlech se vším tobě prodávám, krom že sobě toto vyvěňuji“. „Tohoto vola aneb tuto krávu tobě prodávám“ etc.

Povinen jest prodavač tu věc, kterau prodati chce, na oko ukázati i jako prstem vyměřenau obmeziti.

II. *Comprehensive,* to jest, zahrnutím aneb záhrnkem, jinák *collective* prodávati slove, když jeden druhému ne jednukaždau věc obzvláštně na oko při prodaji ukazuje, ale auhrnkem jistý počet jmenuje. Jako ku příkladu. „Tisíc krokví aneb latí tobě

prodávám aneb pauštím za deset zlatých.“ „Sto volů v stádu mém za osm set tolarů.“ „Šindele padesáte kop za čtyry tolary“ etc. Tu, ačkoli jednakaždá věc při takovém prodaji obzvláštně na oko od prodavače kupci ukázána nebývá: však jednékaždé té věci spůsob rozumem se obsahuje. A protož trh pořádný bude a kupec, z auplna do takového počtu věci kaupené k sobě přijma, zaplatiti je povinen bude.

Jináč prodaj jest, když se nětco auhrnkem prodává, a nepotřebuje očitého spatření; jako, kdyby kdo prodal tisíc latí za šest zlatých.

H. IX.

Při prodají gruntův, jestli že bych tobě jisté obmezení na oko ukázal, ku příkladu takto: „Toto mé pole potud a do těchto mezí se vztahuje, a v svém okrlšku takto leží, a [vinice] drží v sobě dvanácte strychův míry; a po zavřeném trhu dvau lánův na poli, ani dvanácti strychův na vinici z auplna by se najíti ani vyměřiti nemohlo: poněvadž jsi na ukázaném okrlšku a obmezeném placu téhož pole aneb vinice přestal, a ne na vyměření jejich, správa taková ne na lány ani na strychy, ale toliko na ukázaný při trhu okršlek vztáhnauti se má.“

Kupuješ-li pole na jistau míru, o kterémž prodavač oznamuje a položení vykazuje, dej je vyměřiti; jinák, nenajde-li se ta míra, tvá bude vina, že si na očitém vykázaní přestal a toho pole vyměřiti nedal.

H. X.

Při kaupi a prodaji by jaký omyl při jménu některé věci byl: však když pochybnosti žádné není při též věci, kteráž se kupuje, trh k vykonání svému přichází.

(Do slova.)

H. XI.

I. Kradenau věc kaupil-li by kdo, nevěda, by byla kradená: trh pořádný jest. Však ten, kdož kaupil, saukupa, od něhož kaupil, jmenovati aneb postaviti povinen bude, aby krádež tudy k vyhledání přišla.

Kradenau věc, nevěda, by kradená byla, kdo kaupil: trh pořádný jest; však kupec saukupa postaviti povinen jest.

II. A dotklo-li by se osoby nepodezřelé, ale dobře na poctivosti zachovalé, kterážby k saukupu bezelstně přijíti nemohla,

ani jmenovati ho neuměla: tehdy bez záplaty věc kradenau tomu, číž byla, navrátiti povinna bude. A však na poctivosti své ujmy proto neponese.

Osoba nepodezřelá, saukupa krádeže míti nemohauc, krádež darmo navrátí; však na poctivosti své ujmy proto neponese.

III. Než kdožby, věda věc býti kradenau, ji kaupil aneb prodal, ten vinu i pokutu krádeže na sebe uvede.

Věc kradenau, věda o tom, kdoby kaupil neb prodal, vinu pokutu krádeže na sebe uvede.

H. XII.

Prodavač nechtěl-li by kupci věci kaupené dodati, ani v moc jeho propustiti, aneb jemu jí postaupiti, přijma peníze aneb záplatu, aneb žeby mu kupec peníze, o kteréž se při trhu snesli, rád dáti a položiti chtěl: tehdy kupec prodavače bude moci před právo obeslati, aby dosti učinil a statku jemu postaupil aneb věc od něho kaupenau v moc vydal s nahražením škod, kteréžby vzal pro příčinu takového odtahu, že jest mu kaupené věci tak dlauho dodati a postaupiti nechtěl.

Prodavač, nechtěl-li by prodané věci kupci postaupiti aneb dodati, buď k právu obeslán; a to učiniti musí, také i škody vynahraditi.

H. XIII.

Kdož koně prodává, patrně a upřímně kupujícímu o tomto čtverém oznámiti povinen jest. Jedno, jest-li kůň svobodný a nekradený. Druhé, jest-li deychavičný. Třetí, jest-li ozhřivý, a čtvrté, jest-li namožený. Jestli žeby kdo vady tyto při prodaji koně zatajil, a některá po zavření trhu do třetího dne pořád zběhlého při témž koni nalezena a přísežnými koníři a v jiných městech skrze přísežné aneb v takových věcech rozumné lidi uznána byla: prodavač koně zase přijíti a peníze kupci navrátiti povinen bude.

Kdo prodává koně, povinen jest patrně a upřímně oznámiti: Jedno, jest-li svobodný a nekradený. Druhé, jestli deychavičný. Třetí, jest-li uhřivý. Čtvrté, jest-li namožený. Zatají-li co toho, a někderý ten nedostatek při koni do třetího dne by se našel: prodavač kůň zase přijíti a peníze navrátiti povinen bude.

H. XIV.

I. Byly-li by věci mé, a já dal bych někomu moc, aby je prodal vedle možnosti a libosti své, jako bych já sám to

vykonati mohl: kdož je kaupí v tom času, pokudž poručení aneb mocnost má na to se vztahovala, trhu jakožto pořádného vedle práva užive.

II. Zase, prodala-li by žena aneb služebník některé věci pána bez jeho vědomí a povolení: žádný prodaj ten pořádný nebude, lečby pán trhu takového povolením svým potvrdil.

Poručník od tebe zřízený prodá-li věc tvau podle poručení, trh bude pořádný; než žena aneb služebník prodá-li co bez vědomí a povolení pána, prodaj nepořádný bude.

H. XV.

Kdožby dobrau měrau a dobrú věrau, to jest, z pravé upřímnosti od nepořádného pána, kteréhož nadál se býti pořádným pánem a gruntu některého držitelem, kaupil nějaký grunt aneb nětco jiného; aneb jinými slušnými prostředky, jakožto freymarkem, postaupením, odkázaním, dáním takový grunt žeby mu se dostal, a onby dobrau měrau gruntu takového v držení *justo titulo* vešel; a potom našel by se pořádný a pravý téhož gruntu pán; ten pak, kdožby to kaupil aneb jemu se toho tak dostalo, z držení takového gruntu pořádem práva by vyveden byl: tehdy z přirozeného rozumu a spravedlnosti za slušné se uznává, aby všech a všelijakých důchodův i užitkův, kteréž z toho gruntu v tom času držení svého bral, za práci a péči svau požil. Než ten toho neužive, ani užiti moci nebude, kterýžby vědomě cizí grunty kupoval a jich v držení vcházel.

Kdoby nevědomě dobrau měrau cizí grunt kaupil, aneb jeho v pořádné držení vešel, a potomby od pravého držitele pořádem práva z toho gruntu vyveden byl: co ho požil, to při něm zůstane. Než kdoby vědomě cizí grunt kupoval, ten toho nepožive.

H. XVI.

I. Slove pak v práwích *bonae fidei possessor*, to jest, pořádný gruntu držitel, člověk ten, kterýž z upřímnosti kaupením aneb jiným prostředkem v držení statku některého vešel a v držení jeho pořádném zůstává.

Pořádný držitel jest, kterýž upřímným kaupením neb jiným prostředkem v držení statku někderého vešel a v držení jeho zůstává.

II. Jako zase na odpor *malae fidei possessor,* to jest, nepořádný gruntu aneb jiné věci držitel a pán, kterýž v držení a

statku cizího vešel, nemoha téhož statku pořádně sobě zděditi; aneb že jest takového statku od nepořádného dosáhl držitele; item, že ho v držení vešel bez pořádného titule; item, že jej kaupil od toho, kterýž statku toho nikdyž pořádným pánem nebyl. A o takovém právní jest *regula: Malae fidei possessor nunquam praescribit,* nepořádný jakéhož koli statku držitel vydržením let sobě ho nezděďuje, jakož o tom jinde položeno jest.

III. Lečby ti, kterýmž statkové takoví spravedlivě náleželi, jsauce přítomni, to jest, pod tím právem, aneb sirotci, přijdauce k letům, v času od práva vyměřeném nic tomu neříkali: tehdy, poněvadž jednomukaždému vlastní obmeškání jeho bývá škodlivé, takovau svau nedbánlivau trpělivostí spravedlnost svau promlčuje.

Nepořádný držitel, který cizí statek bez pořádného titule drží a jeho sobě pořádně zděditi nemůže, leč nedbánlivostí těch, kterýmž takový statek spravedlivě náleží, že, jsauce přítomni, aneb sirotci, přijdauce k letům, v času od práva vyměřeném nic tomu neříkali.

H. XVII.

I. Prodává-li se dědina, pšenicí aneb jakýmkoli jiným obilím ositá, a při trhu o pšenici aneb o tom obilí žádné by důminky nebylo, že se i s gruntem kupujícímu prodává: tehdy takové obilí při prodavači a grunt samý holý při kupujícím zůstaň.

Kupuješ-li dědinu, jakým koli obilím ositau, a při trhu by žádné důminky o tom obilí nebylo: tehdy obilí při prodavači a grunt samý holý při kupujícím zůstaň.

II. Ale, když se kráva aneb klisna březí prodává, což se potom z té klisny aneb krávy urodí, kupujícímu náležeti bude.

Ale když se kráva neb klisna březí prodává, což se z ní urodí, kupujícímu náležeti bude.

H. XVIII.

I. Při všelijakých trzích, kaupení a prodajích pro přetržení budaucích nesnází, prodavači a kupci veyminky sobě patrné činiti mají, podle kterýchžto zachováni budau.

Při trzích prodavač i kupec patrné veyminky sobě čiňte, a podle nich zachováni budete.

II. A chytře, ani také zatměle k oklamání kupce prodavač při trhu nemluv, ale ode všeho podvodu se vzdal a patrně a veyslovně trh vykonej. Nebo při prodajích a při trzích, bude-li co na pochybnosti, spíše na škodu prodavače, nežli kupce, se vztáhne; proto, že nežli jest se trh zavřel, mohl a měl prodávající patrněji to vysloviti.

Prodavač při trhu chytrosti k oklamání kupce neužívej. Nebo, bude-li co na pochybnosti, spíše na škodu prodavače, nežli kupce, se vztáhne.

H. XIX.

Kdo z které věci užitku očekává, z té přišlé škody také aučastníkem bývá. Jako, kdyby komu víno kaupené prvé, nežby je přijal aneb odvezl, zvoctělo, taková škoda kupci a ne prodavači přináleží; jako i užitek jemu by přislušal, kdyby taková vína byla se mu podařila anebo zlepšila, jakž o tom na hoře *G. XLII.* položeno jest.

Kdo z které věci užitku očekává, z té přišlé škody také aučastníkem bývá.

H. XX.

I. Ačkoli jedenkaždý člověk statek svůj vlastní a svobodný podle své dobře líbezné vůle může, komu chce, dáti, odkázati aneb prodati; proto, že věc jest netoliko pořádná, ale i spravedlivá, jednomukaždému s vlastními věcmi, cožby chtěl, učiniti: však, poněvadž obyčejným starým právem vždyckny předešle krevním a přirozeným přátelům toho se přálo, že jsau v trhy gruntův, od rodičův aneb přátel svých krevních jiným lidem ven z rodu jich odprodaných, vkračovati mohli, dadauce tu summu, zač grunt ten aneb na jaké rokův placení byl jest odprodán; i při takovém starodávním obyčeji, právu a chvalitebné zvyklosti toho se ještě zanechává, aby krevní toliko přátelé v trhy rodičů svých vkračovati a jich požívati mohli. Však toliko v statcích těch, kteřížby po jich předcích, jako po pradědích, dědích, po prabábách aneb bábách poslaupně na ně připadli, a tíž přátelé v držení statkův takových nápadní spravedlností v držení vešli.

Krevní toliko přátelé v trhy rodičův aneb přátel svých vkračovati a jich požívati mohau, dadauce summu, zač grunt ten anebo na jaké rokův placení byl jest odprodán. Však toliko v těch statcích, kteřížby po jich předcích poslaupně na ně připadli, a tíž přátelé v držení jich nápadní spravedlivostí vešli.

II. A takové v trhy vkračování aby toliko se vztahovalo k vlastnímu jich držení, a ne k cizím rukám, pod nějakým svěřením, pod obmyslem a lstnau chytrostí. Kteréžto kdožby v té věci požíval a to naň potom shledáno bylo: netoliko o takový grunt přijde a tomu, kdož jej prvé stržil, zase po navrácení peněz postaupiti ho povinen bude, ale nad to veyše v pokutu *stellionatus* upadne, aby (poněvadž takového dobrodiní přátelům práva propůjčují, že za peníze statkův rodičův a přátel svých raději, nežli cizí a ven z jich rodu jiní lidé, požiti mohau) upřímnost v tom zachovali a právu podvodu, ani lidem z aumysla posmíškův neučinili.

Takové vkračování má býti k vlastnímu jich držení, a ne k cizím rukám pod obmyslem a lstnau chytrostí. Neb na koho by to bylo shledáno, netoliko o takový grunt přijde, a tomu, kdo jej prvé stržil, zase po navrácení peněz postaupiti ho povinen bude.

III. Jest pak pokuta *criminis stellionatus*, aby takový podle uvážení spravedlivého buďto vězením aneb pokutau peněžitau ztrestán byl.

Ale nad to veyše v pokutu buďto vězení anebo peněžitau, podle spravedlivého uvážení, upadne.

H. XXI.

I. K takovému pak po přátelství v trhy vkračování přítomní, a u práva toho obyt svůj majíce aneb v království Českém bydlejíce, ve dvau nedělích: nepřítomní ve třech měsících pořád zběhlých se ohlašovati povinni budau, ač nechtějí-li o své právo přijíti.

V trh kdo chce vstaupiti, jest-li přítomný, ve dvau nedělích, není-li přítomný, to jest, že by ven z království Českého byl, tehdy ve třech měsících, ohlásiti se povinen jest, nechce-li o své právo přijíti.

II. Než kteréžby statky otec, matka, bratří a jiní přátelé sobě sami kaupili, a je potom prodati chtěli: poněvadž jsau ti a takoví statkové na ně po předcích jich poslaupně nepřišli, ty otec, matka, bratří a jiní přátelé bez překážky dětí, bratří, streycův a jiných přátel svých svobodně prodávati mohau, a v takových trzích od přátel krevních a přirozených, ani od žádného jiného překážek díti se jim moci nebude.

Přátelé statky kderé sobě sami kaupí a je potom prodati chtějí, bez překážky přátel svých prodávati mohau; neb v takové příčině v trh vkračovati se od žádného nemůže.

H. XXII.

Grunt, ku právu městskému náležející, kdyžby na placení rokův prodán byl; a prodavač z potřeby aneb sic z dobré vůle své peníze ostatní a za grunt ten ještě nedoplacené za summu hotovau odprodati by chtěl: tehdy povinen bude předkem toho, kdož grunt ten kaupil a v držení jeho jest, na to pobídnauti. Jinák, neučinil-li by toho, a jinému peníze takové by odprodal: tehdy gruntu toho držitel bude moci na tu summu nastaupiti, a polože ji na právě, má také toho trhu před jinými užiti; lečby sám, jsa na skaupení takových peněz pobídnut, kaupiti jich nechtěl aneb o summu smluviti se nemohl.

Kdoby chtěl peníze nedoplacené na některém gruntu za hotové peníze odprodati, má předkem držitele toho gruntu pobídnauti. Jinák ten držitel trhu mezi jiným vykonaného užiti má, lečby sám, jsa napomenut, kaupiti nechtěl anebo smluviti se nemohl.

DE PIGNORE ET HYPOTHECA.

O základích a pojištění buď dluhův aneb jiných spravedlivostí na statcích nemohvitých.

H. XXIII.

Základové a všelijaká na statcích pojišťování, jak a pokudby, i také s jakými veyminkami od dlužníkův věřitelům byli zastavováni, aneb pojištění taková jak a pokudby se vztahovala: tak se věřitelé a dlužníci k sobě v tom zachovejte.

Základové jakby a s jakými veyminkami věřitelům byli zastavení, též všelijaká na statcích pojištění pokudžby se vztahovala: tak se strany k sobě zachovejte.

H. XXIV.

Zastavil-li by jeden druhému jaké dědiny aneb kterékoli jiné grunty do jistých let; a ten, komužby tak zastaveni byli, v těch letech, užívaje týchž gruntův, zdělal by je a jinák, nežli prvé byli, zlepšil: proto zastavující nebude povinen mu takového gruntův zlepšení nahražovati. Neb spravedlivá věc jest, kdož z kterých gruntův aneb z jakých jiných věcí požitky beře i je k dobrému svému obrácí, aby také zase grunty takové zlepšoval.

Ten, kdož, maje v zástavě jaké grunty do jistých let, zdělal-li je a zlepšil: zastavující nebude mu povinen takového zlepšení nahražovati.

H. XXV.

Věřitel jestli žeby základ aneb pojištění na statku menší od dlužníka svého přijal, nežby mohl na témž základu aneb pojištění vší své spravedlivé summy a dluhu postihnauti: tehdy bude moci o ostatek, cožby mu se na základu aneb na statku dlužníka po odhadu vykonaném nedostalo, k osobě dlužníka svého aneb k jinému statku jeho přikročiti a spravedlnosti své dobývati.

Základ nebo pojištění bude-li menší nežli dluh povinný: věřitel bude moci, cožby mu se na základu nebo v statku dlužníka nedostalo, k osobě dlužníka aneb k jinému statku jeho vo ostatek přikročiti a spravedlnosti své dobývati.

H. XXVI.

A jakož předešle to za obyčej bývalo, že ti, na kteréž rozsudkové zděláni byli, nedadauc projíti od rozsudku šesti nedělům, základy na zlatě aneb na stříbře na právě skládali, a tak původům dopomáhaní práva zastírali: i ten takový obyčej, poněvadž byl zřejmě proti spravedlnosti a právu, se zdvíhá. Nebo zlý a škodný obyčej postaupiti má právu a zřejmé spravedlnosti. Protož aby již více takových žádných základův od dlužníkův saudcové k sobě nepřijímali. Než jedenkaždý z dlužníkův, podle rozsudku na se učiněného, anebo zaplať věřiteli svému, aneb se s ním umluv. Pakliby toho neučinil, právo jej k dosti učinění vězením přidržeti má. Z kteréhožto dlužník statkem svým, tak jakž o tom jinde vyměřeno jest, sobě pomáhej.

Jedenkaždý dlužník, podle rozsudku na se učiněného, nebo zaplať věřiteli svému, aneb se s ním umluv beze všech skládaní základův. Pakli toho neučiníš, do vězení půjdeš a odtud vykázaním statku sobě pomáhaj.

H. XXVII.

Půjčil-li by jeden druhému na základy summy které do jistého času k vyplacení; a ten, číž základové jsau, na určitý den zase by věřiteli svému summy nedal a základův svých nevyplatil a vyplatiti zanedbával: tehdy věřitel skrze ceduli řezanau po dvau dobrých lidech bude moci k vyplacení základův a k zaplacení dluhu půjčeného dlužníka napomenauti, ulože mu jistý čas, a při nejmenším dvě neděle pořád zběhlé. Nevyplatil-li

by dlužník základu v tom času: věřitel, základy dlužníka svého přijma, aby dosáhl summy své, bude moci na škodu dlužníka svého jinému základy ty zastaviti. A cožbykoli škod potomně do nevyplacení základův těch aneb jakýchžkoli věcí zastavených zrostlo, ano by se pak ti základové a věci zastavené v tom prostály: tehdy ten, kterýž půjčil na ně summy a v tom se tak dlužníku svému ohradil, nebude ničímž dále tomu dlužníku svému povinen. Neb dobrodiní, z lásky lidem ukazovaná, mají s vděčností přijímána a summy, bez užitku půjčované na časy určité, také mají zase odplacovány býti, tak aby lidem dobrodiní škodná nebyla.

Základův dlužník na určitý čas nevyplatí-li: věřitel dej mu znáti do dvau nedělí, aby je vyplatil. Nevyplatí-li jich, věřitel pro dosažení své summy jinému je bude moci zastaviti. Již jaké koli škody skrze to půjdau, ano by se ti základové prostáli, věřitel nebude dlužníku svému ničímž povinen.

H. XXVIII.

Měl-li by věřitel pojištění zápisem na gruntu dlužníka svého takové, „jestli žeby dlužník na určitý čas jemu nezaplatil, aby se v grunt právem uvázal a do nevyplacení ho užíval“: tehdy věřitel cožby v tom času (rozuměj po uvázaní svém) nákladův na grunt ten a pro zlepšení jeho vynaložil, dlužník, bude-li chtíti takový grunt svůj před sezráním a sklizením z gruntu toho všelijakých užitkův, to jest, jmenovitě hned do dne a památky narození svatého Jana Křtitele jednohokaždého roku vyplatiti, povinen bude při veyplatě gruntu svého všecky náklady, cožby se jich spravedlivě na zlepšení a zdělání gruntu toho vynaložilo a vyhledalo, věřiteli svému předkem nahraditi. A neučinil-li by toho do času uloženého: tehdy věřitel za náklady a práci svau všecky užitky bude moci sobě z gruntu toho prvé sebrati a skliditi, a teprva holého gruntu dlužníku svému postaupiti.

Věřitel uváže-li se podle pojištění v grunt dlužníka svého pro nezaplacení dluhu: cožby na zlepšení toho gruntu vynaložil, dlužník jemu před sklizením užitkův z toho gruntu vynahraditi povinen bude. Jinák věřitel za náklady a práci svau všecky užitky sám z toho gruntu vezme a dlužníku holého gruntu postaupí.

DE COMMODATO ET MUTUO.

O půjčkách.

H. XXIX.

I. Půjčka jest věci k některému vlastnímu užívání beze vší záplaty propůjčení, a ne odcizení té věci od půjčujícího, aby on jí pánem již více nebýval.

Půjčka jest věcí k některému vlastnímu užívání beze vší záplaty propůjčení, tak aby půjčující pánem jí zůstával.

II. A protož jest toho patrně v tomto vypsání doloženo: „že půjčující panství a moci nad půjčenau věcí sobě pozůstavuje.“

III. A slove půjčení jako k užívání užívajícího propůjčení. A protož se dokládá „beze vší záplaty.“ Nebo přijme-li půjčující za to nějaký auplatek, již půjčka neslove, než nájem aneb nějaké věci pronajetí a najednání.

A dokládá se v tom vypsání „beze vší záplaty.“ Nebo přijme-li půjčující za to auplatek, již ne půjčka, než nájem slove.

IV. Jest také doloženo „k některému obzvláštnímu užívání,“ aby byl rozdíl mezi svěřenau věcí a půjčenau. Nebo svěřená věc dána bývá k schování z důvěrnosti, a ne k užívání. A protož může hned zase požádána a vyzdvižena od toho, komuž jest svěřena, býti. Ale půjčená věc půjčuje se k jistému užívání a do jistého času.

A nebude-li k užívání propůjčena věc: tehdy by byla svěřena a k schování dána z důvěrnosti, kteráž se může hned zase vyzdvihnauti; ale ne tak půjčená.

V. Jestli žeby pak kdo k jinému, než při vypůjčování zůstáno a oznámeno bylo, tu věc obracel a nad vyměřený čas za sebau ji dále zdržoval, a v tomby se na té věci škoda jaká stala: tau vypůjčující půjčujícímu povinen bude.

K čemu se vypůjčí a do kterého času věc, k tomu toliko má býti obrácena; jinák vypůjčující škodau bude povinen.

VI. A záleží půjčka na věcech movitých a těch, kteréž z jednoho místa na druhé přenesti se mohau.

Záleží pak půjčka na věcech, kteréž z jednoho místa na druhé přenesti se mohau.

H. XXX.

Půjčené věci každý má a jest povinen tak jak své vlastní se vší pilností šetřiti a ji opatrovati.

Půjčené věci povinen jest každý jako své vlastní pilen býti a ji opatrovati.

H. XXXI.

Půjčí-li kdo komu šatův, stříbra aneb jakýchžkoli jiných věcí bez auplatku, a vypůjčující by je zmrhal a ztratil: povinen bude túž věc podle uznání a spravedlivého šacuňku práva půjčujícímu zaplatiti.

Vypůjčující, ztratí-li půjčku, povinen bude vedle spravedlivého šacuňku práva půjčujícímu zaplatiti.

H. XXXII.

Tolikéž půjčil-li by jeden druhému koně bez auplatku, a ten by téhož koně buď na cestě přetrhl aneb jemu něco ublížil: bude mu povinen, téhož koně podle uznání práva zaplatiti, aneb o tu škodu, kterauž mu na něm učinil, s ním se smluviti.

Koně maje bez auplatku půjčeného, kdoby ho přetrhl, bude ho zaplatiti povinen; pakli mu nětco ublíží, o škodu se smluv.

Jestli žeby pak nájmem za jistý úplatek kdo koně sobě vypůjčil, a tomuby se bezelstně nějaká příhoda na cestě stala, a ta by ukázána byla: v takové bezelstné příhodě půjčujícímu vypůjčující podle práva škody nahražovati povinen nebude.

Nájmem z auplatku kdo koně vypůjčí, a tomu by se bezelstně příhoda stala: vypůjčující škody nahražovati nebude.

Však při takových půjčkách má vypůjčující pilně šetřiti, jaký kůň, zdravý-li čili mdlý, aneb jakákoli jiná věc jemu se půjčuje. A takových věcí půjčených má a jest povinen každý jako svých vlastních šetřiti.

Vypůjčujícímu jaká se věc půjčuje, má takovau navrátiti a jí jako své vlastní šetřiti.

H. XXXIII.

Jestli žeby kdo podle svých věcí cizí věci půjčené, k schování dané aneb v základu složené nějakau případnau a nešťastnau příhodau (jako ohněm, obořením aneb ssutím domu, povodní a jinými k těm podobnými z dopuštění božího příhodami) potratil, o ně přišel; a toby u práva provedl a pokázal, aneb,

neměl-li by žádného průvodu, přísahau spravil, že jsau při té nešťastné příhodě podle jeho vlastních věcí k zmrhání přišly; a toby se našlo a vyhledalo, že žádnú jeho zaumyslností a příčinau taková nešťastná příhoda se jest nezběhla a nestala: těch věcí tomu, kdož mu je k schování dal aneb půjčil, navrácením povinovat podle práva nebude. Pakliby jeho nedbánlivostí, skrze jeho vlastní čeleď aneb koho jiného, takové věci půjčené, k schování aneb v základu dané a složené, zmrhány aneb umenšeny byly: tehdy bude povinen tomu, od kohož je přijal, z nich práv býti.

Cizí věci půjčené, k schování dané aneb v základu složené podle svých zmrhá-li kdo jakaukoli nešťastnau příhodau, a to prokáže neb přísahau spraví: navrácením jich povinen nebude. Pakliby ty věci cizí nedbánlivostí jeho k ztrátě přišly, povinen bude z nich práv býti.

H. XXXIV.

I. Mezi půjčkú a založením v půjčce tento rozdíl jest, že, což se komu půjčuje, má půjčujícímu zase to v témž plném a celém počtu a v spůsobu (ne zjinačeném aneb proměnitedlném) navráceno býti. Jako ku příkladu. Kdyžť se půjčí koně, zbroje, sukně, dvau aneb tří koflíkův: máš a povinen jsi ty a takové věci, a ne jiné, zase z auplna beze vší škody navrátiti. Pakliby se jaká škoda na těch aneb při těch věcech půjčených stala, povinen budeš, takovau škodu půjčujícímu nahraditi aneb s ním se smluviti.

II. Ale v založení půjčky jiný se spůsob zachovává. Neb ne ty věci, kterýmiž kdo bývá založen, zase se navracují, ale jiné místo těch, však téhož přirození a jakosti, to jest, jakéž jsau byly.

III. To pak a takové založení půjčkau bývá a vykonává se při těch věcech, kteréž na váze, na míře a na počtu záležejí. Jako ku příkladu. Založíš-li mne půjčkau k mé potřebě desíti kopami, mohu tě zase odbyti ne tau tvau mincí, kterauž jsem od tebe přijal (neb tu ihned utratiti mohu), ale jinau od té proměnnau. Avšak povinen budu, tobě tak dobrau aneb ještě lepší minci, než tvá byla, z auplna do těch desíti kop mišenských navrátiti aneb oplatiti. Horší zajisté minci nemám tebe a nemohu vedle práva odbyti.

IV. A tak se také rozuměti má při založení půjčkau i o jiných věcech, kteréž, jakž napovědíno jest, záležejí na váze, na míře a na počtu. Jako, když mi půjčíš centnýře vosku aneb loje, žita aneb hráchu deset korcův, tyčí viničných aneb chmelničných tisíc: budu tobě zavázán těmi věcmi vedle váhy, míry a počtu, mně ku potřebě mé od tebe půjčeného. Lečby jisté nějaké snešení při takovém založení půjčkau mezi stranami prošlo: při tom strany zachovány buďte, poněvadž dobrovolná stran snešení při všelijakých lidských najednáních právem k přetržení nepřicházejí.

Půjčka má v témž spůsobu a nepřeměnitedlném vrácena býti, jako kůň, zbroj etc. Ale založení v půjče v jiném spůsobu se vracuje, jako peníze a jiné věci na váze, míře a počtu záležející. A ten jest těch dvau věcí rozdíl. Pakliby se i při založení v půjčce strany jinák snesly, to buď při tom zůstaveno.

H. XXXV.

Navrácením věci půjčené bude-li kdo, mimo čas od půjčujícího uložený a vyměřený, prodlévati: tolikéž i při jiných všech věcech kdožby příčinu k čemu dal, žeby ten, komuž co spravedlivě náleží, pro překážky a odtahy jeho svých věcí požívati, ani k užitku svému obrátiti nemohl: tehdy vedle spravedlivého saudcův uvážení k tomu od práva přidržán buď, aby takovau škodu (kterauž skrze neužívání věcí jemu náležejících a zadržených v takových odtazích a obmeškávaní bral) jeden druhému nahradil a k *interesse* přidržán byl, to jest, aby škodu vzešlau a přetržené užívání na věcech jemu náležejících zaplatil, vedle spravedlivého přísežných uznání a uvážení. Při čemž saudcům náležeti bude, šetřiti dlauhosti času a užitku, jak veliký mohl by z užívání té věci přiveden býti.

Kdoby svých věcí pro překážku nětčí požívati nemohl: bude moci ku právu se uteci a proti tomu, kdo překážku učinil, za opatření žádati, aby škodu vzešlau a přetržené užívání zaplatil.

H. XXXVI.

I. Slove pak *interesse lucrum cessans et damnum ex negligentia debentis emergens,* to jest, *interesse* jest užitek nám na některé věci záležející, příčinau, překážkau, nedbánlivostí, odtahy a rozličnými tůčkami osoby té, kteráž nám nětčím spravedlivě povinna jest, přetržený.

Interesse jest užitek na některé věci nám náležející, příčinau osoby té, kteráž nám nětčím spravedlivě povinna jest, přetržený.

II. A zase jest na nás, k ublížení práva a spravedlnosti naší, vztažená a uvedená škoda.

(Do slova.)

H. XXXVII.

Komužby list na peníze, šuldpryf, cedule řezaná aneb jakákoli jiná jistota na dluh se vztahující shořela, aneb žeby ji ztratil, a dluh byl by nezaplacený: tehdy, může-li takový dluh proveden býti, má ho jedenkaždý užiti, tak jakoby hlavní *instrumentum*, to jest, túž pořádnau jistotu ukázal.

Komuby jistota na dluh se vztahující shořela, neb že by ji ztratil, a dluh byl by nezaplacený: může-li dluh proveden býti, má ho každý užiti.

DE DEPOSITO.

O věcech k schování aneb k svěření daných.

H. XXXVIII.

I. *Depositarius,* schovavač, jinák přijimatel bez záplaty, slove ten, kterýž k sobě věci k ostříhání s důvěrností od lidí podané přijímá. Ale *deponens,* skladatel aneb skladač, ten, kterýž takové své věci jemu k schování aneb k ostříhání dává a poraučí.

Schovavač neb schovavatel slove, který k sobě věci k ostříhání v důvěrnosti od lidí přijímá. Ale skladač aneb skladatel, který své věci k schování dává a poraučí.

II. Při kterýchžto věcech schovavatel má zvláštní péče, pilnosti a bedlivosti požívati; proto, že povinnost schovavatele taková jest, aby věc k sobě přijatau, u sebe složenau, sobě poručenau a z důvěrnosti zanechanau schovateli aneb skladateli beze vší škody, celau, tak jakž jest ji od něho přijal, zase navrátil, kdyžby on toho požádal.

Schovavač má pilnost a zvláštní péči míti, aby věc k sobě přijatau beze vší škody zase navrátil.

H. XXXIX.

I. Věc, k schování aneb k věrné ruce daná, může kdyžkoli od toho, komuž jest k schování daná, zase k navrácení požádána býti. A pakliby schovavatel zase jí navrátiti nechtěl aneb jí zapřel: bude-li to naň provedeno, netoliko k navrácení přidržán bude, ale tau příčinau na poctivosti své ujmu ponese a zlopověstným zůstane; proto, že pře tato pošla jest z pravého a z upřímného najednání důvěrnosti, to jest, jakž učitelé práv nazývají, *ex contractu bonae fidei.*

Věc svěřená může od schovavače kdykoli zase k navrácení požádána býti. Pakliby schovavač ji navrátiti nechtěl aneb ji zapřel: bude-li to naň provedeno, netoliko k navrácení přidržán bude, ale tau příčinau zlopověstným zůstane.

II. Ale jiný spůsob při půjčce se zachovává. Nebo půjčená věc, ne kdyby se půjčujícímu zalíbilo, zase se navracuje; ale teprv tehdáž, kdyžby vypůjčující svau potřebu vykonal aneb čas půjčky se vyplnil.

Ale půjčená věc tehdáž se má navrátiti, když se čas půjčky vyplní.

H. XL.

Netoliko lidem zachovalým, ale všechněm jiným na prosto, také i zlopověstným, věci složené a svěřené mají zase navracovány býti.

Věci svěřené také i zlopověstným lidem mají zase navracovány býti.

H. XLI.

Byly-li by k schování aneb k věrné ruce jednomu od druhého v truhle zamčené aneb v pytlíku zapečetěné některé věci dány, tak žeby skladač těch věcí schovavači jich při takovém složení neukázal, ani vyčetl; a potom při anebo po navrácení skladač pravil by, že mu v celosti zase, tak jakž on je byl složil, navráceny nejsau: povinen bude to ukázati, že to, což míti žádá, bylo schovavači od něho k schování pod zamčením neb zapečetěním dáno, a skrze odemčení aneb pečetí hnutí a odtržení že jsau mu ty a takové věci k zmenšení a k zmrhání přišly.

Skladač pravil-li by, že mu zase věci jeho, jakž je složil, zapečetěné neb zavřené v celosti navráceny nejsau: povinen bude ukázati, že to, což míti žádá, schovavači dal a skrze odemčení neb hnutí pečetí k zmenšení a zmrhání to přišlo.

H. XLII.

Žádnému tomu, kdožby k sobě věci buď k svěření aneb k schování od lidí přijal zapečetěné aneb zamčené, nenáleží jimi mimo vůli a poručení schovatele heybati, ani jich k užitku svému obraceti. Pakliby kdo toho se dopustil a těmi věcmi tak spečetěnými a zamčenými mimo vůli schovatele heybal: tehdy uvede na sebe tau příčinau zlé podezření.

Mimo vůli a poručení skladatele žádný schovavač věcmi zavřenými a spečetěnými heybati, ani jich k užitku svému obraceti nemá; jinák uvede na sebe podezření.

H. XLIII.

Peníze neb jakákoli jiná věc, o nížby mezi stranami vznikl odpor, jestli žeby byla u důvěrníka, kterýž *sequester* slove a o kteréhožby se strany dobrovolně snesly, složená; a nebylo by žádné jisté místo od stran jmenováno, kdyžby o odpor mezi nimi vzniklý porovnání se stalo, kdeby táž věc složena aneb komu z nich vydána býti měla: tehdy nejbezpečněji bude důvěrníku takovému na právě ji položiti. Pakliby mezi stranami o túž věc, o níž rozdíl jest, a slove *res litigiosa,* takové bylo snešení, aby tomu, kdožby práv mezi nimi zůstal, potom vydána byla: důvěrník, totiž *sequester,* tak se zachová a tomu ji, kdožby práv zůstal, vydá.

Důvěrník, maje sobě od stran buď peníze neb jinau věc, o nížby byl spor, k schování danau a nevěděl by, komu ji z nich dáti, a kdy bude mezi nimi porovnání: nejbezpečněji bude, aby tu věc na právo složil. Pakliby mezi stranami bylo takové snešení, aby ji dal z nich tomu, kdoby práv zůstal, podle toho se zachová.

H. XLIV.

Z svěření byl-li by kdo obviněn, a svěření z cela by odepřel; původ pak, jsa člověk dobře zachovalý, provozoval by svěření, ale, čoby summy a jak mnoho býti mělo, tohoby provesti nemohl: přísahau svau toho dolíčí, co jest summy a na jaké minci bylo. A to pro odpor obžalovaného, v kterémž jest padl a podezření na sebe uvedl.

Svěření kdoby odepřel z cela, jsa z něho obviněn; a původ dobře zachovalý provozoval by svěření, ale, jak mnoho summy bylo, provesti by nemohl: přísahau svau toho dolíčí, a obžalovaný v odporu svém padne a podezření na sebe uvede.

H. XLV.

Byla-li by komu věc některá k věrné ruce dána aneb svěřena, aby ji tomuto aneb těmto dochoval, aneb jemu ji v času vyměřeném dal; a někdo, domeyšleje se, žeby mu takové svěření náleželo, na něj by proto právem nastupoval a z toho jej vinil: v takové příčině ten, komuž co svěřeno aneb k věrné ruce dáno jest, může žalobníka tím odbyti, že on ví podle svého svěření, jak se má zachovati. A tak právo jemu před ním pokoj učiní. Neb svěřené věci vedle vůle a aumyslu svěřujících, kdyžby čas vyměřený přišel, vykonávány býti mají.

Viní-li tě kdo z svěřené tobě od někoho věci, domeyšleje se, žeby jemu takové svěření náleželo: tím ho odbudeš, že víš podle svého svěření, jak se máš zachovati. A tak právo tobě před ním pokoj učiní.

H. XLVI.

Jedenkaždý, pokudž co k sobě k věrné ruce a k svěření přijme, tak a ne jinák v tom se chovej. A kdyžby čas svěření a věrné ruky k otevření přišel, sám se k tomu napomínej; věda o tom, kdyby se tak nezachoval, a neupřímnost taková na tebe shledána a provedena byla, že za neupřímného a nevěrného držán budeš a od Pána Boha hrozného trestání neujdeš.

Při svěřené věci hleď upřímnost zachovati, a když čas k odevření věrné ruky přijde, sám se k tomu napomínaj.

H. XLVII.

Žádný, komuž co svěřeno jest, někomu k vůli není povinen, přísahau se očišťovati; než, vykonaje své svěření, má pokoj užiti, lečby ten, kterýž se na takové svěření potahuje, chtěl ho v čem nařknauti a nářek svůj na něj vésti, žeby se vedle svěření svého nezachoval.

Pro svěřenau věc žádnému k vůli nejsi povinen, přísahau se očišťovati; než vykonaje svěření, máš pokoje užiti, lečby ten, kdo se na svěření potahuje, chtěl tě nařknauti a nářek vésti, žeby se vedle svěření svého nezachoval.

H. XLVIII.

I. O schované i o svěřené věci dědicové schovatele k dědicům a držitelům statku schovavače, uptajíce se, mohau pořádem práva se domlauvati, a oni jsau povinni jim z toho právi býti.

(Do slova.)

II. Než co se řčení, přiřkání aneb připovídání dotýče, z toho jedenkaždý za živnosti ať viní toho, kdožby takovým řčením, přiřkáním aneb připovídáním komu se zavázal a co učiniti připověděl.

Ze řčení a připovídání jedenkaždý za živnosti viniti má toho, kdoby co učiniti přip ověděl.

H. XLIX.

Seznal-li by jeden svědek dobře zachovalý o věcech k svěření aneb k schování daných proti někomu; a ten, proti kterémužby ten svědek byl veden, také byl by člověk v svém dobrém zachování témuž svědku rovný: i chce-li podezření o takové věci svěřené ujíti, povinen bude, proti takovému jednoho svědka seznání přísahau se očistiti.

Proti jednomu svědku dobře zachovalému, kterýby o věcech k svěření tobě daných seznával: chceš-li, jsa sám dobře zachovalý, o takové svěření podezření ujíti, povinen budeš se přísahau očistiti.

H. L.

I. Zuvači, to jest, čeledínu lazebníka, dal-li by kdo šaty své k schování, a onby je ztratil: povinen bude týž zuvač je zaplatiti; proto, že je k sobě přijal a za opatření mzdy od skladatele očekával.

Zuvač, ztratí-li šaty sobě k schování dané, povinen bude je zaplatiti.

II. Než odepřel-li by zuvač, že mu to, což se ztratilo, při jiných věcech k schování dáno nebylo, a původ nemohl by toho podle práva provesti: zuvač povinen bude se přísahau toho, že k sobě té věci nepřijal, očistiti.

Než odepřel-li by zuvač, že mu to k schování dáno nebylo, a původ nemohl by toho podle práva provesti: zuvač se přísahau očistí.

H. LI.

Příkladem zuvače všickni jiní, kteříž k sobě statky lidské k opatření přijímají, přijdau-li nepilností jejich k zmaření a k ztrátě: o ně aneb o škodu jich skladatelé k nim se pořádem práva domlauvati mohau. Lečby hned při počátku schovavač to sobě vyhradil, že skladateli za žádnau škodu nepřiřká; než v svém domu aneb příbytku takového složení statku jeho že mu přeje bez své škody, on pak statek svůj sám, jakžby mu se nejlépe zdálo, aby opatroval.

Přijme-li kdo cizí statek k opatření, a ten se ztratí nepilností jeho: skladateli z toho práv bude, lečby hned schovavač se ohlásil, že za škodu nepřiříká.

H. LII.

Jestli žeby kdo komu dal jakau věc k schování a pravil by, že mu zase z cela a z auplna navrácena není: tehdy ten, kdož schovanau věc k sobě přijal, bude moci přísahau se očistiti, že více mimo to, což zase již navrátil, k sobě nepřijal.

Schovavatel praví-li, že mu věc jeho k schování daná, z cela navrácena není: schovávač přísahau se očistí, že více k sobě nepřijal. *H. XLI.*

J. I.

Jeden druhému dal-li by co k schování aneb k věrné ruce; a ten, komužby tak bylo dáno, v tomby umřel; druhý pak, kterýžby k schování aneb k věrné ruce dal, držitelův statku z tohoby napomínal, a oni pravili by, že o tom nic nevědí: tehdy ten, kdož dal schovati, měl-li by nedostatek v průvodu, a člověk po všecken čas byl by dobře zachovalý, podle toho k přísaze, pokudžby mu od práva vyměřeno bylo, připuštěn býti má. A do kteréžby summy spravil, držitelé statku budau jemu tím povinni.

Schovavač umřel-li by a schovavatel, což k schování dáno, držitelův statku z tohoby napomenul; a oni by pravili, že o tom nic nevědí: tehdy schovavatel, měl-li by nedostatek v průvodu, jsa dobře zachovalý, ku přísaze připuštěn býti má, a do které summy spraví, držitelé statku tím jemu povinni budau.

J. II.

I. Kdožby schování a věrné ruce odepřel, a nacházel by se v jeho odvodu nedostatek: také přísahau bude moci se očistiti, že o tom nic neví. A když tak spraví, pře ta i s škodami pomine.

Odpírá-li kdo schování a věrné ruce, a v odvodu by měl nedostatek: přísahau se očistí, že o tom nic neví; tak pře i s škodami pomine.

II. Než, kterážby strana nespravila, aneb v času od práva vyměřeném spraviti nechtěla: ta při svau i s škodami ztratí.

Kteráby strana nespravila, aneb v času od práva vyměřeném spraviti nechtěla: ta svau při i s škodami ztratí.

III. A takových svěřených a k schování daných věcí žádný se listem odsvědčiti nemůže, než toliko přísahau austní.

Svěřených věcí odsvědčení listem býti nemůže, než přísahau austní.

IV. Také o jiné všecky věci přísaha, rozsudkem někomu nalezená, ne listovním, ale austním před právem odsvědčením k vykonání ať přichází.

Přísaha, někomu rozsudkem nalezená, ne listovním, ale austním odsvědčením před právem vykonati se má.

J. III.

Všelijaká věc, ode dvau k svěření přijatá, oběma zase společně navrácena býti má. Nebo, jestli žeby jednomu toliko z nich navrácena byla, svěření a důvěrnosti v tom za dosti by se nestalo podle práva.

Věc, ode dvau k svěření přijatá, oběma společně navrácena býti má; jinák by se svěření dosti nestalo.

DE VADIMONIO
sive de fidejussoria obligatione. Item de vadibus.

O rukojemství, o rozličných rukojmích buď za summu aneb na postavení ku právu.

J. IV.

I. Rukojmě slove ten, kterýž za jiného aneb jiné se zavazuje, přijímaje a vztahuje na sebe to, čímž jiný aneb jiní někomu povinni jsau, že se tomu od jistce v čas jistý za dosti stane.

Rukojmě slove ten, který se za jiného zavazuje, vztahuje na sebe to, čímž jiný někomu povinen jest, že se tomu za dosti stane.

II. A slove rukojemství, jako rukau zavázaní k dosti nětčeho učinění. Nebo od starodávna to bývalo, kdož se rukojmím za koho stavěl, že se k dosti učinění věřiteli rukau svau zavazoval.

Rukojemství slove jako rukau zavázaní k dosti nětčeho učinění.

J. V.

I. Kdožbykoli rukau dáním co druhému připověděl, přiřekl anebo za jiného z víry a z lásky slíbil: ten jedenkaždý povinen jest, vedle svého připovědění a slibu tomu všemu, což připověděl,

přiříkal a sliboval, dosti učiniti. Nebo všelijací slibové a všelijaká přiříkání a připovídání, jakýmižkoli slovy aneb v jakýchkoli slovích byla by dobrovolným stran snešením zavřína a vykonána: tak svá upevnění a utvrzení u práva berau.

Připovědi své, rukau dáním učiněné, i slibu za jiného dosti učiniti jsi povinen.

II. Však tak se tomu rozuměti má, aby ti a takoví slibové, připovídání a přiříkání nebyli aneb nebyla proti dobrým mravům, proti poctivosti, proti právům, i také nemožní aneb nemožná.

Připovědi a slibu, proti dobrým mravům učiněnému, nejsi povinen dosti činiti; ani nemožnému.

J. VI.

I. Věřitel, maje za dlužníka svého jednoho aneb více rukojmí, jestli žeby, strhna se rukojmí, na jistce nastupoval: z rukojemství takového se vyvede, a rukojmové dále mu týmž rukojemstvím povinni nebudau; než on sobě jistce potom hleď, poněvadž jistec věřiteli svému dluhem nezaplaceným zavázaný předse zůstává.

Věřitel, maje rukojmě, strhl by se jich a na jistce nastupoval, z rukojemství takového se vyvede.

II. Pakliby vedle zápisu aneb pokut k rukojmím přikračoval, rukojmě jemu z rukojemství vedle veyminek a pokut v rukojemství právi buďte.

Rukojmové jistci z rukojemství vedle veyminek a pokut v rukojemství právi buďte.

J. VII.

I. Kdyby dvá rukojmové aneb jich více rukau společní a a nerozdílnau v rukojemství se zavázali; poněvadž takové rukojemství děje se pro smrt některého z rukojmí; a věřitel po vyjití času nastaupil by na takové rukojmě: bude moci každý z týchž rukojmí dílem svým věřitele odbyti.

Bude-li věřitel na rukojmě společní a nerozdílnau rukau zavázané nastupovati, bude moci každý z týchž rukojmí dílem svým věřitele odbyti.

II. Však, pozůstal-li by toliko jediný živý z těch a z takových rukojmí, ten bude povinen vší summau pro pokutu rukojemství ruky společné a nerozdílné.

Však pozůstal-li by toliko jediný živý z těch rukojmí, ten bude povinen vší summau.

J. VIII.

I. Cožbykoli rukojmové za jistce pro rukojemství dáti a vyplniti věřiteli musili: toho všeho, i s škodami na to vzešlými, na jistci aneb na statku jeho postíhati moci budau plným právem.

Cožbykoli rukojmě za jistce dáti musili: toho všeho i s škodami na jistci aneb na statku jeho postíhati moci budau.

II. Však, byl-li by kdo za koho rukojmím, a pro takové rukojemství jsa pořádně obsílán i obviněn, potom svým nedbáním aneb před právem nestáním tu při by ztratil: tehdy jistec nebude povinen, pro jeho té pře zmrhání, dílu naň přišlého nahražovati.

Rukojmě obsílá-li se pro rukojemství a svým nestáním ku právu, při by ztratil: jistec nebude povinen dílu naň přišlého nahražovati.

J. IX.

Rokojmě, dokudžby věřiteli za jistce, za nějž se rukojmím postavil, nezaplatil aneb se s ním nesmluvil, nemůže k jistci právem přikračovati. Než dada, aneb prvé o to se s věřitelem umluvě, teprv bude moci k jistci hleděti.

Rukojmě, leč věřiteli zaplatí aneb se s ním smluví, nemůž k jistci přikračovati.

J. X.

Cožkoli tuto se pokládá o rukojmích a jich povinnostech, tolikéž se rozuměti má o těch, kteříž za jiné lidi aneb začkoli jiného z víry a lásky slibují, a týmiž sliby k dosti učinění buď rukau dáním aneb k dotázkám připovídáním a přiříkáním svým se zavazují. Ti všichni, tolikéž jako i rukojmové svým slibům, přiříkáním a přípovědem (vedle dobrovolného svého v to podvolení) dosti činiti povinni budau.

Kdokoli z víry a lásky začkoli jinému slíbí, a k dostiučinění jakkoli se zaváže: ten tomu dosti učiniti, jako i rukojmě, povinen jest.

J. XI.

Vyručený na postavení na čas jistý pod summu jistau má od rukojmí na čas od práva uložený zase, pod propadením té summy, postaven býti.

(Do slova.)

J. XII.

I. V přech, kteréžby se na mord, ani také na jiné pře hlavní aneb útrpné (kteréž *causae criminales* slovau) nevztahovaly, kdožby se koli za někoho rukojmím postavil, a ten od práva by ušel: nepostavil-li by ho rukojmě na čas od práva uložený, a předložil by před právem slušné a hodné toho příčiny, právo mu, podle spravedlivého uvážení, prodlenějšího času k postavení propůjčí. A rukojmě bude povinen, na den jemu od práva uložený jej postaviti.

Vyručený ujde-li od práva, a rukojmě by ho na čas uložený nepostavil (tu kdežby se mordu a pře autrpné nedotýkalo): právo jemu prodlenějšího času k postavení propůjčí, a tu on jej postaviti povinen bude.

II. Pakliby ho nepostavil, bude povinen před právem sám se postaviti, a průvod na toho, za něhož se rukojmím postavil, slyšeti. A cožby tu koli provedeno a naň ukázáno bylo, tomu rukojmě povinen bude dosti učiniti. I také (ač byla-li by právem uznána) peněžitau pokutu podniknauti.

Jinák průvod na sebe rukojmě na místě ušlého od práva slyšeti povinen bude. A což tu bude nalezeno, tomu rukojmě dosti čiň.

J. XIII.

Rukojemství, řčení i přiřkání smrtí k přetržení přicházejí. A jakž obyčejné jest přísloví, rukojemství s rukojmím umírá. Však tak, kdyžby ujištění rukojemství na statku zápisem pojištěného nebylo.

Rukojemství, řčení i přiřkání smrtí k přetržení přicházejí. Však tak, kdyby ujištění rukojemství na statku zápisem pojištěno nebylo. *E. XXXV.*

II. Než, kdežby pojištění na statcích se našly: tehdy dědicové, nápadníci a držitelé statkův takových povinni budau, rukojemství taková vyvazovati a dluhy spravedlivé věřitelům platiti, pokudžby statkův těch postačovalo.

Než, kdežby pojištění na statcích se našlo, držitelé statkův takových povinni budau, rukojemství taková vyvazovati.

III. Komužby pak jaké řčení, připovědění a přiřknutí se stalo, hleď z toho za živobytí napomínati a pořádem práva to sobě stvrditi, poněvadž takové věci, jakž dotčeno, smrtí k přetržení přicházejí. O čemž i nahoře *E. XXXV.* dotčeno jest.

Máš-li jaké od koho řčení neb připověď, hleď sobě to pořádem práva za živobytí jeho stvrditi.

J. XIV.

Všickni rukojmové, kteřížkoli za někoho aneb některé rukojemstvím se zavazují, poněvadž slibují a připíkají na statek toho, za něhož se rukojměmi stavějí: protož také všickni, dali-li by co pro svá rukojemství za jistce věřiteli, tehdy k statku jistcovu aneb k držitelům téhož statku (by pak žádného zápisu, jistoty aneb ujištění na jeho statku neměli) před jinými, ježtoby předešlejších před nimi zápisův a ujištění na statku jistce neměli, právo a lepší spravedlnost mají; proto, že věřitelové v statcích dlužníkův jsau přední a nejprvnější dědicové.

Rukojmové dadí-li co za jistce, k statku jeho aneb držitelům toho statku, by žádného zápisu nebylo, hleděti mají, a v tom přede všemi věřiteli, kteří zápisův na tom statku nemají, lepší právo a spravedlnost míti budau; nebo věřitelové v statcích dlužníkův jsau přední a nejprvnější dědicové.

J. XV.

Jakž o jiné všecky věci, tak i pro rukojemství prvé k osobě, nežli k statku, právem přikračováno býti má. Lečby osoba od práva ušla, aneb dobře ku právu usedlá nebyla: tehdy k statku jejímu hleděti se může.

Prvé k osobě o všecky věci, i o rukojemství, nežli k statku, přikračováno býti má, leč by osoba od práva ušla aneb usedlá nebyla.

J. XVI.

Rukojmě za věno, kdyby též věno od jistce vyplněno nebylo, povinen jest rukojemstvím, a podle toho i věnem. *Reipublicae enim interest, dotes mulierum conservari.*

Rukojmě za věno, nevyplní-li ho jistec, povinen jest rukojemstvím, a podle toho i věnem.

J. XVII.

Věřitel maje rukojmě, a nežby čas placení přišel, tíž rukojmové z tohoto světa by všickni sešli: k jistci o spravedlivost a dluh svůj hleděti může.

Zemrau-li všickni rukojmové, nežby čas placení přišel: věřitel o dluh svůj k jistci hleděti může.

J. XVIII.

Rukojmím se postavě, aneb slíbil-li by kdo za koho ku právu stání i dostání; a takového slibu a rukojemství, postavě toho před právem, nežádal by prázden býti, a tak aby právo toho

vyručeného zase k sobě přijalo a jím se ujistilo, než mlčal by: rukojemství a slib takový předse trvati bude. Než rukojmě ten, chce-li toho rukojemství prázden býti, má práva za propuštění žádati, a že déle v rukojemství za něho státi nechce, v tom se ohlásiti; a právo bude ho povinno z téhož rukojemství propustiti, a tau osobau tak před právem postavenau se ujistiti.

Podle rukojemství svého stavíš-li koho ku právu, žádej prázen býti rukojemství, aby se právo ním ujistilo. Jinák, budeš-li mlčeti, rukojemství tvé předce trvati bude.

J. XIX.

Manželka svým vlastním statkem, kteréhož jest manželu nepoddala, ani také dílem svým, kterýžby jí v statku obapolně zavázaném a vzdaném náležal, povinna není, závad manžela svého, ani rukojemství vyvazovati; lečby dobrovolně a beze všeho přinucení sama se v něco uvolila.

Manželka svým vlastním statkem, ani dílem svým, kterýžby jí v statku obapolně vzdaném náležel, není povinna, závad muže svého, ani rukojemství vyvazovati, lečby se v to dobrovolně uvolila.

J. XX.

Byl-li by kdo rukojmím za koho, aneb žeby z víry a z lásky za někoho slíbil; a ten pod takovým rukojemstvím žeby statek svůj mrhal, i také závady jiným na ten statek svůj uvozoval, tak žeby rukojmě pro takovau věc budaucího nebezpečenství se obával: tehdy ten rukojmě, před časem vyjití svého rukojemství, takového jistce bude moci před právo obeslati a žádati, aby z rukojemství aneb slibu takového vypraven byl, že déle v témž rukojemství aneb slibu pro nebezpečenství své trvati nechce. Tehdy ten a takový jistec má k tomu od práva přidržán býti, aby svého rukojmi vyvadil a jinými rukojměmi v tom se opatřil.

Rukojmě, věděl-li by, že ten, za koho slíbil aneb v rukojemství se postavil, statek mrhá a závady naň uvozuje: bude moci, před časem vyjití svého rukojemství, jistce obeslati a žádati, aby z takového rukojemství vypraven byl pro své nebezpečenství, že v něm déle státi nechce. I podle žádosti své zůstaven bude.

J. XXI.

I. Rukojmím kdožby se za někoho na postavení pro účinek vraždy aneb pro některý jiný veliký vcystupek postavil; a ten, jejž on na postavení vyručil, od práva by ušel: rukojmě ne-

mohl-li by k němu bezelstně přijíti a na čas od práva sobě uložený vyručeného postaviti, má jemu folk k takovému postavení šest nedělí od práva propůjčen býti. A v tom času nemohl-li by rukojmě ještě vyručeného dojíti, tehdy druhých šest nedělí, a tak i třetích, bude moci k tomu požiti. Pakliby k vyručenému přijíti a nikterakž se ho uptati nemohl, a na čas u práva uložený tak před právem by ho nepostavil: tehdy (poněvadž vedle práva *fidejussor non tenetur in causis poenalibus,* rukojmě pokuty na hrdle trestání za toho, za kteréhož z milosti a z lásky připověděl, podniknauti povinen není, když by ho bezelstně postaviti nemohl) nicméně sám před právem na čas uložený se postaví. A bude-li vražda na toho, za něhož se rukojmím on postavil, právem dovedena: tehdy rukojmě má vedle spravedlivého uvážení saudcův na statku svém pro takové své rukojemství škodu nésti, to jest, pokutu podle uvážení saudcův peněžitau dáti těm, kteříž z vraždy ušlého vinili a vedle práva ji provedli.

Vyručený na postavení pro mord neb jiný zlý skutek ujde-li od práva, a rukojmě ho po trojím odkladu, vždycky po šesti nedělích, na den uložený bezelstně postaviti by nemohl: sám ku právu stane, a bude-li vražda na vyručeného provedena, on pokutu peněžitau původu podle uvážení práva dáti musí.

II. Než bylo-li by na rukojmě to podle práva potomně kdy shledáno, že jest zlého obmyslu v nepostavení vyručeného požíval: tehdy ten pokutau peněžitau, od práva naň vloženau, toho neodbude. Ale saudcové vedle učinku takového mají se k němu spravedlivě v tom zachovati a jako obmyslníka spravedlivě buď vězením, buď odnětím všeho statku, aneb vypověděním ztrestati.

Než, bylo-li by to potom na rukojmí shledáno, že v nepostavení vyručeného zlého obmyslu požíval: peněžitau pokutau toho neodbude, ale jako obmyslník buď vězením, neb odnětím všeho statku, neb vypověděním ztrestán bude.

III. Však nicméně ten a takový vražedlník, byl-li by kde postižen, pokutu vražedlnickau ponese.

Však nicméně ten vražedlník, byl-li by kde postižen, pokutu vražedlnickau ponese.

J. XXII.

I. Za rukojmě přijímáni býti nemají podle práva - kněží, ženy, vojáci, to jest, lidé váleční aneb kteříby ustavičně službu a žold svůj měli; tolikéž lidé mladí aneb let nedošlí; ani také ti, ježtoby dobře ku právu usedlí nebyli. Lečby kněží svých svobod a *beneficií* prvních v tom sobě na pomoc bráti nechtěli.

Za rukojmě přijímáni býti nemají kněží, ženy, vojáci, lidé mladí, též ku právu ne dobře usedlí.

II. Než, chtějí-li ženy dobrovolně a beze všeho přinucení za své muže aneb za jiné rukojmě bývati, toho se jim propůjčuje, a *constitutio* Vellejanská jim neprospěje.

Než ženy za muže své aneb za jiné chtějí-li dobrovolně rukojmě bývati, toho se jim propůjčuje.

J. XXIII.

I. Podpůrcím kdožby se rukojmím postavil, bude povinen je zastati a vyvaditi, a rukojmě, ač přišli-li by k jaké (pro takové své rukojemství) těžkosti, také mohau se na něm i na statku jeho hojiti.

Rukojmě maje podpůrci, přijde-li k jaké těžkosti, můž se na jeho statku hojiti i na něm.

II. A ženy v té příčině, majíce své vlastní statky, za manžely aneb své přátely svým statkem mohau se, chtějí-li, však dobrovolně, rukojmím za podpůrce stavěti, a rukojmové pro svá rukojemství budau moci k nim hleděti.

Ženy, majíce své statky, mohau se, chtějí-li, za podpůrce stavěti, za své manžely neb přátely, a rukojmové pro svá rukojemství budau k nim moci hleděti.

J. XXIV.

Jistec ušel-li by od práva, tak žeby rukojmové, kteříž zaň z víry a z lásky slíbili, věřiteli hned podle nastaupení a vyplnění času své dáti musili; a v tu summu, nemohauce tak rychle statkem jistcovým z rukojemství se vyvaditi, ani ho tak na pospěch prodati u někoho, s svau velikau škodau vzdlužiti by se musili: ačkoli se jest jistec jim rukojmím škodami takovými nezavázal, aniž při rukojemství důminka o tom byla; však, poněvadž pře nastane o věc takovau, kteráž z víry, z lásky a důvěrnosti pošla; a v takových i k tomu podobných věcech a vzniklých mezi stranami přech aneb případnostech sama přirozená

spravedlnost toho dopauští, aby ten, kterýž z víry, z lásky a důvěrnosti pro někoho nětco podstupuje a jemu dobře činí, mohl a svobodu potom měl, když od přítele svého v tom zaveden jest, o více, nežli jest při tom najednání mezi stranami jednáno bylo, pořádem práva k němu se domlauvati a od saudcův opatření žádati podle práva, kteréž velí, že mezi dobrými a upřímnými lidmi má se všecko dobře a upřímně působiti: protož ti a takoví rukojmové škod i s tím, což za jistce věřiteli vyplniti musili, na statku jistce postíhati moci budau plným právem.

Rukojmové museli-li by za dlužníka od práva ušlého, vzdlužíce se u někoho s svau velikau škodau, věřiteli plátce býti: by pak dlužník škodami se jim nezavázal, nicméně oni škody s tím, co za jistce vyplniti musili, na statku jistce postíhati moci budau.

J. XXV.

Chtěl-li by kdo, maje statek nezávadný, pod tím právem toho, kterýž se pro dluh do vězení dostal, vyručiti: tehdy může to na hotový groš do dvau nedělí pořád zběhlých učiniti a takovému dlužníku z vězení pomoci. Však povinen bude to tak opatřiti, aby v skutku takový dluh v tom času dvau nedělí byl zaplacen; jinák by vyručující do vězení se postaviti musil.

Vyručíš-li dlužníka na hotový groš, opatř, ať dluh ve dvau nedělích jest zaplacen; jinák do vězení se postaviti musíš.

DE STIPULATIONIBUS.

O slibích, přiříkáních a připovídáních všelijakých.

J. XXVI.

Slib jest jistých slov v sobě zahrnutí a jako obstížení, jimiž se ten, k němuž se od druhého promlauvá aneb na něho děje se dotázka, k dosti učinění sám dobrovolně zavazuje. To jest, když se na někoho toho podává, chtěl-li by tomuto aneb onomu za dosti učiniti: a on tu hned *in continenti*, bez odtahův, a jsa přítomen, dobrovolně k dosti učinění toho všeho se podvoluje slibem, rukau dáním, aneb svým k tomu přiznáním se zavazuje.

Slib jest dobrovolné podvolení k dosti učinění toho, co se na někoho od jiného podává.

J. XXVII.

I. Takoví pak všickni slibové, připovídání a přiříkání dělí se. Aneb že jsau se hned z prosta mezi stranami vykonali, v nichž žádný jistý čas, ani žádná jistá veyminka obmezená není, a slovau *stipulationes purae.*

Slibové a připovídání jsau rozličná. Jedna, že k vykonání nemají žádného času vyměřeného, než hned se mezi stranami vykonali bez veyminky jistého času.

II. Jiná připovídání, kteráž jistý čas a jistý den k zaplacení aneb k dosti nětčeho učinění v sobě obsahují, slovau *stipulationes in diem.* A při tomto rozdílu nesluší jednomu na druhého pro slib, připověděni aneb pro přiříkání prvé nastupovati, lečby čas aneb den k dosti učinění přišel. *Cedere enim dies dicitur, quando res promissa vel debita incipit deberi*, to jest, kdyžby již čas aneb den přišel, aby od někoho nětco z povinnosti vyplniti a vykonati se mělo, tu teprva ten, kdož k čemu má spravedlnost, svobodu má k napomínání svého dlužníka.

Jinák, že v sobě k dosti učinění nětčemu čas jistý obsahují. A tuto nemůže jeden na druhého nastupovati, lečby čas k dosti učinění přišel.

III. Jiní opět jsau slibové, obsahujíce v sobě jisté veyminky. A tu lidé tak se k sobě zachovati povinni jsau, jakž a pokudž veyminky mezi sebau zavřeli. Nebo veyminky, na zavěšení pozůstavené, před časem jsau jako jalové. *Quod est in conditione, non est in obligatione.* Což jest na jisté veymince, není na povinnosti. *Et, pendente conditione, nihil est in re.*

Jiní opět slibové jsau s veyminkami. A podle těch strany k sobě se zachovati povinni jsau.

IV. Nacházejí se ještě i jiní rozdílové; ale dosti jest na těchto. Neb jak mezi sebau lidé se snesau a jak mezi sebau co zavrau, při tom zůstaveni budau. Poněvadž všelijaká dobrovolná stran snešení povinnosti práv na se uvozují.

Jak co mezi sebau lidé zavrau, při tom zůstaveni budau.

J. XXVIII.

I. Takoví pak všickni slibové a všelijaká přiříkání aneb připovídání k stvrzení svému přicházejí s dobrovolným stran dovolením.

Všickni slibové a všelijaké připovědi k utvrzení svému přicházejí s dobrovolným stran dovolením.

II. A kdožkoli co komu dobrovolně slíbí, připoví a přiřekne, povinen jest tomu dosti učiniti vedle toho práva: *Fides contractuum servanda est.* Při všelijakých jednáních lidé dobří víru sobě držeti povinni jsau.

Kdokoli co komu dobrovolně slíbí a připoví, povinen jest tomu dosti učiniti.

III. Slibové pak, proti dobrým mravům aneb od těch, kteříž let nedošli, učinění, žádné platnosti nenesau.

(Do slova.)

J. XXIX.

I. Slibové, přiříkání a připovídání, v jakýchžkoli slovích a v jakémžkoli jazyku, když jediné ti, kteříž s sebau činiti mají, sobě rozumějí, k poznamenání aneb k ujištění přijdau: tak od práva přijati aneb přijata, a strany podle nich zachovány budau.

Slibové a přiříkání v jakýchkoli slovích a v jakýmžkoli jazyku, když toliko strany sobě rozumějí, k poznamenání přijdau: podle nich od práva strany zachovány budau.

II. A mohau pro ne dosti učinění tíž slibové, přiříkání a připovídání pokutami obmezena býti. Tak, kdožby jich nedržal a vedle dobrovolného stran zůstání aneb snešení se nezachoval, uloženau peněžitau pokutu aby druhému propadl.

Sliby a připovídání mohau býti obmezena pokutami tak, kdoby jich nedržal, aby pokutu peněžitau druhému propadl.

J. XXX.

Ve všech a všelijakých lidských jednáních, smluvách, jistotách, zápisích, pojištění dluhův, cedulích řezaných, šuldpryfích aneb registřích, kdežby jedni s druhými oč koli činiti měli, a čímby se koli jedni druhým k dostiučinění *per obligationes,* to jest, skrze jakéžkoli povinnosti sobě zavázali: v těch a takových najednáních jistý čas a jistý den nebyl-li by k zaplacení a k dosti čemužkoli učinění uložen a přidán, tehdy každého času a každé hodiny ten, na kohož se povinnost vztahuje, k dosti učinění toho všeho se víže podle práva. *In omnibus obligationibus, in quibus dies non apponitur, praesenti die debetur.*

V kderých koli jistotách, zápisích, pojištění dluhův, cedulí řezaných, šuldpryfích, registřích jistý čas a den nebyl by k zaplacení a dosti učinění uložen a přidán: tehdy každého času a každé hodiny ten, na kohož se povinnost vztahuje, k dosti učinění toho všeho se víže.

DE JUREJURANDO.

O přísahách a závazcích, o slibích pořádných i nepořádných.

J. XXXI.

Přísaha jest proto nařízena, aby pravda a spravedlnost lidská vyhledati se mohla. Neb když průvodové nemohau postačiti, skrze nežby při saudech pravda a spravedlnost se vyhledala: k přísaze jako k nějakému poslednímu již útočišti se utíkáme. A ta činí konec mezi lidmi vzniklým nesnázím. *Omnium enim litium finis est juramentum.*

Přísaha jest proto nařízena, aby pravda a spravedlnost lidská se mohla vyhledati. A ta činí mezi lidmi konec vzniklým nesnázím.

J. XXXII.

Přísahy pak rozdílné při právích se nacházejí. Ale my v království Českém toliko těch požíváme, kteréž se od saudcův rozsudkem na stranu aneb strany, před nimi se saudící, vzkládají. Také těch, kteréž se svědkům, kdyžby komu ku při svědčiti měli, vydávají. Tolikéž těch, kterýmiž netoliko k vykonávaní saudův spravedlivých, ale také k dosti učinění svým povinnostem služebníci, ųředlníci a všelijaké jiné osoby vrchnostem a pánům svým se zavazují. A příkladem jich všickni jiní, posluhujíce obecnému dobrému, přísahy podnikati musejí a takovými přísahami povinnosti služeb svých dotvrzují.

Přísah v království Českém toliko těchto požíváme. I. Kteréž se od saudcův rozsudkem na stranu neb strany saudící se vzkládají. II. Kteréž svědkům vydávají. III. Kterýmiž se k vykonávání saudův spravedlivých a dosti činění povinnostem svým uředlníci, služebníci a jiné osoby vrchnostem a pánům svým zavazují.

J. XXXIII.

Komužby od práva přísaha byla nalezena, buďto *in supplementum probationis*, to jest, k dolíčení své spravedlnosti a průvodu, aneb k očištění své neviny, a za jakaužkoli jinau příčinau: má mu prvé přečtena býti, aby každý pomyslil a to u sebe zdrávě uvážil, měl-li by aneb mohl-li by s dobrým svědomím přísahu takovau sobě nalezenau vykonati. A kdyžby ji vyko-

naval, má mu jí písař rádní čísti, a on, po písaři ve všech slovích na hlas ji říkaje a slov žádných nevypauštěje ani neměně, povinen jest vykonati.

Komužby od práva přísaha byla nalezena, má mu prvé přečtena býti, aby u sebe zdrávě uvážil, mohli-li by ji s dobrým svědomím vykonati. A když by ji vykonával, má ji, neměně slov a nevypauštějíce, po písaři rádním na hlas říkati.

J. XXXIV.

Při vykonání pak jedné každé přísahy tento pořádek se zachovává. Aby přísahající dva prsty pravé ruky své vzhůru k nebi vyzdvihl na znamení, že jedna každá pře dvau svědkův při nejmenším potřebuje. Protož ti dvá vyzdvižení k Bohu prstové, aby byli jako dvá svědkové, ukazujíce, že nad sebau má živého a pravého Boha, jehožto se přísahající dokládá, a ten, znaje a zpytuje srdce lidská, před nímž nic skrytého není, že na to očima patří. A protož jestli žeby křivě, nepravě a falešně přísahal, aby to věděl, že jest tím skutkem svým netoliko Pána Boha svého zapřel, milost jeho od sebe zahnal, ale také že jest hněv, prchlivost i pomstu hroznau na hlavu svau uvedl. Však, neměl-li by ten pravé ruky, komužby přísaha nalezena byla: levé ruky vyzdvižení dva prstové v takové příčině postačiti mohau.

Přísahající má dva prsty pravé ruky zhůru k nebi vzdvihnauti. Nemá-li pravé ruky, levé ruky vyzdvižení dva prstové postačiti mohau.

J. XXXV.

Přísaha kdyžby od práva k vykonání někomu se našla, saudcové, nežby k tomu přišlo, mají toho, kterýžby ji činiti měl, prvé před sebe pustiti a jemu to předložiti, aby při svém svědomí zdrávě toho povážil, mohl-li by ji s dobrým svým svědomím vykonati. A nicméně i druhé straně předložení učiniti, aby, jestli žeby znala, žeby spravedlivost její na takové přísaze nezáležela, z aumysla takovau přísahau odporníka svého nestěžovala a příčinau těžkosti jeho nebyla. Pustí-li dobrovolně od přísahy, a ji tomu, kdožby ji chtěl aneb již začal dělati, promine: tehdy pře taková pomine. Pakliby ho z takové přísahy propustiti nechtěla: tehdy ten aneb přísahu vykonej, aneb v té při padni, podle rozsudku na se učiněného.

Přísaha komu se z práva najde, má do raddy puštěn a napomenut býti, aby při svém svědomí zdrávě povážil, mohli-li by ji s dobrým svědomím vykonati. Nicméně druhé straně předložení se učiní, aby z aumysla odporníka svého nestěžovala, zvláště jestli žeby její spravedlnost na té přísaze nezáležela. Pustí-li strana od přísahy, pře mine. Nepustí-li, tehdy ten přísahu vykonaj, aneb v té při padni.

J. XXXVI.

A takové přísahy v času rozsudky vyměřeném vykonávati se mají. Neb jestli žeby kdo času projíti dal a přísahy nevykonal aneb příčin nuzných podle práva, že ji vykonati nemohl, žádných neprokázal: ten při svau potratí a k takové přísaze více připuštěn nebude. Než na den k vykonání přísahy uložený obě strany před právem najíti se dejte a podle rozsudku se zachovejte.

Přísahy v času rozsudky vyměřeném vykonávány býti mají. Jinák, kdoby času projíti dal, ten při svau ztratí a více ku přísaze připuštěn nebude.

J. XXXVII.

Kdožby, jsa obeslán, vymlauval se nemocí, že před právem postaviti se nemůže: tehdy, kdož ho obeslal, nebude-li chtíti na takové jeho veymluvě přestati, bude povinen ten nemoc svau, jakž by se nejprvé pozhojil a z nova ku právu obeslán byl, zpraviti, že jest tehdáž a toho času, když před právem na obeslání státi měl, tak těžce nemocen byl, že pro svau nemoc bezelstně a beze všeho fortele před právem postaviti se nemohl.

Kdožby, jsa obeslán, vymlauval se nemocí, že se před právem postaviti nemůže: původ nepřestane-li na jeho veymluvě, ten bude nemoc povinen zpraviti.

J. XXXVIII.

Kdožby přísahu k dolíčení své spravedlnosti aneb právem od saudců jemu nalezenau vykonal, nemá proto od žádného dotýkán býti, jakoby měl tím spůsobem co sobě vypřísahati. Ale pře ta přísahau konec vezmi; proto, že přísaha konec všemu činí a jest nejposlednější k přetržení všelijakých lidských nesnází útočiště. *Juramentum enim obtinet locum probationis.*

Přísahu z práva sobě nalezenau kdo vykoná, nemá proto od žádného dotýkán býti, jakoby tím spůsobem nětco sobě měl vypřísahati. Ale pře ta přísahau konec vezme; neb přísaha všemu konec činí.

J. XXXIX.

Přísahu křivau a nepravau kdožby vykonal, aneb svědomí falešné buď z darův, z auplatkův, z návodu, z nepřátelství, z hněvu, z závisti etc., aneb zase pro přátelství a pro jakaužkoli jinau věc vydal; a to by na někoho potom shledáno bylo: tomu každému jazyk týlem vytažen buď.

Přísahu křivau a nepravau kdoby pro jakau koli věc vykonal nebo svědomí falešné vydal: takovému každému jazyk týlem vytažen buď.

DE OBLIGATIONE
honoris et fidei.

O závazku pod ctí a pod věrau.

J. XL.

I. Jednakaždá krajina své zvláštní obyčeje a pořádky má, jichžto šetřiti a je zachovávati všechněm té krajiny obyvatelům náleží; proto, že právem starým a zvyklým a té krajině obyčejným, to jest, *jure consuetudinario, quod consensu morum confirmatum est,* dávním užíváním k svému utvrzení přišli.

Obyvatelé jedné krajiny obyčeje a pořádky též krajiny zachovávati mají.

II. Poněvadž pak v království Českém předkové naši závazkův, kteříž se pode ctí a věrau vykonávali, nejvíce jsau sobě vážili a tak je pevně zdržovali, že, nežby měli nad závazky cti a víry své se zapomenauti, raději o hrdla přicházeli: a protož, předkův našich v tom dobrém příkladu následujíce, za právo se ustanovuje.

Předkové naši, nežby měli nad závazky cti a víry své se zapomenauti, raději o hrdla přicházeli.

J. XLI.

Kdožbykoli buď od práva, totiž purkmistra, konšelův, rychtáře aneb osoby přísežné pro některé své předsevzetí neslušné, aneb jakéžkoli jiné slušné příčiny, na závazek cti a víry vzat byl; aneb že by jeden druhému rukau dáním pod ctí a pod věrau k něčemu se zavázal: ten každý vedlé znění závazku svého

tak a ne jinák ve všem se zachovej potud, pokudž jednomu-každému dobrému záleží nejvíce cti a víry své šetřiti, a nade všecko jiné nejvíce jí sobě vážiti, a tomu, cožby rukau dáním komu dobrovolně připověděl, dosti učiniti.

Od práva kdožby koli na závazek cti a víry vzat byl, aneb žeby druhému rukau dáním pode ctí a věrau se zavázal: ten každý vedle závazku svého se zachovaj.

II. Neb kdožby se nad závazkem svým cti a víry zapomenul, a tomu, k čemuž se rukau dáním aneb zápisem při kterémžkoli právě pod ctí a pod věrau zavázal, dosti neučinil a učiniti zanedbal, aneb na čas jistý v místě jemu při závazku cti jmenovaném se nepostavil: ten a takový, poněvadž jest se již tau příčinau nad svau ctí a věrau zapomenul, za zlopověstného zůstane, a za dobře zachovalého člověka jmín, držán, ani počten nebude. Lečby příčiny aneb příčina právní a nuzná v to vkročila, pro kteraužby svému závazku cti a víry zadosti učiniti nemohl: ta bude-li provedena, ten ujmy na své cti nésti nemá.

Kdoby se pak tak nezachoval a nad svau ctí a věrau se zapomněl: za zlopověstného zůstane, a za dobře zachovalého člověka jmín a držán, ani počten nebude: lečby, že toho učiniti nemohl, právní příčinu ukázal.

J. XLII.

Však kdyžby se závazkův a slibův neřádných, k kterýmžto mocí a násilím lidé nutkáni bývají, dotklo: poněvadž jsau z násilé pošli, těch a takových slibův a závazkův z násilného přinucení, pro strach a bázeň hrdla ztracení vykonaných, a k nimžby lidé mocí byli proti právům i proti poctivosti přinuceni, nejsau a nebudau povinni držeti ani jim dosti činiti. Tak jakž nejjasnějších knížat, pána pana Vladislava, krále Českého, a Rudolfa, krále Římského, Jich Milostí rozsudkové o takových neřádných slibích a závazcích vyměřují a lidi před nimi osvobozují.

Závazkův a slibův neřádných a z přinucení násilného vykonaných, žádný není povinen držeti, ani jim dosti činiti.

DE SECURITATIS
promissione et de fide publica servanda.

O glejtích a jak jednomukaždému mají zdržáni býti.

J. XLIII.

Kteréžby koli město aneb téhož města přísežní, item jedna osoba aneb osoby komužkoli a pro jakaužkoli příčinu, také věřitelové svým dlužníkům glejt a bezpečenství do času jistého a pod jakýmižkoli veyminkami dali: tehdy glejt takový jednomukaždému povinni budau ve všem zdržeti a to tak opatřiti, aby ani sami, ani žádný jiný na místě aneb jménem jich na toho, kteréhož glejtem ubezpečili, pro tu věc, pro kterauž mu glejt dán jest, buď před právem, aneb před mocí, aneb toliko také na správu žádným spůsobem saháno nebylo. Nebo, poněvadž na všeckny lidi dobré to předně náleží, aby, komužby co na svau víru připověděli, to jednomukaždému věrně a upřímě zdrželi a svému připovědění i přiřčení zadosti učinili, aby ten, kterýž na jejich připovídání důvěrně spolehl, v své takové důvěrnosti podveden nebyl: protož mají se jednomukaždému ode všech glejtové daní z upřímnosti zdržovati.

Glejtové daní mají se jednomukaždému ode všech z upřímnosti zdržovati, tak aby na glejtovníka žádným spůsobem saháno nebylo.

J. XLIV.

Však, jestli žeby kdo za stížnost sobě takový glejt předkládal a jej sobě k ublížení práva aneb spravedlnosti býti pravil: tehdy to právo aneb jiné obzvláštní osoby, tolikéž i věřitelové budau moci glejtovníku takový glejt vypověditi a jemu oznámiti, aby se v tom jinák opatřil, dadauce mu při nejmenším čtyři dni prvé napřed věděti, tak aby on v tom času opatřiti se mohl.

Glejt někomu daný bude-liť se viděti k ublížení tvé spravedlnosti býti: tehdy právo neb a ti jiní věřitelové budau moci glejtovníku čtyři dni napřed oznámiti, aby se jinák opatřil.

J. XLV.

Glejtovník kdežby koli, v kterém městě aneb na kterémkoli místě byl, má a povinen jest, všelijak ke všem pokojně se chovati a

žádné brané nepožívati. Pakliby se tak nezachoval, sám by sobě glejt přerušil, a v tom ne jinému, ale samému sobě vinu dáti by musil.

Glejtovník povinen jest, se ke všem všelijak pokojně chovati a žádné brané nepožívati. Jinák sám by sobě glejt přerušil a vinu dáti musil.

DE SOCIETATE.

O společnosti a tovaryšstvu.

J. XLVI.

Spolek aneb tovaryšstvo jest dvau aneb většího počtu společné mezi sebau snešení a zavření, pro to učiněné a nařízené, aby kaupě aneb jiné věci, kteréžby k tovaryšstvu jich náležely, snáze a lépe mohly opatrovány býti k nabytí hojnějšího zisku aneb veydělku.

Spolek neb tovaryšstvo jest společné osob snešení k nabytí hojnějšího zisku nebo veydělku.

II. Taková pak tovaryšstva aneb spolkové bývají rozliční, tak jakž námluvami rozličně se mění. A protož, jak a pokud se kteří o to mezi sebau snesau aneb smluvami mezi sebau zavrau, tak při nich zachováni budau. Neb všelijaká lidská jednání z námluv stran způsob povinností práv na sebe uvozují.

V tovaryšstvu jak a pokud se které osoby mezi sebau snesau aneb smluvami mezi sebau zavrau, tak při nich zachováni budau.

III. Avšak také slove spolek, když se strany snesau, aby jakž ziskův, tak také škod účastníci byli. A protož, cožby koli statkův od lidí k sobě a do takového spolku přijímali a za ně se vzdlužili, takové dluhy společně povinni budau platiti aneb držitelé statkův jich. Neb o zisk prvé děliti se nemohau (chtěli-li by se od sebe odděliti a spolek roztrhnauti), lečby prvé dluhy všeckny zaplatili aneb o ně mezi sebau se snesli, jakby aneb od kohoby z nich k zaplacení přijíti měli.

V spolku také bývá snešení, aby strany jakž ziskův, tak i škod účastníci byli. Protož i dluhy společně platiti povinni budau aneb držitelé statkův jejich, aniž spolku roztrhnauti mohau, leč dluhy zaplatí.

J. XLVII.

I. Přihází se také, že někdo z nich prací a pilností svau k nabytí zisku mohl by jim platnější býti, než kdyby peníze své do spolku dal a s jinými v tom srovnán byl. I kdyžby takový bez peněz k tovaryšstvu připuštěn býti měl, slušné jest, aby to v smlauvě ze jména vysloveno bylo, aby ten, poněvadžby všecku práci handle jich na sebe vztáhl, škod aučastníkem nebýval.

Do spolku bude-li kdo pro pilnost a práci svú bez peněz připuštěn: v smlauvě se má toho ze jména doložiti, aby ten, poněvadž všecku práci handle jich na sebe vztáhl, škod aučastníkem nebýval.

II. A náleží na společníky a tovaryšstva všelijaká upřímnost a spravedlnost, tak aby ve všem rovnost mezi nimi zachována byla, aby jeden nehleděl sobě naháněti a druhému ubližovati. Neb když z té a takové rovnosti se vystupuje, tovaryšstvo pravé není.

V spolku a tovaryšstvu všeliká upřímnost a spravedlivost zachována býti má.

J. XLVIII.

I. Vznikla-li by kdy pře mezi tovaryšstvem aneb společníky handle o vzešlých škodách, šetřiti se toho má, pošla-li jest taková škoda lstí aneb nepilností kterého z nich. Neb našlo-li by se to, žeby některý sám příčinau takové škody byl: ten také sám povinen bude, tu škodu podniknauti; proto, že jest takové pilnosti při opatření handle nepožíval, kteréžby při svých vlastních věcech požívati měl.

Jestliže škoda vzejde tovaryšstvu příčinau někderé jedné osoby: ta bude sama povinna, takovau škodu podniknauti, zvláště kdyby ta škoda lstí a nepilností pošla.

II. V saudech zajisté a v těch přech, kteréž na důvěrnosti záležejí (a slovau *actiones bonae fidei) dolus et culpa praestatur,* to jest, i podvod i vina tomu, kterýžby se toho dopustil, přičtena bude. Však příhod nešťastných, kteréž *casus fortuiti* slovau, nepodnikne.

V těch přech, kderé na důvěrnosti záležejí, podvod i vina tomu, kterýby se toho dopustil, přičtena bude.

DE MANDATO
et praepositis negociorum.

O rozkazu, poručení a přijetí nětčeho na sebe k vykonání.

J. XLIX.

I. Kdožkoli na poručení, připsání a na žádost nětčí co buď k sobě aneb na sebe k vykonání přijme, ne z auplatku, než toliko z lásky a z přátelství dobrého, ten slove v právích *mandatarius,* to jest, poručník; jako ten, kterýž poraučí, *mandator,* to jest, poraučející.

Kdoby koli na žádost nětčí co na se z lásky a dobrého přátelství k vykonání přijal, slove poručník.

II. A takového jednání povinnost od jednoho na druhého vzložena býti může austním poručením, vzkázaním po jistém člověku aneb listovním psaním po odeslaném k němu poslu.

A poručení se vzkládá na druhého austně, vzkázaním, nebo po poslu psaním.

III Ten pak, kdož tak k sobě co přijme, povinen bude, to vedle vůle toho, kterýž tu práci naň vzložil, k jeho dobrému a užitečnému vykonati a k místu přivesti. Pakliby toho vykonati nemohl, časně se v tom má opovědíti a takovau věc s sebe složiti, aby se v tom jinák ten, kdož mu to k opatření poručil, opatřil. Neb sešlo-li by co poručníka nepilností na ublížení *mandatora,* to jest, poraučejícího: o škodu takovau bude moci k němu se domlauvati.

A poručník, co k sobě přijme, to vykonati jest povinen. Pakliby nemohl, časně se má opovědíti, aby se v tom poraučející jinák opatřil; sice, seš'o-li by co poručníka nepilností, o škodu bude k němu hledíno.

J. L.

I. Při jednomkaždém jednání, rovně tak jako i při jednomkaždém skutku mezi lidmi zběhlém, šetřiti se má počátku i příčiny. Jestli žebych tobě psaním poručil, aby mi toto pole aneb tuto vinici kaupil, a potom, rozmysle se, odepsalť bych, aby ji nekupoval; a ty prvé, nežby toto druhé psaní tebe došlo, jižby trh vykonal a zavřel: tehdy poručenstvím a rozkazem jsem tobě

zavázán a budu tě povinen v té škodě zastaupiti. Jako zase tomu na odpor, když bych nětčeho vykonati neporučil, a ty to na škodu mau bez vůle mé udělal, nejsem povinen v tom tebe zastati, ani na sebe toho přijíti. Za pořádné žádný toho sobě položiti ani přijíti nemůže, cožby se jménem jeho aneb na zvláštní jeho poručení nevykonalo.

Poraučejícího vůle když se vykoná, poručník škody neponese. A na druhau stranu, učiní-li co poručník, nemaje o tom poručení, poraučející na sebe toho přejíti není povinen.

J. LI.

I. Cožby koli nákladův poručník pro věci svého poraučejícího vynaložil: to jemu zase z auplna nahraženo býti má. Žádnému zajisté nenáleží, s škodau druhého bohatnauti.

Poručník cožkoli pro věci poraučejícího vynaloží, to jemu z auplna nahraženo býti má.

II. A tuto se rozuměti má o takových toliko poručenstvích, rozkazích aneb jiných od jedněch na druhé prácech k jednání vzkládaných, kteréžby nějakau povinností k vykonání na jiné se vztahovaly, a slovau *mandata obligatoria.* Nebo kdež jest *mandatum simplex,* to jest, když toliko jeden druhému některau věc chválí, jeden druhému k něčemu radí, aby toto aneb ono učinil, své zdání předkládá; a on, postaupě po jeho radě, to vykoná, tím se jemu, jestli žeby jakau na tom potom škodu vzal, nezavazuje, aby mu tu škodu nahražovati povinen byl. *Nemo enim ex consilio obligatur, nisi fraudulento.* Žádný zajisté pro svau raddu aneb zdání své v povinnost nevchází, lečby byla rada lstná a podvodná, aneb zaumyslný a škodný na něco návod. Neb jedenkaždý maje sobě danau od přítele radu a jako cestu ukázanau, může sám u sebe toho prvé zdrávě povážiti, chtěl-li by aneb nechtěl radu jeho přijíti, čili zdání a vůle své v tom požívati.

Poručení tuto se má rozuměti, k kterémuž vykonání někdo zavázán jest, a ne prosté věci chválení aneb rady udělení; podle kteréž, kdo chce, učiní: kdo nechce, nechá.

J. LII.

I. K přetržení přichází takové jednání smrtí poraučejícího, aneb dnem a časem jemu vyměřeným.

A těm téměř podobní jsau ti, kteříž slovau *praepositi negotiorum*, to jest, faktorové věcí cizích, správcové a ředitelé.

Takové jednání přichází k přetržení smrtí poraučejícího, anebo časem jemu vyměřeným.

Těm jsau podobní faktorové a ředitelé statkův cizích.

II. Než tento toliko rozdíl mezi nimi jest, že onino žádné mzdy za svau práci neberau, ale tito z jistých auplatkův a z jisté mzdy věci cizí vykonávají. A protož, cožbykoli pro dobré těch, jichžto věci spravují, vynaložili aneb u koho se vzdlužili, povinni budau jim ti, jejichžto statkové a věci byly by zlepšeny, zase nahražovati. *Officium enim suum nemini debet esse damnosum.*

Mezi poručníkem a faktorem rozdíl. Poručník za svau práci auplatku nebéře, ale faktor béře. Protož i on, vynaloží-li co k zlepšení statku pána svého, má se mu vynahraditi.

J. LIII.

Kdož cizí věci řídí a spravuje, věrnost, pilnost, péči a všecku svau bedlivost k tomu vynaložiti povinen jest. Příhodami pak neštastnými povinen nebývá, lečby zvláštní veyminkau a námluvau k tomu se zavázal.

Kdo cizí věci řídí a spravuje, povinen jest, věrnost a všecku svau bedlivost vynaložiti. Příhodami pak neštastnými povinen nebude.

J. LIV.

Dluhy kteříž̌by za správy faktora, služebníka, auředníka aneb kteréhokoli jiného k tomu zřízeného správcí vzešlí, a on by je narazil: povinen bude, při počtu a postupování svém pánu svému je vykázati, tak aby pán jeho, u něhož faktorem byl, aneb jiný faktor jeho o ně k komu hleděti věděl. Pakliby nejistým osobám statek pána svého rozvěřil a dluhy nejisté zdělal, povinen bude, je sám zvyupomínati a pánu svému z nich práv býti.

Faktor a správce statku cizího, dluhův, kteréž narazil, bude povinen při počtu pánu svému vykázati, aby o ně věděl k komu hleděti. Pakliby nejistým osobám rozvěřil a dluhy nejisté zdělal, bude z nich pánu svému povinen sám práv býti.

DE LOCATIONE
et conductione.

O pronájmu a nájmu.

K. I.

I. Ta slova *locatio et conductio* v právích šířeji se vztahují, nežli sama v sobě v našem jazyku Českém znějí. Neb *locatio et conductio* slove pronájem a nájem osoby aneb některé jiné věci, za mzdu na penězích hotových aneb zase na některé jiné věci aneb mzdě, o kteraužby se snešení stalo, k jistému užitku propůjčené k užívání.

Pronájem a nájem slove osoby aneb jiné věci, za mzdu k jistému užitku propůjčené, užívání.

II. A pod titulem tímto práva netoliko sami pronájemníci a nájemníci statkův a věcí rozličných, a tolikéž netoliko sami hospodářové a podruzi se zavírají: ale také všickni ti, ježtoby své děti, své přátely k řemeslníkům a jiným obchodníkům (aby jim svými službami a pracemi posluhovali, očekávajíce za ty své služby a práce jisté mzdy a záplaty) dávali, u nich je jednali, pod tímto práva titulem počteni budau.

Pod tímto titulem se zavírají všickni ti, kteří své děti a přátely k řemeslníkům, aby jim posluhovali, očekávajíce záplaty, dávají a u nich je jednají.

III. Nebo najímáme a jako přijímáme k sobě věc, práci, službu, dílo a jakéžkoli jiné poslaužení za naši jistau mzdu, za peníze a záplatu budaucí.

Nebo najímáme a jako přijímáme k sobě věc, práci, službu, dílo za peníze a budaucí záplatu.

IV. Zase pronajímáme a jako věci aneb práce naše jiným pod cizí vládařství poddáváme, tak aby ty věci a práce naše jim platné a prospěšné byly, kterýchžto prací a věcí našich aby oni za mzdu nám povinnau také požívati mohli.

Zase, pronajímáme práce naše jiným, aby jim platné byly a oni nám za ně mzdu dali.

V. A tak, kdožbykoli co sobě kterému řemeslníku aneb obchodníku, smluvě s ním o jistau summu, dělati dal, ten slauti

bude *locator a locatione operarum*, to jest, pronájemník aneb projednatel od pronájmu a jako od postaupení jinému věcí svých. Ten pak, kterýžby takové věci aneb jakážkoli jiná díla, aby jimi lidem řemeslně svým uměním a svau prací posluhoval, k sobě přijímal, slauti bude *conductor*, to jest, nájemník.

A tak, kdo sobě co řemeslníku dělati dá, ten slove pronájemník. Ten pak, který dílem, uměním a svau prácí lidem posluhuje, nájemník sluje.

K. II.

Pronájem, to jest, *locatio* slove také tehdáž, když bych já zlato, stříbro, aneb jiný kov, aneb kteraužkoli jinau věc řemeslníku dal, aby mi z mé jisté záplaty nětco udělal. Proto, že, kdož záplaty jisté za svau práci očekává, ten také slove *locator a locando vel locatione suae operae*, pronájemník; jako ten, kdož nětco dává, *conductor*, nájemník. Tak aby pronájemník byl jako pánem, a nájemník jako podruhem. Ale častokráte se to proměňuje, že v některých příčinách pronájemník placení požívá. Summau, kolikrát koli, aby nětco bylo jistého, se připovídá a dává, *locatio*, to jest, pronájem slove.

Pronájemník jest jako pán. Nájemník jako podruh. Ale častokráte se to proměňuje. A krátce, kolikráte koli, aby nětco bylo jistého, se připovídá a dává, pronájem slove.

K. III.

I. Ti pak a takoví *conductores*, to jest, všickni, kteříž k dílu lidské statky, očekávajíce za to mzdy, k sobě přijímají, jako jsau řemeslníci: mají všelijaké pilnosti při statcích lidských požívati, tak aby k zmaření, k ztrátě, k zplundrování, ani také ke škodám nepřicházely. Nebo nedbánlivost, nepilnost, neumělost, omyl, i také přílišná přísnost a ukrutenství *in locatione et conductione* těžce se právy trestcí.

Kteří k sobě přijímají k dílu lidské statky, očekávajíce za to mzdy, mají při nich všelijaké pilnosti požívati. Nebo, stane-li se škoda na nich, musejí ji nahraditi.

II. Ku příkladu takto. Maje já drahý kámen, ten bych k sazení aneb k vyrytí dal zlatníku, tak že mu od takového díla mám dáti pět grošův českých. On pak, přijma k sobě takové dílo, netoliko by mi ten kámen nemistrovsky vyryl, ale svým neuměním jej zlámal: tu, poněvadž to sešlo neumělostí, a také snad nepilností zlatníka, musí mi z takové škody (kteráž mi

se na statku mém od něho stala) práv býti a takový kámen, zač jest mohl proveden býti, zaplatiti a škodu nahraditi.

Zlatník, zláme-li kámen, který mu dáš rýti, musí jej zaplatiti.

III. Tolikéž, dal-li bych na mandl plátno, a mandléř z omylu někomu by jinému, nežli mně, to mé plátno vydal: veymluva omylu jemu nepostačí.

Mandléř, vydá-li z omylu jinému tvé plátno, omyl jemu nepostačí.

IV. Kterýžto omyl, to jest, *error,* v některých příčinách sic lidem u práva postačuje, ale tuto nic; a to proto, *quia error in proprio facto non est probabilis,* to jest, omyl v svém vlastním skutku vymlauvajícímu se postačiti nemůže.

Nebo omyl v svém vlastním skutku vymlauvajícímu se postačiti nemůže.

K. IV.

Opět přijal-li by který řemeslník k sobě učedlníka aneb jakéhožkoli služebníka, a pro nějaký veystupek někdy chtěl by ho potrestati: tehdy při trestání takovém má mírnost zachovati, aby ne tak trestal, ažby učedlníka k ochromení přivedl aneb snad ovšem o zdraví připravil. Nebo, ač mistrům, učitelům i všeckněm jiným hospodářům mírná náležitá i slušná trestání od práva se propůjčují: však přísná, ukrutná a tyranská ovšem se zapovídají. *Castigationes enim leves conceduntur docentibus,* jakž o tom také *M. VII.* obšírněji vyměřeno jest.

Též řemeslník, přijma k sobě učedlníka, a pro nějaký veystupek chtěl-li by ho potrestati, nemá tak trestati, aby ho vochromil a vo zdraví připravil. Nebo mírná a náležitá trestání mistrům a hospodářům se dopauštějí.

K. V.

I. Item, kdyžby krejčímu šat drahý byl dán, aby někomu kabát aneb poctivice udělal, a on by ten šat zkrátil: neumělost jest krejčího.

II. Valchář přijal-li by k vyprání postavy, a ty by u něho myši zhryzly, aneb ti a takoví postavové u něho žeby k změnění, k ztrátě a k zkáze přišli: nepilnosti jeho to přičteno bude.

III. Též pastýř, ztratí-li dobytek, v vinu nepilnosti upadne.

IV. A protož ti všickni i jiní jim podobní, kteříž k sobě statky lidské z jistých summ a záplat přijímají, *ex locato tenebuntur,* to jest, z toho, cožby k sobě tak lidských statkův přijali, dle budaucí mzdy musejí lidem právi býti, jestli žeby takové statky lidské příčinau své nedbánlivosti, nepilnosti aneb nešetrnosti potratili.

Krejčí neumělostí svau šat drahý zkrátil-li by; též valchář postav sukna ztratí-li, nebo myším zhrýzti dopustí; pastýř zmrhá-li dobytek; a summau všickni, kteří k sobě statek z jistých záplat přijímají: jestli že jich nedbánlivostí a nepilností se zmrhá, z toho právi budau.

K. VI.

Kameníci, zedníci, pokryvači, tesaři a všickni jiní jacíž pak koli řemeslníci, kteřížby díla aukolem u lidí pronajali, a od pronájemníkův na to již díl závdavku k sobě přijali: povinni jsau, díla taková vedle námluv na čas, o kterýž se snešení stalo, v skutku vykonávati. Pakliby tomu dosti nečinili a jinde v jiná díla se vydávali, pokutau vězením vedle spravedlivého v tom uznání ztrestáni budau. A cožkoli na to dílo přijali, zase navrátiti povinni budau. Lečby to ukázali, že jimi v tom nic nesešlo, ale příčinau jejich pronájemníkův, to jest, že jsau kamenem, vápnem a jinými příčinami obmeškáni byli, a proto v jiná díla dáti se musili: tu v takových příčinách, aneb že jsau se prvé hned v tom ohradili, že jimi v tom neschází, pokuty prázdni budau.

Každý řemeslník, jako kamenník, zedník, pokryvač, tesař, podle smlauvy na jistý čas díla aukolem pronajatého nevykoná-li, vězením ztrestán bude. A co na to dílo přijal, zase navrátí, lečby tu nětco sešlo příčinau jich pronájemníkův.

K. VII.

Nájemník domu a všelijakého jiného statku aneb obydlí nemá lidí neřádných a podezřelých k sobě do statku aneb nájemných pokojův a obydlí přijímati a proti vůli pána gruntu u sebe chovati aneb fedrovati.

Nájemník domu nemá lidí neřádných a podezřelých u sebe chovati.

K. VIII.

Kdožby dům aneb jakýžkoli grunt svůj, někomu do jistého času pronajatý, nežby čas nájmu došel, z příčin některých prodal: ten to opatřiti povinen bude, aby náměstek jeho takového

nájemníka aneb podruha v tom placení a při svobodném beze všech překážek užívání gruntu takového do času od nájemníka najatého zanechal a jemu v tom překážky nečinil.

Dům, pronajatý do jistého času, prodáš-li, prvé nežby čas nájmu došel: opatř to při svém náměstku, aby nájemník bez překážky v užívání takového gruntu do času najatého zůstal.

K. IX.

I. Nájemník, kdyžby, přes čas svého nájmu přešlý, na gruntu aneb v příbytku svého pronájemníka déle pozůstal, a pronájemníku jakožto hospodáři svému časně, aby grunt svůj opatřil, věděti nedal: by žádné další námluvy o nájem svůj budaucí s pánem gruntu nevztáhl, tehdy tím v gruntu pronájemníka zůstáním povinnost nájmu budaucího předse na sebe uvede, a tím platem, jakž předešle, tak i potom pronájemníku aneb hospodáři svému povinen bude.

Nájemník, bude-li přes čas svého nájmu přešlý v příbytku pronájemníka svého a jemu časně znáti nedá, aby grunt svůj opatřil: tehdy tím zůstáním povinnost nájmu budaucího na sebe uvede a platem jakž předešle povinen bude.

II. Také nájemník, kdyby se prvé z gruntu aneb z domu toho, kterýžto do času jistého najal, vybrati aneb vystěhovati chtěl: tehdy pronájemníku z auplna za všicek čas, kterýž mu k nájmu příslušal, zaplatiti povinen bude.

Nájemník, by se pak prvé z domu pronajatého, nežby čas přišel, vystěhovati chtěl, z auplna cinži zaplatiti povinen bude.

K. X.

I. Pronájemník nájemníka z gruntu, hospodář podruha z domu, plat aneb cinži platícího, před časem nevybeyvej. Lečby ten nájemník aneb podruh v svém nájmu jinák, než naň náleželo, a ke škodě pronájemníka svého se choval; aneb žeby týž pronájemník dvůr aneb dům svůj chtěl dáti stavěti aneb opravovati: tehdy, dada mu časně znáti, povinen bude nájemník, bytem, zaplatě pronájemníku svému, pokud na gruntu aneb v domu jeho byl, se opatřiti.

Pronájemník před časem nájemníka z gruntu nevybeyvej. Lečby svým nechováním nájemník k tomu příčinu dal, aneb pronájemník dům svůj stavěti aneb opravovati chtěl: tehdy, dada mu časně znáti, nájemník se opatří, zaplatě pronájemníku, dokud v domu jeho byl.

II. Tolikéž zase nájemník aneb podruh, jestli žeby se s hospodářem svým aneb pánem kterého gruntu snésti a srovnati nemohl pro příčiny slušné a před právem předložené: bude moci týž nájemník od svého pronájemníka, zaplatě mu, pokud jest v nájmu u něho byl, se vystěhovati a jinde bytem se opatřiti.

Nájemník, nemůže-li se s hospodářem srovnati pro příčiny slušné před právem oznámené, bude se moci od něho vystěhovati, zaplatě, pokudž v nájmě byl.

K. XI.

Podruh aneb nájemník do dne a do roka jestli žeby se najíti nedal, ani platu aneb cinže nezaplatil: bude moci ten aneb ti, kterýmžby taková věc náležela, dům, pokoj aneb příbytek takový dáti otevříti při přítomnosti osob od práva k tomu volených a vyslaných, a cožby se tam koli našlo, zinventovati a na těch věcech své cinže aneb platu postíhati. Neb statek a jiné všelijaké věci nájemníka a podruha, do gruntu aneb na grunty uvezené a vnešené, pánu téhož gruntu pro neplacení cinže právem se víží.

Podruh neb nájemník do dne a do roka jestli žeby se najíti nedal, ani platu aneb cinže nezaplatil: hospodář při přítomnosti [od] práva k tomu vyslaných bude moci příbytek dáti otevříti, a věci tam nalezené zinventovati a na nich cinže postihati.

K. XII.

Kdožkoli záplatu béře aneb jí očekává za ostříhání a opatrování jistých některých věcí aneb statkův lidských: ten v povinnost vchází, aby ty věci a statky lidské tak opatroval a tak k nim přihlídal, aby k ztrátě a k zmrhání nepřicházely. Nebo o ztrátu a jich zmaření, aneb o škody, kteréžby se nedbánlivostí jeho na statcích lidských zdělaly, k němu hledíno bude.

Kdožkoli záplatu béře neb jí očekává za opatrování statkův lidských: ten jest povinen, k nim tak přihlídati, aby k zmrhání a k ztrátě nepřicházely. Jinák k němu o škody hledíno bude.

DE ÆDIFICATIONE.

O stavení.

K. XIII.

Kdožby koli co z novu stavěti chtěl (z novu pak stavěti tuto se rozumí, když někdo všeckno hned z novu staví, aneb zbořе stavení staré, první spůsob a formu předešlého stavení změniti chce), ten s pilností toho šetř, aby sausedu svému tím stavením neškodil. Nebo jedenkaždý dům svůj může stavěti a opravovati, však aby tím stavením a opravováním sausedu svému neubližoval, gruntu a domu jeho neškodil, ujmy a nevole nečinil; lečby kdo na to zvláštní výsady aneb hamfešty měl. Každý zajisté věci své vlastní potud může k užitku svému přivesti, pokudžby jiným na škodu se nevztahovaly. Nebrání se žádnému, aby neměl sobě prospěti, ale však druhému aby to bylo beze škody; neb ten neubližuje a křivdy nečiní druhému, kdož práva svého požívá. A protož jedenkaždý dům svůj tak stavěj a opravuj, aby domu aneb jinému stavení sauseda svého k ublížení a ke škodě to nebylo.

Jedenkaždý dům svůj tak stavěj a opravuj, aby domu aneb jinému stavení sauseda svého k ublížení a ke škodě to nebylo.

K. XIV.

I. A též v gruntu svém, na svém dně aneb na své zemi jedenkaždý, jakž na veyš stavěti, tak i na hlubinu bude moci se kopati. A to obé má býti bez škody a ublížení druhého. Neb činil-li by aumyslem tím, aby sobě prospěl a sausedu svému uškodil: tehdy tau škodau, kterážby se sausedu takovým stavením aneb podkopáním stala, bude jemu podle práva povinen.

II. A tak jedenkaždý dům aneb příbytek svůj stavěj a tak opravuj, aby domu a příbytku sauseda svého neublížil. Každý k zlepšení svého sauseda stavěti, i jiná díla dělati může; ale k zhoršení a na škodu nemůže.

Stavěti na veyš, i na hlubinu kopati, každý na svém může, však bez ublížení druhého. Každý k zlepšení sauseda svého stavěti i jiná díla dělati může; ale k zhoršení a na škodu nemůže.

K. XV.

Saused sausedu v starodávním stavení překážky nečiň, a což od starodávna postaveno, zděléno a vyzdviženo jest, to při svém spůsobu zůstaň.

Saused sausedu v starodávním stavení překážky nečiň, a což od starodávna postaveno jest, to při svém spůsobu zůstaň.

K. XVI.

Jeden druhému novým stavením z aumysla světla neodjímej a oken nezastavuj, ani nezastěňuj.

(Do slova.)

K. XVII.

Saused na dvůr sauseda druhého oken nových a prvé v tom místě nebývalých proti vůli téhož sauseda nedělej, ani starých nerozšiřuj. Pakliby kdo toho se dopustil a k ublížení sausedu okna nová do obydlí jeho obrátil: právo jej k tomu přidrží, aby je zase zbořil, anebo při nejmenším zase zazdil; aneb tomu, komuž se ublížení stalo, k tomu povolí, aby on od takových v nově zdělaných oken buď zdí, lepenicí aneb prkny se zahradil a sausedu okna taková zastínil.

Saused na dvůr sauseda druhého oken nových a prvé v tom místě nebývalých proti vůli téhož sauseda nedělej, ani starých nerozšiřuj; jinák je zbořiti anebo zase zazditi musíš.

K. XVIII.

Také chtěl-li by kdo do některé zdi, kterážby společní nebyla, trámy klásti, a prvé v té zdi trámův svých žádných by neměl: tehdy do zdi svého sauseda nemá se lámati; než bude moci v gruntu svém podle zdi sauseda svého zeď sobě vyhnati a teprv trámy stavení svého na ní aneb do ní položiti. Avšak dělati to má beze škody a ujmy oken i jiného stavení sauseda svého.

Trámův do cizí zdi, v níž prvé žádných nebylo, neklaď. Než budeš moci sobě zeď podle sauseda svého vyhnati a trámy do ní položiti; avšak to aby bez škody sauseda bylo.

K. XIX.

I. Jestli žeby se komu stavením ublížiti chtělo, ten a takový sausedu svému bude moci to přátelsky předložiti a očitě uká-

zati, žeby mu toto aneb ono k ublížení bylo a na škodu se vztáhnauti mohlo. Stalo-li by se mezi nimi o takové stavení přátelské snešení: podle toho, a jakžby se koli snesli a sobě vyměřili, tak při tom zachováni budau. Neb všelijaká dobrovolná a přátelská stran snešení právo lomí.

Jestli žeby se komu stavením ublížiti chtělo, bude moci to sausedu předložiti a ukázati, žeby mu k ublížení bylo. Snesau-li se o to samy strany, to buď při tom.

II. Pakliby o to mezi sebau uhoditi nemohli: tehdy ten, kterýž stavení pokládá sobě býti na škodu, na úředlníky šestipanské v městech pražských, a v jiných městech na úřad konšelský, bude moci to vznésti a jich za to požádati, aby, výchoz učiníce, takové stavení očitě spatřili, a je právem zastavili, a více po tu chvíli stavení takového nedopauštěli. Kteřížto úředlníci aneb úřad konšelský, když jim právo jich veychozní po půl osmu groši Českém od obojí strany dáno bude, povinni jsau, tak se zachovati a veychoz pro spatření takového stavení učiniti.

Pakli nesnesau, původ na právo to vznese, aby takové stavení spatřili a je zastavili. Právo, vezma od obau stran po půl osmu groši Českém, má veychoz učiniti.

III. Při kteréžto veychozi mohli-li by sausedy o takové stavení spokojiti, mají se o to upřímně přičiniti. Pakliby nic spůsobiti nemohli, a původ by toho žádal, aby od takového stavení přestáno bylo: úředlníci aneb konšelé hned mají *interdictum*, to jest, zápověd a rozkaz učiniti, aby ten, kdož stavěti začal, od takového díla přestal a hned dělníky rozpustil.

A tu, mohau-li strany spokojiti, buď tak. Pakli nic, na žádost původa mají rozkaz učiniti, aby od takového díla přestáno bylo a hned dělníci rozpuštěni byli.

IV. Po kterémžto rozkazu a zápovědi hned od takového stavení a díla přestáno býti má. Neb takové moci jest zápověd přísežných při stavení, že, cožbykoli po té zápovědi potom vystaveno a uděláno bylo, to všecko zase bude zbořeno na vlastní škodu a náklad toho, kdož po zápovědi stavěl. A zápověd při stavení netoliko pánu, ale dělníkům aneb jiné domácí čeledi jeho oznámena býti může.

Po takovém rozkazu od díla hned přestáno býti má; jináк, coby se potom vystavělo, bude zase rozbořeno na náklad toho, kdo po zápovědi stavěl. A zápověď pánu i dělníkům oznámena býti může.

V. A též úředlníci, aneb v jiných městech purkmistr a konšelé, mají hned před sebe strany sročiti a jim rok na zejtří položiti, aby před nimi stály; a cožby sobě původ za stížnost do druhého z strany takového stavení v jistých artikulích před nimi pokládal, jej vyslyšeti; a zase jakau by obranu proti tomu odporník jeho a ten, kdož stavení užiti žádá, měl, vyrozuměti, aby obojí v tom pořádně vyslyšáni byli. Kteréžto jich řeči písař úřadu šestipanského, a v jiných městech písař radní, pořádně poznamená. A volal-li by se k jakému průvodu aneb odvodu který z nich, má jim čas příhodný k tomu jmenován býti. Pakliby žádných průvodův neměli a na ně se nepotahovali: tehdy hned aneb v témdni konečně pořád zběhlém jim na to rozsudek svůj učiniti mají, aby ten, kdož stavení začal, na sobě dělníkův nedržel a tím spůsobem skrze odklady k škodám strojen nebyl.

Dále právo hned na zejtří má stranám rok položiti, aby stály. A když stanau, má obojí stranu pořádně vyslyšeti a písaři znamenati dáti. Potom čas k průvodu, ačby se naň kdo volal, má jim jmenován býti. Pakliby na ně se nepotahovali, tehdy hned nebo v témdni konečně pořád zběhlém na to jim rozsudek učiniti.

K. XX.

Vždyckny prvé úředlníci, aneb purkmistr a konšelé, povinni budau, taková nařčená, a kteráž se na škodu býti pokládají, stavení očitě s pilností spatřovati, aby se žádnému v ničemž neublížilo. Neb jakž při jiných věcech, kteréž se na škody vztahují, vždyckny očitého spatření potřebí jest: tak také při stavení a mezí ohledání.

Vždycky prvé právo nařčená stavení očitě spatřiti má, aby se žádnému neublížilo.

K. XXI.

Nechtěl-li by odsauzený na orteli úředlníkův šestipanských přestati: na úřad konšelský v městech pražských odvolati se může. A úřad konšelský, nemohl-li by prvé, tehdy konečně ve dvau nedělích od času odvolání pořád zběhlých povinni budau, veypovědí svau o to je poděliti, aby jedni druhých z aumysla ke škodám nestrojili.

Bude-li odvolání od auředníkův šestipanských v Praze k úřadu konšelskému: tehdy konečně ve dvau nedělích od času odvolání povinni budau, veypovědí svau o to strany poděliti.

K. XXII.

Jestli žeby původ, obstavě dílo sausedu svému, toho k místu a k konci sobě do dvau nedělí nevedl, než tím obstavením díla sauseda svého ke škodě strojil: tehdy úředlníci, aneb konšelé, budau moci tomu dílo to zase propustiti, a původ již více stavějícímu překážky v takovém stavení činiti moci nebude. Neb při zástavách a překážkách v stavení, ani ve všech jiných přech, žádných zaumyslných odtahův práva stranám nikterakž dopauštěti nemají.

Původ, obstavě dílo sausedu svému, nepovede-li sobě toho k místu do dvau nedělí: právo to dílo zase propustí, a původ více stavějícímu překážky činiti moci nebude.

K. XXIII.

Jestli žeby štěp aneb strom ve dnu sauseda tvého vyrostl a koření do gruntův aneb pod grunty stavení tvého pustil, a tím kořením stavení tvému by škodil: saused k vytětí takového stromu právem přidržán bude. Neb strom, kterýž tak škodí cizímu stavení a gruntu, má vyťat býti. Ale strom, kterýžby na poli, na vinici, na zahradě a na chmelnici toliko škodil, má z té strany, odkudž škodí a stíní, okleštěn býti od pána svého; lečby saused jeho to od něho snésti a vytrpěti chtěl, přestana na tom ovotci, kteréžby z ratolestí toho stromu na jeho dno visutých a obrácených padalo; proto, že takové ovotce těm podle práva náleží, kdož taková zastínění gruntův svých od stromův a štěpův sauseda svého snášejí.

Strom, kterýž škodí cizímu stavení a gruntu, má vyťat býti. Ale strom na poli a štěpnici, který škodí a stíní, má býti z té strany, kde škodí, okleštěn; lečby saused na ovoci, kteréžby z ratolestí toho stromu na jeho dno visutých a obrácených padalo, přestati chtěl.

K. XXIV.

Kdožby, maje odpor před právem s sausedem svým o štěpí, aneb o keř a vinný les, a jiné k tomu podobné zahradní, viničné a chmelničné věci aneb byliny; a nevyčekaje rozsauzení v tom od práva, takové štěpí aneb lesy sám o své ujmě sťal, vykopal, aneb zlámal; a to by naň provedeno bylo: ten podle spravedlivého v tom práva uvážení ztrestán a nicméně k zaplacení té věci, na níž škodu zdělal, podle velikosti aneb malosti její, pánu aneb hospodáři té věci přidržán býti má.

Kdožby, maje s sausedem svým odpor o věci zahradní, viničné a chmelničné, nevyčkaje rozsauzení, štěpí neb lesy o své ujmě stal, vykopal neb lámal: ten bude ztrestán a škodu zaplatí.

K. XXV.

Obával-li by se saused od sauseda škody skrze stavení, aneb žeby se někomu dům jeho zsauti aneb zbořiti chtěl, kterýmžto zbořením mohla by se jemu na statku škoda státi: tehdy bude moci toho, od něhož té škody se obává, před právo obeslati a za to, aby to k opatření přišlo, žádati. Tu právo povinno bude, toho k tomu přidržeti, aby to časně opatřil, aneb sausedu svému uručil tak, stala-li by se jemu potom jaká škoda tím stavením, aby věděl, kde svého postíhati a na čemby se měl i mohl hojiti. Nebo neučinil-li by opovědi o škodě své budaucí: tehdy potom o tu škodu, kterážby mu se tím zsutím a zbořením stala, nemohl by se domlauvati.

Obává-li se kdo škody od sauseda skrze stavení neb zboření domu jeho, bude ho moci před právo obeslati a za opatření žádati. Právo k tomu sauseda přidrží, aby to časně opatřil aneb o škody sausedu uručil; jinák, neučinil-li by té omluvy a potom se mu škoda zbořením stala, nemohl by se o ní domlauvati.

K. XXVI.

Také neopatřením žlabův aneb jiných věcí dály-li by se škody od jednoho druhému: o ty a takové škody i všelijaká jiná ubližování jedni k druhým pořádem práva domlauvati se mají. A právo povinno bude ty, od nichž se druhým ubližuje, k tomu přidržeti, aby to tak opatrovali, aby každému bylo beze škody. A kdožby napraviti časně nechtěl, budau ho moci přísežní aneb vězením ztrestati, aneb škodu, vedle spravedlivého uznání, peněžitau na něm tomu, komuž se ublížení stalo, přisauditi a proto nicméně k napravení toho přidržeti.

Neopatřením žlabův aneb jiných věcí dály-li by se škody od jednoho druhému: o ty i všelijaká ubližování pořádem práva jedni k druhým domlauvati se mají. A právo to bude povinno k nápravě vésti. A kdoby časně napraviti nechtěl, toho vězením neb pokutau peněžitau ztrestati a nicméně k napravení přidržeti.

K. XXVII.

Kdožby koli jaká stavení v domu svém tejně, aneb pod zemí, na škodu sauseda svého zdělal, a tím stavením gruntům

a zdem jeho ublížil, tak žeby se díl domu jeho potom pro příčinu takového stavení zsul aneb zbořil; a saused jeho, o takovém stavení nic nevěda, časně před ním by se neopatřil, ani jemu takového stavení pro svau nevědomost zápovědí nepřetrhl; a léta městská takovému stavení by prošla, a ten, kdož stavěl, projitím let by se hájil: tehdy ten, komužby se stala škoda, bude moci k tomu svému sausedu o ni hleděti. Kterémužto v této příčině projití a promlčení let nespomůže, aby neměl škody sausedu svému nahraditi. Lečby to ukázal, že jest saused, o takovém stavení věda, tomu nic neříkal: v té příčině trpělivost jeho vlastní jemu by k škodě býti musila; proto, že vědomá jednohokaždého trpělivost téměř za dovolení u práva se pokládá.

Kdyby se tobě tejným stavením, aneb pod zemí, sauseda tvého díl domu zsul aneb zbořil, a od toho stavení léta by městská prošla: v té příčině projití let tobě pro nevědomost na škodu nebude, ale on škodu nahraditi musí. Jinák, věděl-li si a tomu's nic neříkal, škodau nebudeš povinen.

K. XXVIII.

Dýmem, smradém, litím, vodau dšťovau, ani žádnau jinau nečistotau jeden druhému neškoď a protimyslnosti nečiň.

(Do slova.)

K. XXIX.

Žádný při cizí, i také společní zdi hnojův a k tomu podobných jiných nečistot neskládej. Také trub k vedení vody při zdi společné neklaď. Nebo na sausedy náleží, aby sobě svémyslně žádných protimyslností nečinili, vespolek sobě neškodili, a bez čehožby býti mohli, tím sobě neubližovali.

Žádný při cizí, ani společní zdi hnojův a jiných nečistot neskládej. Také trub k vedení vody ke zdi společné neklaď.

K. XXX.

Zed aneb stěnu společnau, tolikéž i studnici obá dva sausedé povinni jsau společně opatrovati a jednostajný náklad na oprávku činiti. Pakliby druhý, jsa k tomu napomenut, tomu se zepřel, bude právem k opravování přidržán. Lečby ten, kterýž opravovati nechtěl, od svého práva pustil, a ten, kterýž opravovati chtěl, v to se dobrovolně podvolil, že sám stěnu, zed, žlab i studnici opraviti chce, aby ji sám také na časy budaucí

s potomky svými užívati mohl: tehdy takovým dobrovolným povolením a snešením a té stěny, zdi, žlabu aneb studnice opravením právo sobě k těm věcem přivlastní, k nimž saused jeho s potomky žádného práva více potom míti nebude.

Kdo společné zdi, stěny, studnice opatrovati a nákladu na oprávku činiti nechce: práva svého sebe zbaví, a těch věcí on, ani budaucí jeho užívati moci nebudau; zvláště bude-li mezi stranami takové dobrovolné o tom snešení.

K. XXXI.

Dům všecek starý zboře, chtěl-li by kdo nový na témž místě zase vystavěti; aneb ohněm pokažený, tolikéž pobořený, jestli žeby zase vyzdvihnauti aneb opraviti chtěl: tehdy nebude moci při výsosti a při širokosti z předešlého spůsobu vykračovati, aby tau měrau sausedům světla aneb oken, kteráž sausedé předešle tu měli, také i předešlého svobodného jich vyhlédnutí neodjal a nepřetrhl; lečby od přísežných to bylo uznáno, žeby takové stavení ku poctivosti města a na škodu žádnau jiným se nevztahovalo.

Dům starý zboře, neb ohněm pokažený, chtěl-li by zase nový vystavěti: nebudeš moci při výsosti a širokosti z předešlého spůsobu vykračovati, aby sausedům světla, oken a svobodného jich vyhlédnutí neodjal.

K. XXXII.

Nejbezpečněji jest, kdyžby někdo na svém městišti grunt jaký založiti, aneb jaké jiné stavení vyzdvihnauti chtěl, aby na to prvé lidi přísežné vedl, kteřížby při přítomnosti sauseda jeho, spatříce takové místo, mohli jemu vyměřiti, jak a pokudby takové stavení měl sobě vykonati. Nebo ne těm stavením, kterážby někdo z pauhé závisti zbraňoval, mají se překážky skrze zápovědi díti; ale těm toliko, kteráž by patrně ke škodě jiných aneb stavení obecnímu se vztahovala.

Nejbezpečněji jest, kdoby na svém městišti jaké stavení vyzdvihnauti chtěl, aby na to lidi přísežné nejprvé vedl, kteřížby při přítomnosti sauseda jeho mohli jemu vyměřiti, pokudby takové stavení sobě vykonati měl.

K. XXXIII.

Saused od sauseda chtěl-li by se ohraditi plotem aneb tesanicemi: tehdy prutní ratolesti a konce těch tesův na svůj dvůr aneb k gruntu svému obrať.

(Do slova.)

K. XXXIV.

Kdož staví, může rum, písek, kámen, hlínu a jiné věci, kteréž k stavení přináležejí, na ulici obecní sypati a skládati. Však aby tím sypáním a skládaním cesty a průjezdu svobodného lidem nezastavil, a což nejrychleji býti může, potom to odvezl a místo to zase vyprázdnil.

Kdo staví, může rum, písek a jiné věci k stavení náležející na obecní ulici sypati a skládati. Však aby tím cesty a průjezdu svobodného nezastavil a co nejrychleji místo to zase vyprázdnil.

K. XXXV.

Kdyžby odpor mezi sausedy vznikl o stěnu aneb zed, mezi dvěma domy ležící, tak žeby ji jeden sobě přivlastniti a druhého od ní odstrčiti chtěl; anebo žeby se jí obá dva sausedé odříkali; a bylo by to na pochybnosti, oběma-li by společně, čili jednomu toliko z nich náležela: tehdy přísežní, k spatření té stěny aneb zdi vejdauce do domu, pilně všecko spatří, trámy (ač byli-li by na túž zed aneb do té zdi starožitně vloženi) obau dvau sausedův ohledají. A nemohlo-li ještě by tomu se vyrozuměti, ani gruntovně to se vyhledati: zed takovau dadí proraziti, aby tudy aspoň mohlo poznáno býti, jestli žeby sama v sobě celá zed, aneb spojená byla, a komu by náležela. Neb ačkoli zvyklým obyčejem ta stěna, ležící po pravé ruce lidí vcházejících do domu, témuž domu se připisuje: však ne vždycky a při každém domu z cela to se nachází; proto, že mnohých domův stěny, po pravé ruce ležící, bývají společné; aneb někdy také náležející k domu, po levé ruce ležícímu, jakž často toho jest zkušeno a na oko bylo jest spatříno.

Vznikne-li odpor mezi sausedy o stěnu aneb o zed mezi dvěma domy ležící: přísežní k spatření té stěny nebo zdi vyjdau a všecko pilně spatří, a uznají-li potřebu, zed takovau dadí proraziti, lečby poznáno bylo, komu ta zed náleží. Nebo ne vždycky ta zed po pravé ruce lidí, vcházejících do domu, tomu domu se připisuje; ano mnohé jsau společní, aneb někdy náležející k domu po levé ruce ležícímu.

K. XXXVI.

Kováři, nožíři, pekaři, zámečníci, kotláři a jiní těm podobní řemeslníci, kteříž při svých řemeslích často ohně užívají, výhně, peci a jiná místa taková opatrovati povinni jsau, aby se netoliko lidem od ohně skrze lítání jisker na střechy škody nedály, ale

aby smradem, ani dýmem, ani zbytečním tlučením protimyslnosti nečinili. A protož od vyhní a pecí svých komíny kamenné aneb cihelné nad krov v povětří dobře vyzdvižené a zdělané aby mívali, tak aby dým, vzcházeje vzhůru, protimyslnosti přísedícím a okolním sausedům nedělal.

Řemeslníci, kteříž při svých řemeslích často ohně užívají, vyhně, peci a jiná místa tak opatrovati povinni jsau, aby se netoliko od lítání jisker na střechy škody nedály, ale ani smradem, dýmem, tlučením protimyslnosti nečinily. Protož od vyhní a pecí svých komíny cihelné nad krov vyzdvižené aby mívali.

K. XXXVII.

I. Řemeslníci řemesl nepokojných, jakožto kotláři, kováři, bečváři, platnéři a jiní, kteříž tlučením řemesla svá vykonávají: ti v těch místech domy sobě kupujte, kdež od starodávna k tomu místa jsau vyměřená, a až posavad ještě ulice některé od toho slovau.

Řemeslníci nepokojní, kteří tlučením řemesla svá vykonávají, tu sobě domy kupovati mají, kde od starodávna k tomu místa jsau vyměřená.

II. Pakliby kteří domové spravedlivostí na ně připadli aneb oni je v těch místech, v nichž lidé pokojní obydlí mají, sobě kaupili: budau moci toho užiti; ale řemesl svých nebudau moci v nich požívati na stížnost sausedův okolních.

Pakliby sobě dům v tom místě, kdež pokojní lidé obydlé mají, kaupili, neb žeby na ně spravedlivostí připadli: tehdy řemesl svých nebudau moci v nich požívati na stížnost sausedův.

III. A též rozuměti se má i o těch, kteříž by smradem škoditi přísedícím mohli, jako ti, kteříž loje škvaří, a jiní jim podobní. Ti své živnosti na místech saukromních vykonávejte a tak se v tom chovejte, pokudž majestátem Císaře Karla Čtvrtého slavné paměti v tom vyměřeno jest.

Tolikéž se má rozuměti o těch, kteří loje škvaří, a smradem přísedícím škoditi by mohli.

K. XXXVIII.

Chtěl-li by kdo nový důl, to jest, sekrét aneb záchod, v gruntu svém vlastním dělati: bude povinen ode zdi sauseda svého dobře půl druhého lokte se vzdáliti, a potom ten důl k straně aneb ke zdi sauseda svého na dvě cihly ztlauští dobře vyzditi.

Chtěl-li by kdo záchod v gruntu svém vlastním dělati, bude povinen ode zdi sauseda svého dobře půl druhého lokte se vzdáliti, a potom jej k straně neb ke zdi sauseda svého na dvě cihly ztlauští dobře vyzditi.

K. XXXIX.

I. Při stavení noha aneb jedna šlapěj lidská, kteráž *pes* slove, počítá se za čtyři dlaně lidské. Dlaň za čtyři prsty. Prst pak jest začátek všeho vyměření při stavení, a ten čtyř zrn ječných zšíří býti má.

Při stavení noha lidská neb šlapěje, počítá se za čtyři dlaně. Dlaň za čtyři prsty. Prst začátek všeho vyměření, a ten čtyř zrn ječných zšíří býti má.

II. *Cubitus,* loket, míru držící v sobě na dýl loket pražský.

Loket drží míru na dýl lokte pražského.

III. *Passus,* kročej, půldruhého lokte aneb pět noh zdýlí v sobě drží.

Kročej půl druhého lokte aneb pět noh zdýlí v sobě drží.

IV. *Ulna,* sáh, tři lokty pražské.

Sáh tři lokty pražské.

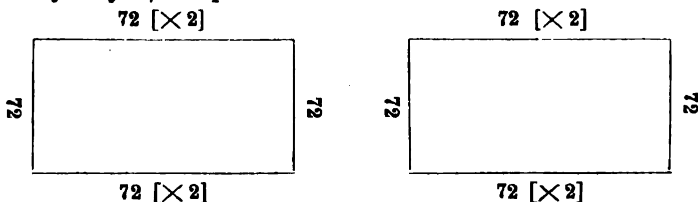
V. Látro čtyři lokty též pražské.

Látro čtyři lokty pražské.

VI. *Stadium,* hony, plac zdélí sto dvadceti a pět kročejův, aneb noh šest set dvadceti a pět v sobě obsahujíce.

Hony = plac zdélí sto dvadceti a pět kročejův, aneb noh šest set dvadceti pět.

VII. Strych kdožby sobě na vinici, na poli aneb v lese změřiti chtěl, vezmi provázek LXXII loktův zdélí, a ten roztáhni po dvakráte na dél, což učiní CXLIV loktův, a na šíř roztáhni aneb polož toliko jeden provázek; a tak budeš míti změřený strych, ku příkladu takto:

VIII. Míle Česká drží v sobě provazcův CCCLXV.

Strych na vinici, poli, v lese drží v sobě na dýl sto čtyřidceti čtyry loktův, a na šíř sedmdesáte dva lokty. Míle Česká drží v sobě provazcův tři sta šedesáte pět. Provazec sedmdesáte dva lokty zdýlí.

DE SERVITUTIBUS.

O služebnostech a nezvolech.

K. XL.

I. Služebnost slove právo, jímž my někomu, aneb zase někdo nám zavázán jest tak, abychom nětčím my jemu, aneb on zase nám z povinnosti posluhovati povinen byl.

Služebnost jest právo, podle kteréhož my někomu, aneb zase někdo nám nětčím z povinnosti posluhovati povinen jest.

II. A takové služebnosti starobylým užíváním, kteréž by pamět lidskau převyšovalo, obyčejně se potvrzují. Neb každá služebnost, kteráž se užíváním starobylým provede, má za právo držána býti, pro příčinu přetržení nevolí lidských a umenšení saudův.

Takové pak služebnosti starobylým užíváním obyčejně se potvrzují. A kteráž se služebnost tak provede, má každá za právo držána býti.

K. XLI.

I. Summau, služebnost nic jiného není než právo, kteréž nám přísluší a záleží na věci cizí, aby ten, kterýž té věci pánem jest, od nás nětco snášeti a strpěti musil, aneb aby nětčeho dělati nemohl. Jako ku příkladu. Kdybych měl stezku k mé vinici přes pole Jakuba sauseda mého, musí mi toho Jakub příti a ode mne to snésti, že já přes grunt jeho chodím.

II. Aneb, měl-li bych právo na domu Pavla sauseda mého takové, aby sobě k mé straně a k domu mému oken dělati nemohl: tehdy již Pavel, bez vůle a povolení mého, oken sobě nedělej, a to proto, že již dům Pavlův domu mému služebností zavázán jest.

Služebnost jest právo, kteréž nám přísluší na věci cizí, aby pán té věci nětco od nás snášeti musil, aneb nětčeho dělati nemohl. Jako, když se přes grunt cizí chodí; oken k sausedu dělati nemůže.

K. XLII.

I. Také služebnost slove, když se žlab mezi domem mým a sauseda mého ode mne klade, krůpě dšťové a kapalice z střechy mé aneb žlabu mého na dvůr a dům sauseda mého

svozují se a obracejí. A tak, když dno dnu, grunt gruntu služebností jakauž pak koli zavázán jest, služebnost slove.

Též služebnost jest, když dno dnu, grunt gruntu služebností jakauž pak koli zavázáno jest.

II. A ty a takové služebnosti, jakž jsau na kterých věcech zastiženy, tak při nich držitelé gruntův zachováni budau. A když se grunt prodá, tehdy služebnost předce na témž gruntu zůstává. *Cum fundus fundo servit, vendito fundo, servitutes quoque sequuntur.*

Služebnosti, jak jsau na kterých věcech zastiženy, tak při nich držitelé gruntův zachováni budau. Neb služebnost předce trvá i na prodaném gruntu.

K. XLIII.

Místa nižší v trojím spůsobu služebností zavázána jsau místům vyšším, totižto právem, položením a obyčejem. A protož ta služebnost na táž místa nižší se vztahuje, aby vodu tekaucí aneb dšťovau na grunty své přejímaly a jí průchodu a svobodného toku přes grunty své nehájily. Lečby ten, kdož v držení jest míst vyšších, zadržováním vody a potom náhlým pauštěním místům nižším škodil, aneb nečistoty na ně sháněl, a sám služebnosti své zle a na škodu jiných požívati chtěl.

Místa nižší slauží vyšším místům právem, položením a obyčejem. A protož nížší místa vodu tekaucí z vyšších míst na sebe přejímají. Však držitel vyššího gruntu nemá zdržovati vody na škodu nižšího gruntu, ani nečistoty na něj sháněti, a té služebnosti zle požívati.

K. XLIV.

Služebnosti při gruntech městských všeckny téměř na těchto věcech záležejí. Totižto: Aneb že někdo může stavení své veyše hnáti, tím stavením okna zahraditi a světlo druhému odníti, aneb zase, že toho nemá a nemůže učiniti. Dšťovau vodu buď na žlab, buď na střechu aneb na dům a grunt druhého sauseda převesti a obrátiti, aneb že toho nemá učiniti. Trámy do zdi sauseda svého klásti aneb neklasti, dolův nětco pauštěti, házeti, líti, na dvůr jeho patřiti. Zase od něho se ohraditi, přístup svobodný k němu a do jeho domu míti, své věci dáti sobě přes grunt jeho nositi, voziti, okna dáti sobě zdělati a je na plac sauseda svého obrátiti, aneb žeby toho neměl a nemohl činiti.

Služebnosti při gruntech městských na tomto záležejí: Aneb že někdo může zveyšením stavení svého druhému okna zahraditi. Též že může vodu dšťovau na grunt sauseda převesti. Trámy do zdi sauseda klásti. Přístup svobodný k domu jeho míti, své věci přes grunt jeho nositi, voziti. To vše žeby mohl neb nemohl učiniti.

K. XLV.

Kdožby chtěl na gruntu, sausedu svému odprodaném, jakého práva služebnosti budaucí sobě pozůstaviti smluvami, zápisy a jinými kněh městských jistotami: to sobě vykonávej. A ty všecky ze jména vysloveny a do zápisu vloženy býti mají, aby, poněvadž služebnosti na potomní držitele gruntův těch připadají, rozeznány a od držitelův těch gruntův budaucích vykonávány býti mohly. Než kteréž služebnosti před nařízením práva tohoto starobylým užíváním k stvrzení přišly, ty při svém spůsobu zůstaveny buďte.

Kdoby chtěl na gruntu sausedu svému odprodaném jaké služebnosti budaucí sobě a budaucím pozůstaviti: to se má smlauvami, zápisy a jinými kněh městských jistotami ze jména vyslovenými vykonati. Než kderéž služebnosti před nařízením práva tohoto starodávním užíváním k stvrzení přišly, ty při svém spůsobu zůstaveny buďte.

II. Takové pak služebnosti rozličným spůsobem na grunty i jiné věci se uvozují: a zase rozličným spůsobem k zmrhání i k potracení přicházejí.

Služebnosti rozličným spůsobem na grunty se uvozují, i také k zmrhání a potracení přicházejí.

K. XLVI.

Všeckny služebnosti na dvé se dělí, to jest, že jedny na věci záležejí, když jedna druhé posluhuje a služebností jest jí zavázána, jako pole poli, dům domu, grunt gruntu, dvůr dvoru, lauka lauce, vinice vinici. A proto slove *servitus realis,* to jest, služebnost na věci aneb na gruntu záležející, že se na věc jistau a k jisté věci vztahuje, a vždycky trvá, by pak osoba aneb pán té věci zhynul aneb z držení jejího vyšel. Nebo právo s spravedlivostí její na náměstka jejího připadá.

Služebnosti jedny záležejí na věci, když jedna druhé služebností zavázána jest, jako pole poli, dům domu etc., a ty vždyckny trvají. Nebo právo jejich na náměstky připadá.

K. XLVII.

I. Služebnosti hospodářské, záležející na polích, lukách, stodolách, chlívích a na všech jiných staveních saukromí zděla-

ných, jsau téměř tyto: stezka, jití, cesta, vedení vody, vody vážení aneb potřebování, napájení dobytka, pastev užívání, vápna pálení, písku a hlíny brání, po cizích gruntech štvaní, lovení, ptákův na čihadlách lapání, ryb lovení v cizích potocích, a dříví sekání v cizích lesích. Nebo i ty služebnosti na věcech záležejí, jejichžto právo na potomní držitele gruntův připadá.

Služebnosti hospodářské, záležejíc na polích, lukách a všech stavení, jsau téměř tyto: stezky, cesta, vedení vody, vážení vody, etc.

II. Takové pak služebnosti mnohokráte pocházejí z námluv lidských a tvrdí se smluvami, společným stran snešením, prodajem, kaupením, dáním, odkázaním aneb práva svého jedněch druhým postaupením, zápisy, item užíváním tak dlauhého a dávního času, kteréhožto užívání počátek převyšoval by pamět lidskau, to jest, že její užívání vždycky pozůstává v paměti lidské a lidé hned od svého dětinství toho povědomi jsau.

Takové služebnosti přicházejí mnohokráte stran snešením a tvrdí se zápisy a užíváním, kteréhožby počátek převyšoval pamět lidskau.

III. Tolikéž, kdyby držitel a pán gruntu trpěl a snášel tak dlauho požívati svého gruntu aneb jiné věci na svém gruntu, a nikdyž by na žádný odpor pro užívání nenastupoval: již tau svau trpělivostí poněkud vpauští druhého v užívání a grunt svůj v služebnost uvozuje.

Držitel dlauhau svau trpělivostí, dopauštěje jinému užívání gruntu svého, týž grunt v služebnost poněkud uvozuje.

K. XLVIII.

Komuž právo náleží k vážení vody, tomu náležeti má i přístup a chození svobodné k studnici. Avšak ne hned tomu, kdožby měl svobodnau chůzi k studnici, náleží mu k též studnici s vozem jezditi, to jest, maje někdo právo k vodě, má právo i k stezce, ale ne ovšem k cestě a jako k silnici, aby po ní svobodný průjezd měl.

Maje někdo právo k vážení vody, má právo i k stezce, ale ne ovšem k cestě a jako k silnici, aby po ní svobodný příjezd měl k studnici.

K. XLIX.

Přeschla-li by studnice, potom by zase se po letech vyprey-štila: tím práva služebnosti své nepotracuje; proto, že taková služebnost a pohodlnost ani nedbánlivostí, ani promlčením let,

ani žádnau slušnau příčinau k potracení a k zmrhání svému nepřišla.

Přeschla-li by studnice, a potom zase by se po letech vypreyštila: tím práva služebnosti své nepotracuje.

K. L.

Takové pak služebnosti přicházejí k potracení aneb k promlčení: Nejprvé, skrze smíšení aneb spojení gruntův, *per confusionem,* a to tehdáž, když někomu služebnost náležela na nětčím gruntu, a on by grunt takový skaupil, anebo zase druhému odprodal, nezanechaje sobě na něm služebnosti, ani žádného dalšího práva. Druhé, skrze stavení; nebo kdybych já na tom místě, na kterémž někomu náležela služebnost, nětco vystavěl s vědomostí jeho, tratí se a pomíjí služebnost. Třetí, neužívaním potracuje a přetrhuje se mezi přítomnými časem desíti a mezi nepřítomnými dvadcíti let.

Takové služebnosti k potracení přicházejí: Nejprvé skrze smíšení a spojení gruntův. Druhé, skrze stavení. Třetí, neužíváním mezi přítomnými časem desíti, mezi nepřítomnými dvadcíti let.

L. I.

I. Druhá služebnost jest, kterážto slove *servitus personalis*, to jest, služebnost na osobě záležející, když některá věc služebností zavázaná jest osobě, a té osobě jako některak slauží. A ta při osobě a na osobě toliko založena jest, a ne na věci. A protož s osobau pomíjí, a v nic se obracuje. *Extincta enim persona, extinguitur et servitus personalis.*

Druhá služebnost záleží na osobě, a s osobau pomíjí.

II. A pokládají se takové tři toliko služebnosti. Jedna, *usus fructus*, to jest, právo nějaké k požívání a k užitku svému obrácení věcí cizích, však bez ujmy a škody podstaty těch věcí, kterýchž by kdo požíval. Nebo *usufructuarius,* to jest, poživatel tak má požívati a k svému užitku je obraceti, aby dědictví a vlastnosti cizího k zmenšení a k zhoršení nepřišly. A protož bylo-li by komu užívání vinice do jistých let odkázáno, a v tom času jeho užívání les aneb keř vinný, i také štěpí aneb stromové by zhynuli: tehdy poživatel povinen bude, novým křem a štěpím zase ta místa vysaditi.

A jest toliko trojí. Jedna jest právo k požívání věcí cizích, však bez ujmy a škody a podstaty týchž věcí. Bylo-lit by vinice propůjčeno

k užívání, a křoví by v tom zbynulo: povinen budeš, novým křem ta místa zase vysaditi.

III. Druhá, *usus,* to jest, užívání s pojištěním aneb ujištěním věcí cizích bez ujmy a zkázy jejich podstaty. Nebo *usuarius,* to jest, uživatel, povinen jest rukojemstvím aneb jiným k tomu podobným pojištěním to opatřiti, že té věci na schválení lidí dobrých bude užívati, a zase jí vší z auplna a z cela časem svým postaupiti.

Druhá, užívání s pojištěním věcí cizích bez ujmy jejich podstaty.

IV. Třetí, *habitatio,* to jest, pronájem aneb bydlení v domu, kterýžto smrtí nájemníka se přetrhuje. A pod tauto služebností i podruhové všelijací zavříti se mohau. Ti, jakau mezi sebau smlauvu učiní, tak se k sobě chovejte.

Třetí, pronájem aneb bydlení v domu. Tuto se podruhové všickni zavříti mohau.

V. A tolikéž i při jiných jednáních, kteráž se dějí a vykonávají mezi pronájemníkem a nájemníkem, to jest, *inter locatorem et conductorem,* toho s pilností šetřiti se má, aby ten, kdož co komu pronajal, tak to osvobodil a opatřil, aby toho bez překážky jeho i jiných nájemník užívati mohl. Neb sic jinák, nemohl-li by nájemník věci užívati, k pronájemníku svému bude moci o to hleděti, kterémužto časem od práva na platu porážka se, pro překážku neužívání, stává; proto, že práva pronájemníka, to jest, hospodáře a pána gruntu tak opatřují, kdyby mu cinže, plat aneb aurok placen nebyl od nájemníka aneb od podruha, tehdy pronájemník na všeckny věci nájemníka, kteréž by na grunt aneb do gruntu jeho vnesl aneb uvezl, pro neplacení sáhnauti, je obstaviti a na nich svých platův postíhati může. Všeckny zajisté věci i všicek statek nájemníka aneb podruha, vnešený a do gruntu pronájemníka uvezený, *tacite,* to jest, mlčky a jako tejně, v povinnost placení cinže vchází a jako pronájemníku se zavazuje. Tak že nájemník netoliko povinen jest, pronájemníku svému cinži z užívání z auplna zaplatiti, ale i to nahraditi a o to s ním se umluviti, cožby v tom gruntu aneb v pokoji, v kterémž bydlel, pokazil aneb nedbánlivostí svau pronájemníku zmařil, jakž o tom *K. XI.* položeno jest.

Pronájemník má to opatřiti, aby nájemník toho, což jest najal, bez překážky užívati mohl. A zase, nájemník netoliko cinží povinen jest

hospodáři, ale také má se smluviti o to, coby v pokoji, v kterém bydlel, pokazil nebo nedbánlivostí svau zmařil.

L. II.

Kdyžby silnice královská anebo jiná obecní cesta svobodná k zkáze a k porušení svému přišla povodní, přívalem aneb zařícením: tehdy v takové příčině saused nejbližší v gruntu svém cesty lidem poustaupiti povinen bude. Kterážto cesta míry osm noh lidských na šíř, a v tom místě, kdež by na obrácení bylo, šestnácte noh zšíří podle práva držeti v sobě má.

Silnice nebo cesta obecní přijde-li k zkáze povodní, přívalem neb zařícením: saused nejbližší v gruntu svém cesty poustaupiti povinen bude. Kterážto cesta míry osm noh lidských na šíř, a v tom místě, kdežby na obrácení bylo, šestnácte noh zšíří v sobě držeti má.

DE AQUA PLUVIA.

O vodě nápadní aneb dšťové.

L. III.

Rozepře a odpor mezi sausedy o přehražování a svozování vody dšťové tehdáž bývá, když voda dšťová ne přirozeným svým tokem jde, než na jiného obrácením jemu škodí. A protož náležitá věc jest a podle práva, aby jedenkaždý saused tak dům a grunt svůj opravoval a vzdělával, aby sausedu svému a gruntu jeho tím neškodil; lečby k tomu nějaké právo a spravedlivost (pro kterauž by to činiti mohl) měl. A tak všem lidem práva toliko toho propůjčují, aby sobě každý potud prospívati a grunty své potud zvelebovati i také opatrovati mohl, pokudžby jiným neškodil a jiným tím neublížil.

Odpor o svozování vody dšťové tehdáž bývá, když táž voda ne svým přirozeným tokem jde, než na jiného obrácením jemu škodí. Protož každý tak grunt svůj opatruj, aby gruntu sauseda svého tím neškodil.

L. IV.

Nápadní vodu, to jest, *aquam pluviam,* každý může na svém dnu aneb gruntu pojíti a ji po týchž svých gruntech k potřebě své vésti, neobraceje cizího toku ven z předeslého spůsobu; ale

aby túž vodu zase ještě na svých gruntech do starého toku vpustil a uvedl.

Nápadní vodu každý může na svém gruntu pojíti a ku potřebě své vésti, však tak, aby ji zase ještě na svých gruntech do starého toku uvedl.

L. V.

Voda dšťová kdyžby z krovův na žlab společní aneb obzvláštní sauseda druhého, na dvůr aneb na grunt jeho od starodávna obrácena byla, a vždyckny bez překážky a bez naříkání svůj svobodný odpad měla: ta při starobylém spůsobu a užívání zanechána bude.

Voda dšťová jestli že na grunt sauseda druhého od starodávna obrácena jest, a vždycky svobodný odpad měla: ta při starobylém spůsobu zanechána bude.

L. VI.

Všickni tokové dšťových i jiných vod, z gruntův jedněch na druhé odpady od starodávna svobodné majíce, při starobylém spůsobu zůstaveni buďte. Však jimi jedni na druhé nečistot sháněti nemají.

(Do slova.)

DE EMPHYTEUSI, CANONE
et aliis pensionibus.

O platu purkrechtním a o platech aneb aurocích k záduším.

L. VII.

I. Když statek nemohvitý, jako jsau dědiny, lauky, zahrady, chmelnice aneb vinice, od pána gruntu k budaucímu a, jako říkáme, k věčnému užívání někomu zděditi, a budaucím jeho pod jistý plat se pronajímá, tak aby ten s budaucími svými gruntu takového užíval a za užívání plat na jisté časy pánu gruntu vyplňoval: takový plat slove purkrechtní aneb auroční.

Plat purkrechtní neb auroční slove, když statek nemovitý, dědiny, lauky, od pána gruntu k budaucímu a věčnému užívání pod jistý plat někomu se pronajímá.

II. Ten když pánu od držitelův gruntův na časy vyměřené vycházeti bude: nemá jim statek takový pod žádným obmyslem od pána gruntu toho odjímán býti; proto, že takoví platové jsau mzdau za požívání těch gruntův.

Plat purkrechtní, když na časy vyměřené pánu vychází, pán takových gruntův nemá pod žádným obmyslem odjímati.

III. A takoví pronájmové gruntův pod plat purkrechtní uvozují na sebe povinnost řádných aurokův, kteříž zvětšováni na stížnost držitelův těch gruntův býti nemají, vedle práva: *Pacta dant naturam contractibus*, podle smluv, výsad a užívání starobylého jedni k druhým se chovejte. Neb smlauvy a jednakaždá mezi lidmi dobrovolná snešení uvozují spůsob budaucí povinnosti, jak jedni k druhým v časích budaucích chovati se mají.

Pronájmové gruntův pod plat purkrechtní uvozují na sebe povinnost řádných aurokův, kteříž zvětšováni býti nemají.

L. VIII.

I. Kdožby koli kterého gruntu poplatního aneb purkrechtního v držení vešel aneb sám grunt ten pod jistý plat od pána vrchního k sobě přijal: ten každý i s potomky svými podle veysady a hamfeštu ku pánu a k veysadníku gruntu takového ve všem se tak chovej, pokudž veysada na ten grunt vydaná v sobě obsahuje, a platu purkrechtního a úročního na časy vyměřené nezadržuj.

Jedenkaždý, vejda v držení gruntu purkrechtního, aneb žeby jej sobě sám vysazený měl pod plat jistý od pána vrchního, hleď se podle veysady a hanfeštu k veysadníku gruntu chovati, platu na časy vyměřené nezadržujíc.

II. Pán pak gruntu, aby se úročníku a jeho poplatníku v užívání od žádného překážka nedála, to opatrovati povinen jest. Ta za jisté povinnost jest všech pánův, aby poddané, auročníky a poplatníky podle spravedlnosti a v nevině jich zastávali.

Pán gruntu má to opatřiti, aby poplatníku a úročníku jeho v užívání škoda se žádná nedála.

L. IX.

Na kterého pak grunty (an by z nich od dávního času, to jest, přes pamět lidskau, komužbykoli a kterémužkoli záduší

19*

aneb obci aurokové a poplatkové od předešlých držitelův dáváni a placeni byli) jistot nebylo a nenacházelo se žádných zápisův, ani hamfeštův; tehdy kteřížkoli z lidí a jakýmkoli právem aneb spravedlivostí vešli by těch gruntův v držení, a byli by buď od pána vrchního těch gruntův, aneb od těch, jimž platové vždycky předešle bez zadržování vycházeli, napomenuti, aby povinné auroky a platy z týchž gruntův dali; a ti a takoví gruntův držitelé, kteříž auročníci aneb poplatníci slovau, po napomenutí do tří let pořád zběhlých těch a takových aurokův a poplatkův dáti by zanedbali, aneb ovšem nechtěli: tehdy pán gruntův těch, anebo ti, kteřížby to pokázali, že jim z takových gruntův aurokové a platové vždycky předešle bez zadržování vycházeli, bude aneb budau se moci pořádem práva v ty grunty uvázati, a je k ruce své ujíti aneb jiným pod platy je pronajíti. Neb aurokové a platové, kteříž předešle dáváni a placeni byli tak od dávních časův, že pamět lidskau dávností převyšují, mají vždyckny na časy budaucí dáváni a placeni býti, by pak žádné příčiny prokázati se nemohlo, pro kteraužby se platiti a dávati mělo.

Plat, kterýž dávností svau pamět lidskau převyšuje, má vždycky na časy budaucí dáván a placen býti, by pak žádných jistot a hanfeštův ani příčin pokázati se nemohlo, podle kterýchžby se dávati a platiti měl. Jinák, po napomenutí ve třech letech zběhlých kdoby takového platu dáti zanedbal: takoví gruntové, z nichž plat vycházel, pořádem práva budau mu odňati.

L. X.

A při jiných při všech k tomu podobných platech, kteříž buď z vinic, z zahrad, z polí a z jiných gruntův vycházeti a platiti se mají, tak se lidé a držitelé těch gruntův zachovejte, pokudž veysady gruntův a jistoty uvedení těch platův na též grunty v sobě obsahují.

Při všech platech z vinic, zahrad, z polí vycházejících tak se držitelé těch gruntův zachovejte, pokudž veysady na též grunty dané v sobě obsahují.

DE TELONIO.

O placení cla a o povinnosti celných.

L. XI.

I. Clo, poněvadž jest povinný plat buď králi, městu aneb komužkoli jinému, od jednohokaždého spravedlivě podle veysad na taková místa aneb starobylých zvyklostí placeno a bez odpornosti dáváno býti má.

Clo, komužkoli náleží, od jednohokaždého bez odpornosti dáváno býti má.

II. Než, kdožby zaumyslně clo projel, prohnal a platu povinného nedal aneb dáti nechtěl, a statku svého aneb toho, kterýžby vezl aneb kterýžby komu svěřen byl, spravedlivě by nevyclil, ale téhož statku, na škodu cla a povinné spravedlivosti, ukryti a zapříti by hleděl: statek takový svůj propadne.

Kdožby zaumyslně clo projel, prohnal a statku, kterýby vezl, nevyclil, ale ho ukryti a zapříti by hleděl: statek takový propadne.

L. XII.

Avšak při tom toho šetřiti se má. Jestliže jest pán takového statku formanu aneb služebníku svému zboží to spravedlivě vycliti poručil, a forman takové clo k svému zisku by přivesti hleděl: tu, poněvadž by nebyla vina pána zboží a statku toho, ale formana, nemá se taková pokuta na škodu pána statku, to jest, na propadení jeho vztáhnauti; ale forman pro takovau lest na vlastním statku svém, jakožto na koních aneb na jiných věcech, trestán buď.

Forman, maje poručení od pána, aby statek jeho vyclil, toho by neučinil: tu, poněvadž páně vinna není, pokuta propadení na zboží jeho se nevztáhne, než na formana pro lest jeho.

L. XIII.

Celní pak aneb meytní na mostích, při váhách, při měrách, při branách, na přívozích, při silnicích od žádného více bráti, ani pokut na lidech sobě ukládati nemají. Než potud, pokudž veysady staré o tom vyměřují, aneb jakž od starodávna bývalo, tak se při tom chovati povinni jsau.

Celní neb meytní od žádného více bráti, ani pokut sobě na lidech ukládati nemají; než pokud veysady staré o tom vyměřují, tak se při tom chovati povinni jsau.

L. XIV.

Celní, kdyby jistých znamení vystaveno nebylo, povinni jsau, zvláště pak přespolních napomenauti, aby skrze nevědomost lidé takoví k těžkostem nepřicházeli.

Celní, kdyby jistých znamení vystaveno nebylo, povinni jsau, zvláště přespolních, o clo napomenauti.

L. XV.

Kteřížby ne z aumysla, než toliko z nevědomí cla a meyta projeli a statkův nevyclili: ti takoví v pokutu propadení statkův neupadají; proto, že nevědomost hřích vymlauvá. Avšak ti za pokutu svá aneb lidská zboží dvojnásobní daní vycliti a vyplatiti povinni budau.

Clo kdoby z nevědomí projel, statku nepropadne; neb nevědomost hřích vymlauvá. Však ti za pokutu dvojnásobně ta zboží vycliti povinni budau.

L. XVI.

Všickni, kteříž na gruntech svých cla veysadná mají, povinni jsau, mosty, hráze a cesty na gruntech svých opravovati, tak aby lidé, platíce jim cla, neměli oč naříkati.

Kdo má na gruntech svých cla veysadná, povinen jest mosty, hráze, cesty opravovati.

DE ARESTATIONE.

O stavuňcích.

L. XVII.

Stavuňk nic jiného není, než osoby aneb statku nětčího ku právu, skrze úřad k tomu nařízený, připovědění; a to buď pro nezaplacení aneb zadržání dluhu aneb spravedlivosti, buď pro nedopomožení k dluhu od práva aneb k jakéžkoli jiné spravedlivosti obstavujícímu.

Stavuňk jest osoby neb statku nětčího ku právu skrze úřad k tomu nařízený připovědění, a to buď pro nezaplacení dluhu, aneb nedopomožení od práva jaké koli spravedlivosti obstavujícímu.

L. XVIII.

I. Kdoby koho pro dluh, aneb pro nedopomožení práva obstaviti chtěl, má předkem od práva svého aneb toho, na němžby

chtěl stavovati, psaní ohradní ku právu tomu, kdež ten dlužník jeho bytem svým jest, aneb ku pánu člověka toho sobě vyžádati.

Kdoby koho pro dluh nebo nedopomožení práva obstaviti chtěl, má předkem ohradní psaní od práva svého ku právu anebo pánu dlužníka sobě vyžádati.

II. To pak právo aneb ten, kdožby za to, aby stavuňku na právě svém dopustil, požádán byl, učiní psaní ohradní k tomu právu, k kterémuž ten přisedí, pro něhožby se stavuňku žádalo; a předložení učiní, aby tomuto aneb těmto, ze jména je jmenujíc a spravedlnost vysvětlíc, bez dalších odtahův dopomožení se stalo. Nebude-li týž dlužník dluhu odpírati: pán aneb právo povinno bude, na témž dlužníku věřiteli takového dluhu do dvau nedělí pořád zběhlých dopomoci.

To pak právo má takové psaní jemu vydati a předložení učiniti, aby se dopomožení stalo. I nebude-li dlužník dluhu odpírati: pán anebo právo ve dvau nedělích k dluhu dopomoci povinno bude.

III. Pakliby se toho nestalo, a témuž věřiteli podle psaní ohradního v času jmenovaném k dluhu a k spravedlnosti dopomoženo nebylo: bude moci týž věřitel z práva toho, kdež jeho dlužník jest, podle takové předešlé ohrady své obyvatele pro nedopomožení práva obstaviti.

Pakli by se v tom času toho dopomožení nestalo: věřitel bude moci obstavovati.

L. XIX.

Věřitel dlužníka svého, to jest, jistce aneb rukojmi, kterýžby se k dluhu aneb k rukojemství znal, bez opovědi stavovati může.

Věřitel dlužníka svého, kterýžby se k dluhu nebo rukojemství znal, bez opovědi stavovati může.

L. XX.

Jakžby se stavuňk vykonal: má rychtář jej sám aneb písař jeho, od koho, proč a kterého dne, léta a v jakých slovích se jest stal, zapsati a tím obstaveným dostatečně se ujistiti, to jest, aneb do vězení, aneb na rukojmě jisté, aneb na čest na víru ho vezma; ač byl-li by obstavený osoba vážná, a obstavující by tomu místo dal, aneb jemu to sám rychtář věřiti chtěl. Tak, jestli žeby na téhož obstaveného přísudek se potom stal, aby obstavující své spravedlivosti i s škodami, ačby proto jaké vznikly, na něm postihnauti mohl.

Jakžby se stavuňk stal: rychtář neb písař jeho má jej s pilností hned, od koho, proč a kdy se stal, zapsati a obstaveným se dostatečně ujistiti.

L. XXI.

Každý stavuňk do šesti nedělí pořád zběhlých podle práva trvati má. A v tom časů obstavený chce-li proti témuž stavuňku co mluviti aneb jej, že jest nepořádný, naříci: má mu toho právo, na němž jest obstaven, dopříti a čas k průvodům jmenovati. Pakliby toho do šesti nedělí učiniti zanedbal a před právem k stavuňku se najíti nedal: tehdy obstavený sám aneb rukojmové za něho tau summau aneb spravedlivostí, pro kterauž se stavuňk stal, povinni buďte.

Každý stavuňk do šesti nedělí pořád zběhlých trvati má. A v tom času chce-li obstavený stavuňk naříkati: má mu toho právo dopříti, čas k průvodům jmenovati. Pakliby toho do šesti nedělí učiniti zanedbal: tehdy obstavený neb rukojmové za něho summu, pro kterauž se stavuňk stal, dejte.

L. XXII.

Obstavený, jestli žeby v šesti nedělích toho, pro kohož jest obstaven, při tom právu postavil: má takového stavuňku sám prázden býti; a ten, kdož stavuňk učinil, má k tomu, pro kohož se stavuňk stal, to jest, k jistci, o to, o dluh aneb o spravedlnost svau hleděti, a jí na něm dobývati.

Obstavený, postavě v šesti nedělích toho, pro kohož obstaven jest při tom právě: stavuňku toho prázen bude, a původ k němu jako jistci hleděti má.

L. XXIII.

Stavuňkové od žádného jiného váženi a sauzeni býti nemají, než toliko od samého purkmistra a konšelův jednohokaždého města.

Stavuňkové buďte sauzeni toliko od purkmistra a konšelův každého města.

L. XXIV.

Ostavující rychtáři od stavuňku pět grošův Českých práva dej.

(Do slova.)

L. XXV.

Poslové, na sněm aneb k králi Jeho Milosti pro potřebu obecní města a vlasti své vyslaní, obstavováni, ani kterak jinák hyndrováni býti nemají.

(Do slova.)

L. XXVI.

Bez ohrady žádný pro jiného, ani pro nedopomožení práva obstavován býti nemá. Než, což se jistce dotýče, kterýžby se k dluhu znal, na toho není potřebí žádné ohrady aneb opovědi činiti. Neb takového bude moci věřitel, kdežby koli ho postihl, obstaviti, aneb ho sobě právem opatřiti, tak jakž o tom *L. XIX.* vyměřeno jest.

Bez ohrady žádný nemá obstavován býti, krom jistce, kterýby se k dluhu znal.

L. XXVII.

Do jakéžby koli summy lidé a hosté přespolní u hospodáře svého se vzdlužili, aneb cožby protrávili: do té mohau od hospodáře svého s svými statky obstaveni býti.

Lidé přespolní do té summy mohau s svými statky od hospodáře obstavováni býti, do kteréby se u něho zdlužili, aneb cožby protrávili.

L. XXVIII.

I. Ačkoli o půjčené, zastavené aneb v základě položené i jiné věci, má se k tomu hleděti, komuž půjčeny aneb zastaveny předně byly: však najdau-li se aneb budau-li uptány za některým jiným, mohau právem obstaveny býti, aby v tom času ten, kdož jich půjčil aneb zastavil, mohl se o ně k tomu, komuž jich půjčil áneb zastavil, domlauvati a s ním o to právem rozeznán býti.

Půjčené, zastavené neb v základě položené věci, za kým budau uptány, mohau právem obstaveny býti, aby ten, kdož jich půjčil, mohl se o ně k tomu, komu jich půjčil, domlauvati a s ním právem rozeznán býti.

II. A to má rozumíno býti toliko, kdyžby se osob zachovalých a ku právu dobře usedlých dotýkalo. Sic jinák, kdyžby se osob neusedlých aneb podezřelých dotklo, a za nimi takové věci by uptány byly: tehdy mohau s těmi osobami obstaveny a ku právu připověděny býti, aby se to vyhledati mohlo, jakým spůsobem jsau v jich moc vešly aneb jim se dostaly.

A to má rozumíno býti toliko o osobách zachovalých a ku právu usedlých. Jinák, kde by se dotklo podezřelých, mohau k právu s těmi věcmi vzati býti.

L. XXIX.

Po rozsudku učiněném o stavuňk strana ta, kterážby v při padla, škody pro stavuňk vzešlé straně druhé, jenž při obdržela, při témž právě zaplatiti a nahraditi povinna bude.

Kdo ve při o stavuňk padne, škody vzešlé druhé straně zaplať.

L. XXX.

Věci panské aneb zboží, kteréž v správě a v ochraně služebníka jsau, pro dluh, jímž jest služebník povinovat, hyndrovány a obstavovány býti nemohau; než toliko pro dluh vlastní toho, číž by ty věci aneb zboží bylo.

Věci cizí hyndrovány býti nemají, než toliko pro dluh vlastní toho, číž by ty věci byly.

L. XXXI.

Kdožby koli a pro kohožkoli příčinau stavuňku k těžkostem a k autratám nevinně připraven byl: ten pro takové své těžkosti i pro autraty bude moci pořádem práva k tomu, kdožby příčinau toho byl, hleděti a škod svých na něm aneb na statku jeho postihati.

Nevinně příčinau stavuňku k těžkostem a autratám přivedený pro takové své těžkosti i autraty bude moci k původu toho stavuňku hleděti.

L. XXXII.

Vzdlužil-li by se který pán aneb rytířský člověk v městě u kterých řemeslníkův aneb obchodníkův, a záplatau by prodlíval: tehdy na hejtmany aneb hejtmana toho kraje má to vzněšeno býti. A jestli žeby po tom vznešení ten pán aneb rytířský člověk dluhu takového ve dvau nedělích pořád zběhlých nezaplatil, a k němu se znal: tehdy věřitel jeho bude moci do pěti kop grošův Českých, a níže pod to, věci jeho obstaviti.

Věci pána neb rytířského člověka obstaviti se mohau do pěti kop grošův Českých a níže, pro dluh řemeslníkům povinný, kterýby na odporu nebyl, a po vznešení na hejtmana toho kraje ve dvau nedělích od toho pána neb rytířského člověka jse nezaplatil.

DE POENIS
propter publica crimina vel delicta.

O pokutách a rozličných trestáních na přestupníky řádu a práva.

M. I.

Pokuta jest přísná pomsta, jíž k ztrestání přicházejí všelijací veystupkové lidští.

(Do slova.)

M. II.

Všeckny pokuty vztahují se aneb na odjetí hrdla a statku, uvedení na někoho povinnosti služebné, potupy a hanby světské, aneb na vypovědění z města, na vyhnání z vlasti přirozené, aneb aby ztrestán byl vinný do jistého času aneb do smrti své vězením.

Všecky pokuty se vztahují neb na odjetí hrdla a statku, uvedení na někoho povinnosti služebné, potupy a hanby světské, vypovědění z města, z vlasti, aneb aby vinný vězením ztrestán byl do smrti své neb do jistého času.

M. III.

Některé pokuty právy jsau vyměřené, nařízené a vysvětlené, a slovau *poenae ordinariae,* jichžto žádnému měniti nenáleží; proto, že vyhledání účinku podle spravedlnosti a průvodův bývá v moci saudcův, ale uložení pokut a pomst na hřešící ne na vůli saudcův, ale při vyměření a přísnosti práv se zůstavuje.

Některé pokuty jsau právy vyměřené, a těch měniti žádnému nenáleží.

M. IV.

I. Na některé pak veystupky žádných pokut není právem vyměřeno; než toliko, podle velikosti a malosti účinkův a zavinění lidských, pokuty na přestupníky řádu a práva vedle spravedlivého saudcův uvážení se vzkládají, a ty slovau *poenae extraordinariae.*

Některé pak nejsau právy vyměřené, než vedle spravedlivého saudcův uvážení na přestupníky se vzkládají.

II. Pokutami právy vyměřenými k ztrestání přicházejí aneb skutkové, jako vraždy, mordové a zlodějstva; aneb řeči, jako

M. IX.

Místem: Stala-li se jest věc neslušná v domu radním aneb v místě veysadním. Jako. Zranil-li by jeden druhého na mostě pražském, na rynku; dal-li by jeden druhému poliček v kostele aneb na rathauze, na přívozích, v branách a ve všech jiných místech veysadních; a chtěl-li by kdo v lázni svau vůli na někom provesti: takoví veystupkové většími pokutami ztrestáni budau, než když by se na jiných místech vykonali.

Veystupkové v místech veysadních většími pokutami se trestcí, nežli v jiných místech.

M. X.

Časem: Jako větší pokuty jsau hodni ti, kteříž nočním časem krádeže působí, na poli obilé vymlacujíce, snopy unášejíce, na vinicích, zahradách vína a rozličná ovoce kradauce, lezením do oken, podkopávaním a krámův vylupováním etc., nežli denní zloději a ti, kteříž ve dne měšce řeží.

Časem: Jako větší pokuty hoden zloděj noční, nežli denní.

M. XI.

Jakosti: Zloděj prostý od zloděje dobytka, kterýž slove *abigeus*, rozeznán bude.

Jakostí: Zloděj prostý od zloděje dobytka rozeznán bude.

M. XII.

I. Příhodau neb vykonáním jednohokaždého skutku, to jest, provedením jednoho nad druhým pod řádem a právem své vůle.

Příhodau, totiž provedením jednoho nad druhým pod řádem a právem své vůle.

II. A to všecko zavírá se v tomto téměř verši: *Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando?* To jest: Kdo ten jest, kterýž se nětčeho dopustil? Co udělal? Kde se stalo, kde se zběhlo? Sám-li, čili s pomocníky svými to vykonal? Proč aneb za jakau příčinau? Jak a kterak se to zběhlo? Kdy a kterého času?

Summa toho, že saudce má šetřiti při ukládání pokut, kteréž od práva vyměřeny nejsau, těchto *circumstantií:* Kdo, co, kde, sám-li čili s pomocníky, proč, kterak a kdy to udělal?

M. XIII.

Jedenkaždý skutek zlý, vedle velikosti, pokutau a pomstau spravedlivau, právem vyměřenau aneb uloženau, k ztrestání přiveden buď.

Jedenkaždý skutek zlý, vedle velikosti, pomstau spravedlivau právem vyměřenau aneb uloženau strestán buď.

M. XIV.

I. Ty pak pokuty a pomsty nařízeny jsau pro napravení lidská, kterážto tehdáž k přetržení svému přicházejí, když ti zemrau, na kteréž byly vzloženy. Než na jich dědice se nevztáhnau. Nebo tu na tom toliko má býti pokuta a trestání, kdež a na komž jest provinění.

Pokuty nařízeny jsau pro napravení lidská. A ty se na dědice nevztahují. Nebo tu a na tom má býti pokuta, kdež a na kom jest provinění.

II. Ti, kteřížby nic nezavinili, ani účinku nápomocní nebyli, pokutováni býti nemají. Nebo ani příbuzností, ani přátelstvím, ani blízkostí krve žádný viny aneb pokuty skutkův nešlechetných na sebe nevztahuje. A protož, kteřížby se čeho dopustili, na ty toliko a na žádného jiného pokuty a trestání ať jsau vzkládána.

Nevinní trestáni býti nemají.

M. XV.

Císařové římští *Arcadius* a *Honorius* o tom takové vyřčení učinili: „Ustanovujem za právo, aby tu bylo trestání, kdežby se vina našla. Děti pak aneb přátelé toho, kterýžby se nějakého skutku zlého dopustil, pokuty za něho neponesau, to jest, syn nepravosti otce svého účastníkem nebude, a pomsty za otce svého neponese.“

Tu buď trestání, kde se vina najde. Syn pak za otce svého pomsty neponese.

M. XVI.

I. A jakož pokutau a trestáním pro vinu umrlého dědicové stěžováni býti nemají: tak také ani týž dědicové zisku požiti a aučastníci ho spravedlivě býti nemohau, z té rozuměj věci, pro kteraužby na otce jich ztrestání se vztáhlo.

Dědicové zisku míti nemohau z té věci, pro kterauž otec jich ztrestán jest.

II. Však, jestli žeby otec peníze obecní aneb jiné věci cizí do statku svého nenáležitě vnesl, k užitku svému je obrátil a tím statek svůj zlepšil: děti aneb držitelé statku jeho, na škodu jiných, sobě toho osobiti nemohau, ale mají z toho každému

právi býti; proto, že žádný podle práva s škodau a ublížením jiného bohatnauti nemá.

Otec, zlepší-li svůj statek cizími penězi, děti sobě toho osobiti nemohau, ale mají z toho každému právi býti.

M. XVII.

I. Při všelijakých hlavních přech, podle povah osob a případností jedné každé věci, trestání a pokuty pilně uvažovány býti mají, aby nětco přísněji a nětco mekčeji, nežby náleželo, konáno nebylo.

Pokuty podle povah osoby a případností jedné každé věci pilně uvažovány býti mají.

II. A předně, při pokutách a trestání toho šetřiti potřebí jest, aby větší pokuta aneb trestání nebývalo, nežliby se provinění a zaslaužení nacházelo.

Pokuta nebuď větší, nežli zavinění.

III. Nýbrž, při veykladu práv a na vzložení jistého a zaslaužilého na někoho trestání, všelijaké pokuty raději zmenšovány, uskrovňovány a poněkud změkčovány, nežli zjitřovány aneb přísně ztěžovány býti mají.

Nýbrž pokuty raději změkčovány, nežli zjitřovány býti mají.

IV. Také vždyckny více mírnosti, nežli přísného práva, všickni saudcové při těžkostech lidských povinni jsau šetřiti. Jakž *Constantinus* a *Licinius* císařové o tom takto ustanovili: „*Placuit in omnibus justitae aequitatisque scriptae potiorem esse autoritatem, quam stricti juris.*“ To jest: Chceme tomu, aby ve všech věcech více šetříno bylo spravedlivé, slušné a náležité mírnosti, nežli přísnosti práva, jakož o tom napřed *A. XXXVII.* položeno jest.

Neb více se šetřiti má náležitá mírnost, nežli práva přísnost.

M. XVIII.

Ve všech přech přísežní mají vždycky hotovější býti k zachování zdraví a při hrdle člověka, nežli k odsauzení jeho na smrt.

Přísežní vždycky hotovější býti mají k zachování při hrdle člověka, nežli na smrt k odsauzení.

M. XIX.

Honorius císař takto o tom nařídil: „V těch (řka) ve všech přech, na kteréžtoby se obzvláštně práva nevztahovala, nena-

cházela, vyslovena, ani napsána nebyla, tak se budeš povinen chovati, aby, zachovaje náležitau mírnost k spravedlnosti, náchylnější byl k milosrdenství, k slitování a k milosti potud, pokudžby osoby, příčiny, místa i také časové toho potřebovali."

II. Všemu pak tomuto tak se rozuměti má, když psaným právem ze jména na veystupky a přečinění lidská pokut vyměřených není a jich se nenachází. Než kdež jsau vysloveny, tu saudcové nemají vedle svého zdání lidi sauditi: ale podle vyměření právem pokut k lidem se chovati.

Saudce buď náchylnější k milosrdenství a k slitování, nežli k přísnosti, tu kdež práva psaného není. Podle pokuty právy vyměřené saudcové k lidem se chovati mají.

III. Také po učiněné veypovědi aneb vyřčeném orteli saudcové pokut a trestání měniti, ani jich k většímu ztížení aneb k zmenšení bez vrchnosti požívati nemají.

Saudcové po vyřčeném orteli pokut bez vrchnosti měniti nemají.

M. XX.

Obžalovaný z jakéhožkoli skutku a účinku ne hned za toho od lidí jmín a držán býti má, za jakéhožby jej původ aneb žalobník u práva položil; ale teprv, kdyžby potomně naň to bylo provedeno, a právo jej za takového odsaudilo, což se ne z domnění, ale z průvodův vyhledati má.

Obžalovaný ne hned po žalobě za zlého držán buď, ale teprva, kdyžby právo jej za takového odsaudilo. *Q. XXXIII.*

M. XXI.

Jakož zlí a škodliví účinkové bez trestání a pokut zanecháni býti nemají, proto, že právu náleží zlé přetrhovati, aby dobří pokoje užiti mohli: tak také, nežby trestání a pokuta na koho byla vzložena, vždycky prvé s velikau pilností saudcové povinni budau veystupky, viny a jiná prohřešení lidská vyhledati.

Vždycky prvé, nežliby pokuta na koho byla vložena, s velikau pilností vina buď vyhledána.

M. XXII.

Žádný bez pořádného vyslyšení ani trestán, ani odsauzen býti nemá; proto, že jest věc nespravedlivá, aby jedenkaždý své neviny požiti neměl, než hned beze všeho pořádného vyslyšení

a spravedlivého uvážení, k vůli nepřátel svých a někdy na nepravé zprávy, potupen aneb na smrt odsauzen býti měl.

Žádný bez pořádného vyslyšeni ani trestán ani odsauzen býti nemá.

M. XXIII.

Také dotklo-li by se pří hlavních, kteréžby se vztahovaly k ztracení cti, hrdla a statku, a slovau *causae criminales:* tu a při těch vší pilnosti a bedlivosti saudcové požívati a vinu neb nevinu ne z důmyslův ani zdání svých, ale z průvodův aneb odvodův stran dostatečných vyhledati povinni jsau. Nebo, kdež se takových těžkostí lidských dotýče a lidem o čest, o hrdlo, o statek běží, potřebí jest vyhledání převelmi bedlivého a průvodův dostatečných, světlých a patrných. *Regulare enim est, quod in criminalibus requirantur probationes luce meridiana clariores,* to jest, v hlavních a útrpných přech mají býti průvodové světlí a dostateční.

Kdež se cti, hrdla, statku dotýče, potřebí jest vyhledání převelmi bedlivého a průvodův neb odvodův dostatečných, světlých a patrných.

M. XXIV.

V velikých a na hrdla ztracení vztahujících se přech nesluší saudem kvapiti; proto, že kvapnost mnohé zavozuje. Staré přísloví jest: *Ad poenitendum properat, qui cito judicat.* K želení pospíchá ten, kdož saudy v kvapnosti vykonává.

V hlavních a útrpných přech nesluší saudem kvapiti. Nebo k želení pospíchá ten, kdož saudy v kvapnosti vykonává.

M. XXV.

Skutek aneb provinění, by bylo patrné a všem vůbec známé, však volal-li by se kdo k odvodu a k ukázaní neviny své: nemá mu toho žádné právo odepříti; ale povinni budau saudcové, každého volně vyslyšeti, ucha jednoho původovi a druhého obviněnému zanechajíce, tak aby strany obě před nimi se saudící oběma také ušima vysleychali.

Skutek by byl patrný a všem známý vůbec, však volal-li by se kdo k odvodu neviny své: nemá mu toho právo odepříti, než volně ho vyslyšeti, ucha jednoho původovi a druhého obviněnému zanechajíce.

M. XXVI.

K veystraze pak všechněm pokuty na některé veystupky lidské právy císařskými i obecním snešením stavův království

Českého uložené, krátce se tuto položí, aby jedenkaždý, v bázni boží trvaje, hleděl v povolání svém zůstati a tak přísných pokut uměl se uvarovati. Neb mezi níže položenými některými veystupky a zaviněními lidskými nacházejí se prohřešení taková, kteráž v právích slovau *crimina publica,* to jest, zavinění, veystupkové a neřádové obecní, zjevní a patrní, proti řádu a právu, vztahujíce se ke zlému a k záhubě nás všech vůbec. Z kterýchžto veystupkův obecních každý toho, kdožby se jich dopustil, ač chtěl-li by se *ad poenam talionis,* to jest, k pokutě odměnné aneb jednostajné zapsati, viniti moci bude. Však ti, jichžby se *in criminibus publicis* dotýkalo aneb přátel jich, nejsau povinni k pokutám odměnným se zapisovati; než mohau pořádem práva k vinným přikračovati, a je svobodně z skutkův škodlivých viniti, a pokut právem vyměřených proti takovým užiti.

Pokuty uložené na někderé veystupky lidské pořád se tuto kladau, aby každý, v bázni boží trvaje, hleděl v povolání svém zůstati a takových pokut se uvarovati. A jsau mezi těmito veystupky někteří neřádové obecní, z nichž každý viniti může, zapíšíc se k odměnné neb jednostejné pokutě; kromě těch, jichžby se dotýkalo aneb přátel jich.

M. XXVII.

Crimen laesae majestatis, to jest, kdyžby někdo usiloval o bezhrdlí své vrchnosti; aneb lstně přemeyšlel o zkázu své vlasti, o zkázu obecného dobrého, jakýmž pak koli spůsobem, skutkem aneb raddau to by před sebe bral; aneb žeby nepřátelům tajné rady pronášel, s nimi se puntoval, své vlasti obyvatele aneb spolu měšťany prozrazoval, nepřátely fedroval; summau, kdožby se za odpovědníka, zhaubci zemského aneb za nepřítele království tomuto postavil: ten takový za starodávna *perduellio* aneb *perduellis* slaul, to jest, zrádce. Takový zemský zhaubce hrdlo ztratiti má. Také na takového každý bude moci sáhnauti, jako zjevného psance aneb zjevného zhaubci zemského; neb ten takový ve všeckny pokuty, kteréž jsau o moci, již jest upadl.

Usiloval-li by kdo o bezhrdlí své vrchnosti aneb zkázu své vlasti a obecného dobrého, aneb žeby nepřátelům tejné raddy pronášel, je fedroval a své vlasti neb měšťany prozrazoval, a za nepřítele se tomuto království postavil: takový zrádce jest a hrdlo ztratiti má (ve všecky pokuty o moci upadl).

M. XXVIII.

Také kdožby tak srdce převráceného byl, žeby Pánu Bohu, stvořiteli svému, zlořečil aneb velebnosti božské utrhal, ten

slove *blasphemus et crimen laesae majestatis divinae incurrit*, jest hanebný jména božího a božské velebnosti ruhač, zlořečený člověk, a v pokutu upadne, kteráž nařízením božským taková byla, že měl ode všeho množství ukamenován býti. Nyní, kdožby se toho dopustil, žeby Pánu Bohu zlořečil, tomu každému jazyk teylem vytažen buď.

Kdožby Pánu Bohu, stvořiteli svému, zlořečiti aneb velebnosti božské utrhati směl: tomu každému ruhači a zlořečenému člověku jazyk týlem vytažen buď.

M. XXIX.

Adulterium, vel lex Julia, cizoložstvo, kteréž jest porušení lože cizího. A to cizoložstvo vlastně působí a děje se s ženau, kterážby muže svého měla, aneb muž zase, manželku svou vlastní maje, s cizí ženau by obýval. Pokuta hrdla ztracení.

Cizoložstva pokuta jest hrdla ztracení. A to jest porušení lože cizího.

M. XXX.

I. *Stuprum,* smilstvo, kteréž se vykonává tehdáž, kdyžby panna aneb vdova od někoho sprzněna byla. A děje se dobrovolně, to jest, kdyžby panna aneb vdova sama k tomu svolila. A pokuta na smilníky starodávní jest metlami ven z města vymrskání.

Smilstva pokuta metlami ven z města vymrskání. A to jest, když panna neb vdova dobrovolně sprzniti se dá.

II. Pakli násilně, to jest, kdyžby panny aneb vdovy mocí snižovány a o své poctivosti strojeny byly, aneb žeby na ně mocí saženo bylo, a ony byly by zavožovany, a slove *raptus*, to jest, násilné zajetí. *Seu stuprum violentum,* násilí aneb podav jest, kdyžby na ženu aneb pannu od někoho mocí a bezprávně bylo saženo, tak žeby násilným skutkem panna k porušení a žena poctivá o poctivost svau přijíti musila.

Ale jiná věc jest násilí neb podav.

M. XXXI.

I. A protož kdožbykoli na pannu aneb na vdovu poctivau mocí sáhl, ji jal, s sebau zavezl aneb zavedl, a potom jí násilí učinil: ten takový každý násilník mečem ztrestán, a byl-li by z osob lehkých, tehdy do kola vpleten býti má.

Kdoby na pannu neb vdovu poctivau mocí sáhl, ji jal a zavezl aneb zavedl, a potom jí násilí učinil: ten každý mečem ztrestán, a byl-li by z lehkých osob, tehdy do kola vpleten býti má.

II. A té pokutě poddáni budau i ti, kteřížby skutku tak nešlechetného jiným napomáhali.

(Do slova.)

M. XXXII.

Panna pak aneb žena v takovém neslušném násilníka svého předsevzetí, to jest tehdáž, kdyžby popadena aneb mocí k skutku hanebnému nucena byla, má křičeti a za pomoc křikem lidí žádati. Neb jestli žeby nekřičela, ale mlčela: tehdy v domnění by byla, že jest k skutku sama dobrovolně povolovala. Ale má křičeti aneb hned znamení svého násilí a porušení lidem předložiti a ukázati. A provedla-li by potomně před právem takový křik svůj i podávení svého znamení, jakožto ukrvavení, zedrání aneb strhání na sobě raucha: tehdy žalobu svau proti násilníku obdrží.

Panna anebo žena, když by mocí k skutku hanebnému nucena byla, má křičeti a za pomoc křikem lidí žádati, aneb hned znamení svého násilí a porušení lidem předložiti a ukázati, jakožto ukrvavení, zedrání, raucha, na sobě strhání.

M. XXXIII.

Však jestli žeby se které panně aneb ženě násilí dálo v místě dalekém a od lidí vzdáleném, jako v lese, na poli, na vinici, v místech pod zemí, to jest, v sklepích, v pinvicích a v jiných k těm podobných, v nichžto by křik a hlas její od žádného slyšán býti nemohl: tehdy táž panna aneb žena, byla-li by osoba poctivá a vždyckny po všeckny časy dobře zachovalá, a znamení jistá porušení aneb násilí svého žeby hned po takovém bezpraví lidem předložila, na takové své ublížení taužila, naříkala aneb plakala, aneb svého násilníka lidem z toho místa utíkajícího aneb jdaucího ukazovala, a to by potom také před právem provedla, takový její průvod při právě s dotvrzením její přísahy proti násilníku jejímu postačí; a násilník v té při padne.

Dálo-li by se panně anebo ženě poctivé násilí v místě, v němžby křik a hlas její od žádného slyšán býti nemohl: tehdy, jestli žeby znamení jistá násilí svého hned předložila, na to taužila a naříkala, násilníka z toho místa vycházejícího ukázala, takový průvod s dotvrzením její přísahy proti násilníku postačí.

II. Sic jináč nevěstkám a jiným nepoctivým ženám při takových věcech věřiti se nemůže, aby se jim jaká od koho násilí dáti měla a mohla; poněvadž předešle, poctivosti své nešetříce, s mnohými smilniti přivykly.

Nevěstkám aby se násilí dáti měla, věřiti se nemůže.

M. XXXIV.

Násilí se děje také i tehdáž, kdyžby panenka aneb dívčička, jsaucí ještě v letech dětinských, od někoho k sprznění a k porušení přišla. A takový skutek vpletením do kola aneb, při nejmenším, mečem ztrestán býti má.

Kdoby panenku neb dívčičku v letech ještě dětinských sprznil a porušil: bude do kola vpleten neb stat.

M. XXXV.

Ta pak panna aneb žena poctivá, kterážby násilí trpěla: poněvadž takové bezpraví proti její vůli se jí dálo, má od práva na své cti opatřena býti, aby tím od žádného potomně dotýkána nebyla.

Panna neb žena poctivá, násilím snížená, má býti od práva na cti opatřena.

M. XXXVI.

Jestli žeby ta panna aneb žena, kteráž z násilí sobě učiněného na někoho svobodného žalovala, k takovému svému násilníku před saudem dobrovolně přistaupila a sobě ho za manžela vzíti chtěla: má jí toho přílno býti. Avšak nicméně, pro opatření její na poctivosti, ten násilník vězením aneb peněžitau pokutau od práva ztrestán buď. Dítky pak jejich, v témž manželství potom zplozené, za pořádné držány buďte.

Panna nebo žena, chtěla-li by sobě násilníka svého za manžela pojíti: má jí toho přílno býti, však proto násilník vězením ztrestán buď; dítky pak jejich v témž manželství potom splozené za pořádné držány buďte.

M. XXXVII.

Přísežní aneb konšelé jednohokaždého města, kdyžby se jim znáti dalo aneb skrze hodnověrné lidi na ně vznešeno bylo, žeby některá panna pod právem jich k obtěžkání aneb k porušení přišla, mohau ji před sebe povolati a ženám poctivým dáti ji v saukromí ohledati. Pakliby se při ní toho nic nenašlo, a zpráva by o ní omylná byla: pannu na poctivosti opatří, a

kdož takovau zprávu na lehkost její činil, toho skutečně vězením aneb jinau pokutau potrescí.

Auřad, maje zprávu, žeby některá panna k porušení přišla, může ji dáti ženám poctivým v saukromí ohledati. Nebude-li při ní toho shledáno, na poctivosti se opatří, a kdo tu zprávu dal, ztrestán bude.

M. XXXVIII.

Též skrze ženy poctivé vyhledání let sirotka mladého pohlaví ženského, kdyžby se let aneb spravování statku dotklo, díti se má, a ne skrze pohlaví mužské, pro zachování studu.

Též skrze ženy poctivé vyhledání let sirotka pohlaví ženského, pro zachování studu, díti se má.

M. XXXIX.

Manžel svau manželku a otec svau dceru zastihl-li by v cizoložném skutku: tehdy oba, totiž cizoložníka i cizoložnici, zabiti může a žádné pokuty pro to neponese; než přísežných přivolaje, takovau nešlechetnost jimi obvede.

Manžel svau manželku, otec dceru zastihl-li by v cizoložném skutku: oba zabiti může.

M. XL.

I. Muž, maje živau manželku oddávanau, a od té ujda, jinau by sobě pojal a s ní se oddal: bude-li v tom shledán, sťat bude.

Muž, maje živau manželku, s jinau by se oddal, sťat bude.

II. A tolikéž se rozuměti má i o ženě, kterážby se vdala, majeci muže oddávaného ještě živého. Ta též pokutau stětím aneb za živa zahrabáním ztrestána buď.

Žena, majíci muže živého, kteráby se vdala, zahrabáním za živa ztrestána buď.

M. XLI.

Kdožbykoli z lidí pannau aneb ženau poctivau se pochlaubal a lidem ji v zlá domnění řečí svau dával, mluvě, žeby s ní nenáležitě přebývati, aneb ji s jinými svozovati měl, aneb co jiného k tomu podobného mluvil, a v zlau pověst tudy obláčel, a toho by neprovedl; i poněvadž více má věřeno býti panně a ženě, dobře zachovalé a na poctivosti své nezmařené, nežli jalovým řečem a všetečnému pochlaubání takového zlosyna i skutkům jeho; ačkoli práva ukládají, že pro slova a pro samé toliko řeči

(jakž jsau nářkové a hanění) lidé na hrdlích trestáni býti nemají: však nicméně takový utrhač poddán bude pokutě, aby mu předkem kus jazyku uřezán a potom on nicméně ven z města na věčnost vypovědín byl; proto, že věc jest ohavná, takovými nepravostmi se pochlaubati, a lidi zachovalé v ošklivost dávati a tau příčinau dobrý pokoj mezi lidmi rušiti.

Kdožby koli pannau aneb ženau poctivau se pochlaubal, žeby s ní nenáležitě přebývati, neb s jinými ji svozovati měl, a toho by neprovedl: předkem kus jazyku bude mu uřezán a potom z města na věčnost vypovědín.

M. XLII.

Lidé neužiteční, jakožto stupkové, čtveráci, bubeníci, pištci, židé, rasové, biřici, kajklíři, žebráci, chodci a jiní těm podobní lehkomyslní lidé dcer lidí dobře zachovalých, ani sirotkův, ani schovanic sami sobě, ani jiným k manželství zamlauvati, ani žádným vymyšleným spůsobem zavazovati, pod skutečným od práva trestáním, nemají. Neb ačkoli manželstva mají býti svobodná a beze všeho přinucení; na vůli zajisté jest každé panny, vdovy aneb sirotka, vdáti se aneb nechati; a jak k víře a ke křtu, tak také ani k manželstvu žádný nucen býti nemá: však městu i jednékaždé obci dobře nařízené na tom záleží, aby táž města i obce lidmi šlechetnými a dobře zachovalými naplňována byla. A protož v městech a při obcech dobře nařízených takoví nemají ovšem trpíni, ani s jinými dobře zachovalými lidmi srovnáni býti. Než v městech prací a služebností svau lidem vůbec z peněz posluhujíce, chtějí-li se takoví ženiti aneb vdávati, ať hledí rovné sobě osoby pojímati a s nimi se přízniti.

Lidé neužiteční a lehkomyslní, bubeníci, kejklíři, chodci etc. dcer lidí dobře zachovalých sami sobě ani jiným k manželství zamlauvati a zavazovati, pod skutečným od práva trestáním, nemají. Nebo města a obce mají lidmi šlechetnými a dobře zachovalými naplňována býti.

M. XLIII.

Přihodilo-li by se kdy, žeby panna aneb vdova, kterážby prvé poctivě se chovala, od koho obtěžkána byla; a potom ho z takového obtěžkání před právem k jeho svědomí obvinila, a některé slušné příčiny a potahy takového skutku nepořádného na něho by ukázala, tak žeby skrze ty a takové příčiny, domnění a potahy saudcům a právu u veliké podezření toho skutku obviněný upadl: tehdy, bude-li chtíti takového podezření prázden

býti, má a povinen bude obžalovaný, přísahau se očistiti, že jest s tauž N. žádného skutku tělesného a smilného neměl, a z čehož obviněn jest, toho ničehéhož s ní se jest nedočinil; a přísahau svau že neviny své v tom potvrzuje. Učinil-li by a vykonal-li by přísahu takovau, od žaloby na se učiněné osvobozen bude, a ta osoba ženská pro svůj nepořád ztrestána buď. Pakliby obžalovaný toho nevykonal, aneb vykonati nechtěl: tehdy takovým skutkem té osobě bude povinen, a jestliže svobodný jest, má ji za manželku pojíti. Pakliby ten manželku měl, v pokutu cizoložstva upadne.

Panna neb vdova, kterážby se prvé poctivě chovala, bude-li obtěžkána a z obtěžkání koho viniti a potahy některé by toho ukázala: tehdy obžalovaný, bude-li chtíti podezření prázen býti, přísahau se očistí, a ona ztrestána bude. Pakliby obžalovaný přísahy vykonati nechtěl, vinen zůstane. A jestli svobodný jest, má ji za manželku pojíti. Pakliby prvé manželku měl, v pokutu cizoložstva upadne.

N. I.

Incestus, neřádné sjití aneb obcování osoby pohlaví mužského s osobau pohlaví ženského krví aneb příbuzenstvím sobě spojených, kdyžto se (jakž obyčejně říkáme) krev krve dotýká. A větší pokutau, nežli pro cizoložstvo, ti, kdož se toho dopauštějí, ztrestáni býti mají.

Neřádné sjití osob obojího pohlaví, krví nebo příbuzenstvím sobě spojených, když se krev krve dotýká, tíže se ztresce, nežli cizoložstvo.

N. II.

I. *Lenocinium,* svodové, kteříž se spůsobí prostředkem lidí zlých a nešlechetných, jako skrze židy a baby svodnice, návodem, auplatkem a rozličným spůsobem. Když panic, panna, vdova aneb manželka skrze mužské aneb ženské pohlaví a jiné svodnice k tomu namluveni a přivedeni bývají, že se nad poctivostí svau zapomenau: na kohožby to z obojího pohlaví shledáno bylo, pokutau hrdla ztracení ztrestán bude.

Kdožby z obojího pohlaví v tom, an by pannu, vdovu, manželku s někým svedl, žeby se nad poctivostí svau zapomenul, shledán byl: pokutau ztracení hrdla ztrestán bude.

II. A též se rozuměti má i o těch mužského pohlaví svodnících, kteřížby ženy a dcery své vlastní z auplatkův aneb za jakýmižkoli jinými příčinami v nepravost jiným poddávali, aneb

chtěním přehlédali, žen svých netrestali a, jako říkajíc, skrze prsty tomu se dívali.

Též se rozuměti má o tom, kdožby ženu nebo dceru svau z auplatku nebo za jinými příčinami někomu v nepravost poddal, anebo chtěním to přehlídal a skrze prsty tomu se díval.

N. III.

I. *Vis publica seu violentia*, moc aneb zjevné násilí. A mocí jeden na druhého sáhati nemá, než každý povinen jest a má živ býti právem. Pakliby kdo, jsa obyvatel v království Českém a poddaný králi Jeho Milosti, v témž království, v mírné a pokojné zemi, za řádu a práva v hrady, v tvrze, v města a v městečka, v vesnice, v dvory dědičné, manské, zápisné, v domy, v vinice, v zahrady aneb v jakéžkoli jiné statky, mocí, to jest, bez pořádu práva, tomu, kdožby toho v držení byl, ano by řád a právo šlo, se uvázal; aneb kdožby koho v odpovědi aneb bez odpovědi mocí a násilím, když práva jdau, vezma k němu jako k nepříteli příčinu, jal; aneb kdožby ohněm v mírné a pokojné zemi za řádu a práva, buď ten odpovědník aneb nebuď, zemi hubil a zjevně pálil; aneb kdožby komu odpověděl, by pak v té odpovědi nic neučinil; item kdožby komu lidi zajímaje a bera šacoval, rybníky zkopával, na koho v stráži stával, chtě jej jíti, škodu mu na zdraví učiniti aneb jej zamordovati, aneb na koho z aumyslně šel aneb jel, chtě jej zamordovati aneb zraniti, by mu pak žádné škody neučinil, ani ho nezranil; a to dostatečně bylo by naň provedeno na schválení saudu podle práva: tehdy ten každý napřed čest, hrdlo ztratí, a statek jeho na Jeho Milost Královskau připadne. A takový jmín i držán býti má za psance, žádného práva proti žádnému užiti nemaje, a zase ke cti na věčné časy nižádným právem duchovním ani světským navrácen býti nemá.

Mocí jeden na druhého sáhati nemá. Moc pak aneb zjevné násilí jest, kdoby se za řádu a práva v jakýkoli jiný statek mocí tomu, kdožby ho v držení byl, uvázal. Anebo někoho, když práva jdau, jal. A nebo zemi hubil a pálil. Též někomu odpověděl, by pak v té odpovědi nic neučinil. Aneb lidi bral a šacoval, rybníky skopával, na někoho v stráži stával, chtě jej jíti aneb jej zamordovati, aneb na někoho zaumyslně šel nebo jel, chtě jej zamordovati neb zraniti, by mu pak žádné škody neučinil. Na kohoby to provedeno bylo, ten čest, hrdlo ztratí a statek na J. M. K. připadne, a má za psance držán býti, žádného práva proti žádnému užiti nemá.

II. A kdožkoli čest ztratí a cti odsauzen bude: s takovým každý má se vystříhati kvasiti, jako s zrádcím.

(Do slova.)

N. IV.

I. Komužby se pak král Jeho Milost pro dotčené pokuty, aneb někdo na místě Jeho Milosti Královské, v statek uvázal: tehdy, byly-li by na tom statku které předešlé závady aneb dluhové spravedliví, aneb žeby kdo za toho, kdožby v pokutu upadl, slíbil, ti a takoví před králem Jeho Milostí spravedlivostí svých požiti mají.

Závady, na statku králi J. M. propadeném, předkem svedeny býti mají.

II. A kdožby pod svěřením aneb jakýmkoli fortelem čí statek k sobě přijal, ježtoby jej králi Jeho Milosti propadl aneb propadnauti měl pro kteraužkoli vinu: že má k němu hledíno býti jako k tomu, kterýž jest v tu pokutu, jako o moc, upadl.

Kdožby čí statek pod svěřením neb jakým fortelem k sobě přijal, ještoby jej králi J. M. propadl, nebo propadnauti měl: ztrestán má býti jako ten, kdo se moci dopustil.

N. V.

Než kdožby někomu řekl: „Měj na mne péči, když se s tebau shledám, bíti tě budu": tehdy ten, komužby tak mluveno bylo, má k němu dva člověky dobrá zachovalá z kteréhokoli stavu poslati a na něm se toho dotázati: „Zná-li se k tomu, žeby mu odpověděl." Sezná-li se, že odpovídá, má se k němu jako k odpovědníku zachovati. Pakliby řekl, že „jsem to z hněvu mluvil", nemá proto naň žádné péče míti. Pakliby přes tu řeč skutek učinil, již jest moc učinil.

Kdoby komu řekl: „Měj na mne péči, když se s tebau shledám, budu tě bíti": tehdy ten má k němu dvě osoby poslati z kteréhokoli stavu a jeho se zeptati: „Zná-li se, že mu odpověděl." On sezná-li se, že odpovídá, má se k němu jako k odpovědníku zachovati. Pakliby řekl, že to z hněvu mluvil, nemá naň péče míti. Pakliby on skutek přes tu řeč učinil, již jest moc učinil.

N. VI.

Kdoby koho z moci obeslal a ji na něho neprovedl: ten dvě neděle aby u vězení seděl a pauštín nebyl, lečby obeslaný jej z té pokuty propustil. Však obeslaného povinen bude od-

prositi, jakž právo o nářku cti vyměřuje, a k tomu padesáte kop grošův Českých i s škodami, kteréžby obeslaný pro to vzal, a cožby jich tak provedl, povinen bude tomu, kdož práv proti němu ostál, dáti a zaplatiti; a to od průvodu konečně ve dvau nedělích pořád zběhlých.

Kdo z moci obešle a jí neprovede, má dvě neděle u vězení seděti, obeslaného, jakž právo o nářku vyměřuje, odprositi, k tomu padesáte kop grošův Českých dáti, a nad to škody zaplatiti.

N. VII.

Práva v ošklivosti mají všeckny násilníky a ty, kteříž mimo řád a právo moc a svau vůli nad jinými provozují. A protož žádný sám sobě práva mocí nedopomáhej. Ani věřitel nad svým dlužníkem moci neprovozuj; než každý dlužníkem svým se ujistiti aneb jej ku právu dáti může. Pakliby kdo sám o své ujmě, a ne prostředkem práva, dluhu aneb jaké jiné spravedlnosti rukau a mocí svau na jiném sobě dobýval a dlužníku svému mocí z rukau statek vydíral, a to naň provedeno bylo: ten a takový o svau spravedlnost přijde a pokutau vedle spravedlivého uvážení a zaslaužení svého ztrestán bude. Jakož o tom *G. IV.* také položeno jest.

Jestli žeby kdo sám o své ujmě dluhu neb jiné spravedlnosti rukau a mocí svau na jiném sobě dobýval, a dlužníku svému mocí z rukau statek vydíral, a to provedeno bylo: ten takový o svau spravedlnost přijde a pokutau vedle zaslaužení ztrestán bude.

N. VIII.

Jestli žeby křik zšel, anebo dáno bylo věděti, žeby vpádem nepřátelé, do země vskočíce, laupežem, ohněm aneb jakžkolivěk škody činili, někoho zranili, zabili aneb jali: tehdy všickni takové nepřátely honiti máme. Pakliby kdo nehonil, nýbrž takové škůdce fedroval, a to naň provedeno bylo: tehdy ten a takový aby na hrdle trestán byl.

Zhaubcův a škůdcův zemských, slyše pokřik, kdoby honiti nechtěl, nýbrž je fedroval: ten buď na hrdle trestán.

N. IX.

Také kdožby lidi rozpakoval a honiti nepřátel zbraňoval, pohrůžky pro honění lidem sedlským i jiným čině, a veystrahy nepřátelům dával: ten každý, jakožto zhaubce zemský a nepřátel království tohoto fedrovník, hrdlo ztratiti má.

Kdožby lidí rozpakoval, nepřátel honiti nedal, pohrůžky pro honění činil, nepřátelům výstrahy dával: hrdlo ztratiti má.

N. X.

A jakž zhaubce zemské, tak i zločince i zloděje, kdyžby k šturmu udeřeno bylo a pokřik zšel, aneb žeby věděti dáno bylo, všickni honiti máme. A kdožby koli takového zločince aneb zloděje kdekoli a na kterémkoli místě jal: nemá to jeho cti a dobré pověsti ke škodě ani k ujmě žádnému býti. Nýbrž kdožby koho v tom dotýkal, přičítajíc mu to, jakoby tím nětco nepoctivého učinil, a naň to usvědčeno bylo: ten a takový to, což jest koho v čem dotýkal, aby jemu napravil, tak že, cožkolivěk mluvil, že jest v hrdlo lhal, a dvě neděle u vězení bez milosti seděl a padesáte kop grošův Českých tomu, kohožby dotýkal, aby dal i s škodami na to vzešlými, cožby jich spravedlivě provedeno býti mohlo.

Zločince a zloděje, kdyby k šturmu udeřeno aneb věděti dáno bylo, všickni honiti máme. A kdožby koli takového zločince jal, to jemu k ujmě poctivosti býti nemá. Nýbrž kdoby koho v tom dotýkal, aby mu to napravil, tak že, což jest kolivěk mluvil, že jest v hrdlo lhal, u vězení dvě neděle seděl, k tomu pokuty dal padesáte kop grošův Českých, a škody vynahradil.

DE INVASIONE ÆDIUM
seu vi privata.

O kvaltu, veyboji a autoku.

N. XI.

Práva pokládají, že všelikteraká moc, násilí a bezpraví úhlavní nepřítel jest spravedlivosti. A protož, kdožbykoli na dům aneb jiné obydlí druhého zbrojně s ručnicí, s kuší, s mečem aneb s jakaužkoli jinau zbraní, k aurazu lidskému se vztahující, útok z všetečnosti a z nějaké své drzosti učinil, dvéře na někoho mocí vyrazil, a v tom takovém svém nepořádném předsevzetí vůli nad hospodářem téhož domu aneb čeládkau jeho provedl; na něho zavřeného mocí se dobýval; aneb, vskoče nenadále s braní do domu, hospodáře a čeládku jeho rval, bil,

poličkoval, sekal, mordoval a svau vůli jak pakkoli provozoval; a toby naň prokázáno bylo: ten a takový, by pak od takového jeho bití aneb zranění žádný neumřel, pokutau hrdla ztracení i s pomocníky svými, kteřížby mu takové nešlechetnosti nápomocni byli, ztrestán buď; proto, že pomocníci s činiteli jednostejnau pokutau trestáni býti mají.

Kdožby s zbraní na dům autok učinil, dvéře vyrazil, na někoho zavřeného mocí se dobýval, hospodáře neb čeládku jeho zbil, a vůli svau nad nimi provedl: ten a takový, by pak žádný od jeho zbití neumřel, na hrdle má i s pomocníky svými ztrestán býti; proto, že pomocníci s činiteli jednostejnau pokutau trestáni býti mají.

N. XII.

I ten, kterýžby se za utíkajícími s braní sháněl, a utíkající žeby do nětčího domu aneb svého vběhl a dvéře po sobě zavřel, a on na něho by se dobýval aneb braní svau do dveří aneb pod dvéře, i sic jinák, skrze díry bodl; a toby naň prokázáno bylo: za autočníka jmín a držán bude a o hlavu přijíti má.

I ten, kterýby se za utíkajícím s zbraní sháněl, a utíkající do domu kterého koliv vběh a dvéře po sobě zavřel, on pak braní svau do dveří neb pod dvéře bodl: za autočníka jmín bude a o hlavu přijíti má.

II. Než jestli žeby v tom shánění aneb, uhoně jej v domu nezavřeném, zranil, aneb bez dobývání na něho do domu a bodení braní na dvéře, maje k tomu tak příčinu hodnou, ku příkladu, jsa prvé od něho zsekán a zraněn, jeho by zabil aneb zranil: za autočníka položen nebude.

Než jestli žeby, uhoně jej, v domu nezavřeném zranil, aneb bez dobývání na něho do domu a bodení braně na dvéře, maje k tomu příčinu hodnau, jeho by zabil nebo zranil: za autočníka položen nebude.

N. XIII.

Žena, obávající se bití muže svého, jestli žeby do domu otce svého aneb přátel svých utekla; a muž, za ní přijda, chtěl by ji odtud vyzdvihnauti; a muži v tom by se překážka dála, tak žeby někdo proto od něho v tom domu bit aneb zraněn byl: tehdy, poněvadžby muž ten ne úmyslem zlým, ani příčinau vykonání kvaltu, veyboje aneb autoku, do takového domu v prchlivosti vešel, ale toliko za příčinau pojetí a odvedení zase s sebau manželky své, za autočníka položen býti nemá. Než bitím,

zraněním aneb jiným skutkem, kterýžby nad někým vykonal, vedle práva vinen bude a z toho každému práv býti musí.

Muž, chtěje manželku svau z domu otce jejího neb přátel, do kteréhožby utekla, vyzdvihnauti, v tom by někoho zranil: za autočníka držán býti nemá. Než skutkem, kterýžby vykonal, vinen bude.

N. XIV.

I. A též se rozuměti má i o rodičích, kdyžby své děti, poručníci své sirotky, hospodáři svau čeládku z obydlí cizích vyzdvihovati a k sobě je přijímati chtěli. Cožby se tu při takovém vyzdvihování od nich přihodilo, to ne za autok a kvalt držáno ani počteno býti má. Ale veystupek ten jedenkaždý, kterýžby se při tom zběhl, má v jistau při právě formu aneb žalobu potom uveden býti. Jako. Jestli by při tom kdo od toho muže, od rodiče, od poručníka, od hospodáře nařčen, zhanín, zraněn, ubit, upoličkován a urván byl: tehdy z nářku, z hanění, z ubití, z poličkování, z urvání jednohokaždého toho viniti může, a dotkne-li se víc, než jednoho veystupku, opatření i pokuty od práva z jednohokaždého aneb pro jedenkaždý žádati.

Též se rozuměti má o rodičích, kdyžby své děti, poručníci své sirotky, hospodáři svau čeládku, z obydlí cizích vyzdvihovati chtěli. Co by se tak od nich přitrefilo, nemá za autok a kvalt přičteno býti. Než bude-li více při tom veystupkův, než jeden: má se z každého zvláště viniti, z hanění, z bití etc.

II. Zavinění a veystupek, kterýž v sobě rozličná a rozdílná ublížení nese, ne jednau, ale rozličnau i také rozdílnými pokutami ztrestán býti má. Nebo na dvojnásobní zavinění není za dostatek jedinké toliko ztrestání.

Kolikero jest zavinění, tolika pokutama má ztrestáno býti. Nebo na dvojnásobná zavinění není za dostatek jedinké toliko trestání.

N. XV.

Ta pak vina a veystupek autoku na dům velmi těžce se při právě váží. A dům tuto rozuměti se má, buďto žeby kdo v svém vlastním domu bydlel, nebo-li v nájemném, aneb žeby jemu někdo bytu darmo v svém domu a v jakémžkoli jiném obydlí přál.

Dům, kde se autoku dotýká, rozuměti se má obydlí buď hospodáře v domu vlastním, nebo nájemníka.

N. XVI.

Při všelijakém násilném a bezprávném skutku, kterýž se násilím lidem děje, každému náleží se hájiti a svému násilí brániti. A protož autočník bude-li v svém nenáležitém předsevzetí od toho, nad nímž svau vůli sobě provesti chtěl, zabit: právo před pokutau vraždy takového osvobodí. Nebo práva toho jednomukaždému propůjčují, aby moci mocí svau, násilímu násilím svým odpírati mohl.

Práva toho každému propůjčují, aby moci mocí svau a násilímu násilím svým odpírati mohl. Protož autočník, bude-li zabit, sám sebau vinen bude.

N. XVII.

Žádný rychtáři a právu mocí odpírati, ani na právo mocí sáhati nemá. Kdožby se toho dopustil, a to by naň usvědčeno bylo, za odbojníka práva usauzen bude. Kteréhožto pokuta jest hrdla ztracení.

Žádný rychtáři a právu mocí odpírati, ani na právo mocí sáhati nemá. Kdožby se toho dopustil, za odbojníka právu usauzen bude. Kteréhož pokuta hrdla ztracení.

Tito artikulové za veytržnost se pokládají, kteráž slauti může vis privata.

N. XVIII.

Kdožby na čí grunty přišel, aneb přijel, aneb na místě svém vyslal, a na těch gruntech jakau škodu učinil na čemžkoli, ješto by těch gruntův v držení, v užívání, ani pánem jich nebyl.

Kdo na cizí grunty přišel, přijel, neb na místě svém vyslal, a na nich škodu učinil na čemžkoli, ještoby těch gruntův v držení, v užívání, ani pánem nebyl.

N. XIX.

Kdožby s pomocníky svými, aneb sám svau osobau, zaumyslně kdežkoli na koho braně své dobyl, aneb tauž braní naň vyhodil, chtě jemu uškoditi, aneb žeby jeden druhého bil, by pak neokrvavil, aneb suchými ranami jeden druhého ubil, nemaje k tomu hodné příčiny.

(Do slova.)

N. XX.

Kdožby koho zranil aneb zsekal, aneb za ním se s dobytau braní sháněl, bez příčiny hodné.

(Do slova.)

N. XXI.

Kdožby koho zaumyslně s koně strhl aneb srazil.

(Do slova.)

N. XXII.

Kdožby kterého posla, ježto by v poselství k komuž pak koli šel, zbil, listy mu odjal aneb je otevřel, bez hodné a slušné příčiny.

(Do slova.)

N. XXIII.

I. Kdožby pod obesláním aneb zašlau pří na koho půtku učinil, jej bil aneb bíti chtěl.

(Do slova.)

II. Z kteréžto veytržnosti může každý skrze vznešení na právo pro takové ublížení žalovati aneb viniti před tím právem, před nímžby pře zašla. To pak právo bude povinno, předkem a nejprvé takovau věc jemu k nápravě přivesti. A nicméně potom na při hlavní rozsudek spravedlivý učiniti.

Z kteréžto výtržnosti může každý skrze vznešení žalovati. A právo povinno jest, předkem jemu takovau věc k nápravě přivesti, a potom rozsudek na hlavní při učiniti.

N. XXIV.

Kdožby se komu v řeky, v potoky, dědiny, lauky, lesy svévolně bez vědomí toho, čížjsau, uvázal aneb gruntův jeho mu užívati nedal a v ně se vkládal; kromě artikulův o moci jinde vyměřených.

Kdožby se komu v řeky, potoky, dědiny, lauky, lesy svévolně, bez vědomí toho, čížjsau, uvázal, aneb gruntův mu jeho užívati nedal a v ně se vkládal; krom artikulův o moci.

N. XXV.

I. Kdožby koli veytržnosti se dopustil, na toho každého buď rozsudek učiněn podle spravedlivého saudcův uznání a velikosti skutku veytržného.

Kdožby se koli veytržnosti dopustil, na toho buď rozsudek učiněn podle spravedlivého saudcův uznání.

II. Než, jestli žeby původ veytržnosti v při městské podle práva neprovedl: tehdy obeslanému škody, cožby jich pro tu při vzal a je pokázal, zaplatiti a k tomu pět kop grošův Českých pokuty dáti povinen bude. Pakliby té summy neměl, tehdy dvě neděle aby u vězení odseděl.

Původ, neprovede-li veytržnosti, obeslanému škody zaplať a k tomu pět kop grošův Českých pokuty dej. Nemáš-li jich, dvě neděle u vězení odseď.

N. XXVI.

A stala-li by se komu jaká veytržnost aneb pych od čeledi čí aneb služebníka: tehdy ten, komuž se ublížení stalo, pána jich skrze ceduli aneb poselství dotázati se má, s jeho-li vůlí aneb poručení to se stalo. Přiznal-li by se, že s jeho, tehdy ku pánu o to hledíno buď. Pakliby odepřel, tehdy k čeledi jeho bude moci pořádem práva se přikročiti.

Veytržnosti dopustí-li se čeledín neb služebník nětčí; a pán, maje k sobě o to poselství ceduli řezanau, přiznal by se, že s jeho vůlí to se stalo: tehdy ku pánu buď o to hledíno. Pakliby odepřel, tehdy k čeledi.

N. XXVII.

I. *Homicidium,* vražda aneb mord, kterýž se vykonává mocí a skutkem, aneb trávením, a rozličnými kauzly.

Vražda aneb mord vykonává se mocí a skutkem, aneb trávením, a rozličnými kauzly.

II. A každý mord dělí se na dvé. To jest, aneb že mord bývá vykonán na tom, kdož nám krví spojen není, a slove *homicidium.*

III. Aneb že někdo z krevních a z blízkých přátel zabíjí svého přítele krevního, jako bratr bratra svého vlastního, a to slove *parricidium.*

Každý mord dělí se na dvé. Neb se zamorduje ten, kdo nám krví spojen není. Neb se zamorduje přítel krevní, jako bratr od bratra.

IV. Kteréhožto pokuta taková od starodávna u Římanův byla, že takový vražedlník do pytle se psem, s kohautem, s hadem a s vopicí zašit a do moře aneb do jiné vody uvržen býval.

My, šetříce obyčeje a pořádku království Českého, při vraždách a mordích takto se podle práva chovati budeme.

A pokuta u Římanův na takové těžká byla, že takový vražedlník do pytle se psem, s kohautem, s hadem a s vopicí zašitý do vody uvržen býval.

N. XXVIII.

I. Vražda nic jiného není, než když člověk člověka v půtce aneb v svádě zabí.

Vražda jest, když jeden druhého v půtce aneb v svádě z hněvu zabí.

II. Jest pak nemalý rozdíl v jazyku našem Českém mezi vražedlníkem a mordéřem. Neb mordéř vlastně slove a jest ten, kterýž, když druhého zabí, to, což při něm najde, od něho pobéře. A skutek ten má k sobě obyčejně připojenau laupež. Avšak ten, kterýž, nezabijíc člověka, statek druhému pobeře, z šatův ho svleče, oblaupí, laupežník toliko slove.

Mordýř, když zabije koho, co při něm najde, od něho pobeře. Laupežník pak, nezabijíc člověka, šaty s něho beře a ho laupí.

III. Ale vražedlník vlastně slove ten, kterýž v půtce neboližto z hněvu, v sváru dle pomsty druhého zabíjí.

IV. Také mordéř slove i ten, kterýž na zemi, na lavici, na posteli ležícího, za stolem sedícího aneb spícího, v lázni se myjícího, krom půtky, zabijí.

Také mordýř jest, kterýž na zemi, posteli, lavici ležícího, za stolem sedícího aneb spícího, v lázni se myjícího, krom půtky, zabíjí.

V. Též, když hospodář podruha aneb hostě, a zase podruh aneb host hospodáře, proto, aby mu statek pobral, udáví, urdausí aneb jakkoli jinák o hrdlo připraví, mordéř slove.

Též, když hospodář podruha anebo hostě, a zase podruh anebo host hospodáře, aby mu statek pobral, udáví, urdausí, aneb jakkoli jinák o hrdlo připraví, mordéř slove.

N. XXIX.

Item, za mordéře počten býti má, kterýžby koho z ručnice bez příčiny hodné postřelil, aneb, prostřeliti chtěje, z ručnice k němu, nalože kohautek na práchovnu, spustil a zapálil, by pak toho, k komuž tak směřil, nezabil. Neb v nešlechetnostech všelijakých netoliko skutkové, od jedněch nad druhými vykonaní,

ale také zlí aumyslové, by k vykonání ještě nepřišli aneb pro překážky přijíti nemohli, právy se trescí.

Za mordéře počten býti má, kterýžby koho z ručnice bez příčiny hodné postřelil, aneb postřeliti chtěje, z ručnice k němu, přilože kohautek na práchovnu, spustil a zapálil, by pak toho, k komuž tak směřil, nezabil. Neb v nešlechetnostech netoliko skutkové vykonaní, ale zlý úmysl, by pak k vykonání nepřišel, právy se trestce.

N. XXX.

I. Též také, kdožbykoli, auklady aneb zálohy někomu stroje, na něj očekávaje, číhaje, z aumysla jej zabil aneb zabiti chtěl, by pak pro některé překážky i nezabil, za mordéře počten bude a pokutu mordéře ponese.

Též také, kdožby, auklady někomu stroje, na něj číhaje, z aumysla jej zabil aneb zabiti chtěl, by pak nezabil, pokutu mordéře ponese.

II. Kterážto taková jest, že mordéř takový aukladný má předkem k koni přivázán, potom po ulicech smýkán býti. Kdyžby pak na rozhrání přivlečen byl, od popravci mají mu kolem hnátové zpřeráženi býti; on pak, jsa roztažen aneb vpleten do kola, má k hrůzi a k přestrašení jiných mordéřův s týmž kolem vyzdvižen býti.

Mordýř aukladný má předkem k koni přivázán, potom po ulicech smýkán býti a potom do kola vpleten.

N. XXXI.

I. Kdožby druhého z aumysla zabil, mečem ztrestán buď, jakéhožby pohlaví ten a povolání byl.

Kdožby druhého z aumysla zabil, mečem ztrestán buď.

II. Krom toliko těch, kteřížby let dospělých aneb rozumu zdravého neměli. Však člověk, let dospělých nedojda, jestli žeby koho z aumysla zabil aneb jaké jiné nešlechetnosti se dopustil: tehdy vedle zásluhy své a velikosti skutku, kteréhož se dočinil, též také vedle spravedlivého přísežných uvážení pokutau spravedlivau ztrestán buď. *Infans enim et furiosus, si hominem occiderit, legis Corneliae non tenetur. Cum alterum innocentia consilii tuetur, alterum fati infelicitas excusat. Furiosus enim ipso furore satis punitur.*

Kromě toliko těch, kteříby let dospělých aneb rozumu zdravého neměli.

III. A tak vražedlníka pokuta jest mečem ztrestání, mordéře úkladného do kola vpletení, laupežníka pak aneb zloděje obyčejná provazem, aneb jakžby příčiny hodné v tom uznány a na něho shledány byly.

A tak vražedlníka jest pokuta mečem ztrestání, mordéře aukladného do kola vpletení, laupežníka a zloděje provazem obyčejná.

N. XXXII.

Kdožby na někoho navozoval, velel i rozkazoval, a aby jej zabili, radu dával, o bezhrdlí druhého auplatky činil, a naň by to bylo shledáno: ne pokutau vraždy, ale pokutau mordéřskau podle práva ztrestán buď.

Kdoby na někoho navozoval a o bezhrdlí druhého auplatky činil: pokutau mordéřskau ztrestán buď.

N. XXXIII.

Za vražedlníka také i ten jmín a držán býti má, kdož aumysl měl aneb má zabiti, by pak skutku takového (to jest, zabití) nevykonal, aneb pro překážku nějakau vykonati nemohl; ale toliko žeby toho, kohož měl aumysl zabiti, ochromil, zranil aneb okrvavil.

Za vražedlníka držán býti má, kdoby aumysl měl nebo má někoho zabiti, by pak nezabil, než toliko ho vochromil, zranil neb okrvavil.

N. XXXIV.

Také netoliko ten zabíjí, kterýž skutek nad jiným provozuje, ale také ten a ti, kdož a kteříž zabiti velejí, příčiny k vraždě dávají. Nebo v zlých činech a skutcích ne k skutku, ale k vůli hřešících se patří.

Ten a ti také zabíjejí, kdož a kteříž zabiti velejí, příčiny k vraždě dávají. Neb v zlých skutcích k vůli hřešících se patří.

N. XXXV.

I. Za zabitého i ten také držán býti má, kterýžby jakaužkoli braní, dřevem aneb čímžkoli jiným jsa škodně uražen, od takového aurazu z světa sešel.

Za zabitého držán býti má, kterýž dřevem aneb čímžkoli jiným uražen, od takového aurazu by umřel.

II. Též, kdožby, jsa škrcen, rukama bit, nohama šlapán aneb rdaušen, též za vlasy smeykán a hlavau o zem tlučen byl,

a tak od takového zbití potom žeby z tohoto světa sjíti musil, se zabíjí.

Též, kdožby jsa škrcen, nohama šlapán a jakkoli bit, žeby od toho zbití z světa sešel, se zabijí.

III. Také zabíjí ta, kteráž plod z sebe vyhání, aneb týž plod jakýmž pak koli spůsobem v sobě udušuje a mrtví. Též, kteráž do záchodu, do studnice aneb jinám svůj plod mece a hází.

Také ta zabíjí, která plod z sebe vyhání, anebo plod v sobě udušuje a mrtví. Též, kderáž svůj plod do studnice neb jinam hází.

N. XXXVI.

Mordové rozličnými spůsoby aneb prostředkem rozličných příčin se vykonávají, jako trávením, kauzly skrze baby, jenž traňky z jiných plod vyhánějí, jed skupujíce lidem ho dodávají, studnice nakažují, rozličnými kauzly lidi suší, dobytky jich moří. A v jakémžkoli jiném spůsobu od jedněch nad druhými aukladně a lstivě mordové se vykonávají: ti všickni, kdyžby k vyhledání přišli, pokutami podle uvážení účinku jednohokaždého ztrestáni býti mají.

Mordové rozličnými spůsoby se vykonávají, trávením, kauzly, traňky, jedy, studnic nakažením, lidí kauzly sušením etc. Ti všickni, kdyby k vyhledání přišli, pokutami podle uvážení účinku jednohokaždého ztrestáni býti mají.

N. XXXVII.

Přihází se častokráte, že skutek vraždy zbíhá se mezi osobama toliko dvěma bez přítomnosti lidí; a potom, jsa z vraždy ten obviněn, hájí se, že se musil brániti násilí svému, a nemaje čím své neviny potvrditi, v nebezpečenství zůstává. I kdyžby se koli taková věc přihodila, a jeden druhého by zabil, a pravil, že jest to dle ochrany svého života, a bráně se násilí svému, učiniti musil, ale že jest při tom žádný nebyl, jímžby to provesti mohl: přísežní všech *circumstantií,* to jest, příčin při tom skutku zběhlém pilně a bedlivě pováží, jaké zachování toho bylo a jest, kterýž skutek ten provedl, i také toho, kterýž zabit jest; jaká toho příčina byla, že jest se on té chvíle v tom místě s ním sešel; stal-li se jest tu jaký pokřik; ten, kdož jest zabit, měl-li jest rány po předku čili po zadu; také-li jest tento zraněný; měl-li jest jakau prvé s ním nevoli;

po vykonaném skutku hned-li jest těm, kdož se k tomu přitrefili, oznamoval o příhodě své, čili jest utíkal a takového skutku zatajiti chtěl. A tak summau, těch i všech jiných příčin k těm podobných pilně považíce, seznají-li, že jest se začátek půtky od zabitého státi musil: nicméně k očištění neviny obviněnému přísahu najdau, kterauž on, ač chce-li vraždy prázden býti, povinen bude v těchto slovích vykonati.

Při mordu, toliko mezi dvěma vykonaném, velmi pilně příčin a *circumstantií* mnohých šetříno má býti. A najde-li se, že se začátek půtky od zabitého stal, nicméně obviněnému přísaha nalezena bude.

N. XXXVIII.

„Já N. na tom přísahám Pánu Bohu všemohaucímu i všem svatým, že v pondělí po svatém Martinu léta etc. okolo hodin etc. na místě etc. nebožtíkovi Janovi hájiti sem se musil. Kterýžto prvé na mne braně své dobyl a mně na zdraví mém škodu udělati chtěl, nutě se na mne etc. Já pak, chráně se před jeho násilnau mocí, jej jsem zsekal, probodl etc. A toho skutku nad ním jsem neprovedl pro žádnau předešlau nechut aneb záští; ani proto, abych se nad ním vymstiti aneb jaké předešlé křivdy své litovati měl: než toliko proto a pro tu samau příčinu, že jsem se jemu brániti musil. A to že jest pravda, Pán Bůh mi toho pomáhej i všickni světí.“

Jest forma přísahy vražedlníka, kdež žádný jiný nebyl, než on, vražedlník a zabitý. A summa jest jí: „Že se před násilnau mocí hájiti a brániti musel, poněvadžby nebožtík prvé na něj zbraně své dobyl a na zdraví jeho škodu udělati chtěl, nutě se na něho.“

N. XXXIX.

Vražedlník z hlavy na svém právě sauzen buď, tak jakž o tom nejjasnější kníže a pán, pan Karel Čtvrtý, Římský císař a král Český slavné paměti nařídili a ve dsky zemské v těchto slovích rozkázati vložiti ráčil: „Kdožby koli člověka zabil, ten vražedlník z toho mordu aneb z hlavy na svém právě anebo saudu, k kterémuž přísluší a přiléží, a ne jinam, totižto, zemanín na zemském, man na manském, měštěnín na městském právě naříkán a viněn býti má.“

Vražedlník z hlavy na svém právě sauzen buď.

N. XL.

Osoba stavu panského aneb rytířského dobře zachovalá a usedlá jestli žeby se v kterém městě aneb na gruntech k témuž městu náležejících vraždy nad někým z stavův dopustila; má ten takový ctí a věrau zavázán býti, aby se ve dvau nedělích pořád zběhlých, ode dne závazku svého, na hrad pražský v moc držícího místo Jeho Milosti Královské, aneb komužby tehdáž náleželo, postavil. Ten pak každý tak povinen bude se v tom zachovati, jakž zřízení zemská o mordech vyměřují a z vraždy aneb z mordu takového na svém právě přátelům zabitého práv býti má.

Osoba stavu panského aneb rytířského dobře zachovalá a usedlá jestli žeby se v městě neb na gruntech městských vraždy nad někým z stavův dopustila: má ctí a věrau zavázán býti, aby se ve dvau nedělích pořád zběhlých na hrad pražský v moc, komužby tehdáž náleželo, postavil.

N. XLI.

I. Kdyžby jeden druhého v svádě aneb v půtce zabil a při skutku postižen byl, má dostatečně ku právu ujištěn býti. A pakliby ten byl osoba dobře zachovalá a prvé nepodezřelá, i také ku právu dosti usedlá: bude moci na závazek cti a víry vzat aneb na dostatečné rukojmě pod základ dán býti, tak aby stál i dostál a z takové vraždy práv byl. Než, byl-li by ten osoba podezřelá, a že by předešle toho aneb nětčeho k tomu podobného více se dopauštěl: ten vězením k rozeznání takové vraždy přidržán aby byl.

Vražedlník při skutku postižený má dostatečně ku právu ujištěn býti. Jestli dobře zachovalý a usedlý, tehdy na čest a víru neb na rukojmě pod základ může dán býti. Pakli podezřelý jest, tehdy vězením.

II. Pakliby ten vrah při skutku nebyl postižen, ale již by odtud odšel: tehdy, kdežby koli postižen byl, k žádosti původa bude povinen každý jím se ujistiti. A volal-li by se k pořádnému před právo své slyšení, má na to právo s dostatečným opatřením vydán a o hlavu na svém právě sauzen býti. A najde-li se vina na něm, tak že jest bez slušné a hodné příčiny tu vraždu spáchal, na hrdle trestán býti má.

Vražedlník, kdekoli bude postižen, na žádost původa má býti ujištěn a ku právu svému, volal-li by se, podán býti.

III. Pakliby ten vrah do dne a do roka ku právu se najíti nedal: tehdy dědicové a nejbližší zabitého přátelé budau moci k třetímu dílu všeho statku, kteréhožby se po spáchané vraždě toho tak od práva ušlého kdežkoli a na čemžkoli uptati mohlo, právem přikročiti, a takového třetího dílu, po splacení dluhův spravedlivých, budau moci užiti. A zaplacení dluhův takových má se ze všeho statku toho vraha státi. A tak cožby potomně statku pozůstalo, toho dva díly při dětech aneb nejbližších přátelích mají zůstati, a třetí původům vraždy vydán býti. A proto nicméně, byl-li by takový vrah potomně kde postižen, pořádem práva o vraždu původové k němu hleděti mohau.

Vrah do dne a do roka nebude-li dosažen, statek jeho, co po splacení dluhův zůstane, na tři díly bude rozdělen; dva dětem nebo přátelům nejbližším a třetí původům vraždy má býti vydán. Nicméně potom, byl-li by vrah kde postižen, z mordu práv býti musí.

N. XLII.

I. Skutek vraždy jestli žeby se vykonal od které osoby z stavu městského nad člověkem sedlským, nevinně a bez slušné a hodné příčiny: tehdy ten za pokutu pánu zabitého tři sta kop grošův Českých dáti povinen bude. A ten pán má z té pokuty dětem, manželce aneb nejbližším přátelům dva díly vydati, a sobě třetího zanechati. Jakož o tom snešení obecné šířeji vyměřuje.

Měštěnín, zabí-li bez slušné a hodné příčiny člověka sedlského, dá pokutu pánu za zabitého tři sta kop grošův Českých.

II. Však našla-li by se při takové vraždě nějaká nešlechetnost: tehdy přísežní jednohokaždého práva budau moci pokutu hrdla ztracení na takového vražedlníka aneb mordéře vztáhnauti.

Nicméně, našla-li by se při té vraždě jaká nešlechetnost, vrah bude na hrdle ztrestán.

N. XLIII.

Což se cizozemcův dotýče, jestli žeby který vraždy se dopustil a postižen byl: na tom právě, kdež skutek vraždy spáchal, sauzen býti má.

Vrah cizozemec tu má o vraždu sauzen býti, bude-li postižen, kde vraždu spáchal.

N. XLIV.

I. Na ty, kteřížby svému násilí hájíce se a bráníce toho aneb ty, od kterýchžby se jim ublížení dálo, zabil

kuta vraždy, tak jakž prvé položeno jest, se nevztahuje; proto, že jednomukaždému toho se dopauští, aby se svému násilí hájiti a moci násilné svau také mocí odepříti mohl.

Kdoby, bráníce se násilí svému, jiného zabil, pokuty vraždy neponese.

II. Však tomuto tak a potud se rozuměti má, kdyžby se kdo násilí toliko svému bránil a svého zdraví chránil tu hned *in continenti*, to jest, toho času, kdyžby mu se násilí od někoho dálo, aneb žeby někdo za ním se sháněl, chtěje svau vůli nad ním vykonati. Neb přišla-li by k přetržení sváda aneb půtka, a pod tím jeden by na druhého sáhl a jej zabil: již ten ne za ochránci zdraví svého při právě, ale za vraha počten bude.

Však se tak má tomu rozuměti, kdoby, brániě se, toho času, když mu se násilí dálo, jiného zabil; ne po přetržení svády neb půtky.

N. XLV.

Kdožby ne z aumysla, než toliko z příhody člověka zabil, ten aneb vypověděním aneb penĕžitau pokutau podle uvážení práva a hodnosti osoby zamordované ztrestán buď. Kterážto nejbližším přátelům náležeti má. Nebo není vražedlníkem ten, kdož, nechtě zabiti, avšak z příhody člověka zabí. A protož pokuta vraždy na takového vztáhnauti se nemůže.

Kdožby ne z aumysla, než příhodau člověka zabil, ten nebo vypověděním nebo peněžitau pokutau ztrestán buď.

N. XLVI.

I. Jestli žeby kdo na tom místě, kudy lidé nečasto chodí, chtěje ptáka aneb nětco jiného zastřeliti, člověka zabil: pro takové zabití nemá na hrdle trestán býti, ani na těle svém jaké ohavy nésti; než má, podle uvážení práva, pokutau peněžitau aneb jiným trestáním spravedlivým pokutován býti.

Kdoby, chtěje ptáka nebo zvěř zastřeliti, na tom místě, kudy lidé nečasto chodí, člověka zabil: proto nemá na hrdle ztrestán býti, než pokutu peněžitau dáti má.

II. Pakli by to naň ukázáno bylo, že tu chvíli, když střílel, člověka toho, jehož zabil, viděl, aneb, aby nestřílel a neházel, okřiknut byl; a on, nic na to nedbaje, předse svévolně to učinil a v tom člověka toho zastřelil: v pokutu vraždy upadne.

Pakliby to svévolně učinil, v pokutu vraždy upadne.

N. XLVII.

Na těch pak místech, po nichž lidé ustavičně a často chodí, jako po ryncích, ulicech, skrze brány a jinde mezi lidskými obydlími, kdožby, házeje aneb stříleje aneb co jiného před se bera, člověka zabil: ten každý pokutau, kteráž na vražedlníka náleží, ztrestán buď.

Na těch místech, po nichž lidé často a ustavičně v městě chodí, ryncích, ulicích, branách etc., kdoby, házeje nebo stříleje, v tom člověka zabil: ten pokutau vražedlníka ztrestán buď.

N. XLVIII.

Kdož počátkem svády skutkem bývá, již ten ne za chránícího se, ale urážejícího u práva se pokládá. Nebo ten svádu začíná, kdož příčinu k svádě dává. A protož, na kohožby to provedeno bylo, že jest začátkem nějaké svády a různice skutkem byl a v té svádě nětco sobě uhonil: právo jemu folkovati nebude. Nebo ten toliko při právě za ochránci zdraví svého a bránícího se svému násilí počten bude, kterýžby svády a zlé vůle počátkem nebyl a příčiny hodné k svádě nedal. A tak ten toliko bývá chranitelem života svého, kdož, jinák nemoha prázden býti násilníka svého, jej by zranil anebo zabil. A na takového zdraví svého i sebe samého chránícího se pokuta zranění aneb vraždy se nevztáhne. K počátku zajisté jednékaždé věci i k jednomukaždému skutku saudcové prohlídají, a jakž obyčejné přísloví jest, počátek saudí.

Kdo počátkem svády skutkem bývá, za urážejícího u práva se pokládá. Protož, uhoní-li sobě co v té svádě, právo mu folkovati nebude; neb obyčejné přísloví jest, že páni počátek saudí.

N. XLIX.

I. Kdožby někoho ku pomoci vražedlníka držal, a ten vražedlník jej by zabil: tehdy ten, kterýž ho držal, příčinau smrti jeho jest. A protož jako ten, kdož jej zabil, ztrestán buď.

Kdoby někoho ku pomoci vražedlníka držal, a ten vražedlník jej by zabil: tehdy ten, kdož ho držal, příčinau smrti jeho jest. Protož oba ti ztrestáni budau pokutau vražedlníka.

II. Ten pak, kterýžby v půtce, jiné aumyslem dobrým rozvazuje, aby zlé přetrhl, někoho nechtě zranil, tak žeby ten od takového zranění umřel: v pokutu vraždy neupadá.

Kdo v půtce, chtěje dobrým aumyslem zlé přetrhnauti, někoho by až k smrti zranil: v pokutu vraždy neupadá.

N. L.

Pro slova aneb pro samé toliko řeči ani také pro samé pohrůžky žádný se nad druhým bitím, zsekáním ani vraždau nemsti; než každý právem živ buď. Lečby v skutku od někoho počátek bitím na někoho se již stal, aneb dobytím a dobýváním braně státi se chtěl, tak žeby již anebo všecku braň aneb jí polovici z pošvy své někdo vytáhl, a k ublížení druhému se nutil: tehdy, poněvadž počátek skutku k urážce od někoho pošel, druhému pro ochranu svau sluší se hájiti a svému násilí se bråniti.

Pro řeči a pro pohrůžky žádný se bitím, zsekáním ani vraždau nemsti. Lečby na někoho bitím počátek se stal, aneb někdo zbraň z pošvy své všecku neb jí polovici dobyl: tu se již sluší násilí svému brániti.

N. LI.

Vražda zaumyslná kdyžby od mnohých nad jedním provedena byla: všickni ti jakožto pomocníci a takové vraždy aučastníci, kdežby koli byli postiženi, buď společně aneb rozdílně přátelům zabitého z ní odpovídati a právi býti musejí.

Z vraždy, od mnohých nad jedním provedené, všickni buď společně neb rozdílně odpovídati a právi býti musejí.

N. LII.

Rozkázal-li by kdo koho ubiti a utlauci, by pak o tom obzvláštně poručil, aby jej tak někdo bil, avšak nezabíjel: tehdy, bil-li by ho tak, žeby od toho zbití ten umřel, oba, totižto, kdož rozkázal, i ten, kdož více, nežli mu rozkázáno bylo, ubil, v pokutu vraždy upadají.

Bíti a tlauci kdo rozkáže, však tak, aby nezabíjel: tehdy, umře-li od toho zbitý, oba, i kdo bil více, než mu rozkázáno, i kdo rozkázal, v pokutu vraždy upadají.

N. LIII.

V půtce, v sváru a v rozbroji byl-li by kdo aneb kteří zabiti, a nemohlo by se to patrně vyhledati, kdoby tau vraždau vinen byl; a na zabitém toliko jedna smrtedlná rána by se nacházela, ale kdoby ji učiniti měl, toho by se vyhledati nemohlo: právo všemi těmi, kteříž přítomni toho času byli, má se ujistiti, a nebylo-li by přátel zabitého, pilně na skutek vraždy se vyptávati, po příčinách to vyhledávati, braní krvavých, i chování těch osob i všelijakých jiných případností, příčin, *circumstantií*

šetřiti a je s bedlivostí uvažovati. A nemohl-li by se takový mord vyhledati: tehdy ti přítomní, budau-li chtíti toho mordu prázdni býti, mají se té vraždy přísahau, jakž by jim od práva nalezena byla, očistiti.

V půtce a v rozbroji byl-li by kdo zabit, a o tom se věděti nemohlo, od koho byl zabit: tehdy se má všemi ujištění státi, a potom pilně všech *circumstantií* šetřiti. A nebude-li se vždy vrah vyhledati moci: tehdy všickni přítomní přísahau se mordu očistí.

N. LIV.

Znamenati také se má, že při vraždách a mordích, kteříž se tejně působí a dějí, domnění a potahové, jenž *praesumptiones* slovau, nejvíce mají šetříni býti. A protož braň ukrvavená, aneb na kteréžby se jisté znamení vraždy nacházelo, za jednoho svědka v při o vraždu při právě se položiti může. A tolikéž i při zranění a ochromení.

Braň zkrvavená za jednoho svědka při vraždě, zranění a ochromění položena býti má.

N. LV.

Na obžalovaného z vraždy nebylo-li by dostatečného důvodu, a žádní jistí potahové takové vraždy na něho by se nevztahovali, než toliko nějaká domnění: přísahau neviny své potvrdí, podle toho práva: *Quilibet homo laudatae et probatae vitae propior est ad vitam, sanitatem, dignitatem vel bona sua tuenda, quam ut ab adversario suo convincatur.* To jest: Každý člověk dobře zachovalý bližší jest své cti, hrdla i statku hájiti, než by měl od původa v tom přemožen býti.

Na obžalovaného z vraždy nebyli-li by žádní jistí potahové, než nějaká domnění: přísahau nevinny své potvrdí.

N. LVI.

Byl-li by kdo pro podezření mordu do vězení vzat, a v něm by za šest nedělí pořád zběhlých držán byl; a právo o tom by dokonalé vědomosti nemělo, byl-li by týž vězeň takovým mordem vinen, a při jímání jeho žádná taková braň, kterážby v sobě podezřelost toho mordu nesla, při něm by také nalezena nebyla, ani žádný proti němu za původa by se nepostavil: tehdy právo bude moci takového z vězení, vezma ho na čest na víru aneb na dostatečné rukojmě, propustiti.

Byl-li by kdo pro podezření mordu do vězení dán, a v něm se šest nedělí držal; a žádný se proti němu za původa nepostavil, ani zbraň jeho podezření v sobě nenesla: právo ho na čest a víru nebo dostatečné rukojmě propustí.

N. LVII.

Přátelé krevní, tolikéž i žena zabitého, mohau z vraždy viniti. Však jestli žeby po zabitém děti zůstaly: tehdy žaloba i na místě dětí od žalujícího na toho, od něhož se vražda stala, má se učiniti. A což saud přinese, na tom přátelé, žena i děti zabitého povinni budau přestati.

'Přátelé krevní, tolikéž žena zabitého, z vraždy mohau viniti. Však zůstaly-li jsau po zabitém děti: tehdy žaloba i na místě dětí činiti se má.

N. LVIII.

Jestli žeby bratří zabitého, jsauce lidé duchovní, nechtěli aneb nemohli vražedlníka svého bratra z vraždy viniti: však proto jiným přátelům, jako streycům, ujcům, vnukům, ano by i další přátelé byli, cesta k obvinění z té vraždy se nezavírá.

Přátelé bližší zabitého jestli žeby viniti nechtěli neb nemohli z vraždy, tehdy dalším přátelům cesta se k tomu nezavírá.

N. LIX.

Komužby se cti a hrdla dotýkalo, a on svědka aneb svědky by obsílal, aneb poháněl, však by jich sobě bezelstně připraviti nemohl: ten nemá o čest ani o hrdlo sauzen býti, lečby mu svědek aneb svědkové, kteříž v též zemi jsau, připraveni k svědomí byli. Pakliby v cizí zemi byli: tehdy má je poháněti aneb obsílati tím práva pořádkem, jakž táž země za právo má. Avšak v své takové při, žádaje odkladu užiti, povinen bude svědka aneb svědky ty před právem jmenovati. A bude-li na něho od práva přísaha vzložena, povinen bude ji vykonati, že v tom fortele žádného nepožíval a nepožívá, tak jakž o tom *B. XLVIII.* položeno jest.

O čest a hrdlo žádný sauzen býti nemá, lečby mu svědek aneb svědkové k svědomí připraveni byli. Avšak bude povinen ze jména svědky jmenovati. A bude-li naň přísaha vzložena, že v tom odkladu fortele nepožívá, má ji vykonati. *B. XLVIII. A. LIV.*

O. I.

I. Těch, kteříž sobě sami hrdla odjímají mečem, provazem, skočením s hůry do studnic, záchodův, do vod, dolův, aneb jakýmž-

koli jiným spůsobem z zaufalství, z bázně, z strachu aneb přílišných starostí a zármutkův, když jim o čest, o hrdlo i o statek běží: poněvadž netoliko násilí svému vlastnímu tělu činí, ale také své duši ubližují, těla mezi jinými křesťanskými těly podle vyměření práv nemají do země v kostelích aneb na krchovích kladena ani pochovávána býti, by pak ti a takoví lidé jakéhožkoli stavu, povolání i také důstojenství byli. Ale taková těla jich mají skrze poprávci na rozhrání vyvožována a tam pálena býti.

Těch, kteří sobě sami jakýmžkoli spůsobem hrdla odjímají, a tělu svému násilí a duši ublížení činí: těla jich, by pak ti a takoví lidé jakéhožkoli stavu, povolání a důstojenství byli, mají skrze poprávci na rozhrání vyvožována a tam pálena býti.

II. Avšak přísnost práva tohoto na ty se nevztahuje, kteřížby pro těžkost nemoci, zblázníce se a o rozum i pamět přijdauce, v nětco takového skrze přátel aneb strážných svých nedbánlivost vešli.

To právo na ty se nevztahuje, kteřížby, zblázníce, se o rozum i pamět přišli a hrdlo sobě odňali.

O. II.

Magia sive sortilegium, to jest, čarodějnictví a všelijaká jiná škodná kauzla, kterážto pokutau meče aneb upálením na pohlaví mužském, a na pohlaví ženském zahrabáním, aneb též upálením ztrestána býti mají.

Čarodějnictví a všelijaká jiná kauzla škodná pokutau meče aneb upálením, a ženského pohlaví zahrabáním se trestcí.

O. III.

Violatio sepulchrorum, to jest, zkáza, boření aneb laupání hrobův. Kterážto zavinční pokutau penčžitau se tresci. Než, jestli žeby při boření týchž hrobův těla mrtvých lidí potupně vytahována byla aneb kosti lidské rozmetány byly: takové provinění ztracením hrdla pomstíno bývá.

Kažení neb laupání hrobův ztrestce se pokutau peněžitú. Než kdyby těla mrtvých lidí potupně byla vytahována, aneb lidské kosti rozmetány byly: takové provinění hrdlem pomstíno bývá.

O. IV.

Plagium, lstivá, nešlechetná krádež aneb přechovávaní lidí. Což se tehdáž působí a děje, když někdo zavozuje a ukreyvá otci syna, pánu služebníka, městu aneb některé obci měštěnína

a jiného obyvatele, a ty šacuje, aneb potom vědomě je prodává a k zavedení do cizí země posílá a podává, jakož za našich časův martalausové to dělají, a křesťany i dítky jich malé zajímajíce, Turkům prodávají. Pokuta za starodávna byla, že bývali takoví lítým zvířatům k roztrhání vydáváni. Nyní odjetím hrdla a zvláště čtvrcením se pokutují.

Lstivá a nešlechetná krádež neb přechovávaní lidí jest, když někdo otci syna zavozuje a ukrývá, pánu služebníka etc., a ty šacuje aneb prodává a k zavedení do cizí země posílá. Pokuta, že se takoví čtvrtí.

O. V.

I. *Crimen falsi,* faleš všeliká, kteráž se působí, když pravda lstně a podvodně v lež se proměňuje. Kterážto faleš čtverým spůsobem se děje.

Faleš, když pravda lstně a podvodně v lež se proměňuje. A to se děje čtverým spůsobem.

II. Řečí, když někdo falešné vydává svědomí aneb pravdu zatají, aneb záplatu vezme, aby svědomí nevydával. Kterýžto hřeší proti Bohu, proti právu i proti svému bližnímu.

Řečí, když kdo vydává falešné svědomí aneb pravdu zatají.

III. Písmem, když falešně a podvodně nětco od někoho se píše, aneb to, což pravého bylo, se vymazuje, vystruhuje a jiné místo toho se vpisuje, na škodu a k ublížení lidské spravedlivosti. Item, kdožby falešné pečeti aneb sekrétů požíval, bez vůle kšaftujícího nětco sobě do kšaftu psal, kšaft pořádně učiněný na škodu a k ublížení cizí spravedlivosti ztrhal, přemazával, zápisy všelijaké ke škodě někoho přetrhoval aneb jiné, aby to vykonali, navozoval a auplatky za to činil.

Písmem, když se podvodně nětco píše neb co pravého vymazuje.

IV. Skutkem, kdož minci falšuje, minci stříže, ujímá, do šadvoseru ji dává, aneb grošův i všelijaké jiné mince ustruhuje, a jakýmž pak koli spůsobem a chytrostí zlehčováním jí ujmu činí, aneb falešné mince odbeyvati pomáhá. Pokuta na tento čas na takové vztahuje se upálení. Item, kdož váh, mír a loktův falešných zaumyslně na oklamání lidská požívají. Ti a takoví tresci se *poena extraordinaria*, to jest, pokutami vedle spravedlivého saudcův uvážení a podle lidského provinění a zaslaužení.

Skutkem, jako kdo minci falšuje a zlehčováním ujmu jí činí.

V. Požíváním, kdyžby někdo užiti chtěl listu, věda o tom, že vyvazený a dluh zaplacený jest, aneb zápisu falešného; aneb dělal se tím, čímž není, na lidské oklamání, počítal se za kněze, za pána, rytířského člověka, za měštěnína, a nebyl by ním; aneb žeby falešná a rozličná jména sobě k podvodu a k oklamání lidskému dával; item, kdožby auplatek činil saudcům aneb jednomu z nich, aby při saudu v nespravedlivé své při za spravedlivého zůstal aneb žádným rozsudkem o to ohledáván nebýval, a saudcové aneb jeden z nich úplatky by za takovau svau nepravost bral. Ti a takový falešníci rozdílnými pokutami vedle zaslaužení svého rozličně se také trescí.

Požíváním, kdyby někdo užiti chtěl listu, věda o tom, že vyvazený jest a dluh zaplacený; aneb dělal se tím na oklamání lidské, čímž není; neb rozličná jména sobě dával; auplatek činil saudcův, aby, jsa křiv, práv zůstal. Takových falešníkův rozličné jsau pokuty.

O. VI.

Kdožby listem vyvazeným, věda o tom, že vyvazený jest, aneb z dluhu vyvazeného a zaplaceného, věda, že dluh ten zaplacený jest, napomínal: takový za aukladníka odsauzen bude a králi Jeho Milosti statek propadne.

Kdoby listem vyvazeným, věda o tom, že vyvazený jest, anebo z dluhu vyvazeného a zaplaceného, věda, že zaplacený jest, napominal: ten aukladníkem jest, a statek králi J. M. propadá.

O. VII.

Kdožby se koli při půjčkách dopustil nepořádu proti povinnosti křesťanské a sedlání z strany půjčování peněz s přílišným a nekřesťanským obtížením, úroky lichevné sobě nad obyčej země dotahuje a vymyšlenými spůsoby nad vyměřené auroky lidí obtěžuje; koně, šuby a jiné pocty od dlužníkův svých bera; zlato a jinau minci při půjčkách veyše, nežli važí, sobě nasazuje, a větší summu, nežli půjčená byla, od svých dlužníkův míti chtěje; a to by na něho shledáno bylo, že jest dlužníky své v takové dluhy a zápisy uvedl: ten a takový ode všech jmín a držán býti má jako jiný psanec a zločinec, a nemá žádného práva požívati ani v úřadech a v svědomí přijímán býti, a dobří lidé nemají s ním obcovati. A těch peněz tak neřádně půjčených nemá užiti.

Sedlání nebo nepořádných a nekřesťanských půjček kdo by se dopustil, ten za psance a zločince má býti držán. A nemá žádného práva užiti, a dobří lidé nemají s ním obcovati, jako s zrádcím.

O. VIII.

Crimen ambitus, vkupovati se v auřad, to jest, penězy a rozličnými dary toho sobě dovesti, aby k nějaké poctivosti aneb k úřadu přijíti mohl. Pokuta za starodávna byla zavezení na nějaký ostrov, na němžby lidé nebydleli. Nyní ten, na kohožby to shledáno bylo, aby za dobrého držán nebyl.

Vkupovati se v auřad, to jest, penězy a dary toho sobě dovesti, aby k auřadu přijíti mohl: takový kdoby byl, za dobrého držán býti nemá.

O. IX.

Crimen repetundarum, nespravedlivé na těžkosti lidské halafancův přijímání, když někdo, jsa v auřadu a v nějakém důstojenství, pro dary činí nětco toho, čehožby spravedlivě činiti neměl, a na lidi k správě jeho náležející pokuty těžké vzkládá a k svému je užitku obracuje, maje ty a takové pokuty, ač zaslaužili-li by jich lidé, k obecnému dobrému obraceti. Pokuta se ukládá vedle uvážení těžkosti, kteráž přišla na ty, ježto od takového správci a saudce nespravedlivého to nésti a podniknauti musili.

Halafancův přijímání na těžkost lidskau a pokut na lidi ukládání a k svému užitku jich obracení trestce se podle uvážení těžkosti, kteráž přišla od nich na ty ubohé lidi.

O. X.

Crimen peculatus, krádež peněz aneb věcí obecních, to jest, kdyžby někdo peníze obci náležející aneb ty, kteréžby na opravu města a na jiné potřeby obecní od někoho byly odkázány, pokradl a k užitku svému bez povolení práva obrátil. Pokuta na takového vedle spravedlivého uvážení vzložena býti má.

Krádež peněz neb věcí obecních pokutuje se vedle spravedlivého práva uvážení.

O. XI.

A pod tímto artikulem může se zavříti i to. Kdožby koli, maje na sobě úřad, z povinnosti téhož svého úřadu, aneb, by i neměl úřadu, však maje sobě poručení od úřadu kteréhožkoli, aby statek a některé věci, po člověku z tohoto světa sešlém aneb od práva ušlém, opatřil, tak aby ti, komužby co

spravedlivě náleželo, mohli dluhův a svých spravedlivostí prostředkem takového opatření požiti; a ten při takovém statku toho opatrování některé věci by sobě bral a nenáležitě se jich spůsobem krádeže dotýkal: na kohožby koli to shledáno bylo, má jako jiný zloděj bez milosti oběšen býti. A ty věci tak pokradené těm vydány buďte, kdož k nim právo a spravedlivost mají.

Kdoby, maje sobě poručení od auřadu, aby statek a některé věci po člověku z světa sešlém aneb od práva ušlém opatřil tak, komu by co spravedlivě náleželo, aby toho mohl požiti; a on by ten statek sobě a bral spůsobem krádeže se ho dotýkal: takový má oběšen býti. A ty věci pokradené mají těm býti vydány, kdož k nim spravedlnost mají.

O. XII.

Sacrilegium, svatokrádež aneb posvátných věcí pokradení. Kdožby co toho, což k pobožným a svatým místům aneb na skutky milosrdné oddáno jest, pobral a pokradl. Pokuta oběšení.

Svatokrádce pokuta oběšení.

O. XII.

Seditio, pozdvižení aneb zbauření lidu, kteréž se působí, kdyžby někdo lidu obecného proti vrchnosti aneb auřadu pozdvihoval. Pokuty rozličné na takové buřiče se vzkládají vedle spravedlivého uvážení a skutku předsevzatého aneb provedeného.

Pozdvižení anebo zbauření lidu proti vrchnosti pokuta jest podle uvážení skutku před se vzatého neb provedeného od buřiče.

O. XIV.

Incendium, žhářství aneb pálení, když někdo ze zlosti, a z návodu, chtěním a z aumysla oheň klade. A ten žhář pokutau upálení se tresce. Že pak škody veliké od žhářův a jiných zlých lidí vůbec často se dějí, protož o tom šířeji položeno bude.

Žhář pokutau upálení se trestce.

DE INCENDIARIIS,

de spontaneo vel fortuito incendio, et de restinguendo eodem incendio.

O žhářích paličích, o pohrůžkách z strany pálení i také o skutku, a o hašení ohně.

O. XV.

Žhář aneb palič ten jest, kterýž z aumysla, ze zlosti, z hněvu, z nenávisti, z nepřátelství, z návodu lidského, z auplatku aneb z jakýchžkoli jiných příčin buď v svém vlastním statku aneb v lidském cizím oheň klade, aby tím lidem škodil.

Žhář neb palič ten jest, kterýž z jakýchkoli příčin buď v svém neb v cizím statku oheň klade, aby tím lidem škodil.

O. XVI.

V počtu žhářův aneb za žháře a paliče i ti počteni buďte, kteřížby úmyslem zlým pohrůžky, že se pálením mstíti chtí, lidem činili. Jako, kdyžby někdo hrozil, že někomu posvítí, až se mu i jiným steskne, a jakž obyčejně lidé zlí pohrůžky takové umějí pod rozličným podobenstvím zavírati, chvoštiště a hlavně na branách městských, na vratech, na dveřích aneb veřejích jich zavěšujíce. Aneb při komž by nalezena byla znamení k ohňům kladení, jako, kdyby někdo postižen byl, an uhlí klade a rozfukuje, kaudelné aneb lněné knoty, hnáty s sirau a smolau napauštěné, aneb prach ručničný v rozličných přípravách k tomu strojený s sebau nosí. Ten a takový každý, by nešlechetného skutku nevykonal aneb skrze překážku jakau pak koli vykonati nemohl, však že pohrůžky činil a ohněm se mstíti hrozil, a že s jistými na oheň vztahujícími se znameními postižen jest, a po příčinách tomu se rozumí, že jest se k tomu strojil, aby ohněm škodil: jednostejnau pokutau jakožto zjevní žháři a paličové ztrestán bude. V škodlivých zajisté veystupcích a nešlechetných skutcích bývá ztrestán chtíč, vůle, úmysl a předsevzetí zlé, by i k svému nepřišlo vykonání. A hrozní skutkové hroznými pokutami se trescí. Pohrůžky také, kteréž se na pálení vztahují, jinák se vážiti mají, nežli pohrůžky v jiných případných věcech.

Žhář jest i ten, který úmyslem zlým, že se pálením mstíti chce, pohrůžky činí. Též při kom by nalezena byla znamení k ohni kladení: takový, by skutku neučinil, jednostejnau pokutau, jako žhář, strestán bude. Nebo v nešlechetných skutcích bývá strestán chtíč, vůle, úmysl a předsevzetí zlé, by pak k svému vykonání nepřišlo. A hrozní skutkové hroznými pokutami se trestcí.

O. XVII.

Kdyžby v městě, v městečku, ve vsi od někoho vyšel oheň z příhody, z neštěstí, z neopatrnosti, z nebedlivosti, z nešetrnosti tak dobře hospodáře jako i čeládky jeho pro neopatření míst, v nichžto oheň se roznicuje; a takovým ohněm vzešlým škody okolním sausedům by se zdělaly: tehdy ten, z jehož by obydlí oheň z příhody vyšel, pokutau na žháře a paliče se vztahující ztrestán býti nemá. Než přísežní, takovau příhodu toho ohně rozvážíce, podle spravedlivého uvážení budau ho moci vězením aneb jinau spravedlivau pokutau ztrestati.

Oheň vyjde-li od koho z příhody neb z nešetrnosti tak dobře hospodáře jako čeládky jeho; a takovým ohněm škody okolním sausedům by se zdělaly: auřad podle spravedlivého uvážení vězením neb jinau pokutau jeho ztresce.

O. XVIII.

Ohňové, z dopuštění božího skrze zapálení od hromu aneb *casu fortuito* a z jiných předivných příhod mimo všecku naději lidskau i skrze rozličné auklady lidské vzešlí, k pokutám žádného nevíží. Na tom zajisté založená jest měšťanská povinnost, aby štěstí i neštěstí aučastníci byli. Také příhody nešťastné a z dopuštění božího na lidi přišlé žádnými pokutami právními se netrescí.

Ohňové, z dopuštění božího skrze zapálení od hroma neb jiných příhod i skrze auklady lidské vzešlí, k pokutám neviží.

O. XIX.

Jestli žeby komu list aneb šuldpryf shořal, ztracen, aneb povodní, ssutím domu a jinými takovými z dopuštění božího příhodami zmařen byl; ten pak dostatečně by to provedl, že list takový byl jest nevyvazený a dluh nezaplacený: může z toho rukojmě aneb jistce, a věřitel svých dlužníkův napomínati.

Jestli žeby komu list neb šuldpryf jakýmikoli příhodami zmařen byl; a to se ukázati moblo, že byl nevyvazený a dluh nezaplacený: mohau se z toho rukojmové neb jistci, též od věřitelův dlužníci napomínati.

O. XX.

V kterémžby koli městě oheň vzešel, na všeckny obyvatele toho města jednostejná povinnost se vztahuje, aby mladí i staří, mužského i ženského pohlaví, o to se vší pilností se snažili, aby hned rychle takový oheň uhasili a jej přetrhli, tak aby se nešířil a více nerozmáhal. Nebo, poněvadž se tu dotýče všech zkázy a obecného zlého, protož všickni společně věrně sobě pomáhati povinni jsau.

K hašení ohně vzešlého všickni společně obyvatelé se zavazují, aby sobě věrně pomáhali.

O. XXI.

Kteřížby pak na divadla toliko běželi a hasiti a ohně přetrhovati, mohauce to dobře učiniti, nechtěli: takoví vedle spravedlivého uznání ztrestáni buďte. Ano, bylo-li by na koho to shledáno, žeby toho času, když hořalo, nětco odnesl tím úmyslem, aby toho požil, nejsa té vůle, zase po ohni konečně na zejtří to hned navrátiti: ten a takový bez milosti oběšen býti má.

Kteříby na divadla ohně přišli, a hasiti mohauce, toho učiniti nechtěli: trestáni buďte. A ukradl-li by kdo co při ohni: ten buď bez milosti oběšen.

O. XXII.

I. Žádný toho času příčiny k roztržce nedávej, a jeden nad druhým bitím aneb sekáním se nemsti, aby tau příčinau lidé od hašení odtrženi nebyli. Neb, kdožby koli v čas ohně nepřítele svého ranil, chtěje se nad ním pro nějaké předešlé záští a nechut vymstiti: ten mečem ztrestán buď.

Kdožby koli v čas ohně nepřítele svého ranil, chtěje se nad ním pro nějaké předešlé záští vymstiti: ten mečem ztrestán buď.

II. Práva v příčině této proto tak zranění stěžují a přísnější pokuty ukládají, aby všickni, poodložíce na ten čas hněvův a nechutí, vespolek upřímě sobě pomáhali a na statcích svých nezhynuli.

III. Však rychtářům, hejtmanům, setníkům, padesátníkům, desátníkům a jiným auředníkům, i také předním té obce obyvatelům z práva toho se dopauští, jestli žeby které osoby při takovém ohni spatřili, ano by pomáhati hasiti nechtěli, než, dívajíce se a zevlujíce, jiným ještě ku překážce býti chtěli: aby těch a takových předkem kyjem, potom i vězením potrestati mohli

Přísežným i také předním obce obyvatelům z práva se dopauští, aby těch, ježto by hasiti ohně pomáhati nechtěli, než, zevlujíce, jiným ještě ku překážce býti chtěli, předkem kyjem, potom vězením potrestati mohli.

O. XXIII.

Oheň skrze neštěstí a ne zaumyslně jestliby od koho vyšel, a skrze ten oheň jiným sausedům okolním škody by se staly: proto ten, od kohož oheň vyšel, takovými škodami svým sausedům povinen nebude. Než jestli žeby skrze zaumyslnau nedbánlivost a neopatření těch míst, kdež se oheň dělá, anobrž k tomu od sausedův aneb přísežných, aby to opatřil, napomínán byl, co toho se přihodilo, a oheň vyjda škodu by jiným učinil: tehdy přísežní mají to s pilností rozvážiti, jaká by na toho, od něhož ten oheň vyšel, pokuta vzložena býti měla.

Vyšel-li by od koho oheň skrze zaumyslnau nedbánlivost a neopatřením těch míst, kdež se oheň dělá, zvláště po napomenutí od sausedův, aby to místo opatřil a škody sausedům nečinil: s pilností se má to rozvážiti, jakáby pokuta na toho vzložena býti měla.

O. XXIV.

U kohožby se koli a jakýmžkoli spůsobem zapálilo: tehdy hospodář aneb ten, kdož v tom domě jest, má a povinen bude hned, dokudžby se oheň ještě nerozmohl, okřik učiniti, aby lidé, o tom zvědauce, tím spíšeji jej přetrhnauti mohli. Pakliby toho neučinil a sám takový oheň ututlati chtěl, a oheň by se tau příčinau rozmohl: tehdy ten a takový podle uznání spravedlivého ztrestán bude.

Kdoby, vida v svém domě, an se oheň zňal, ihned okřiku neučinil, než sám jej ututlati chtěl, v tom by se oheň rozmohl: takový slušně ztrestán býti má.

O. XXV.

V budaucích časích jestliby od vrchnosti jaký jistý pořádek z strany hašení a ohňův vzešlých přetrhování nařízen aneb vyměřen byl, a kteříby se měli toho dotýkati, aneb jakby se lidé v tom ve všem chovati měli: ten za pořád práva držán buď.

Bude-li kdy jaký pořádek z strany přetrhování ohňův nařízen a vyměřen, jakby se lidé v tom chovati měli: ten za pořád práva držán buď.

O. XXVI.

Concussio, potřásaní nad lidmi za příčinau držícího na sobě auřadu. Když někdo, maje na sobě auřad, pro nějakau

svau obzvláštní nechut nad nepřítelem svým se vymstívá; anebo od těch, nad nimiž správu a vrchnost drží, nětčeho pohrůžkami dosahuje; mimo náležitost strach a bázeň na ně uvozuje; k tomu je, aby mu dávali, nutí a přivozuje; aneb že jim za spravedlivé učiniti nechce, lečby mu prvé nětco dali a to dobře uplatili: ten ztrestán buď podle zásluhy své pokutau spravedlivau, a na časy budaucí všech obecních auřadův prázden aby byl.

Kdoby se nad jinými potřásal za příčinau držícího na sobě auřadu, též nad nepřítelem vymstíval, mimo náležitost strach na ty, nad nimiž správu má, uvozoval, aby mu dávali: ten pokutau buď spravedlivau ztrestán a auřadův obecních všech prázen.

O. XXVII.

I. *Crimen praevaricationis,* srozumění s odpornau stranau míti. A ten slove *praevaricator,* kterýž někoho obžaloval a potomně dal se v ukazování před právem smyšlených průvodův, zanechav pravých a dostatečných; aneb že srozumění o při takovau s druhau stranau vzal, a to, což spravedlivého jest, zamlčal aneb na nětčí veystupek nenastupoval.

II. Řečníci tehdáž *praevaricatores* bývají, když té strany, kteráž se jim důvěřila, spravedlnost pronesau a tejnost vyjeví, a druhé straně napomáhají, zamlčíce to, cožby k obraně její náleželo. Pokuta hrdla ztracení, jakž o tom napřed *B. XXVII.* položeno jest.

Kdoby měl srozumění s odpornau stranau, a to, což spravedlivého jest, zamlčel; také, obžalujíc někoho, potom smyšlené průvody, zanechaje právých a dostatečných, vedl: ten veystupek mezi řečníky bývá, a pokutau hrdla ztracení se trestce.

O. XXVIII.

I. *Crimen stellionatus,* podvod, šibalstvo, neupřímnost, talce židovští, a jakážkoli jiná lidská oklamání, neb kdožkoli k oklamání druhého řečí plete, zprávy klamavé dává a potom ve lži postižen bude: ten upadá v pokutu práva tohoto.

II. Item, kdož jednu a tauž věc mnohým prodává, peněz sobě na ni od mnohých vypůjčuje, mnohým jistoty na ni uvozuje; vědomě a chtě falešná zboží za dobrá prodává, aneb ukazujíc dobrá zboží, po zavřeném trhu zlá podvrhuje, čině to všecko k oklamání a ke škodě svého bližního: ten každý v pokutu

práva tohoto upadá. Kterážto pokuta záleží na spravedlivém saudcův uvážení, vedle účinku a zásluhy jednohokaždého.

Všeliká šibalstva a neupřímnosti lidské *sub stellionatu* se zavírají, kterýmiž lidé buď lživau řečí a klamavými zprávami neb skutkem k oklamání přicházejí. Pokuta toho na uvážení saudcův.

O. XXIX.

Crimen abigeatus, dobytka a stáda zahnání aneb odražení, což se vykonává, když někdo lstně cizímu stádu úklady činí a potom zlodějsky je zahání a prodává. Pokuta vedle uvážení spravedlivého přísežných a obyčeje jednohokaždého města aneb krajiny.

Dobytek kdo zahání a potom jej prodává, pokutu podle uvážení saudcův a obyčeje města ponese.

O. XXX.

Occultatio sive receptatio latronum, skreyvání, fedrování, přechovávaní aneb přijímání lotrův a jiných zlých škůdcí lidských. A přijímači, přechovavači a škodných lidí fedrovníci jednostejnau se pokutau trescí, jako ti, kteříž lotrovství všelijaká provozují a veystupkův rozličných se dopauštějí.

Přijimači a fedrovníci škůdcův lidských tauž se pokutau trestcí, jako škůdcové a lotři.

DE FURTO.

O krádeži aneb o zlodějství.

P. I.

Krádež jest lstné dotýkání věci cizí mohvité, kteréž působí a děje se bez povolení pána té věci, k nabytí jakéhožkoli zisku z požívání jejího.

Krádež jest lstné dotýkání věci cizí mohvité bez povolení pána té věci.

P. II.

I. Krádež všelijaká jakž rozkazem božím, tak také právem přirozeným se zapovídá.

II. Právo přirozené: „Čeho sobě nechceš, nečiň toho jinému.“ Právo božské: „Nepokradeš.“

Krádež se zapovídá jakž rozkazem božím: „Nepokradeš,“ tak právem přirozeným: „Čeho sobě nechceš, nečiň jinému.“

P. III.

I. Krádež dvojí jest. Jedna zjevná a patrná, jako, když zloděj při skutku krádeže postižen bývá, anebo věc kradená zjevně při něm se nalezá.

II. Druhá tejná, jako, když se z svědkův a z průvodův a po příčinách jistých krádež na zloděje dovede.

Krádež jest dvojí. Jedna zjevná, když zloděj při skutku postižen bývá. Druhá tejná, když se krádež z průvodu vyhledá.

P. IV.

I. Za starodávna na ty, kteříž se krádeže dopauštěli, nebyla právy uložena pokuta hrdla ztracení. Než, kdož se krádeže dopustil, býval k tomu přidržán, že musil to čtvernásob aneb nejméně dvojnásob tomu, komuž škodu udělal, nahraditi. Chudší pak, kteříž statkem svým škody nahraditi nemohli, bývali kyjem biti, metlami mrskáni, vypověděním ztrestáváni. Ale císař Fridrich První toho jména, kterýž slaul také *Barbarossa,* z hodných příčin posledním právem a ustanovením svým, vida, že se taková nepravost velmi rozmohla, nařídil a pokutu na zloděje hrdla ztracení uložil, to jest, aby zloděj každý šibenicí ztrestán byl.

Každý zloděj šibenicí ztrestán býti má podle nařízení císaře Fridricha Barbarossy.

II. A však saudcové, nebyl-li by veliký vzatek aneb krádež, mohau pokutu zmenšiti, aby ne pro všelijaký vzatek aneb krádež měl hned člověk hrdla zbaven býti.

Avšak pro malau krádež nemá hrdlo odnímáno býti.

P. V.

Tau pak pokutau netoliko sami zloději, ale i všickni ti ztrestáni buďte, kteřížby zloděje fedrovali, jim radau i skutkem napomáhali, kradené věci k sobě vědomě přijímali, zloděje, nákeřníky a laupežníky přechovávali a jim veystrahu dávali; proto, že přijimači a přechovavači jednostejné pokuty, jako i zloději, hodni jsau. Nebo kdož vědomě zloděje do svého domu přijímá, jim hospodu dává, ten slove zatajitel zlodějství a přijimač.

Kdo zloděje fedruje a od nich vědomě kradené věci přijímá, je přechovává, veystrahu dává: též jako zloděj buď ztrestán.

P. VI.

Item, kdožby zloději vědomě půjčil řebříka; kdožby mu dvéře, okno aneb co jiného otevřel; nětco toho, po čemby veyše lézti mohl, k vykonání krádeže dodával aneb půjčoval; kdožby časem nočním aneb ve dne na stráži stál zlodějům, aby v skutku polapeni nebyli, návěští a veystrahu dával; vědomě klíče, kozí nohy aneb jiná instrumenta, nástroje aneb přípravy, jichžto zloději požívají, dělal, dodával aneb strojil: ti všickni takoví jsau pomocníci zlodějstva a krádeže aučastníci. A též ti, jakožto přechovavači a zlodějův fedrovníci, mají podle práva ztrestáni býti jednostejnau pokutau, jako zloději.

Kdoby zloději řebříka nebo nětčeho jiného dodal neb půjčil, aby krádež vykonal, neb výstrahu mu dal, aby nebyl polapen: též na hrdle bude trestán.

P. VII.

Komužby se hovada ztratila a jiní živočichové, jako slepice, husi, kačice, svině, krávy, ovce etc., kterážto, neužívajíce rozumu a nejsauce ostříhaná, letí aneb běží z místa jednoho na druhé: tehdy pro shledání a zlapání takového dobytka aneb ptactva náleží a sluší, ano i práva propůjčují, sausedu do domu sauseda druhého, prvé v tom jemu aneb čeledi jeho se ohradíc, vjíti, a cožby svého nalezl, s sebau to domův zase pojíti aneb odnesti bez vznášení toho na právo.

Kdyby které hovado vešlo neb vletělo k sausedu: saused k druhému sausedu, ohradě se jemu neb čeledi jeho, vjíti, a cožby svého nalezl, s sebau vzíti může.

P. VIII.

Jakž při jiných škodných veystupcích lidských, tak také i při vyhledání krádeže saudcům náleží všelijaké pilnosti požívati a po rozličných příčinách účinku vyhledávati; tak aby netoliko tajně a obzvláštně, pustíce před sebe původa i obžalovaného, skrze dotázky zprávy jich postranní přesleychali, ale také k osobě obžalovaného přihlédli, toho pošetřili a povážili, jaké předešlé bylo jeho chování: nedopustil-li jest se čeho prvé k tomu podobného; jest-li zachovalý čili zlopověstný; nacházejí-li se na něm která znamení aneb při něm takové některé věci, kteréž příčiny k podezření v sobě obsahují, jako, že ceych na sobě má, uši obřezané má, ditrichy, klíče falešné, nože aneb

nůžky k řezání měšcův při něm se našly; u koho slaužil; kde se tu vzal; a jiných *circumstantií.* Proto že, kdož jednau v zlost a v nepravost upadá, vždycky za zlého jmín a držán bývá. A potřebí jest i to znáti, že při krádežích a při jiných prohřešeních aneb veystupcích někdy člověk sauzen také bývá podle příčin, z jistých potahův aneb domnění pocházejících, kteréž *praesumptiones* slovau.

Při vyhledání krádeže mnohých *circumstantií* šetřiti se má, zvláště dopustil-li se kdy prvé toho ten, kdo v domnění krádeže jest. Neb kdo jednau v zlost a nepravost upadne, vždycky za zlého držán bývá.

P. IX.

Člověk, po všecky časy dobře zachovalý a v ničemž takovém nepodezřelý, byl-li by z jakého skutku neslušného obžalován, a dostatečným průvodem to by se naň od práva nedokázalo; i poněvadž podle starého práva Pražského člověk víry hodný, kterýžby jména dobrého a pověsti byl, raději má připuštěn býti k obránění cti, hrdla a statku svého, nežliby měl v tom přemožen býti od žalobníka svého: protož má ten a takový ku přísaze připuštěn býti, aby tau neviny své potvrdil a svau čest, hrdlo i svůj statček před žalobníkem ochránil.

Člověk vždycky dobře zachovalý byl-li by z zlého skutku obžalován, a ten by se naň dostatečně neukázal: má se přísahau očistiti. Neb jest bližší k obránění cti, hrdla a statku, nežli by měl od původa v tom přemožen býti.

P. X.

Kradené, laupežem pobrané a při škůdci postižené a na právě položené věci po odsauzených na smrt zločincích rychtáři, ani žádnému jinému nepřináležejí, než tomu, komužby buďto pobrány, pokradeny aneb vzaty byly. Však rychtáři, kdyžby jeho pilností k škůdci se přišlo, za práci podle slušnosti učiněno býti má.

Zločinec když konec života vezme, a krádež před rukama bude: ta má zase tomu, komuž byla vzata, vrácena býti. Však za práci rychtáři odtud buď učiněno.

P. XI.

Cizích věcí žádný sobě neosobuj ani nepřivlastňuj. Nýbrž, najde-li se pán všelijaké takové věci, to jest, ten, číž vlastní byla: tomu jakožto statek jeho zase navrácena buď.

Cizích věcí sobě žádný osobovati nemá.

P. XII.

Na kohožkoli vina krádeže uvedena bude: ten, by pak o takovau krádež se umluvil, nicméně za zlopověstného zůstane.

Zloděj, by se o krádež umluvil, nicméně za zlopověstného zůstane.

P. XIII.

Otec syna svého z krádeže viniti nemůže, proto, že jest *actio famosa,* to jest, pře, kteráž se k zmenšení a k ublížení poctivosti vztahuje. A taková pře mezi otcem a synem, ani mezi manželem a manželkau místa nemívá. Jako, kdyby manželka manželu některé věci pokradla, nemá z krádeže viněna býti, ale toliko z toho, že jest věcmi manžela svého proti vůli jeho heybala aneb preč je odnesla.

Otec syna, manžel manželku z krádeže viniti nemůže.

P. XIV.

Pacholík mladší osmnácti a děvečka patnácti let dopustili-li by se krádeže aneb skutku jiného škodného: poněvadž v tom svém věku ještě rozumu právě zdravého nepožívá a mezi zlým a dobrým rozeznání dostatečného nemá, na smrt odsauzen býti nemá. Však saudcové jiným náležitým trestáním pro takové škodné veystupky ztrestati ho mohau.

Člověk nezletilý, buď pacholík neb děvečka, na smrt odsuzován býti nemá.

P. XV.

Kdyžby koli která věc, krádežem jinému vzatá aneb mocí odjatá, byla prodána, a pán té věci, na ni přijda, ji zase míti chtěl: není povinen ji sobě vyplacovati, ale bez auplatku má jemu zase přivlastněna býti.

Věc krádežem odňatá bez auplatku má vrácena býti tomu, čís jest.

P. XVI.

Také ne hned ten, u kteréhožby se věci kradené našly, za škůdci aneb za zloděje držán aneb počten býti má. Než mohl-li by saukupa, od něhožby takových věcí prodajem, půjčkau, dáním aneb jakýmžkoli jiným spůsobem dosáhl, vystaviti: k saukupu o to hledíno buď. Pakliby ten, kterýžby k saukupu nikterakž přijíti ani ho jmenovati a doptati se nemohl, byl člověk vždyckny po všeckny časy dobře zachovalý: přísahau povinen bude se

očistiti, že jest ty a takové věci buď kaupil, buď k sobě přijal, nic ovšem toho nevěda a neznaje, aby ty a takové věci kradené býti měly. Avšak pánu ty věci darmo navrátiti povinen jest.

Člověk dobře zachovalý kaupí-li věc kradenau, a k saukupu přijíti nemůže: přísahau se očistí, že o tom, aby kradená byla, nevěděl. A při tom darmo navrátiti ji povinen jest.

P. XVII.

Kdožby co ztraceného aneb na silnici, na cestě aneb na stezce ležícího náhodou našel, nemá sobě toho přivlastňovati; proto, že ta věc jeho nebyla a ještě podle práva vlastně není. Než ví-li, kdo jest pánem jejím, tomu ji navrať. Pakliby nevěděl, v tom povinen jest se ohlásiti, čí by byla. A kdoby znamení jisté dal, má mu ji navrátiti.

Věc ztracenau kdo najde, nemá ji sobě přivlastniti. Než neví-li, či by byla, má se ohlásiti, a kdoby dal jisté znamení, má ji jemu navrátiti.

P. XVIII.

Zloděje aneb škůdci nočního ven ze zdí městských, od kteréhožby se někomu škoda na statku dála, aneb na zdraví žeby mu se ublížiti chtělo: jedenkaždý zabiti může.

(Do slova)

P. XIX.

Bylo-li by na koho to shledáno, žeby po vinicích, zahradách, chmelnicích štěpí vysekával, reflinky aneb fázary vytahoval, a jiným k tomu podobným bylinám, z nichž lidé půžitkův očekávají, ubližoval, škodil a je hubil: takovému oči bez milosti vyvrženy a vylaupeny býti mají. Pakliby kdo v noci takové škody činil a své nepravosti provozoval, a v tom by polapen aneb popaden byl: ten hrdlo propadni.

Škůdci viničnému, zahradnímu, chmelničnému oči vylaupeny býti mají. A činil-li by to v noci, hrdlo propadne.

P. XX.

Přihodilo-li by se pak, žeby takový zločinec který jeden, aneb jich více, při tom škození zabit aneb zabiti byli: tehdy ten, kdožby jej aneb je zabil, nic více jest nepropadl, než dva haléře. Kteráž, na zabitého tělo polože, žádnau další pokutau povinen nebude.

Bude-li pak takový škůdce při tom škození zabit: kdo ho zabil, vlože naň dva haléře, na tom víc nic neztratí.

P. XXI.

Všickni ti, kteříž po silnicích lidi laupí, statky přes pole pracujícím mocí odjímají, nákeřníci aneb laupežníci slovau a šibenicí se tresci.

P. XXII.

Také, podle obyčeje krajiny a koruny této, zloději a nákeřníci provazem aneb mečem pro své zlé skutky se tresci.

Nákeřníci a laupežníci provazem se trestcí nebo mečem.

DE CRIMINIBUS EXTRAORDINARIIS.

O rozličných veystupcích aneb zavinění lidí.

P. XXIII.

Jsau mnohé jiné viny a lidská provinění, kterážto nemohau všecka vyslovena býti, a na kteráž žádných jistých pokut právy uloženo není; a slovau *crimina extraordinaria.* Taková zavinění *juxta poenas arbitrarias,* to jest, podle velikosti účinkův a zásluh lidských většími aneb menšími pokutami k trestání přivedena býti mají vedle spravedlivého saudcův při jednomkaždém právě uvážení. A protož, kdožby se čeho takového proti řádu a právu dopustil, ten každý buď ztrestán podle zaslaužení svého.

Všeckny viny a provinění lidská nemohau vyslovena býti. A protož ani pokut na ně právy uloženo není, než na spravedlivém saudcův uvážení zůstávají, tak aby každý podle zaslaužení svého byl ztrestán.

P. XXIV.

Všelijací zlí skutkové a nepravosti hřešících vedle obyčeje a spůsobu království Českého ztrestáni buďte pokutami zvyklými. Jako. Dopustila-li by se žena trávení, aneb žeby o bezhrdlí muže svého jakéžkoli auklady činila, lidi kauzly mámila, prachy aneb jakýmžkoli jiným spůsobem trávila, lidi sušila a o bezhrdlí strojila: ta buď za živa zahrabána. Muž pak, bude-li v tom shledán, na kůl vbit aneb při nejmenším sťat bude.

Zlí skutkové a nepravosti hřešících vedle obyčeje království tohoto pokutami zvyklými ztrestáni buďte.

P. XXV.

I. Komužby od práva uloženo bylo, aby čest a kázeň řečí i skutkem [pokoj] zachoval do pře skonání, a ten by to přestaupil a na svého odporníka mocí by sáhl: hrdlo ztratiti má.

Kdoby, maje sobě od práva uloženo, aby čest a kázeň řečí i skutkem pokoj zachoval do pře skonání, toby přestaupil a na svého odporníka mocí by sáhl: hrdlo ztratiti má.

II. A obyčejně ukládá se to na nezbedné lidi, kteříž, když ku právu přistaupí, před tím jeden druhému pohrůžku činí, a někdy z aumysla k nepříteli svému příčin hledá. I když některá z stran na právo těžkost svau vznáší, právo oběma stranám uloží, aby do té pře skonání čest a kázeň řečí i skutkem pokoj k sobě zachovali. Kterýžto rozkaz od práva uložený kdožby přestaupil, na hrdle ztrestán bude. Neb proto nařízena a ustanovena jsau práva, aby jedenkaždý v spravedlnosti své jimi rozeznán byl, a ne své vůle požíval, mocnější nad mdlejším, bohatší nad chudším se nepotřásal.

Čest a kázeň ukládá se lidem nezbedným a pohrůžky sobě činícím.

P. XXVI.

Při všech saudích, když se těžkostí lidských a pokut dotýkati bude, má se věku, pohlaví a nerozumu šetřiti. A pokuty veykladem práva mají raději zmenšovány, nežli zvětšovány býti. Jakož o tom jinde položeno jest.

Kde se pokut ukládaní dotýče, má se věku, pohlaví a nerozumu šetřiti, a pokuty veykladem práv mají radší zmenšovány, nežli zvětšovány býti.

P. XXVII.

I. Úředníci, od přísežných jednohokaždého města nařízení, jako jsau rychtářové, hejtmané, padesátníci, desátníci, služebníci purkmistrovi, branní, ponocní a jiní jim podobní přísežní lidé *denuntiatione,* to jest, skrze vznešení na právo, cožby za potřebu uznali, k přetržení zlého a k zvelebení dobrého vznášeti mohau, a není potřebí jim žalovati. Nebo přísahu k úřadům svým učinili, aby dobré velebili, zlé tupili, a pokudžby na nich bylo, přetrhovali. Cožby pak koli tak od nich vzneseno bylo, má v tom od přísežných jim věřeno býti.

II. Neb všeckna zavinění lidská k vyhledání přicházejí trojím spůsobem. *Per accusationem,* prostředkem žaloby, když

jeden proti druhému za původa se postaví, viní ho z skutku spáchaného, žádaje pokuty aneb pomsty právy vyměřené proti němu užiti. *Per inquisitionem judicis,* skrze vyhledání bedlivé saudcí po jistých příčinách, znameních, podezření a jiných k tomu podobných případnostech. *Per denunciationem,* skrze vznešení, kteráž se od přísežných zjevně aneb tajně vykonávají, a vrchnostem se zprávy činí.

Přísežné osoby, heytmané, padesátníci etc. mohau bez žalob na právo vznésti, co za potřebu uznávají k přetržení zlého. A což by tak tejně neb zjevně vznešeno bylo, má se jim toho od práva věřiti. Neb všecka zavinění lidská k vyhledání přicházejí: Nejprvé skrze žalobu, když jeden proti druhému za původa se postaví. Druhé, skrze vyhledání saudcův po jistých příčinách a případnostech. Třetí, skrze vznešení zjevné neb tejné lidí přísežných.

P. XXVIII.

Také, kteřížby v pořádném manželství prvé byli počati a teprv po provinění aneb odsauzení na smrt rodičův svých na svět by se zrodili: právo a spravedlivost k dědictví rodičův svých míti mají a vinau rodičův svých dotýkáni býti nemají.

Děti, v pořádném manželství počati, a teprva po odsauzení na smrt rodičův na svět by se zrodili: právo k dědictví rodičův svých míti mají a vinau rodičův svých dotýkáni býti nemají.

P. XXIX.

Kdožbykoli nočního času po vyzvonění v městě, na ryňku, po ulicech, a zvláště pak bez světla, se taulal, křiky a nepokoje provozoval: ten a takový do vězení vzat a podle zásluhy a provinění svého trestán buď.

Povyky noční kdoby provozoval, zvláště po vyzvonění bez světla po městě se taulaje: ten do vězení vzat a podle zaslaužení trestán buď.

P. XXX.

Kteřížby koli pro své zlé skutky z města vymrskáni aneb z města vypovědíni byli: téhož města na věčnost také prázdni býti mají, a více bez dopuštění téhož práva se navracovati nemají. Pakliby se kdo navrátil, na hrdle trestán bude.

Vypověděný z města, bez povolení práva navrátí-li se do něho, na hrdle ztrestán bude.

P. XXXI.

I. Jestli žeby někdo, maje saud a při pro nějaký hanebný a neslušný skutek, v té při by padl, a jsa hrdla odsauzen, od-

volání by od takového rozsudku vzal, a prvé, nežliby rozsudek k vyřčení přišel, umřel by: zavinění jeho smrtí k přetržení přijde.

Odsauzený hrdla, vzal-li by odvolání od rozsudku, a prvé, nežli by týž rozsudek k vyrčení přišel, umřel by: zavinění jeho smrtí k přetržení přijde.

II. A též na druhau stranu má se rozuměti, kdyby žalobník v tom času také z tohoto světa sešel. *Defuncto enim accusatore et reo, poena criminis extinguitur.*

Též, umřel-li by v tom času původ.

III. Však, jestli žeby jiný tu při proti němu chtěl na sebe vzíti a ji proti němu z novu vésti: to bude moci učiniti. *Quia crimen, in quo alius destitit vel victus recessit, alius objicere non prohibetur.*

Však chtěl-li by jiný původ tu při proti obviněnému znovu vésti, to může učiniti.

P. XXXII.

Jestli žeby kdo čeho toho, cožby zřetedlně proti Pánu Bohu bylo a dobrému obecnému řádu a poctivosti neslaužilo, se dopustil; a takový, jsa v domnění a v podezření, od žádného by nařkán ani obsílán nebyl: tehdy úřad konšelský v jednomkaždém městě, pro vyhledání účinku takového a pro zachování řádu i spravedlnosti, bude moci takového před právo obeslati a jemu, aby se z takového domnění vyvedl, jistý čas uložiti. Pakliby se ten nevy[vedl*)], ani slušných příčin nepředložil: bude se moci k tomu takovému spravedlivým trestáním přikročiti.

Kdoby, v domnění a podezření jsa, z zlého skutku od žádného viněn nebyl: auřad pro zachování řádu bude moci takového obeslati, jemu čas uložiti, aby se z takového domnění vyvedl. Nevyvede-li, bude se k němu spravedlivým trestáním moci přikročiti.

O pychu.

Q. I.

I. Toto za pych držáno býti má: kdožby komu lesy, lauky, stromoví, keř vinný přesekal; v řekách, potocích, struhách, tůních, haltéřích, v poltrubích ryby aneb raky lovil a lapal; aneb po zápovědi kdo komu po jakýchžkoli gruntech krom cest a stezek

*) Text má „nevyměřil", což patrně poklések z nedopatření pošlý.

svobodných jezdil a chodil. Tehdy ten, kdožby se toho dopustil, deset kop grošův Českých pokuty tomu, komuž se ublížení stalo, propadni. A nedal-li by té pokuty jemu, od napomenutí po dvau dobře zachovalých lidech ve dvau nedělích pořád zběhlých: bude jej moci ten, komuž se pych stal, před to právo, k kterémužby ten příslušal, obeslati a jej z desíti kop grošův Českých viniti. A provede-li ten pych, tehdy obeslaný jemu deset kop grošův Českých dej.

Toto jest pych: Jedno, kdožby komu lesy, lauky, stromoví, keř vinný přesekal. Druhé, v řekách, potocích, struhách, tůních etc. ryby neb raky lovil a lapal. Třetí, po zápovědi po gruntech jezdil aneb chodil. Kdoby se toho dopustil, pokuty dá, komu se pych stal, deset kop grošův Českých.

II. Pakliby se komu zdálo, že mu se větší škoda stala tím pychem, než za deset kop grošův Českých: tehdy může z jakéžkoli chce summy viniti. A provede-li pych, předkem desíti kop grošův Českých pokuty užive. A cožby veyše do summy v žalobě své položené podle práva provedl, také mu to saudcové přisauditi povinni budau.

Pychem byla-li by větší škoda učiněna, než za deset kop grošův Českých: může z jaké chce summy viniti. A provede-li pych, předkem pokuty deset kop grošův Českých užive. A cožby veyše do summy v žalobě položené provedl, také toho užive.

III. Pakliby kdo pychu, vině z něho, neprovedl: tehdy obžalovanému pět kop grošův Českých pokuty dej. A kteréby koli straně za právo dáno bylo: ten bude moci po škodách útratních a nákladních jíti.

Neprovedeného pychu pokuta pět kop grošův Českých a škod vynahražení.

Q. II.

I. Kdožby komu mezníky vymetal anebo přesekal, aneb též mezníky jinam přesadil, ohrady, veystavky aneb jiná znamení meznická překopal, mezí rozvoral, rozkopal aneb jinák předělal, bez vůle a vědomí toho, s kýmž takové mezníky aneb meze spolu má, a to naň shledáno bylo: ten každý v pokutu dvadcíti kop grošův Českých za jedenkaždý skutek takový upadne. A tu pokutu povinen bude dáti tomu, komuž takové ublížení učinil.

Kdoby komu mezníky vymetal, přesekal, přesadil, též jiná znamení meznická překopal, mezí rozvoral, rozkopal, předělal, bez vůle toho, s kým ty meze má: v pokutu dvadcíti kop grošův Českých upadne.

II. Pakliby se toho který čeledín bez vůle pána svého dopustil a takové mezníky vykopával, aneb, jakž nahoře dotčeno jest, přesazoval: má deset kop grošův Českých propadnauti. A nemohl-li by s takovau summu býti, má pán jeho tomu, komuž se ublížilo, toho čeledína vydati, aby se mu té škody odslaužil anebo vězením za takové ublížení odseděl. A za jednukaždau kopu grošův Českých má sto a čtyrydceti krejcarův podle práva všudy počítáno býti.

Čeledín, dopustil-li by se toho bez vůle pána, dá deset kop grošův Českých. Aneb se té pokuty tomu, komu ublížil, odslauží, aneb ji vězením odsedí.

Q. III.

I. Meze a týchž mezí položení aneb všelijakých gruntův okrškové a koncové po meznících i po jiných rozličných znameních k vyhledání přicházejí, jako ku příkladu, po dříví lesním, po výstavcích, po stromích, na týchž místech od starodávna vyrostlých, jichž nikdá meyceno nebylo, po příkopích, dolinách, údolí, po zemi k spůsobu pahrbkovému vzhůru vyvržené, po cestách, silnicích, stezkách, potocích, chrastinách, porostlinách, klínich, hranicích, po větších lesních mezích, aneb jakž kterého gruntu položení samo vlastně to spatřujícím jako na oko ukazuje, že taková znamení, kteráž v právích císařských *signa normalia* slovau, to jest, jistá patrná zřejmá i pravá znamení při tom se zbíhají i nacházejí po vrších, horách, skalí, kameních, pod nimiž uhlé aneb jiné pro budaucí paměti toho trvánlivé věci se pokládají, po lizích a znameních na dříví vysekávaných.

II. Jako zase také při dědinách, polích, chmelnicích, lukách, palauzích šetří se mezníkův polních, větších i menších, vozních mezí, hraničníkův polních, cílův mezí, mezních kamenův a jiných k tomu podobných znamení.

Meze a jich položení aneb všelijakých gruntův okrškové a koncové po mnohých rozličných znameních k vyhledání přicházejí po veystavcích, stromích nikdá nemeycených, příkopích etc.; po vrších, horách, skalí, kameních, lesích etc.; po dědinách, laukách, polích, chmelnicích etc.

III. Kterýchžto všelijakých takových gruntův položení, okrškové, dlauhosti, širokosti, spůsob, forma, běhové aneb počet záhonův i jistá míra aneb velikost, nebylo-li by na to žádných průvodův, od rozumných lidí vyhledati se může. V čemž žádný

nic cizího sobě osobovati nemá, ale na svém vlastním jedenkaždý přestati a toho bez ublížení a škody sauseda svého požívati povinen jest.

Žádný nic cizího sobě osobovati nemá, ale na svém vlastním jeden každý přestati povinen jest.

Q. IV.

I. Item, kdožby dvéře v šatlavách aneb v jiných místech, kdež se vězňové chovají, vyrážel a vězňům ujíti pomáhal.

II. Kdožby manželstvům zaumyslně překážky činil, aneb je lstí svau roztrhnauti usiloval jakým pak koli ošklivením.

III. Item, kterážby z sebe plod vyháněla.

IV. Item, kdožby po smrti nětčí na škodu dědicův statek šumoval a jej před dědici ukreyval.

V. Kdožby nočně aneb tejně se scházel a se puntoval.

Kdoby dvéře šatlavní vyrážel a vězňům ujíti pomáhal; manželstvo svau lstí roztrhnauti usiloval; která by z sebe plod vyháněla; po smrti nětčí na škodu dědicův statek šumoval a jej před dědici kreyval; tajně a nočně se scházel a puntoval.

Ten každý pokutau spravedlivau vedle zaslaužení svého buď ztrestán.

Q. V.

Jedenkaždý při svém dobrém svědomí má to opatřiti, aby zjevní hříchové, jakožto, cizoložstva, smilstva, ožralství i jiné všelijaké nestydatosti, kteréž jsau proti všemohúcímu Pánu Bohu, v svém domu a obydlí svém skutečně přetrhoval, a sám se dobře chovaje, v svém obydlí nic toho nedopaustěl a nepřehlídal, ale to, cožby proti Pánu Bohu bylo, přetrhoval. Pakliby kdo tak se nechoval, a jsa od úřadu napomínán, aby od takové neřádné věci ihned přestal, a on přes to vždy v svém takovém zlém spůsobu předse trval a přestati nechtěl: tehdy úřad kteréhokoli města bude moci takového každého skutečně podle zásluhy jeho ztrestati a takovau neřádnau věc přetrhnauti.

Zjevné hříchy proti Pánu Bohu v obydlí svém každý přetrhovati povinen jest, sám se dobře chovaje; a to pod trestáním skutečným podle zásluhy každého.

DE POENA CALUMNIOSAE
citationis.

V pokutu zmatku upadají tito.

Q. VI.

Kdožby kterau při, saudě se o ni, prosaudil; a jsa rozsudkem o ní rozeznán, podruhý z ní by vinil a těm, s nimiž saud trpěl, aneb držitelům statkův jich pokoje nedal.

Kdo, jsa o některau při rozsudkem rozeznán, po druhé z ní viní.

Q. VII.

Kdožby z cizí věci a pře, nemaje sám k tomu žádného pořádného práva aneb spravedlnosti, na někoho nastupoval.

Kdoby z cizí věci a pře, nemaje k ní sám žádného práva a spravedlnosti, na někoho právem nastupoval.

Q. VIII.

Kdožby, maje o nětco smlauvu a jsa o to spokojen, přes tu a takovau smlauvu z novu o to s ním, s kýmž spokojen jest, ku právu přikračoval; proto, že každý, neděje-li mu se za dost smlauvě, o nezdržení anebo o nečinění dosti smlauvě k straně odporné domlauvati se má.

Kdo, maje o nětco smlauvu, přes takovau smlauvu o to s tím, s kým spokojen jest, z novu ku právu přikračuje.

Q. IX.

Kdožby komu smlauvu, ježtoby ji jeden s druhým očkoli s povolením práva a pro spokojení i přetržení nesnází učinil, zdvíhal aneb koho přes takovau smlauvu dotýkal. A na takového ještě větší pokuta můž vzložena býti.

Kdožby komu smlauvu, ještoby ji jeden s druhým oč koli s povolením práva učinil, zdvíhal, aneb koho přes takovau smlauvu dotýkal.

Q. X.

Kdožby, maje rozsudek oč koli aneb stané právo, a moha po právě jíti, ano by práva šla a zastavená nebyla: však, dada dni a roku projíti, a potom po projití let městských z toho by opět vinil aneb držitele statku napomínal.

Kdo, maje rozsudek aneb stané právo oč koli, dal by dni a roku projíti, a potom by opět z toho vinil, aneb držitele statku napomínal.

Q. XI.

I. Jest pak pokuta zmatku taková, že ten, kdožby se toho dopustil, má dvě neděle vazbau ztrestán býti, a tomu, na kohož tak nepořádně nastupoval, deset kop grošů Českých pokuty i s náklady a útratami pro tu při vzešlými, pokudžby těch vedle práva provedeno býti mohlo, propadnauti.

Pokuta zmatku jest, aby ten, kdo se ho dopustil, dvě neděle u vazbě držán byl, a deset kop grošův Českých pokuty straně dal, náklady a autraty navrátil.

II. A zmatek nic jiného není, než patrné práva zlehčování, to jest, všetečnau nevážností usilovati o to, aby k vůli jeho nařízený pořád práva se jako zmátl.

Zmatek jest patrné práva zlehčování, aby skrze všetečnau nevážnost nětčí nařízený pořádek práva se jako zmátl.

DE CONVICIO ET CONTUMELIA.

O nářku cti.

Q. XII.

I. Učitelé práva *injuriam,* to jest, ublížení jeduěm od druhých skutkem i řečí nazývají všeckno to, čímž dobře zachovalému člověku v důstojenství, v pověsti a v dobrém jménu bezprávně se ubližuje.

Injuria jest ublížení skutkem i řečí, kterýmiž dobře zachovalému člověku v důstojenství, v pověsti a v dobrém jménu bezprávně se ubližuje.

II. A protož to slovíčko „bezprávně“ se dostavuje, aby rozdíl byl mezi úmyslem zlým, škodným, a úmyslem dobrým, žertovním a přátelským.

Bezprávní ublížení dělí se od žertovního a přátelského, dobrým aumyslem pošlého z šprymu.

III. Nebo když jeden s druhým žertuje aneb s ním přátelsky šprymuje, v povinnost a v pokutu práva tohoto neupadá; proto, že pravé ublížení pochází z žádosti, z aumysla aneb z pravého chtíče toho, kdož to činí, to jest, jakž obyčejně říkáme: *Injuria procedit ex affectu facientis.*

Když jeden s druhým šprymuje, v pokutu neupadá.

Q. XIII.

I. *Contumelia* slove to, *quod infamandi alterius causa profertur,* nářek aneb zhanění, kteréžby k zlehčení a k vyprázdnění cti a dobré pověsti se schylovalo.

II. Poněvadž pak mezi lidmi nejvíce se toho zbíhá, že se slovy aneb řečí dotýkají: protož pod tímto titulem práva o nářku a o zhanění nětco toho k veystraze lidem položeno bude.

Nářek neb zhanění vztahuje se k zlehčení a vypráznění cti a dobré pověsti člověka dobře zachovalého.

Q. XIV.

I. Řečí aneb slovy tehdáž se lidem od lidí ublížení děje, když jeden druhého nařiká, haní, potupuje, jemu anebo rodičům jeho umrlým na cti a poctivosti utrhá.

Řečí neb slovy tehdáž se lidem ubližuje, když jeden druhého nařiká, haní, potupuje, jemu aneb rodičům jeho umrlým na poctivosti jeho utrhá.

II. Že pak nemalý rozdíl jest mezi nářkem a haněním, protož nejprvé se položí o nářku, kterýž práva nazývají *convicium et contumeliam.*

Mezi nářkem a haněním veliký jest rozdíl.

Q. XV.

Nářek nic jiného není, než škodlivé uražení a jako nějaké peské a jedovaté uštknutí, ublížení, vyprázdnění aneb zlehčení jména aneb cizí dobré pověsti.

Nářek jest škodlivé uražení a jako nějaké pesské a jedovaté uštknutí k ublížení a zlehčení jména neb cizí dobré pověsti.

Q. XVI.

Nářek buď že se v přítomnosti aneb nepřítomnosti osobě aneb osobám děje, to jest, jakž Čechové říkáme, že se z aust v uši komu co aneb o někom bez jeho přítomnosti zle mluví: když se toliko provede, nářkem zůstane.

Nářek se děje přítomným i nepřítomným, v vůči i krom voči.

Q. XVII.

I. Za nářek pak slova taková počtena buďte. Kdožby komu zrádce dával; aneb ho tím nařekl aneb nařikal, že cti aneb poctivosti nemá; aneb žeby nětco zlého proti své cti učinil; a také žeby nětco aukladně aneb podvodně zlého učinil; aneb žeby ne-

vyvedený psanec byl; aneb kdožby komu zjevně z kurvy syny, falešníky aneb pankharty dával; aneb ženskému pohlaví kurvy, zjevné zloděje etc.; a toho čeho potom nedovedl: tehdy ten, kdožby takový nedůvodný nářek učinil, má a povinen bude tomu, kohož aneb jeho rodiče již umrlé nařekl, zjevně před právem při přítomnosti dobrých lidí nápravu, to jest, takovau prosbu učiniti a nařčeného v těchto slovích odprositi.

Nářek pak jest toto: I. kdoby komu zrádce dával, II. naříkal ho, že cti nebo poctivosti nemá, III. žeby nětco zlého proti poctivosti své učinil, IV. nebo že nětco aukladně a podvodně zlého učinil, V. žeby nevyvedený psanec byl, VI. z kurvy syny, VII. falešníky, VIII. pankharty dával, IX. ženskému pohlaví kurvy, X. zjevné zloděje, a toho čeho potom nedovedl: nápravu bude povinen učiniti a narčeného odprositi.

II. „Jakož jsem tebe N., otce aneb matku tvau nařekl tímto, pravě, že si byl aneb byli A. B. C., čímž jsem tobě aneb jim nespravedlivě ublížil: prosím tebe pro Bůh, aby mi to odpustil, nebť jsem řečí svau tobě aneb jim křivdu učinil, a na tebe aneb na ně jsem lhal.“

Forma nápravy tato jest: „Žeť jsem řečí svau nespravedlivě ublížil, prosím tebe pro Bůh, aby mi to odpustil, neb jsem křivdu učinil, a na tebe jsem lhal.“

Q. XVIII.

I. Ta pak náprava pod rozsudkem na pamět věčnau s *actum*, to jest, kdy se v který den vykonala, poznamenána býti má.

II. A nicméně ještě ten a takový všetečný a nevážný člověk do vězení vzat a vězením za dvě neděle pořád zběhlé trestán býti má: proto, že což jest směl z všetečnosti o lidech dobrých mluviti, musil to zase v svá ústa lživá bráti, a tak *infamis* bude.

K tomu má ten nevážný člověk pro takový nedůvodný nářek dvě neděle pořád zběhlé vězením trestán býti.

Q. XIX.

Poněvadž pak tak hrozné pokuty se tu dotýče, předkové naši slušně a spravedlivě nařídili, aby, kdyžby na kterémkoli právě o nářek cti mezi stranami pře zašla, vždycky saudcové toho práva prvé, nežliby k vyhlášení svědkův přišlo, stran na smlauvu přátelskau podávali. Neb, poněvadž věci největší, jakožto poctivosti, se tu dotýče, a nebylo-li by to přátelským jednáním aneb prostředkováním přetrženo, vždy jedné straně těžce jest

v tom padnauti: protož věc jest užitečná i také náležitá, předkův našich tak chvalitebného nařízení v tom šetřiti a v každé při, když se nářku cti dotýkati bude, saudcové při každém právě, prvé nežli by k přečtení svědkův přišlo, povinni budau stran k přátelskému jednání podati. A budau-li strany skrze prostředky o takový nářek smluveny, smlauva své místo a svůj průchod ať má, a strany k sobě tak se chovejte a takového nářku sobě na věčnost nezdvíhejte, ani jim jiní lidé, lečby ten a takový nářek chtěli na kterého z nich vésti. A to proto, neb poněvadž lidské těžkosti i nesnáze prostředkem smluv k upokojení svému přicházejí: protož věc slušná i náležitá není, tím, což spokojení vzalo, heybati.

V které při se cti dotýče, strany před vyhlášením svědků mají na smlauvu podány býti.

Q. XX.

I. Předkové naši, jakožto milovníci obecného dobrého a *pokoje* i stálosti smluv, takto za právo ustanovili.

„Purkmistr a radda znamenavše, že mnozí lidé po smluvách a veypovědech právních někdy lidí a stran dotýkají, a tak smlauvy a veypovědi radní lehčí, ješto skrze to mnoho zlého pochází: i nechtějíce toho v tomto městě a v této obci pod řádem a správau svau dopauštěti, o tom takto vůbec nalézají.“

„Kdožbykoli z obyvatelův města tohoto po dnešní den koho čím dotýkal, an o to s povolením purkmistra a raddy s druhau stranau smlauvu má, a on také na poctivosti své jest již schválen; a toby naň bylo uvedeno podle práva: že hned takového beze všeho saudu purkmistr a radda nynější i budaucí přísně trestati mají jako toho, kterýžby zlého toho města a jeho obyvatelův hleděl, chtě zaumyslně lidi z cti a z dobré pověsti laupiti. A naposledy, aby takový v městě trpín nebyl, poněvadžby proti řádu a právu utrhačem a lidským háncím býti se ukazoval, a na těžkosti lidské zaumyslně se nutkal.“

Kdoby smlauvy a veypovědi radní lehčil a je zdvíhal, má přísně trestán býti a v městě nemá trpín býti, jakožto utrhač a lidský hánce, a na těžkost zaumyslně jiných se nutkaje a je ze cti a dobré pověsti laupiti chtěje.

Q. XXI.

Jestli žeby ten, kdož koho nařekl, takový svůj nářek dostatečně provedl: tehdy pokuty pro nářek neponese proto, že věc

slušná a náležitá není, aby, kdožby vinného naříkal, měl proto k nápravě odsuzován býti; nebo věc jest náležitá i prospěšná, aby hříchové a veystupkové vinných lidí zjevní byli.

Nářek kdo dostatečně provede, pokuty neponese.

Q. XXII.

Přihází se to častokráte, že někdo, jsa z nářku před právem obviněn, nemoha takovému nářku odepříti, proto žeby se na něj mohl dostatečně pokázati, nepaměti, ožralství, hněvu aneb některým jiným příčinám to připisuje s tím doložením, že on již toho N. N. nenaříká, ale jej za člověka dobrého má. A protož takovým svým před právem ohlášením žaloby té prázen nebude, než purkmistr a radda, opatříc nařčeného na poctivosti, obžalovaného pak podle spravedlivého práva uvážení vězením za slušný čas podle velikosti nářku aneb zhanění ztrestati mají. Ten pak dále nápravau aneb zhaněním původovi povinen nebude.

Kdoby, nařkna druhého před právem, nepaměti a jiným příčinám to připisoval s tím doložením, že již nenaříká, ale jej za člověka dobrého má: protož takový vězením za slušný čas podle velikosti nářku ztrestán a nařčený na poctivosti opatřen bude. Než nápravau nařčenému obžalovaný povinen nebude.

Q. XXIII.

Též také přihází se, že někdo, z nářku jsa obviněn, saukupem se zastírá, že jest toto a toto od tohoto aneb od onoho o něm mluviti slyšel. I jestli že jest hned tehdáž při nářku a hanění svém, když druhého nařekl, dotekl aneb haněl, to jest, *in continenti*, žádného saukupa nejmenoval, na žádného jiného jemu aneb jinému neukazoval, žeby tento anebo onenno o něm toto aneb ono mluvili, aby jemu aneb jim z toho se vyvedl, než z prosta sám, že se jest v nářek, hanění a dotýkání osoby jeho dal: tehdy potomně žádným saukupem aneb saukupy toho nebude moci odbyti a nářku aneb hanění prázden býti. Než povinen bude takový nářek aneb hanění sám od sebe na toho, kohož nařekl aneb zhaněl, vésti i dovésti.

Naříkající, jestliže při nářku hned saukupa jmenovati nebude, potom, jsa obviněn, při právě saukupem toho nebude moci odbyti; než sám ten nářek neb hanění vésti musí.

Q. XXIV.

I. Při nářku aneb při hanění kdožby o saukupovi oznamoval, povinen bude, saukupa takového před právem, však byl-li by takový saukup tu při tom právě usedlý, postaviti; a přijme-li na sebe ten saukup takový nárek aneb hanění, má to na původa vésti a pravé činiti. A obžalovaný tím saukupa postavením té žaloby prázden bude.

Při nářku neb hanění kdo o saukupa oznamuje, byl-li by usedlý,*) má ho před právem postaviti; a on přijme-li to na sebe, naříkající žaloby prázen bude.

II. Pakliby saukup ten byl na jiném právě, aneb žeby z panského aneb rytířského stavu byl: bude moci ten nařčený aneb zhaněný k němu ceduli řezanau poslati, a takovau cedulí skrz dva aneb tři lidi dobře zachovalá na něm se toho dotázati, vyslově jemu všecko to v též ceduli dostatečně, zná-li se k takové své řeči aneb zná-li se k tomu, že jest to o něm mluvil aneb psal čili nic. Tehdy ten, k komužby tak poselství učiněno a na něm dotázáno bylo, má a povinen bude, ve dvau nedělích pořád zběhlých od tak vykonaného poselství, skrz ceduli řezanau po svých poslích odpověd dáti, že jest tu řeč mluvil aneb nemluvil, psal aneb nepsal. A jestli žeby se k tomu seznal, bude moci jej z nářku cti aneb z hánlivých slov na jeho právě viniti.

Pakliby saukup byl na jiném právě aneb osoba stavu panského, rytířského: nařčený cedulí řezanau na něm se dotáže, zná-li se k tomu, co o něm mluvil aneb psal, čili nic. On bude povinen odpověd dáti ve dvau nedělích, a přizná-li se, bude se moci viniti na svém právě.

III. Pakliby tomu odpíral: tehdy ten, kterýž se saukupem vymlauval, povinen bude, to na toho saukupa, že jest to mluvil, provesti. A provede-li, prázden pokuty nářku aneb hanění bude; a ten, kohož se tu poctivosti dotklo, bude moci k takovému saukupu pořádem práva přikročiti a na pokutu nastaupiti. Pakliby ten, kterýž na saukupa pravil, toho neprovedl: sám takový nářek aneb hanění vyvozuj a z toho práv buď.

Pakliby odepřel, tehdy ten, který se saukupem vymlauval, povinen bude to naň vésti. Provede-li, prázen nářku bude. A ten, komuž se poctivosti dotýkati bude, k saukupu pořádem práva přikročí. Pakliby ten, kdo na saukupa pravil, toho neprovedl: sám takový nářek vyvozuj.

*) Summa v obojím vydání má: *neusedlý,* což ovšem odporuje hlavnímu textu.

IV. Pakliby na umrlého pravil, že jest to od něho slyšal: tehdy za toho umrlého má ten nářek aneb hanění vésti, poněvadž nemá koho postaviti, kterýžby ho v tom zastal.

Kdoby na umrlého nářek vztahoval, za umrlého má nářek vésti.

Q. XXV.

Komužby koli tak o nářek aneb zhanění poselství učiněno bylo: každý ten takový, ve dvau nedělích pořád zběhlých od dodání jemu cedule řezané, povinen jest, zjevnau a světlau odpověd dáti. Pakliby nedal, aneb dada, žeby ukrytau a ovšem nesvětlau odpověd dal, to jest, žeby ani dostatečně se znal, že jest to mluvil, ani dostatečně a světle tomu neodepřel, že jest toho nemluvil: tehdy ten, kterýž k němu poselství učinil, bude moci jej z nářku aneb z hánlivých slov viniti a práv proti němu zůstati, jako by naň, že jest to o něm mluvil aneb psal, dostatečně podle práva provedl.

Maje poselství o nářek aneb zhanění, odpověd dej světlau ve dvau nedělích. Pakli nedáš, neb dada, zatmělau dáš: tehdy nářek neb hanění na sebe vztáhneš.

Q. XXVI.

Kdyby se strany nevinně naříkaly a haněním doteykaly: tehdy, přišlo-li by to ku právu, právo má je na jich cti opatřiti, a že jsau z povinnosti měšťanské vykročily a právem živi nebyly, pro takovau jich zbytečnost a nenáležitost vedle uznání spravedlivého obadva vězením trestati.

Strany naříkaly-li by se nevinně a haněním dotýkaly, a potom ku právu se dostaly: právo je na poctivosti opatří a pro tu zbytečnost vězením trestati bude.

Q. XXVII.

Než, kdožby koho zase nehaněl, aneb nenaříkal, a toliko jediné mu odpíral, pravě, „že křivě a nepravě to na mne aneb na mé rodiče mluvíš“: to za odhánku a odhanění nemá počteno býti, když se potom při saudu to najde, že tím, čímž jest narčen, vinen není, aneb když ten, kdo ho naříkal aneb hanči, toho podle práva na něj neprovede.

„Křivě a neprávě mluvíš!“ to za odhánku a odhanění počteno býti nemá.

Q. XXVIII.

Od lehkomyslných a na své cti nedobře zachovalých lidí, také ani od toho, kdožby prvé někomu pro nářek nedovedený

nápravu činil, člověk dobře zachovalý nápravy přijíti podle práva povinen není. Než saudcové sami takového na cti a dobré pověsti jeho opatřte. a toho lehkomyslného a nevážného člověka podle uznání spravedlivého buď z města vypověděním aneb jinák ku příkladu jiným ztrescete.

Náprava od lehkomyslných a zlopověstných nemá přijímána být. Než právo samo má v té příčině člověka dobře zachovalého opatřiti, a toho lehkomyslného buď z města vypověditi aneb ku příkladu jiným ztrestati.

Q. XXIX.

Pro nářek poctivosti ani pro zhanění žádny urukován býti nemá. Neb jestliže obeslaný, jsa pořádně ku právu obeslán, se nepostaví, aneb od práva po žalobě odstaupí: původ na poctivosti bude opatřen, a jemu se za právo proti tomu, kdož od práva ušel aneb státi nechtěl, dá. Tak, kdežbykoli potom postižen byl ten, jenž ho nařekl aneb zhaněl, aby původovi nápravau, to jest, odprosau i také za zhanění pokutau povinen byl.

Pro nářek cti ani pro zhanění žádný urokován býti nemá. Neb, obeslaný nestane-li ku právu, původ bude na poctivosti opatřen.

Q. XXX.

I. Kdožby koho z nářku aneb z hánlivých slov pořádem práva obvinil, a téhož obviněného v tom zase buď před právem aneb jinde, nevyčekaje na to rozsudku, na jeho cti dotýkal aneb haněl: tehdy, by na obviněného původ žalobu svau provedl a pokázal, však proto, že jest se zase odhaněl, obžalovaný původovi nápravau, ani pro zhanění pokutau povinen nebude.

Původ, jsa v rozepři s někým o nářek cti neb zhanění, nevyčekaje na to rozsudku, obviněného by dotýkal neb hanĕl: obžalovaný jemu, by naň žalobu provedl, nápravau ani pokutau pro hanění povinen nebude.

II. Než, jestli žeby původ na obžalovaného nic toho před právem neukázal, a jeho by (jakž dotčeno) nařekl aneb zhaněl: tehdy má od práva pro takovau svau všetečnost a nevážnost původ vězením trestán a obžalovaný na své poctivosti opatřen byti.

Pakliby původ na obžalovaného nic neukázal: tehdy má vězením trestán, a obžalovaný na poctivosti opatřen byti.

Q. XXXI.

Pro nářek ani pro zhanění jeden k druhému bitím aneb raněním nepřikračuj, ani se sám msti; než jedenkaždý všelijaká ublížení pořádem práva k nápravě sobě přivozovati hleď.

Pro nářek ani pro zhanění jeden k druhému bitím aneb raněním nepřikračuj, ani se sám msti.

Q. XXXII.

Kdyžby pře pro nářek aneb zhanění již před právem zašla, a nežby k rozeznání přišla, obžalovaný by z tohoto světa sešel: tehdy původ, poněvadž po své poctivosti stál a pořádem práva to sobě konati začal, má na poctivosti opatřen býti tak, že ten takový buď nářek aneb zhanění není a býti nemá k ublížení jeho cti a poctivosti nyní, na časy budaucí a věčné.

Obžalovaný z nářku neb zhanění umře-li před nálezem: původ na poctivosti bude opatřen.

Q. XXXIII.

By největším nářkem kdokoli a od kohokoli nařčen aneb zhaněn byl: tehdy, stojí-li po své poctivosti, dokudž pořádem práva s stranau odpornau konce o to nevezme, od žádného za takového jmín a držán býti nemá.

Q. XXXIV.

Také vzal-li by od rozsudku kterého odvolání ku právu vrchnímu: tehdy, dokudžby to stálo na ohledání, tím, cožby na něm tak při saudu nižším bylo přisauzeno, povinen není. A tak aniž tím také má od koho dotýkán býti, do rozeznání a vyřízení pře té a jeho spravedlivosti.

Nařknutý, jakžkoli nejtíže, stojí-li po své poctivosti, před rozsudkem od žádného za takového držán býti nemá. A appelloval-li by ku právu vrchnímu, do vyřízení appellací nemá tím dotýkán býti. *M. XX.*

Q. XXXV.

Nářek aneb hanění, od pána na služebníka aneb poddaného jeho, od otce na dítě, od manžela na manželku, od hospodáře na čeledína, od mistra na učedlníka učiněný, k žádné škodě není a býti nemá k urážce cti aneb poctivosti těch, na kteréžby se z prchlivosti stal, a toho času a tehdáž, pokudžby v moci, v správě aneb v službě jich byli.

Nářek neb hanění, od pána na služebníka neb poddaného jeho a na ty, kteříž v službě, správě a moci jsau, z prchlivosti učiněný, k žádné škodě a urážce cti není.

Q. XXXVI.

Nápravu pro nedovedený nářek kdožby vykonal; aneb nepoctivým zatykačem někdo se zatknauti dopustil; též, ctí a věrau jsa k něčemu zavázán, tomu by dosti neučinil, ale nad svým závazkem by se zapomenul: ten a takový žádný k vydávaní svědomí připuštěn nebude.

Nápravu kdoby vykonal, nepoctivým zatykačem zatknauti se dopustil, též ctí a věrau jsa k nětčemu zavázán, tomuby dosti neučinil: takový žádný k vydání svědomí připuštěn nebude.

DE INJURIA.

O zhanění.

R. I.

Co za nářek počteno býti má, ze jména napřed vysloveno jest. Mimo a veyše nad ta slova jakými by koli řečmi aneb slovy jeden druhému ubližoval, jej haněl, dotýkal, potupně k němu aneb o něm mluvil, jméno a pověst jeho dobrau vyprazdňoval, jej aneb rodiče jeho z tohoto světa již sešlé tupil a zlehčoval: to všecko za hanění počteno býti má.

Za zhanění počtena býti mají všecka slova a řeči, jimiž jeden druhého haní a doteyká, neb tupí a zlehčuje jej aneb rodiče z světa již sešlé; kromě těch slov za nářek cti položených.

R. II.

I. Neb což se koli děje a působí od jednoho tím a takovým úmyslem, aby druhý potupen, zlehčen a skrze slova jeho zahanben byl: to a takové předsevzetí slove *injuria*, to jest, ublížení a u nás Čechův hanění, dotýkání, zlehčování a potupování.

Což se koli děje od někoho tím aumyslem a chtíčem, aby druhý zlehčen a skrze slova jeho zahanben byl, to slove hanění.

II. A když od původa to bude provedeno, že takové ublížení stalo se jemu úmyslem a chtíčem k zlehčení a potupě jeho: již jméno a titul hanění na sebe přijme. Neb slova z kumštu a z žertu propověděná, a ne zlým aumyslem ku potupení

a k zahanbení druhého pošlá, pokuty nářku aneb hanění v sobě nenesau, ale za kumšt a za žert při právě počtena budau.

Sice slova, z kunštu a z žertu provedená, a ne zlým aumyslem pošlá, pokuty v sobě nenesau.

R. III.

Pakliby ten, s nímžby žertováno bylo, promluvil k tomu, že takového kumštu aneb žertování snášeti nechce, a on předce v tom by trval: již povinnost nářku aneb hanění na sebe tím spůsobem vztáhne.

Kdoby oznámil, že takového kunštu a žertování snášeti nechce, a druhý by předce v tom trval: již povinnost nářku neb hanění na sebe by vztáhl.

R. IV.

Že pak při právě městském dosti skrovné pokuty pro zhanění nařízeny byly: nevážní a lehkomyslní lidé v svobodu, ano i v obyčej to sobě vzali, aby dobrým a pokojným lidem slovy svými ubližovali, je doteykali, i také haněli. A přísloví staré jest, že z mravův aneb z obyčejův lidských zlých a škodlivých dobrá práva počátek svůj vzala. Takž tehdy pro přetržení mezi lidmi nesnázi, a aby dobří pokoje v jednékaždé obci užiti mohli, toto se z strany hanění za právo ustanovuje.

Pro skrovnau pokutu pro hanění předešle nařízenau nevážní a lehkomyslní lidé v obyčej sobě vzali, aby dobré a pokojné lidě dotýkali a haněli.

R. V.

I. Kdožby od koho zhaněn aneb jakýmižkoli jinými slovy potupnými i nenáležitými na poctivosti své dotčen byl: ten, obešlíc toho, od něhožby tak zhaněn byl, před právo, může ho z těch a takových slov hánlivých, potupných aneb nevážných (ze jména je v žalobě své vyslově) viniti. A jestliže původ to na obžalovaného podle práva provede, že jest ta slova k němu aneb o něm bez hodné a slušné příčiny mluvil; a obžalovaný aneb obeslaný toho by podle práva neodvedl, že jest ta slova slušně a náležitě o něm mluviti, jej haněti i také dotýkati ho mohl: tehdy ten původ na poctivosti své od práva bude opatřen, a obžalovaný, kohožby tak nedůvodně haněl a dotýkal, a hanění takového na něho pravého neučinil, tomu nad škody útratní a

nakladní deset kop grošův Českých dáti a k tomu za teyden pořád zběhlý vězení trpěti povinen bude.

Původ, provede-li hanění, bude od práva na poctivosti opatřen, a obžalovaný nad škody autratní také deset kop grošův Českých jemu dati a teyden u vězení seděti povinen bude.

II. Pakliby kdo té summy peněžité neměl aneb, maje, dáti by jí nechtěl: tehdy za tři měsíce pořád zběhlé u vězení místo pokuty za hanění aby držán byl.

Pakliby peněz neměl neb dáti nechtěl: za tři měsíce pořád zběhlé místo pokuty u vězení držán bude.

R. VI.

Jeden druhému ku potupě nic malovati, ani pro víru jeden druhého haněti nemá. Kdožby se toho dopustil, pokutau buď za nářek cti aneb za zhanění strestán bude.

(Do slova.)

R. VII.

Měšťané, poněvadž jsau sobě ve všem rovní, jeden na druhého, krom toliko od vrchností svých k úřadnému povolání, nic veyše nemajíce: protož jeden druhého tím, žeby lepší nežli druhý býti měl, z potupy dotýkati nemá. Pakliby se kdo toho dopustil a toho potomně podle práva, že lepší jest, neprovedl: pokutau tomu, kohožby tak zhaněl a dotekl, za zhanění povinen bude.

Měštěnín, řekne-li ku potupě měštěnínu druhému, že lepší jest nežli on (jsauce sobě měšťané ve všem rovni, krom od vrchností svých k úřadnému povolání), a toho by neprovedl, pokutau za hanění povinen bude.

R. VIII.

I. A jakž z nářku, tak i z hanění jeden druhého, vyslovíc a zejména nářek aneb hanění v žalobě své postavíc, viniti moci bude.

II. A obyčejně z nářku cti takto: „Petr obeslal Jana a viní ho z nářku cti takového, že jest o něm, aneb o rodičích jeho, a o těch, v jichž on statek právem nápadním aneb kšaftem v držení vešel, mluvil, psal aneb jemu z aust v uši mluvil tato slova“ etc.

III. Z hanění: „Petr viní Jana z slov hánlivých a na poctivosti důtklivých a to takových“ etc.

Nářek, též i zhanění jedenkaždý v žalobě zejména a veyslovně postaviti má.

R. IX.

Kdožby koli nařekl aneb zhaněl lidi z tohoto světa sešlé, to jest, mrtvé, kteříž božským i všech národův právem po smrti před každým pokoje užiti mají, proto, že jich duše jsau již v rukau božích: proti takovému každému za původy mohau se postaviti děti těch mrtvých pohlaví obojího jakožto jich dědicové; též i ti, kteřížby právem nápadním v držení statkův jich vešli; ano i ti, kteřížby od nich z lásky statky sobě odkázané měli a za dědice nařízeni byli. Ti všickni budau moci naříkající a hánce mrtvých z nářku cti aneb z slov hánlivých viniti, a pokut právem vyměřených proti nim užiti. Neb podle práva obecného nářek a hanění, kteráž se dějí lidem mrtvým, na jich dědice vlastně se také vztahují.

Lidi mrtvé kdoby naříkal neb haněl: ztakového nářku mohau viniti děti mrtvých, též držitelé statkův jich, ano i ti, jimžby odkázán byl díl statku od nich.

DE FAMOSIS LIBELLIS.

O cedulích zrádných.

R. X.

Kdožby koli v tom shledán a postižen byl, a to podle práva bylo by na něho prokázáno, žeby cedule zrádné spisoval, lípal, metal, pokautně kladl, aneb takových cedulí zrádných nešlechetných aneb hánlivých příčinau byl: ten takový každý bez milosti jakožto zrádce čtvrcen býti má.

Kdoby koli cedule zrádné spisoval, lípal, metal, pokautně kladl, aneb toho příčinau byl: takový každý jako zrádce bez milosti čtvrcen býti má.

R. XI.

Ten pak, na němožby a na nepoctivost jeho cedule takové zrádné se vztahovaly, od práva na své cti opatřen býti má tak, že to, což jest v těch zrádných cedulích napsáno, položeno a obsaženo bylo, není a býti nemá k ujmě a k ublížení jeho cti a dobré pověsti nyní, na časy budaucí a věčné, s takovým

doložením: „A mohl-li by ten se uptati toho, kdo jest směl v takovau nepravost a v nešlechetenství se vydati, že se mu v tom právo nezavírá."

Na čí nepoctivost takové zrádné cedule by se vztahovaly, ten na své poctivosti od práva opatřen býti má, a mohl-li by se původa doptati, v tom se mu právo nezavírá.

R. XII.

I. Každý, najda takovau zrádnau ceduli, v níž obyčejně žádný pravým jménem se nepodpisuje, má ji hned strhati, a jiným k obledání aneb přečtení nemá jí podávati ani odsílati. Pakliby se tak nezachoval, a najda ji i přečta, nestrhal, než s ní se vůkol roznášel, jiným ji k posměchu toho, na kohož psaná jest, ukazoval, a to bylo by naň shledáno: ten rok u vězení seděti má a na žádnau zjevnau ani tejnau přímluvu vězení takového prázden býti nemá. Nýbrž v tom roce bylo-li by naň usvědčeno, že jest on tu ceduli sám spisoval, kladl anebo lépal: má pokutu svrchu jmenovanau jako zrádce trpěti.

Kdo najde ceduli zrádnau, má ji hned strhati a jiným ku přečtení nemá ji podávati ani odsílati. Pakliby se tak nezachoval a jiným ji ukazoval, má rok u vězení seděti. V tom času najde-li se, že on ji spisoval, kladl, lépal: pokutu dotčenau jako zrádce trpěti bude.

II. Však, našel-li by takovau ceduli zrádnau ten, kterýžby čísti neuměl: tehdy, vyrozuměje jí, že zrádná jest, má a povinen bude hned také ji strhati.

Najde-li takovau ceduli, kdo čísti neumí: tehdy, vyrozuměje, že zrádná jest, má ji také strhati.

III. A co se tuto o zrádné ceduli pokládá, rozuměti se má všech jiných k tomu podobných zrádných spisích, jako jsau písně, listové, knihy, jenž v právích císařských všeckno slovau *libelli famosi.*

To též, co o cedulích zrádných, rozuměti se má o všech zrádných spisech, písních, listech, knihách etc; neb to vše jsau *famosi libelli.*

DE LEGE AQUILIA,
de damnis injuria vel culpa datis, et actionibus noxalibus.

O škodách a o jiném k tomu podobném od jeděch druhým z aumysla, chtěním aneb nechtěním ubližování.

R. XIII.

I. Jedenkaždý snadno tomu místo dá, že tak mnoho příčin mezi lidmi povstává, jimiž lidé sobě v rozličných spůsobích škodí a ublížení činí, že nikterakž možné není, aby všeckny takové škody a od jedněch druhým ubližování mohla jistými rozdíly práv obsažena býti; proto, že lidé lidem a jich věcem netoliko z aumysla, ze zlosti, svévolně a z všetečnosti, ale častokráte také z nedbánlivosti, z neopatrnosti, z nerozšafnosti, z nechtění a z neumělosti škody a ublížení činí a jedni druhé k škodám nutí.

Všecky škody a ubližování, kteréž se od jedněch k druhým činí, nikoli práve obsaženy býti nemohau; neb se mnohými a rozličnými spůsoby činí z aumysla, z všetečnosti, z nedbánlivosti, z nechtění, z neumělosti etc.

II. A protož všeckna ublížení i všecky škody, kteréžby od jedněch druhým, jakýmž pak koli spůsobem, při a na statcích i věcech lidských, buď velikých aneb malých, se dály: ty všeckny a všelijaké takové škody a ubližování pod tímto titulem práva, kteréž *lex Aquilia* slove, se zavírají.

A pod tím titulem *lex Aquilia* všeckny ty škody se zavírají.

R. XIV.

Lex pak *Aquilia* slovo své obdržala od *Aquilia tribuna plebis,* to jest, od ochránci a nařízeného auředníka nad obecním dobrým v městě Římě. Ten za času svého auřadu právo vynesl a ustanovil: „Jestli žeby jeden druhému hovado, jakéž pak koli, mimo pořád práva zabil, aby pokutu za hovado tak zabité dal, zač jest to hovado v tom roce pominulém nejdrážeji prodáno a zvedeno býti mohlo, a taková summa aby pánu hovada

zabitého náležela.“ Kteréhožto práva my také při právě městském užívati budeme.

Hovado kdo by mimo pořád práva zabil druhému, má dáti summu peněz, zač jest to hovado v tom roce pominulém nejdrážeji prodáno býti mohlo.

R. XV.

Za jiné pak všeckny škody, kteréžby se jedněm od druhých na čemžkoli a na jakýchžkoli věcech (rozuměj *per injuriam*, z aumysla a bezprávně) dály: aby ten, kdožby takových škod příčinau byl aneb jich se dopustil, tak mnoho pánu té věci za pokutu dáti povinen byl, zač jest v času třidcíti dnův pominulých taková věc prodati aneb za jakau summu zvésti se mohla.

Kdoby škodu na kterékoli věci učinil neb toho příčinau byl: za pokutu aby dal, zač jest v času třidcíti dnův pominulých taková věc prodati se mohla.

R. XVI.

I. Škoda pak tuto téměř nic jiného není, než zmenšení, porušení aneb zohyzdění věci naší vlastní, dědičné aneb nám jakýmž pak koli spůsobem a právem náležející.

Škoda jest zmenšení, porušení neb zohyzdění věci naší vlastní.

II. *Damnum injuria datum* slove tuto takové statku a věcem našim ublížení, kteréž se bezprávně mimo řád a právo, i také zaumyslně a chtěním děje. Všeckno to zajisté, což mimo pořád práva se působí a děje, bezpraví slove, buď že se to slovy aneb skutkem koná. Slovy, když nářkové a hanění od jedněch druhým se dějí. Skutkem, když jeden nad druhým svau vůli provozuje.

Bezpraví slove všecko, co se mimo řád a právo děje, tak slovy, jako jsau nářkové a hanění, jako skutkem, když jeden nad druhým svau vůli provozuje.

III. *Damnum culpa datum* jest škoda, kteréžby se někdo skrze nerozšafnost, nedbánlivost aneb neopatrnost svau dopustil. Neb to všeckno, čímž jeden druhému mimo náležitost, mimo spravedlnost ubližuje, buď z nechtění aneb z své hlauposti, z své neopatrnosti, aneb neumělosti, slove *damnum culpa datum*. Jako když z aumysla a z chtění jeden druhému ubližuje, slove *damnum injuria datum*.

Jiná škoda jest, kteréžby se skrze nerozšafnost a nedbánlivost, nechtění, hlaupost někdo dopustil.

R. XVII.

I. Dějí se také rozličným spůsobem škody od jedněch druhým. Neb když jeden druhému hovado, jakéž pak koli, zabí aneb zraní, hladem umoří: tehdy škodu na jeho věcech mu učiní, proto, že mu statek jeho zmenšuje a jeho k schuzení přivozuje.

II. Opět, když jeden druhému vlastní jeho statček a jiné věci láme, trhá, nečistotau šaty mu sleje, do bláta uvrhá, nohama šlapá, takovým ubližováním škodu mu činí.

Škody se rozličným spůsobem dějí na statcích lidských, dobytku, šatstvu a jiných věcech.

R. XVIII.

A protož všeckny škody a všelijaká od jedněch druhým na statcích a na věcech jich ubližování buďte u práva vážena podle velikosti škody, i také podle aurazu, zkázy aneb porušení té věci, při kteréž a na kteréžby taková škoda se vykonala. I také podle úmyslův škody činících.

Škody vážiti se mají od práva podle velikosti škody, aurazu, zkázy etc., i také podle aumyslu škodu činících.

R. XIX.

Také skutkem, osobau, časem, i také místem, od jedněch druhým větší škody a ubližování se činí a dějí. A protož škody a ubližování taková podle skutkův aneb předsevzetí osob, časův a míst tížeji vážena býti mají. *Re, persona, tempore, loco atrociores injuriae judicantur.*

Škody podle příčin a *circumstantií* tíže váženy býti mají.

R. XX.

Také práva toho lidem nedopauštějí, aby jedni s druhými škodně žertovati aneb pohrávati měli. *Sicut enim imperitia, negligentia, nimia saevitia, ita et lusus noxius, culpae adnumeratur.* Nebo jako neumělost, nedbánlivost a přílišná ukrutnost, tak také škodné žertování a pohrávaní za vinu se pokládá. *Ludus enim non est, ex quo crimen oritur.* Nebo podle práva za žert se to nepočítá, což se k ublížení našemu vztahuje.

Práva nedopauštějí, aby jedni s druhými škodně žertovati a pohrávati měli. Nebo, jako neumělost, nedbánlivost a přílišná ukrutnost, tak škodné žertování a pohrávaní za vinu se pokládá.

R. XXI.

I. Škodu pak činí netoliko ten, kdož sám skutečně čeho takového mimo pořád práva působí aneb se dotýká; ale také i ten, kterýž škodu dělati jinému velí, jako otec synům, páni služebníkům.

II. Avšak ten škodau vinen buď a ten ji plať, kdož ji dělati velí. *Nam noxa caput sequitur.* Škoda zajisté vinného stíhá a na vinném se dopomáhá. Neb ten vinen není, kterýž rozkazujícího povinen jest uposlechnauti. *Qui per alium facit, perinde est, ac si faceret per se ipsum.* Kdož skrze jiného co činí a dělá, rovně jest, jakoby sám to dělal.

III. *Et qui occasionem praestat, ipse damnum fecisse videtur.* I ten za vykonavatele škody jmín a držán bývá, kterýž příčinu k škodě dává.

Škodu činí i ten, kdo ji jinému činiti velí, jako otec synu, pán služebníku. A ten, kdo dělati velí, ji platiti má. Jako i ten, který příčinu k škodě dává.

IV. Však jestliže někdo na rozkaz toho, pod jehožto správau není, a on žádné nad ním vrchnosti nemá, nětco škodného činí: tehdy oba škodau povinni buďta.

Na rozkaz toho, pod jehožto správou nejsi, škody žádnému nečiň; jinák i s ním budeš škodau povinen.

R. XXII.

I. Žádný škody nedělá, než toliko ten, kterýž to dělá a to před sebe béře, k čemuž práva a spravedlnosti nemá.

Škodu ten dělá, který to dělá, k čemu práva a spravedlnosti nemá

II. Nýbrž i ten lidem škodí a škoduu vinen bývá, kdož příčinu ke škodě dává, ke škodám jiných ponauká aneb ovšem, aby je činili, navozuje.

Škodau vinen bývá, kdo příčinu ke škodě dává, a k škodám jiných ponauká, aneb ovšem, aby je učinili, navozuje.

II. Item, kterýž jakého skutku jiným napomáhá.

Item, který jiným škodného skutku napomáhá.

IV. Item, kdož k skutku a k škodě se přiznává, by pak ta od jiného byla vykonána.

Item, kdo se k škodě přiznává, by pak ta od jiného byla vykonána.

R. XXIII.

I. Kdyžby pod vozem most se zlomil: škodu na koních a na voze forman, ale škodu na zboží pán podstaupí.

(Do slova.)

II. A tak i o jiných věcech z strany škod rozuměti se má, kteréžby se zbíhaly a přiházely ne z nedbánlivosti lidské, ale toliko z příhod rozličných. Nebo, byl-li by sud mdlý a kterýžby tekl, by pak i od šrotýře vzat a již vezen byl; však jestli žeby pro svau sešlost se rozpukl aneb z něho dno vyskočilo, obruče spadly: již tu ne šrotýřova škoda, ale pána toho sudu bude. A tolikéž i o zboží kupeckém rozuměj.

Sud rozpukne-li se na voze, neb dno z něho vyskočí, aneb obruče spadnau: škoda bude pána toho. sudu, a ne šrotýřova'; neb to příhodau se stalo, a ne nedbánlivostí šrotýře. Tolikéž i o zboží kupeckém rozuměj.

R. XXIV.

Kdežby se koli jakých škod dotýkalo, tehdy slušná věc jest, aby takové škody, nežby se na ně rozsudek stal, vždyckny prvé od přísežných ohledány a očitě spatřovány byly, jakož o tom *A. XLII.* a *K. XIX.* položeno jest.

Prvé, nežliby se. o jaké škody rozsudek stal, vždyckny od přísežných ohledány a očitě spatřovány býti mají. *A. XLII. K. XIX.*

R. XXV.

I. Nachází se v právích škoda, kterauž nám hovada cizí na statcích našich, dělají a slove *pauperies, damnum sine injuria facientis datum,* škoda od hovada nerozumného učiněná.

Škoda také hovada cizí na statcích našich nám dělají.

II. I komužby koli dobytek škody na obilé *(sic)*, na lukách, na vinicích, zahradách, aneb jakžkoli na jiném statku zdělal: žádný nemá dobytka takového zabíjeti; než má dobytek takový zajíti a škodu lidmi hodnověrnými, a zvláště přísežnými, hned toho času obvesti. A cožby tíž lidé přísežní na své přísahy spravedlivě rozeznali, žeby tím dobytkem škody se stalo: pán toho dobytka škodu i s protrávením zaplať, aneb v takové škodě a za škodu takovau dobytka mu zanechej.

Komužby koli dobytek škody na obilé, na lukách, vinicích, neb jiném statku zdělal: má takový dobytek zajíti a škodu přísežnými hned obvesti,

A cožby ti spravedlivě rozeznali, žeby se škody stalo: pán toho dobytka škodu i s protrávením zaplať, aneb v takové škodě dobytka zanechej.

III. Pakliby té a takové škody přísežnými rozeznané, i také, cožby v tom zajetí tím dobytkem v témdni pořád zběhlém protráveno bylo, nezaplatil: tehdy ten, kdož dobytek zajal, bude jej moci lidem přísežným dáti pošacovati, a za tu škodu obvedenau i s tím, což protráveno v tom témdni bylo, z toho dáti sobě odhádati; a cožby toho po odhádaní pozůstalo, tomu, číž dobytek jest, o tom, aby jej sobě vzal, oznámiti a jemu jej vydati má. Pakliby on vzíti ho nechtěl, není ho povinen dále opatrovati, ale může jej rozpustiti. A stane-li se jaká škoda na témž dobytku někomu: nebude ji povinen pánu téhož dobytka, ani jinému žádnému nahražovati; proto, že jest pán toho dobytka, moha v času od práva uloženém dobytek svůj vyručiti a jej sobě opatřiti, vykonati toho svévolně zanedbal.

Pakliby té škody i s tím, coby v témdni pořád zběhlém protráveno bylo s dobytkem, pán nezaplatil: dobytek ten přísežným dá se pošacovati, a coby ho za škodu, též protrávení bylo, odhádati; a cožby ho po odhadu zůstalo, pánu oznámiti, aby jej sobě vzal. Nechtěl-li by ho pán vzíti, *může* jej tento rozpustiti a na tom nic neztratí.

R. XXVI.

Přihází se to častokráte, když se škod na statcích lidských dotýče, že ani od stran, začby ty věci stály, na nichž jsau se škody zdělaly, ani z průvodův nemohau se vyhledati, a saudcové nevědí, co učiniti mají. Neb původové, kteříž sobě škody pokládají, vysoce je sobě nasazují. I aby spravedlnost a mírnost v tom byla zachována, kdožby sobě co za škodu pokládal, a té takové škody provesti by nemohl, ani také saudcové ji vyhledati a najíti nemohli: tehdy má jemu od týchž saudcí přísaha podána býti, chtěl-li by on přísahu předkem vykonati, že jest škody na té věci za summu takovau a takovau vzal, aneb žeby ji za tuto aneb tuto summu spravedlivě sobě pokládal. Tehdy, vykonal-li by takovau přísahu, saudcové mají ho při té summě zůstaviti a stranu obeslanau k zaplacení takových škod podle práva přidržeti.

Kdožby sobě co za škodu pokládal a té provesti nemohl, a saudcové také vyhledati nemohli: tehdy původovi přísaha má podána býti. On, vykoná-li ji, žeby škody za summu takovau a takovau spravedlivě vzal, má při té zůstaven býti.

R. XXVII.

Bylo-li by na koho v tom místě, kudy lidé často chodí, co svrženo, shozeno, aneb žeby někdo slit byl: tehdy o takové ublížení k tomu, kdožby v tom domu aneb příbytku byl, odkudž mu se to stalo, bude moci hleděti, a pro slití šatův a dvojnásobní škodu se domlauvati.

V tom místě, kudy lidé často chodí, bylo-li by co s hůry na koho shozeno, aneb žeby slit byl: o takové ublížení má k tomu hledíno býti, kdoby v tom domu neb příbytku byl, a pro slití šatův o dvojnásobní škodu se domlauvati.

R. XXVIII.

Než kdožby takovým neopatrným hozením aneb svržením k úrazu škodnému přiveden byl, tak žeby na svém zdraví škodu vzal: tehdy přísežní nad to, cožby lékaři od hojení dal, mají to s bedlivostí uvážiti, co jest ten a takový v tom svém nedostatku zdraví svého nákladu na sebe učiniti, a skrze to v živnosti své k obmeškání přiveden býti musil. Ano i toho povážiti povinni budau, vztahoval-li by se takový úraz k budaucí uraženého těžkosti a ke škodě živnosti jeho. To vše pilně uvážíce, spravedlivě se zachovají, summu jistau uraženému na tom, kdož se toho dopustil, přisaudíce.

Škodu na zdraví hozením neb svržením s hůry domu některého kdoby vzal: přísežní, úrazu a jiných *circumtantií* pilně pošetříce, nad to, cožby lékaři od hojení dal, summu jistau na tom, kdož se toho dopustil, přisaudí.

R. XXIX.

Jedenkaždý hospodář, chce-li pokut takových ujíti, povinen bude dum svůj tak opatrovati, aby se od jeho čeledi, ani od podruhův jeho domu lidem mimo dům jeho chodícím škody nedály. Neb nevystavil-li by saukupa a škod takových původa, k němu o taková ublížení a o škody hledíno bude.

Hospodář nevystaví-li saukupa a škody, která se s hůry mimo dům jdaucím stala, původa: k němu o takovau škodu hledíno bude.

R. XXX.

I. Žádný hovada aneb zvířete škodného a divokého tu a v těch místech, kudyž by lidé často a obyčejně chodili, mívati ani chovati nemá, aby lidem od nich uškozeno nebylo. Pakliby se kdo toho dopustil, a škoda by se od toho hovada aneb

divoké zvěři lidem na jich zdraví stala: k té pokutě odsauzen buď, kterraužby saudcové za spravedlivau uznali.

Hovada a zvířete škodného a divokého v tom místě, kudy lidé obyčejně chodí, nemívej. Neb stane-li se komu od něho škoda, k pokutě odsauzen budeš.

II. A což se dotýče škody, kterážby od pitomého aneb domácího hovada někomu se stala: o takovau škodu pán toho hovada povinen bude se umluviti, aneb to hovado uraženému za škodu dáti.

Nicméně i pro škodu, od pitomého hovada učiněnau, povinen budeš se umluviti, aneb to hovado uraženému za škodu dáš.

S. I.

Byl-li by kůň zůřivý, plachý, aneb také jiné hovado, tak žeby kůň házel: má jisté nějaké znamení na témž koni zavěšeno býti k veystraze lidem. A ti, kdož na takových koních jezdí, mají lidi mimo ně jdaucí aneb jedaucí napomínati, aby se vyheybali, tak aby k úrazu skrze to nepřicházeli.

Kůň zůřivý, plachý, a žeby házel, má míti jisté znamení; a kdo na něm jede, má lidi napomínati, aby se vyheybali.

S. II.

Tolikéž rozuměti se má o volích, kravách i o všech jiných hovadech, kdyžby koli a kdekoli od někoho hnána aneb vedena byla, aby lidé od těch, kteříž je honí aneb vedau, se napomínali, aby se před nimi na stranu uheybali a škody i úrazu se uvarovati mohli.

Tolikéž se má rozuměti o jiných hovadech, jako o volích, kravách, etc.

S. III.

Ani psa ani žádného jiného hovádka jeden druhému z aumysla nebí, nesekej, ani nezabíjej. Lečby pes aneb jiné hovado na zdraví komu škoditi chtělo: v té příčině se hájiti, i je zabiti moci bude, a žádné pokuty, ani na své cti ujmy proto neponese.

Pes neb jiné hovado chtělo-li by na zdraví komu škoditi: bude je moci zabiti, a žádné ujmy na své cti proto neponese; jinák z aumysla ho bíti, sekati a zabíjeti ho nemáš.

S. IV.

Kdožby, na koni jeda, z aumysla takového koně ostruhami bodl aneb jiným spůsobem k tomu ponaukal, tak žeby kůň

v skoky aneb v štosy dáti se musil, a k tomu od sedícího připuzen byl, a někdoby tau příčinau k aurazu přišel a škodu na svém zdraví vzal: o takový skutek i o škodu k tomu bude hledíno, kdož koněm heybal a tak s ním zacházel.

Kdoby zaumyslně koněm heybal, a kůň v tom někoho udeřil: o tu škodu k tomu buď hledíno, kdo koně ponaukal a tak s ním zacházel.

S. V.

Chtěje někdo strniště, trávu, rokosy aneb co jiného k tomu podobného popáliti, a z toho by oheń se rozmohl, tak žeby se sausedu jeho aneb někomu jinému na obilí, na vinici, aneb na jiném statku takovým ohněm škoda stala: saudcové při ohledání té škody všech příčin šetřiti mají, jako, stala-li jest se ta škoda toho dne, když prudcí větrové na tu stranu váli, aneb neopatrností těch, kdož jsau takové ohně pauštěli. A to vyhledajíce, jestliže se oheň v den větrný působil, škodau takovau vinného učiní a ji na něm přisaudí; proto, že i ten také škodí, kdož příčinu ke škodě dává.

Škoda, zapálením strniště, rokosí, trávy někomu učiněná, jestli že v den větrný oheň se působil: ten škodu zaplatí, kdo příčinu k škodě dal a oheň pustil.

S. VI.

Bylo-li by snešení mezi Petrem a Pavlem: „Jestli žeby Pavel na čas a den určitý peněz půjčených zase Petrovi nedal a nenavrátil, aby týž Petr na škodu Pavlovu u jiného v tuž summu se vzdlužiti mohl, by pak měl z sebe lichvu, to jest, úrok obyčejný té krajiny dávati; a Petr, jsa zmeylen od Pavla, u jiného by se pro těžkost svau vzdlužiti a v peníze na úrok objíti musil: tehdy Pavel již takovým svým podvolením povinnost práva na sebe jest uvedl a k dostiučinění těch škod vzdlužením a na úrok vzetím peněz, z kterýchžto podle práva práv jemu býti musí, Petrovi se zavázal; proto, že podvolení dobrovolná a při všelijakém jednání vyslovená k dostičinění strany i lidí víží.

Podvolení dobrovolné jednohokaždého víže. Dlužník neoplatí-li peněz na den určitý, a věřitel jinde pod aurok v ně se obejde: dlužník peníze i aurok dáti musí, pokudžby se tak uvolil.

S. VII.

Také skrze zbytečné odtahy a zaumyslná zadržování všelijakých spravedlivostí lidé ke škodám častokráte přicházejí.

Jako ku příkladu. Kdyby Jan, měštěnín pražský, statek svůj všicek Petroví, Pavlovi a Jakubovi, synům svým, odkázal, a Petra, syna svého nejstaršího, obzvláštně k tomu zavázal, aby ze všeho statku toho v půl létě pořád zbčhlém od jeho smrti bratřím svým díly vyplnil, a jim po sto kopách grošův Českých vydal; on pak Petr bratřím svým v tom by odtahy zaumyslně činil, ažby v tom na statek takový škoda buď ohněm aneb jinau případností přišla; pročež by ten a takový statek netoliko k zmenšení, ale i také k zlehčení a zkáze přišel, za kteraužto příčinau škody na statku tom vzešlé Petr Pavlovi a Jakubovi, bratřím svým, díly jich také zmenšiti by chtěl. I poněvadž Petr v tom vedle zřízení otce svého se nezachoval, a v tom ve všem času bratřím svým odtahy bezpotřebné činil: protož on Pavel a Jakub na svých dílích spravedlivě hynauti nemají. Než Petr na svém dílu takové škody podniknauti jest povinen; proto aby lidem zbytečnými odtahy v jich spravedlivostech ublížení a škody se nedály.

Kdoby zbytečně odtahy lidem odvedení jim náležité spravedlnosti z statku některého činil, a v tom ten statek by ohněm neb jiným neštěstím škodu vzal: tu škodu ten ponese, kdo časně od sebe spravedlnosti odvesti zanedbal.

S. VIII.

I. Připravil-li by měštěnín měštěnína do vězení bez hodné slušné a spravedlivé příčiny: tehdy tu škodu, kterauž jest ten a takový měštěnín skrze to vězení v tom času při řemesle aneb živnosti své obmeškání vzal, předkem vedle spravedlivého uznání nahraditi a zaplatiti má, a zase proň tolik dní u vězení seděti povinen bude. Lečby se o takové vězení umluvil, tak žeby to jemu sám od sebe dobrovolně prominul.

Vězením stížil-li by saused sauseda bez hodné příčiny: škody, kteréž obmeškáním své živnosti vzal, mu nahradí a tolik dní zase proň u vězení seděti bude, jako on seděl.

II. Což se pak jiných lidí neusedlých, avšak dobře zachovalých, a na kteréžby prvé nic zlého shledáno nebylo, dotýče, z těch byl-li by kdo od kohožkoli bez hodné slušné a spravedlivé příčiny do vězení daný: tehdy o škody, kteréžby, skrze takové vězení jsa v živnosti aneb v svém řemesle obmeškán, [podnikl],

bude moci k tomu, od něhož do vězení připraven byl, hleděti, a právo jemu jich na něm dopomoci má.

Člověka neusedlého kdo dá do vězení bez hodné příčiny: škody, a co se v řemesle obmeškal, jemu nahraditi povinen bude.

S. IX.

Kupci, kramáři i všelijací jiní obchodníci, kteříž na váhu, na míru, i také na lokty svá zboží a statky lidem prodávají: ti všickni na váhu a na míru obecnau i spravedlivau, aneb cejchovanau, statky a kupectví svá lidem prodávejte. Pakliby kdo míry, váhy aneb lokte nespravedlivého požíval, a v tom shledán byl, žeby to aumyslem zlým k oklamání bližního svého působil a před se bral: tehdy pokutau od práva uváženau vedle velikosti a malosti kaupě trestán býti má. A bude-li v tom podruhé shledán, při nejmenším pokutau vypověděním ven z města ztrestán bude.

Kdoby míry, váhy neb lokte nespravedlivého požíval: pokutau od práva uváženau trestán býti má. Podruhé bude-li v tom shledán, z města vypověděním ztrestán bude.

S. X.

I. Čeled služebná obojího pohlaví, totižto pacholci, dívky, kuchařky, a summau všelijaká vandrovní čeládka, komužby se koli službau budaucí zavázali: kdyžby již čas a den služby jich přišel, k hospodářům aneb k hospodyním, ku pánům aneb ku paním svým najíti se a k službám svým přistupovati povinni budau. A u kohožkoli slaužiti budau, věrnost a pilnost při službách svých zachovati mají.

Čeled zjednaná obojího pohlaví ku pánům a hospodářům svým budaucím časně přistupovati a jim věrně a pilně slaužiti mají.

II. Pakliby kterýkoli čeledín takový, připověda službu jednomu, v tom potom druhému se službau zavázal, a příčinau tau lidi vadil: ten každý takový čeledín vězením ztrestán bude. A nechtěl-li by u toho, komuž prvé službau se zavázal a prvé také mu připověděl slaužiti: může od něho v vazbě do času služby připověděné držán býti. Kterémužto přes dva malá peníze na vychování za den více povinen dávati nebude.

Čeledín, připověda jednomu, potom se u jiného zjedná, vězením se trestati má. A nechtěl-li by u toho, komuž se prvé službau zavázal, slaužiti: může od něho u vězení do času služby připověděné držán býti. Kterémuž přes dva peníze malá na vychování za den více dávati povinen nebude.

S. XI.

Kdožbykoli se toho dopustil, žeby pod řádem a právem bez hodné a spravedlivé příčiny někoho zbil, zranil, zchromil, urval, upoličkoval, a svau vůli nad ním provedl, kteréžto předsevzetí takové a veystupky *vim privatam* práva nazývají, a my naším jazykem můžeme to jmenovati nenáležité, neslušné, mimo řád a právo předsevzetí aneb skutkem pod řádem a právem od jednoho nad druhým vykonaný: ten každy zbitím, zraněním, zsekáním aneb ochromením druhému povinen bude. Pro kterýžto takový svůj skutek a své předsevzetí do vězení vzat a v témž vězení dotud držán bude, dokudžby s tím, kohož tak zbil, zranil, zsekal, ochromil aneb zupoličkoval, o to všecko se neumluvil.

Kdoby nad kým svau vůli provedl, jeho bil, rval, zranil etc., má do vězení vzat býti a tam se držeti, až se o to umluví.

S. XII.

Však jestli žeby původ té pře nic slušného od něho přijíti nechtěl: tehdy saudcové, dadauc vinného z vězení na dostatečné rukojmě, mají je o to na své povinnosti spravedlivým rozsudkem do dvau nedělí pořád zběhlých rozeznati, a co by mu na penězích za pokutu dáti měl a povinen byl ten, kterýž proto u vězení aneb na rukojmích držán byl, rozsudkem svým je porovnati. Neměl-li by pak ten nic, co by za pokutu na summě peněžité dáti mohl, pokutu na těle svém odměnu nésti má, vedle práva toho: *Luat in corpore, qui non habet in aere.* Na těle nechť se trestce ten, kterýž se penězy vyplatiti nemůže, to jest, ať vězením se trápí do jistého času.

Pakliby původ od něho nic slušného přijíti nechtěl, právo vězně na dostatečné rukojmě propustí a spravedlivým ortelem je ve dvau nedělích podělí.

S. XIII.

Byl-li by kdo od někoho tak škodně čímž pak koli a jakýmžkoli nástrojem zraněný aneb ubitý a stlučený, žeby potom od takového zranění, ubití i ztlučení umřel; a ten, kdož tak ho zranil, zbil a ztlaukl, toho by neodvedl, že jest od takového aneb pro takové zranění a zbití neumřel, ale pro své v té nemoci nechování, nestřídmost a jiné příčiny: tehdy přátelé toho tak zraněného a zbitého o pokutu z vraždy aneb mordu k němu podle práva se domlauvati a jej viniti moci budau.

Kdoby od zbití, ztlučení, zranění umřel: přátelé jeho budau moci viniti toho, kdo ho tak zbil, z mordu neb z vraždy.

S. XIV.

A poněvadž za šlichty, šrámy a za jiná škodlivá na tělích lidských ohavení žádná slušná a hodná odměna záplaty položiti se nemůže, proto, že těla lidí svobodných žádnými šacuňky obmezena a peněžitými summami uplacována býti nemohau, vedle práva: *Liberum corpus nullam recipit aestimatione, neque cicatricum et deformitatum justa aliqua fieri potest aestimatio* : protož saudcům potřebí bude při takových případnostech a příhodách *circumstantií*, to jest, příčin a nejvíce pak spravedlnosti a povinností svých šetřiti, aby pokuty a účinkové, od osob nad osobami provedené, v mírnosti a v slušnosti srovnáni .a k pokutám spravedlivým přivozováni býti mohli. Což nejlépe a nejslušněji skrze smlauvy přátelské mezi stranami vykonati se může.

Šlichty, šrámy a jiná zohavení na tělích lidských, jimž se žádná slušná a hodná odměna záplaty položiti nemůže, mají od práva k pokutám spravedlivým přivozovány býti, což nejlépe skrze smlauvy vykonati se může.

S. XV.

Zbití, zranění, zsekání, ztlučení a zochromení kdyžby se od mnohých nad jednau osobau vykonalo a provedlo; a o takové zbití, zranění, zsekání i ochromení k někomu jednomu postiženému bylo by právem přikročeno, tak žeby se na něm rozsudek, potom i právo vykonalo: jiní proto tím osvobozeni nejsau, aby z takového účinku svého, kdyžby na ně bylo nastupováno, viníni býti neměli.

Veytržnost kdyby se od mnohých na jednom provedla; a jeden, jsa postižen, byl by vinen a odsauzen, i *executií* se na něm stala: jiní tím osvobozeni býti moci nebudau, ale též se viniti mohau.

S. XVI.

I. Kdožby, bráně a chráně se násilí svému, tu hned a toho času *in continenti*, v půtce a svádě lidmi nepřetržené, někomu uškodil: za vinného počten býti nemá, proto, že práva propůjčují lidem násilí svému se hájiti a mocí svau také moci druhému odpírati.

II. Však tomu tak se rozuměti má, kdyžby člověk hájení takového k své aneb při své ochraně požíval a v čas nebezpečenství, obávaje se škody a svého bezhrdlí, se chránil, a ne

aby se leckdys vymstíval, anebo po rozvedené půtce v novau bitvu se vydával, nemaje již žádné hodné příčiny sobě dané, ano by již na jeho zdraví žádný jemu škoditi nechtěl. Neb toliko obran a životův svých ochránění práva lidem propůjčují, a ne urážek a vymstívání, jakž o tom *N. XLIV.* položeno jest.

Kdo se brání násilí svému, a tu by hned v půtce někomu uškodil, za vinného počten nebude. *N. XLIV.*

DE QUÆSTIONIBUS ET TORMENTIS.

O trápení aneb útrpném právu, a o popravách.

S. XVII.

Na toho, kdožby se k skutku sám dobrovolně přiznal, není potřebí nic jiného, než toliko, aby na něm saudcové práva dopomohli. Neb nad vlastní jednohokaždého přiznání průvodu dokonalejšího býti nemůže.

Kdo se k skutku přiznává, na něm právo dopomoženo býti má. Nebo nad vlastní přiznání průvodu dokonalejšího býti nemůže.

S. XVIII.

Byl-li by který člověk ku právu podán z hodných a slušných potahův i z jistých příčin, kteréžby se na podezření vztahovaly; a ten, stoje před právem a jsa dotazován o některém nešlechetném skutku, tomu všemu by odpíral a přiznati se nechtěl: saudcové, byl-li by před rukama původ, čas jemu k průvodům jmenovati budau, aby to na něho vedl, a provede-li, ortel spravedlivý na takového řknau.

Zločinec, odpírá-li skutku, buď s původem právně vyslyšán.

S. XIX.

I. Než jestli žeby průvod potom byl ukazován nedostatečný, tak žeby toliko potahové, podezření a některá při takovém člověku nacházela se domnění, to jest, žeby se toliko *semiplenae probationes* ukázaly: tehdy saudcové k tomu se přičiní, aby pilně vyhledali i gruntovně se vyptali na tu osobu i na zachování její, na předešlé její obyčeje, mravy, kde býval, komu slaužíval, koho se přidržal, dopustil-li jest se předešle jakého

a k tomu podobného skutku aneb lotrovství, měl-li jest kdo s ním před právem o jaký k tomu podobný skutek činiti a jiných všech *circumstantií* pošetříc, k tomu i k velikosti skutku, a kde, jakým spůsobem, v kterých se ten skutek místech zběhl, jak se vykonal. Pilně a bedlivě také i toho považí, mohl-li takové podezřelosti, znamení a domnění za dostatek býti, aby za příčinau jich jakožto člověk podezřelý ku právu útrpnému dán byl.

V tom slyšení bude-li průvod původa nedostatečný: saudcové pilně všech *circumstantií* šetřiti budau, zdaby ten zločinec k útrpnému právu podán býti mohl.

II. Neb ačkoli nepravosti, účinkové velicí a škodní skutkové lidští útrpným právem k vyhledání přicházejí: však ne hned pojednau z příčin lehkých, z pauhého a z samého holého toliko domnění útrpným právem k lidem přikračováno býti má; ne hned s ním na řebřík aneb na skřípec. Nýbrž poněvadž se tu těžkosti a zkázy člověka dotýkati má, protož bedlivého také při takových věcech uvažování potřebí jest.

Avšak poněvadž se zkázy člověka dotýče, ne hned s každým na řebřík a skřipec kvapiti.

S. XX.

I. A tak v té toliko příčině útrpným právem přísežní k lidem podezřelým přistaupati moci budau: kdyžby při obžalovaném a ku právu dosaženém tak zřejmá znamení a patrná domnění se našla a takové již příčiny podezřelosti shledány byly, žeby nic jiného při něm nepozůstávalo, nežli toliko samého na sebe aneb skutku spáchaného seznání.

Právo útrpné toliko má na toho puštěno býti, při kom zřejmá znamení a patrná domnění by se našla, a nic nepozůstávalo, než aby se k skutku spáchanému seznal.

II. Nebo jakž mučením a trápením ne vždycky se má věřiti: tak také ne vždyckny ovšem hned nevěřiti. Právo zajisté útrpné jest věc nejistá, nebezpečná, kteréžto pravdu častokráte zklamává. Mnozí zajisté trpělivostí, snesitedlností, tvrdostí a svau urputností všeckna trápení a mauky vytrpěti umějí, mučení sobě nic neváţíce, k ničemuž hned přiznati se nechtějí, by pak i na prach spáleni býti měli. Zase na odpor, někteří lidé velmi jsau v tom

netrpěliví, tak že všecko raději i na sebe i na jiné lháti budau, nežli by nejmenší trápení vytrpěti mohli.

III. A protož nesluší saudcům v tak velikých věcech kvapiti, anobrž bezpečněji bude všeho tak zanechati, jakž práva o tom vyměřují: *Quod satius sit relinqui impunitum facinus nocentis, quam innocentem condemnare.* Lépe jest, aby vinného zaslaužení bez pomsty zůstalo, nežli aby nevinný nespravedlivě odsauzen býti měl.

Právo útrpné nejisté, protož nesluší s ním kvapiti; nebo lépe jest vinného propustiti, nežli nevinného odsauditi.

S. XXI.

Pro veystupky lehké nemají lidé k útrpnému právu podáváni býti, ani také pro samá pauhá toliko domnění.

Pro veystupky lehké ani pro samá pauhá toliko domnění nemají lidé k útrpnému právu podáváni býti.

S. XXII.

I. Za paměti naší nejednau v skutku to shledáno jest, jak právo útrpné jest věc nejistá, když mnozí, z domnění toliko samého byvše trápeni, i na se, i na jiné klamali, a když již své konce vzali, teprva všeckno to jinák se vyhledalo.

Právo útrpné jak jest věc nejistá, ne jednau za paměti naší shledáno jest.

II. Summau dobří a spravedliví saudcové všeho prvé pilně a bedlivě pováží, nežby útrpným právem k někomu přikročiti dopustili. Nebo všecken způsob práva útrpného záleží na uvážení spravedlivém saudcův a těch, kteříž k trápení voleni budau rozšafnosti. A protož k tomu lidé rozumní a rozšafní voleni býti mají.

Saudcové všeho pilně a spravedlivě povážiti mají, než právo útrpné na koho pustí.

III. A také v bíledni mučeni buďte, jakžby ti, kteříž od práva k tomu voleni budau, podle příčin za spravedlivé býti uznali.

Mučení zločincův buď v bíledni, a při tom lidé rozumní a rozšafní buďte.

S. XXIII.

Osoby, ku právu útrpnému od saudcův v jednomkaždém městě volené, povinni budau, při tázaní takové mírnosti požívati

aby ten, k němuž právem útrpným se přikračuje, buď žeby se vina na něm našla aneb také nenašla, ještě po trápení při zdraví svém zůstati mohl.

Při trápení má taková mírnost zachována býti, aby ten, kdož se trápí, buď žeby se na něm vina našla neb nenašla, ještě po trápení při zdraví zůstati mohl.

S. XXIV.

I. Těm, kteříž za původy proti trápeným se postavují, nemá se toho dopauštěti, aby, jakžby oni chtěli, lidé trýzněni a trápeni býti měli; ale jakžby těm, kteřížby k tomu voleni byli, za slušné, za spravedlivé a mírné se vidělo a zdálo.

Trápení díti se má, jakžby se těm osobám od práva vydaným za slušné a mírné vidělo.

II. Také ani se toho dopauštěti má, aby od katův přílišným a násilným mučením lidé přetrhováni a při trápení usmrcováni býti měli.

Katům dopauštěti se nemá, aby přílišným a násilným mučením lidé přetrhováni býti měli.

S. XXV.

I. Dotázky aneb otázky na těch, k nimž se právem útrpným přikračuje, mají býti *generales, et non speciales,* to jest, dotázky vztahují se záhrnkem na všeckny všudy vůbec, a jako říkají, vesměs, a ne na některau toliko osobu obzvláštně a ze jména.

Dotázky na ty, jenž se trápí, vesměs na všeckny vůbec auhrnkem se vztahovati mají, a ne na některau toliko osobu obzvláště a ze jména.

II. Jako ku příkladu: „Kde jest dne sobotního s večera byl? kdož jsau více s ním tehdáž a toho času byli? co jsau tu dělali? co jsau tu provozovali? jak se ta věc a ten mord stal aneb zběhl? kdo jsau ho na to navozovali? kdo mu toho mordu nápomocní byli?“ Aby od samého trápeného prvé jméno a osoba byla ze jména vyslovena.

Jako ku příkladu: „Kde v sobotu s večera byl? kdo s ním byli? co jsau dělali? jak se ten mord stal?“ etc.

III. A to proto, nebo při trápení na žádného z stavův království tohoto a na lehkost cizí ze jména ptáti se nesluší, a právy se to přísně zapovídá. Tak, kdožby se toho koli dopustil, že ten, kohožby se tu dotklo, bude moci k němu o nářek

cti hleděti a pokuty za nářek vyměřené, to jest, nápravy, proti němu požiti.

Nebo při trápení kdoby se zejména na osobu z stavův království tohoto ptal: ten, kohožby se tu dotklo, bude moci pokuty za nářek cti vyměřené, totiž nápravy, proti němu požiti.

IV. Než, chce-li se kdo po své škodě ptáti, ten má k tomu tázaní připuštěn býti. Však on sám nemá dotázek na zločince činiti; než, čehožby potřeboval, má to oznámiti aneb sepsaného osobám k trápení voleným podati, aby se oni ptali, kam jest to nosil, aneb ví-li kdo o takové jeho škodě.

Po své škodě kdo se chce ptáti, může k tomu tázaní připuštěn býti; však on se sám ptáti nemá; než osoby k trápení volené.

S. XXVI.

I. Než na psance odsauzeného aneb nevyvedeného každý se může zejména ptáti. A na takové žádný povinen není urukovati. Neb psanci nevyvedení, ani zjevní zemští škůdcové (jakož jsau ti, ježto ohněm, mečem a násilnau mocí zemi hubí) práva požiti nemají.

Než na psance odsauzeného anebo nevyvedeného každý se může zejména ptáti. Neb ten práva jako ani škůdce zemský užiti nemá.

II. Jsau pak psanci nevyvedení ti, na kteréžby z stavův zločinec nějakau nešlechetnost při trápení svém seznal, a oni jsauce k veyvodu, pořádně obesláni, nestavěli by se, aneb z toho potomně podle práva se nevyvedli.

Psanec nevyvedený jest ten, na kteréhožby z stavův zločinec nějakau nešlechetnost při svém trápení seznal, a on, jsa předně k veyvodu obeslán, nestavěl by se, aneb potom se z toho nevyvedl.

S. XXVII.

Jestli žeby na kterém trápení který zločinec na kterau osobu z stavu městského nětco zlého vyznal: do toho města, kdež ten měštěnín nařčený jest, purkmistru a konšelům dáno znáti a k veyvodu také jistý den v témž psaní uložen býti má, aby ten, jehož se dotýče, k veyvodu se postavil a při trápení, i také (bylo-li by toho potřebí) při smrti toho zločince byl. Tehdy ten, komuž by tak oznámeno bylo, k veyvodu postaviti se povinen bude. Pakliby toho neučinil a k veyvodu se nepostavil, ani z sebe toho nesvedl: ten každý takový za psance nevyvedeného zůstane.

Měštěnín, maje sobě dáno znáti, k veyvodu postaviti se povinen jest. Pakliby toho neučinil, aneb potom toho z sebe nesvedl, za psance nevyvedeného zůstane.

S. XXVIII.

Kdyžby obeslaný k veyvodu na den sobě uložený se postavil, má k tázaní zločince s přátely svými připuštěn býti, aby jemu ten zločinec to vůči mluvil, a on také aby vůli měl k tomu zločinci buď sám aneb skrze některého přítele svého to, cožby jemu za potřebí bylo, mluviti. Avšak to díti se má při přítomnosti přísežných a od práva k trápení volených.

Obeslaný k vývodu kdyby se postavil, má s přátely svými k tázaní zločince připuštěn býti, aby sobě vůči mluvili, coby zapotřebí bylo, v přítomnosti osob k tomu volených.

S. XXIX.

A kterýby koli zločinec buď na trápení aneb po trápení svém, a tolikéž maje již konec života svého vzíti, koho odvolal: jedenkaždý toho požiti má, by pak ten zločinec po svém odvolání cožkoli jinák potomně na něho seznával a svau řečí pletl.

Zločinec kdyžkoli někoho by odvolal: každý toho má užiti, by pak ten zločinec zase naň seznal a svou řečí pletl.

S. XXX.

I. Vyznání všelijaká na trápení aneb při trápení za jisté a konečné věci pokládati se nemají a nemohau; lečby ten, kterýž taková vyznání učinil, po přestání muk a trápení na tom předse stál, na tom potom umřel a svau duší to zapečetil.

Vyznání zločincův smrtí a duší jejich teprv se tvrdí; jinák za věci konečné a jisté pokládati se nemohau.

II. Avšak poněvadž mnozí z zločincův bývají lidé nevážní, beze všeho svědomí, duší svých málo aneb nic sobě nevážíce, a někdy z pauhé zlosti na jiné z aumysla lhauce: protož, dotklo-li by se kdy lidí dobře zachovalých, a oni žeby se z toho, což tak na ně při trápení od kterého zločince praveno bylo, po smrti téhož zločince vyvesti, svau nevinu odvesti a prokázati mohli, toho jim příno býti má. A byl-li by odvod dostatečný, na svých ctech i poctivostech právem opatřeni býti mají.

Na lidech dobře zachovalých, kdyby který zločinec umřel, a oni se z toho vyvesti chtěli: toho jim příno býti má; neb mnozí zločinci z pauhé zlosti na jiné lhau, duší svých málo neb nic sobě nevážíce. A bude-li odvod dostatečný, na svých poctivostech od práva opatřeni budau.

T. I.

K mladšímu osmnácti let mužského pohlaví a k děvečce patnácti let útrpným právem přikračovati se nemá, ani k ženě těhotné, lečby šest nedělí vyležala.

(Do slova.)

T. II.

Bylo-li by pro některý zlý a nešlechetný skutek více osob, nežli jedna, v domnění, a potahové jistí, patrní i dostateční by se na všeckny vztahovali: tehdy právem útrpným k tomu předkem, kterýž nejpodezřelejší jest, přistaupeno a od toho, na kterémžby se nejspíš pravdy doptati mohlo, útrpné právo začato býti má. Jako, když by muž a žena, jsauce v jednostejném podezření, trápeni býti měli, předkem od ženy se trápení počíná.

Útrpné právo má se začíti od nejpodezřelejšího, na němžby se nejspíše pravdy doptati mohlo. A byl-li by muž a žena v jednostejném podezření, od ženy se trápení počíná.

T. III.

I. Vyznání pak zločincův, kterážby při trápení na jiné zločince, skutkův takových zlých nápomocníky, i na fedrovníky jich se vztahovala, s pilností poznamenána a potomně do kněh černých smolných aneb jiných k tomu zřízených vpisována býti mají: aby, kterýmžby potřeba toho nastala, aneb kteřížby po svých škodách se ptáti a k jiným psancům přistupovati chtěli, takových seznání veypisův k svým potřebám požiti mohli.

Vyznání zločincův s pilností poznamenána a potom do kněh k tomu zřízených vpisována býti mají.

II. A kdežby koli a při kterémkoli saudu taková zločincův seznání od stran ukazována byla: ta od písařův městských, jako jiné věci, svobodně vůbec čtena býti mají.

Taková vyznání při právích, kdyby se ukazovala, svobodně od písařův městských, jako jiné věci, vůbec čtena býti mají.

T. IV.

Písař, kterýžby při tázaní zločincův vyznání spisoval, má na to přísahu a povinnost zvláštní učiniti, „cožby koli a jakákoli při trápení od zločincův seznání učiněna byla, že to v tajnosti zachová a v přítomnosti osob od práva k trápení vyslaných všeckna taková vyznání pořádně poznamenávati bude, a jich v ničemž neměniti, aby žádnému žádného v tom se skrácení

nestalo.“ A na čemž by koli ten a takový zločinec aneb jiný, jsa právem útrpným tázán, umřel: to do kněh k tomu zřízených slovo od slova potom pořádně vpisovati má.

Písař, kterýby při tázaní zločincův vyznání spisoval, má na to zvláštní přísahu učiniti, „jakáby koli při trápení od zločincův seznání učiněna byla, ta že v tejnosti zachová, a v přítomnosti osob od práva k trápení vyslaných všeckna taková vyznání pořádně poznamenávati bude a jich v ničemž nezmění.“ Na čemžby pak koli ten zločinec umřel, to do kněh k tomu zřízených vpisovati má.

T. V.

A takový písař nemá od žádného proto dotýkán býti. Nebo práce taková žádnému k ujmě poctivosti není. Pakliby kdo kterého takového písaře aneb jiné, kteřížby taková zločincův vyznání spisovali, tím na cti a poctivosti dotekl, a naň to shledáno i provedeno bylo, v pokutu takovau upadne, že jemu netoliko nápravu učiní, to jest, což jest koli mluvil, že jest v hrdlo lhal: ale k tomu ještě za dvě neděle u vězení držán bude a padesát kop grošův Českých tomu, jehož tak dotekl, i s náklady a autratami, což by jich, stávaje proto ku právu, provedl, dáti a nahraditi povinen bude.

A takový písař nemá od žádného proto dotýkán býti. Pakliby ho kdo na cti dotekl, netoliko nápravu jemu učiniti musí, to jest, že, co jest koli mluvil, že jest v hrdlo lhal; ale k tomu ještě za dvě neděle u vězení držán býti má, také škody nahraditi, nad to veyše padesáte kop grošův Českých jemu dáti povinen bude.

T. VI.

Při kteréž by pak koli popravě aneb právu veysadném takového písaře přísežného neměli: tehdy to právo povinno bude to tak opatřiti, aby od jisté přísežné při témž právě osoby, aneb osob, taková seznání zločincův pořádně v spis uvozována byla. A ten aneb ti, ježtoby taková při trápení seznání spisovali, nemají proto od žádného dotýkáni býti, a to pod pokutau již oznámenau.

Při které by popravě takového písaře neměli, jiná přísežná osoba taková seznání zločinná spisovati bude, a proto nemá od žádného dotýkána býti pod pokutau oznámenau.

T. VII.

I. Každý vězeň, kdyby měl konec svůj bráti, a žádal by správy křesťanské, má toho užiti; nýbrž, by nežádal, má k tomu

od rychtáře napomenut býti. A po správě nemá jemu do třetího dne konec života jeho činěn býti.

Každý vězeň, maje konec svůj bráti, žádal-li by správy křesťanské má toho užiti; nýbrž, by nežádal, má k tomu od rychtáře napomenut býti. A po správě nemá mu konec do třetího dne činěn býti.

II. Také, nežby svůj konec vzal, má se jemu do třetího dne buď od kněze aneb od rychtáře křesťanské napomenutí státi. A kdyžby na popravu veden býti měl, opojín býti nemá.

(Do slova.)

T. VIII.

A při žádném právě nad žádným zločincem, ani nad žádným jiným člověkem nočním časem nemá se poprava vykonávati. Ale v bíledni a zjevně má se to dáti s oznamováním příčiny aneb příčin, proč mu se to děje, že konec života svého takový vzíti musí.

Poprava časem nočním nad žádným nemá se vykonávati, ale v bíledni s oznamováním příčin, proč mu se to děje.

T. IX.

Kdyžby na místě popravištném měl již konec života svého vzíti, má od rychtáře zjevně přede všemi napomenut býti, na tom-li chce umříti, což jest před trápením, při trápení i po trápení mluvil a v čem se seznal. Tu, kohožby ještě odvolal, rychtář povinen bude pod vyznáním jeho dáti to potom pro budaucí pamět poznamenati.

Zločinec na místě popravištném odvolá-li koho, rychtář to má dáti poznamenati pod jeho vyznáním.

T. X.

Statkové na smrt odsauzených, po zaplacení dluhův spravedlivých, na nejbližší přátely připadají. Pakliby žádných přátel nebylo, na opravy cest toho města, v němž by statček odsauzených na smrt ohavnau pozůstal.

Statkové na smrt odsauzených na nejbližší přátel připadají. Pakliby přátel nebylo, tehdy na opravu cest toho města, v němžby statek těch odsauzených pozůstal.

T. XI.

Rychtářové, ani žádný jiný, statkův na smrt odsauzených sobě osobovati nemají. Nebo ne statkové, ale páni těch statkův

jsau zavinili, a proto v pokutu upadli, a ji pro svá zaslaužení podniknauti musili.

Rychtářové ani žádný jiný statkův na smrt odsauzených sobě osobovati nemají.

T. XII.

Kdožby koli z lidí, jakéhož pak koli stavu aneb povolání, někoho, a pro jakéžkoli příčiny a přečinění (krom toliko dluhův spravedlivých) do vězení připravil, a toho by vězně do třetího dne před právem neobvinil, ani příčin slušných, proč jest ho do vězení dal, aneb vzíti rozkázal, sám skrze sebe, zástupci aneb skrze plnomocníka svého právu by nepředložil: tehdy takový vězeň déle v témž vězení držán býti nemá. Ale úřad konšelský jednohokaždého města takového vězně propustiti a vězení toho sprostiti moci bude.

Kdožby koli někoho a pro jakékoli příčiny a přečinění (krom toliko dluhův spravedlivých) do vězení připravil, a toho do třetího dne neobvinil, anebo příčin slušných, proč ho do vězení dal, právu by nepředložil: auřad konšelský takového vězně propustiti moci bude.

T. XIII.

Pražané a stavu městského v království Českém obyvatelé té svobody sobě pozůstavují: Aby s volí Jeho Milosti krále Českého těchto práv městskych v časích budaucích mohli sobě přičiniti aneb ujíti, podle příčin slušných. A oč by se koli s volí Jeho Milosti Královské snesli a svolili, budau moci sobě za právo ustanoviti. A po dnešní den, to jest, ode dne svatého Havla nejprvé příštího, léta tohoto tisícího pětistého sedmdesátého devátého, vedle práv těchto jedni k druhým se chovati, a saudcové na tato práva rozsudky činiti povinni budau. Než, což se předešlých věcí a před vydáním vůbec práv těchto zašlých dotýče, ty se mají tak vykonati, jakž jest prvé za právo a za obyčej drženo bylo.

Pražané a stavu městského v království Českém obyvatelé té svobody sobě pozůstavují, aby s volí Jeho Milosti krále Českého těchto práv městských v časích budaucích mohli sobě přičiniti aneb ujíti podle příčin slušných. A očby se koli s Jeho Milostí Královskau snesli a svolili, budau moci sobě za právo ustanoviti. A již po dnešní den vedle práv těchto jedni k druhým se chovati, a saudcové na tato práva rozsudky činiti povinni budau.

POKUTY

PRÁVY MĚSTSKÝMI OBSAŽENÉ

A V JISTÝ POŘÁDEK UVEDENÉ

SKRZE

JANA KRYSTYÁNA Z KOLDÍNA.

Pokuty právy těmito městskými obsažené.

Pokuty dáti musí 5 kop grošů Českých, kdožby koli:

I. pychu neprovedl. *Q. I.* *)

II. výtržnosti neprovedl. *N. XXV.*

III. před sporem mezi stranami vzešlým svědky vedl. *B. XLII.*

Pokuty dáti musí 10 kop grošův Českých, kdožby koli:

I. zdvižení žaloby neprovedl. *B. XIII.*

II. stran appellací za sebau zadržal přes dvě neděle. *C. XI.*

III. dotýkal někoho tím, že zločince jal. *N. X.*

IV. pychu se dopustil. *Q. I.*

V. s čeledi mezník vykopal. *Q. II.*

VI. zmatku se dopustil. *Q. XI.*

VII. hánlivá slova o někom mluvil a jich neprovedl. *R. V.*

VIII. měštěnín řekne-li druhému, že lepší jest nežli on, a toho neprovedl. *R. V.*

XI. mrtvého haněl a hanění neprovedl. *R. IX.*

Pokuty dáti musí 20 kop grošův, kdožby koli:

I. nařkna svědomí člověka kmetcího, nářku neprovedl. *B. LXXXV.*

II. mezníky vymetal, přesadil. *Q. II.*

*) Citáty ve vydání „Summy" l. 1579 na mnoze jsou vadny, tak že bylo zapotřebí opraviti je bedlivým porovnáním.

Pokuty dáti musí padesáte zlatých, kdožby koli:

I. z saudu hraničného apellací propustiti nechtěl. *A. XLIII.*

II. z appellujících saudce nařikal nebo haněl. *C. V.*

Pokuty dáti musí pětmecítma kop grošův, kdožby koli:

I. v trhu o grunt státi nechtěl. *H. IV.*

II. grunt jeden dvěma prodával. *H. IV.*

III. jednu věc dvěma prodával. *H. IV.*

Pokuty dáti musí padesáte kop grošův Českých kdožby koli:

I. z moci obeslal a té neprovedl. *N. VI.*

II. nařikal písaře spisujícího zločinců vyznání. *T. V.*

Pokuty dáti musí tři sta kop grošův Českých, kdožby koli:

I. zabil člověka sedlského. *N. XLII.*

Propadá statek, kdožby koli:

I. listem vyvazeným, věda, že vyvazený jest, dluhu upomínal. *O. VI.*

II. z dluhu zaplaceného, věda, že zaplacený jest, napomínal. *O. VI.*

III. statek někderý cizozemci prodal, propadne jej. *F. LIII.*

Propadá hrdlo, kdožby koli:

I. z konšelův tejnost raddy pronesl. *A. VIII.*

II. z konšelův, po vyslyšení stran, někderé z nich naučení a výstrahu dával. *A. XV.*

III. vyzvěda při, potom proti ní radil a pomáhal. *B. XXVII.*

IV. z písařův přijaté svědomí pronesl. *B. LV.*

V. falešné svědomí vydal. *B. LXXV.*

VI. svědčil nětco odporného proti prvnímu svědomí. *B. LXXV.*

VII. rozsudek vynesl, nežli by stranám přečten byl. *B. XC.*

VIII. z saudcův přímluvy při rozvažování spravedlností lidských činěné pronesl. *B XC.*

IX. Žena cizoložná, *C. XLVII.*

X. Žena smilná, *C. XLVII.*

XI. Žena o bezhrdlí manžela úklady činící, *C. XLVII.*

XII. Žena čarodějná, *O. II.*

XIII. Žena kauzelná. *C. XLVII.*

XIV. odboj právu učinil. *D. XXXVIII.*
XV. z písařův sám o své ujmě omyly v knihách napravoval. *F. XXXV.*
XVI. věc kradenau vědomě kaupil neb prodal. *H. XI.*
XVII. přísahu křivau vykonal. *J. XXXIX.*
XVIII. Pánu Bohu, stvořiteli svému, zlořečil. *M. XXVIII.*
XIX. velebnosti božské utrhati směl. *M. XXVIII.*
XX. cizoložstva se dopustil. *M XXIX.*
XXI. panně nebo vdově násilí učinil. *M. XXXI.*
XXII. k skutku tomu napomáhal. *M. XXXI.*
XXIII. dívčičku v letech ještě maličkých porušil. *M. XXXIV.*
XXIV. muž, maje živau manželku, s jinau by se oddal. *M. XL.*
XXV. žena, mající manžela živého, za jiného by se vdala. *M. XL.*
XXVI. obcoval s ženau, sobě krví neb příbuzenstvím spojenau. *N. I.*
XXVII. svodu se dopustil. *N. II.*
XXVIII. svozoval manželku neb dceru, a to přehlídal. *N. II.*
XXIX. zhaubcův a škůdcův zemských honiti nechtěl. *N. VIII.*
XXX. v honění nepřátel zemských lidí rozpakoval. *N. IX.*
XXXI. útok na dům učinil neb činiti pomáhal. *N. XI.*
XXXII. za utíkajícím běže, na dvéře neb pod dvéře braní bodal, chtěje mu škoditi. *N. XII.*
XXXIII. mordu neb vraždy se dopustil. *N. XXXI.*
XXXIV. o bezhrdlí druhého auplatky činil. *N. XXXII.*
XXXV. Někoho bez příčiny zranil, chtě ho zabiti. *N. XXXIII.*
XXXVI. zabiti velel, a příčiny k vraždě dával. *N. XXXIV.*
XXXVII. z ženského pohlaví plod v sobě udušovala a mrtvila. *N. XXXV.*
XXXVIII. těla mrtvých lidí potupně vytahoval. *O. III.*
XXXIX. otcům syny, pánům služebníky kradl a zavozoval. *O. IV.*
XL. falše se dopustil. *O. V.*
XLI. statek sobě od práva svěřený kradl. *O. XI.*

XLII. svatokrádeže se dopustil. *O. XII.*
XLIII. žhářem byl. *O. XIV.*
XLIV. při ohni nětco ukradl. *N. XXI.*
XLV. jeden druhého při ohni ranil pro předešlé záští. *O. XXII.*
XLVI. *Crimen praevaricationis* se dopustil. *O. XXVII.*
XLVII. zlodějství se dopustil. *P. IV.*
XLVIII. zloděje fedroval. *P. V. VI.*
XLIX. nočně škodu činil na vinicích, štěpnicích etc. *P. XIX.*
L. na odporníka svého mocí sáhl. *P. XXV.*
LI. do města se navrátil, jsa z něho vypovědín. *P. XXX.*
LII. cedule zrádné spisovel, lípal. *R. X.*
LIII. písně, listy, spisy zrádné skládal a spisoval. *R. X.*

Propadá čest, kdožby koli:

I. sedlání se dopustil. *G. XX., O. VII.*
II. nade ctí a věrau svau se zapomenul. *J. XLI., Q. XXXVI.*
III. z moci obeslal a jí neprovedl. *N. VI.*
IV. dotýkal někoho tím, že zločince jal. *N. X.*
V. krádeže se dopustil. *P. XII.*
VI. nápravu někomu vykonal. *Q. XXXVI.*
VII. nepoctivým zatykačem byl zatčen. *Q. XXXVI.*
VIII. ku potupě druhému nětco maloval. *R. VI.*
IX. pro víru druhého haněl. *R. VI.*
X. mrtvého naříkal a nářku nezrovedl. *R. IX.*
XI. při trápení se ptal ze jména na osobu z stavův. *S. XXV.*
XII. psancem zůstával nevyvedeným. *S. XXVI. XXVII.*
XXIII. písaře spisujícího zločin na vyznání nařkl. *T. V.*

Propadá čest i statek, kdožby koli:

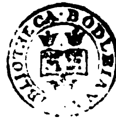
I. podvodu se dopustil. *G. XXIII.*

Propadá čest, hrdlo, statek, kdožby koli:

I. usiloval o bezhrdlí své vrchnosti. *M. XXVII.*
II. lstně přemýšlel o zkáze své vlasti a obecného dobrého *M. XXVII.*
III. spoluměšťany prozrazoval. *M. XXVII.*
IV. za nepřítele se království tomuto postavil. *M. XXVII.*

V. mocí na druhého sáhl. *N. III.*
VI. zemi hubil a pálil. *N. III.*
VII. lidi bral a šacoval, též.
VIII. odpověděl jinému, by nic v té odpovědi neučinil, též.
IX. statek Jeho Milosti králi propadený pod fortelem k sobě přijal. *N. IV.*

INDEX

ANEB

REGISTRUM NA PRÁVA MĚSTSKÁ

KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO.

A.

B.

C.

D.

E.

F.

J. a G.

H.

I. (J.)

L.

N.

O.

R.

S.

Š.

T.

U a V.

V.

Z.

FINIS.

D A Z W.

(t. j. Daniel Adam z Veleslavína.)

PŘÍDAVKY.

I. Popis vydání českých.

A. Práva městská.

I. Práwa Městská Králowstwij Cžieského.

Pod tím český lev na podlouhlém, svrchu zaokrouhleném, dole končitém, všelijak vykusovaném a zahybovaném štítě, pod císařskou korunou; kolem čtyry figury, nahoře a dole dvě i dvě. Nahoře Pomona a Flora, dole dva andělíkové, ježto si hrají se šňurou. Všecko to provedeno dřevořezbou dvojí, totiž titul jednou a obdélník, v němž zavřen štít, druhou. Pod tím tiskovým písmem:

Anno Domini M D LXXIX.

Na rubu titulního listu:

Ad invictissimum Romanorum Imperatorem D. D. Rudolphum Secundum, Hungariæ, Bohemiæ etc. Regem etc. D. suum clementiss.

(Pod tím erb císařský v čtverci.)

Jura regunt homines, faciunt commercia vitæ
Dulcia, Jure nihil pulchrius orbis habet.
Jure magistratus quando moderabitur Urbeis
Florebunt, et eas copia diues alet.
Conuenit iccirco summis curare Monarchis,
Legibus exornent ut sua Regna bonis.
Hoc Pater, hoc et Avus, Cæsar Romanus uterque
Curauit quondam, Dive Rudolphe, tuus.
Ipsorum studio Boiemi civica Regni
Sunt hæc in certum Jura redacta librum.

Nunc, quoniam veniunt in lucem, Maxime Cæsar,
Imperio, dextris auspiciisque, tuo:
Hæc in tutelam sumas, Regnique gubernes
In sacro pacis foedere Sceptra, precor.
Sic tibi cuncta cadant, ut fert diuina voluntas,
Sic faueant votis numina sancta tuis.

Paulus Christianus à Koldina,
Cancellarius Pragensis.

Na listu 2—4. přípis raddy staroměstské k císaři Rudolfovi II. ode dne 21. září 1579.

Na líci 5. listu přípis k čtenáři ode dne 22. září 1579; rub toho listu a listy 6. i 7. vyplněny jsou rejstříkem napřed latinským, pak českým.

Pod rejstříkem je ozdoba z čár na vzájem proplétaných a pod ní epigram:

„Cogita æternitatem.“

Esto memor: vitæ post tristia fata futuræ,
Et, cuius finis non erit vlla, necis.

Na líci l. 8. je erb Starého Města pražského, na rubu obraz raddy městské v plném zasedání.

Pak od A do Oo listy v 38 sexternech, folio, skládány; jen Oo má 4 listy. Listův, značených římskými ciframi, je CCXXVI.

Tituly hlav tištěny jsou tučným velkým písmem; písmem též tučným, ale o něco menším vysázena vždy první řádka každého paragrafu. Rozdíly v paragrafech naznačeny jsou latinskými ciframi, na venkovním kraji sloupce položenými. Ku konci každé strany všude čte se custos.

Všude jen jedno I.

Rejstřík abecední zaujímá listy neoznačované, od Pp až do Zz[5].

Na líci posledního listu (Zz[6]) jest erb Melantrichův. Na hoře nad ním čte se:

Lucerna pedibus meis Verbum tuum Domine.

Dole pod ním:

Wytisstěno w Starém Městě Pražském v Giřijho Melantrycha z Awentýnu, a M. Danyele Adama z Weleslawijna. Léta Páně M. D. LXXIX.

II. Práwa Měſtſká Králowſtwj Čeſkého.

Pod tím lev český bez koruny na srdcovitém štítě a v čtyrhraném obraze bez figur. Vše to vyvedeno dvojí dřevořezbou. Dole pod tím:

Anno Domini M. D. LXXIX.

Na rubu titulního listu báseň i císařský orel, jako u vydání 1579. Taktéž vše co následuje. Jen písmo v nadpisích hlav a v prvních řádkách značně je tenší; úprava vůbec méně je úhledná. Rozdělení textu s prvním vydáním jen celkem se shoduje; nikoliv pak v podrobnostech. Listů tolikéž.

Rozdíl dvojího l důsledně proveden.

Na posledním listě erb Veleslavinský. Nad erbem okrasa arabesková 13 cm. 7 mm. zdélí a 2 cm. z šíří, a prostřed ní medaillon s Pegasem. Pod erbem čte se:

Wytiſſtěno w Starém Městě Pražſkém v Samuele Adama z Weleſlawjna. Léta Páně M. DC. XVIII.

III. Práwa Měſtſká Králowſtwj Cžeſkého a Margkrabſtwj Morawſkého.

Lev pod korunou císařskou a kolem ozdoba s anděly. Celý líc titulního listu je rytina: *J. C. Laidig sculp. Brunae.* Taktéž na rubu rytina erbu moravského. Folio, listův ʒʒʒ^4.

Na l. 2. patent císaře Leopolda I.

Na l. 3. *Propempticum in laudem novæ editionis jurium municipalium,* rozměrem elegickým od kanovníka u sv. Petra a Pavla, faráře u sv. Jakuba v Brně, Matěje Ignatia Scholze.

Na l. 4. titul přípisu raddy brněnské k císaři Leopoldovi I., na l. 5. přípis sám.

Od rubu 5. listu následuje text, jakož byl u vydání 1579 krom změny při C. XXXVI. naznačené.

Ku konci:

Wytiſſtěno w Králowſkém Městě Brně, w Margkrabſtwj Morawſkém, v Frantiſſka Ignácya Synápj.
Léta Páně M. DCCI.

IV. Práwa Městská Králowstwj Czeského.

Lev český v podlouhlém nepravidelném medaillonu, kolem něhož allegorické postavy Spravedlnosti a Hojnosti. *C. A. Schantz del. et sc. Pragæ.*

S negwyšssjm Powolenjm Gegj Cýsařské Králowské Milosti podruhé wytisstěná. W Starém Městě Pražském. Nákladem Františka Hynka Kyrchnera, kr. Dworského Impressora. Léta Páně 1755.

Titul dílem červeným, dílem černým písmem tištěn.

Folio, listův *CCC*³.

Ku konci:

W Starém Městě Pražském Znowu Wytisstěno, a k Dostánj v Františka Hynka Kyrchnera, král. Dworskýho Ympressora. Léta Páně 1755.

B. Summa.

I. Práwa Městská Králowstwij Czeského, w krátkau Summu vwedená, Skrze Mistra Pawla Krystyana z Koldijna a na Martinicých, Kancléře Starého Města Pražského.

Lev český pod korunou císařskou a na štítě, an po stranách vykrojen jest, nahoře v otvor koruny vbíhá, dole pak tři vypoukliny tvoří.

Anno. M. D. LXXXI.

Na rubu titulního listu orel císařský, an drží zeměkouli východní (nápis Europa, Asia). Nad tím:

Invictiss. Roman. Imperatori Domino D. Rudolpho II. Hungariae, Bohemiae etc. Regi etc. Domino suo clementissimo.

Pod tím:

Prima Monarcharum virtus et maxima: curent
Legibus ornari si sua Regna bonis.
Hoc Auus atque Pater tuus, inuictissime Cæsar,
Boemi fecerunt in regione soli.
Tu quoque Rex facis hoc Diuis prognate Monarchis,
Regni confirmas hæc ubi Iura tui.
Inde tuum toto nomen celebrabitur orbe,
Et surget famæ gloria summa tuæ.

Paulus Christianus à Koldina,
Cancellarius Pragensis.

L. 2—6ª. Přípis raddy staroměstské k císaři Rudolfovi ode dne 21. září 1579.

L. 6^b. Erb Trčkovský. Nad ním:

Buryan Trčka z Lippý a na Swětlý nad Sázawau, J. M. Cýsaře Rzjmského 2c. Radda a Podkomořij Králowstwij Cžeského.

Pod ním:

Maiorum sunt hæc insignia clara meorum,
Corporis et animi parta labore gravi.

L. 7—11^a. Přípis P. Krystyana z Koldína na Martinicích k B. Trčkovi daný dne 8. září 1581.

L. 11^b. *Insignia Veteris Vrbis Pragensis.* Erb staroměstský. Pod tím: „*Praga*".

Multa quidem de me referunt per climata mundi
Gentes, nec possunt cuncta referre tamen.
Nam supero famam, Magni dum Cæsaris Aulae
Sum sedes, Boemi Metropolisque soli.

L. 12^a. **Mistr Pawel Krystyan z Koldijna a na Martinicých.** Erb Koldínův, a pod ním:

Sunt duo colla mihi galli pro stemate, ne fors
Officii negligam debita pensa mei.

L. 12^b—13. Přípis Koldínův k čtenáři, daný dne 22. září 1579.

L. 15—16. Pořádek titulův práva městského.

Ku konci pořádku:

„Těch všech titulův jest LIX. a artikulův XCIC. A to pod těmito literami, jakž dolejší tabule ukazuje (17^a).

L. 17^b.

Pod literou	jest titulův		artikulův pak jest
A	4		62
B	8		96
C	5		61
D	3		60
E	2		59
F	4		59
G	3		51
H	3		52
I	7		54
K	3		50
L	4		32
M	1		43
N	2		59
O	1		30
P	2		32
Q	3		36
R	3		30
S	1		30
T	0		13

Rozdílův více a méně, jakž pod kterými artikuli, a pod mnohými pak není žádného."

L. 17^b a 18^a.

„Veystraha.

Na vědomí se dává všem impressorům, že nejnepřemoženější Římský císař, jakožto král Český etc., pán pán náš nejmilostivější zapověditi jest ráčil, aby této knížky Práv Městských Království Českého, v krátkau summu uvedených, po mně Jiříkovi Nygrynovi jinák Černým Impressoru, žádný jiný netiskl, a mně vědomě v tom žádné překážky nečinil. Jakž o tom J. M. Císařské etc. milostivé poručení ku pánům Pražanům Starého a Nového Měst Pražských, kteréhož datum jest na hradě pražském v pátek po památce stětí sv. Jana, l. P. etc. LXXXI., s J. M. Císařské vlastní ruky podpisem učiněno jest, v sobě šíře obsahuje a zavírá. Protož jeden každý, o tom věda, tím se, ač se těžkostí a škod uvarovati chce, spraviti moci bude."

L. 18^b prázdný.

Potud 𝔄 12 + *A* 6 = 18 listův.

L. 19. (𝔅¹.) **Práwa Měſtſká králowſtwij Cžeſkého, w krátkau ſummu vwedená.**

Titul „O věcech, kteréž se k důvěrnému svěření atd." počíná se hned z počátku na rubu listu 𝔖¹. (73^a). Titul „O prodajích atd." tolikéž na rubu l. 𝔎¹. (97^b). Titul „O zhanění atd." na líci listu 𝔑¹ zhora (181^a).

Konec textu na rubu l. 𝔖³. (195^b). Pak hned položen epigramm: „*Liber.*"

Ilia rumpantur si vel tibi, Zoile, voluor. (sic)
Cunctorum manibus, te renuente: videns?

L. 196^a. Koldinský erb a svrchu: **Jan Kryſtyan z Koldijna etc. w Klatowech.** A dole distich, jako na l. 12.

L. 196^b. **Regiſtrum na tuto Knijžku Práw Měſtſkých. P. K. Z. K.** Rejstřík tištěn úhledným petitem mezi čarami jen kolmými; kde záhlavní jsou písmeny, tu čáry prostě protrženy.

L. 𝔗¹⁰ *Finis.*

L 𝔗¹¹ písmem větším: **Omylowe w knijžce této.**

L. T[12] S. Pawel k Tymo: Králi nad Králi, Pánu nad Pány, nesmrtedlnému a newiditedlnému, samému maudrému Bohu, buď Czest a Sláwa Chsařstwij na wěky wěkůw, Amen.

Na rubu téhož listu: Wytisstěno w Starém Městě Pražstém v Giřijka Nygryna, ginák Czerného.

V tisku užito jednoho l. (Mus. 60. K. 5).

II. Práwa Městská Králowstwj Czeského, w krátkau Summu vwedená, Skrze Mistra Pawla Krystyana z Koldijna a na Martinicých, Kancléře Starého Města Pražského. Nynij z nowu wytisknutá, a na mnohých mijstech opravená.

Erb český a pod ním letopočet *M. D. LXXXII.*

Ostatek vše jako při vydání prvním. Nicméně přípis k Trčkovi na l. 7—12[a] datován 25. ledna 1582.

Na l. 13[a]. (A[1]) erb pražský.

Na l. 13[b]—14. přípis k čtenáři, na jehož konci položeno: *Lex XII. Tabularum. Salus populi: suprema Lex esto.*

Na l. 15[a] erb Koldinský; na listě 15[b]—17[a]. rejstřík bez summárního sestavení titulův a artikulův, jako jest při vydání I.

Na l. 17[b]—18[a] „Veystraha" a pod ní epigramm *„Liber"*.

Ilia rumpantur si vel tibi, Zoile, voluor,
Cunctorum manibus te renuente viden? (sic)
I nunc, et dentes acuas, et morsibus aptes,
Propria mordebis, non mea membra, scies.

Na l. 18[b]. *„Cogita æternitatem."*

Aeternae recolas dulcissima gaudia vitæ,
Tristia perpetui fataque supplicii.
Sic tibi peccatum nunquam dominabitur, hora
Mortis nec Satanæ te timor ullus aget.

Latinské verše všude písmem kursivným.

Od l. 19. (B[1]) počíná se text. Titul „O věcech" na rubu listu 73[b], „O prodajích" na l. 95[b]. dole, „O zhanění" na l. 181[b] zhora hned. Konec na l. 195[b] bez disticha.

Na l. 196 registrum (bez písmen P. K. Z. K.) písmem hrubším mezi čarami kolmými; nicméně písmena záhlavní ve dvou čárách rovnoběžných.

Na l. B4ᵃ *Finis*, na l. B4ᵇ „*Ernata* a neb omylové" písmem drobným.

Na l. B5ᵇ:

Pokuty Práwy Městskými obsažené, a w gisty pořádek uwedené, Skrze Jana Krystyana z Koldijna. Létha *M. D. LXXXII.*

Text „Pokut" l. B6ᵃ—10ᵇ.

Na l. B11ᵃ týž citát z epištoly sv. Pavla k Timot., jako se nalezá u vydání I.

Na l. B11ᵇ erb Koldinský: Jan Krystyan z Koldijna w Klatowech. Pod tím obyčejný distich.

Na l. B12ᵃ: Wytisstěno w Starém Městě Pražském v Giřijka Cžerného.

V tisku, ač ne s dokonalou důsledností, užito i hrubého ł s klíčkou u vrchu.

(Mus. 60. K. 8, Šafařík 60. K. 7 ζ, Archiv města Prahy.)

III. Odrůda vydání II., kdež užito jedné a též sazby; rozdíl záleží jen v tom, že na titulu „Pokut" přidáno:

Wytisstěno w Starém Městě Pražském v Giřijka Cžerného. Létha *M. D. LXXXII.*

(Šafařík 60. K. 7 ε.)

IV. Práwa Městská Králowstwij Cžeského, w krátkau Summu uwedená, Skrze M. Pawla Krystyana z Koldijna &c. Znowu wytisstěná a na mnohých mijstech oprawená.

Erb český. Pod ním: *Cum gratia et Privilegio Cæsareo.*

Sazba jiná, než u vydání II. a III., ač co do rozdělení textu po stránkách souhlasná. Verše všecky vysázeny kursivou. Užito jen jednoho ł; jen v „Pokutách" vyskýtá se dvojí ł, ač ne důsledně. Mimo to ku konci „Registra" nejsou uvedeni „Omylové". Titul „Pokut", na kterém naznačen letopočet (Létha **M. D. LXXXII**), nalezá se na l. B5ᵃ (strana l. B5ᵇ

je prázdná). Na l. $B12^a$: Wytisstěny w Starém Městě Pražském, v Giřjka Nygrina. Pod tím proplétaná ozdoba v podobě zakulaceného na rozích trojúhelníka. (Mus. 60. K. 7 α).

V. Odrůda vydání IV.; jediné se od něho liší jinou sazbou „Pokut", jakož viděti z jinačího kladení hrubého l. Tak na l. $B11^b$ IV. má: Spolu Měštiany, sáhl, bral, milosti, kdežto v V. vysázeno: Spolu Měštiany, sáhl, bral, milosti. I tisková ozdoba na l. 195^b, ku konci textu, je jiná. Ve IV. je tvaru obdélníkového 2 cm. zdélí a 1 cm. zšíří; v V. pak má 35 mm. zdélí a 12 mm. zšíří. V zadu nad erbem Koldinským: Jan Krystyan z Koldjna, ꝛc. (Mus. 60. K. 7 β.)

VI. Práwa Městská Králowstwj Cžeského, w krátkau Summu uwedená, Skrze M. Pawla Krystyana z Koldjna, ꝛc. Znowu wytisknutá, a na mnohých mjstech opravená.

Erb český. Pod ním: *Cum Gratia et Privilegio S. R. M.* Úvodní kusy rozděleny touž měrou, jako ve vydání IV. Cursiva v latinských epigramech „Praga" i pod erben Koldinským drobnější. Epigrammy pod erbem Trčkovským *„Liber"* a *„Cogita æternitatem"* vysázeny antikvou.

Pod tímto posledním položena vigneta obdélníková, v níž v prostřed váza s kvítím, kterou obapol za poboční držadla drží dva andělíkové. V textu užito jen jednoho l, nicméně se se druhdy, ač nepravidelně, vtrousilo ł. Ku konci textu (l. 195^b) místo ozdoby hvězdička ve dvou závorkách se třemi kolem žaludy. Text po stránkách tak je rozdělen, jako ve vydání IV. „Omylové" po registru taktéž položeny nejsou.

Na str. $B6^a$ „Pokuty" bez letopočtu; text „Pokut" na listu $B7^a$—$B11^b$.

Na líci listu $B12^a$ erb Koldinský: Jan Krystyan z Koldjna ꝛc. Citátu z epištoly k Timoteovi tu není, kdežto se nalezá ve všech vydáních předchozích. Ani ve vydání VII. se citát ten nevyskýtá. Na rubu: Wytisstěny w Starém Městě Pražském, v Giřjka Nygrina. Pod tím okrasa s křídlatou hlavou a kvítím, kteráž se naskýtá i ku konci „Pořádku titulův" na l. 17^a. (Univ. bibl. pražská LIV. G. 244, Mus. 60. K. 7 δ, Šafařík 60. K. 7 η.)

VII. Práwa Městská Králowstwj Cžeského, w krátkau Summu uwedená, Skrze M. Pawla Krystyana z Koldijna &c. Znowu wytisknutá, a na mnohých mijstech oprawená.

Erb český. Pod tím: *Cum Gratia et Privilegio. S. R. M.*

Úvodní kusy touž měrou rozděleny jako u vydáních IV. a VI. Latinské epigramy všecky antikvou. Pod posledním (Cogita etc.) není žádné ozdoby. Text taktéž rozdělen, jako ve IV. a VI. Ku konci jeho (l. 195[b]) ozdoba žalud svislý a pod tím vignetka v podobě zakulaceného na rozích čtverce.

Na str. B6[a] „Pokuty etc.“ bez letopočtu. Jen v pokutách správně provedeno dvojí l; v textu hlavním toho není, leč porůznu (ku př. str. 25). Text „Pokut“ na l. B[7]—B[11]; na listě B12[a] erb Koldinský: Jan Krystyan z Koldijna, &c.: na rubu: Wytisstěny w Starém Městě Pražském, v Giřijka Nygrina. Epigramm drobnou kursivou jako ve vydání VI. Pod tím okrasa podlouhlá v osm končetin vybíhající (Mus. 60. K. 6., 60 K. 7 *γ*, v archivu města Prahy).

II. Popis vydání německých.

A. Práva městská.

Vollständige Teutsche Stadt-Recht, Im Erb-Königreich Böheim und Marggrafthum Mähren, Von einem, dem Publico geneigten Rechtsgelehrten in Druck befördert.

a) Zu finden in Wienn bey Ignatium Rungger burger. Buchbind. Anno 1720.
b) Zu finden in Wienn bey Georg Lehmann Buchhändler. 1721.

Na výtiscích, které po obdrženém cís. povolení byly vydány, vytištěno:

„*Cum gratia et privilegio Sacr. Cæsar. Majestatis.*“

Na líci titulu lev český pod korunou, kterou drží dvě mořské panny; na rubu erb moravský.

4°, IX a 678 str. mimo rejstřík.

Přípis:

Dem Aller-Durchlauchtigsten, Grossmächtigsten, Unüberwindlichsten Fürsten und Herrn Herrn Carl dem VI. von Gottes Gnaden Erwählten Römischen Kayser etc.

Obsah stručně jest tento:

Die Gesetze der Fürsten sind die Bronnen der Gerechtigkeit. In Erwegung dessen habe ich mich unterwunden, gegenwärtiges Teutsches Stadt-Recht Euer röm. kays. u. kgl. Catholischen Majestät... zu Füssen zu legen ... Zumalen dieses Werck dem ganzen Publico zum Nutzen, aus Ermangelung deren in Böhmischer Sprache erforderlichen Exemplarien sowohl, als fürnemlich auch zum Behuff derer, so der Böhmischen Sprach unkündig, in unsere reine Teutsche Mutter-Sprach auf das genauiste übersetzet, und von sowol Hohen als Niedern mit ungemeinen Verlangen um so mehr gesuchet worden, als ja auch, nach Zeugnüs des gelehrten Spanischen Secretarii Perez, die Uibersetzung fremder Sprachen hart.

Podepsán: Georg Lehmann Buchhändler in Wienn.

Potom přípis k čtenáři:

Edler und geneigter Leser! Gegenwärtige Teutsche Stadt-Rechte seynd mit grosser Mühe und sonderbahrem Fleisz aus dem Böhmisch-gedruckten Original in die reine Teutsche Sprach nach Sinn und Uibereinstimmung derselben transferiret und übersetzet worden; Wobey man auch zugleich alle die in den verneuerten kgl. Böhmisch- und Mährischen Landes-Ordnung, Novellen, Declaratorien, kgl. Appellations- und kgl. Städten-Instructionen, sowie auch Neuen Peinlichen Halsz-Gerichts-Ordnung Weyland Josephi I. glorwürdigsten Andenkens befindliche Textus, soweit selbige mit vorgedachten Teutschen Stadt-Rechten gleichförmig seynd, nicht minder auch die Geistlichen und Allg. kays. Rechten, und allwo von verschiedenen neuesten Rechts-Gelehrten von dergleichen gehandelt wird, mit möglichster Kürze angeführet hat.

Poznámky tyto přidány jsou po krajích. Mimo text Práv městských připojeno:

1. Instruction der kgl. Leib-Geding-Städte im Erb-Königreich Böheim, 2. kgl. Richter-Instruction im Erb-Kgr. Böheim.

B. Summa.

Das Behmische Rechtt.

Wie dasselbe in des Königreichs Beheim Neuen Stadt Prag in vblichem Brauch gehalten wirdt, kurtz vnd rund auch in ordentlichen Titteln verfasset vnndt verteutschett.

Jetzo zu erst in offnem Druck ausgegeben. *Cum privilegio.*

In Verlegung Henning Grossen des Jüngern. Anno 1607.

Celý titulní list je rytina, představující kobku, ana po straně má dva sloupy, kteréž svrchu spojeny jsou architravem. Titul dílem vyryt na architravu, dílem na mezisloupní stěně.

Vydání je ve folio, listův Fff nestránkovaných.

Napřed položen přípis purkmistra a radních staroměstských:

Burgermeister und Rathmanne der Alten Stadt Prag geben am Tage Matthäi des Evangelisten im 1592 Jahr.

Potom následuje přípis:

Dem Gestrengen Herrn Buriano Trtzken von der Lipen oder Linden-Ruthen, auf Ewietly an der Sarawan, Röm. Kay. May. Rath, Vund des Königreichs Behaimb Vnter Camerer, etc.

Končí se slovy:

Das bezeugen vns alte Historien. (To nám ukazují všech věkův historie.)

Hned potom následuje přípis k čtenáři:

Magister Paulus Christianus von Koldin, Cantzler der alten Stadt Prag, wünschet dem günstigen Leser alles Gute.

A teprv za tímto přípisem doložen jest závěrek přípisu k B. Trčkovi.

Ku konci knihy:

Gedruckt zu Leipzig, bei Jacobo Popporeich, in verlegung Henningi Grossen des Jüngern, Buchhändlers daselbst. Im Jahr M. DC. VII.

Typis Berwaldinis.

II. Das Böhmische Stadt-Recht.

Wie dasselbe in drey Prager, auch anderen Stäbten des Königreichs Böhaimb, täglich obseruiret vnd löblich gehalten wird. Kurtz zusammen gezogen, in ordentliche Titel verfasset, vnd in Teutsche Sprache versetzet.

Jetzo zum andernmal in offenen Druck gegeben, von newem mit dem Böhaimischen fleissig collacioniret, vnd an vnzehlichen örten corrigiret vnd vermehret.

1614.

Obraz divého muže se štítem, na kterém v okrouhlém poli monogramm nakladatelův, kolem pak na pokrají nápis:

Sic itur ad astra.

Folio, listův Ff *) nestránkovaných.

Leipzig. *Cum privilegio speciali.*

In verlegung Henning Grossen des Jüngern.

Přípisy napřed s týmiž poklesky a týmž zmatečným pořádkem jako u vydání prvním.

Ku konci knihy:

Gedruckt zu Leipzig, bey Johann Herrmann, in vorlegung Henningi Grossen des Jüngern, Buchhändlers daselbst. Im Jahr M. DC. XIV.

Typis Nerlichianis.

---

*) Počet listův týž jako u vydání 1607. V tomto Fff znamená totéž co Ff, jelikož se tehda f obecně zdvojovalo.

III. Přípisy.

A. Při právech městských.

1. Přípis k císaři Rudolfovi II. od raddy staroměstské.

Najjasnějšímu a najnepřemoženějšímu Kníželi a Pánu, Panu Rudolffovi Druhému, Císaři Římskému, Uherskému, Českému etc. Králi etc., Arcikníželi Rakauskému, Margkrabí Moravskému, Lucemburskému a Slezskému Kníželi a Lužickému Margkrabí etc. Pánu našemu nejmilostivějšímu.

Když všemohúcí Pán Bůh, stvořitel a mocný správce všech věcí, onomu pobožnému Římskému Císaři, jménem Justinianovi (kterýž v létu pětistém a dvadcátém pátém, od narození z Panny Marie Pána Jezu Krista, spasitele lidského pokolení, na stolici Římského císařství a důstojenství dosedl) slavné vítězství nad mnohými úhlavními té Římské monarchie i jeho nepřátely a odporníky dáti ráčil, tak že již všickni, jsauce náramně přestrašeni a jako zděšeni i velice zemdleni, nesměli jsau a nemohli proti též monarchii i tomu mocnému císaři nic před sebe buď válečným spůsobem aneb jinák na odpor bráti, a již žádných nenadálých vpádův a škodných sjezdův a překážek obávati se nebylo. I takového šťastně zdařilého a slavného vítězství nad ukrutnými a krvavými nepřátely sobě od Pána Boha propůjčeného jsa ten pobožný císař Justinian velice vděčen, jeho božské milosti díky ustavičně z toho činil i náramně se těšil, a maje tak sobě pokoj žádostivý před nepřátely spůsobený, na to se dále s velikau snažností oddal, že mnohá krásná a ozdobná i znamenitá stavení v rozličných a rozdílných místech na panstvích svých velikými náklady (nic jich nelitujíc) vyzdvihnauti a ustavěti dal: zvláště a předně ten svaté Sophiæ (totiž maudrosti boží), jenž jest Pán náš Jezus Kristus, jediný Boha živého Syn) slavný a přespanilý chrám po vypálení a vyhoření jeho v městě Konstantinopoli zase ozdobně a nákladně

zpravil: mnohé také k okrase a pevnosti toho města věže, ano i nemalý počet domů a příbytků oddaných vdovám, sirotkům i jiným lidem zbožným k bydlení, pro ochranu a opatření jejich, vystavěl. Však aby na tom císařské velebnosti dosti býti mělo, při něm se to nesnášelo, nýbrž že výše a vlastně všechněm císařuom Římským přináleží a přisluší, aby své věrné poddané, netoliko v čas válek a nepokojův, před nepřátely a škůdci jejich obhajovali a zastávali, ale také na to myslili, i snažnau péči o to měli, jak by mezi týmiž poddanými ve všech zemích a krajinách v čas pokoje spravedlnost, svornost a láska, i jiné chvalitebné ctnosti, též dobří mravové a šlechetná obcování se zachovati a zdržeti, ano ustavičně růsti a rozmáhati i stvrditi mohly: vzal jest před sebe ten dobrý a slavný císař z obzvláštního od Pána Boha všemohaucího (jenž jest počátek i konec všeho dobrého) k tomu srdce jeho, jakž králův a jiných všech vrchností, podle písma z Ducha Svatého vysvědčení, v rukau božích postavena jsau, naklonění a úmyslu i vůle, též chtíče obrácení, a takovému pobožnému toho pána a císaře předsevzetí od jeho svaté božské milosti požehnání, že jest všecka práva, kteráž na panstvích Římské monarchie, hned od začátku jejího, i toho času při saudech a rozeznávaní lidských spravedlností v užívání byla, jichžto kněh samých dosti velikých přes dva tisíce, a práv pak aneb regulí nesmírný a nesčíslný počet se nacházel, ješto možná ani podobná téměř věc nebyla, aby taková nemírná nesčíslnost těch práv, a snad i v sobě některých odporných, k jakému pohodlí a platnosti lidem slaužiti mohla, poněvadž by žádný za života svého jich ani snad jednau dobře přečísti, nad to pak v paměti obdržeti, i platně k užitku obrátiti nemohl, je pro snadší a lepší týmž právům vyrozumění, ano také jich požitečnější, též pohodlnější při saudech k vyhledání spravedlností lidských užívání, v skrovnější a mnohem menší počet sebrati i v lepší rozum sepsati dal lidem rozumným a znamenitě učeným i v právích velmi zběhlým, kteréž při svém dvoru (jakž císařové a potentátové to činívati a zachovávati ráčí) toho času jest měl. A předně *Triboniana* muže vysoce učeného, kterýž *Quæsitor*em, to jest najvyšším a najpřednějším auředníkem a správcím nade všemi správami a ... panstvích Římských, ano i kancléřem, jakž někt...

noven byl. Jemu, též Theoffilovi a jiným lidem v právích zběhlým, poručení obzvláštní učinil, aby ze všech těch práv tak velikého a nesčíslného počtu jejich toliko potřebnější a podstatnější práva, kterážby k vyhledání a rozeznání spravedlnosti lidských dostatečná a platná byla, ano i užitečně a potřebně slaužiti mohla, v jistau a kratší formu zberauce, to jest, *in certam methodum* uvedli. V čemž oni, jakožto rozumní a povolní, uposlechše císaře a pána svého, tak jsau učinili, a několikery knihy týchž práv sepsavše a nařídivše, jedny *Pandectas,* jinák *Digestorum,* druhé *Codicem,* třetí *Institutiones* aneb *Compendium totius juris,* k tomu *Novellas,* jinák *Authenicas* nazvali, a témuž Justinianovi pánu svému, jakožto císaři Římskému, kterémuž nad řádem a právem i nad každau lidskau spravedlností, také všelikými dobrými zvyklostmi a chvalitebnými obyčeji, ruku ochrannau držeti a toho obhajovati náleželo, jsau poddali i oddali. Kdež pak týž Justinian, jakožto císař Římský a pán křesťanský, takovau jejich práci hodnau i k správám v obcech velmi požitečnau býti uznav a usaudiv, i také schváliv těch práv, již tak v skrovný počet sebraných a v jistau i v krátkau formu uvedených z moci svého důstojenství císařského jest potvrdil a je po všem panství svém Římském všechněm, aby se podle nich řídili a spravovali i saudové činili, vůbec vydávaje a předmluvu na jednu týchž práv knihu čině o císařské důstojnosti a povinnošti, slovy chvalitebnými a vší vážnosti hodnými takto položil a napsal: *Imperatoriam majestatem, non solum armis decoratam, sed etiam legibus oportet esse armatam, ut utrumque tempus, et bellorum et pacis, recte possit gubernari.* To jest: Císař netoliko zbrojí aneb potřebami k válce přináležejícími ozdoben a okrášlen, ale i právy jako zbrojným oděním ohražen a opatřen býti má, aby obojí čas, jak války tak i pokoje, dobře, příhodně i také náležitě říditi a spravovati mohl. Těmi pak právy Římskými, skrze bedlivé často jmenovaného Justiniana císaře opatrování a nařízení ustanovenými i vůbec vydanými, již ode všeho křesťanstva přijatými, výše než tisíc let všeckna téměř království křesťanská při rozeznání a obhájení spravedlnosti jednohokaždého, jak bohatého tak chudého, se řídily a spravovaly a posavad ještě spravují. Ačkoli některé země svá obzvláštní nařízení sobě jsau ustanovili, ale ta všeckna ne od

jinud, nežli z těch práv císařských a obecních, pocházela a jako z jediné studnice z nich se vážila a brala, aniž co spravedlivějšího a gruntovnějšího mimo ty obecní vymysliti a najíti se může, leč žeby chtěl někdo toliko v zaumyslné odpory bezpotřebně se dávati a jiné i sebe daremně a neužitečně zaneprazdňovati. Nebo císařové Římští, jsauce páni tak slavní a nad nejmocnější a téměř po všem světě najrozšířenější monarchií správu držíce, zvláštní péči o to měli, aby na panstvích jejich mezi lidmi všelijaké příběhy a případnosti, k některým nesnázím a odporům se schylující zběhlé, k uvažování a spravedlivému rozsuzování s tau takovau bedlivau podle jistých práv pilností a rozšafností přivozovány byly od lidí a mužův vysoce učených a práva vědomých i jeho znalých, kteréž při svých dvořích v počtu dosti velikém mívali, a *Jurisconsultos* je nazývajíce, platy hojné i veliké jim dávali, ano také v nemalé poctivosti a vážnosti drželi. Jakž se v historiích Římských o císaři Augustovi nachází, že při svém dvoře učitelův práv do čtyridcíti osob ustavičně míval. Což potom i jiní císařové zachovávali a tak činívali, jako onen *Alexander Severus* císař, o němž se též čte, že také veliký počet učených a všeliké vážnosti a vzácnosti hodných *Jurisconsultos* jest míval, a nikdá žádného práva ani veypovědi učiniti a vynesti nechtěl, lečby v počtu najméně dvadcíti osob jednohokaždého zdání a přímluva sepsaná i bedlivě také s některými odpory rozvážená byla, k nimž velmi dobrotivě i laskavě se měl, obzvláštně pak k Ulpiánovi, svému kancléři, takovau náchylnost a lásku prokazoval, že ho jako otce svého, poněvadž všeckna správa dvoru císařského na něm samém záležela, sobě vážil a v poctivosti měl. Nebo když týž Ulpiánus v nebezpečenství byl upadl, tak že mnozí z lidu vojenského v přílišnau a nenáležitau svobodu se byli vydali, kterauž skrze hojnost a paychu svau, jiným statky berauce, neslušně i všetečně provozovali: čehož on jim trpěti a dopustiti nemoha, skrze rozšafnau radu svau skutečně toho s trestáním také jich zbraňoval a přetrhoval, na něj ne jednau autok a půtku v přítomnosti císaře Severa učinili. Tu císař svým tělem a životem před těmi všetečnými a nevážnými vojáky ho zastaupil, a oděvem svým zakryv, s přísným napomínáním a domlauváním i trestáním hrozíc, ten rozbroj upokojil a ukrotil, z čehož velikau pochvalu spravedlnosti

a síly jest obdržel. Kohož zajisté více mají obhajovati vrchnosti, jako své rady věrné, kteréž za vlastní audy své držeti a míti jim náleží? Ti pak *Jurisconsulti* nic jiného na práci neměli, než dnem i nocí na to myslili, aby lidi podle rozličných případností a příhod mezi nimi zběhlých spravedlivými rozsudky podělovali, a coby v tom za právo bylo, ustanovovali, čímž potomně všickni se zároveň řídili a tak vespolek k sobě chovali, nic proti tomu nečinili, ani od toho nikam neodkračovali. A nebylo toho, aby mohl ledakdos to, cožby chtěl aneb cožby mu se podle jeho chtíče a žádosti i vůle zdálo a líbilo, za právo ustanoviti, anebo možnější a slavnější aby mohl mdlejšího, chudšího a nižšího i prostějšího utisknauti, vůli svau nad ním, mimo slušné a náležité, též spravedlivé, provesti, podle onoho tyranského od *Lucana* poety položení a promluvení: *Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas:* tak míti chci, tak velím a rozkazuji, buď vůle má za dobrý a pořádný rozum i za všelikau spravedlnost držána. Všeckno v rovnosti se řídilo a k ni přicházelo, že jak bohatý tak chudý, a jak mocný anebo slavný, tak i mdlý a snížený práva a spravedlnosti vždyckny zároveň užil. Čehož potomních časův jiní císařové Římští, i také králové Čeští bedlivě šetříce a těch příkladů i šlépějí předků svých, císařů Římských, pobožně následujíce, totéž jsau činívali. Jako slavné paměti císař Karel toho jména Čtvrtý, otec vlasti řečený, mnohá dobrá i chvalitebná právní nařízení v tomto království Českém k rozeznávaní spravedlností lidských, mívaje a užívaje v raddách svých onoho osvíceného muže a vtipu velmi ostrého i v právích zběhlého, Bartola řečeného, jenž nemalou chválu mimo jiné *Jurisconsultos* obdržel, že více o právích, nežli kteří jiní, psal, s jeho radau jest ustanovil, kteráž s obecními a Římskými právy se srovnávají. Potom pak za našeho věku svaté a dobré i slavné paměti císařové a králové Čeští, Jich Milosti Ferdinand, pan děd, a Maximilian, pan otec Vaší Císařské Milosti nejmilejší, také vysoce učené a v právích umělé při svých dvořích ustavičně mívajíce, toho žádostiví byli a náramnau péči se vší snažností a bedlivostí o to míti ráčili, aby v dotčeném království Českém Práva Městská, kteráž prodlaužením a projitím časův skrze jejich neužívání k velikému netoliko změnění, nýbrž skůro v nic obrácení byla přišla, ale potom skrze jisté

od Jeho Milosti krále Ferdinanda nařízení a milostivé poručení v jistý spis a pořádek zase uvedena, vůbec mezi lidi k saudům a rozeznávaní spravedlností jejich vydána býti a vyjíti mohla. K čemuž pro přílišná a nesčíslná Jich Milostí zaneprazdnění, kteráž jsau netoliko v království tomto Českém, ale mnohem více v Říši i v jiných zemích, zvláště pak při opatrování a obhajování všeho křesťanstva věrných svých poddaných před tím úhlavním krve jejich vždyckny žíznivým nepřítelem Turkem, ustavičně mívati ráčili, za živobytí a správy Jich Milostí (ač dosti častá připomenutí a sollicitování při sněmích obecních i jindy, od stavu městského o to bývala, ano i od Jich Milostí dvau stavův vyšších, panského a rytířského, s třetím ne jednau snešení se stalo) přijíti jest nemohlo: až času tohoto, když se tak Pánu Bohu všemohaucímu líbilo, aby za spravování a kralování Vaší Císařské Milosti, jakž podle své líbezné vůle božské obzvláštně toho dochovati ráčil, táž práva městská všechněm vůbec na světlo vyšla a vydána byla, a již k vytištění s pomocí Pána Boha všemohaucího jsau přišla.

I nejmilostivější Císaři, Vaší Císařské Milosti jménu, jakožto králi Českému a pánu, pánu našemu najmilostivějšímu ta Práva Městská království Českého, tak vůbec vydaná, ve vší poddanosti připisujíce i na místě Pražanův a obce všech tří měst Pražských, též jiných často řečeného království Českého jakožto stavu třetího městského, Vaší Císařské Milosti věrných poddaných, poníženě oddávajíce prosíme, že Vaše Císařská Milost nad těmi Právy Městskými, a tak nad řádem dobrým, a chvalitebnými nařízeními i spravedlnostmi lidskými, také nad námi spolu s jinými, jakožto stavem městským, věrnými poddanými Vaší Císařské Milosti, ruku milostivau a ochrannau vždycky držeti a milostivým a laskavým králem a pánem naším býti ráčíte, abychom, jsauce od Vaší Císařské Milosti vždycky ve všem dobrém milostivě opatrováni a ochraňováni, mohli pokojný život vésti a práce auřadní i obecné, od Vaší Císařské milosti na nás vzložené, tím snažeji a ochotněji vykonávati i spravedlnosti lidské podle práv těchto a našeho dobrého svědomí s bedlivostí a všelikau pilností vyhledávati i rozeznávati a jich dopomáhati. V čemž se Pánu Bohu našemu všemohúcímu, srdečně jeho svaté božské milosti za pomoc žádajíce, k spravedlivému opatrování a milo-

stivé ochraně i Vaší Císařské Milosti poníženě poručeny činíme.

Dán v Starém Městě Pražském, v pondělí den svatého Mathauše apoštola a evangelisty Páně. Léta páně M. D. LXXII.

Vaší Císařské Milosti

věrní poddaní

Purkmistr a radda
Starého Města Pražského.

2. Přípis P. Krystyana z Koldína k čtenáři.

Mistr Pavel Krystyan z Koldína, kancléř Starého Města Pražského, upřímnému čtenáři zdraví a jiné všeckno dobré vzkazuje.

Jak velikau prací a snažností tato Práva Městská království Českého, od lidí rozumných a v právích zběhlých sepsána a v jistý pořádek uvedena, potom s jakau těžkostí a jak v prodlauženém času k vytisknutí podána jsau, o tom není potřebí mnoho psáti. Nebo kdež se má co platného a prospěšného všem vůbec vydati, to bez práce nikdá nepřichází a přijíti nikoli nemůže. Tomu snadno místo dají, kteříž buďto kroniky aneb jiné knihy o rozličných příbězích lidských spisujíce, potomkům svým zanechávají, ano i ti, kteříž jsau času našeho z milostivého poručení vrchnosti své od stavův království tohoto voleni, při korrigování a napravování zřízení zemského byli a pracovali. Tato pak práva k rozeznávaní spravedlností lidských sepsaná, jakau platnost a jaký užitek v sobě nesau, jedenkaždý, kdož je s pilností a uvážením čísti bude, snadno porozumí a to najde. Předkem, kterak osoby, v konšelské a auřadní práci postavené, buďto sami k sobě aneb také k jiným se chovati a lidem k spravedlnostem jich dopomáhati mají. Na druhau stranu měšťané a všickni jednohokaždého města a obce usedlí i neusedlí obyvatelé, znajíce práci a nebezpečenství jejich, za kteréž žádné hodné mzdy a záplaty neočekávají, jak poslušně a uctivě k nim se míti a držeti povinni jsau, tak aby mezi všemi svornost a upřímná neošemetná láska zachována býti mohla. Že pak v tomto světě a křehkosti života našeho bez poklísek a

příhod žádný býti nemůže, a mnohokrát z toho, což spravedlivého jest, někteří chtě a dobrovolně, jiní také za jinými příčinami vykračujeme, nad šlechetností a nad bližním naším se zapomínajíce: protož, kdyžby co toho vzešlo a se přitrefilo, buď nám a přátelům našim od někoho, aneb od nás a přátel našich někomu, kterak bychom my, aneb oni sobě to slušně k nápravě vésti, a od koho, jakým spůsobem a prostředkem sami sobě práva nečiníce, a jako nerozumná hovada obyčej činiti mají, se nevymstívajíce, ani mdlejších a chudších neutiskujíce, opatření žádati a dosáhnauti měli a mohli: všecko to v knihách práv těchto pořádně a světle se vypisuje a před oči klade. Čehož jedenkaždý dobrý člověk vděčen býti, ano i z toho Pánu Bohu všemohúcímu srdečně děkovati má, že, čehož jsau předkové naši i někteří z nás výše nežli před léty padesáti, tak jakž sněmovní snešení ukazují, žádostiví byli a na mnohých sněmích oč snažně pracovali a připomínali, toho jsme bohdá ke všemu dobrému stavu našeho městského dočekali a Práva Městská království Českého všechněm vůbec vydaná spatřili. Pán Bůh rač nám to dáti, aby je jedenkaždý, k čemuž sic všickni zavázáni jsme, aniž komu neumění a neznání práv k výmluvě postačiti může, znáti, uměti a podle nich se držeti a chovati mohl. Měj se dobře.

Dán v Praze léta M D LXXIX. v auterý po sv. Mathauši, apoštolu a evangelistu Páně, to jest, 22. dne září, kteréhožto dne před léty čtyřmi najjasnější kníže a pán, pán Rudolf II., Římský císař, Uherský, Český etc. král, etc., pán náš nejmilostivější, na království České slavně korunován.

3. Resoluce císaře Leopolda I. 1697.

Leopold etc.

Liebe Getreun etc. Wir wollen euch gnädigst nicht verhalten, was Gestalt Uns der Hoch- und Wohlgebohrne Unser Rath, Cammerer, Landes-Unter-Cammerer in Unserm Erb Marggrafthum Mähren, und lieber Getreuer, Frantz Carl Graf von Lichtenstein, Freyherr auf Kastel-Korn, und Herr auf Schönna, Korneid, Tschengelburg, Dunkelstein und Krumbach, Erb-Land-Hofmeister in Elsass, bei Erstattung seiner gehorsamsten *Re-*

lation über die, in Unsern Königlichen Städten Unsers Erb-Marggrafthums Mähren, in *Anno 1693, 94* und *95* vollzogene *Renovationes* der *Magistrat*en, unter anderen allerunterthänigst vorgestellet, wie nemlichen die Administration der Burgerlichen *Justiz,* wegen allzu grosser Ungleichheit der *Municipal*-Rechten, indeme die streitende Partheyen kein verlässliche Rechts oder Gesatz zu vertheidigen hätten, sondern nach Willkühr des Richters bald nach dem eigenen Stadt *municipali,* bald nach denen gemeinen Rechten, oder der Land-Ordnung, bald wiederum nach denen Pragerischen Stadt- oder auch wohl gar nach denen ausländischen Magdeburgischen Rechten und eingeschlichenen Gewohnheiten sich entscheiden lassen, mithin zum öfftern *cum justa causa succumb*iren müsten, sehr schwer fiele. Wie Wir nun diesem Übel zu steuern, bereits von vielen Jahren her, das Pragerische *Jus municipale* in Unsere Königl. Mährische Städte durchgehends zu *introdu*ciren, die gnädigste *Intention* geführet, zu vorhero aber Unsers Königl. Amte der Landes-Hauptmannschaft in gedachten Unserm Erb-Marggrafthum Mähren gutachtbarliche Gedancken *super practicabilitate* gnädigst einholen wollen, die Uns aber biss auf *dato* nicht eröffnet worden. Allermassen nun Unser allerhöchstes Richter-Amt und *Justiz* Eyffer diesem Saumsaal, der Gerechtigkeit zum Abbruch, länger nachzusehen, nicht gestattet, und Wir dannenhero, nach reiffer der Sachen Erwegung obbedeute Pragerische Stadt-Rechte in allen Königlichen Städten Unsers Erb-Marggrafthums Mähren, durchgehends einzuführen, gnädigst *resolv*iret, bey oberwehntem Unserm Königl. Amt auch, womit diese unsere gnädigste *Resolution* zu männiglichen Wissenschafft *public*iret, und allen *Magistratibus* besagter Unserer königl. Städten, dass sie hinfüro in allen Rechtstheidigungen offt-ernannten Stadts-Rechten nach, die *Cynosur* ihrer Erkenntnus fassen sollen, *intim*iret werde, die gnädigste Verordnung gethan. Als haben wir euch solches zur Nachricht, und damit ihr es fürohin *in judicando,* wie zu beobachten wissen möget, hiemit gleichfalls gnädigst bedeuten wollen.

Geben Wien, den 7. *Junii, Anno 1697.*

An die Mährische Landes-Hauptmannschaft.

4. Patent císaře Leopolda I. 1701.

My Leopold z Boží Milosti volený Římský císař po všecky časy rozmnožitel říše, Německý, Uherský, Český, Dalmácký, Charvátský a Slovanský král etc., arcikníže Rakauský, markrabě Moravské, Lucenburské a Slezské kníže a Lužický markrabě etc. etc.

Vyznáváme obecně tímto listem a známo činíme jednomu každému, že jsau Nám N. N. purkmistr a radní Našeho královského města Brna v Našem dědičném markrabství Moravském, nejposlušněji k srozumění dali, jakým tak spůsobem to od Nás léta šestnáctistého devadesátého sedmého Františkovi Hynkovi Synápj, kněh tlačiteli tam odtud, k tlačení poznovu v českém a německém jazyku a vůbec na světlo vydání těch tam *introduci*rovaných Pražských městských práv, nejmilostivěji udělené impresorské *Privilegium*, z ohledu autrat, k tomu cíli bezelstně potřebných, až posavad vězeti zůstalo, s tau nejpoddanější žádostí, poněvadž na fedruňku věci a práce té, jak obecnému dobrému, tak také jednomu každému obzvláštně mnoho záleží, a z té příčiny *suppli*kanti se s dotčeným Synápj urovnali, a takové práv těch přetlačení na sebe jsau převzali, ano i také již v tom začátek učinili, abychme takové mezi nimi a již jmenovaným Synápj stalé narovnání nejmilostivěji schváliti, jako i naše císařské a král. nadání, aby totižto ta naddotknutá práva městská sice od žádného jiného, buď on kdo koliv, ani v českém ani v německém jazyku pod jakým pak koliv vymyšleným spůsobem v Našem dědičném království Českém a v zemích jemu přivtělených za deset let v nově tlačena nebyla a tlačiti dáti se nemohla.

I majíce My to v Našem nejmilostivějším považení a vidauce, že *suppli*kujících dobře míněný aumysl jedině k samému toliko fedruňku spravedlnosti, též jak obecnému dobrému tak i jednomu každému obzvláštně k prospěchu se vztahuje, a dotknuté narovnání také nic škodlivého v sobě neobsahuje: pročež jsme k takové jich opáčeně pravených *suppli*kantův nejpoddanější žádosti v. císařské a král milosti svolili a tudy netoliko to nadpřipomenuté narovnání nejmilostivěji schválili a potvrdili, ale i také jim Naše císařské a král. *Privilegium*, tak aby oni sami toliko naddotknutá práva městská v německé a české řeči

přetisknauti dáti a prodávati mohli a směli a sice žádný jiný, buď on kdokoliv, ani v české ani v německé řeči, též ani v malém ani v větším formátu, aneb sice pod jakým pak koliv vymyšleným spůsobem, v těch desíti pořád běžících letech v nadřečeném Našem dědičném království Českém a v zemích k němu přivtělených je přetisknauti dáti moc neměli.

Pročež všem vůbec i jednomu každému z Našich podzřízených vrchností, obyvatelův a poddaných, jaké koliv ti hodnosti, stavu, auřadu neb povahy v Našem dědičném království Českém a v zemích k němu přivtělených jsau, obzvláštně pak všem a jednomu každému tam se nacházejícímu kněh tlačiteli a kněh prodavači tímto milostivě poraučeti ráčíme, aby oni zhusta praveného purkmistra a raddu nadpřipomenutého Našeho král. města Brna při tom Našem jim (jak nahoře dotknuto) na deset let nejmilostivěji uděleným *Privilegium* impresorském a svobodě, též majícím a od Nás nejmilostivěji schváleném narovnání (jak nahoře doloženo) s pokojem zanechali, proti tomu sami nic nečinili, ani jiným co činiti nedopauštěli, pod uvarováním Našeho těžkého trestání a nemilosti, k tomu také pokuty deset hřiven vážícího zlata složení, kolikrát by koliv někdo proti tomu zaumyslně se dočinil, z kteréžto pokuty jedna polovice Nám do Naší král. komory, a druhá polovice často jmenovanému purkmistru a raddě Našeho král. města Brna k neprominutedlnému zapravení propadená býti má. Na pojištění a jistotu toho list tento Naší císařskau a král. přivěšenau pečetí větší spečetěn jest, jehož *Datum* jest v Našem městě Vídni, jedenáctého dne měsíce ledna v létu po milostiplném narození Krista Pána a spasitele našeho sedmnáctistým prvním, království Našich, Římského čtyrydcátým třetím, Uherského čtyrydcátým šestým a Českého čtyrydcátým pátým.

Leopold.

(L. S.)

Joannes Franciscus Comes de Würben,
R. B. S. Cancellarius.

Ad Mandatum Sac^ae. Cæs^ae.
Regiæque Majest. proprium.

Johann Wolff hrabě z Frankenbergku etc.
J. E. z Hartiku etc.

5. Přípis raddy městské v Brně k císaři Leopoldovi I.

Nejjasnější, nejnepřemoženější, též velikomocný Římský císaři, Uherský a Český králi, markrabě Moravské, Pane, Pane nejmilostivější a dědičný etc.

Že Vaše Cís. a Královská Milost, z přirozeného vnuknutí a vysoce chvalitebné k spravedlnosti od přirození vštípené horlivosti podle již od dávních let k uvedení do královských měst tohoto dědičného markrabství Moravského veskrz rovných práv v srdci skrytého nejmilostivějšího aumyslu, již tenkráte aspoň skutečně práva městská Pražská jak k obecnému dobrému země, tak také k užitku a prospěchu jednoho každého obyvatele obzvláštně, nejvíce pak k jistému nadpřipomenutým král. městám při rozeznávání a rozsuzování lidských spravedlností slaužícímu pravidlu z moci královské jakožto dědičný pán země, ano právě z otcovské péče a prozřetedlné opatrnosti pod *Datum* ve Vídni sedmého dne měsíce června léta Páně tisícího šestistého devadesátého sedmého uvesti, a v celé zemi veřejně vyhlásiti dáti, sobě nejmilostivěji oblíbiti jest ráčila: za to Vaší Cís. a Král. Milosti společně ode všech král. měst tohoto dědičného markrabství Moravského, obzvláštně pak od Vaší Cís. a Královské Milosti nejpoddaněji věrného a nejposlušnějšího města Brna (kterémužto Vaší Cís. a Král. Milost mimo předešlých mnohých, jak od předkův vysoce slavné a svaté paměti Římských císařův a králův Českých, tak i od vlastní osoby Vaší Cís. a Král. Milosti až dosavád v hojnosti prokázaných dobročinností a nejmilostivějších obdarování, také tuto následující vysoce chválihodnau milost učiniti, a aby nadpřipomenutá král. práva městská netoliko v českém a německém jazyku v nově se založiti a vůbec na světlo vydati, tudy pak Vaší Císařské a Král. Milosti zdávna v aumyslu byla vysoce chvalitebná, též prospěšná královská pečlivost, v nejpoddaněji povinné poslušnosti fedrovaná, ale i také aby taková v nadepsané obojí řeči v nově založená práce Vaší Cís. a Král. Milosti jakožto dědičného knížete a pána země, též nejspravedlivějšího práv ustanovitele nejslavnějšímu jménu v nejhlubší poddanosti připsaná a přivlastněná býti mohla, nejdobrotivěji dovoliti ráčila) v nej-

poddanější povinnosti nejposlušnější poděkování se skládá, jako i spolu také Vaší Cís. a Král. Milosti, jakožto nejvyššímu a nejspravedlivějšímu správci a saudci, purkmistr a radda nadopáčeného věrného královského města Brna z toho k Vaší Cís. a Král. Milosti majícího nejpoddaněji povinného zření takovau v nově založenau a vůbec na světlá vydanau práci tuto připisuje a s nejhlubší poklonau odevzdává, s tau přitom nejpoddanější a nejpokornější žádostí a prosbau, aby Vaše Císařská a Král. Milost netoliko nad těmi častěji opáčenými českými a moravskými právy městskými nejmocnější královskau a otcovskau ruku, jakožto kníže a dědičný pán země držeti a jich nejvyšším ochráncem zůstati, ale i také často řečené královské věrné město Brno spolu také s ostatními královskými městy moravskými, čtvrtého stavu v zemi užívajícími, jakožto věrnými poddanými Vaší Cís. a Král. Milosti, by takového nejmilostivějšího přichránění a zastaupení ještě na další časy nejpoddaněji užíli, nejmilostivěji popříti ráčila.

Při čemž týž purkmistr a radda král. nejposlušnějšího a věrného města Brna Vaší Cís. a Král. Milosti dlauho trvandlivé dobré zdraví vysoce oslavené a vítězitedlné pokojné panování ku potěšení a k obzvláštnímu obveselení Vaší Cís. a Král. Milosti dědičných království a zemí z povinné věrnosti a vraucnosti vinšuje a k nejmilostivější Císařské a Královské přízni a stálé milosti v nejhlubší poníženosti se oddává.

Vaší Císařské a Královské Milosti

nejponíženější a nejposlušnější poddaní

NN. Purkmistr a rada
věrného král. města Brna etc.

B. Při Summě.

1. Přípis raddy staroměstské k císaři Rudolfovi II.

Nejjasnějšímu a nejnepřemoženějšímu Knížeti a Pánu, Panu Rudolfovi Druhému, Císaři Římskému, Uherskému a Českému Králi, Arciknížeti Rakauskému, Pánu našemu nejmilostivějšímu.

Když všemohaucí Pán Bůh onomu pobožnému Římskému Císaři Justinianovi slavné vítězství nad úhlavními jeho a té

Římské monarchie nepřátely dáti jest ráčil, vděčen toho jsa, jeho božské milosti ustavičně díky činil. A v pokoji jsa, na to se oddal, že mnohá znamenitá stavení na panstvích svých ustavěti dal, zvláště a předně ten sv. Sofie přespanilý chrám v městě Konstantinopoli zase ozdobně spravil a mnohé věže k okrase a k pevnosti toho města vystavěl. A uznav, že císařům Římským to veyše přináleží, aby také na to myslili, jak by mezi týmiž poddanými v čas pokoje spravedlivost a jiné ctnosti zdržeti a rozmáhati se mohly: vzal jest před sebe z obzvláštního vnuknutí božího, aby všeckna práva, kteráž na panstvích Římské monarchie v užívání byla (jichžto kněh samých dosti velikých přes dva tisíce a regulí nesmírný počet se nacházel) v skrovnější počet sebrati dal, lidem znamenitě učeným a v právích zběhlým poručení učiniv, aby ze všech těch práv toliko potřebnější, kteráž by k vyhledání spravedlností lidských dostatečná byla, v kratší formu uvedli. Což oni jsau učinili a sepsavše *Pandectas* jinak *Digestorum,* druhý *Codicem,* třetí *Institutiones,* naposledy *Novellas* jinak *Authenticas,* jemu jsau podali i oddali. On jich potvrdiv, po všem panství svém Římském, aby se nimi řídili a spravovali, poručil. Kdež pak táž práva všecko křesťanstvo jest přijalo a nimi se veyše, než tisíc let, řídilo a posavád řídí a spravuje. Ačkoli některé země sobě obzvláštní nařízení učinily, alè ta všecka z těch práv císařských a obecných jsau pošla. Neb mimo ně nic spravedlivějšího a gruntovnějšího najíti se nemůže. A protož císařové Římští muže učené a práv těch vědomé při svých dvořích v počtu dosti velikém jsau mívali, aby všelijaké příběhy a případnosti lidské podle týchž práv k uvažování a rozsuzování přivozovány bývaly. Ne aby ledakdos to, což by chtěl, činil, a což by mu se líbilo, za právo sobě ustanovil, všecko se v rovnosti řídilo, a jak chudý, tak bohatý práva a spravedlnosti užil. Těm pak takovým lidem učeným platy veliké jsau dávali, v nemalé poctivosti a vážnosti je měvše. Císař Oktavian Augustus ustavičně do čtyřidceti osob jich míval. Při dvoru císaře Alexandra Severa též veliký počet jich držán byl, a žádná veypověd se neučinila, leč by v počtu nejméně dvadceti osob jednoho každého zdání a přímluva sepsána byla. A k těm císař Aleksandr velmi se přívětivě měl, zvláště k Ulpianovi, svému kancléři, jehož vlastním tělem a

životem svým v autoku a půtce nevážných vojákův, že jich rozpustilosti a braní statkův cizích radau svau přetrhoval, zastaupil a oděvem svým zakryv, od smrti vysvobodil. Již, ať se o jiných císařích a králích Českých nic toho nepřipomíná, slavné paměti císař Karel IV., otec vlasti, mnohá chvalitebná právní nařízení v tomto království Českém jest učinil, užívaje onoho v právích zběhlého muže Bartola. Avšak ta nařízení s obecnými a Římskými právy též se srovnávají. Potom za našeho věku svatých pamětí císař Ferdinand, pan děd, a císař Maximilian, pan otec Vaší Císařské Milosti, při svých dvořích vysoce umělé v právích muže mívajíce, o to náramnau péči a bedlivost míti jsau ráčili, aby v tomto království práva městská v jistý spis a pořádek zase uvedena, vůbec mezi lidi k saudům vydána býti mohla. Ale z mnohých příčin, nejveyše pro obhajování před tím lítým nepřítelem Turkem všeho křesťanstva za živobytí a správy Jich Milostí k tomu jest přijíti nemohlo. Až času tohoto, když se tak Pánu Bohu všemohaucímu jest líbilo, aby za kralování Vaší Císařské Milosti táž práva městská všechněm vůbec na světlo vyšla a již k vytisknutí s pomocí Pána Boha všemohaucího jsau přišla.

I nejmilostivější císaři, Vaší Císařské Milosti jménu, jakožto králi Českému a pánu, pánu našemu nejmilostivějšímu, ta práva městská království Českého ve vší poddanosti připisujíce i na místě Pražanův a obcí všech tří měst Pražských, též jiných často řečeného království Českého, jakožto třetího stavu městského věrných poddaných, poníženě oddávajíce, prosíme, že Vaše Císařská Milost nad těmi právy městskými a stavem městským ruku milostivu držeti a milostivým králem a pánem naším býti ráčíte, tak abychme pokojný život vésti a práce auřadní od Vaší Císařské Milosti na nás vzložené tím ochotněji vykonávati a lidem spravedlivosti podle práv těchto a našeho dobrého svědomí udělovati mohli. V čemž se Pánu Bohu všemohaucímu k milostivé ochraně i Vaší Císařské Milosti poníženě poručené činíme.

Dán v Starém Městě Pražském, v pondělí, den svatého Mathauše, evangelisty Páně, léta 1579.

Vaší Císařské Milosti

věrní poddaní

purkmistr a radda

Starého Města Pražského.

2. Přípis Pavla z Koldína k Burianovi Trčkovi.

Urozenému a statečnému rytíři panu Buryanovi Trčkovi z Lippý a na Světlý nad Sázavau, Jeho Milosti Císaře Římského etc. radě a podkomořímu království Českého etc., pánu sobě dobrotivě příznivému, službu svau povolnau s winšováním od Pána Boha všemohaucího dlauhého zdraví a jiného všeho nejlepšího vzkazuje.

Vyšla jsau, urozený a statečný rytíři, JMsti císaře Římského rado etc. [a místodržící] *), pane podkomoří království Českého atd. pane mně dobrotivě příznivý, z daru Pána Boha všemohúcího a z milostivého JMsti C. etc. jakožto krále Českého etc., pána, pána nás všech nejmilostivějšího, povolení práva městská království Českého na světlo, a již také mnohým obyvatelům koruny České v známost uvedena, i s nemalým pohodlím stranám, před saudy činiti majícími, v užívání přišla jsau. Však že ne všickni tak mnoho prázdnosti od svých prací, kderéž dle povolání svého jedenkaždý vésti musejí, míti mohau, aby táž práva s pilností a uvážením, jakž by náleželo, od počátku až do konce čtli anebo čtaucí slyšeli; někteří také buď z přirození neb jinák mdlejší paměti jsau, nežli by je tak obšírně sepsaná pamatovati, a co v kterém místě, pod kterým titulem a artikulem položeno jest, pamětí svau obsáhnauti a k užitku sobě přivesti mohli; jiní pak řeči latinské, téměř v každém artikuli přiložené, nerozumějíce, pro ni samau mysl svau od nich odvracují, a nad tím, že spůsobem zřízení zemského království Českého všeckna samau toliko řečí Českau sepsána nejsau, nemálo se zastavujíce, čísti jich nechtějí, anebo s jakausi teskností čtau; mnozí také pro chudobu svú kaupiti jich sobě nemohau: z těch příčin práci tuto před sebe jsem vzal a nadepsaná práva městská, nic v nich z strany tituluov, artikulův, smyslu jich neměně, ani k nim co přidávaje, v kratičkau summu, vypustiv z nich všecky regule a sentencí řeči latinské, pro spomožení paměti jsem uvedl; za jiné nemaje, než že táž práce má, jakžkoli skrovná, od těch, kteříž krátká

*) Slova, která v č. 2. a 3. do hranatých závorek [ ] pojata jsou, nevyskýtají se v prvním vydání 1581, nébrž teprvé v ᵈ všech ostatních.

psaní anebo mluvení příkladem oněch Řeků Lakonických milují, vděčně přijata a v dobré obrácena bude.

Ač pak koli o tom dobrau vědomost mám, co onen vznešený skladatel veršů jest pověděl, že krátkost řečí nebo spisuov zatmělost nebo nedorozumění v sobě nese a obsahuje: však při této mé práci a jednoho každého práva v krátkau summu uvedení tak jsem toho šetřil, aby ten, kdoby tuto knížku buďto četl nebo slyšel, neměl se, a jakž tu naději mám, míti nebude nad čím zastavovati. Nýbrž téhož aužitku jedenkaždý, zvláště sprostný a v řeči latinské nemnoho zběhlý, s menší tesknosti a prací, odsud jako z obšírného celé knihy práv městských vypsání očekávati a dojíti moci bude.

A jakož jsau se i tím někteří, kteříž by žádných jistých práv míti, ani jim poddáni býti, svau (jakž přísloví jest) králku provozujíce, nechtěli, rozpakovati dáti počali, že by tato práva ještě v jistotě přijata, ani od vrchnosti naší ztvrzena nebyla: i aby z takového omylu jedenkaždý mohl vyveden býti, toto já v pravdě Vaší Milosti oznamuji: Že léta Páně etc. LXXIX. v auterý den památky sv. Michala Archangela, když jsau jisté volené osoby radní Starého Města Pražského, podle slovútného Jana z Dražice, toho času [jako i nyní] primátora města, J. Msti C. jakožto králi Českému, pánu, pánu našemu najmilostivějšímu, práv těchto v originálu poníženě v vlastní ruce J. Msti C. podávali a za to J. Msti C. na místě stavu městského poddaně prosili, aby nad nimi milostivau ochrannau ruku svau držeti a je milosti své císařské poručené míti ráčil: tu J. M. C. toto jim milostivě řečí latinskau za odpověd dáti jest ráčil: „Velmi jsem toho vděčen, že tato vaše práva městská již jsau k vytisknutí přišla a jménu mému připsána. Já je sobě poručené míti a nad nimi ochrannau ruku svau císařskau držeti chci, aby stranám, sobě odporným a při právě se saudícím, spravedlnosti udělováno a mezi všemi svornost zachována býti mohla.“ Z čehož se zřetedlně rozuměti muože, že táž práva, podle [Jích Mstí.] všech tří stavův království Českého na obecním sněmu [kterýž držán byl na hradě Pražském léta Páně etc. LXXIX. v pondělí po hromnicích] snešení k vytisknutí přivedená, již J. M. C. milostivě ujíti, místo jim dáti a je stvrditi jest ráčil.

Jakož pak v městech Pražských všechněm obcem vyhlášena jsau, a nálezové při všech auřadech na ně se činí, a právem vrchním J. Msti C., pány radami nad appellacími na hradě Pražském zřízenými, ti, kteříž by na tato práva učiněni byli, se potvrzují a potvrzovati budau. Tak jakož jsau o tom nepochybnau naději pánům Pražanům Starého Města Pražského, když jsau léta Páně tisícího pětistého osmdesátého, pominulého, XII. dne Januarii, Jich Mstem jich podávali, [skrze urozeného a vysoce učeného pana Gabriele Svěchýna z Paumberka, obojích práv doktora] učiniti ráčili. Protož se žádný, aby podle těchto práv živ býti a nimi věcí svých, maje před saudy městskými o spravedlnosti své činiti, bezpečně říditi a spravovati neměl, žádnému rozpakovati dáti nemá. Zvláště znaje to, že k ničemémuž jinému tato práva, jako i jiná všecka nevedau, než aby jedenkaždý ctně a šlechetně živ byl, bližnímu svému v ničemž neubližoval, a čím komu kdo spravedlivě jest povinnovat, toho jemu sám od sebe uděloval, a krátce, „co by sobě nechtěl, toho jinému nečinil.“ A také, že v sobě nic nového a neslýchaného neobsahují, než to, což v starých právích hlavního Starého Města Pražského řečí latinskou na pargaméně psaných, v raddě složených a do dnešního dne tam zůstávajících, též v jiných chvalitebných pořádcích a zvyklostech starodávních obsaženo jest bylo.

Poněvadž pak knížka tato o právích městských jest a Jich Msti císařové Římští jakožto králové Čeští slavných pamětí, předkem císař Ferdinand, potom císař Maximilian II., též císař Rudolf II. etc., pán náš nejmilostivější, osobu Vaší Milosti po předešlých službách, Jich Mstem poddaně a platně činěných, k tomu hodnau a dostatečnau býti uznavše, takměř všecka města království tohoto k správě a opatrování Vaší Milosti milostivě a důvěrně poručiti a svěřiti, a tak za pána podkomořího království Českého, jednoho najvyššího auředníka zemského, zvoliti a vystaviti jsau ráčili. Aniž pak lépe a užitečněji města spravována býti mohau, jako když obyvatelé v jednomkaždém městě podle vyměření práv jedni k druhým se drží a chovají, z nich nevykračujíce. Tu zajisté svornost, upřímnost, láska, pokoj a rozmnožení všech věcí dobrých bývá, kdež práva jsau a pruochod svůj mají; to nám ukazuje všech věkův historie. Za těmi příčinami nevidělo se mi slušné a náležité, aby mimo Vaši Milost jakožto

nejvyššího správce a gubernátora měst království Českého, komu jinému táž knížka připisována, anebo pod čím jiným jménem, než pod jménem Vaší Milosti, vůbec vydávána býti měla. O tom žádné pochybnosti nemaje, že Vaše Milost jakž všeho dobrého, dle slavného a vysokého rodu svého zvelebení, tak zlého při jednomkaždém, bez prohlídání k osobám, přetržení vždycky žádostivi býti a nad řádem a právem jednohokaždého města, s nemalou pochvalau a budaucí chvalitebnau památkau svau a rodu svého, ochrannau ruku na místě J. Msti C. držeti račíte, tak že se o tom neví, aby kdo ve všech těch letech z· obyvateluov měst království Českého, Vaší Milosti k opatrování náležejících, slušně a spravedlivě měl sobě co do Vaší Milosti za jakau stížnost pokládati. Protož Vaší Milosti s pilností žádám, že toto jakéž takéž uctivosti mé k Vaší Milosti pronešení a vděčnosti prokázaní laskavě a dobrotivě přijíti, a dávní přízeň a milost svau ke mně bez umenšení zdržeti a prokazovati račíte. S tím Vaši Milosti i všecken slavný rod Vaší Milosti k milostivé ochraně a správě Pánu Bohu všemohaucímu poraučím.

Dán v Starém Městě Pražském, léta od narození syna božího tisícího pětistého osmdesátého prvního, v pátek den památný narození blahoslavené Panny Marie, jinák VIII. dne září. *)

Vaší Milosti

k službě hotový

Pavel Krystyan z Koldína
na Martinicích.

---

*) Ve vydání 1582 a ve všech pozdějších přípis k B. Trčkovi končí se takto: „Dán v Starém Městě Pražském l. P. 1582 ve čtvrtek den slavné památky sv. Pavla na víru křesťanskau obrácení, jinák 25. dne měsíce ledna, kteréhožto dne před léty dvadcíti čtyřmi císař Římský Karel toho jména Pátý králi Ferdinandovi svaté paměti, bratru svému a Jeho Milosti Císařské etc., pána, pána nynějšího našeho nejmilostivějšího dědu, císařství s povolením kurfirštův a knížat říšských Jich Mstí dobrovolně jest postaupil.“

3. Proslov Pavla z Koldína k čtenáři.

Mistr Pavel Krystyan z Koldína a na Martinicích, kancléř Starého Města Pražského, upřímnému čtenáři zdraví a jiné všeckno dobré vzkazuje.

Lidé rozumní a v právích zběhlí při spisování a v jistý pořádek uvozování práv těchto městských království Českého nemalau práci jsau měli, a to ne bez příčiny; nebo žádná věc užitečná bez velké práce nepřichází, jakž ti, kteří pro potomky své rozličné příběhy lidské spisují, tomu dobře místo dáti mohau, i ti, kteří času našeho při napravování zřízení zemského jsau pracovali. Tato pak práva, jaký aužitek v sobě nesau, jedenkaždý porozumí, kdož je s uvážením čísti bude. A to najde: Předkem kterak auřadní osoby samy k sobě a k jiným držeti se [a jednomu každému spravedlnosti udělovati] mají. Na druhau stranu lid obecní a obyvatelé městští k týmž osobám auředním jak poslušně a uctivě chovati se povinni jsau, tak aby mezi všemi obyvateli města upřímá [a neošemetná] láska zachována býti mohla. Že pak v křehkosti života našeho rozličné poklísky při sobě nacházíme a z toho, což spravedlivého jest, někdy také dobrovolně vykračujeme: protož, kdyby se co toho trefilo, buď nám a přátelům našim, nebo od nás a přátel našich někomu, kterak by se k nápravě vésti mělo, to se světle právy těmito vyměřuje a před oči klade. Z nichžto každý dobrý člověk Pánu Bohu všemohaucímu s vděčností děkovati a jeho božské milosti za to prositi má, aby je znáti a podle nich život svůj vésti mohl. Měj se dobře.

Dán v Praze, léta Páně tisícího pětistého sedmdesátého devátého v auterý po sv. Mathauši, apoštolu Páně, to jest 22. září, kteréhožto dne před léty čtyřmi nejjasnější kníže a pán, pán Rudolf II., Římský císař, Uherský, Český král etc., pán náš nejmilostivější, na království České slavně korunován býti ráčil.

(Ve vydání 1582 a v pozdějších: *Lex XII. Tabularum. Salus populi: suprema Lex esto.)*

IV. Artikulové sněmův českých o právích městských.

1545 po sv. třech králích:

Což se práv městských dotýče, ty aby tištěny byly.

1558 v pondělí po novém létě:

Item z strany práv městských J. M. Kr. i J. M. Arcikníže na místě J. Msti C. byli by to předešle rádi k místu a k konci přivesti ráčili, ale pro mnohé příčiny to se vykonati nemohlo. Však J. M. Kr. aneb J. M. Arciknížecí na místě J. Msti. Kr., což nejdříve možné, osoby volené ke dni určitému obeslati a místo umrlých jiné osoby voliti ráčí, tak aby k svému jistému vyřízení to přijíti mohlo.

1558 ve čtvrtek před sv. Martinem:

A co se pak práv městských dotýče, kteráž jsau již sepsaná, stavové J. Msti C. poníženě zato prosí, aby J. M. C. milostivě ráčil čas bez prodlévání položiti, tak aby se ty osoby, na předešlém sněmu k tomu vydané, na určitý den do Prahy sjeli a na těch právích seděli, a tak ta práva spravili, aby mohla tím spíše tištěna a vuobec vydána býti, aby se věděl a uměl každý čím spraviti.

1561 ve čtvrtek po svatém Jeronymu:

A tolikéž také, jakož jest l. 1558 ve čtvrtek před sv. Martinem sněmem o práva městská zavříno a zuostáno bylo, ta též aby přehlédnuta a v jedno uvedena a zkorrigována byla. Neb k tomu artikuli na nynějším sněmě osoby tyto z stavův voleny jsau: Ladislav z Lobkovic a na Chlumci, Císaře J. Msti. jakožto krále českého dvoru maršalek a nad appellacími president, Jindřich z Walšteina na Dobrovici, Jaroslav z Kolovrat na Petršpurce, Zdeněk z Šternberka na Blatné, z pánův; Zdeněk Malovec z Malovic na Kamenici, Suda z Řeneč, Vitha ze Rzavého na Stalci, Ctibor Služský z Chlumu na Tuchoměřicích, z vládyk.

1567 v pondělí po neděli Oculi:

Patnácte. Což se pak práv městských zkorrigování a tištění a vůbec vydání dotýče, ten artikul, jakž při pravním (tak) sněmě

vyměřen jest, jak a jakým spůsobem má vykonán býti: za to J. Msti C. stav panský a rytířský prosí, aby, což najspíše možné jest, to aby se vykonalo a vůbec vyhlásilo a tisknauti dalo, poněvadž stav městský o našich všech zřízeních vědí, abychom my také zase pro potřeby své i poddaných našich, vědauce o jich městských právích, což by před ně náleželo, jakým pořádkem se sauditi a to před se bráti uměli a věděli.

1569 v pondělí po Maudrosti boží:

Jakož jsau Pražané i jiná města království Českého, kteráž s týmiž právy měst Pražských se srovnávají, na dva stavy vyšší království tohoto vznesli, o tom zprávu dávajíc, že jsau J. Msti C. práv svých, která jsau v spis uvedena a jich užívají, podali, zato žádajíce, aby takové jich práv sepsání přehlédnuto a k uvážení dalšímu přivedeno býti mohlo; přitom i tu zprávu dávajíce, že některá města, jako Litoměřice, Launy, Slaný, Nymburk, Austí, také i jiná s městy Pražskými se v právích nesrovnávají: za to stavové království tohoto J. Msti C. prosí, aby J. M. C. předkem a najprvé města dotčená, kteráž jsau sobě v právích rozdílná k srovnání jedna s druhými, tak aby ve všech městech království tohoto jednostajných práv užívali, ráčil poručiti, což najdřív a najspíš býti může, rovnati, tak aby [o] to konečně najdéle mezi tímto časem a sv. Bartholomějem najprvé příštím takové sněšení mezi nimi, stavem městským, se stalo.

A poněvadž se tu stavu panského, rytířského a poddaných jich dotýče, oč před právy městskými činiti bývá: oč by se pak předkem a najprvé všecka města království Českého, jakby jejich městská práva srovnána býti měla, snesly a srovnaly, k přehlédnutí, korrigování a srovnání týchž práv tyto osoby z stavu panského, rytířského ze všech krajův voleny jsau. Totiž tyto:

Z kraje Bechyňského z pánův Vilém Krajíř z Krajku a na Bystřici, z rytířstva Zdeněk Malovec z Malovic a na Kamenici.

Z kraje Prácheňského z pánův Jan Kavka z Říčan na Čechnicích, z rytířstva Bernarth Hodějovský z Hodějova na Ližovicích a Chotěticích.

Z kraje Slanského z pánův Jindřich z Lobkovic a na Perutci, z rytířstva Jetřich z Rejchu na Srbči.

Hluboké, J. Msti krále Rudolfa Uherského a Českého komorník, z rytířstva Kuneš Dvořecký z Olbramovic a na Dvorci.

Z kraje Prácheňského tíž co 1569.

Z kraje Slanského z pánův Fridrich z Lobkovic a na Perutci, z rytířstva Hertvík Zeydlic z Šenfeldu a na Lanech.

Z kraje Litoměřického z pánův Hendrich Kurcpach z Strachumburku a z Milče a na Ronově, J. Msti C. rada, z rytířstva týž co 1569.

Z kraje Kauřimského tíž co 1569.

Z kraje Čáslavského z pánův Krištof z Watmberka (tak) a na Horních Kralovicích, kuntor (comthur) v Lemberce, z rytířstva týž co 1569.

Z kraje Vltavského z pánův jako 1569, z rytířstva Jan Černín z Chuděnic a na Nedrahovicích.

Z kraje Podbrdského z pánů Václav z Říčan a na Hořovicích, rytířstva týž co 1569.

Z kraje Plzeňského tíž co 1569.

Z kraje Žateckého z pánův jako 1569, z rytířstva Mikuláš Štampach z Štampachu.

Z kraje Boleslavského tíž co 1569.

Z kraje Hradeckého z pánův jako 1569, z rytířstva Hertvík Žehušický z Nestajova a na Rysmburce.

Z kraje Rakovnického z pánův jako 1569, z rytířstva Raclav Vchynský ze Vchynic na Petrovicích.

Z kraje Chrudimského tíž co 1569.

Kteřížto všickni nadepsaní z krajův volení, když by od J. Msti C. k tomu obesláni byli na hrad Pražský, mají a povinni jsau, beze všech vaymluv se dáti najíti. A pakliby který z nich pro bezelstnau a hodnau příčinu přijeti nemohl, ten každý aby J. Msti C. a v nepřítomnosti J. Msti v království tomto pánům místodržícím J. Msti v témž království, příčinu takovau bezelstnau nepříjezdu svého oznámil a se omluvna učinil. Však nicméně jiní, kteří se sjedau, to všeckno, jakž výš položeno, před sebe vzíti a při tom času k vykonání přivesti povinni jsau. A po vykonání té věci při najprvnějším sněmu to všeckno stavuom aby přednesli. A jaké o tom dále J. Msti s stavy snešení bude, to při tom zuostaň.

1577 v pondělí po hromnicích:

Jakož jest se předešlým sněmem létha 1575 v auterý po sv. Matauši Evangelistu, strany práv městských korrigování, jich přehlédnutí a srovnání, snešení stalo, k čemuž jisté osoby předkem od J. Msti C. a přitom také od stavův voleny jsau byly, ale že se to až posavad nevykonalo: i aby již aspoň jednau to k svému vyřízení přijíti mohlo, všickni tři stavové J. Msti C. poddaně prosí, aby J. M. C. buď ty předešlé osoby nařízené aneb jiné za komisaře voliti i také ty od stavuov nadepsaným sněmem volené obeslati ráčil, aby na hrad Pražský v pondělí po památce božího vstaupení konečně, tím dále neodkládajíce, se sjeli a na ta práva přehlídnutá zasedli, je přehlídli a k srovnání (aby jedna toliko práva městská ve všem království slaula, a těch a ne jiných užíváno vůbec bylo) konečně přivedli. Jestli žeby pak co v tom na nějakém nedostatku ještě zůstávati chtělo, tehdy ty nařízené osoby saudu zemskému, potom najprvé příštímu, to v známost uvesti mají. A pokudž to dále tak douváženo a na místě postaveno bude, při tom to zůstati má.

1578 v sobotu po sv. Petru v okovách.

A co se práv městských korrigování, jich přehlédnutí a s zřízením zemským srovnání dotýče, zato J. Msti C. stavové při předešlých sněmích poníženě, aby k tomu osoby voleny byly, žádali, k čemuž pak týmiž sněmy jisté osoby voleny sau byly. Ale že jest se pak to až posavád týchž osob sjetí a obeslání, aby na tuž věc zasedli a k jistému místnému konci, to před sebe vezmouc, přivedli, nevykonalo: všickni tři stavové v nerovnosti práv městských s nesrovnáním s zřízením zemským, v čemž by se stavové jedni k druhým v spravedlivostech svých věděli jak zachovati, v tom nemalý nedostatek trpí, jakž prvé, tak i nyní J. Msti C. prosí, aby J. M. C. milostivě k dobrým řáduom a k zachování rovnosti práv a spravedlnosti stavuov království Českého prohlédnouti ráčil. A poněvadž táž práva všecka zauplna a docela v spis uvedená a před rukama jsau, aby J. M. C. obešlíc k tomu a jistému dni osoby, buď ty, kteříž na to předešlými sněmy voleny jsau aneb jiné, jim milostivě to před sebe vzíti, aby ta práva přehlédli a k srovnání, aby jedna práva městská toliko ve všem království Českém slaula, a těch a ne jiných

aby užíváno vůbec bylo, konečně přivedli, poručiti ráčil. Jestli žeby pak co v tom nějakém nedostatku ještě mezi městy o některé artikule zůstávati chtělo: tehdy aby ty osoby nařízené, kteříž k témuž přehlédnutí voleni jsau a budau, saudu zemskému, kterýž najprvé držán bude, to v známost uvedli. A pokudž to dále pak mezi nimi uváženo a na místě a konci postaveno bude, při tom to zůstati má.

1579 v pondělí po hromnicích.

A když jsau Pražané strany práv městských žádost na J. M. C. a všecky tři stavy vznesli, aby všem vůbec práva svá k vytisknutí vydati mohli: J. M. C. a všickni tři stavové k tomu své povolení dávají, však na takový jistý spůsob, kdyby koli, podle předešlých mnohých sněmův, ta práva městská osobami k tomu volenými, kdeby se spolu nesrovnávaly, aneb z jiných hodných příčin k nějakému napravení přišly, že oni Pražané, podle uvolení svého, zase tak zkorrigovaná vytisknauti povinni budau.

1609 v pondělí po neděli Rogationum, zavřený v auterý masopustní 1610.

Snešení tehdejší o jednostejných práv městských v městech královských užívání vytištěno ve spise dra. Jaromíra Haněla „O vlivu práva německého v Čechách a na Moravě" (v Praze 1874 na str. 063—066.)

V. Přehled latinských skládaní Koldínových.

1. *Josue, de contemptu mundi. Pragæ 1552.*

2. Elegie při „*Liber primus sacrorum carminum, autore M. Thoma Nymburgeno. Pragæ 1554.*" (Procházka Miscellaneen, Prag 1785, str. 401 sld.)

3. *Tumulus M. Sebastiani Aerichalci Præsticeni et M. Joannis Hortensii Prageni, quorum hic e vita discessit 2. Aprilis a. 1557, ille vero 21. Nov. A. Ch. 1555.* (M. Bydžovského *Liber intimationum academiæ Prag.* l. 97.)

4. *Tumulus venerabilis presbyteri S. Joannis Horzicæni, artium philosophiæ magistri et pastoris ad S. Stephanum in Nova Urbe Prag. Obiit 5. maji 1558.* (tamtéž l. 152.)

5. *Tumulus ven. presbyteri S. Pauli Bydžouini, ad S. Gallum in Veteri Urbe Prag. parochi celeberrimi, qui excessit vita A. D. 1559. die 23. Nov., ætatis suæ 63.* (tamtéž l. 152.)

6. *M. Paulus Christianus a Koldina, artium facultatis decanus, lectori s. d.*

Quæ, pio cultæ studio Minervæ
ardet, agrestes prius exuisse
cogitur pubes ea de feroci
pectore mores.

Quam velut frugem rudis ad ferendam
est ager non conveniens: cyclopum
ad sacras sic mens Charites inepta
redditur omnis.

Hinc fit, ut nostri nova membra ludi
ante Musarum studiosa gustum
rusticæ ponant olidum per hircum
crimina vitæ.

Ergo qui doctas caput extulisse
per deas vellet, trucis ausit hirci
dira, sed nulla nocitura parte
bella subire.

Sic frui nostro poterit lycæo
Palladis verus fierique cultor
liber, hac lucta mediante morum
asperitate.

Celebrabitur autem in collegio Reczek XVIII. D. Augusti (1562), hora 18, et comedia Susannæ recitabitur. (Tamtéž l. 110.)

7. Báseň jedna blahopřejná při sbírce Mitisově, vydané ke korunování Maximiliana II. „*In felicem inaugurationem serenissimi regis Maximiliani et serenissimæ reginæ Mariæ. Pragæ 1562*“ mezi přidanými „*Poematia gratulatoria Pragensis inclytæ Universitatis alumnorum.*“ (Procházka l. c. str. 408).

8. *Compendium et scopus totius scripturæ veteris testamenti, elegiaco carmine. Pragæ 1562.* Ded. králi Maximilianovi II.

9. *Liber elegiarum, comprehendens argumenta singulorum capitum novi testamenti ordine alphabetico, gnomas ex S. Matthæi evangelio selectas, illustriores aliquot sacrorum bibliorum figuras, additis imaginibus, summam religionis christianæ. Pragæ 1563.*

10. *Tumulus M. Joannis Coloniensis, olim rectoris universitatis et Prag. Consistorii administratoris, vita functi 4. Julii 1563* (*Bydž. Lib. intim.* l. 110.)

11. *Tumulus Doctoris Gregorii Orini a Choczemicz, vita functi 1563* (tamtéž l. 110).

12. *Tumulus reverendi viri M. Matthæi Philomatis Dacziceni, bonarum artium in Acad. Prag. professoris, vita functi 22. Sept. 1565* (tamtéž l. 153).

13. *Pium votum in secundis nuptiis illustris virtute et doctrina præclari Domini M. Jacobi Srnowecii a Warwažowa S. C. M. ad appell. consiliarii, et honestæ, nobilis, ornatæ virginis Salomenæ Matiassoviæ. M. Pauli Christiani a Koldina, Canc. Prag. Pragæ 1580.*

14. Mimo to četné verše v knihách městských z doby kancléřství Koldinova.

VI. Básně k poctě Koldínovi a spisové jemu věnovaní.

1. *In thalamum P. Christiani a Koldina et pudicæ virginis Magdalenæ Ssipanissæ scripta aliquot e sodalitate literaria, ipsi sponso honoris et gratulationis gratia confecta et oblata die nuptiarum, quæ fuit 21. Junii 1563. Pragæ.* (Procházka Miscellaneen 1785, str. 419, Rybička v Č. Č. M 1864 str. 396, Kalina Nachrichten über böhm. Schriftsteller. II. Prag 1819 str. 63.)

2. Mr. Joachimus Fridericus Pavlovi z Koldína věnoval své básně: *Præcipua religionis christianæ capita, numeris poeticis illigata. Pragæ 1576.*

3. Taktéž Mr. Marek Bydžovský z Florentina spis svůj: *Tabulæ meteorologicæ. Pragæ 1582.*

4. *Tumulus piæ matronæ D. Marthæ, conjugis D. Pauli Christiani a Koldina, et Pauli filii, et Catharinæ et Annæ filiarum, defunctorum. Exornatus carmine lugubri ab aliquot poetices studiosis in Academia Pragensi. Pragæ 1583.* (Rybička l. c. str. 400, Kalina II. l. c. str. 66).

5. Pavlovi z Koldína, Janovi Orniusovi z Paumberka a Šebestianovi Agricolovi z Horšova Martinus Galli Černovický *) připsal skládání své: *De Christi Domini ob salutem humanam facta passione. Pragae 1586.*

6. *Epitaphium Pauli Christiani a Koldina, reverendi ac nobilis viri et magistri, Senatoris Antiquæ Urbis Pragensis, vita functi die 10. Januarii anno salutis reparatæ M. D. LXXXIX, ætatis anno LIX. Pragæ 1589* (Rybička l. c. 401, M. Bydžovského *Liber intimationum* l. 276—27.)

. . . .

Te quoque dum diræ rapit inclementia mortis,
ó præstans animi, et letheo gurgite mergit,
Paule, decus Pragæ: dignissime munere lucis
incendunt moestam cives meroribus urbem, et
publica damna pio officio flent, publicus usus
quod cadat anfractu diverso et turbine flexus.
Larga quidem semper fluxit tibi copia fandi,
seu ores causas, seu des responsa petitus,
quà patres solitis soliti considere tectis.
Quid memorem legum studium, pacisque beatæ
curam? Seditio in populo si quando coorta est,
mulcebas dictis animos et pectora cæca.
Nil tibi felici felix natura negavit! •
Dives eras laticis Musarum potus abunde
fonte Heliconiadum sese volvente recessu.
Unde tuorum digna extant monumenta laborum.
Interea in cunctos dum das te commodus usus,
securos latices et longa oblivia potas,
spe citius dubia, tenuesque recedis in auras.

. . . .

Martinus Galli Czernovicenus.

7. *M. Pauli Christiani a Koldina, primum professoris in academia Pragensi, post Cancellarii et Senatoris inclytae Urbis Antiquæ Pragensis, viri reverendi ac nobilis, qui vitam hanc cum meliore alia commutavit 10. januarii 1589, ætatis 59 annorum. Pragæ 1589.* (Kalina, Nachrichten II. str. 66. M. Bydžovský *Liber int.* l. 303).

Vir bonus et doctus raræ virtutis ad aram
hanc Paulus Christi- contumulatur -anus,
Huic peperit clarum prudens facundia nomen.
cum faceret medio verba diserta f--

*) Martin Galli (Havlův) z Černovic stal se

A teneris didicit, docuit post Palladis artes
ac per eas titulos, stemma decusque tulit!
Ast ubi jus senior volvit gessitque senatum,
scriberet ac leges civicus ordo suas:
edidit, ornavit, digessit et ordine libros
articulis, numeris civica jura notans.
Ingenuas priscis decoravit legibus urbes,
libertas ut eis, indeque surgat honos.
Cuncta magistratus pene ordine munia gessit,
hinc potius laudem, quam mala lucra petens.
Praga triurbs, regni caput ac diadema Boëmi,
eloquio eius consilioque stetit.
Pax, pietas, virtus, legumque sacrata potestas
vivere eum semper non potuisse dolent.
Hinc sibi perpetuas quævis respublica grates
et populo, constans fama, probante canet.
Nunc licet hunc nobis properantia fata tulerunt,
attamen hic ejus fama decusque manet.
Omnia de nobis mors fert, prædatur honores:
sola manet facti famaque lausque boni.
Incidit in morbum, curarum mole gravatus,
quas domus huic cælebs, publica resque dedit,
ac animum reddens Christo, data fata peregit,
cogitat æternos, lætus habetque dies.
Suspice mens coelum: mundum, caro, temne Deoque
vive: datis coelum, tartara mundus habet.

M. Petrus Codicillus.

VII. Poslední vůle P. z Koldína.

„Ve jménu svaté a nerozdílné Trojice, svatého jediného Boha, všemohaucího věcí stvořitele a správcí. Amen.

Já Mistr Pavel Krystyan z Koldína, kancléř Starého Města pražského, rozjímaje sám u sebe tento nebezpečný čas navštívení božího a rány morové, v níž napořád lidé obojího pohlaví a všelijakého věku mimo svau všecku naději z světa tohoto odcházejí a dluh smrti povinný platí, i obávaje se téhož, což na jiných zvláště svých vlastních a domácích, mé přemilé manželce, mých přemilých dítkách, synu a dcerách vidím, a nechtě tomu, by po mé smrti mezi kým o statček můj, kteréhož mi Pán Bůh z milosti své svaté propůjčiti ráčil, jaké nevole byly, takto o něm řídím a kšaftuji:

Však nejprvé duši mau milau všemohaucímu a věčnému Pánu Bohu v ruce jeho svaté poraučím a silnau víru mám, že ji v počet svých vyvolených, nejvýše pro své nevýmluvné milosrdenství v synu svém nejmilejším, pánu našem Jezu Krystu prokázané, jehož za mé těžké i všeho světa hříchy, když přišla plnost časův, na ohavnau smrt kříže vydati jest ráčil, milostivě přijíti a mne při vzkříšení z mrtvých na pravici své postaviti ráčí. Amen.

Domu pak svého na rynku ležícího, v němž bytem jsem, též druhého domu Laupovského proti veliké kolleji na rohu pod laubím, též třetího mezi postřihači, v němž Johanna Vačkářka, a aby do své smrti byla, jak nyní jest, tomu chci; a čtvrtého domu u sv. Štěpána Velikého na Novém Městě Pražském se zahrádkau u krchova ležícího, i krámu vedle dveří tunních kotcův, nic méně vinice na Kantůrkách s budkou a s tau paustkau při ní ležící, peněz mých hotových, což by se jich koli po mé smrti našlo, na jakékoli minci, prstenův, koflíkův, svrškův všelijakých, platův na vinicích ležících na hoře Kantůrkách u Zlíchova, též některých na Letni dluhův mně povinných, kromě těch, kteréž přátelé dlužni jsou, jimžto všecky odpauštím, i vína, pláten, kteréž před rukama jsau, a sumau všeho statku mého movitého i nemovitého, a na čem by ten koli náležel a po mé smrti nalezen byl, poraučím a odkazuji Lidmile dceři své milé tři díly, a čtvrtý díl téhož statku mého Janovi Krystyanovi z Koldína, bratru mému milému, a Dorotě, Martě, sestrám mým milým spolu s panem mistrem Markem Bydžovským z Florentinu.

Pakliby pán Bůh smrti uchovati neráčil Lidmily, dcerky mé milé, tehdy tentýž statek všecek aby spadl na ně, již oznámené osoby spolu s dětmi Jana bratra mého a Doroty sestry mé, tak aby z toho povinni byli vydati dětem Adama švagra mého Bečváře v Domažlicích po 30 kopách míš., a Kateřině ujčině mé v Sušici též 33 kop míš., a dotčenému Adamovi Bečváři 20 kop. míš. Výše do veliké kolleje na spravení a opravení světnice zimní 50 kop míš. a koflík stříbrný pozlacený v způsob hrušky udělaný.

Panu Mistru Matěji Dvorskému z Hájku 10 zl. uherských,

Janovi Vartovskému 10 kop gr. česk. K záduší božího těla na Novém Městě Pražském 10 kop gr. č. Ke špitálu sv. Pavla 10 kop gr. č. K záduší sv. Mikuláše v Starém Městě Pražském 10 kop gr. č.; tak aby nic více nežádali od pohřbu.

Matějovi Prazskavému v Klatovech 5 kop gr. č., Vácslavovi Rohlemusovi Bulingerum super epistolas Pauli, Šimonovi Plavenskému latinskou biblí sine commentaris, Johanně Vačkářce do smrti její aby dáváno bylo z činže Laupovského domu 10 gr. č. každý týden.

Panu Mistru Tomášovi Mitisovi z Límuz 5 kop gr. č. Avšak předně, což obecním radním počtu zůstaveno jest, jako 20 kop 2 gr. vše českých.

Též, což by se vyhledalo spravedlivě mimo vydání za mnou peněz Zbytkovských, též také k osadě sv. Mikuláše, co tam při počtu léta páně 1572 pozůstalo jest peněz sirotčích, jmenovitě 21 kop gr. míš., jak registra mau rukau psaná ukazují, to aby spraveno a vyplněno bylo.

Item paní Markétě Kulíškové na Březnici s panem Vácslavem, manželem jejím, koflík stříbrný pozlacený. A jestliže mimo to odkázaní komu co výše odkáži, anebo austně poručím, to aby své místo mělo, jakoby v tomto kšaftu zapsáno bylo. Stalo se ve čtvrtek den sv. Mikuláše léta Páně 1582.

Já, Mistr Pavel Krystyan z Koldína, kancléř pražský, přiznávám se rukau vlastní, že tuto má celá dokonalá poslední vůle sepsána jest, nad níž, aby pan purkmistr a páni ruku svau držeti ráčili, za to s pilností prosím."

VIII. Popis Koldinovy pozůstalosti.

Léta páně oc. osmdesátého devátého v úterý po sv. Šťastném stal se popis statku, po někdy p. Mr. Pavlovi Krystyanovi z Koldína pozuostalého, v přítomnosti slovútných p. Václava Krocína staršího z Drahobejle, primatora Starého Města Pražského, p. Tomáše Groffa z Greiffenberku, p. Eliáše Behma z Pavenbergku a p. Pavla Fišle z Paumpergku, radních, též Jana Piláta jinak Rakovnického a Jana

Kukly ze Taurnperku, jakožto poručníkuov od pana purgkmistra i pánuov nařízených, toto se našlo.

Předně: Lidmila s nebožkau Martau Kulíškovau z Březnice, manželkau jeho, zplozený sirotek pozuostalý.

Potom statek tento: Duom první na rynku ležící, někdy od sirotkuov Domináčkovic koupený, v kterémž nebožtík bydlel. Druhý duom řečený Pražákovský s sladovnau u svatého Haštala ležící. Třetí duom Raupovský u svatého Havla naproti velké kolleji. Duom čtvrtý na břehu u sv. Valentína s zahrádkau. Duom pátý v Kuchyních, o kterýž na odporu zuostává s panem Janem Vartovským, jenž praví, že by jeho býti měl. Duom šestý na Novém Městě u sv. Štěpána s zahrádkau. Vinice na stráni u Michle s kusem chmelnice, dědina pod dva strychy.

Platuov na Kantůrkách každoročních vychází 14 kop míšenských denárů, kteréž nebožtík Mr. Pavel Krystyan, počítaje jednu kopu za třidceti pět gr. míšenských, šacoval sobě za 490 kop míšenských gr.

Držitelé z vinic na Kantůrkách, kteříž z každého strychu platí věčně při svatém Martině po 14 gr. č. jsau tito: Alžběta Pořická šest strychuov platí 1 k. 24 gr. č., Jan Kramecký u božího těla šest strychů 1 k. 24 gr. č., Jarolím Vinař kulhavý u Mikuláše Lva dva strychy platí 28 gr. č., Václav Rožmitálský platěník, soused Nového Města Pražského, bydlící v soukenické ulici blízko od brány drží jeden strych, platí 14 gr. č., Vít Vohánka u sv. Michala v Opatovicích drží osm strychův, platí 1 k. 52 gr. č., Simeon Dvorský dva strychy, platí 28 gr. č., Zigmund Šlechta, švec v platnýřské ulici, drží pět strychův, platí 1 k. 12 gr. č. Facit 30 strychův nájemného všeho.

V domě, jenž sluje u Pražákuov, co bylo pozuostalo sladuov, dříví hvozdového i co na haldě na břehu bylo i jineych k témuž obchodu piva vaření věcí příležitých, ty podle dobrého zdání pannov starších sladovníkuov prodány za 273 kop 44 gr. míšenských.

V domě na rynku, slove Domináčkovic, toto se našlo: V světnici almaře některé listy běžní a do krabic složeny, též manual nebožtíka in quarto a v něm některá potřebná poznamenání a psaní posélací. Item Kocaurovsky některé spravedlnosti běžné. V komoře nahoře, kdež nebožtík Pavel léhal, v truhle jedny vokovany toto se našlo: Na tkanici 16 dupldukátuov. Item lžic stříbrných s držadly pozlacenými v krabici 11 a dvanáctá zlámaná a napsáno na krabici, že jsou Anniny. Item devět lžic stříbrneych s točenými držadly, též napsáno: Annineych devět. Item jineych lžic stříbrneych dlauheych 11, napsáno na krabici, že jsau paní Kači z města Slaného náležející. Item konvička stříbrná pozlacená 1; druhá konvička s víčkem zlomeným. Koflík pozlacený s vobraučky stříbrný 1; koflík stříbrný vnitř pozlacený 1; koflík v spuosob čišky s nožičkami 1; koflíček

[illegible] list [illegible] 10 [illegible]

[illegible] 231 [illegible]

[illegible] Pan [illegible]

[illegible] 500 [illegible]

[illegible] ceduík, jedn. [illegible]

[illegible] panu [illegible]

[illegible] zemskéh [illegible]

[illegible] jako Jan [illegible] Rakovnic [illegible]

[illegible] panů [illegible] nařízení vzal [illegible]

[illegible] ješto se paměť jedn [illegible]

[illegible] deposit v radě najd [illegible]

[illegible] list [illegible] spečetěný na [illegible]

[illegible] malovaný zelený prsten [illegible]

[illegible] s rubínem, tře [illegible]

[illegible] jeden prázdný bez kaménka.

[illegible]

Lžic jineych stříbrneych též dvanácte, lžic fladroveych též dvanácte s držadly stříbrnými, koflík jeden stříbrný, na díle pozlacený Druhý koflík menší též na díle pozlacený. Tři koflíky pozlaceny. s víčky. Koflík pozlacený v spuosob sklenice; ten panu Janovi Krystyanovi z Klatov bratru pro památku jest dán. Dva koflíky sobě rovny; z těch jeden panu Šebestiánovi do Březnice, švagru jeho nebožtíka Pavla, jest darován v přítomnosti pannov raddních k tomuto inventování nařízených podle uznání. Koflíček jeden pozlacený. Číška vnitř pozlacená.

V třetí truhlici: Raucha tafatová jedna, druhá raucha kmentová ke křtu, firhank zelený 1, cejška na podušku 1, dvě prostěradla s černými tkanicemi stinkovany, sukně hřebíčková damašková 1, druhá sukně popelatá damašková 1, třetí atlasová bez prýmu hřebíčková 1, item tykytová sukně s prýmy třmi 1, taminová sukně černá s černými prýmy premovaná, damašková sukně černá s prýmy, kolárek aksamitový s puolpuntem, druhey vetchey mantlík černey karmazínovey s prýmy dlouhey. Mantlík krátkey, karmazínovey, moli pokazili veyložky, s aksamítovými prýmy, soboly napřed podšitý, dva ručníky, prostěradlo s tkanicemi.

V čtvrté truhlici: šaty vinuty, ubrus 1, druhey ubrus prostey, servetuov 35, prostěradlo jedno, druhé prostěradlo kmentovy, cejcha jedna na peřinu nová, ve tři půli s červenými tkanicemi, cejška jedna též nová na polštář a druhá prostá cejška, ručníkuov pět, patuch mužský 1 a druhý ženský. V jiné truhlici šaty chodicí tyto: Plášť jeden kanavacový kunami starými podšitý, kožich soukenný nebožky p. Marty Kulíškovy, kunami podšitý, reverenda kanavacová kunami podšitá, plášť hedbábný jeden, plášť druhey saukenney s předky aksamítovými, plášť třetí kanavacový s veyložky napřed tisknutého aksamítu, kabát popásní bíley jeden, druhey popelatý, barchanový.

V jiné truhlici cínového a mosazného nádobí: mís velkeych dvanácte, umývadla dvě, mříže tři k rybám a jiným potřebám, slánky tři, mísky šálešní tři, talířuov devatenácte, medenic mosazneych 5, dva čepy, pauzdro, flašek cínových pět. Na půdě šatuov ložních se dvé luoží nepovlečených. V komoře dolejší vedle světničky v truhle: mís cínoveych větších, menších patnácte. Umývadlo stary 1, konvic pět větších, menších šest, žejdlíkuov šest, džbánek cejnový 1, na koření šáluov pět, talířuov dvadceti sedm, svícnuov mosazných 7, vira jedna, konev plechová jedna. Šaty chodicí tyto: kožíšek damaškový jeden, kabátek popelatý cenderdotový 1, harckap damaškový 1, poctivice troje, kožich liščí voděvací s rukávy jeden, kožich druhey liščí též voděvací jeden, harckap druhý damaškový a třetí popelatý, žiupička červená tkaná bavlněná. Luožko pod nebesy s firhankem, na něm šatuov ložních tři kusy a prostěradlo jedno.

Na mazhauze: židle jedna, stoličky tři, rohy jelení čtvery, hodinky bicí jedny, stuol 1, mappa 1.

V komoře, kde děvečky léhaly: čtyry luožka prázdná, vše pod nebesy, almara bílá velká k šatuom.

Vdole na dvoře v sklepě jednom, jinak špižírně: štanda měděná velká na máslo, tři truhly na vaření prázdny.

Nahoře v komoře, kde knihy neinventované jsou pro překážku compendium zřízení zemského, od Jeho Milosti Císařské dekretem zapověděného a již vytisknutého, aby se vuobec nevydávalo, pozuostává pět kotlíkův k rybám vaření. Škopek měděný k chlazení nápoje.

V kuchyni nahoře: kuthánek 1 k vodě pálení, dva rošty, tři pekáče, rožnův šest, kotlík 1, pánvic železneych pět, drejfus 1.

V světničce maly: svícen mosazný visutý 1 vo dvanácti cívkách, hrnec v kamnách, dva stoly, almary koutny dvě, šrák 1, slánka 1, před světničkou svícen mosazný visutý vo šesti cívkách s erbem.

V světnici velky: mís prostředních 26, větší 4, talířuov 31 = třidceti jeden, umývadlo vysoky se třemi kohautky, konev velká jedna vyreyvaná na třech jablíčkách, konev 1 baňatá šestižejdlíková, dvě rovny po třech žejdlících, konev jedna s hubičkau, žejdlíky 2, konvička 1 a vžejdlík 1, osm svícnuov, šály 4, cedidlo cínovy jedno, moždíř s palicí, svícny dva mosazny visuty, vira mosazná 1, umývadlo s almárkou obložené cínem, slánka na nožičkách 1. V stole přítruhlí a v něm kausky zlata samorostlého neb litého 2, pateř jeden s trošty, grošmi a zrny koralovými i stříbrnými; oznámeno, že by nebožky Markety Suksovy to býti mělo, a puol čtvrta tolaru míně desíti krejcaruov, ty jsou vzaty od panuov poručníkuov nahoře oznámených. Item našlo se dvaceti šest kop gr. míšenských a dvacet pět krejcaruov a z těch dáno a oplaceno jest do solnice auředníkuom, nad týmž handlem solním nařízeným v Starém Městě Pražském, dvaceti kop gr. míšenských, na pohřeb nebožtíka Pavla vypůjčených. Item více vydáno na všelijaké potřeby z týchž peněz tři kopy gr. míš.

Item v též světnici velké: luože pod nebesy s firhankem zeleným a na něm prostěradlo 1 a cejcha 1, za luožem na lavici v rámě Fortuna v kamenu vysazená, item dva stoly, na jednom koberec jeden a pauzdro nožuov, stolice kožená jedna, židle 1, stolička čtvernohá 1, rohy jelení dvoje a srncovy maličky jedny, tři koberce a jeden z nich dlauhey zelený, madrací na luože 1, rohy dřevěny vuokol světnice, osmnácte figur v rámích větších menších, almary kautny dvě, item truhlička malá jedna, do níž se nemohlo, (oznámila Kateřina Kocaurka, že jest v ní pás stříbrný s řetízkem a jablkem pozlacený někdy Markyty Suksovy), lžic fládrových devět s držadly cínovými, item v stole žiupička nová červená, dva kusy norce červeny a tělny barvy.

Nahoře v komoře, kde nebožtík léhal: luože velky pod nebesy s slaupky hmotně udělany, druhé prosté luože.

Poznamenání. Co čeledi nádobí zanecháno a potom za jiným vydáno, tuto pořádně se najde. Předně tři konvice cínové, svícny tři maly mosazny, sedm talířuov cínových, čtyři mísy cínové větší menší a dvě šalešní, moždířek maley jeden, žejdlík 1, umývadlo jedno, pod ním medenice mosazná 1, hrnec měděný k vodě braní, víra malá 1, svícen visutý velkey 1, kotlíky dva k rybám vaření. Potom od šenkýřky domácí jménem Mandaleny Kosnarovy vzaty dva žejdlíky a puol pinty, a ty se též vně čeledi zanechávají.

V pátek v ochtáb sv. tří králuov léta osmdesátého devátého vzato z velká světnice nahoru do komory: dvě peřinky nevelké a jedna poduška malá, mísek vaječných 12.

V stole se našlo peněz hotoveych v světničce 19 kop 42 gr. míš. od Jana, toho času nebožtíka Krystyana pacholete vzatých a na potřeby v nemoci jeho z nich na díle vynaložených, a co více pozuostalo, jako osm kop padesáte grošuov míš., ty jsou k sobě přijali pan Pavel Fišel z Paumbergka a p. Mr. Marek z Florentínu. Item paní Kateřině z města Slaného vydány v raddě klenoty tyto, kteréž za nebožtíkem Pavlem Krystyanem v zástavě pozuostávaly: jedenáct lžic stříbrných s erby Daniele Gamarýta, konvička pozlacená stříbrná též s erbem Daniele Gamarýta, dva koflíčky vnitř i zevnitř pozlaceny s erby, číška stříbrná vnitř pozlacená na nožičkách, koflík prostřední vybíjeney, vnitř pozlaceney, groš velkey zlatey, na němž boží umučení s perlau. Proti tomuto vydání paní Dorotha z Pereftu od též paní Kateřiny přijala padesáte kop gr. míš. ostatních, a z toho jest od ní táž Kateřina též kniehami městskými kvittována i propuštěna.

Item Kateřině Kocaurce s truhličkau zelenau vydáno od pannov poručníkuov toto: jeden prsten zlatý s modrým diamantem, druhý s smarakem, třetí s rubínem, čtvrtý s turkusem a potom tři prsténky ohýbany zlaty, pás stříbrný s nákončím na tkanici aksamítovy, čepce dva zlaty, dva pentlíčky s zlatými štefty a druhý s perlami, raucha černým vyšíváním.

Item Lidušce maly, sirotku pozuostalému po témž Pavlovi Krystyanovi z Koldína, vydáno: čepec jeden zlatey a druhey s bíleymi štefty, pentlík jeden, groš stříbrný jeden.

Veytah z registříku nebožtíka Pavla Krystyana z Koldína, vlastní rukau sepsaného z strany dluhův jemu povinných, kterýžto sem do kněh vepsaný slovo od slova zní takto:

Poznamenání dluhův mně náležitých 1588, Novembris 6: Jeho Milosti Císařské auroku z summy 125 kop gr. č. od léta páně 83 Galli až do léta 86 Galli za tři léta facit 45 kop.; neb za rok 87 vzal sobě pan Jan Sladký, facit 45 kop. P. Jan Sekerka 150 kop, Mikuláš Quintin 50 kop a od zahrady 3 kopy, Káča v Klatovech pekařka 60 kop, Káča sestra podle svého rukau poznamenání 236 kop, p. Anna Prunarová podle pojištění knihami učiněného 1500 kop míš., Martinec z Baštku 5 kop, Zikmund Jon 20 kop

12 gr. Lidmila Menichova 22 kop 30 gr., Jan Vrabec 7 kop, Jakub konîř žid 20 vel 30 kop, Jeronym křtěný žid 10 kop, Kartnýř podle zápisu 12 kop, Mikuláš Velík 30 kop, Haverdíková krčmářka ve vsi Knížewisky zuostala někdy Michalovi Pole peněz hotových půjčených 4 kopy a za dva sudy piva po 3 k. 11 gr., facit 6 kop 22 gr. č., Rach sedlák také tam zuostal 3 kopy, p. z Felsu témuž zuostal za pivo 5 kop 17 gr., Vávra v Čîčovicích půjčených 2 kopy, Ondřej Kejznota má 6 kop, Šťastney bratr jeho 6 kop, Kateřina Sládková podle zápisu u rychtáře 10 kop, vše míš. kopy. Summa partis hujus 2208 kop 21 gr. Krčmář v Kojeticích 63 kop, p. Pavel Fišel 30 kop, Ludvíková Pražka 6 kop, Kateřina Franková 7 kop, Jan Milavecký 5 kop, Jan bratr 10 kop.

Pošacování svrškův nebožtíka Pavla Krystyana z Koldína.

Léta Páně tisícího pětistého osmdesátého devátého v pondělí u vigilii památky na nebevzetí blahoslavené Panny Marie stalo se pošacování svršků nebožtíka Mr. Pavla Krystyana z Koldína v přítomnosti pana Václava staršího Krocína z Drahobejlę a pana Ludvíka od tří moždířův, též pana Jana Piláta jinak Rakovnického a pana Jana Kukly z Taurenpergku, poručníkuov od pánuov nařízených.

Nahoře v komoře: Cínového nádobí odváženo čtyři centnýře 95 liber, jeden každý centnýř 120 liber počítajíc, item dva váčky aksamítovy zeleny, pás na tkanici hedbábny s jablíčky pozlacenými s řetízkem a jabkem, nožnice stříbrny, pateř s kroši koralovými. Knihy tyto: Liber gestorum memorabilium ab initio mundi, Explicationes Spanngembergi, Biblia česká, Práva městská. Mosazného a měděného nádobí: pět medenic mosazných, svícnuov sedm, svícny visuty dva, dvě viry vše mosazny, konev měděná, škopek měděný k chlazení nápoje, figura v rámu. Item šatuov vinuteych pernateych buďto ložních a polštář koženney, jest od starších žen přísežných k tomu zvolených jmenovitě za padesát sedm kop gr. míš. pošacováno.

Item dva koberce na půdě. V světnici velky: šatuov ložních s povlečením novým k pohřbu nebožtíka Pavla Krystyana pošacováno za 13 kop gr. míš.; item lůžko pod nebesy 1, umývadlo cínovy s almárkou, fasovaný koberec jeden na stole, firhanky dva, stoly dva velky, kožená stolice 1, svícen visutý vo sedmi cívkách 1, dále co veyše podle inventáře se najde.

Item nahoře v dotčené komoře, kdež nebožtík léhal: lůže velky s nebesy fasovany a fladrovany, druhé lůže menší pod nebesy prosty, dvě truhly velky furýrovany a třetí menší též furýrovaná, čtvrtá truhlice prostá. Nahoře v malé světničce: luožko pod nebesy malovany jedno a stoleček jeden, židlička malá a stolice nožní jedna.

Item od starších krejčířuov šaty chodicí pošacovany tyto: kožich s rukávy kanavacovey, kunami podšitey, na spuosob reverendy, futro šacováno za 40 kop míš., svrchek za 12 kop míš.; plášť kanavacovey

kunami podšitey za 22 kop míš. futro za 7 kop 30 gr. míš.; saukenney kožich aksamítem premovaný, futro šacováno za 15 kop míš., svrchek za 5 kop míš.; putnička ženská černau tykytou běliznami, futro za 11 kop gr. míš., svrchek za 2 kopy m.; kaftánek damaškový, nožíčkový, futro za dvě kopy m. svrchek za 30 gr. m.; harckap damaškový noznovey, futro za 40 gr. míš. svrchek za 2 kopy 30 gr. míš.; kabát s rukávy tamínovými, podšívka za 30 gr. míš. svrchek za 2 kopy míš.; mantlík karmazínový černey běliznami podšitý, s předky sobolovými, futro za 24 kop míš., svrchek aksamítem premovaný za 14 kop míš.; mantlík karmazínu černého dlouhey s aksamítovými dvěma strychy, popelicemi a běliznami podšitey s sobolovými předky futro za 71 kop míš. svrchek za 14 kop míš.; plášť kanavacovey s aksamítem merhovanými předky, pájem podšitý za 15 kop míš.; sukně ženská popelatýho damašku prýmem celým premovaná, plátnem podšitá za 9 kop míš.; sukně ženská tykyty tělné suknem podšitá aksamítem premovaná za 7 kop míš.; sukně ženská tamínu černého aksamítem premovaná a suknem podšitá za 6 kop míš.; sukně ženská damašku hřebíčkového stará za 5 kop míš.; sukně ženská, nová damašku černého, prým aksamítový, suknem zeleným podšitá za 20 kop míš.; plášť mužskey s aksamítovými veyložky za 8 kop míš.; plášť šamlatovey bez vody (sic) za 6 kop m.; harckap tykytovy za 1 kopu míš.; suknička damašková s rukávy za 4 kopy míš.; kabát tamínový za 2 kopy míš.; kabát bílého karmazínu za 2 kopy míš.; kabát popelatyho karmazínu za 30 gr. míš.; popelatey kabát strhaney za 30 gr. míš.; kabát červeney tkaney za 3 kopy míš.; modratec za 4 kopy míš.; roucha zelená křtedlní není šacovaná.

Klenotuov šacunk v hlavním inventáři položených tento:

Lžic hladkých stříbrných dvanácte v počtu váží dvě hřivny a jeden lot. Item lžice druhy s točenými držádky váží 29 lotů a 3 čtvrtě; item lžic hadroveych s stříbrnými držádky v počtu dvanácte; item koflík stříbrney na díle pozlaceney váží 23 lotů a 1 čtvrti; druhey menší též na díle pozlaceney váží 23 lotů a 3 čtvrtě; item koflík vybíjeney s víčkem vnitř i zevnitř pozlaceney váží 28 lotů a dvě čtvrtě; item koflík stříbrney v spuosob hrušky vnitř i zevnitř pozlaceney váží 23 lotů; item koflík v spuosob kalíšku vnitř i zevnitř pozlaceney váží puol sedmnácta lotu; item koflíček vybíjeney vnitř i zevnitř pozlaceney váží jedenmecítma lotuov; item koflíček jiney vybíjeney vnitř i zevnitř pozlaceney váží jedenácte lotuov; item číška stříbrná vnitř i zevnitř pozlacená váží dvanácte lotův a jednu čtvrti; item pásek na tkanici pozlaceney s puol jablkem s stříbrným řetízkem váží 20 lotuov; groš stříbrney pozlaceney s auškem; item puol čtvrta zlatého prstenu váží puol osmi koruny spolu i s kaménky třmi, kteří za pět kop šacováni; tři kraužky zlaty, kteréž Jan Krystyan bez váhy k sobě přijal, a ty za čtyřidceti gr. č. jsau šacovány.

V druhé trublici železny: na tkanici šestnáct dupldukátův, každý po třech kopách gr. míš.; item lžic dvanácte s držadly pozlacenými, z nich jedna zlámaná, váží třidceti osm lotův; item lžic devět vše stříbrneych s točenými držádky váží osmnácte lotuov a tři čtvrtce; item konvička stříbrná pozlacená váží 42 loty a 1 čtvrtci; item koflík stříbrney s vobraučkami pozlacenými váží 34 loty a dvě čtvrtce; item číška vnitř pozlacená váží 13 lotů 3 čtvrtce; item koflíček pozlaceney s víčkem váží dvaceti puol lotu; item šál stříbrney pozlaceney váží 24 loty 3 čtvrtce; item koflíček stříbrney pozlaceney 10 lotů 3 čtvrtce; item číška stříbrná šupínková $7^1/_2$ lotů; item víčko stříbrny s šraubky váží půl desáta lotu; item řetízek vokrauhley zlatey jeden váží na korunovau váhu bez pruoby 41 koruny; druhey řetízek armpantovým dílem tolikéž bez pruoby váží puol osmnácty koruny; item armpant zlatey váží osm korun a čtvrt koruny; item pás stříbrney armpantovým dílem váží puol sedmnácte lotu; item pásek stříbrney s žalaudky váží $14^1/_2$ lotů; item dva prsteny zlaty s třetím sekrýtem váží šest korun, při nich nalezen čtvrtey stříbrney; item zápona zlatá vuokol s perlami a v ní dva almadýny a dva česky amatysty váží pět korun, a všeckno za třinácte kop stojí; item číška stříbrná skládací není vážena, punt perlovey nešacovaney. Actum ut supra.

Index titulorum juris civilis. Index a pořádek titulův práva městského. Ordnung der Tittel dieser Stadt-Rechten.*)

*) Německý text přejat z vydání lipských 1607 a 1614. Slova v závorkách vzata jsou z tamního rejstříku, kdež se tento ve znění svém odchyluje od toho, co v knize samé položeno jakožto titul jednotlivých oddílův.

Str.

Cogita aeternitatem.

Esto memor vitæ post tristia fata futuræ,
et, cujus finis non erit ulla, necis.

OBSAH.

Str.

